

Editor: Iulian Boldea

*Globalization and
Intercultural Dialogue.
Multidisciplinary
Perspectives*

Section – Psychology and Sociology

ARHIPELAG XXI PRESS

2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Globalization and intercultural dialogue : multidisciplinary perspectives / ed.: Iulian Boldea. - Tîrgu-Mureș : Arhipelag XXI, 2014

ISBN 978-606-93691-3-5

I. Boldea, Iulian (ed.)

008

The sole responsibility regarding the content of the chapters lies with the authors.

Desktop publishing: Carmen Rujan

Published by

Arhipelag XXI Press, Tîrgu-Mureș, România, 2014

Moldovei Street, 8, Tîrgu-Mureș, 540519, România

Tel: +40-744-511546

Editor: Iulian Boldea

Editorial advisor: Dumitru-Mircea Buda

Email: editura.arhipelag21@gmail.com

<http://www.asociatiaalpha.comxa.com>

ISBN 978-606-93691-3-5

Table of contents

THE RELATION BETWEEN STRESS VULNERABILITY, STRESS PERCEPTION AND STRESS LEVEL Mihaela Stoica, Associate Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureş and Adriana Mihai, Associate Professor, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş	8
MIGRATION AND RETRO - MIGRATION OF ROMA POPULATION IN EUROPE. CASE STUDY: REPATRIATION OF ROMA POPULATION FROM FRANCE Andreea-Mihaela Niţă, Senior Lecturer, PhD, University of Craiova	16
PSYCHOLOGICAL COUNSELING IN REDUCING SURGICAL ANXIETY Cristiana Bălan, Assist. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov	27
RELIGIOUS TRANSFORMATIONS IN WESTERN EUROPE IN THE GLOBALIZATION CONTEXT Veronica Gheorghită, Assist, PhD, University of Craiova	35
„NEW EDUCATIONS” FROM NECESSITY TO SOLUTION. CONCLUSIONS OF A RESEARCH Silvia Negruţiu, Associate Professor, PhD, University of Arts, Tîrgu-Mureş	46
FAMILY INVOLVEMENT IN CHILD EDUCATION STUDY AND THE RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY AND SCHOOL Elena Hurjui, Assist. Ph.D., "Spiru Haret" University of Braşov	54
THE FAMILY ROLE IN CHILDREN INTEGRATION IN SOCIETY Marilena Ticusan, Assoc. Prof. PhD, "Spiru Haret" University	59
THE INFLUENCE OF PERSONALITY TYPE IN THE PSYCHOLOGICAL ASSIMILATION OF PARTIAL AND FULL DENTURES Mircea Suci, Assoc. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tg. Mureş; Dr. Radu Horea Bostan, Emergency County Clinic Hospital Tg. Mureş; Adina Cosarca, PhD, Assistant, University of Medicine and Pharmacy, Tg. Mureş; Alina Ormenişan, Assist. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tg. Mureş	66
A NEW VISION OF ETHICS AND DEONTOLOGY IN PSYCHOLOGY Cornel Lazăr, Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov	74
DANS MOUVEMENT THERAPY AND THE INCREASE OF ONE DIFFERENTIATION LEVEL OF THE SELF Florin Vancea, Assist. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov	83
VIDEO VIOLENCE AND ITS INFLUENCE ON JUVENILE BEHAVIOR IN THE CONSUMER SOCIETY Loredana Stoica, Assoc. Prof., PhD, "Petroleum-Gas" University of Ploieşti	90
DEAF CULTURAL IDENTITY AND THE EDUCATIONAL APPROACH TO LANGUAGE ACQUISITION Anca Luştrea, Assist. Prof., PhD, University of the West, Timişoara,	97
SOCIAL IMPLICATIONS OF PARENTALITY IN TEENAGERS	

Maria Oprea, Assist. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad	107
ACTIONS AND PERSPECTIVES RELATED TO LABOR MARKET SOCIOLOGICAL ANALYSIS ON UNIVERSITY GRADUATES	
Dragoș Dărăbăneanu, Assist. Prof., PhD, University of Oradea	118
COMPARATIVE STUDY REGARDING THE LEVEL OF BURNOUT IN DOCTORS AND MEDICAL ASSISTANTS	
Mihaela Stoica, Associate Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureș and Adriana Mihai, Associate Professor, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș,	127
TUBERCULOSIS AND ALCOHOLISM - EARLY TWENTIETH CENTURY SOCIAL DISEASES	
Oana Andreescu, Assist., MD, PhD Candidate and Liliana Marcela Rogozea, Prof., MD, PhD, "Transilvania" University of Brașov	136
ACTION RESEARCH IN ROMANIA: HISTORY AND PROSPECTS	
Răzvan-Lucian Andronic, Assoc. Prof., Ph.D., „Spiru Haret” University of Brașov	147
ASSESSING THE RISK ASSOCIATED TO HYDROCARBONS POLLUTION ON A SITE LOCATED IN THE MORPHOHYDROGRAPHIC BASIN OF THE MUREȘ RIVER	
Tiberiu Cioban, PhD Candidate, "Babeș Bolyai" University of Cluj-Napoca; Florica Silaghi, PhD Candidate, Technical University of Civil Engineering, Bucharest; Radu Lacatus, Assist. Prof., PhD, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Cluj-Napoca; Robert Cristian Purdoiu, Assoc. Prof., PhD, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Cluj-Napoca; Gabriela Bereșescu, PhD, MD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș,	156
PRESERVING ETHNIC IDENTITY VERSUS SOCIAL INTEGRATION OF THE ROMA COMMUNITIES	
Gheorghe Dejeu, Assist. Prof., PhD, University of Oradea	167
MANIFESTO AGAINST PATOLOGICAL IDENTITARY CONFORMISM. THE IDENTITY OF THE NEW MAN	
Romeo-Radu Damian, MSc, University of London – Birkbeck College	177
THE EFFECTS OF BURNOUT ON TEACHERS. DEPERSONALIZATION, PERSONAL UNFULFILLMENT AND PHYSICAL EXHAUSTION	
Mihaela Stoica, Associate Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureș and Adriana Mihai, Associate Professor, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș	187
INFLUENCES OF THE ADOLESCENT CRISIS IN THE PARENT-CHILD RELATION	
Dorin Opreș, Assist. Prof., PhD, "1 December 1918" University from Alba Iulia	196
FEMINISATION OF ROMANIAN MIGRATION. STUDY ON THE MIGRATION ON HUNEDOARA COUNTY	
Tiberiu Crisogen Dîscă, Assist., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad	205
RICHARD RORTY ON SOLIDARITY AND CULTURAL DIFFERENCE AND THE CULTURAL POLICIES CONCERNING THE ETHNIC MINORITIES	
Ștefan Viorel Ghenea, Assist. Prof., PhD, University of Craiova	211
CASE STUDY CONCERNING GENDER MAINSTREAMING WITHIN ROMANIAN POLICE	
Angela Vlădescu, PhD Candidate, University of Economic Studies, Bucharest	219
THE CULTURAL IMPACT OF THE EMIGRATION OF GERMAN ETHNICS FROM ROMANIA	

Alexandra Porumbescu, Assist. PhD, University of Craiova.....	227
LEARNING TO LIVE TOGETHER	
Nadia Florea, Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov.....	236
THE COMMUNICATION WITH SOCIAL PARTNERS REGARDING HEALTH AND NON-DISCRIMINATION	
Maria Dorina Paşca, Assoc. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş, Monica Tarcea, Assoc. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş, Alina Ungureanu, ADIS Romania	246
YOUNG PEOPLE ATTITUDES CONCERNING THE ROMANIAN PUBLIC LIFE AND MEDIA	
Monica Opriş, Assist. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu.....	250
TRANS-AFFECTIVITY AND SPIRITUAL INFORMATION	
Mihaela Grigorean, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca.....	258
NATIONAL VERSUS TRAVELLING IDENTITIES	
Cristina Georgiana Voicu, Assoc. Prof., PhD, Post-PhD Fellow, SOP HRD/159/1.5/133675 Project, Romanian Academy, Iaşi Branch.....	266
THE INFLUENCE OF THE STOIC PHILOSOPHY ON COGNITIVE BEHAVIORAL THERAPIES	
Cosmin Popa ¹ , Ph.D., Gabriela Buicu ² , Ph.D., Lucian Ile ³ , Ph.D., Zsolt Jakab ⁴ , Psychologist, Buicu Florin ² , Ph.D. Centre of Mental Health of Tîrgu Mureş ¹ , University of Medicine and Pharmacy of Tîrgu Mureş ² , Psychiatric Clinic <i>Eduard Pamfil</i> of Timișoara ³ , University <i>Dimitrie Cantemir</i> of Tîrgu Mureş ⁴	274
A NEW APPROACHE IN COGNITIVE BEHAVIOURAL THERAPIES IN THE TRATAMENT OF OBSESIVE-COMPULSIVE DISORDER	
Gabriela Buicu ¹ , Ph.D., Zsolt Jakab ² Psychologist, Livia Țăran ¹ , Ph.D., Marius Țăran, M.D., Florin Buicu ¹ , Ph.D University of Medicine and Pharmacy of Tîrgu Mureş ¹ , University <i>Dimitrie Cantemir</i> of Tîrgu Mureş ²	282
THE ROLE OF CHILDREN LITERATURE IN THE EMERGENCE AND PERPETUATION OF GENDER STEREOTYPES	
Claudia-Neptina Manea, Assist. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța.....	289
QUALITY OF LIFE ASSESMENT IN PATIENTS WITH CHRONICAL DISEASES	
Mirela Pârvu, MD (1), Marcela Sigmirean, MD, PhD (1), Ancuța Sigmirean, PhD Candidate; 1 – University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş, 2 – Technical University of Cluj-Napoca	294
BRIEF DIACHRONIC EXCURSION INTO THE DEFINITION OF PARADIGMS: ORGANISATIONAL CLIMATE AND ORGANISATIONAL CULTURE	
Sabin Siserman, PhD Candidate, Technical University of Cluj-Napoca.....	304
ASPECTS CONCERNING THE DIFFICULTIES OF PRESERVING ROMANIAN IDENTITY FOR THE ROMANIANS ABROAD	
Sultana Avram, Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu.....	309
THE RITES OF PASSAGE – ELEMENTS OF NATIONAL IDENTITY	
Dorina Chiş-Toia, Assist. Prof. Ph.D., „Eftimie Murgu” University of Reşița.....	314

CULPRITS OF ANXIETY IN PATIENTS SCHEDULED FOR MANDIBULAR THIRD MOLAR ODONTECTOMY

Alina Ormenișan (1), Assist. Prof., PhD, Lucia Coșa (2), Assist. Prof., PhD, Mircea Suci, Assoc. Prof., PhD, (1), Elene Camelia Dalai (1), Assistant Prof., PhD, Blanka Petcu (1), Assist. Prof., PhD, Adina Coșarcă (1), Assist. Prof., PhD; 1 – University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș; 2 – "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș 319

LA CONFIGURATION DE L'ESPACE CULTUREL IDENTITAIRE : LA COMMUNAUTE ROUMAINE DE CANADA

Gabriela Rusu-Păsărin, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova 327

THE INFLUENCE OF SOCIOECONOMIC AND BEHAVIORAL FACTORS ON DENTAL CARIES EXPERIENCE

Liana Bereșescu¹, Mariana Păcurar², Blanka Petcu¹, Mihai Pop³, Monika Kovacs³ 1 University of Medicine and Pharmacy of Tîrgu Mureș, Faculty of Dentistry, Department of Preventive Dentistry, 2 Department of Paedodontics and Orthodontics, 3 Department of Odontology and Periodontology .. 336

ON THE RATIONALITY OF DELUSIONAL DISCOURSE

Lucian Ile (1,2), Psychologist, Dr., Cosmin Popa (1,3), Psychologist, Dr., Claudia Pop (1), Psychologist, Cristina Bredicean, Dr. (1, 2, 4); 1: The MARA Institute; 2: The Psychiatric Clinic "Eduard Pamfil" of Timișoara; 3: University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș; 4: "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy, Timișoara 344

THE SOCIALIZATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Lioara-Bianca Buboiu, PhD Candidate, University of Oradea 350

SOCIO-FAMILIAL FACTORS THAT LEAD TO JUVENILE DELINQUENCY

Keresztesi Arthur Attila (1), Dr., Gabriela Asofie (2), Dr., Jung Harald (1) Dr. – 1: Institute of Legal Medicine, Tîrgu-Mureș, University of Medicine and Pharmacy Tîrgu-Mureș; 2: University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș 359

SOCIAL WORK BETWEEN GLOBALIZATION AND RESPECT FOR CULTURAL SPECIFICITY

Emilia-Maria Sorescu, Asssit. Prof., PhD., University of Craiova 368

INTERVENTIONS IN ROMANIA TO REDUCE TOBACCO-RELATED MORBIDITY AND MORTALITY

Barna Grigore, Researcher, PhD Candidate, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca and Barna Katalin, Pscyhologist, MA 380

THE PROBLEM OF IDENTITY AND OTHERNESS IN THE POST-INDUSTRIAL SOCIETY. SOCIOLOGICAL APPROACHES

Ovidiu Florin Toderici, Assist. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad 390

THE PSYCHOMATIC DISTURBANCES AND THE THERAPEUTIC FAILURE AT PATIENTS WEARING DENTURES

Camelia Dalai, Dr., Assist. Prof., University of Medicine and Pharmacy, Oradea; Gabriela Ciavoi, Dr., Assist. Prof., University of Medicine and Pharmacy, Oradea, Ioana Romanul-Ignat, Dr., Assist. Prof., Ciprian Dalai, Dr., Assist., University of Medicine and Pharmacy, Oradea, Raluca Sabău, Assist. University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș 397

AIDS-INFECTED NEEDLES - URBAN LEGEND?

Oana-Cătălina Voichici, PhD Candidate, "Valahia" University of Tîrgoviște 403

SOCIAL INNOVATION, AN ANSWER AND DRIVER TO SUSTAINABLE GLOBALIZATION Irina Anghel, PhD., Candidate, Researcher, Institute of National Economy, Romanian Academy....	410
SELF-ESTEEM – IMPORTANT VECTOR IN PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT Elena Bîrsan, Assist. Prof., PhD, "Ion Creangă" University of Chişinău, Moldova.....	422
POSSIBLE PERSPECTIVES UPON RELIGIOUS TRADITION Mihai Handaric, Assoc. Prof., PhD., "Aurel Vlaicu" University of Arad.....	422
SOCIOLOGICAL THEORIES ON GENDER'S STEREOTYPES APPEARANCE Claudia-Neptina Manea, Assoc. Prof. Ph.D., Ovidius University of Constanţa.....	422
THE IMPACT OF THE BACKGROUND COLOURS OF ONLINE TEXTS ON STUDENTS' LEARNING PERFORMANCES Hajnalka Kányai, PhD Student, Assist. Prof., PhD, Partium Christian University.....	446
UNDESIRABLE AND ADMIRABLE IN THE NATIONAL IDENTITY OF ROMANIANS Dumitru Stan, Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iaşi.....	454
THE ROLE OF SOCIO-CULTURAL FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IDENTITY DISTURBANCE OF BORDERLINE PERSONALITY DISORDER Dana Cîmpan, Assist. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş....	469

THE RELATION BETWEEN STRESS VULNERABILITY, STRESS PERCEPTION AND STRESS LEVEL

Mihaela Stoica, Associate Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureş and Adriana Mihai, Associate Professor, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş

Abstract. Stress is part of our daily life. Until we learn to recognize it and to avoid its consequences, so many times severe, upon our state of mind but especially upon our health - we have all experienced it, and gave it different names: irritation, disgust, shame, fear, panic, fright, frustration - all these states – predominant affective - being in fact masks of stress. The term of "stress" is used with the sense of displeasure, irritation, perturbation. In general, by stress it is understood that state of the human body characterized by tension with different levels of intensity, it is characterized by a mobilization of the body's resources that must adapt to a problematic situation. A situation considered to be stressful is consistently avoided. This article investigates aspects of stress in the emergency medical. The purpose of this article is to demonstrate if there are a relationship between vulnerability to stress, stress perception and stress level. Another objective is to study if length of employment period influences vulnerability to stress, stress perception and stress level. The research tools are: questionnaire for assessing vulnerability to stress, questionnaire "How they perceive your stress" and "You're stressed out". The results of the research show that there were significant correlations between vulnerability to stress, stress perception and stress level. The conclusion is that the length of employment period influences the vulnerability to stress and stress level. These findings are important for a manager to be more attentive to those in our company with little seniority because they are more vulnerable and feel the stress more intensely.

Key words: vulnerability to stress, stress perception, stress level, length of employment period, nurses

Fundamentare teoretică Una dintre problemele care apar foarte des la locul de muncă este stresul. La nivel european, 22% dintre angajați se declară stresați, relevă un studiu din decembrie 2006 al Fundației Europene pentru Supravegherea Condițiilor de Muncă. Românii se situează pe locul 1 în topul salariaților din UE care muncesc peste 48 de ore / pe săptămână. Angajații din România și Bulgaria sunt cei mai expuși la factori de stres: 74% dintre aceștia au mișcări repetitive ale brațelor sau palmelor când muncesc, în UE media fiind 61%. Doar 58% dintre români sunt multumiți de locul lor de muncă (Alexandrescu, 2011). La locul de muncă, stresul poate fi alimentat de un amestec între presiunea pentru mai multă performanță, funcționarea sub semnul urgenței, nesiguranța serviciului, teama de a nu fi la înălțime, ambiguitatea sau conflictul de roluri, relații deficiente cu superiorii ierarhici (Amar, 2009). Alte surse importante de stres profesional sunt: incompatibilitatea cu alți colegi de muncă; lipsa de înțelegere și loialitate a partenerilor de muncă; practicile inflexibile ale unei activități profesionale în care sarcinile sunt atribuite rigid fără să mai poate fi schimbate; imposibilitatea de a se obține prin munca depusă rezultatele dorite și anticipate; ritmul muncii inadecvat stilului personal al angajaților atunci când este prea rapid sau lent sau gratificări și promovări profesionale, lipsite de obiectivitate, după un model clientelar și preferențial (Pânișoară, 2005, p. 113).

În abordarea stresului este foarte important să ținem cont de abordarea cognitivă, care susține că o persoană care întâlnește un stresor evaluează semnificația respectivei întâlniri pentru starea de bine a persoanei (Nelson, Simmons, 2005, p.106). De asemenea modelul *Mediu – Persoană – Reacție*, elaborat de Cooper, dezvoltat de psihologii Universității și Institutului de Cercetări Sociale din Michigan, arată că mediul afectează percepția persoanei, care, la rândul ei, îi afectează răspunsurile și care, în final, influențează sănătatea individuală. În această ecuație se consideră că diferențele individuale și elementele mediului social pot altera aceste relații (Stoica, 2007, p.36). Acest model care a fost cel mai mult discutat în literatura psihologică de specialitate susține ideea că reacțiile la stres nu sunt altceva decât rezultanta unor percepții subiective; de aici și marea diversitate a acestor reacții sau, cu alte cuvinte, personalizarea lor. Implicit, în acest cadru de echilibru / dezechilibru este cuprinsă și capacitatea sau abilitatea individului de a realiza un management al posibilului conflict dintre condițiile de mediu și trăsăturile de personalitate, valori, trebuințe personale, întregul care poate contribui la nepotrivirile menționate și care poate fi descris ca reprezentând aspecte ale procesului tranzacțional (Pitariu, 2004, p.99).

În domeniul profesional este remarcabilă contribuția învățării la formarea atitudinii cognitive adecvate față de diferiți stresori. Calitatea de stresor poate fi însușită din exterior, chiar dacă stimulul în sine este doar potențial primejdios. Astfel, de exemplu, în unele locuri de muncă pot apărea atacuri de panică și tulburări fobice în condițiile rememorării sau reevocării participării directe sau indirecte la un accident de muncă anterior (Pânișoară, 2005).

Reacțiile la stres sunt consecințele fiziologice (creșterea glicemiei, a pulsului, a tensiunii arteriale, uscăciunea gurii, transpirații reci, dilatarea pupilelor, valuri de căldură și de frig), psihologice (anxietate, agresivitate, apatie, plictiseală, depresie, oboseală, indispoziție, scăderea dramatică a încrederii și stimei de sine, nervozitate, sentiment de singurătate) și comportamentale (predispoziție spre accidente, alcoolism, abuz de cafea, izbucniri emoționale, tendința de a fuma și/sau de a mânca excesiv, râs nervos, comportament impulsiv) (Stoica, 2008, p. 196). O reacție frecventă la o situație generatoare de stres este furia, care poate duce la agresiune. Atunci când împrejurările împiedică atacul direct al cauzei frustrării, agresiunea poate fi deplasată: acțiunea agresivă poate fi îndreptată către o persoană sau un obiect nevinovat în locul cauzei reale a frustrării. Un om care este persecutat la serviciu își poate revărsa resentimentele neexprimate asupra familiei sale (Cosnier, 2007, p. 56).

Obiectivele cercetării: Lucrarea își propune să investigheze aspecte privind vulnerabilitatea la stres, percepția și nivelul stresului în mediul medical de urgență. Articolul studiază modul în care vechimea în muncă influențează nivelul stresului perceput, percepția stresului și vulnerabilitatea la stres.

Ipotezele cercetării sunt:

1. Se presupune că există o relație între vulnerabilitatea la stres, percepția și nivelul stresului.
2. Se presupune că există diferențe semnificative între persoanele cu vechime mai mare și acelea cu vechime mai mică în muncă în ceea ce privește nivelul stresului perceput, percepția stresului și vulnerabilitatea la stres.

Participanții la cercetare sunt: 30 asistenți medicali din cadrul Serviciului de Ambulanță, Mureș. Vârsta subiecților este cuprinsă între 23 și 47 ani, iar media de vârstă

fiind de 32 ani. 23,3% au o vechime între 1 și 3 ani, 56, 7% au o vechime între 4 și 7 ani, iar restul 20% au o vechime în muncă de peste 7 ani.

Instrumente de cercetare folosite sunt: Chestionarul de evaluare a vulnerabilității la stres, Chestionarul „În ce mod percepeți dumneavoastră stresul” și Chestionarul „Sunteți stresat”.

Chestionarul de evaluare al vulnerabilității la stres (Popescu Brumă, 2005, p. 37) este format din 20 de itemi, cu 3 variante de răspuns. Interpretarea rezultatelor ne indică o excelentă rezistență la stres; o vulnerabilitate la stres sau o accentuată vulnerabilitate la stres.

Chestionarul „În ce mod percepeți dumneavoastră stresul” (Lègeron, 2003, p.137) este elaborat de S. Cohen și C.M. Williamson și a apărut în 1988. Chestionarul este format din 14 itemi. Chestionarul explorează sentimentul subiectiv de stres resimțit de fiecare individ, adică modul în care îl evaluăm. Subiecții trebuie să răspundă la acest chestionar, bazându-se pe ceea ce li s-a întâmplat în decursul lunii care a trecut. Chestionarul are 5 variante de răspuns: niciodată, aproape niciodată, uneori, destul de des, deseori. Rezultatele ne arată dacă subiectul se află la un nivel destul de scăzut de stres (scor sub 25) sau un nivel ridicat de stres (scor peste 50).

Chestionarul „Sunteți stresat” (Lègeron, 2003, p. 330) permite aflare nivelului actual de stres. De asemenea evaluează mai precis și modul de a reacționa la stres. Chestionarul cuprinde 12 itemi și are ca variante de răspuns: mai degrabă adevărat (3), total adevărat (2), total fals (1), mai degrabă fals (0). Interpretarea chestionarului ne arată că între 0 și 5 subiectul nu cunoaște stresul, spiritul lui rămâne mereu calm și senin, nu resimte manifestările fizice de stres. Dacă scorul este cuprins între 6 și 12 subiectul se confruntă cu stresul existenței, este capabil să fie eficient și să găsească soluții la problemele întâlnite. E bine apărât împotriva diferitelor boli legate de stres, fie că este vorba despre tulburări psihologice sau despre boli psihosomatice. Dacă scorul este cuprins între 13 și 20 subiectul cunoaște stresul. Stresul poate fi util în măsura în care îl mobilizează pe subiect să dea ce e mai bun din el, îl stimulează în fața constrângerilor și dificultăților pe care le întâlnește. Dacă scorul global este mai mare de 21 nivelul de stres al subiectului este foarte ridicat, acesta devenind o victimă a stresului.

Prezentarea și interpretarea rezultatelor cercetării

Vulnerabilitatea la stres, percepția stresului și nivelul de stres a subiecților este redată în fig 1

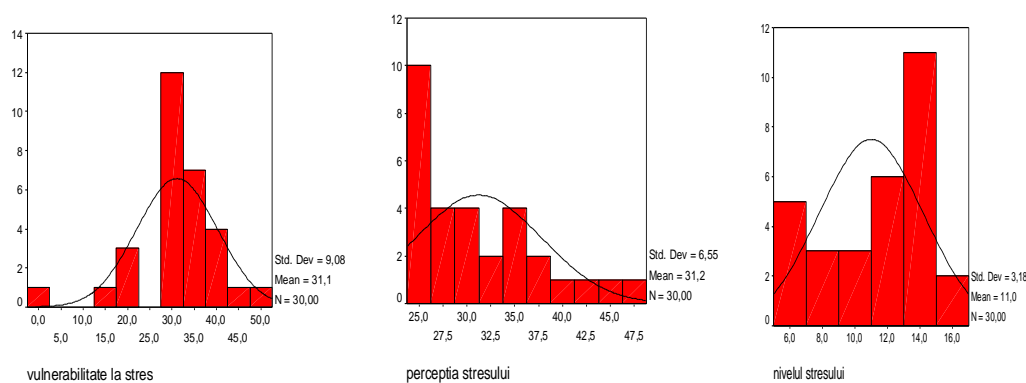

Figura 1 Histogramele privind frecvențele obținute la vulnerabilitate la stres, percepția stresului și nivelul de stres

Din analiza histogramelor se observă că asistenții medicali majoritatea 83% (25 asistenți medicali) prezintă vulnerabilitate la stres și doar 17% (5 asistenți medicali) prezintă o excelentă rezistență la stres. Referitor la percepția stresului toți subiecții percep un nivel moderat de stres, iar 57% se confruntă cu stresul, dar sunt capabili să fie eficienți și să găsească soluții la problemele întâlnite, iar 43% resimt stres.

Rezultatele semnificative obținute la corelații (tabel 1) arată existența unei relații între vulnerabilitatea la stres, percepția la stres și nivelul stresului. Rezultatele arată că vulnerabilitatea la stres corelează pozitiv cu percepția stresului fapt demonstrat de valoarea lui r de 0,686, semnificativă la pragul de 0,01, iar percepția stresului corelează semnificativ cu nivelul stresului, fapt demonstrat de valoarea lui r de 0,546, semnificativ la pragul de 0,01. Vulnerabilitatea la stres corelează cu nivelul stresului, fapt demonstrat de valoarea lui r de 0,636, semnificativă la pragul de 0,01. Cu alte cuvinte persoanele care sunt vulnerabile la stres, percep stresul mai puternic, iar cei care percep stresul mai puternic și trăiesc nivelul de stres ridicat. Deasemenea s-a observat că cei cu vulnerabilitate ridicată la stres, resimt nivelul stresului ca fiind ridicat.

Tabelul 1 Rezultatele semnificative obținute la corelații

Correlations				
		percepția stresului	nivelul stresului	vulnerabilitate la stres
Pearson Correlation	percepția stresului	1,000	,546**	,686**
	nivelul stresului	,546**	1,000	,636**
	vulnerabilitate la stres	,686**	,636**	1,000
Sig. (2-tailed)	percepția stresului	,	,002	,000
	nivelul stresului	,002	,	,000
	vulnerabilitate la stres	,000	,000	,
N	percepția stresului	30	30	30
	nivelul stresului	30	30	30
	vulnerabilitate la stres	30	30	30

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Rezultatele prezentate în tabel 2 arată că cei cu vechime mică (între 1 și 3 ani) sunt mai vulnerabili la stres decât cei cu vechime peste 7 ani și cei cu vechime medie (4 și 7 ani) sunt mai vulnerabili la stres decât cei cu vechime peste 7 ani.

Tabelul 2 Rezultatele semnificative obținute la Anova privind vulnerabilitatea la stres în funcție de vechime

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
vulnerabilitate la stres	Between Groups	945,175	2	472,588	8,822	,001
	Within Groups	1446,291	27	53,566		
	Total	2391,467	29			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: vulnerabilitate la stres
Scheffe

(I) vechimea in munca	(J) vechimea in munca	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
vechime in munca intre 1 si 3 ani	vechime in munca intre 4 si 7 ani	4,9916	3,287	,331	-3,5214	13,5046
	vechime in munca peste 7 ani	16,6190*	4,072	,002	6,0728	27,1653
vechime in munca intre 4 si 7 ani	vechime in munca intre 1 si 3 ani	-4,9916	3,287	,331	-13,5046	3,5214
	vechime in munca peste 7 ani	11,6275*	3,475	,009	2,6260	20,6289
vechime in munca peste 7 ani	vechime in munca intre 1 si 3 ani	-16,6190*	4,072	,002	-27,1653	-6,0728
	vechime in munca intre 4 si 7 ani	-11,6275*	3,475	,009	-20,6289	-2,6260

*. The mean difference is significant at the .05 level.

În ceea ce privește percepția stresului nu s-au obținut diferențe semnificative între cei cu vechime mică sub 3 ani, vechime între 4-7 ani și cei cu peste 7 ani. (tabel 2)

Tabelul 2 Rezultatele semnificative obținute la Anova privind percepția stresului în funcție de vechime

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
perceptia stresului	Between Groups	134,409	2	67,204	1,636	,213
	Within Groups	1108,958	27	41,073		
	Total	1243,367	29			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: perceptia stresului

Scheffe

(I) vechimea in munca	(J) vechimea in munca	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
vechime in munca intre 1 si 3 ani	vechime in munca intre 4 si 7 ani	-8,40E-03	2,878	1,000	-7,4628	7,4460
	vechime in munca peste 7 ani	5,2857	3,566	,348	-3,9491	14,5205
vechime in munca intre 4 si 7 ani	vechime in munca intre 1 si 3 ani	8,403E-03	2,878	1,000	-7,4460	7,4628
	vechime in munca peste 7 ani	5,2941	3,043	,238	-2,5880	13,1763
vechime in munca peste 7 ani	vechime in munca intre 1 si 3 ani	-5,2857	3,566	,348	-14,5205	3,9491
	vechime in munca intre 4 si 7 ani	-5,2941	3,043	,238	-13,1763	2,5880

Rezultatele prezentate în tabelul 3 ne arată că există diferențe semnificative în ceea ce privește nivelul stresului între cele trei grupe. Rezultatele demonstrează că cei cu vechime mică sub 3 ani sunt mai stresați decât cei cu vechime de peste 7 ani, de asemenea cei cu vechime cuprinsă între 4 și 7 sunt mai stresați decât cei cu vechime de peste 7 ani.

Tabelul 3 Rezultatele semnificative obținute la Anova privind vulnerabilitatea la stres în funcție de vechime

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
nivelul stresului	Between Groups	134,679	2	67,340	11,412	,000
	Within Groups	159,321	27	5,901		
	Total	294,000	29			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: nivelul stresului

Scheffe

(I) vechimea in munca	(J) vechimea in munca	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
vechime in munca intre 1 si 3 ani	vechime in munca intre 4 si 7 ani	,9496	1,091	,688	-1,8759	3,7751
	vechime in munca peste 7 ani	5,8810*	1,351	,001	2,3806	9,3813
vechime in munca intre 4 si 7 ani	vechime in munca intre 1 si 3 ani	-,9496	1,091	,688	-3,7751	1,8759
	vechime in munca peste 7 ani	4,9314*	1,154	,001	1,9438	7,9190
vechime in munca peste 7 ani	vechime in munca intre 1 si 3 ani	-5,8810*	1,351	,001	-9,3813	-2,3806
	vechime in munca intre 4 si 7 ani	-4,9314*	1,154	,001	-7,9190	-1,9438

*. The mean difference is significant at the .05 level.

Concluzii Cercetarea arată că există o relație între vulnerabilitatea la stres, percepția stresului și nivelul stresului. În ceea ce privește influența vechimii în muncă asupra vulnerabilității, percepției stresului și nivelului de stres, s-a confirmat ipotezele doar cu privire la vulnerabilitatea stresului și nivelul de stres.

Aceste concluzii sunt utile managerilor, care trebuie să țină cont de această relație vulnerabilitate, percepție și nivelul stresului și să abordeze problema stresul mai complex, specific pe categorii de angajați și să trateze cu atenție pe cei cu vechime mică și medie (sub 3

ani și între 4 și 7 ani) pentru că sunt mai vulnerabili la stres și trăiesc mai intens stresul decât cei cu vechime de peste 7 ani.

Datorită efectelor negative atât asupra sănătății angajaților cât și asupra performanțelor organizaționale, stresul rămâne o problemă care trebuie tratată cu atenție pentru ținerea sa sub control și nu în ultimul rând prevenirea acestuia.

BIBLIOGRAFIE:

- Alexandrescu, Șt. *Stresul în organizații – câteva repere*, 2011,
<http://discerne.wordpress.com/2011/09/21/stressul-in-organizatii-cateva-repere-de-stefan-alexandrescu/>
- Amar, P. *50 de experimente privind psihologia managerului, Cum să reușești la locul de muncă*, Editura Polirom, Iași, 2009
- Cosnier, J. *Introducere în Psihologia Emoțiilor și a Sentimentelor*, Editura Polirom, Iași, 2007
- Lègeron, P. *Cum să ne apărăm de stres*, Editura Trei, București, 2003
- Nelson, D. L.; Simmons, B. L. *Eustress and attitudes at work: a positive approach* în Antoniou, Alexander - Stamatios G.; Cooper, C. L., *CBE Research Companion to Organizational Health Psychology*, MPG Books LTD., 2005,
- Pânișoară, G., Pânișoară, I.-O. *Managementul Resurselor Umane*, Editura Polirom, Iași, 2005
- Pitariu, H.D. Stresul profesional la manageri: corelate ale personalității în contextul situației de tranziție social economică din România IN A. Opre coordonator – *Noi tendințe în psihologia personalității. Diagnoză, cercetare, aplicare*, vol II, Cluj Napoca, Editura ASCR, 2004
- Popescu Brumă, S. *Psihologia Sănătății*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005,
- Stoica, M. *Stres, Personalitate si Performanță în Eficiența Managerială*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007
- Stoica, M. *Elemente de psihologie organizațională*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2008

MIGRATION AND RETRO - MIGRATION OF ROMA POPULATION IN EUROPE. CASE STUDY: REPATRIATION OF ROMA POPULATION FROM FRANCE

Andreea-Mihaela Niță, Senior Lecturer, PhD, University of Craiova

Abstract: The priority issue on the agenda of the European Commission in recent years, the integration of Roma population, determines impressive financial allocations, billions of Euros for analyzing and solving the causes and effects of migration and retro - migration of Roma population in Europe. The re - sketching of inclusion policies is based on national and European strategies for Roma population integration. Where, by whom, how? These are questions that concern anthropologists, sociologists and political analysts for tens of years in the post - communist period. The explosive migration circuit of Roma population (over one and a half million of Roma population dispersing across the continent in the last 25 years) can only be justified by the nomadic nature of the population, but the obvious failure of European governments to diminish or even stop their migration with integration policies justifies the investment in the phenomenon's research. France's unique project reflects the specialists' efforts to continue the integration process with the step taken by the French Office of Immigration and Integration to experience the return of nationals (Romanian Roma citizens) by socially and economically supporting 80 Roma families for their return to Romania until the end of 2014. Signing the framework Agreement with the Ministry of Labor, Family and Social Protection and the Ministry of Internal Affairs alleged the involvement of institutional and social actors from the two countries to build systemic levers to ensure social and occupational integration for functional empowerment in the Romanian communities chosen by the repatriated nationals. A new failure or a success? Analyzing the policies, the program's objectives, their documents, but also the field surveys applied to subjects relocated in Mehedinți and Dolj counties infirm on short term the viability of the French state migration policies of the French and support the allocations of the European Commission within the European Social Fund for architecturing a new mechanism regarding Roma population inclusion.

Keywords: migration, retro - migration, Roma population, repatriation, integration

Introducere

Problemă prioritară pe agenda Comisiei Europene a ultimilor ani, integrarea rromilor, a determinat alocări financiare impresionante pentru analizarea și soluționarea cauzelor și efectelor migrației și retromigrației acestei etnii în Europa. Reconsiderarea politicilor de incluziune au la bază Strategiile naționale și europene de integrare a rromilor. Unde, de către cine, cum? Sunt întrebări care preocupă antropologii, sociologii și analiștii politici din perioada post-comunistă de zeci de ani. Explozivul circuit migratoriu al rromilor (peste 1 milion și jumătate de rromi dispersându-se la nivelul continentului în ultimii 25 de ani) nu poate fi justificat decât prin caracterul nomad al populației, însă eșecul evident al guvernelor europene de a diminua sau chiar stopa migrația acestora prin politici de integrare justifică investiția în cercetarea fenomenului.

La nivel de politică europeană, primele tipuri de politici pentru romi au fost îndreptate spre educație în anii 1970 și atribuite "Țiganilor" (și nu "Romilor"), Simhandl subliniind discursul din jurul termenului de "Tigan" în raport cu nomadismul acestora. (Simhandl 2009). Cu toate acestea, ea susține că, termenul de romi a câștigat importanță (ea identificând schimbarea în 1998), și a permis o separare între romii din Est pe de o parte, și țiganii din Vest și călătorii pe de altă parte. De aceea, în anii 1990 și până la aderare, problema romilor a

fost văzut în primul rând ca o problemă pentru Europa de Est, fără referire la situația din statele membre mai vechi.¹

Uniunea Europeană a dezvoltat pentru aceasta problema prioritara un cadru legislativ care vizează creșterea integrării sociale a grupurilor marginalizate și asigurarea unei protecții sporite împotriva rasismului și a discriminării rasiale, și mai ales alte acțiuni specifice pentru promovarea incluziunii persoanelor de etnie romă, în cadrul unor viziuni strategice generale (Strategia Lisabona, Strategia Europa 2020) sau destinate acestei minorități (Deceniul de incluziune a romilor 2005-2010, Platforma europeană pentru incluziunea rromilor, Cadrul European pentru strategiile de integrare națională a rromilor 2020).

Migrația și stigmatizarea rromilor în Europa

Istoric, confirmarea oficială a romilor este caracterizată încă prin ambiguitate. Comunitățile omogene ale rromilor au fost plasate la marginea societății și se păstrează în mod constant la periferie. Cu toate acestea, romii au fost acceptați ca membri ai comunității globale.²

Cercetările directorului Programului de Studii și Arhive Romani și al Centrului de Documentare al Universității Texas, Ian Hancock au relevat existența oficială a 12 milioane de persoane din întreaga lume care fac parte din grupul etnic al rromilor. Cei mai mulți dintre aceștia trăiesc în Europa, iar în țări precum România și Bulgaria numărul acestei minorități este cel mai semnificativ.

O primă atestare a comunității rrome apare într-o legendă din anul 950, anul domniei monarhului persan Bahram Gur, care ar fi solicitat Indiei câteva mii de *luri* (romi sau țigani) cu scopul de a munci pământul și a oferi spectacole ludice persanilor. Conform dovezilor lingvistice, proto-rromii ar fi trăit în zona centrală a Indiei, migrând inițial către nord-vestul subcontinentului indian, și apoi în afara Indiei. Cu toate acestea nu se cunoaște exact locul rromilor în societatea indiană.³

Din cercetările istorice și geografice s-a putut demonstra cu exactitate însă perioada migrației rromilor din India în Europa, între al IX-lea și al XIV-lea, realizată în mai multe valuri.⁴

În secolele XIV și XV rromii au ajuns să se răspândească aproape peste tot în Europa. Deja în 1404, Arhiepiscopul John de Sultanieh, un personaj bine familiarizat cu realitățile din Orientul Mijlociu și Europa de Est, a menționat în scrierile sale geografice din tratatul *Libellus de notitia Orbis* că rromii erau răspândiți peste tot.⁵

Rromii ar fi ajuns în România odată cu invazia mongolilor de la 1241 (potrivit istoricului Nicolae Iorga) și ar fi considerat pământul românesc terenul fertil pentru nomadismul lor în societatea românească. Aici, nu au găsit nici presiune demografică și nici

¹ Humphris, Rachel, *European Union Enlargement and Roma Migrants' Welfare: The Role of Changing Migration Status in UK Education Policy and Practice*, 2013, p.27

² Zamfir, E. *Roma people within the global process of change*, Revista de cercetare si interventie sociala, vol. 40/2013, Iasi: Expert Projects Publishing House, p. 151

³ Potra, George, *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, București, Editura Fundațiilor, 1939, p. 53

⁴ Achim, Viorel, *Țigani în istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p.11

⁵ Kern, Anton *Miszellen aus einem Text vom Jahre 1404: a) Erdöl im Kaukasus, b) Zigeuner, c) Krimgoten*, Vienna, 1948 (extract from *Frühgeschichte und Sprachwissenschaft*), p. 153

lipsă de teren pentru ocupare așa cum ar fi întâlnit în Europa centrală și de Vest, intolerante la modul de viață al rromilor.

De-a lungul timpului minoritatea rromă s-a confruntat cu problematica stigmatizării și a etichetării, iar printre strategiile de confruntare a acestora se numără și cele defensive – „ascunderea și contestarea apartenenței la etnie, pe de o parte, și chiar încercarea de asimilare în cultura dominantă, pe de altă parte.”⁶

Fenomenul globalizării a început să se contureze ca o nouă ordine mondială, declanșând transformări sociale, politice și economice profunde, odată cu căderea comunismului în Europa de Est și sfârșitul Războiului Rece.⁷

Nici rromii nu au fost excluși, globalizarea și liberalizarea circulației acestora în lume, transformându-i într-un grup etnic stigmatizat. Sunt aproximativ 12 milioane de rromi în Europa și principalele lor caracteristici sunt că, de regulă, trăiesc în condiții dificile fiind adesea discriminați. Discriminarea lor se datorează stereotipurilor și prejudecăților despre rromi, comunitatea rromă fiind de multe ori considerată marginală, tradițională și dificil de integrat. Consiliul Europei și Uniunea Europeană au realizat o campanie, al cărui mesaj rezida din „nevoia de a îmbunătăți imaginea socială a rromilor”⁸

Numărul persoanelor de etnie rromă prezente în țările Uniunii Europene în anul 2013	
Turkey	2.000.000
România	1.900.000
Russia	750.000
Spain	710.000
Bulgary	690.000
Hungary	620.000
Serbia	600.000
Slovakia	450.000
France	430.000
United Kingdom	350.000
Ukraine	250.000

Sursa: Consiliul European

Ca urmare a reticenței rromilor de a se autoidentifica etnic în contexte oficiale, veridicitatea datelor de recensământ privind structura etnică a populației României este contestată de majoritatea observatorilor, inclusiv de organizațiile neguvernamentale ale rromilor. Decalajul dintre estimarea oficială a populației rrome și estimările neoficiale ale cercetătorilor sau diverselor organizații civile este un indicator al continuității stigmatizării identității rromilor.

Pentru a vedea cum s-a asociat rromilor stigmatul este necesar a se urmări câteva repere din istoria lor. Egiptul și India sunt considerate ca țări de origine ale rromilor. Însuși

⁶ Bădescu, Gabriel, Grigoras, Vlad, Rughiniș, Cosmina, Voicu, Malina, Voicu, Ovidiu, *Barometrul incluziunii rromilor*, 2007, p.7

⁷ Ion, V., *Implicațiile religioase ale procesului de globalizare*, Revista de Științe Politice, vol. 24/2009, p. 108

⁸ Conform cu proiectul Dosta (www.dosta.org), realizat de Consiliului Europei și Uniunea Europeană

faptul că au pornit în pribegie, părăsind țările în care s-au născut, indică faptul că au dus acolo o viață aspră. Istoricul George Potra subliniază că „*țigani au părăsit patria lor India în urma legiurilor foarte crude ale lui Manu prin care se degrada omul mai jos decât dobitoacele*”⁹

Această fugă a rromilor de consecințele unui rău tratament aplicat lor prin lege îi transformă dintru început în victime ducând însă cu ei, în toate țările, conștiința despre înfierarea lor ca lepădătura a societății omenești. Tendința lor este una de fugă în raport cu populația întâlnită în locurile de pribegie, de acceptare a marginalizării și a statutului inferior. Viorel Achim menționează ca „*lăcașurile temporare pe care și le organizează în fuga lor sunt întotdeauna izolate, la marginea așezărilor. Pentru ei, marginea devine astfel centrul existenței. Diferența față de populația dinaintea așezată este astfel construită, devenind o realitate socială.*”¹⁰ Percepția asupra rromilor este în general negativă, deoarece sunt străini de locurile prin care trec (sunt fugari), au obiceiuri și credințe diferite de ale popoarelor cu care intră în contact și sunt păgâni.

Toate aceste caracteristici contribuie la perpetuarea unei imagini negative despre rromi. Peste tot pe unde au umblat, rromii au fost vânați, deportați și sancționați (Statul german a votat 140 de legi și decrete împotriva rromilor între anii 1416 și 1774), aceste sancțiuni fiind uneori extreme (pedeapsa cu moartea). Dacă adăugăm și fenomenul sclaviei (robiei) țăganilor pe teritoriul României (în Valahia și Moldova secolelor al XIII-lea și al XIV-lea), tabloul stigmatizării rromilor devine, astfel, complet. Nivelurile scăzute de educație pe care le au în general rromii sunt direct legate de un grad redus de ocupare, de ocupații devalorizate în cadrul societății și, în consecință, de venituri reduse.

Respingerea presupunerilor prealabile și a definițiilor făcute situațiilor sociale prin scheme apriorice, luarea în considerare a lumii subiectivității umane pentru a da acțiunii actorilor sociali un sens pe baza căruia să se poată interpreta motivațiile actului social, au permis constituirea mai multor curente cu caracter fenomenologic. Prin teoria schimbului (exchange theory) a lui George Homans, Peter Blau și Robert Emerson, înțelegem comportamentul societății față de comunitatea rromă ca fiind produsul unui “schimb” de bunuri materiale și spirituale între protagoniștii acțiunii sociale, dezvoltând relații de reciprocitate selective.

Din perspectiva interacționismului simbolic, etichetările și prejudecățile excluderii morale a rromilor sunt rezultatul proceselor de interacțiune între participanții majoritari la viața socială a simbolurilor și semnificațiilor reciproc împărtășite, în care totul se negociază, neexistând nimic predeterminat sau prestabilit.

Migrația post-decembristă a românilor în Europa și în special a rromilor a extins această viziune, astfel ca democratizarea instituțională, realizată în România în 1990, a permis manifestarea în plan cultural, politic, educațional și nu numai a minorității rome, care, cu excepția perioadei interbelice, nu se putuse organiza politic sau cultural datorită sistemelor politice de guvernământ.

Politicele de incluziune ale Comisiei Europene și ale statelor membre ale Uniunii Europene privind integrarea rromilor și eșecul acestora

⁹ George, Potra, *Contribuțiuni la istoricul țăganilor din România*, , București, Editura Fundațiilor, 1939

¹⁰ Viorel, Achim, *Țigani în istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p.48

Începând cu anul 1989, în România, și-a îndreptat atenția către respectarea drepturilor etnice, inițiativa fiind luată la nivel european. Luându-se în considerare acest lucru, s-a început lupta împotriva fenomenului de discriminare, punându-se accentul în mod special legile naționale și europene.

Odată cu schimbările democratice din anii '90 problematica minorității rromice a devenit un subiect vizibil atât în dezbaterile publice, cât și pe agenda politică națională și europeană, iar mișcarea asociativă, precum și eforturile de reafirmare identitară a rromilor s-au reluat după o absență de câteva decenii.

Dupa tranziția României în 1989 de la comunism la capitalism, pentru români, și în special pentru etnia roma migrația în străinătate a reprezentat o soluție preponderent economică. Numărul total al migranților din România nu poate fi estimat cu exactitate. Cifrele vehiculate ajung la aproape trei milioane și jumătate, ceea ce reprezintă un procent semnificativ din populația totală (depășind 10%) și unul extrem de mare din populația activă, iar cei mai mulți dintre aceștia s-au îndreptat către țări precum Italia, Spania, Germania, Franța sau Anglia. Potrivit EUROSTAT românii sunt în UE cel mai mare grup de emigranți provenind dintr-un stat european, numărul lor ajungând la 1.677.000, dintre care 734.800 în Spania și 625.300 în Italia.¹¹

De asemenea, după cum reiese din rapoartele de activitate ale ANOFM, interesul cetățenilor români cu privire la găsirea unui loc de muncă în diverse state ale Uniunii Europene prin intermediul serviciilor lor EURES se menține la un nivel ridicat.

Identificându-se multiple probleme, atât la nivelul României, cât și în țările de destinație ale românilor, în special al rromilor, Comisia Europeană și statele membre Uniunii Europene au creat politici de incluziune socială cu scopul de a-i sprijini pe aceștia pe de o parte, iar pe de altă parte de a stopa migrația rromilor către alte țări. Rromii au reprezentat o categorie de populație invizibilă în politicile publice sau documentele programatice încă din perioada regimului comunist.

Transformarea Europei, urmată de extinderea rolului OSCE, dublarea membrilor Consiliului Europei și mărirea numărului statelor membre ale Uniunii Europene, a condus la noi perspective ale drepturilor. Drepturile omului ca drepturi dincolo de cetățenie sunt în centrul de sisteme al OSCE și al Consiliului Europei, în 1990 la reuniunea Conferinței privind dimensiunea umană [CSCE] de la Copenhaga s-a oferit cadrul politic pentru acest lucru: "drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, ca parte a universal recunoscute drepturile omului este un factor esențial pentru pace, justiție, stabilitatea și democrația în statele participante".¹²

Uniunea Europeană și statele membre au o responsabilitate comună în domeniul incluziunii rromilor și în acest scop au la îndemână o gamă largă de instrumente și politici în domeniile lor de responsabilitate. Pe măsură ce Uniunea Europeană și-a asumat mai multe responsabilități în domeniul incluziunii rromilor, tot mai multe instituții au primit, printre altele și atribuții relevante privind minoritatea rromă (Comisia Europeană, Parlamentul

¹¹ EUROSTAT, Raport *Migrație și azil – O Europă mai sigură și mai deschisă*

¹² Cahn, Claude and Guild, Elspeth, *Recent migration of Roma in Europa*, 2010, p.94

European, Curtea Europeană de Justiție, Consiliul Uniunii Europene, Agenția pentru Drepturi Fundamentale Consiliul Europei)¹³.

În România politicile de promovare a incluziunii sociale a rromilor se regăsesc într-o serie de documente naționale care preiau elemente europene: Planul Național pentru Combaterea Sărăciei și Promovarea Incluziunii Sociale, Planul Național de Dezvoltare 2007 - 2013, Cadrul Național Strategic de Referință 2007- 2013, Programul Operațional Sectorial - Dezvoltarea Resurselor Umane, Programul de guvernare 2009 - 2012 și o strategie specifică „Strategia de îmbunătățire a situației rromilor din România 2001 - 2010”, document care a fost revizuit periodic în 2006 și apoi în 2011, când s-a elaborat un alt document - Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rromilor pentru perioada 2011 - 2020”, cu scopul declarat de a asigura incluziunea socio-economică a cetățenilor români aparținând minorității rrome, prin implementarea unor politici integrate în domeniul educației, ocupării forței de muncă, sănătății, locuirii, culturii și infrastructurii sociale.¹⁴

Politica regională a Uniunii Europene (UE) vizează depășirea diferențelor economice și sociale dintre regiuni, în vederea promovării unei dezvoltări armonioase, echilibrate și durabile a Comunității Europene. Conform articolului 158 din Tratatul CE, Comunitatea „*va avea ca obiectiv reducerea discrepanțelor dintre nivelurile de dezvoltare ale diverselor regiuni și gradul de înapoiere a celor mai puțin favorizate regiuni sau insule, inclusiv a zonelor rurale.*”¹⁵

Obiectivele privind competitivitatea și ocuparea regională privesc problema dintr-un punct de vedere diferit, luând în considerare ratele peste medie ale șomajului și rezultatele școlare scăzute, strâns legate atât de nivelul mediu de șomaj, cât și de nivelul absolut de sărăcie.

Strategia Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rromilor pentru perioada 2011-2020 a fost aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1221/2011 și publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.6 din 4 ianuarie 2012.

În vederea diminuării marginalizării sociale a rromilor și a construirii unui sistem de integrare/retentive au fost alocate fonduri comunitare din perioada de pre-aderare și post-aderare destinate grupurilor vulnerabile și în special rromilor. Incluziunea rromilor a devenit un subiect discutat intens la nivel european în special după 2007, perioadă în care tot mai multe persoane de etnie rromă, cetățeni ai noilor state membre ale Uniunii Europene, au emigrat către cele cu un nivel de viață mai ridicat. Măsurile luate de către guvernul italian în 2007, criticate de organizațiile pentru apărarea drepturilor omului și de reprezentanți ai instituțiilor europene, sunt un exemplu pentru ceea ce se poate întâmpla în lipsa unor date concrete și complete despre noii migranți

Programul multianual PHARE 2004-2006 a reprezentat atât o consolidare a procesului, cât și o extindere în cadrul unor domenii abordate anterior și a altora noi, fiind

¹³ Vermeersch, Peter, 2012, “Reframing the Roma: EU Initiatives and the Politics of Reinterpretation”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Volume 38, Issue 8, 2012, Special Issue: *The Roma in the New EU: Policies, Frames and Everyday Experiences*, pp. 1195-1212.

¹⁴ Giurca, Gabriela, (coord.), Raport Incluziunea rromilor din România: politici, instituții, experiențe, 2012, p.12

¹⁵ Mirescu, Gabriela, (ed.), 2011, *Social Inclusion and Cultural Identity of Roma Communities in South-Eastern Europe*, Swisspeace, Bern, p.127

sprijinit și de un program de conștientizare și informare, destinat să încurajeze romii și comunitățile locale în care aceștia trăiesc, pentru atingerea scopului de “Accelerare a implementării strategiei de îmbunătățire a situației rromilor”.

Obiectivele Uniunii Europene de integrare a rromilor vizează pentru următorii ani, stabilirea unui cadru de acțiune în patru domenii esențiale: accesul la educație, ocuparea unui loc de muncă, servicii medicale și locuințe. Pentru a intra în vigoare recomandarea Consiliului va trebui mai întâi să fie adoptată în unanimitate de statele membre în cadrul Consiliului și să primească avizul Parlamentului European. În ceea ce privește Comisia, aceasta va continua să evalueze, în propriile rapoarte intermediare din primăvara fiecărui an, progresele înregistrate de statele membre în privința situației rromilor. Acest apel este o continuare a raportului intermediar al Comisiei emis în 2010, care arată că statele membre trebuie să își îmbunătățească procesul de punere în aplicare a strategiilor naționale de integrare a rromilor.¹⁶

Proiectul Franței de repatriere a resortisanților români

Prima migrație a rromilor în Europa de Vest a început în secolul XIV, când turcii au cucerit portul grecesc Gallipoli. Ascensiunea triburilor nomade indiene a fost strict legată de victoriile turcești și de formarea Imperiului Otoman. Ei au ajuns pe teritoriul francez în secolul al XV-lea, însă abia pe la sfârșitul secolului XIX autoritățile și-au îndreptat atenția către “musafiri”.¹⁷

Rromii români ajung timid în Franța în perioada 1990-2007, însă după aderarea României la Uniunea Europeană, fluxul migrator explodează. Începând puțin înainte de căderea regimului Ceaușescu, în 1989, primele grupuri de populație rromă originare din România încep să solicite azil țărilor din vestul european dezvoltat. Trendul continuă în primii ani de după 1989, pe fondul accentuării conflictelor cu caracter etnic între populația romă și populația majoritară. Germania reprezenta ținta predilectă a proiectelor pentru o viață nouă în Occident. În primăvara anului 1992, estimările plasau deja la 20.000 numărul solicitanților de azil de origine romă din România în această țară.¹⁸

Cu toate că proiectele implementate cu scopul de a-i integra rromi prin acces la educație, ocuparea unui loc de muncă, servicii medicale, locuințe, etc. s-au diversificat, numărul lor pe teritoriul Franței este în creștere. După aproape 10 ani de tensiuni privind problema rromilor români din Franța și în urma unor demersuri politice reprezentanții Ministerului Muncii și ai Ministerul Administrației și Internelor au semnat un acord-cadru cu Oficiului Francez pentru Imigrație și Integrare (OFII), pentru instituirea, cu titlu experimental, a unui sprijin pentru reinsertia familiilor de rromi repatriate din Franța.

Problema rromilor români din Franța este în atenția celor două țări de peste un deceniu, în decembrie 2001, având loc una dintre cele mai importante dezbateri dintre reprezentanții Ministerul român de Interne cu omologii lor francezi despre posibilitatea de a

¹⁶ www.fseromania.ro

¹⁷ Cătălin, Zamfir, Marian, Preda, (ed.), 2002, *Romii în România*, Editura Expert, București.p.87

¹⁸ Șerban, Monica – *Al treilea val al migrației rromilor: mobilitate și migrație internațională la populația de rromi din România după 1989 în Situația rromilor în România*, 2011. Între incluziune socială și migrație. Raport de țară, p. 51

trimite înapoi în țară mai mulți copii români care au ajuns în Franța și care erau exploatați de diferite grupuri de infractori, pentru cerșetorie și furt.

În anul 2002, reprezentanții celor două țări au luat o serie de măsuri în lupta împotriva delincvențelor români care operează în Franța, printre acestea numărându-se extinderea controalelor, accelerarea expulzărilor și schimburi de experți, iar în 2003, conducerea Franței își reafirma politica de expulzare în România a rromilor aflați într-o situație nelegală în țara sa, deși acțiunea era considerată un eșec total de către organizația Medecins du Monde și de Federația Internațională a Drepturilor Omului.

Aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană, în ianuarie 2007, a consolidat fenomenul migrator al rromilor în Franța, în baza dreptului la liberă circulație. Aceștia au riscat însă să fie expulzați după trei luni, în lipsa unui domiciliu stabil și a unui loc de muncă. În unele cazuri, autoritățile franceze chiar au cuplat expulzarea cu eforturile de a promova întreprinderile mici și la scară mică operațiunile agricole în țara de origine (în general, România) prin oferirea granturilor de câteva sute sau mai multe mii de Euro persoanelor expulzate care pot oferi un plan de afaceri viabil. Există puține dovezi că astfel de măsuri au fost eficiente în furnizarea unui venit viabil pentru familii sau în diminuarea procesului de migrare. Într-un număr de cazuri de expulzare, rromii au refuzat ofertele de sprijin, temându-se că pot să compromită posibilitățile de întoarcere în Franța. Comisarul Consiliului Europei privind drepturile omului a prezentat recent datele primite de la Ministerul Francez al Imigrației în sensul că, în perioada iunie 2007-mai 2008, 8,349 persoane au părăsit Franța ca "voluntar" în urma amenințării de expulzare, combinată cu ajutoare financiare.¹⁹

În anul 2009, din Franța au fost expulzați aproximativ 10.000 de rromi, repatriați în România și Bulgaria, oferindu-li-se cu un bilet de avion, 300 de euro pentru un adult și 100 de euro pentru un copil. Aceasta repatriere nu a fost o strategie nouă, însă legătura stabilită între imigrație și insecuritate a atras asupra conducerii Franței numeroase critici la nivel internațional. Peste 40 de tabere ilegale de rromi au fost desființate în Franța în primele două săptămâni de la anunțarea acestor măsuri.

Pe 18 August 2010 Comisia Europeană și-a exprimat îngrijorarea față de expulzarea anunțată a 700 de rromi, amintindu-i Franței obligația de a respecta normele Uniunii Europene privind liberta circulație și ședere pentru cetățenii acesteia și solicitându-i în continuare informații. Pe 1 septembrie, comisarul pentru Justiție, drepturi fundamentale și cetățenie V. Reding, comisarul pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și incluziune Andor și comisarul pentru afaceri interne Malmström au elaborat un document care sublinia o serie de principii și orientări cu privire la scară largă a repatrierilor, menționând că nicio practică de încălcare a regulilor Uniunii Europene nu va fi accesptată:

- *expulzarea pur și simplu a persoanelor pe criterii de etnicitate*
- *expulzarea persoanelor fără evaluarea de la caz la caz a situației personale*
- *adoptarea expulzării colective*
- *incitarea autorităților la ură sau violență împotriva unui anumit grup de persoane selectat pe baza unor criterii, inclusiv rasă, naționalitate sau origine etnică.*²⁰

¹⁹ Cahn, Claude and Guild, Elspeth, *Recent migration of Roma in Europa*, 2010, p.53

²⁰ Maccanico, Yasha, Statewatch Analysis France, *Collective expulsions of Roma people undermines EU's founding principles*, 2010, p. 2

Repatrierileacompaniate de ajutoare de strămutare nu a fost suficiente pentru a fi tolerate ca "întoarceri voluntare", astfel ca reintrarea interdicțiilor împotriva cetățenilor Uniunii Europene nu mai puteau fi introduse și nici nu se mai puteau accepta expulzarile doar pentru că persoanele resortisante nu ar fi îndeplinit criteriile pentru rezidență legală. Noțiunile acestea au fost considerate "amenințări pentru siguranța publică". Astfel, în anul 2011 s-a gândit și finanțat un program social în valoare de un milion de euro, program care a venit în sprijinul romilor expulzați să se integreze în țara lor de origine, în special România. Oficiul Francez pentru Imigrare și Integrare a finanțat peste 200 de proiecte de reintegrare în România în valoare de peste un milion de euro. Tot în anul 2011, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și Agenția Națională pentru Romi au încheiat un protocol de colaborare privind incluziunea socială a romilor, care prevedea crearea unor unități mobile pentru atragere de fonduri europene și implicarea autorităților locale.

Autoritățile franceze continuă să rămână preocupate de accelerarea fenomenului repatrierilor, astfel că ministrul francez de Interne Claude Gueant a declarat că noua lege privind imigrația va permite creșterea rapidă a numărului anual de repatrieri ale imigranților ilegali, obiectivul pentru acel an (2011) fiind de 28.000 de plecări.

Proiectul unic al Franței reflectă eforturile specialistilor de a continua procesul de integrare prin demersul Oficiului Francez de Imigrație și Integrare de a experimenta repatrierea resortisanților (cetățenilor români de etnie romă) prin sprijinirea socială și economică a 80 de familii rome în vederea reîntoarcerii în România până la sfârșitul anului 2014.

Analiza documentelor sociale întocmite de Oficiul Francez pentru Imigrație și Integrare și aplicarea în teren a metodei anchetei sociale și a elaborării planurilor de intervenție pentru 5 familii din județele Mehedinți și Dolj confirmă neîncrederea exprimată pe termen mediu și lung față de reușita reintegrării în comunitățile românești a expatriatilor romei din Franța. Obiectivul general al proiectului presupune construcția rădăcinilor sociale, de la identificarea unui mediu locativ, la asigurarea conexiunilor cu mediul educațional (înscrierea/reînscrierea membrilor familiilor la școală), cu cel al asigurărilor sociale de sănătate și al prestațiilor sociale aplicate temporar, până la cea cu un mediu profesional și/sau antreprenorial necesar inserției pe piața muncii sau sprijinirii pentru inițierea unei afaceri. Oficialii francezi puteau experimenta acest proiect mult mai facil în Franța decât în România, barierele legislative și birocratice românești fiind imense. Parteneriatele public-privat au devenit funcționale de scurt timp, iar proiecțiile expectanțelor familiilor rome față de autoritățile românești și franceze sunt majore, orice fisura în asumarea obligațiilor contractuale ale acestora față de romii repatriați fiind exploatată în favoarea întreținerii dependenței și a sustragerii de la asumarea responsabilităților romilor.

Concluzii

Franța, prin derularea unui program ce implică reintegrarea romilor prin oferirea de acompaniament social și dezvoltare de proiecte economice își asuma un nou potențial semi-șec. Fără a înțelege particularitățile culturale ale acestei comunități etnice și ale subgrupurilor sale este nevoie de cercetări științifice realizate de echipe mixte antropologi-etnologi-sociologi-psihologi pentru a putea asigura soluții cauzelor excluderii constante ale romilor din orice comunitate majoritară (fie ea franceză, italiană, engleză, irlandeză, bulgară,

română etc.). Apetența membrilor comunității rrome pentru un stil de viață laissez-faire și pentru dezvoltarea aptitudinilor artistice în detrimentul asimilării educaționale și normelor reglementate legislativ pentru viața socială fac imposibilă integrarea acestora.

Semnarea Acordului cadru cu Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și Ministerul Afacerilor Interne a presupus implicarea actorilor instituționali și sociali din cele două țări pentru construirea parghiilor sistemice de asigurare a integrării sociale și ocupaționale pentru autonomizarea funcțională în comunitățile românești alese de către resortisanții repatriați.

Un nou eșec? Analiza politicilor, a obiectivelor programului, a documentelor acestora, dar și anchetele de teren aplicate subiecților relocați în perioada 2013-2014 în România infirmă pe termen scurt viabilitatea politicilor migraționiste ale statului francez și susțin alocările Comisiei Europene prin intermediul Fondului Social European pentru arhitecturarea unui nou mecanism privind incluziunea rromilor.

"Această lucrare a fost partial susținută financiar din grantul nr. 6c/2014, acordat în competiția internă de granturi a U87niversității din Craiova"

BIBLIOGRAFIE:

- ACHIM, Viorel, 1998, *Țigani în istoria României*, București, Editura Enciclopedică.
- ANDREESCU, Gabriel, 2005, *Schimbări în harta etnică a României*, Cluj-Napoca, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală
- BĂDESCU, Gabriel, Grigoras, Vlad, Rughiniș, Malina, Cosmina, Voicu, Ovidiu, 2007, *Barometrul incluziunii rromilor*.
- CAHN, Claude and Guild, Elspeth, 2010, *Recent migration of Roma in Europa*, Publisher: Organization for Security and Co-operation in Europe
- FOSZTÓ László, ANĂSTĂSOAIE, Marian-Viorel, 2001, "România: representations, public policies and political projects", in GUY, Will (ed.): *Between past and future: the Roma of Central and Eastern Europe*, University of Hertfordshire Press, Hatfield.
- GIURCA, Gabriela (coord.), 2012, *Raport Incluziunea rromilor din România: politici, institutii, experiente*.
- Humphris, Rachel, 2013, *European Union Enlargement and Roma Migrants' Welfare: The Role of Changing Migration Status in UK Education Policy and Practice*, Human Welfare. Volume 2. Issue 1. ISSN: 2048-9080
- ION, Veronica, 2009, *Implicațiile religioase ale procesului de globalizare*, Revista de Științe Politice, vol. 24, ISSN: 1584-224X
- MACCANICO, Yasha, 2010, Statewatch Analysis France, *Collective expulsions of Roma people undermines EU's founding principles*.
- MIRESCU, Gabriela, (ed.), 2011, *Social Inclusion and Cultural Identity of Roma Communities in South-Eastern Europe*, Swisspeace, Bern.

- MOUZELIS, N., 1995, *Strategies of integration and Socio–Cultural Differentiation*, CID–Studies, No. 11. pragmatistă, Editura Presa Universitară Clujeană Publisher, Craiova, Cluj-Napoca, 2012, ISBN: 978-606-14-0505-3.
- POTRA, George, 1939, *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, București, Editura Fundațiilor.
- ȘERBAN, Monica – *Al treilea val al migrației romilor: mobilitate și migrație internațională la populația de romi din România după 1989 în Situația romilor în România*, 2011. Între incluziune socială și migrație. Raport de țară
- VERMEERSCH, Peter, 2012, “Reframing the Roma: EU Initiatives and the Politics of Reinterpretation”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 38, Issue 8, 2012, *Special Issue: The Roma in the New EU: Policies, Frames and Everyday Experiences*.
- ZAMFIR, Elena, ZAMFIR Cătălin, 1993, *Țiganii între ignorare și îngrijorare*, Cluj-Napoca, Editura Alternative.
- ZAMFIR, Elena, 2013, *Roma people within the global process of change*, Revista de cercetare și intervenție socială, vol. 40, Iași: Expert Projects Publishing House.
- ZAMFIR, Cătălin, PREDA, Marian (ed.), 2002, *Rromii în România*, Editura Expert, București.
- EUROSTAT, Raport *Migrație și azil – O Europă mai sigură și mai deschisă*
www.fseromania.ro

PSYCHOLOGICAL COUNSELING IN REDUCING SURGICAL ANXIETY

Cristiana Bălan, Assist. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov

Abstract: Located in a close causal relationship with the personality profile, the anxiogenic elements are more eloquent highlighted and scientific analyzed by the field literature in the last decade, which was decisive in choosing the theme of this study that is not intended to be exhaustive but only "a plea" to the idea of a therapeutic support and development of the general sanogenesis that the patient should benefit from those called to relieve his suffering (be they doctors, psychologists, therapists, and so on). The study of human personality requires patience, passion and a solid professional training. In their absence, the chance of a bad diagnostic increases and our understanding and knowledge abilities are reduced. Nothing is stronger, more present, more universal in life and in the social environment than the human being, a model and a plenary and exclusive manifestation of the soul. The analysis of its living, active and concrete presence, is the only one able to solve and answer all questions (so complicated and different) asked by psychology.

Keywords: surgical anxiety, anxious expectation, general sanogenesis, overall anxiety, structural anxiety.

I. RESEARCH ARGUMENTS

Any illness, regardless of its nature or gravity, is a particular negative experience, mostly unique and dramatic, in which the patient's involvement is deep and genuine. The disease begins as a "moment of interrogation, as a period of anxious expectation, to which psychology may respond with its specific content, approaches and vocation" (Braken & Thomas, 1998).

In case of illness, the patient enters a world of multiple question marks. Lived amid uncertainty, and sometimes ignorance, this process is likely to lead to new symptoms that may form a second condition, really a morbid secondary condition as an expression of the suffering and reaction of the person to the primary disease. It is an enhancement of the symptoms through the rate of psychogenic element determined by the *sine die* consciousness of the disease. It varies from one individual to another, depending on the nature, severity or evolutionary time, but especially on the patient's personality structure - this psychogenetic potentiation is mostly expressed by anxiety

Located in close causal relationship with the personality profile, the anxiogenic elements are more eloquent highlighted and analyzed in the field literature of the last decade, which was decisive in choosing the theme of this paper, which is not intended to be exhaustive, but only "a plea" to the idea of a therapeutic support and development of general sanogenesis which the patient should benefit from those called to relieve his suffering (be they doctors, psychologists, therapists, etc..).

II. THE EXPERIMENTAL APPROACH OF SURGICAL ANXIETY

Surgery is, by its very nature, traumatic because surgery is the most dramatic and therefore spectacular specialty of medicine. It is a fascinating field, marked by the emotional charge that accompanies each feeling of the one who waits, often at the edge of survival, the outcome of the fight with disease and death.

The patient is confronted with physical suffering, dominated by pain and mental suffering, dominated by uncertainty, anxiety and often depression. Within the intervention, "anxiety is a psychological dominant in patient, it is also extreme and marks him almost throughout the surgery" (Everly, 2008), from the time of admission, continuing with preoperative preparation or anesthesia, enhancing - - paradoxically - after the success of the surgery (by negative thoughts about possible sequels or complications, about his future socio-professional reinsertion).

Being "the most visible expression of surgical psychological stress" (Holdevici, 2011), anxiety has been investigated by many psychologists (Hamilton anxiety questionnaires, Hospital Anxiety and Depression, Anxiety Scale etc.).

1. THE OPERATIONALIZATION OF TERMS

A. Surgical intervention

1. difficulty (duration and type of difficulty): mild; average; serious
2. type of intervention: classical; laparoscopic
3. Duration of pre-surgical hospitalization
4. Duration of post-surgical hospitalization

B. Anxiety

Recognizing the signs that indicate the presence of anxiety facilitates the approaching of the anxious person along with a whole "arsenal" of psychotherapeutic methods and techniques. All these signs can be summarized in the following table.

Table no.1 Signs of anxiety (Tudose, 2011).

Symptoms	Clinical signs	
Psychological	Iritability Anticipatory anxiety Insufficient concentration	
Somatic	Gastrointestinal	Dry mouth Difficulty to swallow
	Respiratory	Difficult respiration Feeling of toracic constriction
	Cardiovascular	Palpitations Tachycardia High blood pressure
	Genital	Erectile dysfunction Urgent and frequent peeing
	Neuro-muscular	Subtle shaking of extremities Muscular pain
Sleep disorders	Insomnia	
Others	Depression Obsessive ideas	

Also, anxiety has the following characteristics (Tudose, 2011):

- is apparently unmotivated;

- the person refers to an unspecified but imminent threatening, which determines alertness;
- a feeling of helplessness in the face of danger;
- associating a whole procession of vegetative signs generating somatic discomfort (waves of sweating, tremors, diarrhea, accelerated breaths etc.).

Thus, appears a vicious circle where anxiety is self-increased.

1. The level of total anxiety: small; average; high
2. The type of anxiety: structural (Cattel); situational (Luscher)

C. The type of personality: type A; type B; type mixed

Type A personality is living in a constant state of stress and shows a false sense of urgency. For these people there is no tomorrow. Projects and objectives should be carried out as quickly as possible, the concept of "free time" is non-existent and therefore multitasking becomes the norm. In this race against time, type A individuals become anxious and hostile towards others, are eminently ambitious, independent, possess a fiery competitive spirit and inexhaustible reserves of energy and motivation.

Unlike type A, type B personalities adopt a more relaxed attitude to life. They are not so obsessed with time and work, they don't have a spirit of competition so powerful and find satisfaction rather in social and professional networking and collaboration. These people have more patience, pay more attention to details, spend more time focusing on their projects and work in a more flexible and creative way. Type B personalities have a higher power of concentration and do not get distracted from their main activity. However, type B does not enjoy very good skills of time management, failing to capitalize it as it should.

2. HYPOTHESIS

These considerations led to the formulation of the following general assumptions: The anxiety caused by surgical stress and how the person manages the stress caused by surgery depend on the structure and type of the personality.

This general hypothesis determines the following specific assumptions:

- anxiety intensity depends on the complexity and difficulty of the surgery.
- anxiety intensity and its management depend on the personality type.
- anxiety intensity depends on the type of surgery (traditional or laparoscopic).
- psychological counseling of the surgical patient decreases the intensity of surgical anxiety.

3. METHODS AND SAMPLE

3.1. Methods

- Patient file: includes objective data about the patient (name, age) and data with reference to the surgery (diagnosis, type of intervention, degree of difficulty, pre-and post - surgical hospitalization duration).
- Anamnesis file (questionnaire) includes objective data about the patient (name, age, gender, origin, education), and 15 items aimed at the existence of prior biological conditions, self-evaluation of stress, confidence in the success of the intervention, the

existence of family support, confidence in own ability to overcome illness (Iamandescu, 2002).

- Questionnaire on Personality Type (determines the type A, B or mixed) contains 25 items built after the defining characteristics of the behavior pattern of Type A, described by Friedman and Rosenman, 1974
- Cattell Anxiety Questionnaire: contains 40 items, the questionnaire takes about 5 minutes. The anxiety test can be applied to both genders from the age of 14, and nearly to all the cultural level types
- Luscher Color Test (projective test): has a considerable value in highlighting the significant aspects of personality and warning on the psychological and physiological stress areas

3.2. Sample

The research sample consisted of 40 subjects aged between 22 and 73 years, both from rural (39 subjects) and urban areas (21 subjects) with different education level.

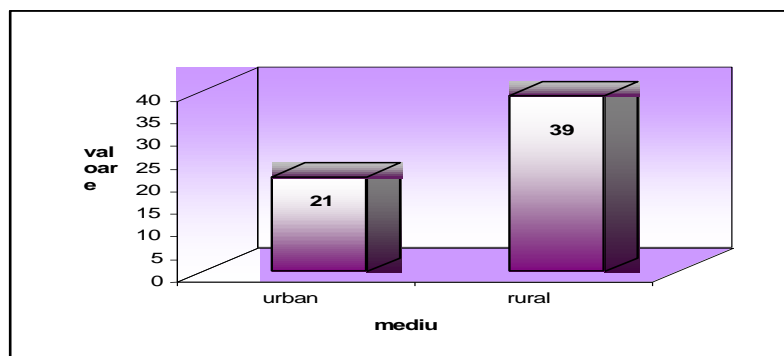

Fig.1. The origin environment of the subjects

Of these, 20 are women and 20 men who underwent surgery between January-February 2014, at the Department of Surgery of the Clinical Emergency Hospital of Brasov

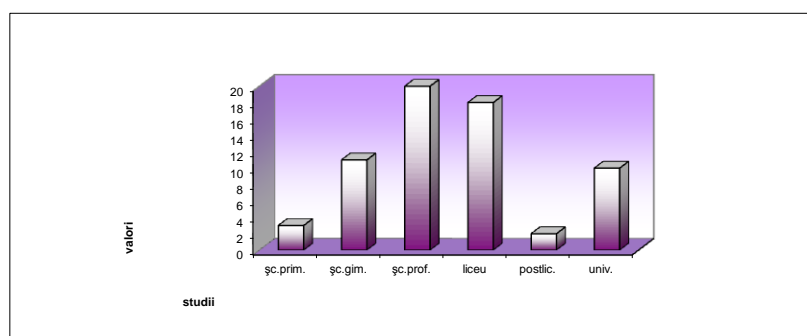

Fig.2. Education level of the subjects

The difficulty degrees of the surgeries were easy, medium and hard, with the predominance of medium difficulty because they seemed more significant for the purposes of the research undertaken

3.3. Processing and interpretation of data

After the statistical processing of data in SPSS.17, the program revealed the following correlations.

Highly significant correlation (at the threshold of 0.01) between the level of total anxiety (structural), determined by Cattell anxiety questionnaire and personality type.

The analysis of the data proves that personality type A shows a high level of structural anxiety (level 3).

Type A, according to the research findings is strongly correlated with stress and susceptibility to coronary artery disease. The tendency to react more strongly to stress than the rest of the people seems to be the result of the existence of a higher structural anxiety than in individuals with the type B or mixed. Although individuals of type A show a strong self-confidence, in fact they are prey to constant feelings of lack of self-confidence.

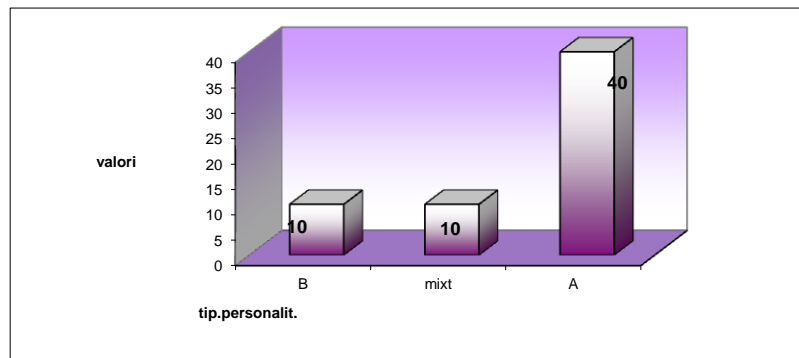

Fig.3. The personality type

Hence their hostility and aggressivity and impatience and over-involvement in activities, inability to control their tension and anxiety.

Significant positive correlation between the self –evaluation of stress and the personality type.

The analysis of these data shows that personality type A -as it reacts more strongly to stress -, obviously has the tendency to appreciate stressful situations as more powerful than they other individuals of type B or mixed would.

The surgery as a stressful element for everyone, is considered to be a major stress to the Type A personality. Probably interrupting normal activities and the inability to carry out their "power" that people with type A behavior pattern used to display and especially the state of being sick are a multitude of reasons to appreciate the intervention as major stress generator.

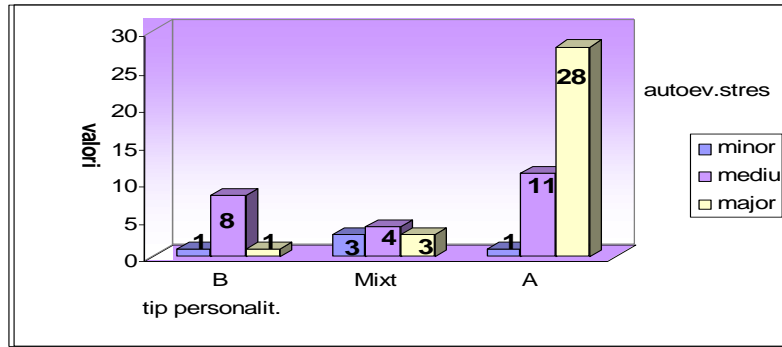

Fig.4. Correlation between personality type and self-evaluation of surgical stress

Highly significant correlations between the structural anxiety level and the type of compensation , as well between the type of compensation and personality type.

Individuals exhibiting high levels of structural anxiety in the situation of being subjected to surgery (major source of stress) develop a strong anxiety. Choosing auxiliary colors on first places implies a negative attitude towards life. Where there is such a choice, anxiety exists and it shows the presence of an overcompensation, which is specific to the type A personality.

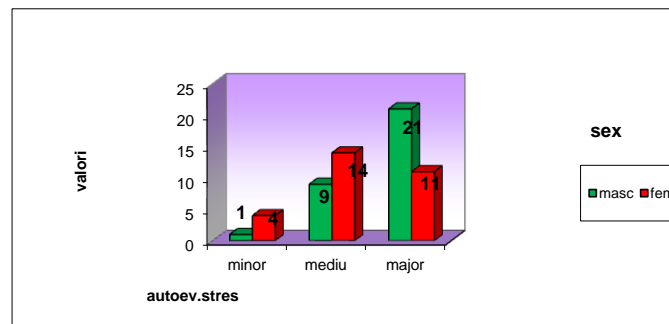

Fig. 5. Correlation between gender and self-evaluation of stress

Significant negative correlation between gender and self-evaluation of stress.

This indicates that surgery is considered a major source of stress to a greater extent by men than by women, as they consider it more a situation which generates average stress.

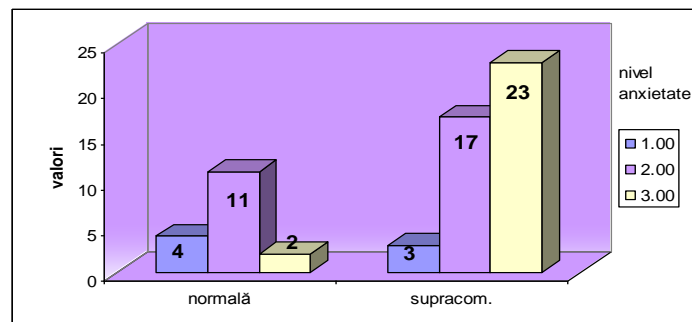

Fig.6. Correlation between anxiety level and presence of overcompensation

Individuals exhibiting high levels of structural anxiety in the situation of being subjected to surgery (major source of stress) develop a strong anxiety. Choosing auxiliary colors on first places implies a negative attitude towards life. Where there is such a choice, anxiety exists and it shows the presence of an overcompensation, which is specific to the type A personality.

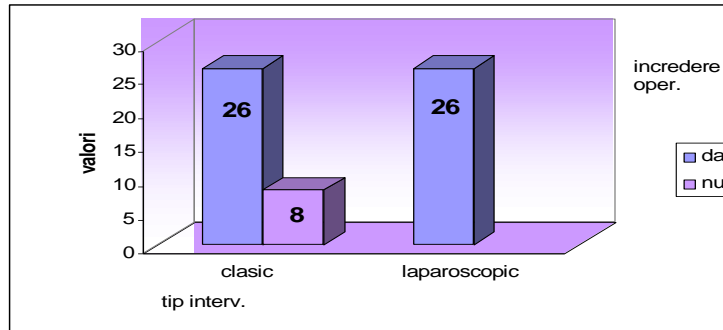

Fig. 7. Correlation between self-evaluation of stress and difficulty of surgery.

Highly significant positive correlation between self- evaluation of stress and difficulty of surgery.

In the category of minor stress were only integrated interventions with small and average difficulty; generating average stress were considered to be the interventions of small, medium, and great difficulty; in major stress category were integrated interventions with medium difficulty and in an increased proportion , those of higher difficulty with an increased risk of post-surgical complications or with uncertain prognosis.

Highly significant negative correlation between the type of surgery and the difficulty of the intervention and between the type of surgery and trust in the intervention.

Since the laparoscopic surgical technique is increasingly used in our hospitals and patients are more and more informed about the specifics of this surgical technique, itis no longer surprising that people's confidence in this particular technique has greatly increased on the expense of the classic intervention.

Also, note that if the percentage of confidence in the classic type of intervention is equal to the percentage of confidence in laparoscopic intervention, in case of distrust, it would only be seen in classic interventions.

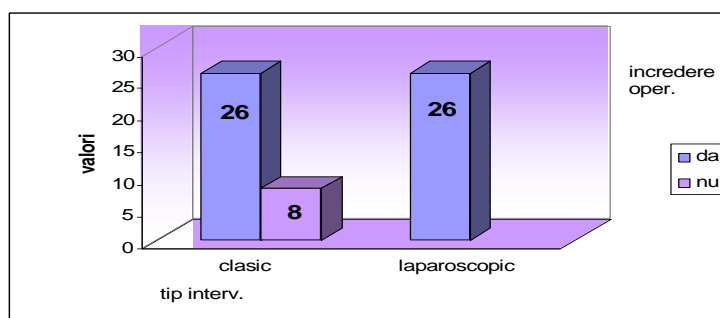

Fig.8. Correlation between confidence in the success of the surgery and the type of intervention

Highly significant positive correlation between confidence in the success of the surgery and the existence of moral support.

In the presence of moral support, confidence manifests itself regarding the intervention; there are no cases of distrust in its success, while in the absence of moral support given by family and entourage, we witness the manifestation of distrust in the success of the surgery. From this we can conclude that the existence of people with a moral support role has a positive impact on the moral of the patient, which increases his confidence in the success of the surgical intervention and post-surgical recovery

2.4. Conclusions

After processing the research data we found that the general assumption of the research is confirmed and as such, we can say that the anxiety generated by the surgical stress and how the individual handles the stress caused by surgery depend on the structure and type of his personality.

Type A personality manifests in the case of a high anxiety surgery, generated by the present structural anxiety, which in this type of personality is present at high levels. Situational anxiety is also increased in this type of personality, more than in the case of type B or mixed personalities.

The conclusions obtained can be attributed to the predisposition of type A to react more strongly to stress than others.

The study of human personality requires patience, passion and a solid professional training. In their absence, the chances of diagnostic error will increase and our understanding and knowledge will be reduced. Nothing is stronger, more present, more universal in life and social environment than man – a model and plenary and exclusive manifestation of the soul. The analysis of its living presence, active and concrete, is the only one able to solve and answer all questions so complicated and different posed by psychology.

REFERENCES

1. Braken, P., Thomas, R. (1998). *A new debate on mental health and Open Mind*. Applied Social Sciences, University of Bradford.
2. Everly, G. (2008). *Controlling stress and tension: A holistic Approach*. Preutice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey.
3. Holdevici, Irina (2011). *Psihoterapia anxietății*. București: Editura Universitară.
4. Iamandescu, I.B.(2002). *Stresul psihic din perspectivă psihologică și psihosomatică*. București: Editura Infomedica.
5. Tudose, F., Tudose, Cătălina, Dobranici, Letiția. (2011). *Tratat de psihopatologie si psihiatrie pentru psihologi*. București: Editura TREI.

RELIGIOUS TRANSFORMATIONS IN WESTERN EUROPE IN THE GLOBALIZATION CONTEXT

Veronica Gheorghită, Assist, PhD, University of Craiova

Abstract: Worldwide there is a transformation of religion, professional studies supporting the existence of religious vitality in most countries of the modern world. In this global trend of increased religiosity, religious life of Western Europe becomes an exception, registering a decline of religious beliefs and practices, but also a gradual decrease of the influence of faith institutions both individually and socially. Therefore, this paper aims to understand the current religious landscape of Western Europe, both by identifying the beliefs, values and religious behaviors as well as by establishing the role of the globalization process.

Keywords: religion, globalization, Western Europe, religious decline, religiosity

Globalization is a unitary process where experience of daily life becomes standardized in the whole world. Because it is a phenomenon that has many connotations it hasn't been identified a definition of globalization in a universally accepted and definitive form. The reason is rooted in the fact that globalization includes a multitude of complex processes with a dynamic variable, covering different areas of a society (Niță 2013, 38). Thus, in general, the process may be defined as the increase of global connectivity and interdependence in the cultural, economic, social, political, technological and ecological areas.

At European level, globalization has a strong impact on all aspects of life and society, including religion. Thus, on the one hand, the process create new feeds of religious changes that talk about a culture of religious pluralism supporting religious vitality, building virtual communities of believers that allow the dissemination of religious ideas, spreading traditions, practices and religious values. In fact, the process itself contributes fundamentally to the religious revitalization by spreading religious teachings and strengthening the connections between believers and church.

On the other hand, researchers note that with the blurring of geographical boundaries, that deterritorialization as well as the desire to standardize religious systems, religions are becoming more and more competitive and seek to change their organization structures according with market requirements. Considering themselves both incompatible with the values promoted by globalization (rationalism, consumerism, liberalization) as well as those supported by other religions they are in contact with, they have taken steps to protect themselves from the bad influence of the globalization process. Moreover, with the development of technology and its mass media as well as the free flow of information, terrorist groups have used religion as a tool to fulfill their political objectives.

In fact, understanding the current state of religion in Europe depends on the focus on “the legacies of the past, in particular the role of historical churches in shaping European culture, the awareness that these churches still have a place at certain times in the life of modern Europeans, even if they are no longer able to discipline beliefs and the behavior of the vast majority of the population”(Davie 2006, 23).

In the study “Social values, Science and Technology” made by the European Commission it is outlined the spiritual composition and diverse nature of Europe, mentioning some key trends: countries with strong secular tradition that departs from religion in its traditional form, countries with traditional religious beliefs where the Church or religious institutions have always been strong and countries where the tendency is to develop a new type of religion characterized by the belief that “there is a sort of spirit or life force”. Therefore, the research results indicate a continent divided between secular Europe, where religion no longer has a decisive role in the construction and legitimation of individual and social identity, and a Europe dominated by a revival of religion.

In this context, how can we describe the religious life of Western Europe under the influence of the globalization process?

Western Europe is divided by language, cultural, religious, political barriers, which make this part of the continent in a non-homogenous unit. It is considered a general model of the completely modernized and therefore globalized society, with a number of features that are acquired during the development of these processes:

- ✓ creation of a free labor market, division of labor by specialization of functions;
- ✓ increase of productivity and market development due to industrialization;
- ✓ technology development of production and distribution of goods;
- ✓ organization of modern institutions by rules and regulations where their legitimacy derives from scientific discoveries;
- ✓ increase of the training level and development of mass media communication;
- ✓ populations become more urban and socially and geographically mobile;
- ✓ value reorientation by replacing traditional values with modern one (at religious level, values and religious beliefs have been marginalized).

Therefore, in order to highlight the transformations of religious life in Western Europe under the influence of the globalization process, it was used the empirical information obtained from field research carried out at European level, by the European Values Study (a transnational and longitudinal program to investigate the fundamental values of man and an important information basis to investigate the ideas, beliefs, preferences, attitudes, values and opinions of citizens in European countries). By processing the data gathered for all research waves during 1981-2010, obtained as a SPSS model (*EVS Longitudinal data file* that comprises 49 countries/regions and is built from the data updated for the four research waves), the following aspects could be analyzed: religious affiliation, church and religious services attendance, assessing the role of religion and divinity in people’s lives, private religious behavior of individuals (prayer), degree of religious involvement, analysis of traditional religious values and beliefs (such as faith in God, Hell, Heaven, sin, life after death, angels, devils, etc.).

The countries included in the analysis were taken by dividing the member states of the United Nations in five regional geopolitical groups. Thus, in the regional group „Western Europe and other states” were enclosed 19 countries: Austria, Belgium, Denmark, Switzerland, Finland, France, Germany, Greece, Iceland, Ireland, Italy, Luxembourg, Malta, Great Britain, Norway, Holland, Portugal, Spain and Sweden. The nations excluded from the analysis were Andorra, Australia, Canada, Israel, Lichtenstein, Monaco, New Zealand, San Marino, the United States of America. It is also necessary to mention that in the studies

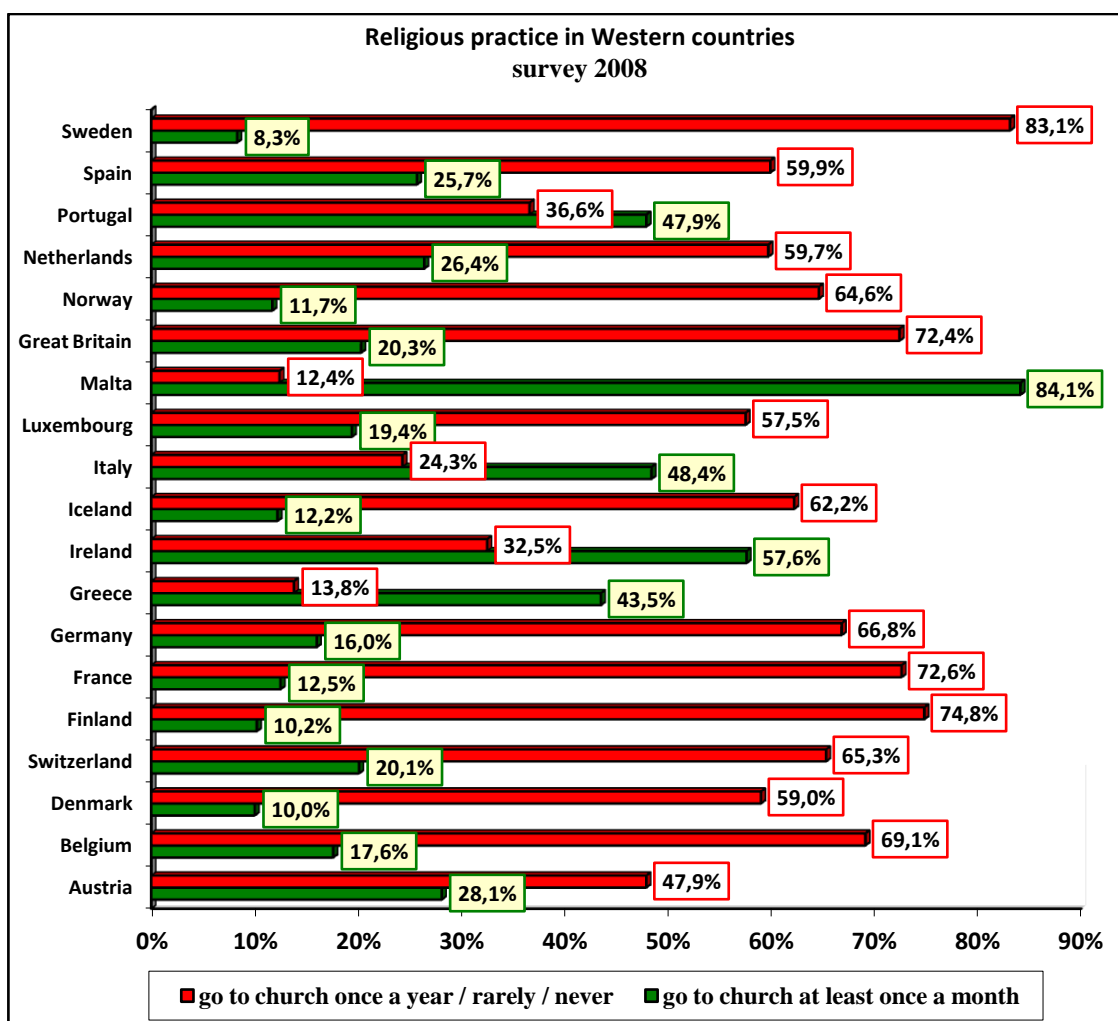
regarding European religious life, Eastern Germany was always included in Eastern Europe. Yet, with the reunification of Germany, Eastern Europe has lost Eastern Germany as a member and therefore we will include Germany as country part of Western Europe.

The research results indicate an erosion of religious practices and a gradual decrease of the influence of faith institutions both individually and socially. Church was excluded from the political, economic and social aspects, limiting its speech to “a number of issues that are peripheral to the future development of society, the major debate issues being generally determined by rational discourse”(Halman and Riis 2003, 2).

Also, to guarantee religious freedom in Europe, namely the right of each individual to choose their own religion and to build their own religious vision, caused a destabilization of the church and a decrease in religious practice. Besides the member recruitment crisis faced by the religious organizations, there is a withdrawal of religious beliefs from people's life and also a replacement of ethical norms required by religion, with a moral individual conscience. Starting from these ideas, Peter Berger defines Western Europe as the single geo-cultural area in which to apply the ideal-typical model of secularization, in contrast to the rest of the world, including the United States of America (Hervieu-Léger 2001, 116). Models of religious decline which comprise the participation, belief and affiliation have been reported by Norris and Inglehart (*Sacred and secular. Religion and politics worldwide*, 2004), Voas and Crockett, Andrew Greeley (using data from the International Social Survey Programme, 2002) Grace Davie (*Religion in Britain since 1945: Believing without Belonging*, 2002).

Last wave of the European Values Study indicates a decline in religiosity in Western Europe, the main religious orientations consisting of patterns of unbelief: *religious behavior in a weak form* (low public and private practice), *religious non-affiliation*, *alternative spiritualities*, *religious indifference* and *atheism*.

The figures from 2008 on church attendance indicate a high degree of secularization among countries in Western Europe, the Protestant ones having slightly higher percentages. Most people in Protestant countries, particularly in Scandinavia, fall into the category of “marginal members”, who although has religious affiliation, they rarely go to church. Thus, Sweden, Norway, Denmark, Island, Germany, Great Britain register values up to 59% among people who claim to go to church once a year/rarely/never, while Catholic countries- Austria, Belgium, Switzerland, Finland, France, Ireland, Italy, Luxembourg, Malta, Norway, Netherlands, Portugal, Spain- present elevated values among those who go at least once a month to church. Among the countries included in the analysis, the biggest monthly percentage of church attendance is observed in four Catholic countries (Malta, Ireland, Italy, Portugal) and an Orthodox one (Greece).

Constant participation, understood as weekly church attendance, has registered a decline in fifteen countries, which proved statistically significant in seven of them. Exceptions were Greece, the only country that has had an upward trend, and Iceland which has kept the same percentage over the years. In Finland, weekly church attendance increased between 1990 and 1999, reaching eventually to record a rate of 4,3 % in the latest wave of research from 2008 to 2010.

Predominantly Catholic countries have had the largest decrease among the population that goes to church, especially among nations with the highest levels of religiosity, such as Spain, Belgium and Ireland.

Trends in religious participation between 1981 and 2008 (people who go to church at least once a week)					
Countries		1981-1984	1990-1993	1999-2001	2008-2010
1.	Austria	0.0%	25.9%	22.8%	15.9%
2.	Belgium	30.0%	26.6%	18.7%	10.0%
3.	Denmark	2.8%	2.5%	2.7%	2.6%
4.	Switzerland	0.0%	0.0%	0.0%	10.2%
5.	Finland	0.0%	3.8%	5.0%	4.3%

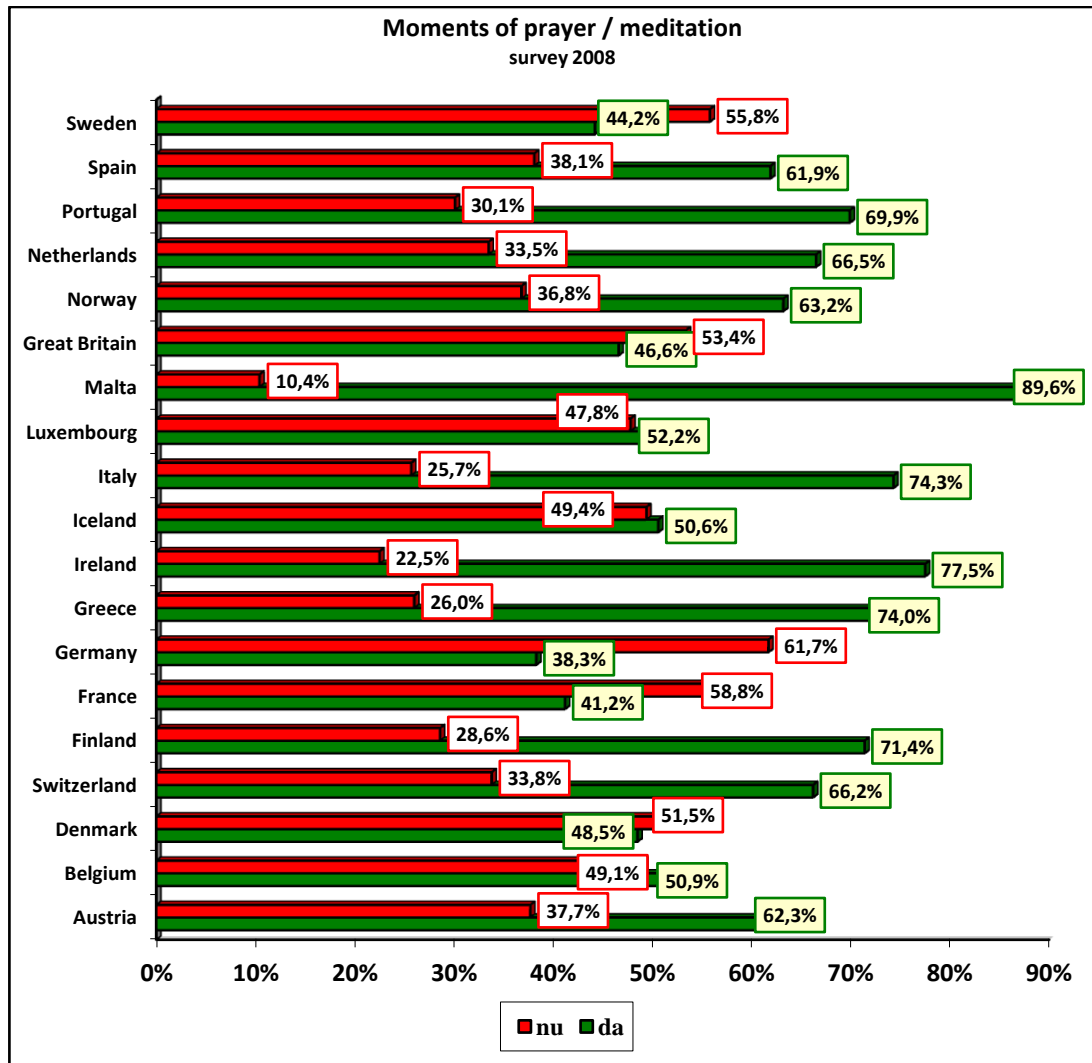
6.	France	10.7%	10.2%	7.6%	6.7%
7.	Germany	0.0%	16.1%	11.0%	6.4%
8.	Greece	0.0%	0.0%	14.0%	21.0%
9.	Ireland	0.0%	80.8%	65.4%	44.3%
10.	Iceland	2.3%	2.4%	2.4%	2.4%
11.	Italy	32.4%	37.9%	40.4%	32.0%
12.	Luxembourg	0.0%	0.0%	20.1%	10.5%
13.	Malta	92.4%	88.0%	82.8%	80.2%
14.	Great Britain	13.4%	14.2%	14.5%	13.3%
15.	Norway	5.6%	5.1%	0.0%	5.3%
16.	Netherlands	25.1%	20.2%	13.9%	16.9%
17.	Portugal	0.0%	39.1%	37.4%	32.3%
18.	Spain	40.1%	30.2%	25.5%	18.5%
19.	Sweden	5.7%	4.3%	3.8%	4.9%

In Western European countries, religious institution is no longer seen as a moral force, individually becoming a single moral authority. The role of the church is reduced to the status of “advisor” in certain moral issues, without having its authority accepted. That does not mean that “churches have totally lost their meaning as religious identity markers, but that they can operate indirectly or through delegate -vicariously religion”(Davie 2006, 24).

All Western European countries indicate trends of institutional deregulation of religion because alternative organizations have taken over the main areas of society: educational, medical, social (e.g., caring for people, schooling of children, provision of health services, security, etc.). Therefore, the role of religious institutions has weakened, the services by them being gradually replaced by the public ones, of the state sector.

The public perception of the various functions and competences of the religious authorities was tested by questions aiming the ability of the church to offer appropriate answers to the spiritual needs, social issues and those related to the family life of the respondents. Thus, between 1981 and 2010, in seven Western European countries, such as Austria, Belgium, Germany, Ireland, Malta, Norway and Spain, it is noticed a steady decline in all three lines of research. Although there is still a spiritual role of the church, religious institutions have dramatically diminished their social role and family counseling. It is therefore apparent that in thirteen countries, the church has diminished its role of providing solutions to problems about family life, while in eleven nations it has lost its authority to solve social problems.

Other individual forms of participation are often regarded as equally or even more important than the collective ones, like for example the moments of prayer or meditation. Overall, more than half of the nations say they have had “moments of prayer or meditation”. Catholic and Orthodox countries, due to their high attachment to traditional religious dogmas and rituals, engaged in this kind of religious practice in a higher percentage than the Protestant ones.

Many Western Europeans have ceased to pray, the overall level of disengagement in private practice has advanced the most in France, Sweden, Germany, Denmark, Great Britain, Belgium, Norway. In these countries, over 45 % of the respondents claim that they “never” pray, while high proportions (over 20 %) say they pray “a few times a year” or “rarely”.

The number of those who pray daily changed during 1999-2010, observing a pronounced disinterest of the population towards prayer. The decline is more abrupt in Belgium, Iceland and Austria, while seven societies live modest erosions: Italy, Ireland, Denmark, Finland, Germany, Luxembourg and Holland. During this period, only four societies have registered a reversal of the decline: France, Greece, Malta and Great Britain.

Trends in prayer during the period 1999-2008

		1999-2001		2008-2010	
No.	Countries	Every day	Never	Every day	Never
1.	Austria	20.7%	20.0%	13.9%	24.9%
2.	Belgia	19.8%	38.7%	11.7%	46.6%
3.	Danemarca	12.2%	51.8%	10.7%	49.3%

4.	Elvetia	0.0%	0.0%	23.8%	28.8%
5.	Finlanda	21.2%	22.3%	17.8%	28.8%
6.	Franta	9.4%	55.9%	10.4%	55.1%
7.	Germania	10.0%	47.3%	8.1%	52.0%
8.	Grecia	35.3%	14.6%	45.0%	12.0%
9.	Irlanda	50.5%	7.0%	45.3%	10.6%
10.	Islanda	23.6%	11.8%	17.4%	23.9%
11.	Italia	37.9%	12.9%	37.1%	16.5%
12.	Luxemburg	14.6%	35.1%	11.7%	41.6%
13.	Malta	63.9%	2.8%	65.3%	2.2%
14.	Marea Britanie	15.6%	47.8%	17.4%	47.5%
15.	Norvegia	0.0%	0.0%	11.2%	45.0%
16.	Olanda	21.4%	49.6%	26.4%	43.1%
17.	Portugalia	0.0%	0.0%	34.2%	16.4%
18.	Spania	22.1%	26.5%	25.6%	31.3%
19.	Suedia	0.0%	0.0%	11.1%	54.8%

In the last three decades, traditional religious beliefs and values illustrate a rather mixed picture than a constant decline. The statistics for Western European countries present countries where all beliefs have decreased, in others remained relatively unchanged, while in certain countries only a few have decreased and others have increased.

People who believe in...							
<i>survey 2008</i>							
No.	Countries	God	Life after death	Hell	Heaven	Sin	Reincarnation
1.	Austria	79.6%	61.3%	26.9	40.7%	56.9%	28.8%
2.	Belgium	60.4%	42.5%	17.1	34.4%	43.5%	17.5%
3.	Denmark	63.6%	36.4%	9.0%	19.3%	21.3%	18.4%
4.	Switzerland	75.7%	52.5%	19.9	43.4%	49.9%	28.0%
5.	Finland	69.6%	49.6%	23.6	45.6%	54.1%	24.7%
6.	France	54.1%	42.7%	16.9	32.8%	40.4%	22.6%
7.	Germany	47.1%	31.2%	13.6	25.5%	35.8%	18.4%
8.	Greece	94.2%	60.0%	54.6	58.7%	80.5%	17.4%
9.	Ireland	91.8%	74.2%	52.9	79.8%	78.0%	30.5%
10.	Iceland	72.5%	70.6%	17.5	47.2%	60.6%	36.2%
11.	Italy	90.2%	71.2%	51.5	61.9%	57.2%	19.2%
12.	Luxembourg	65.9%	47.7%	19.5	28.5%	39.8%	26.1%
13.	Malta	98.9%	89.1%	86.7	91.5%	93.9%	19.5%
14.	Great Britain	67.7%	54.7%	33.0	54.3%	64.4%	27.8%

15.	Norway	54.5%	45.8%	15.5	38.4%	30.7%	18.4%
16.	Netherlands	61.4%	51.3%	14.8	40.6%	40.7%	18.8%
17.	Portugal	90.6%	50.7%	42.3	55.3%	69.8%	31.4%
18.	Spain	78.0%	49.9%	31.4	47.4%	48.9%	23.1%
19.	Sweden	48.0%	45.6%	8.9%	24.7%	17.3%	22.6%

During the period 2008-2010, religiosity varies notably from country to country, the percentages indicating a decrease in most Western countries. Nevertheless, the highest values were recorded in the basic beliefs of the religion, namely, faith in God, sin, life after death. For example, nine out of ten people express their faith in God, the highest levels are found in Malta, Greece, Ireland, Portugal, Italy. On the other hand, the decline in the fundamental beliefs of religion was clearer in Germany, Sweden, France and Norway. Overall most of these societies have proved skeptical about other metaphysical doctrines, including the belief in reincarnation, Heaven and Hell, the existence of a soul.

The importance of religion has had a downward trend in most Western European countries, the only notable exception being Greece. The lowest points were observed in Protestant countries such as Germany, Sweden and Denmark, while in the Catholic ones, there were observed higher percentages of people seeing religion as “very important”.

The European Value Study results highlight profound differences between Western European societies on identifying as religious people. For the most part, in 14 of 19 countries people say they are religious, while the rest of the nations record percentages below 49 % for the same question. With a percentage of 87.6 %, Greece has the highest number of religious people, followed by two predominantly Catholic countries Italy (85,1 %) and Portugal (83,1 %). Protestant countries are the exception, most of them have the lowest percentages.

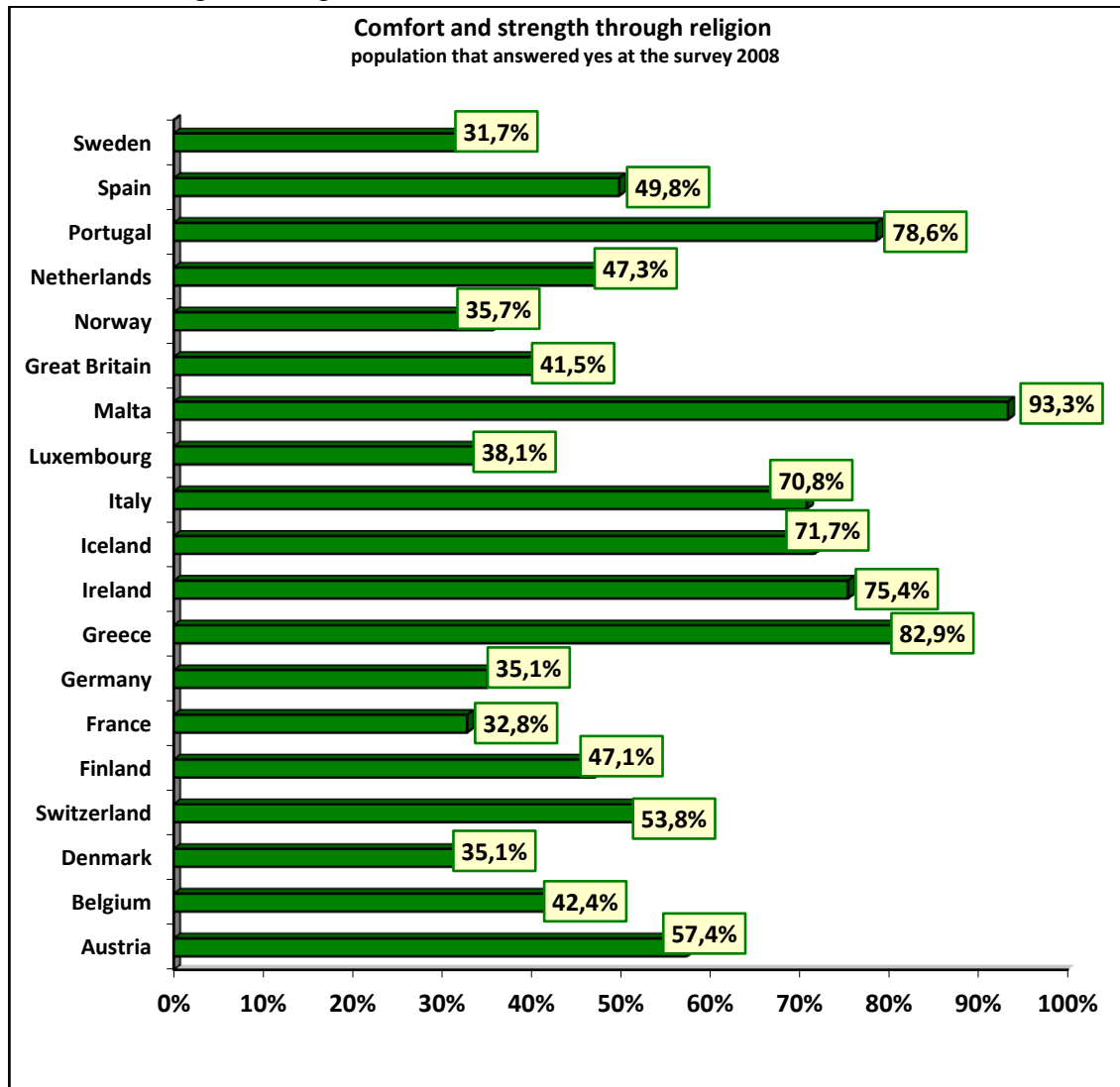
In general, during 1990 and 2010, self-identification as religious person has changed, only four countries (Greece, Italy, Netherlands and Portugal) had an upward trend, the rest being in decline. However, the number of countries that have answered “yes” to the question “Are you a religious person?” almost doubled by 2001, following afterwards a downward trend.

The largest number of convinced atheists is in France, followed at a small distance by Germany and then Sweden. Instead, Malta, Greece and Ireland have checked the lowest values, being found them among the countries with a majority of the population that continues to perceive itself as religious. Greece and Italy have the largest number of individuals who declare themselves religious people, while Sweden, Germany and Norway have the highest levels of religious neutrality.

Also, respondents have different perceptions when it comes to the role of religion in everyday life. Starting with a wide margin - 93,3 % to 32,8 % - mostly Catholic countries declare religion as a source of strength and comfort. The highest values are observed in Malta, Portugal, Ireland, Italy, while France, Luxembourg and Holland record the lowest percentages.

With a similar margin, Protestant countries have values between 71,7 % in Iceland to 31,7 % in Sweden. On the other hand, in the other predominantly Protestant nations (Great Britain, Denmark, Germany and Norway) the percentage of people who answered affirmatively to the question “do you get comfort and strength from religion?” does not exceed 42 %, which positions them at the bottom of the ranking.

Greece, the only majority Orthodox country in Western Europe, confirms its status of powerful religious country, with a percentage of approximately 83 % of respondents who find comfort and strength in religion.

Regression of these beliefs and values can be explained by the revival of alternative spiritual practices (meditation, astrology, medical practices outside of conventional medicine), their apparition being determined by a high level of socio-economic development. In rich countries, citizens can also turn their attention to fulfilling other spiritual needs, in addition to the basic ones, which target the individual’s survival. Instead, Norris and Inglehart claim, the demand or need for religion is strong in countries where there are high levels of existential insecurity: “the need for meaning becomes more obvious at a high level of existential security, thus, even in rich countries, although church attendance is declining, wider spiritual concerns don’t disappear. At the same time, it is clear that the audiences do not continue to

support traditional religious authorities, institutionalized and hierarchical forms of religion or stable religious practices”(Norris and Inglehart 2004, 75).

In the last decades, as societies have developed and life has become more secure, in the countries of Western European part of the continent there were traced clear tendencies of religiosity: low church attendance, erosion of regular private practice, pronounced disregard towards traditional religious values and beliefs, weak involvement in religious institutions. However, we see high levels of formal religious identities, such as the participation in symbolic ceremonies marking important moments of life: birth, marriage, death.

In Protestant countries there is a stronger erosion of religion than in Catholic ones. This reflects, say Norris and Inglehart, the heritage of past centuries and adapting religious cultures to contemporary evolution of attitudes, behavior and moral beliefs widespread among the population. Thus, Protestantism, by promoting a materialistic value system, encouraged economic security by the accumulation of goods and contributed to the development of capitalism and industrialization. That is why the individual in Protestant societies gradually distanced himself from ideas promoted by the Christian church and opted for a religious experience, lacking the intensity and confidence given by real conviction.

Therefore, the high level of economic and technological development, as well as cultural changes are deemed to have imposed post-materialist values in Western societies, giving higher priority to the quality of life (leisure, relaxation and self-fulfillment outside the workplace) than to economic growth (Ibid., 162). That is why religious decline rather involves a change of focus from collective to private practices, i.e. from the traditionally exercised by traditional religious institutions towards the individual ones, represented in the form of a personal spirituality.

In conclusion, it is observed a decline in religious affiliation and practice in most countries of Western Europe, countries that have become increasingly less influenced by religion. This decrease is found mainly in Protestant countries, especially in Scandinavia, where we identify people, who although have religious affiliation, rarely go to church and have a low frequency of prayer.

In Western Europe, religions do not play a public dominant role and faith turns into an individual choice. This setback, said Taylor, assumes a change in the broader cultural framework of a society, establishing an *exclusive humanism*, that is a society independent from any religious faith, based on individual autonomy and self-discipline. Luckmann does not deny the decline of religions, especially in Christian societies. Nevertheless, the author interprets these transformations as a structural change in religion, not as a fundamental decline of religion itself, which he considers to be deeply rooted in the human condition.

In Western European countries there is a trend of institutional deregulation of religion as well. Although in these nations church cannot, as Grace Davie states, discipline the behavior and beliefs of Europeans, it still has a public utility because it incorporates moral codes and offers a space for public debate. Religion has come to operate indirect or through delegate, i.e. an active minority, like the priests, to act on behalf of a much larger number of people, that is the church leaders perform rituals and believe in the name of others.

BIBLIOGRAPHY:

1. Berger, Peter, Davie, Grace, and Effie Fokas. 2008. *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations*. United States of America: Ashgate.
2. Davie, Grace. 2006. "Is Europe an Exceptional Case?", *The Hedgehog Review* VIII (1-2): 23-34. Accessed May 8, 2014.
http://www.iasc-culture.org/THR/hedgehog_review_2006-Spring-Summer.php.
3. Halman, Loek, and Ole Riis, eds. 2003, *Religion in a Secularizing Society: The Europeans' Religion at the End of 20th century*. Leiden: Brill.
4. Hervieu-Léger, Danièle. 2001. "The twofold limit of the notion of secularization." In *Peter Berger and the Study of Religion*, edited by Linda Woodhead, Paul Heelas, and David Martin, 112-127. London: Routledge.
5. Niță, Andreea-Mihaela. 2013. *Valorile populației urbane, vectori ai fenomenelor și proceselor culturale în societatea contemporană*. București: Muzeului Național al Literaturii Române Publishing House.
6. Norris, Pippa, and Ronald Inglehart. 2004. *Sacred and Secular. Religion and politics worldwide*, New York: Cambridge.
7. Trigg, Roger. 2007. *Religion in Public Life: Must Faith Be Privatized?*. Great Britain: Oxford.

„NEW EDUCATIONS” FROM NECESSITY TO SOLUTION. CONCLUSIONS OF A RESEARCH

Silvia Negruțiu, Associate Professor, PhD, University of Arts, Tîrgu-Mureș

Abstract: In the research „New Educations” – from Necessity to Solution, the author emphasizes the requirement of new forms of education demanded by the reality the world is confronted with in the present, as well as the importance of the solutions given by these new forms, through specific content and feedback.

As a researcher, the author focuses on education through identity values, an investigating approach which she briefly presents: projection (objectives, hypothesis, variables, sampling, stages, methodology, material resources), directions of the formative intervention, evaluation. The end of the research inventories the conclusions from the perspective of all components of the sample of subjects (teachers, students` parents, students), from the researcher`s perspective, and from the perspective of the multiple benefits brought brought by this kind of dimension of „new educations” to the student, the class, the society.

Keywords: „new educations”, identity values, alterity, investigating approach, educational benefits.

1. Provocări ale „noilor educații”

Dinamica schimbărilor din lumea contemporană impune intervenții educaționale care să înlesnească învățarea noului și adaptarea la nou, un echilibru ce poate fi realizat prin asigurarea interdependenței dintre asimilarea de cogniții și acomodare. Din perspectiva psihologiei educației, percepem asimilarea ca fiind „un proces de integrare prin care un individ încorporează noi informații în schemele operatorii și în experiența cognitivă de care dispune deja” (Dorina Sălăvăstru, 2004, p. 39), în timp ce acomodarea „presupune modificarea schemelor existente în funcție de caracteristicile noilor situații” (ibidem, p. 39). Prin conținuturi adecvate, respectivele intervenții educaționale au menirea de a aduce răspunsuri specifice „noului”, ce se constituie în provocări ale „noilor educații”. Menționăm câteva dimensiuni ale acestora: educația ecologică, educația pentru timpul liber, educația pentru viața de familie, educația nutrițională, educația pentru comunicare, educația pentru schimbare și dezvoltare, educația pentru valorile identitare etc., aceasta din urmă constituind una din preocupările noastre didactice și de cercetare.

Începutul de mileniu III ne surprinde intensificându-ne, în continuare, preocuparea de cunoaștere a identității naționale, nu doar ca pe un scop în sine, ci, deopotrivă, din nevoia de raportare la alteritate, de înțelegere a fenomenului multicultural. Ne interesează comunitatea europeană și mersul lumii contemporane și conștientizăm, din perspectiva acestui interes, cât de vitală este educația prin valorile identitare și cât de importantă acceptarea alterității ca valoare.

În contextul „noilor educații”, valorile identitare reprezintă conținuturi aducătoare de soluții celor care se educă, procesului educativ însuși (proces suferind de o criză identitară acută) și, în egală măsură, societății de *mâine* în care se vor integra educații de *astăzi*.

În demersul nostru am avut în atenție, cu precădere, valorile arhetipale, privite ca *modele fundamentale de comportament* (Jung), pe care am încercat să le dezvoltăm elevilor prin introducerea lor constantă în procesul de învățământ, de-a lungul unui an școlar. Chiar

dacă sociobiologii cred că multe din comportamentele umane sunt înnăscute și nu învățate, mulți psihologi sociali resping ideea potrivit căreia a-l ajuta pe cel de lângă tine, de exemplu, ar deriva din ceva înnăscut. Ei susțin că acest comportament social este învățat în procesul de socializare. Acestor puncte de vedere adăugăm viziunea dascălului cu vastă experiență instructiv-educativă, aceea că educația are puterea de a forma comportamente sociale morale, de a corecta atitudini și comportamente inadecvate. Aducem, în sprijinul afirmației noastre, argumentul potrivit căruia majoritatea cercetărilor realizate din această perspectivă au folosit copii drept subiecți, copilăria fiind considerată o perioadă foarte importantă pentru învățarea comportamentelor sociale. Pentru a desprinde concluzii cât mai apropiate de adevăr, trebuie să subliniem faptul că e util ca cercetătorul să realizeze o observare atentă, de durată, deoarece comportamentele sociale morale se realizează în timp.

Apelând la educația prin valorile identitare, am îndrăznit să privim înspre o schimbare de paradigmă, trecând de la un învățământ centrat pe cunoștințe la un învățământ în care cunoștințele să devină surse generatoare de atitudini și comportamente pozitive, cu menirea de a însănătoși relaționarea indivizilor în cadrul grupului-clasă și a grupului-școală. Avem convingerea că o atare relaționare este pusă în slujba autoformării elevilor și, implicit, a dezvoltării acțiunilor sociale morale. Ne-am focalizat atenția asupra câtorva arhetipuri morale: culturalizare, prețuire, hărnicie, cooperare, toleranță, dreptate, adevăr, politete, milă (în sensul de bunătate), având credința că deschiderea către valorile morale vizează atât statutul elevului, al grupului-clasă, cât și statutul comunității, „definit de norme de comportament perpetuate de la o generație la alta” (Bogdan Șerbănescu, 2000, p. 161).

2. Educația prin valorile identitare. O descriere succintă a demersului investigativ

Un aspect foarte important al demersului nostru teoretic a fost stabilirea direcțiilor intervenției formative: stabilirea obiectivelor, a ipotezei cercetării, a elementelor de conținut ale temelor noi, a criteriilor și baremelor de notare; inventarierea metodelor și instrumentelor de autocunoaștere și intercunoaștere; inventarierea metodelor și instrumentelor pentru stimularea comportamentelor pozitive ale elevilor; inventarierea elementelor de tradiție și a practicilor, cu puternice influențe educative, întâlnite în viața satului; inventarierea arhetipurilor morale din basmele populare, spre a fi promovate în procesul de instruire și educare a elevilor.

Toate aceste aspecte teoretice au fost inventariate în urma documentării asupra problemei de cercetat, prin studierea bibliografiei de specialitate semnificative, prin valorificarea facilităților oferite de computere, prin valorificarea dialogului dintre procesul de învățământ și valorile culturii și civilizației tradiționale românești.

Din punctul de vedere practic-aplicativ, am urmărit facilitarea contactului elevilor cu valori identitare, orientarea și sprijinirea demersurilor lor de înțelegere, acceptare, asumare și interiorizare a acestor valori, ajutorul dat elevilor de a se informa și forma prin activități de valorificare și valorizare a tradiției, diminuarea comportamentelor negative, prin diferite acțiuni educative, conștientizându-i pe elevi despre consecințele nefaste ale acestora.

Am realizat obiectivele menționate prin introducerea unui opțional, în procesul de învățământ, despre cultura și civilizația românească, prin inserarea spontană a elementelor identitare în cadrul celorlalte discipline școlare și prin realizarea unor proiecte de cercetare a principalelor practici din viața satului (munca în clacă, șezătorile populare).

În stabilirea eșantionului de elevi, am recurs la tehnica eșantionului/grupului unic, la un design experimental intra-subiecți, urmărind același grup în toate etapele experimentului și analizând evoluția acestuia. De fapt, în cadrul experimentului nu ne-am propus o evaluare interindividuală, în manieră competitivă, prin operarea permanentă cu ierarhii, nici în cadrul grupului-clasă, nici inter-grupuri (inter-clase). Ne-am propus (și am practicat) o evaluare de progres, care să îl angajeze pe elev doar în competiția cu sine însuși, o evaluare care să angajeze grupul-clasă doar în competiția cu el însuși. Grija continuă, în ceea ce privește evaluarea, a fost să furnizăm feed-back-uri frecvente elevului/grupului, care să informeze asupra progresului realizat, știind că această informație conține multe elemente motivaționale, ce conduc la creșterea nivelului de aspirație al elevului/clasei. Am recurs la o evaluare mai mult de proces decât de produs, astfel încât atenția și implicarea elevilor să stea mereu treze și să nu fie stingherite de stresul evaluărilor „anunțate”.

Am acordat, prin urmare, o importanță deosebită dimensiunii formative a procesului instructiv-educativ, în umbra căreia, dar indispensabilă, să stea dimensiunea informativă. Am promovat relațiile colaborative între elevi, încurajând și stimulând, în acest fel, activitățile de învățare, autoînvățare și cercetare ale acestora.

Pe întreg parcursul demersului investigativ s-a putut observa un interes deosebit asupra rezultatelor obținute (personale și de grup), precum și a progresului realizat. Implicarea teoretică și practică a elevilor, răspunsurile teoretice și rezultatele muncii lor, precum și atitudinile și comportamentele observate de către cercetător, au evidențiat seriozitatea și responsabilitatea cu care aceștia s-au angajat în activitățile formative. Autoanaliza, autocaracterizarea, autoevaluarea au fost câteva direcții înspre care au fost orientați micii cercetători. Dacă la începutul investigației, repertoriile evaluative construite de către elevi, respectiv repertoriul construit de cercetător, erau disjuncte, spre finalul cercetării acestea au ajuns să se intersecteze și să aibă tot mai multe puncte comune, explicând progresul cognitiv, atitudinal și comportamental obținut la Post-test și Re-test. Validarea ipotezei de lucru (*aplicarea unui curriculum bazat pe valori identitare facilitează organizarea unor situații de învățare eficiente, flexibile și personalizate, funcție de particularitățile de vârstă și psihoindividuale ale elevilor, precum și trăirea unor experiențe de învățare cu efecte formative și informative certe*) nu s-a realizat doar în etapa postexperimentală (Post-test), ci și în cea de Re-test, motiv care ne îngăduie să afirmăm că educația prin valorile identitare poate reprezenta o perspectivă educațională realizabilă.

Referindu-ne la demersul de cercetare întreprins, confirmăm faptul că elevii au învățat multe comportamente prosociale, regăsite în viața satului: cooperarea, comportamentul de ajutorare, comportamentul altruist, prietenia, atracția interpersonală, simpatia, încrederea etc. Subliniem că nu ne-am propus, în prezentul demers, prezentarea în detaliu a demersului investigativ, ne-am propus doar sublinierea acelor elemente care fundamentează beneficiile și soluțiile oferite de educația prin valorile identitare (dimensiune importantă a „noilor educații”), elemente pe care le regăsim în subdiviziunea următoare și care au menirea de a confirma că intervenția formativă nu a avut ecouri doar asupra elevilor și a profesorilor implicați în experiment, ci și asupra familiilor elevilor.

3. Beneficii ale educației prin valorile identitare. Concluziile cercetării

Grupăm concluziile cercetării în câteva categorii, funcție de punctele de vedere exprimate de principalele componente ale eșantionului de subiecți al etapei constatative a investigației (profesori, părinți ai elevilor, elevi), puncte de vedere privitoare la beneficiile pe care le aduce educația prin valorile identitare, rezervând cercetătorului formularea concluziilor referitoare la eficiența demersului de cercetare întreprins, la dificultăți, obstacole și limite întâlnite pe parcursul acestuia, la sugestii care vizează posibile modalități de acțiuni viitoare.

3.1. Beneficii ale educației prin valorile identitare, din punctul de vedere al profesorilor investigați

Perspectiva profesorilor investigați, asupra educației prin valorile identitare, se face vizibilă în afirmațiile următoare:

- constituie zid de *rezistență în fața globalizării uniformizante*;
- realizează reevaluarea lumii moderne, printr-o regăsire a identității naționale;
- presupune asimilarea elementelor tradiționale, care reprezintă un profit spiritual, atât pentru grup, cât și pentru individ;
- facilitează dezvoltarea spirituală (religios-morală) a elevilor;
- reprezintă ofertă de tipare comportamentale pozitive pentru elevi;
- instaurează un climat afectiv și prietenos în școală;
- ancorează curriculumul în tradițiile valoroase ale culturii românești;
- contribuie la compatibilizarea europeană a curriculumului românesc;
- facilitează reîntoarcerea în muzică și dans spre stilul etno;
- oferă posibilitatea derulării unor parteneriate între școală și diferite instituții, a unor proiecte culturale, dezvoltării de centre artistice;
- poate duce la obținerea de profituri prin realizarea unor produse tradiționale utile;
- constituie o modalitate prin care elevii ar putea reprezenta țara, cu demnitate, peste hotare, printr-o asumare conștientă a reperelor fundamentale din patrimoniul cultural românesc.

3.2. Beneficii ale educației prin valorile identitare, din punctul de vedere al părinților elevilor implicați în experiment

Inventariem opiniile părinților referitoare la beneficiile pe care le poate aduce educația prin valorile identitare:

- facilitează contactul copilului cu tradiții și obiceiuri românești;
- îl învață pe copil să distingă între tradiții/obiceiuri românești și tradiții/obiceiuri occidentale (împrumutate excesiv în ultimele decenii);
- îl pregătește pe copil să diferențieze valoarea de nonvaloare;
- atenționează asupra dimensiunii ecologice a vieții (privitoare la vestimentație, hrană, ambient etc.);
- îl ajută pe copil să cunoască și să înțeleagă portul popular, cultura românească și istoria;
- reprezintă o modalitate de explorare a satului românesc și a valorilor acestuia;

- îl motivează pe copil să creadă în valorile românești, pentru a nu căuta în altă parte ceea ce simte că îi lipsește;
- contribuie la păstrarea identității naționale;
- conferă creativitate și originalitate copilului;
- completează și întregește educația copiilor privați de implicarea educațională a propriilor părinți (aceștia fiind ocupați și preocupați cu/de „grija zilei de mâine”);
- ajută la formarea trăsăturilor pozitive de voință și caracter;
- constituie ajutor pentru părinți, o alternativă educațională în contracararea influențelor educației informale, care promovează, adesea, acțiuni violente.

3.3. Beneficii ale educației prin valorile identitare, din punctul de vedere al elevilor

Elevii implicați în experiment au fost de acord că educația prin valorile identitare:

- conectează prezentul la trecut și la viitor;
- întărește încrederea că trecutul și prezentul pot sta alături;
- induce cultul față de muncă, întâlnit în viața satului;
- permite accesul la cultura și civilizația populară românească;
- convinge că totul a evoluat, odată cu evoluția societății, în încercarea omului de a-și face viața mai ușoară;
- înlesnește descoperirea unor similitudini între practici din viața școlii și practici din viața satului;
- pledează pentru prețuirea omului, a culturii, a muncii, a virtuților morale și creștine;
- oferă șansa realizării unui progres cognitiv, atitudinal și comportamental;
- trezește un interes deosebit pentru rezultatele experimentale (personale și de grup), precum și pentru progresul realizat;
- angajează seriozitatea și responsabilitatea în activitățile formative (prin implicarea teoretică și practică, prin răspunsurile teoretice și rezultatele muncii, prin atitudinile și comportamentele dezvoltate);
- formează și dezvoltă capacitatea de autoanaliză, autocaracterizare, autoevaluare;
- formează obișnuința elevilor de a-și privi colegii prin calități și nu prin defecte;
- înlesnește învățarea unui număr impresionant de comportamente prosoziale, regăsite în viața satului (cooperarea, comportamentul de ajutorare, comportamentul altruist, prietenia, atracția interpersonală, simpatia, încrederea etc.);
- echilibrează stilul relațional;
- oferă deschidere pentru recepționarea noului, pentru înlocuirea comportamentelor neadecvate mediului școlar și social cu altele, dezirabile;
- dinamizează competențele de cunoaștere-aplicare-integrare a atitudinilor și comportamentelor valorice;
- duce la diminuarea considerabilă a procentelor la majoritatea comportamentelor negative;
- promovează comunicarea și schimbul de opinii;
- optimizează educația în școală;
- inițiază în cunoașterea muncii de cercetare pedagogică.

3.4. Educația prin valorile identitare, din punctul de vedere al cercetătorului

Demersul nostru de cercetare a implicat persoane aparținând tuturor categoriilor de vârstă (de la copii până la oameni de vârstă a III-a), persoane cu niveluri diferite de pregătire intelectuală (țărani, intelectuali), locuri de desfășurare diferite (sala de clasă, muzee, sate de pe Valea Mureșului Superior, domiciliul elevilor etc.), conținuturi mai puțin obișnuite vârstei școlare, mentalității copiilor crescuți la oraș și părinților acestora, ei înșiși privați de cunoștințe aparținând valorilor identitare, o muncă desfășurată pe un teren aproape virgin ș.a.m.d.

Datorită eterogenității eșantionului de subiecți și a complexității demersului de cercetare întreprins, au existat anumite momente de cumpănă (atât în abordarea teoretică cât și în cea practică ale demersului experimental), dificultăți, obstacole, limite. De fiecare dată, însă, acestea au fost depășite.

Dificultățile le putem grupa în trei categorii:

Dificultăți în proiectarea cercetării:

- numărul limitat al surselor bibliografice care abordează tema cercetată, dificultate care poate fi considerată și avantaj, gândindu-ne că o temă de cercetare este cu atât mai valoroasă cu cât are un grad de originalitate mai ridicat;
- construirea aparatului terminologic, corect și necesar, esențial pentru realizarea demersului de cercetare;
- formularea clară și precisă a ipotezei și a obiectivelor cercetării, care să reprezinte o problemă reală, de actualitate;
- stabilirea eșantionului de subiecți, din punctele de vedere cantitativ și calitativ, astfel încât rezultatele obținute să fie semnificative;
- stabilirea eșantionului de conținut, prin selectarea conținuturilor care urmau să fie introduse în procesul instructiv-educativ, prin crearea cursului opțional, ca suport pentru introducerea variabilei independente;
- proiectarea design-ului experimental, în concordanță cu tema cercetării, cu ipoteza și obiectivele formulate;
- selectarea metodelor de cercetare, adecvarea scopului, obiectivelor și ipotezei;
- elaborarea instrumentelor de lucru;
- elaborarea proiectului (planului) cercetării, care să orienteze întreaga cercetare pedagogică, toate etapele acesteia.

Dificultăți în desfășurarea cercetării:

- motivarea elevilor de a se implica în activitățile formative programate;
- costurile suportate de părinți pentru desfășurarea cercetării: transport, cazare, alimente etc.
- condiții grele de cazare (lipsa băilor, spălare la lighean...);
- imposibilitate de a înnopta sub același acoperiș (în excursiile de studii de 2 zile), cu un efectiv de 30 elevi, din cauza spațiilor mici ale caselor țărănești și deci imposibilitatea cercetătorului de a supraveghea toți elevii, fără niciun ajutor;
- limbajul arhaic, greu accesibil elevilor, folosit de săteni în întâlnirile cu elevii;
- realizarea, de către săteni, a unei șezători „provocate” și a unei munci în clacă „provocate”;

- înregistrarea și cuantificarea progresului (cognitiv, atitudinal și comportamental) obținut de elevi;
- gestionarea corectă a resurselor materiale, metodologice și temporale, în vederea realizării activităților formative.

Dificultăți în finalizarea cercetării:

- generalizarea rezultatelor;
- analiza, prelucrarea și interpretarea datelor obținute.

Sugestii privind posibile modalități de acțiuni viitoare

Prin experiment s-a recurs la verificarea ipotezei și la validarea ei. În derularea experimentului au apărut noi întrebări, noi ipoteze pe care le-a sugerat cercetarea, creând astfel puncte de reflecție care, alături de problemele pe care le explică și le rezolvă cercetarea, alături de soluțiile pe care aceasta le oferă, nu fac decât să îi sporească valoarea, deoarece „o cercetare este valoroasă nu numai prin problemele pe care le explică sau rezolvă, prin soluțiile pe care le propune, ci și prin punctele de reflecție și cercetare pe care le sugerează” (M. Bocoș, 2003, p. 40). Enumerăm câteva dintre aceste ipoteze secundare, care ar putea sta la baza unor noi cercetări:

- implicarea elevilor în activități de cercetare a valorilor identitare duce la creșterea interesului acestora față de cunoașterea zestrei tradiționale;
- transferul valorii etice a scenariului folcloric, în serbările elevilor, duce la sporirea calității atitudinilor și comportamentelor acestora;
- îmbrăcarea costumului național la serbări naște sentimente de respect față de acesta și de mândrie națională;
- implicarea elevilor în regizarea serbărilor sporește interesul pentru activitatea de regie;
- antrenarea elevilor într-o muncă de colectare, prelucrare și interpretare de date facilitează descoperirea anumitor particularități psihice ale lor, care, în activitatea obișnuită, la clasă, s-ar putea să nu poată fi descoperite;
- percepând tradiția ca domeniu complementar al școlii, munca de cercetare a acesteia ar putea deveni mijloc de orientare școlară și profesională;
- popularizarea muncii de cercetare a elevilor devine factor motivant în a continua activitatea de cercetare;
- antrenarea elevilor în realizarea unor broșuri cu titlul „Studii despre...”, le dezvoltă ideea de a scrie „cărți”;
- prezentarea experiențelor personale ale dascălilor, legate de valorile identitare (experiențe trăite în copilărie sau ca adulți) are, asupra elevilor, putere de convingere și de motivare mult mai mare decât cele nepersonalizate.

În ceea ce privește punctele de reflecție și cercetare sugerate de experimentul realizat, avem în vedere derularea a noi cercetări pe aceeași temă, unele în lucru (*De la munca în clasă la învățarea prin cooperare și Serbările școlare, cadru favorizant pentru interiorizarea valorilor identitare*), altele într-un proiect mai îndepărtat, așteptându-și rândul.

BIBLIOGRAFIE:

- Bocoș, M., Jucan, D., (2007), *Teoria și metodologia instruirii și Teoria și metodologia evaluării*, Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință.
- Cucoș, C., (2006), *Pedagogie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
- Drăgan, I., Nicola, I., (1995), *Cercetarea psihopedagogică*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Tipomur, Tîrgu-Mureș.
- Negruțiu, S., (2011), *Educația prin valorile arhetipale. O perspectivă realizabilă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Negruțiu, S., (2008), *Cultură și Civilizație Românească. Curs opțional pentru învățământul primar*, Editura Universității Petru Maior, Tîrgu-Mureș.
- Negruțiu, S., (2005), *Valorificarea folclorului în învățământul primar. Scenarii educaționale*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Sălăvăstru, D., (2004), *Psihologia educației*, Editura Polirom, Iași.
- Șerbănescu, B., (2000), *Valorile naționale și educația (proiect de curriculum)*, Editura Universitară „Carol Davila”, București.

FAMILY INVOLVEMENT IN CHILD EDUCATION STUDY AND THE RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY AND SCHOOL

Elena Hurjui, Assist. Ph.D., “Spiru Haret” University of Braşov

Abstract: Once a child is placed in an educational institution, we are dealing with a mutual agreement between parents and teachers. Parents decide to grant full trust to the persons responsible for the child's education and thus become active participants in comprehensive shaping of their son / daughter. Through teachers, school works as an extension of the family environment, guaranteeing also an accumulation of experiences designed to support and complete, not to substitute the ones that the child receives in the family.

A good school-family coordination will undoubtedly give your child a solid foundation for a correct integration in the society to which he belongs. Any family - educator relationship is unique and original, based on the child's character and circumstances, abilities and personal experiences. The reform must be supported by pillars of trust and mutual understanding.

The study addresses an important issue related to family involvement in children's education and the relationship that the family has with the class master, teachers and the school in general. This involvement can be found using the study, being in a close connection with the academic performances of students, which are even better when family involvement is more active and responsible. Mainly responsible for the quality of education are teachers, but many parents neglect the very important role they have in the education of their child and the reform. I consider it necessary to thoroughly study the involvement of parents and the relationship that should be one of collaboration with the school.

Keywords: educational institution, family – educator, family involvement, family, teachers, relationship, school.

The purpose of this study is to analyze in what measure there is a significant family involvement in children's education as an educational family-school partnership for the development of educational practices and parenting skills, improving communication and cooperation between parents and teachers, in favour of the child;

From the general purpose were outlined the following specific objectives:

Specific objectives

- Identifying students' opinions towards family involvement in their education;
- Identifying students' opinions regarding the involvement of family members by school in the educational process;
- Analysis of the consistency between the opinions expressed by parents and students regarding the family-school relationship;
- Providing, on the basis of the obtained conclusions, a specifically programme for an improved cooperation between family and school.

This research was conducted on a sample of 60 pupils and 60 parents.

Two questionnaires were used: one for students and one for parents.

Working assumptions:

- Suppose that today's family has the time for performance of educational responsibilities, and is prepared to work steadily as an educational factor;

- We assume that the school is not effective in collaboration with the family, then the student takes advantage of the negligence of the school, and the appreciation of the school differentiates accordingly;
- According to the concern of parents towards school and education their children receive, the child concern towards school will be manifested, also.

Research tools

1. Questionnaire for parents
2. Questionnaire for students

Dimensions:

a) The Family Involvement in child's education:

Variables:

- ✓ Closer Supervision of the child;
- ✓ Reporting the behavior to other members of the school community;
- ✓ Knowledge of discipline rules ;
- ✓ Acceptance of discipline rules;
- ✓ Compliance with the regulation;
- ✓ Knowledge of child's position within the team

b) The school's involvement in the family-school relationship:

Variables:

- Knowledge of the child's family situation;
- Understanding the needs and behavior of the child;
- Effective communication between the two sides: parents-school;
- Assessment of the student's needs ;
- Accepting and respecting his position towards the community or the group he belongs to;
- Recognition of the system of rules and requirements of the family he belongs to and according to which he will be evaluated further;
- Knowledge of the community he belongs to;
- Assessment and evaluation from members of the community he belongs to.

Skills:

- ❖ Positive: (confidence, adaptation, acceptance, satisfaction , understanding, conformism);
- ❖ Negative: (lack of communication, dislike, lack of communication, isolation).

Sampling stages:

- a) The Study and psycho-pedagogical documentation concerning the family-school relationship;
- b) Investigating students opinions and parents opinions;
- c) Centralization of opinions;
- d) Elaboration of conclusions;
- e) Elaboration and implementation of the actions programme.

Presentation and interpretation of data

To quantify the measure in which the family is involved in the student's activity and to identify the way to cooperate with the school, I used the following tools: questionnaire for parents and students with the help of which we analyzed variables: family involvement in the educational activity of the child, parental cooperation and communication with the school, students perception about the family's concern in relation to their school activity.

The data obtained as a result of analyzing this indicator demonstrates the unsatisfactory involvement of parents in school activities of children and the insufficient cooperation with the school: more than half of the parents know only partially or not at all school-specific requirements of the class, having no permanent concern of how to prepare themes or communication with the child across the obtained grades and the events that took place in the school.

Concluding in relation to information obtained from the analysis of this indicator, we consider that it is necessary to design for our intervention in educational actions aimed at supporting the family in exercising their educational function and contribute to strengthening educational school-family partnership, for the purposes of improving communication and cooperation between parents and teachers.

Questionnaire for students

The purpose of this questionnaire was to know the students opinions about the current involvement of the family by the school, in their education, as well as finding out the consequences that will appear after a more aggressive involvement of the parents in their education.

The sample was made up of 60 students from different classes, belonging to different categories.

A set of questions aimed at revealing the conditions of the present cooperation between family and school, and the answers given by the students revealed that for the moment doesn't exist a close cooperation between parents and school, which allows them to have a shallow attitude toward the educational system.

Over 65% of interviewed subjects had come to the conclusion that involvement and better training, regular and effective of the parents in their school results would lead to reducing behavioral problems and a more active involvement in the learning process.

To the question: "How often are asked by a family member about what happened at school?", the students responded:

A representation as a percentage would be:

- a) Daily-10%)
- b) Twice a week-15%
- c) Over the weekend-5%
- d) Once a week-5%
- e) Once a month-30%

In this representation can be seen the family involvement in education of the child, in the present, which is poor.

From the following representation we can notice the opinions of those interviewed about changing their behaviour in the case of a better collaboration between family and school: "Do you think that the reminder to parents by the school would reduce the risk of certain problems?"

Yes- 75%

No – 18%

I don't know – 7%

The questionnaire for parents

This questionnaire highlights a situation of interest towards school, more often if they are reminded through various methods by the head teacher of the school about the students situation or about his behavioural deviations.

"When do you visit your child's school?":

- a) When you're invited to school-80%
- b) When you have certain complaints/grievances-14%
- c) Voluntary participation to school projects-5%
- d) Daily, via the Internet! -1%
- e) Other situations-please specify!

I also considered that the involvement of the family in the student's school activity, performed by: knowing the specific requirements and demands of the school class, knowing the difficulties faced by the student, the systematic control of the homework preparation, permanent communication with the child, will contribute to the optimization of pedagogical adaptation of the student. On the other hand, I assumed that adoption by parents of a suitable education style, based on knowledge of the age and individual special features of the child, as well as the development of effective communication practices and interacting in the family, to resolve problem situations, will help to a better normative and relational adaptation of the student. For that, we developed specific activities aimed at the suitable exercise of the parental function.

Specific modes of action consisted of:

- Performing the programme of social-educational intervention on parents "The prevention of difficulties from school adaptation of students" for the development of educational practices and parenting skills, for improving communication and cooperation between parents and teachers, in favour of the child;
- Designing and carrying out of activities within the Commission of teachers, based on specific topics, that contribute to the improvement of educational process, by improving communication, proper implementation of active and interactive methods of teaching and learning, of alternative assessment methods, knowledge of the methods of investigation of students personality and school groups, the training of competent advice and guidance in relation to age and individual particularities of

students and by adopting effective attitude from the managerial point of view in specific situations of teaching activity.

Conclusions:

- Communication between the two groups involved must not be limited- in discussion can be trained the grandparents, uncles, aunts, etc., so that every child should have an adult interested in his school progress.

BIBLIOGRAPHY:

- Băran-Pescaru, A., (2004). *Parteneriat în educație*. Ed. Aramis, București.
- Chelcea, S., (2010). *Chestionarul în investigația sociologică*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- Coașan, A., (2008). *Adaptarea școlară*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- Cucoș, C., (2006). *Pedagogie (Ediția a II-a)*, Ed. Polirom, Iași.
- Druță, M. E., (2004). *Cunoașterea elevului*, Ed. Aramis, București.
- Dumitru, I. AL., (2007). *Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice*, Ed. Polirom, Iași.
- Golu, P., (2004). *Psihologie socială*, E.D.P., București.
- Ionescu, M., Bocoș, M., (2001). *Cercetarea pedagogică și inovația în învățământ, în pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj – Napoca.
- Mitrofan, I. și Mitrofan, N. (1991). *Familia de la A la Z*. Editura Științifică, București.
- Păun, E., (2005). *Școala – abordare sociopedagogică*, Ed. Polirom, Iași.
- Sălăvăstru, D., (2004). *Psihologia educației*, Ed. Polirom, Iași.
- Stănciulescu, E., (2007). *Sociologia educației familiale*, Ed. Polirom, Iași.
- Truța, E., Mardar, S., (2005). *Relația profesor-elevi: blocaje și deblocaje*, Ed. Aramis, București.
- Voinea, M. (1993). *Sociologia familiei*. Editura Universității București.
- Voinea, M. (1996). *Psihosociologia familiei*. Editura Universității București.
- Vrășmaș, E., (2010). *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, București.

THE FAMILY ROLE IN CHILDREN INTEGRATION IN SOCIETY

MarilenaTicusan, Assoc. Prof. PhD, “SpriruHaret” University

Abstract: The family is the institution where the personality is formed, built; the child will become a future adult, with or without inhibitions, and the child will learn to communicate assertively or not, will gain self-confidence or not. Parents are the ones that shape the child's personality, offer role-models and reference points. In the last decade, marriage and family have undergone unprecedented change. In this context, a number of family failure symptoms appeared to be relevant to the crisis state of the family. Among these, the most important are: marital conflict, domestic violence, child abandonment, emotional divorce together with unilateral or bilateral infidelity, reverse of roles in parent-child relationships by improper exercising parental roles, increasing the risk of the fraying in the psycho-behavioral development of children, due to their confrontations with multiple parents, or by abandonment, irresponsibility, lack of supervision, etc. The family is the first unit with which children have permanent contact and the first context in which they develop patterns of socialization. The market economy creates not only attitude and value and behavioral changes, but thereby it simultaneously increases the risk of family tensions that require legislative measures and appropriate solutions, therapeutic measures and social assistance, social-educational assistance and not least, psychological support.

Keywords: family, crisis, socialization, abandonment, pattern;

Introduction

Modern couple is deeply marked by freedom of choice and the exercise of the right of self-development, and when love disappears, the couple loses the reason to exist, and often it separates. This explains why modern couple is more exposed to instability, emotional divorce is much more common than legal divorce, but both always occur with an increasing frequency in the contemporary world.

Regardless of the type of family, the most important aspect in the family is to understand and respect its functions, in our case mainly of the educational function, with all its sub-functions revealed or not. The need for education has been and remains from the practical point of view, axiomatic. It was already known for a long time that heredity and environment are just conditions for the development of the individual, education playing the decisive role in the formation of the human being and in what the human being becomes. It contributes to physical and mental development of the child. The family represents the child's primary group and here is where the development of the child's personality begins. In time, the child is able to adhere to other groups as well, having laid the foundations of its personality. One of the ways in which families socialize children, is to present models, for the child to appropriate. Thus, the boy learns to become a man, husband and father, living in a family, perceiving and understanding the model or models that is/are provided.

Theoretical approach

Parenting means meeting the needs of the child for normal development, to accompany the child and guiding the child throughout its development. Mental development of the child needs experiences that stimulate him in learning. Piaget compared the child with a scientist in front of the universe, having the great opportunity to discover the world in

which it exists. The parent must be able to allow the child these experiences, which often scare the child, with the risk they involve and that the child does not know yet. The parent's duty is to master their own anxiety and to assist with child patiently in their experiences and discoveries. As long as these activities are not dangerous to the child, the parent must allow them. The attitude and behavior toward the child depend on the way the parents perceive their children. The expectations from the child are determined by the image the parent has about the child. If the needs-resources balance cannot be satisfied the family incurs difficulties of adjustment, achievement, socialization of their children, i.e. integration difficulties to new situations. A troubled family environment with tension, deformed by the faults of parents, by their addictions or misunderstandings, by disputes, acts of violence, distorted by the mutual lack of affection of its members constitutes a traumatic environment for the child. The family is the closest and most appropriate environment for intellectual, affective and conative structuring of children personality, the climate becomes the material, spiritual, moral ambient where the children will be formed. Therefore, material, spiritual, moral weaknesses of family environment, negatively influence psycho-behavioral and social development of children, especially when these gaps generate an unstable environment aggravated by tension and conflict present in mild forms, in organized families and in severe forms in dysfunctional families. Typically, most children with poor outcomes in school, live in a defective psychological climate - misunderstandings between partners, teacher hostility, insults from colleagues, etc. In an atmosphere of tension and conflict, more or less violent opinion and attitudes confrontations occur, so that natural dialogue can turn into a conflict between generations, a phenomenon common in puberty and adolescence ages. If at this age children need love, understanding, some concessions, consistent, balanced and intelligent guidance, in a rigid family environment, all of this will be harmed and will generate a lack of self-confidence, fear of failure, demobilization conflict states that will ultimately lead to a lack of maturity of the child.

In order to prevent or correct such consequences, the parents should temper excessive severity attitudes, should be aware of the need to know their children, to be able to guide them with understanding, calmness and firmness. Concessions that may occur are intended to redress some temporary behavior deviations, to foster positive communication with children who need to feel their parents close to them, particularly in the difficult moments of life. Therefore, the decision about school and professional option must be the result of fair assessment of capabilities, aspirations, children's chances of success and not just an inflexible verdict. Cultivating independence, judgment and self-confidence, will put the child at early ages in a position to decide. At older ages, excessive independence can act on two levels: autonomy can provide support to succeed in life by their own forces, with intelligence and judgment, or this autonomy can confuse children and make them suggestible, as they may become victims of social nonconformity and crime, sometimes in terms of academic and professional results, below the level of their capacities and aspirations. Dysfunctional family environment fosters a difficult, careless, tense, traumatic living environment. Children involved in family misunderstandings and conflicts, adopt positions in favor of one or the other parent, split up, regret or enjoy the separation from the other parent, by relief and avoiding violent environment, because of that. Tensions and conflicts intensely experienced by children, lead to confusion and demobilization, deception

and rebellion. Moreover, when they are in their collective they are fearful, feel inferiority complex without being in the mood to learn or play.

Unlike the family, the school uses a wider range of ways and means of education, for the child's personality, by developing and substantiating durable skills and moral convictions, facilitating its integration into society. Normal education offers the student vast optional possibilities, both instructive - educational ones and of freely consented accommodation to the requirements of the community and schools.

Various degrees of school education should generally provide knowledge and stimulate the compliance with elementary cohabitation rules and normative acts. The school, the whole instructive – educational process, should be reshaped as an argument in favor of respect for parents, for civilized behavior in relation to others.

The low level of schooling, the precarious level of knowledge, the lack of skills to work consistently and tidily, to carry out social and professional obligations, determine personality structures and disposition to a parasitic, antisocial life. Both objective-economic and social factors (few schools, large number of students, inadequate equipment) and subjective factors - teacher's personality, disinterest, teachers' training contribute in this regard.

Research dates

Very often, the educational side is left last, prioritizing the instructional side in order to achieve academic success. Teachers work more with the good students, neglecting those who perform poorly, achieving thereby true hierarchical pyramids. This causes frustration reactions from the weaker students in school, who seek compensation especially in anti-social behaviors, in the street groups.

The purpose of this research is to analyze the behavior and personality of children, depending on the types of families they belong to, to find out if the family environment in which these children are raised contributes or not to building their character and to their integration into society.

The objectives of the research on child and family, are the following:

- Identification of factors that contribute in the development of the child, from the psychosocial and psycho-emotional points of view;
- Identification of factors that prevent the child from integrating and psychosocial development;
- Identification of the importance of the role of family in child's growth and development;
- Identification of the family environment in which children grow and develop and the relationships they establish with family members

In order to achieve the proposed objective, we used two categories of subjects:

- group of students with behavior disorder;
- group of students without behavior disorders

Research methods used: observation, interview and case study.

The category of subjects of this research is composed of two groups of students from classes V-VIII of a school in the city; one of the groups includes students without behavior disorders and the other includes students with obvious behavior disorders. Each group includes a number of 30 subjects. The age distribution is as follows:

Gender structure is relatively balanced: 51% boys and 49% girls.

Problem students wish to draw attention to themselves resorting to strange behavior, but we cannot exclude the variant that their predominant type of conduct represents a prerequisite for behavioral disorders, knowing that they are very active, communicative, with excess of energy, that they try to consume as they deem fit. In this case, the error lies unfortunately with the teacher as well who failed to find an optimum and useful way for them to channel this excess energy to appropriate activities. Students who prove to have a normal adaptability, predominate in the group of students without behavior disorders (41%), but also some students with behavioral disorders who don't have problems adapting (23%).

Half of the children undergoing this research come from families legally constituted (52%), benefiting from the presence of both parents. However, the existence of two parents does not constitute itself a guarantee of an environment proper for harmonious development of the child as the cases that we have encountered highlight the existence of different situations. Poor economic situation of some families, forces the child to turn to inappropriate behavior (stealing, lying, escape from the family) to meet its needs

In these legally constituted families the most of them are with a step parent for one or more children and manifest neglect or abusive behavior towards them, causing the installation of disorders.

Single-parent families, have been identified as representing 29% of the studied group. Regardless of the situation, which led to the absence of one of the parents, this marks the child at several levels:

- a. Emotional - the child does not understand and does not accept the leave (death, abandonment, leaving to work abroad) of the parent, considering the loss of the parent its own fault, showing rejection towards any possible partner of the remaining parent.
- b. Relationship – as the child is often required to overcome its chronological and psychological age, imposing on the child responsibilities or tasks specific to the missing parent.
- c. Social development – as the child has difficulty integrating, considering itself as being different without the economic, emotional support and guidance that are found naturally in a normal family.

Children who are in the care of grandparents or of other relatives come with disorders acquired from the families of origin, they live an acute sense of abandonment and incur integration difficulties. The type of the family of origin can represent another cause of behavior disorders in children. Usually, children from broken families or from single-parent families are likely to develop disharmony. 69% of children without behavior disorders come from organized families, benefiting from an environment capable of providing education, security and affection compared to students with behavior disorders that come from such families - only 40%. 18% of the students without behavior disorders and 31% of “problem” students come from families with divorced parents. 28% of students subject to this research come from single-parent families, because of the death of one of the parents. The fact that 72.3% of parents have a low or average education level, explains many of the cases of physical and psychological neglect of the child, by failing to know their needs, their development stages and their role as parents in harmonious structuring of the child's personality.

At this level of information and training of parents we find abusive behaviors assumed, forwarded, authoritarian educational models imposed without taking into consideration the child as a person, with own personality and needs of expression.

Regarding the group that represents parents with higher education level, in many cases children are neglected due to the high degree of occupation of parents, limiting the time spent with their child and decreasing the obedience and involvement ability in solving problems faced by their child.

In this category we also found that there are children subject to a form of psychological abuse by excessive and inappropriate expectations of parents from their own children. These parents force their children to great intellectual efforts, that cause for the children intellectual overloading, alter their self-image and their value. Those who are unemployed in this category cope hardly with their own problems related to the responsibility of providing for their family needs. Due to this incapacity to solve this issue, they fail to find resources (not only material but also educational ones) for psychological support of the child. Behavioral disorders are more common in students with decreased socioeconomic status and where shortages are common.

The person most significant for the child, in terms of social support, is the mother who has been designated as a source of social support in all five items, at a rate between 70-86% of the sample group. An important source of social support is represented by siblings, followed by grandparents and other persons from the family. The risk for child neglect in families in which the distribution of responsibilities is unbalanced, is much higher than in the rest of the families. Thus, in the balanced families we found the smallest number of children suffering from any form of neglect.

Good communication between children and parents, is a guarantee against abuse and neglect. The ability of parents to understand their own children, makes them consider their aspirations and to behave accordingly. Unfortunately, many parents show no interest in this, expecting from their children obedience and compliance with some rules outside their actual needs.

From the answers of interviewed children and parents the following typology emerged:

- overprotective family 18 %;
- loving, cheerful, quiet, clam, family 58%;
- impassible family, too severe, with frequent quarrels, with physical violence or who claims unconditioned obedience, 21%;
- 39% of the children transform frustration in aggression, feeling revolted, eager for revenge or very agitated;
- 24% of the children try to stifle aggressive tendencies, becoming introverted, suffering in silence or feigning indifference but deeply unhappy; this repression can burst any time;

As expected, most children wish that their family had other features that for now are missing; children from poor families wish to be wealthy, singleton children wish for siblings, children who do not have the luck to live with both parents wish for a complete family, children from conflict families wish for peace and calm, etc. In conclusion, unemployment, the large number of siblings, single-parenting are risk factors in the neglect of school education.

Conclusions

The incomes of most families are extremely low and the inflation and extremely high costs make it difficult to ensure a decent living. This adds to the situations where none of the parents is working, accentuating poverty and increasing the risk of deviant behavior. Training and education level of parents, influence the ability of proper relationship with the children.

The financial situation and the social status of parents have negative influences and determine or trigger behavior disorders in children. The most common types of behavior are found under the following forms, in decreasing order: verbal aggression, lying, physical aggression and impulsivity, vagrancy, theft. Absenteeism and drop out, running away from home, stealing, lying, verbal and physical violence are behavioral disorders identified at some of the subjects whose parents also have low levels of schooling. We concluded that the students with behavior disorders present a pronounced level of extroversion compared to students without behavior disorders. It is possible that “problem” students wish to draw attention to themselves resorting to strange behavior, but we cannot exclude the variant that their predominant type of conduct represents a prerequisite for behavioral disorders, knowing that they are very active, communicative, with excess of energy, that they try to consume as they deem fit. In this case, the error lies unfortunately with the teacher as well who failed to find an optimum and useful way for them to channel this excess energy toward appropriate activities.

Warning signs that should be targeted by the family and by the teachers, regarding these children are: crises in the child's life (maladjustment, lack of communication, negativity, discharge, etc.), school failure, absences without leave, failed classes, repetition, etc. By approaching these signals in early stages, it is much easier for those involved in child development, and especially for the benefit of the child, to prevent and to advise in due time deviant behavior than to fight such behavior. According to research results, the main factor in determining behavior disorders in students, is an inadequate family environment and right after the intellectual level, the type of personality and poor socio - economic status.

REFERENCES:

- Bontaș, Ioan.(1995). *Pedagogie*. București: Editura All.
- Bogathy, Zoltan și Petroman, Pavel.(1999). *Psihologia astăzi*. Timișoara: Editura Eurobit.
- Ciupercă, Cristian.(2000). *Cuplul modern între emancipare și evoluție*. Alexandria: Ed. Tipoalet.
- Jinga, Ioan.șiNegreț, Ion.(1999). *Familia – acest miracol înșelător*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
- Mihăilescu, Ioan(1993). *Familia în Dicționar de sociologie*. București: Ed. Babel.
- Mitrofan, Iolanda. Și Ciupercă Cristian. (1998). *Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei*. București: Ed. Mihaela Press.
- Mitrofan, Iolanda și Mitrofan, N. (1991). *Familia de la A la Z*. București: Ed. Stiințifică.

- Ionescu, Șerban. (coord.).(2001). „*Copilul maltratat – Evaluare, Prevenire, Intervenție*”. București: Fundația Internațională pentru Copil și familie.
- Neamțu, George. (și colab.) (2003). *Tratat de asistență socială*. Iași: Editura Polirom.
- Kari, Killen.(1998). *Copilul maltratat*. Timișoara: Editura Eurobit.
- Pașa, Mihaela, Luminița. Si Pașa, Florin. (2004). *Asistența socială în România*. Iași: Editura Polirom.
- Petrea, Irina. [2007]. (2012). *Cum să-ți crești bine copilul*. București: Editura Trei.
- Shapiro, S.și Skinus, R (2003). *Cum devenim părinți mai buni. Ghid practic*. București: Ed. Humanitas.
- Voinea, Maria. (2005). *Familia contemporană*. București: Editura Focus.
- Zamfir, Elena (1997). *Psihologie socială. Texte alese*. Iași: Editura Ankarom.

THE INFLUENCE OF PERSONALITY TYPE IN THE PSYCHOLOGICAL ASSIMILATION OF PARTIAL AND FULL DENTURES

Mircea Suci, Assoc. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tg. Mureş; **Dr. Radu Horea Bostan**, Emergency County Clinic Hospital Tg. Mureş; **Adina Cosarca**, PhD, Assistant, University of Medicine and Pharmacy, Tg. Mureş; **Alina Ormenişan**, Assist. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tg. Mureş

Abstract: Edentulism, as a physiopathological state of the organism, has a sustained impact on the quality of life of denture wearers through biological, physiological and esthetic disorders, with direct influence over the patient's psychic. Patient's expectations from the future prosthetic represent important criteria in accepting and psychically integrating it.

The main purpose of the present study was to determine the impact of the personality type over partial or complete denture wearers' satisfaction.

In a group of 150 patients, 69,33% (104) women and 30,66% (46) men, aged between 30 and 98, wearing complete or partial dentures, a questionnaire was used to determine the type of personality and degree of satisfaction regarding the prosthetic. Objective evaluation of the personality type was made using a modified version of the Type A Behavior Pattern Test. The psycho-cortical assimilation was determined indirectly by measuring the degree of satisfaction regarding the main functions restored by the denture, using a modified version of the Oral Health Impact Profile.

Statistically significant high levels of dissatisfaction resulted in Type A personality and women's group regarding aesthetics. Also, speaking and mastication determined statistically significant results in type B compared to types A and AB for patients over 64 years.

Knowing the personality type may predict the appearance of psychic and psychological symptoms in dental patients, drawing attention to modifications of the degree of satisfaction shown.

Keywords: type A behavior pattern test, type of personality, patient satisfaction

Introduction

Edentulism, as a physiopathological state of the organism, has a deep impact on the quality of life of denture wearers through biological, physiological and aesthetic disorders, with direct influence over the patient's psychic.

Patient's expectations from the future prosthetic (regardless of the type, partial or complete) represent an important criteria in accepting and psychically integrating it. Most frequently, it is compared with natural teeth regarding stability, aesthetics and mastication. Different factors such as age, gender, education, profession, social status and environment, localization of edentulism and the type of personality seem to have an important effect on the patients' expectations. Psychic alterations, either physiological or pathological, have a positive or negative effect on the possibility of denture mental integration and on patient satisfaction regarding the prosthesis [1]. The evaluation of these alterations can be based on personality tests. These tests may suggest a possible pattern in the patient's reaction to the practitioner. The most frequent test – the Type A Behavior Pattern Test – was introduced by two cardiologists, Rosenman and Friedman, in 1974 [2]. Its main purpose was to correlate types of personality and their susceptibility to stress. Patients were divided in two large categories: type A – very sensitive to stress and type B – not sensitive to stress. Because of

the large gap and variations between these two groups, a middle category was introduced, type AB. This idea was widely used in research papers [2,3,4,5,6,7,8,9].

Denture wearers` satisfaction can be also evaluated. Slade and Spencer [10] first introduced the Oral Health Impact Profile (OHIP) as a standard and it represented, even from the start, an important instrument in evaluating the effects of denture wearing. Recent studies have used it in the quantification of insatisfaction regarding dentures from the patient`s point of view, proving that it is a superior quality test regarding validity and sensibility to change [3]. Using a shortened modified version (OHIP-14) is more indicated, because it reduces the source for errors and emphasises the test`s authenticity [11,12].

Matherial and method

In a group of 150 patients, 69,33% (104) women and 30,66% (46) men, aged between 30 and 98, wearing complete or partial dentures, a questionnaire was used to determine the type of personality and degree of satisfaction regarding the prosthetic.

The patients were questioned between 2009 and 2010, before and during treatment to determine personality type, and during recalls to determine the degree of satisfaction.

Modified versions of different well known indicators were used to evaluate the questions:

- For type of personality, a modified version of the Type A Behavior Pattern Test;
- To determine discomfort, dissability and disfunction regarding oral health, a modified version of OHIP, the OHIP-14, was used, from which we selected and evaluated questions regarding satisfaction by aesthetics and mastication.

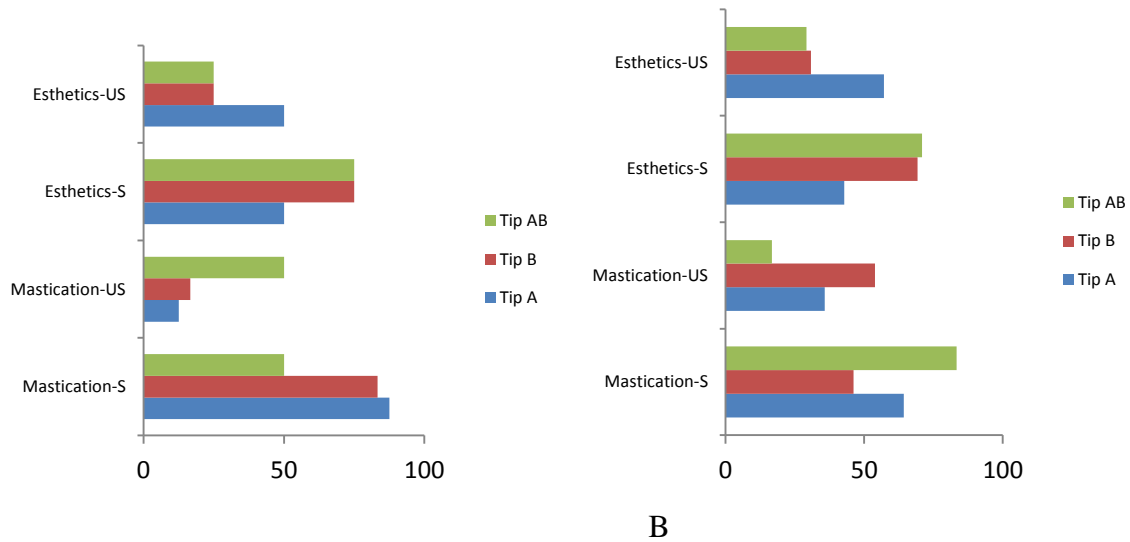
The type of personality was determined by direct evaluation of the patient`s answers. The questions used to evaluate the satisfaction regarding aesthetics and mastication were graded, a positive answer equaled value of 1, and a negative one, 2. Through systematization and data analysis, the OHIP was evaluated for each individual subject. Microsoft® Excel Enterprise 2010 and GraphPad Prism® 5 were used to analyze the data. The analysis consisted of contingency tables, using data from the questionnaire as variables, thus obtaining data distributed by the quality of the observed effects.

Data analysis

To determine the type of personality, the subjects were asked to choose from a series of random characteristics, equally distributed between the two extremes. Based on these answers, each individual was linked to the proper type of personality. Moreover, satisfaction or insatisfaction regarding aesthetics and mastication were evaluated. These variables were compared using contingency tables, using Chi² test for validity. A p-value < 0.05 was considered as statistically significant.

Results

The personality type distribution and satisfaction can be found in figure I. From a total of 150 interviewed subjects, 46 (30,66%) were type A personality, 38 (25,33%) type B and 66 (44%), type AB. In conformity with this data, patient satisfaction regarding dentures varies among different types of personality. Statistically significant differences were seen between type AB and types A and B, when referring to aesthetics ($P= 0.04$)

A

B

Figure I. Relationship between the degree of satisfaction and type of personality in men's group (A) and women's group (B)

Gender separation (table I) for men did not produce statistically significant differences regarding aesthetics and mastication ($P = 0.02$) showed big differences in all types of personality (type A and type B besides type AB, $P < 0.05$). In the women's group, aesthetics and mastication produced statistically significant results (type A besides type B and type AB, type A and type B besides type AB, $P < 0.05$).

Type of personality	Aesthetics		Mastication	
	S* No. (%)	US** No. (%)	S No. (%)	US No. (%)
Men	$P > 0.05$		$P = 0.02$	
A	8 (50)	8 (50)	14 (87.5)	2 (12.5)
B	8 (75)	4 (25)	10 (83.3)	2 (16.7)
AB	16 (75)	4 (25)	10 (50)	10 (50)
Total	32 (66.6)	16 (33.4)	34 (70.8)	14 (29.2)
Women	$P = 0.03$		$P = 0.004$	
A	12 (42.8)	16 (57.2)	18 (64.3)	10 (35.7)
B	18 (69.3)	8 (30.7)	12 (46.2)	14 (53.8)
AB	34 (70.8)	14 (29.2)	40 (83.4)	8 (16.6)
Total	64 (62.7)	38 (37.3)	70 (68.6)	32 (31.4)

* – satisfied; ** - unsatisfied

Table I. Gender groups and degree of satisfaction of the different personality types

Dividing the patients in age groups (table II), in relation to de median age of 64, produced slightly different results. There were no statistically significant results for any of the four parameters in subjects aged under 64. Speaking and mastication determined significant results in the over 64 years group ($P < 0.05$). Notable differences were observed between type B personality and types A and AB ($P < 0.05$).

Type of personality	Aesthetics		Mastication	
	S No. (%)	US No. (%)	S No. (%)	US No. (%)
< 64 years	$P > 0.05$		$P > 0.05$	
A	8 (40)	12 (60)	14 (70)	6 (30)
B	12 (75)	4 (25)	10 (62.5)	6 (37.5)
AB	14 (58.4)	10 (41.6)	14 (58.4)	10 (41.6)
Total	34 (56.6)	26 (43.4)	38 (63.4)	22 (36.6)
≥ 64 years	$P > 0.05$		$P = 0.04$	
A	12 (54.5)	10 (45.5)	16 (72.7)	6 (27.3)
B	14 (63.6)	8 (36.4)	12 (54.5)	10 (45.5)
AB	36 (78.3)	10 (21.7)	38 (82.6)	8 (17.4)
Total	62 (68.8)	28 (31.2)	66 (73.4)	24 (26.6)

Table II. Age groups and degree of satisfaction of the different personality types

Discussion

Denture assimilation is a completely subjective process depending on the developmental composition of each patient's personality [13]. Searching for this direct link, the present study started by focusing on the personality type, and its main characteristics, which were mainly discussed in similar studies. Carlsson et al [14], found a mild correspondence between the denture satisfaction and overall evaluation of oral health. The only notable correspondences have appeared between patient satisfaction and personality type, and also with their social adaptation. Brunello and Mandikos [15] have compared age, gender and medical and psychological status with the number and type of complaints about the dentures, not finding a significant relation between these parameters. Also, they have stated the fact that age and disease were not factors that would stop patients to successfully use their prosthetics [16,17].

Taking in mind the median age of 64 years, two subject groups were created; the values obtained from them regarding aesthetics and mastication were then related to the type of personality, which concluded once more that type A personality peaked at dissatisfaction values, with statistically significant values regarding speaking over the age of 64. Type B remained less satisfied by mastication, for patients over 64 years. These results confirm prior statements, moreover stating that higher age became a factor in preventing prosthetic therapy failure.

Murthy et al. [18] discussed the behavioral pattern by using the House classification (philosophic, indifferent, exacting and hysterical) with data supplied by the questionnaires and by graphoanalysis and found out that using a combined method may lead to good results in identifying difficult patients. Although this method reveals a complex range of causes in failure of denture assimilation, it can be stated that the high level of specificity overpasses the needs of the dental practitioner. Al-Omiri et al. [1] have used the Dental Impact on Daily Living (DIDL) questionnaire to assess satisfaction with prostheses and impacts on daily living, alongside NEO Five Factor Inventory (NEO-FFI) for patients' personality profiles. Psychological profiles (e.g. neuroticism, extraversion, openness and conscientiousness) might play a role and explain prosthetic impacts on daily living and patients' satisfaction with prostheses.

Throughout literature, the link between factors related to time of denture wearing and OHRQoL could not be determined, contradicting in a way the hypothesis from which the present study started. Some studies have evoked positive results in keeping the degree of satisfaction after prosthodontic therapy. For example, Magnusson [19] enunciated that patient satisfaction 5 years after a new denture was still sufficient. In a study by Toolson et al [20], regarding the satisfaction of patients who maintained a recall 5 to 10 years after prosthodontic therapy by overdentures, a great majority were still satisfied, although clinical situations becoming poorer (loss of periodontal support, loss of a number of teeth). This statement may prove the difference between clinical status (regarding a new denture or a prior prosthetic) and patient expectations, which has a deep impact over satisfaction.

John et al [21] stated that subjects who maintained a recall over a period of 4 years did not present any influence by factors regarding time of wearing the denture upon the degree of satisfaction. This study was used as a model for a part of the present study, though our results turned out contradictory. Certain factors can be enunciated, the most important being the time that patient maintained recalls. In the prior study, subjects maintained a shorter recall period (4 years in comparison with a maximum of 20 years). Another difference may be considered the method of evaluating patients, the instruments used to determine OHRQoL. Moreover, we considered, by means of shortening the number of questions and implying a larger number of indexes, to use as a model the short version, OHIP-14.

For starters, the linear and non-linear (Lowess) associations did not show the existence of a tendency in this function. The variables' statistic analysis demonstrated the possibility of a direct connection between the number of dentures and the degree of dissatisfaction, but also between the age that the patient got their first dentures, the time of wearing for the current one and the degree of satisfaction. The data obtained by the present

study, in conjunction with the literature review tend to direct, though, the attention to the more important psychic and psycho-somatic influences.

Further study about the relationship between personality traits and patient complaints about dentures have yet to come to a conclusion. Most criticism brought to the authors' attention regarded global evaluation of the discomfort [12] and the use of unspecific tools for the investigation [19]. Klages et al [22] pointed out possible solutions for the criticism; the first problem can be fixed by using OHIP, a secure and comprehensive mean that reaches out to a great variety of oral health problems [10,20,23]. For the second one, the solution came from using the concept of somatization to explain the lack of satisfaction regarding one's denture.

Pain sensitivity, proprioception and somatization predict the onset of psychic symptoms. According to literature data, drawing attention to the physical sensations interferes with the data processing mechanisms that lead to problem solving; and so, denture wearers with high proprioceptive levels may experience these problems, becoming tense, irrational and less able to perform every-day routine tasks. The appearance of these hypotheses raises question marks, leading to uncharted territory for further research.

The present study uses a median between the prior noted information. We joined the prior stated concepts regarding the lack of specificity of the psychological evaluation, but still keeping them as a model, adapted to the present cases. Moreover, it was preferred to elude certain psychological information with the purpose of using more simultaneous evaluation instruments, completing the idea that the conjunct result would be more accurate and significant

The success criteria for prosthodontic treatment are hard to define. Self evaluations of the prosthetics are influenced by psycho-somatic factors and general health. The literature confines well documented cases of dentures that were easily integrated by the patient, although not being of high quality by the practitioner's point of view [24]. From this we can conclude that the clinical opportunity for using a certain denture does not always concur with the patient's satisfaction regarding it [25].

In the light of these data, it was considered that the present study confirmed a part of the noted hypotheses, leaving a path for further study regarding different considerations.

Conclusions

1. The type of personality affects patient satisfaction regarding dental prosthetics, with a higher degree of dissatisfaction linked to aesthetics in type A personality, mastication in type B personality and almost constant findings in type AB personality.
2. Psycho-somatic factors may predict the appearance of psychic and psychological symptoms, drawing attention to modifications of the degree of satisfaction shown by the patient, as a main factor in the assimilation of the prosthetic.
3. Higher age represents a cause that must be taken in account while preventing the prosthetic treatment failure.
4. Patient gender does not seem to be decisive in this case, although the women's group showed significant results comparing different types of personality.

REFERENCES:

- Al-Omiri MK, Sghaireen MG, Al-Qudah AA et al. - Relationship between impacts of removable prosthodontic rehabilitation on daily living, satisfaction and personality profiles. *J Dent*. 2014 Mar;42(3):366-72.
- Rosenman RH, Friedman M - Neurogenic factors in pathogenesis of coronary heart disease. *Med Clin North Am*, 1974.58:269-279.
- Albaker AM - The oral health-related quality of life in edentulous patients treated with conventional complete dentures. *Gerodontology*. 2013 Mar;30(1):61-6.
- Dumitrescu A. - Investigating the relationship between self-reported oral health status, oral health-related behaviors, type A behavior pattern, perceived stress and emotional intelligence. *Rom J Intern Med*, 2007.45(1):67-76.
- Frei RL, Racicot B, Travagline A. - The impact of monochronic and type A behaviour patterns on research productivity and stress. *Managerial Psychol*, 2002.14:374-388.
- Gaspar MG, Dos Santos MBF, Dos Santos JFF, Marchini L. - Correlation of previous experience, patient expectation and the number of post-delivery adjustments of complete dentures with patient satisfaction in a Brazilian population. *J Oral Rehabil*, 2013.40: 590–594.
- Heilbrun AB, Friedberg BB - Type A personality, self control and vulnerability to stress. *J Pers Assess*, 1988.52:420-433.
- Houston BK - Psychophysiological responsivity and the type A behaviour pattern. *J Res Pers*, 1983. 17:22-39.
- Wright L, Newman R - A more bias-proof measure of the type A subcomponent of exaggerated interpersonal control. *Educ Psychol Meas*, 1994.54:146-155.
- Slade GD, Spencer JA - Development and evaluation of the Oral Health Impact Profile. *Community Dent Health*,1994. 11:3-11.
- Komagamine Y, Kanazawa M, Kaiba Y et al. - Association between self-assessment of complete dentures and oral health-related quality of life. *J Oral Rehabil*. 2012 Nov;39(11):847-57.
- Locker D, Jokovic A, Clarke M - Assessing the responsiveness of measures of oral health-related quality of life. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 2004.32(1):10.
- Hantash RO, AL-Omiri MK, Yunis MA et al. - Relationship between impacts of complete denture treatment on daily living, satisfaction and personality profiles. *J Contemp Dent Pract*. 2011 May 1;12(3):200-7.
- Carlsson GE, Otterland A, Wennström A et al. - Patient factors in appreciation of complete dentures. *J Prosthodont*, 1967.17:322-328.
- Brunello DL, Mandikos MN - Construction faults, age, gender and relative medical health: Factors associated with complaints in complete denture patient. *J Prosthet Dent*, 1998.79:545-554.
- Hassel AJ, Rolko C, Grossmann AC et al. - Correlations between self-ratings of denture function and oral health-related quality of life in different age groups. *Int J Prosthodont*. 2007 May-Jun;20(3):242-4

- Papadaki E, Anastassiadou V. - Elderly complete denture wearers: a social approach to tooth loss. *Gerodontology*. 2012 Jun;29(2):e721-7.
- Murthy VJ, Singh S, Shastri M, Rajaram S - Evaluation of complete denture patients using graphoanalysis: a clinical study. *Indian J Dent Res*. 2012 Mar-Apr;23(2):149-51
- Magnusson T - Clinical judgement and patients` evaluation of complete dentures five years after treatment. A follow-up study. *Swed Dent J*, 1986.10:29-35.
- Toolson LB, Taylor TD - A 10-year report of a longitudinal recall of overdenture patients, *J Prosthet Dent*, 1989.62:179-181.
- John MT, Szentpéteri A, Steele JG - Association between factors related to the time of wearing complete dentures and Oral Health-Related Quality of Life in patients who maintained a recall. *Int J Prosthodont*, 2007.20:31-36.
- Klages U, Esch M, Wehrbein H – Oral Health Impact in patients wearing removable protheses: relations to somatization, pain sensitivity, and body consciouness, *Int J Prosthodont*, 2005, 18:106-111.
- Allen PF, McMillan AS, Walshaw D et al. - A comparison of the validity of generic and disease-specific measures in the assessment of oral health-related quality of life. *Community Dent Oral Epidemiol*,1999. 27:344-352.
- Lechner SK, Roessler D - Strategies for complete denture success: beyond technical excellence. *Compend Contin Educ Dent*. 2001 Jul;22(7):553-9
- Kimoto S, Kimoto K, Kitamura A et al. - Effect of dentist's clinical experience on treatment satisfaction of a complete denture. *J Oral Rehabil*, 2013.40: 940–947

A NEW VISION OF ETHICS AND DEONTOLOGY IN PSYCHOLOGY

Cornel Lazăr, Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov

Abstract: Within the profession of free-practice psychology there is already a preoccupation with codifying rules of professional ethic and deontology. Such norms have been enshrined in most professions involving human relations based on authority, such as medicine, law, the military and education. This reality has led to a wealth of so-called deontological codes for various professions within psychology. This study identifies major errors in the drafting of such codes and suggests pertinent, scientific criteria to improve them. Our view is that any deontological code is a moral code, and therefore that it must respect the internal logic, the nature of regulations and the sanctions system that are required by the science of ethics, as a science of morality.

Keywords: Psychology, Ethics, Deontology, codes, scientific criteria

Încă la începutul secolului XX, marle umanist și filosof francez Andre Malraux profetea, în deplină cunoștință de cauză asupra evoluției condiției umane, că „*secolul XXI va fi religios, sau nu va fi deloc*”. Indiscutabil, profeta filosofului nu poate fi interpretată stricto-sensu, fără a lua în considerare sensul ei metaforic. De altfel, exegeții cugetătorului nu sunt pe deplin de acord dacă acesta a folosit, pentru calificarea viitorului secol termenul „religios” sau „spiritual”. Ori, din această perspectivă, ni se pare deosebit de relevantă presupuziția unei componente etice a viziunii sale.

Suntem în plină derulare a secolului XXI, prin urmare, iată, suntem în măsură să evaluăm starea de fapt a condiției morale a comunității umane după paisprezece ani de la debutul acestuia.

Ce s-a întâmplat, de fapt, de-a lungul unui întreg secol XX, sub aspect etic și moral, astfel încât să se justifice îngrijorările lui Malraux?

Vom observa, sub aspect etic, un proces de disoluție a preocupărilor filosofilor pentru a dezvolta un segment etic major în cadrul gândirii filosofice. Oarecum impregnat etic, existențialismul începutului de secol XX a fost mai degrabă un act de reacție la fenomenul de criză a valorii umane, în genere, sub impactul revoluției tehnico-științifice. Substratul etic al discursului existențialist a fost mai degrabă unul implicit decât explicit, iar preocuparea pentru afirmarea valorilor și normelor morale ca fundament al unei viziuni unitare asupra omului a lipsit din acest discurs.

Sub influența filosofiei analitice, dar și a logicismului filosofic de esență neokantiană, discursul etic, atâta cât a fost prezent în peisajul filosofic, s-a orientat mai degrabă spre analiza logico-lingvistică a limbajului etic, decât spre un proiect valoric-normativ care să propună omului secolului XX un model moral de ființare. Este relevant, în acest sens, *Tratatul de etică* în care Peter Singer, în calitate de editor, a adunat principalele teme etice contemporane (Singer, 2006).

Disputele logico-lingvistice purtate cu instrumentele semioticii, semanticii, gramaticii ori ale pragmaticii în jurul interpretării unor termeni etici (Studiul lui Michael Sandel despre teoria lui Rawls asupra eticii deontologice), ori în jurul caracterului descriptiv

vs. normativ al eticii (J. Rawls: “prioritatea a ceea ce este corect din punct de vedere moral, față de ceea ce este bun pentru sine”), alunecarea temelor etice spre domenii așazise ale eticii aplicate, cum sunt etica tratamentului animalelor (Lori Gruen), eco-etica (Elliot Sober: “Etica mediului”), etica războiului nuclear (“The Monist” 1987), justificarea etică a sinuciderii sau eutanasiei (Helga Kuhse) au reprezentat, după părerea noastră, palide încercări de a face original un obiect de cercetare filosofică altfel de o simplitate extremă: ”Omul, încotro?” Sau, în limbajul lui Immanuel Kant: „Ce trebuie să fac?”

Sub aspect moral, faptul că cercetarea filosofică n-a fost preocupată de această întrebare fundamentală, n-a îndepărtat nicio clipă din mediul social concret preocuparea de a-i găsi răspunsuri adecvate. Prea puțin preocupată de sensurile și semnificațiile termenilor etici, ființa umană concretă a secolului XX n-a încetat să caute repere care să-i justifice alegerile, opțiunile fundamentale, însuși sensul vieții. În timp ce etica filosofică se scâldea în arabescurile interpretative acceptate de moda filosofică a timpului, morala comunităților sociale de diferite ranguri și profiluri coexistențiale sau ocupaționale se adapta la noile realități ale cunoașterii și acțiunii, prin fenomenele evolutive care-i sunt proprii: acomodare, reevaluare, negare, afirmare a valorilor, normelor, atitudinilor și comportamentelor. Așa se face că valori și norme privilegiate în secolul tocmai depășit au fost lăsate în urmă, fie în integralitatea lor, fie prin reconsiderare, resemnificare, reevaluare. Ernest Cassirer constată, citându-l pe Ortega y Gasset, că “în lumea noastră modernă asistăm la o prăbușire a teoriei clasice, grecești, a existenței și, prin urmare, a teoriei clasice despre om.” (Cassirer, 1994, p. 238). Giles Lipovetski, unul dintre puținii eticieni preocupați de problema valorilor morale ale secolului XX, constată că asistăm la înlocuirea rigorismului absolutist kantian al “imperativului categoric” cu un relativism total, bazat pe autonomia nelimitată a individului; problematica omului generic este înlocuită cu problematica omului concret. „Drepturile omului” devin preeminente în raport cu obligațiile sale și nimeni nu mai îndrăznește să compare ”legea morală din mine” cu măreția „cerului înstelat deasupra mea”. „Odinioară – spune Lipovetski - datorita se scria cu majuscule, acum o scriem cu litere cât mai mici” (Lipovetski, 1996, p. 57). Autorul observă cu temei înlocuirea valorilor datoriei morale absolute cu “valorile narcisic-hedoniste ale fericirii personale, intimiste și materialiste” (Lipovetski, 1996, p. 10). Potrivit lui Gilles Lipovetski, “societățile noastre au suprimat toate valorile legate de sacrificiu, fie ele comandate de viața de apoi sau de finalități profane, cultura cotidiană nu mai este hrănită de imperativele hiperbolice ale datoriei, ci de bunăstarea și de dinamica drepturilor subiective, iar noi nu mai recunoaștem obligația de a ne atașa de altceva decât de noi înșine” (Lipovetski, 1996, p. 20)

Ceea ce ne atrage atenția în mod deosebit în observațiile lui Giles Lipovetski este fenomenul care ne-a adus în situația de a formula constatarea majoră de la care pornește întregul nostru demers teoretic: dezvoltarea a două ofensive la fel de periculoase. Una a vechiului rigorism, laic sau religios, resuscitat sub imperiul invocatului pericol de disoluție a societății sub influența liberalismului excesiv, un rigorism care propune întoarcerea la dogme, la disciplină, la ascultare, la coerciție în numele umanității sau al puterii divine. Cealaltă, a noului liberalism, producător de “excludere profesională, ghetouri, familii fără părinți, analfabeți, bande, care afectează igiena vieții și provoacă gangrena drogurilor, violența juvenilă, creșterea numărului de violuri și de omoruri”. (Lipovetski, 1996, p. 23)

Lipovetski constată, fără îndoială justificat, caracterul total inadecvat al ofensivei vechiului rigorism. În fața caracterului imoral al ofensivei „noului liberalism”, soluția de resuscitare a vechiului rigorism nu este, cum ar fi firesc, recursul la valorile morale autentice și mai ales la instrumentele ei proprii de intervenție, ci la instrumentele de forță și coerciție ale structurilor de putere.

Abolirea funcției reglatorii a moralei poate fi o soluție pe termen scurt pentru înlăturarea unor fenomene punctuale, particulare și nicidecum pentru restructurarea de ansamblu a relațiilor dintr-o societate bolnavă moral. Atunci, însă, când în numele moralei se pun în funcțiune instrumente de coerciție disciplinară, cum sunt pedeapsa, excluderea, izolarea ș.a., este puțin probabil să ne așteptăm la o însănătoșire morală a societății.

Înlocuirea „individualismului iresponsabil” de care vorbește Lipovetski, cu „individualismul responsabil” nu se poate face decât prin dezvoltarea simțului responsabilității. Trebuie, prin urmare, să facem cuvenita diferență între răspundere și responsabilitate. Cum observă Mihai Florea *răspunderea* este pretinsă sub sancțiunea normei administrative sau juridice. *Responsabilitatea* este pretinsă sub sancțiunea normei morale. (M. Florea, 1976)

Nu putem pătrunde în esența demersului nostru argumentativ, fără o minimă delimitare științifică a celor două modalități de intervenție socială prin sancțiune.

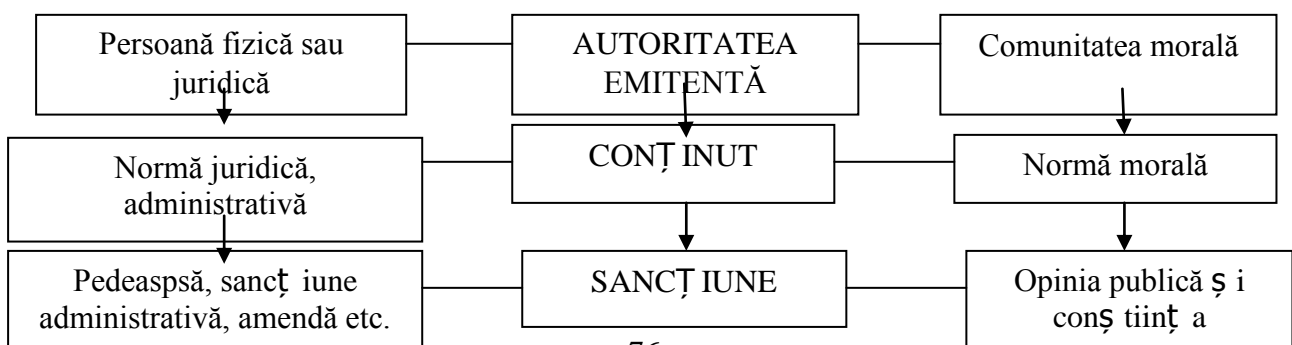
Răspunderea și responsabilitatea sunt pretinse în mediul social în cadrul structurii generale a normei, așa cum este ea consacrată în știința logicii: *autoritate, subiect, ocazie, condiții de aplicare, sancțiune*. Diferențele între răspundere și responsabilitate apar atunci când delimităm autoritatea care emite norma. În cazul în care autoritatea este o persoană fizică sau juridică aflată în raport de putere cu subiectul, acesta din urmă poartă *răspunderea* asupra îndeplinirii conținutului normei sub amenințarea sancțiunii juridice sau administrative. În cazul în care autoritatea emitentă a normei este impersonală și atemporală, iar norma se impune subiectului prin educație, prin asimilarea unei culturi, deci și a unui univers moral determinat, atunci subiectul este ținut să respecte normele prin *responsabilitate*.

În cazul răspunderii, sancțiunea este exterioară subiectului, ea se impune necondiționat, chiar împotriva voinței acestuia, prin constrângere.

În cazul responsabilității, sancțiunea este interioară subiectului, ea se impune condiționat prin conjuncția a două forțe complementare: opinia publică și conștiința individuală.

Așadar, atunci când avem de-a face cu normativitatea morală, apelăm la responsabilitate, deci la sancțiunea opiniei publice și a propriei conștiințe a subiectului.

În baza considerentelor de mai sus, vom putea schița schema generală a sistemelor de norme privind comportamentul și acțiunea subiectului în mediul social:

Vom observa faptul că norma morală nu poate fi emanația unei persoane fizice sau juridice, după cum comunitatea morală nu poate emite legi sau regulamente. Totodată, este de observat că norma juridică sau administrativă se emite, de regulă, sub presupuziția acordului acesteia cu norma morală, fără însă a se confunda cu aceasta. În baza asumării unor exigențe morale ale unei comunități date, persoana fizică sau juridică nu poate pretinde dreptul de a emite norme morale. Nimeni, în nicio împrejurare nu se poate substitui sub aspect moral comunității din care face parte. Cu atât mai puțin este de conceput ținerea unui membru al acelei comunități să respecte normele morale sub amenințarea cu pedeapsa, amenda sau sancțiunea disciplinară.

Dacă acceptăm propozițiile de mai sus ca sustenabile logic și instrumental, atunci ne vom putea orienta asupra modului de reglementare a practicilor din comunitățile profesionale prin coduri deontologice.

De la început ne manifestăm opoziția totală față de modul în care au fost elaborate codurile deontologice în majoritatea structurilor profesionale din țara noastră și nu numai. Reflex al pomenitei ofensive a vechiului rigorism, „care propune întoarcerea la dogme, la disciplină, la ascultare, la coerciție în numele umanității”, codurile deontologice elaborate la noi după schimbările revoluționare din ultimul deceniu al secolului trecut suferă din cel puțin următoarele considerente:

În primul rând, toate aceste coduri se pretind instrumente de asanare **morală** a comunităților profesionale. În preambulul codului deontologic al psihologilor cu drept de liberă practică din România se precizează:

„Codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică cuprinde valorile și standardele profesionale raportate la exigențele morale ale profesiei de psiholog - principii deontologice, exprimate prin reguli de conduită profesională cu caracter obligatoriu sau cu valoare de recomandare”.(preambul)

„Principiile fundamentale în exercitarea profesiei de psiholog, denumite și principii deontologice, au caracter etic profesional, acestea reprezentând prevederi obligatorii sau recomandări pentru comportamentul și atitudinea psihologilor în exercitarea actului profesional”(Art. 6.1.)

Pretenția naturii morale a reglementărilor vine în contradicție cu conținutul lor, în care descoperim, alături de normele morale, un amalgam de norme administrative, juridice, tehnice, economice, financiare, ori de strictă specialitate profesională. Dintre normele lipsite de conținut moral cuprinse în Codul deontologic al psihologilor enumerăm numai pe cele mai evidente:

- Capitolul II: Misiunea psihologului. Scopul și rolul profesiei de psiholog.
- Capitolul V, secțiunea a 10-a: Principiul formării profesionale continue
- Capitolul VI: Răspunderea disciplinară
- Capitolul VII. Dispozițiuni finale
- Anexa : Abateri disciplinare

În al doilea rând, emitentul codurilor deontologice este, aproape fără excepție, persoana juridică aflată în raport de putere cu subiecții cărora le sunt destinate aceste coduri. Mai mult, chiar, unele dintre codurile deontologice existente au fost adoptate prin acte administrative sau juridice cu putere de lege. Cât privește codul deontologic al psihologilor,

acesta a fost „aprobat prin Hotărârea Colegiului Psihologilor din România nr. 4CN/2013 și publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 715 din 20.11.2013 (**M.Of. nr. 715/2013**). Prin urmare, voința liberă a comunității profesionale a psihologilor este suprimată, fiind pusă sub controlul administrative al Colegiului psihologilor și al organelor sale subsidiare, inclusiv Comisia de deontologie și disciplină. Mai mult decât atât, aceste organisme nu numai că sunt singurele abilitate să aprecieze încălcarea codului deontologic, dar ele au chiar dreptul să ”interpreteze” normele acestuia. (Art. 24.1 din Dispoziții finale)

În al treilea rând, pentru încălcarea normelor din codurile deontologice sunt prevăzute sancțiuni administrative, disciplinare sau pecuniare. Pentru constatarea, judecarea și sancționarea vinovaților sunt constituite comisii speciale, numite fie comisii de etică și disciplină, fie comisii de etică și deontologie, fie, pur și simplu comisii disciplinare. Asemenea comisii fie sunt sesizate de către persoane din interiorul sau din afara sistemului, fie se autosizează, fie, din experiența practicilor de până acum, sunt puse să judece de către deținătorii puterii. Sancțiunile propuse de acestea se aprobă de către puterea administrativă și se pun în aplicare necondiționat. În cazul Codului deontologic al psihologilor, practic toate prevederile sale sunt puse sub autoritate disciplinară. Capitolul VI consacră răspunderea disciplinară, iar Anexa intitulată „Abateri disciplinare” concretizează această răspundere în mod amănunțit, raportată la fiecare prevedere a Codului. Nu există, în conținutul acestui cod, vreo procedură care să implice responsabilitatea morală. Doar răspunderea. Se contrazice, astfel, categoric pretenția de cod moral din preambul și din Articolul 6.1. Nu negăm necesitatea și chiar validitatea codificării unor abateri disciplinare specifice profesiei de psiholog. Faptul însă nu are nimic de-a face cu un cod moral.

Și totuși, probabil, dintr-un sentiment de culpă morală a emitenților, sentiment care răzbate mai ales din variantele de cod deontologic puse în dezbatere în pregătirea variantei adoptate, ideea de cod moral răzbate peste pretențiile de exigență disciplinară codificate ca abateri.

În una dintre aceste variante găsim următoarele afirmații absente din documentul oficial:

„Codul oferă o bază consensuală pentru luarea de atitudine colectivă împotriva unor eventuale comportamente apreciate a încălca principiile eticii profesionale”.
(www.copsi.ro)

Ultima etapă propusă în urma analizării unei situații de încălcare a Codului:

„Asumarea responsabilității pentru consecințele acțiunii, incluzând corectarea consecințelor negative, dacă se poate, ori reangajarea în procesul de luare a deciziei dacă situația etică nu a fost soluționată.” (www.copsi.ro)

În variantă oficială a Codului găsim următoarele precizări:

„Hotărârile Consiliului, Comitetului director, Comisiei de deontologie și disciplină și propunerile comisiilor aplicative ale Colegiului, emise în aplicarea prezentului Cod deontologic nu au caracter judiciar și sunt de strictă interpretare” (Art. 37.4 din Dispoziții finale)

„Procedurile și actele specifice răspunderii disciplinare a psihologilor au caracter profesional, acestea neputând fi înlocuite sau asimilate cu demersurile judiciare”.
(Art. 23.4 din Răspunderea disciplinară)

În al patrulea rând, unele prevederi ale codurilor deontologice sunt astfel formulate, încât să asigure protecția deținătorilor puterii din domeniu împotriva criticilor, dezaprobărilor, ori subminării autorității lor. În Codul deontologic al psihologilor există două abateri disciplinare expres formulate în acest scop:

„ Constituie abatere disciplinară fapta psihologului care prin activități directe sau indirecte discreditează sau subminează, prin orice mijloc, încrederea publică în Colegiu, în membrii forurilor de conducere sau în reprezentantul legal al organizației profesionale”.(Art. 7.2)

„Constituie abatere disciplinară fapta psihologului care prin activități directe sau indirecte aduce atingere demnității profesionale a membrilor Colegiului, precum și bunului renume al acestora”.(Art. 7.3)

În rândul abaterilor disciplinare există și una care, din punct de vedere al evaluării morale, este cel puțin ciudată. În loc să limiteze onorariile în jos, impunând un maxim, ea le limitează în sus, impunând un minim, prin urmare respingând onorariile psihologului *„cu o valoare sub necesarul economic de susținere a activității sale profesionale”.* (Art. 7.4) O asemenea exigență pare, cel puțin din perspectivă morală, ca un act prin care se împiedică, practic, exercitarea profesiei de psiholog ca act moral de sprijin dezinteresat al celor aflați în cumpănă. Unde este, atunci, voluntariatul, apostolatul, credința în actul psihologic ca act eminent moral? Sunt mulți psihologi, îndeosebi din rândul genului feminin, pentru care recompensa materială a asistenței psihologice este fără importanță, având asigurată subzistența familiei din alte surse, ori psihologi disponibili să ajute dezinteresat persoane ale căror resurse materiale nu le permit plata onorariului fixat. O abatere disciplinară ca aceea invocată mai sus poate anula buna intenție a actului voluntar, caritabil.

Concluziile legate de analiza stării de fapt instituite de codurile deontologice contemporane nu vizează doar spațiul cultural și etic românesc. În ultimă instanță, așa cum rezultă din numeroasele dezbateri pe marginea variantelor de coduri deontologice propuse, ele nu fac altceva decât să preia, uneori cu minime intervenții stilistice sau de conținut, coduri deontologice elaborate în „lumea civilizată”. Precedentul cod deontologic al psihologilor din România era o variantă a celui elaborat la nivelul Uniunii Europene care, la rândul său, era preluat în esența lui din Codul deontologic al psihologilor francezi. Actualul Cod deontologic adoptat de Colegiul Psihologilor din România este o traducere, în mare parte nereformulată, a Codului deontologic adoptat în SUA. În dezbaterile derulate în jurul acestui Cod am descoperit numeroase reproșuri fie la calitatea traducerii, fie la flexibilitatea redusă a unor adaptări, fie la imprecizia unor codificări sau situații problematice de natura „dilemelor” sau „conflictelor etice”.

Punctul nostru de vedere este acela că nu avem nimic a reproșa codurilor deontologice existente, în formatul lor actual, dacă le raportăm la filosofia care stă în spatele lor. Ele sunt rezultatul, menționat deja, al unor necesități strict pragmatice, de reglementare a unor practici asupra ființei umane care pot implica erori, prejudecii, leziuni morale, fizice,

psihologice ori de interes personal sau umanitar global. În lipsa interesului filosofiei morale pentru acest domeniu, practicienii au trecut la „ofensivă” cu armele pe care le aveau la îndemână: autoritatea administrativă, profesională, științifică, la care au adăugat un nivel de adecvare la cerințele eticii de nivelul „bunului simț” moral. Pentru fondatorii ideii de „cod de deontologie profesională” nediscriminarea între norme în raport de natura acestora, precum și interpretarea în cheie strict pragmatistă, utilitaristă a termenului „deontologie” a dus la punerea împreună a unor norme de natură aproape incompatibilă. Compatibilitatea lor a fost rezolvată sub două aspecte suficiente din perspectivă pragmatică: relevanța lor în raport cu pericolul social al practicilor și capacitatea deținătorilor puterii în domeniu de a impune prohibiția actelor periculoase prin sancțiuni.

Ceea ce este dureros în acceptarea Codurilor deontologice în formatul actual este capacitatea lor de a duce în derizoriu, uneori până la anulare a criteriilor etice autentice de reglare a comportamentului uman. Nu numai Malraux, ci și alți filosofi ai secolului XX au constatat apusul moralei ca instanță a comportamentului dezirabil al omului în mediul social. Aisdair MacIntyre observa, în al său *Tratat de morală*: „în lumea reală în care trăim limbajul moralei se află în aceeași stare de dezordine gravă ca și limbajul științelor naturii în lumea imaginară”... și că „...ceea ce deținem sunt doar fragmente dintr-o schemă conceptuală, părți cărora le lipsește contextul care le dădea semnificație. Deținem simulacre de morală, continuăm să folosim o serie de expresii-cheie. Dar am pierdut - în mare parte, dacă nu chiar în întregime - înțelegerea practică și teoretică a moralei.” (MacIntyre, 1998, p. 30)

Codurile deontologice existente definesc acest apus, prin abolirea priorității instanței morale în favoarea celei administrativ-juridice. Omul, iar în cazul nostru, omul aflat la un nivel înalt al înțelegerii socialului, este văduvit de asumarea cotidiană a moralității. Etica lui este o etică a răspunderii și nu a responsabilității, o etică a raportării la sancțiune și nu una a raportării la un ideal moral asumat în condiții de deplină libertate a opțiunilor.

O voință care nu este autonomă nu poate genera un act moral, crede Immanuel Kant și nu avem niciun motiv să nu credem în sentința filosofului de la Königsberg. Dacă omul lui J.P. Sartre era „condamnat la libertate”, omul codurilor deontologice este prins iremediabil în pânza de păianjen a unor reglementări atât de amănunțite, încât nu-i mai rămâne aproape nimic din libertatea care să-i dea dreptul la opțiune morală. El nu mai este o personalitate originală și autonomă. Este suma unor principii, norme, reguli și proceduri care-i codifică fiecare mișcare și-i biciuiesc mintea sub pericolul unor abateri disciplinare la rândul lor codificate până la cel mai mic amănunt.

În prefața la lucrarea „Etica în psihologia educației”, publicată de Elena Stănculescu la Editura Universității București, prof. Univ. Dr. Mihaela Roco observa: „Un mare filosof consideră că etica este o știință care a dispărut în toată lumea. Consecințele atât de grave și nocive ale acestui fapt impun lumii să reinventeze știința numită etică”. (Stănculescu, 2013, p. 9)

Dacă reinventarea eticii se face prin demersuri ca acelea ale făuritorilor contemporani de coduri deontologice, atunci vom asista, cu siguranță, la îngroparea definitivă a acesteia.

Ce propunem noi?

În primul rând, propunem întoarcerea la morala autentică prin reconstituirea demnității normei morale în toate sferele vieții sociale, inclusiv în mediile profesionale.

O asemenea întoarcere presupune identificarea responsabilității morale a acțiunii umane în toate componentele acesteia: de la comportamentul public sau privat la exercitarea profesiunilor. În ce privește acestea din urmă, recomandăm valorificarea cercetărilor noastre în materia deontologiei și identificarea, în baza lor, a domeniilor profesionale pentru care se justifică o deontologie și, prin urmare, elaborarea unor coduri de deontologie profesională. Pe baza experienței noastre, dar și a studiilor și cercetărilor asupra deontologiei din diferite spații ale filosofării, considerăm că deontologia este *”știința normelor morale ale autorității”* (Lazăr, 1999), iar codul deontologic este un ansamblu unitar de norme **morale** care au ca scop reglementarea **morală** a comportamentului purtătorilor de autoritate.

Întreaga arhitectură a codurilor deontologice trebuie să respecte natura specifică a normei morale. Codurile emană de la colectivitățile profesionale și nu de la organele de conducere ale acestora. Numai maturizarea conștiinței de sine a comunității profesionale poate duce la necesitatea adoptării de către aceasta a unui cod deontologic. Normele codurilor deontologice trebuie să vizeze comportamentul moral al profesionistului și nu alte exigențe legate de practici. Abaterile de la cerințele codurilor deontologice trebuie apreciate ca acte imorale și nu ca abateri disciplinare. Prin urmare, instanțele de sancționare pentru actele imorale trebuie să fie *opinia publică și conștiința individuală a profesionistului*, iar instrumentele de sancționare, *blamul, izolarea publică, atenționarea, muștrarea, desconsiderarea, disprețul, cu corolarul acestora, ecoul în conștiința făptuitorului prin recunoaștere, muștrare de conștiință, regret, autocritică, scuze personale sau publice, atitudini și acte de reparare a prejudiciului moral cauzat*.

Traian Gânu precizează în al său *Discurs despre morală* că „norma morală nu este nici interdicție pură (în acest caz ar deveni una cu dreptul), nici prescripție pură (în acest caz s-ar asimila convenției, jocului). Ea are o singură dimensiune: necesitatea dezirabilă sau dorința necesară; o necesitate ce urmează să fie îndeplinită doar cu mijloace rațional-afective sau o dorință satisfăcută fără a utiliza forța sau sancțiunea materială” (Gânu, 1981, p. 11). Într-un asemenea mecanism de funcționare a normei morale n-au ce căuta comitete și comisii și cu atât mai mult n-are ce căuta delatațiunea ca mijloc de demascare a faptei imorale. O problemă de mare importanță în elaborarea codurilor deontologice este conținutul și structura acestora. Gradul de detaliere a sistemului normativ al codurilor actuale, mergând de la principii până la reguli de conduită legate de gest și cuvânt denotă o profundă abdicare de la încrederea în valoarea morală generică a corpului profesional, chiar dispreț pentru capacitatea profesionistului de a discerne în situații concrete de acțiune în raport cu o normă morală generică. Apreciem că un cod deontologic ar trebui să plece de la niște principii de maximă generalitate, deduse din natura morală a raporturilor de autoritate (a se vedea propunerea noastră în lucrarea *Autoritate și deontologie*, 1999), pe baza cărora să se enunțe un set de norme morale care să dea suficientă libertate de decizie profesionistului în alegerea comportamentului dezirabil moral în situații concrete.

Pentru cei interesați punem la dispoziție experiența Cursului de etică și deontologie al facultății în care lucrez, precum și tradiția acesteia în a promova un „Jurământ psihopedagogic” după modelul jurământului hipocratic al medicilor, jurământ pe care

absolvenții noștri îl depun de cel puțin 12 ani. Conținutul acestuia reflectă principiile deontologiei profesionale și este o formă ceremonială a unui posibil cod deontologic.

Frumusețea morală a profesionistului constă tocmai în originalitatea alegerilor sale morale și nu în conformismul rigid cu un păienjeniș de reguli morale, tehnice, administrative, financiare ori de altă natură al căror inventar ar trebui consultat înaintea fiecărui gest profesional, cu grija permanentă de a nu cădea în capcana nu știu cărei abateri disciplinare codificate și instrumentate de-o comisie de deontologie și disciplină.

Spaima profesioniștilor anilor șaizeci ai secolului trecut în țara noastră erau comisiile de disciplină, care invalidau sau desființau valoarea unui om, pe baza unor vini adesea inventate, pentru înlăturarea din comunitate a unor personalități incomode, aflate în dezacord cu liniile directe ale regimului. Întoarcerea la acele comisii ar fi o greșeală de neiertat a zilelor noastre, iar activitatea lor ar face inutil și derizoriu apelul la moralitate ca mediu autentic de desăvârșire a personalității profesionistului contemporan.

BIBLIOGRAFIE:

- Cassirer, Ernest, *Eseu despre om*, Editura Humanitas, București, 1994
Florea, Mihai, *Responsabilitatea acțiunii sociale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976
Gânju, Traian, *Discurs despre morală*, Editura Junimea, Iași, 1981
Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, Editura Științifică, București, 1972
Lazăr, Cornel, *Autoritate și deontologie*, Editura Licorna, București, 1999
Lazăr, Cornel *etică și deontologie*, Editura Psihomedica, 2011
Lipovetski, Gilles, *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, Bucuresti, 1996
Moraru, Marietta C., *Valoare și etos*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976
MacIntire, Alsdair, *Tratat de morală. După virtute*, Editura Humanitas, București, 1998
Singer, Peter (editor), *Tratat de etică*, Editura Polirom, 2006
The Monist, colecția 1987-1995, la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu Motru” al Academiei Române
www.copsi.ro

DANS MOUVEMENT THERAPY AND THE INCREASE OF ONE DIFFERENTIATION LEVEL OF THE SELF

Florin Vancea, Assist. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov

Abstract: The paper reveals the dynamics of the differentiation process of the self, in relation to the participation in a personal development program through dance and movement. The concept of differentiation of the self is the headstone of Murray Bowen's systemic and multigenerational theory. The differentiation of the self is the most important variable of the personality regarding the maturity and the achievement of psychological sanity. The research had two objectives: 1 – building up and implementing a personal development program through dance and movement and 2 – conducting a statistically quantitative study in order to capture the effects of the program on increasing of the differentiation level of the self.

The study sample consisted of an experimental sample and a control one (32 subjects each sample). The method of applying the instruments was the test-retest type. The initial testing was at the beginning of the program and the retesting took place two months after its finalization. There was a period of six months between the test and retest. The conducted experiment consisted in a program called "Filia Alchemic Dance", composed of 3 modules, 20 hours long each, every two months. "Filia Alchemic Dance" is a complex program, based on the Experiential Therapy of Unification. The results obtained after the statistical data processing show significant differences between the control group and the experimental one in the dynamics of the differentiation level of the self which confirms the hypothesis of the research. This is the first study revealing the effects of dance and movement therapy on increasing the level of differentiation of self.

Keywords: personal development, dance, movement, differentiation of the self

Introducere

Lucrarea de față dorește să surprindă dinamica procesului de diferențiere a eului în cazul celor două loturi de câte 32 studenți, pe parcursul a 6 luni. Procesul de diferențiere a eului este descris pe baza teoriei sistemice și multigeneraționale a lui Murray Bowen profesor la Universitatea Georgetown. Cercetarea aplicativă a lucrării demonstrează eficiența unui program de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare în creșterea nivelului de diferențiere a eului.

Fundamentarea teoretică

1.1. Bowen și diferențierea eului

Teoria lui Murray Bowen (1978) este privită ca una dintre puținele explicații comprehensive ale dezvoltării psihicului, dintr-o perspectivă sistemică și multigenerațională. Ca orice perspectivă transgenerațională și această concepție se concentrează pe explicarea naturii comportamentelor interpersonale și a structurilor intrapsihice, prin relaționările din trecut din cadrul familiei extinse care se transmit din generație în generație, influențând relaționările din prezent.

Pentru lucrarea de față cea mai importantă idee a lui Bowen este mișcarea individului, în social în general și în relația de cuplu în particular, pe o axă cu doi poli: „individualitatea” (a fi și a se păstra o ființă independentă, de sine stătătoare) și „a fi împreună cu cineva” (a fi conectat la altă persoană sau la un grup). Ambele tendințe sunt forțe naturale cu rădăcini instinctuale. În toate relațiile vom avea acest joc dinamic între cei

doi poli, ceea ce face ca aceste forțe să fie universale. Gestionarea cu succes a acestor două forțe contraechilibrate, ce presupune un control al emoționalității, depinde de gradul de diferențiere a eului. „*Diferențierea eului*” este cea mai importantă variabilă a personalității în ceea ce privește maturitatea și obținerea sănătății psihologice. Diferențierea presupune capacitatea de a gândi și a reflecta mai ales în situații de presiune emoțională și anxietate. Pentru a explica acest concept, Bowen aduce în discuție termenul de „*masă de ego familial nediferențiat*”. Acesta din urmă se referă la „unitatea emoțională intensă într-o familie care produce emoționalitate ce interferează cu gândirea și împiedică diferențierea individului de familie”. Conform acestui autor, un eu diferențiat este acela care a reușit să se desprindă de această masă de ego familial.

Un eu diferențiat, denumit de Bowen „*Eu solid*” se caracterizează prin:

- a. Un grad înalt de autonomie atunci când este într-o relație semnificativă cu altcineva,
- b. O capacitate de a distinge între procesele emoționale subiective și procesele intelectuale obiective, comportamentul fiind ghidat de acestea din urmă,
- c. Flexibilitate, adaptabilitate și trăirea propriilor emoții.

Spre deosebire de acest Eu solid avem Eul nediferențiat, denumit de către acest autor „*Pseudo-Eu*”. Acest „*Eul fals*” o va ghida pe această persoană în viață. O astfel de persoană este mai rigidă și mai dependentă emoțional de ceilalți. Comportamentul ei este coordonat mai mult de emoții decât de judecățile raționale.

Pornind de la teoria lui Bowen, Skowron și Friedlander au elaborat un instrument propriu pentru a putea testa validitatea ei. Astfel a apărut „*Scala de diferențiere a eului*”. Scala include ambele componente intrapsihice și interpersonale, adică, gândire-sentiment (rațiune-emoție) și separare-fuziune. Această scală prezintă patru subscale, corespunzătoare celor patru dimensiuni ale diferențierii și o notă generală a nivelului de diferențiere a eului. Cele patru dimensiuni sunt:

- a. *Reactivitatea emoțională*, arată gradul în care individul răspunde la stimulii din mediu prin reacții emoționale puternice, labilitate emoțională, hipersensibilitate,
- b. *Poziția de „Eu”*, arată claritatea sensului Eului și capacitatea de a rămâne fidel propriilor convingeri chiar și atunci când individul este presat de către alții,
- c. *Separarea emoțională*, reflectă sentimentul de amenințare resimțit la apropierea celuilalt, la un grad mărit de intimitate și sentimentul vulnerabilității în relații,
- d. *Fuziunea*, arată o supraimplicare emoțională cu ceilalți și o supraidentificare cu părinții.

1.2. *Terapia Unificatoare prin Dans și Mișcare*

Dezvoltarea Personală Unificatoare prin Dans și Mișcare este un tip de dezvoltare personală unificatoare care are un suport corporal predominant. Caracteristicile ei proprii o exprimă drept un experiment nonverbal de grup care, ca oricare astfel de experiment, „conduce la o deblocare semnificativă a celor mai profunde modalități de interacțiune umană, în special afective și constructive, anulând intelectualizarea trăirilor și evitând funcția defensivă a limbajului. Câștigul terapeutic principal este spontaneizarea emoțiilor, reactivarea contactelor întrerupte, blocate și declanșarea energiilor creatoare” (Mitrofan, Nuță, 1999, p.112).

Terapiile psiho-corporale și grupurile de dezvoltare personală cu suport corporal predominant sunt cele mai complexe și profunde intervenții de tip terapeutic și de dezvoltare personală, având atât puteri de vindecare și transformare la nivel psiho-somatic cât și de restructurare a personalității. Acestea pentru că corpul este baza personalității, maniera primară și cea mai condensată de a fi în această existență și o memorie fidelă a tuturor evenimentelor pe care un individ le-a trăit. Aspecte esențiale din planurile personale, interpersonale și transpersonale pot fi transformate cu ajutorul exercițiilor de tip corporal. Iar dansul și mișcarea reprezintă cea mai veche, cunoscută și elegantă abordare psiho-corporală. Terapia prin dans și mișcare (TDM) face parte nu doar din categoria abordărilor psiho-corporale dar și din aceea a terapiilor expresiv-creative, alături de terapia prin muzică, terapia prin arta vizuală și dramaterapia. Ea are ca fundament, principiul care arată că mișcările și emoțiile sunt într-o permanentă conexiune.

În TDM (Terapia prin Dans și Mișcare) de grup, mișcarea e folosită pentru a permite participanților să devină mai conștienți de comportamentul lor interpersonal și astfel să modifice modul în care își stabilesc și mențin relațiile cu alții. Pacienții devin conștienți de modul în care experiența emoțională și a corpului sunt legate și prin intermediul asocierii cu cuvinte, cum mișcarea poate genera imagini, care apoi sunt analizate ca semnificații pentru înțelegerea psihologică. Mai mult decât atât, grupul TDM generează mișcări, metafore și imagini care ilustrează ceva din inconștientul vieții emoționale a grupului.

Muzica foarte bine aleasă, ritmurile, în special cele primitive, combinațiile de mișcări de tip ritualic, securitatea oferită de grup, dar mai ales de către echipa terapeutică și spațiul ambiant, toate acestea pe fundalul unor stări emoționale pozitive, vibrante, euforice uneori, constant-liniștite sau dezlănțuite, conduc foarte repede participanții către o implicare majoră în mișcări și către o puternică integrare grupală. Și acest lucru se petrece și cu persoane care nu se cunosc deloc, sau cu persoane puternic inhibitate, blocate verbal și corporal, cu persoane depresive sau timide.

Modalitățile preverbale sonore (sunete, silabe, intonații, fredonare) se deblochează prin asociere cu modalități de expresie ritmice (lovirea podului cu picioarele, bătaia palmelor, lovirea unor obiecte, manipularea bețelor, a pernelor sau a altor obiecte disponibile, săritul pe vârfuri, utilizarea unor instrumente muzicale aflate în acel spațiu).

Muzica ritmată, tobele și alte instrumente de percuție, sunetele și incantațiile, mișcarea și dansul prelungit, ritualic, determină modificări subtile ale nivelului de conștiință care accesează o cunoaștere specială, fină și o trezire a experiențelor unificatoare. Este un teren fertil și pentru apariția experiențelor transpersonale.

Partea provocativă dansantă a DPUDM parcurge trei faze, atât în cadrul unei secvențe terapeutice (exercițiu provocativ) cât și în cadrul întregului atelier, etape ce pot fi considerate etape de creștere la nivelul întregului proces terapeutic. Iolanda Mitrofan și Adrian Nuță (1999) descriu astfel aceste faze:

- *Faza inițială: dezmoșirea, dezghețarea*

Este etapa de trezire a exprimării corporale și de focalizare pe diferite părți ale corpului și apoi pe corp ca întreg. Fiecare secvență a DPUDM începe în cercul grupului. În această primă fază este un moment în care se poate iniția următorul experiment: fiecare persoană este invitată în interiorul cercului unde să propună o mișcare, un dans propriu, pe care toți ceilalți să o preia producându-se astfel un minunat joc de oglinzi în cerc. În această

fază, muzica și dezinvoltura terapeuților sunt foarte importante pentru deblocarea spontană a exprimării participanților, mai ales în cazul celor mai inhibați. Aceasta etapă pune bazele coeziunii de grup.

- *Faza de mijloc: catharsisul, restructurarea*

În această fază are loc o amplificare a exprimării corporale a participanților, o descărcare emoțională prin dans, mișcare, exprimări sonore. Au loc alternări ale comunicării nonverbale dansante cu sine, cu un partener, pe subgrupe și apoi cu întreg grupul. Faza de mijloc cuprinde diferite exerciții propuse cu sau fără o tematică. Poate fi lucrul tematic pe diade (agresivitate, a te sprijini unul pe altul, relația dominare-supunere, a-l avea pe celălalt în grijă, mesajul pozitiv etc.). Deasemenea se poate propune dansul spontan cu suport obiectual: bețe, eșarfe, diverse obiecte ce pot produce sunete, instrumente muzicale.

- *Faza finală: de creștere, extindere a conștientizării și comunicării*

În această fază creativitatea grupului înregistrează maximul manifestării expresiv corporal-kinestezice. Se nasc spontan, una din alta, teme și scenarii colective dansante. Reintegrările și restructurările instantanee din timpul programului se realizează prin reconectare cu Sinele prin accesul la supraconștiința, obiectiv pentru atingerea căruia DPUDM ca și TEU folosesc un instrument foarte puternic: *Starea de Martor*. Etapa de analiză și de travaliu terapeutic vine apoi, cu alte insight-uri clarificatoare, să susțină acest proces, să-l consolideze și să-l ajute pe participant să integreze aceste realizări.

Ceea ce deosebește fundamental Dezvoltarea Personală Unificatoare prin Dans și Mișcare de alte forme de TDM este componenta meditativă. Prin această componentă meditativă înțelegem focalizarea conștientă asupra senzațiilor corporale, asupra trăirilor și sensurilor personale revelate în timpul improvizațiilor de mișcare și dans. De cele mai multe ori această focalizare este inițiată, dirijată de către terapeut, dorindu-se ca ea să devină din ce în ce mai mult o focalizare autodirijată prin învățare, de către participanți. Această componentă meditativă poate avea loc în acțiune sau într-o stare de împietrire. În ultimul caz putem vorbi de un adevărat moment introspectiv creat prin oprirea mișcării în anumite momente cheie, prin introducerea comenzii STOP, care creează acel spațiu infinit de tăcere și refocalizare asupra „filmului interior” ce tocmai se derulează. Starea este denumită MARTOR. Acest spațiu tăcut creat este mai degrabă o ruptură de spațiu și timp corespunzătoare unei modificări spontane și progresive a nivelului de conștiință, ceea ce conduce la Supraconștiința și deci, la un nivel superior de înțelegere. Din aceste considerente putem spune că DPUDM este o meditație dinamică asupra raportului cu sine (incluzând și componenta corporală) și cu ceilalți.

În continuare voi aminti câteva exerciții și tehnici terapeutice utilizate în programul Filia Alchimic Dans: Dezmoțirea (momentul de debut al modulului), tehnica oglindirii mișcării, călătoria muzicală, dansantă, cu ochii închiși, exercițiu „Umbră și Lumina” (o metafora corporală în dans și mișcare pentru explorarea, conștientizarea și integrarea aspectelor din Umbră, desenul de tip Mandală, dansul celor cinci ritmuri (exercițiu inspirat din practica lui Gabrielle Roth, cu cele cinci ritmuri curgere, staccato, haos, lirism și liniștire).

Metodologia cercetării

1.3. Scopul, obiectivele și ipotezele cercetării

Prezenta cercetare este statistică, cantitativă și experimentală iar scopul ei este acela de a studia eficiența unui program de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare în diferențierea eului, la studenții de la facultățile de psihologie.

Obiectivele de la care a pornit această cercetare au fost următoarele:

1. Evaluarea nivelului de diferențiere a eului la studenții de la psihologie;
2. Validarea unui program de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare realizat în scopul creșterii Nivelului de Diferențiere a Eului (NDE) la studenții de la psihologie;

Ipoteza de lucru: Parcurgerea unui program de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare determină creșterea NDE.

1.4. Etapele cercetării

Prima etapă a vizat completarea scalei de diferențiere a eului de către întreg lotul de studiu, urmată de constituire celor două loturi, cel experimental și cel martor. Departajarea s-a realizat prin exprimarea dorinței subiecților din grupul experimental de a participa la acest program. *A doua etapă* a constat în proiectarea și implementarea unui program de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare, denumit Filia Alchimic Dans pentru studenții din grupul experimental. Programul s-a constituit din 3 module de câte 20 ore (în total 60 ore), realizate la un interval de două luni. *A treia etapă* a constat în retestarea studenților din cele două loturi după două luni de la desfășurarea modulului de dezvoltare personală.

1.5. Lotul studiu

Cercetarea experimental-cantitativă s-a realizat cu ajutorul unui lot experimental compus din 32 de persoane și a unui lot martor compus tot din 32 persoane. Cele 64 persoane sunt studenți sau absolvenți de psihologie cu vârste cuprinse între 22 și 48 ani. Constituirea lotului experimental s-a realizat prin exprimarea dorinței persoanelor respective de a participa la acest program.

1.6. Instrumentul de lucru

Scala de diferențiere a eului (Differentiation of Self Inventory) pentru măsurarea NDE. Scala a fost construită de către Elizabeth Skowron și Myrna Friedlander profesori la University at Albany, State University of New York, în perioada 1997-1998, fiind destinată adulților.

Rezultate obținute

După cum se poate vedea și din reprezentările grafice din figura 1, toate mediile variabilelor diferențierii eului au crescut semnificativ prin parcurgerea modulelor DPU la grupul experimental. La grupul de control există atât creșteri cât și descreșteri, foarte mici și ne semnificative statistic ale variabilelor. Astfel *ipoteza* a fost confirmată: parcurgerea unui program de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare a condus la creșterea semnificativă statistic a NDE (creștere cu 11,07%). Comparativ, la grupul de control creșterea a fost foarte mică și ne semnificativ statistic (0,97%). Această analiză statistică s-a realizat cu ajutorul *testului t* pentru eșantioane perechi. Pragul de semnificație: $p < 0,001$.

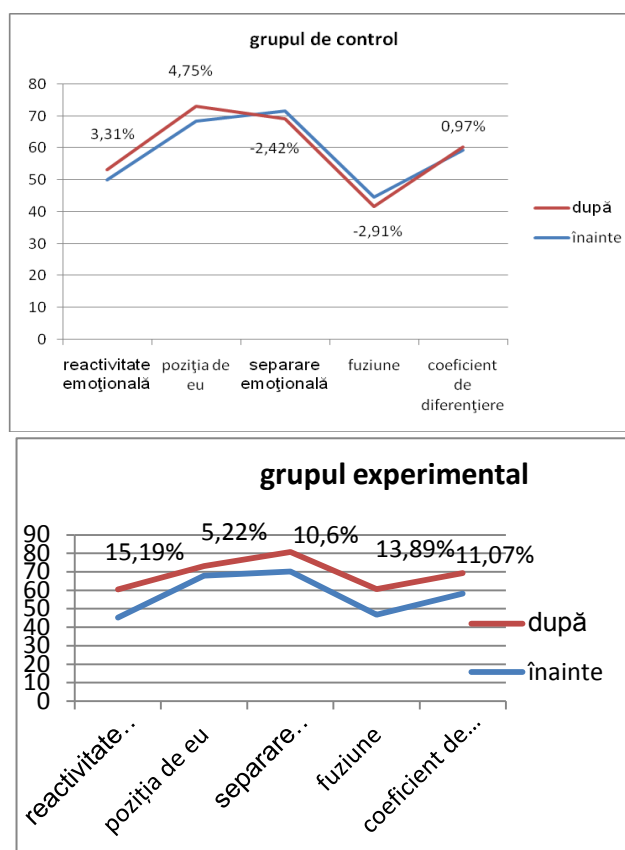

Figura nr. 1. Dinamica coeficientului de diferențiere a eului la grupul de control și la cel experimental

La grupul de control există creșteri foarte mici ale variabilelor: „reactivitate emoțională” (3,31%), „poziția de eu” (4,47%) și „coeficientul total de diferențiere a eului” (0,97%). La celelalte două variabile: „separare emoțională” (-2,42%) și „fuziune” (-2,91%) există descreșteri mici. Prelucrările statistice cu SPSS au arătat că la grupul de control nu există diferențe semnificative cu excepția variabilei „poziția de Eu”. „Poziția de Eu” este o componenta a dimensiunii intrapsihice a diferențierii eului. Dimensiunea intrapsihică cere individului să aleaga între a fi ghidat de intelect sau de emoții în acțiunile lui. A alege să fie ghidat de intelect este un deziderat al oricărui student și viitor intelectual și profesionist. În planul conștient se face această alegere iar componenta „poziția de Eu” este foarte sensibilă la această alegere, mai ales dacă se bazează pe acumularea unor cunoștințe teoretice despre funcționarea sistemului psihic uman. Aceasta poate fi o explicație a faptului că a avut loc această creștere la grupul de control. Componenta polară a acestei dimensiuni intrapsihice, „reactivitatea emoțională”, nu a crescut însă semnificativ, arătând că acumulările pe această direcție nu sunt suficient de profunde.

Parcursul programului Filia Alchimic Dans conduce la o creștere a coeficientului de diferențiere, cu 11,07% mai mult decât la grupul de control. Demne de remarcat sunt creșterile mari ale variabilelor „separare emoțională” și „fuziune” în cazul lotului experimental (10,6% și respectiv 13,89%), care au scăzut în cazul grupului de control. Exercițiile corporale ale programului implementat, ce vizează axa: „a fi o individualitate – a fi împreună”, adică dimensiunea interpersonală a diferențierii eului, au o bună eficiență în acest sens determinând scăderea tendințelor de separare emoțională și de fuziune. Pe această

axă exercițiile menționate îl pun pe participant să experimenteze cu întreaga lui ființă (corporal, emoțional și mental), în manieră unificatoare, situații treptate de la a fi în singurătate la a fi în parteneriat și în colectivitatea care are un țel comun.

Concluzii

Prezenta lucrare cuprinde un studiu asupra eficacității unui program de trei module de dezvoltare personală unificatoare prin dans și mișcare, intitulat Filia Alchimic Dans în ceea ce privește creșterea nivelului de diferențiere a eului. Prelucrarea statistică a confirmat creșterile semnificative ale nivelului de diferențiere a eului și ale tuturor celor patru componente ale sale. Nivelul de diferențiere a eului poate fi un bun indicator al maturității psihice. O mai bună diferențiere a eului va permite persoanei respective să beneficieze de o mare autonomie în relație cu ceilalți, în condițiile unui contact profund cu ei. Alternativa ar fi un contact superficial, dictat de o teamă de contagiune emoțională și de a nu fi copleșit sau un contact fuzional în care trăirile emoționale ale celor doi se întrepătrund și interferează, alterând obiectivitatea în comunicare.

Exercițiile corporale ale programului ce vizează axa: „a fi o individualitate – a fi împreună”, adică dimensiunea interpersonală a diferențierii eului, au o bună eficiență în acest sens și în mod special în scăderea tendințelor de „separare emoțională” și de „fuziune”. Pe această axă exercițiile menționate îl pun pe participant să experimenteze cu întreaga lui ființă (corporal, emoțional și mental), în manieră unificatoare, situații treptate de la a fi în singurătate la a fi în parteneriat și în colectivitatea care are un țel comun. Creșterile pe componentele „separare emoțională” și „fuziune” sunt importante pentru orice persoană, dar mai mult, pentru cei care lucrează în servicii de tip „ajutor social” (medici, psihologi, asistenți sociali etc) pentru că le permite să păstreze o „distanță emoțională” potrivită, echilibrată, pentru a facilita și a nu bloca relația cu clientul său.

BIBLIOGRAFIE

- Bowen, M. (1978), *Family therapy in clinical practice*, Jason Aronson, New York.
- Mitrofan, I., Nuță, A. (1999), *Jocurile conștiinței sau Terapia Unificării*, Ed. SPER, București.
- Mitrofan, I. (coord.), (2000), *Orientarea experiențială în psihoterapie. Dezvoltarea personală, interpersonală și transpersonală*, Ed. SPER, București.
- Mitrofan, I., Vasile, D. (2001), *Terapii de familie*, Ed. SPER, București.
- Mitrofan, I. (2004), *Terapia Unificării, Abordare Holistică a Dezvoltării și Transformării Umane*, Ed. SPER, București.
- Skowron, E. A., Friedlander, M. L. (1998), *The Differentiation of Self Inventory: Development and Initial Validation*, in *Journal of Counseling Psychology*, vol.45, No.3, 235-246.
- Stanton-Jones, K. (1992), *An Introduction to Dance Movement Therapy in Psychiatry*, London, New York: Routledge.
- Vancea, F. (2009), *Introducere în terapia prin dans*, Editura Psihimedia, Sibiu.

VIDEO VIOLENCE AND ITS INFLUENCE ON JUVENILE BEHAVIOR IN THE CONSUMER SOCIETY

Loredana Stoica, Assoc. Prof., PhD, “Petroleum-Gas” University of Ploiești

Abstract: The paper analyzes the influence and effects of video violence broadcast by television channels, on juvenile behavior. In a consumer society dominated by the psychology and tastes of the masses, the signs of identity promoted by mass media are the result of globalization and standardization of actions and typologies taken over by the public that is the most exposed and influenced in adopting the presumed marks of success in the consumer society: popularity, image, accessibility, aggressiveness, domination, etc. The argumentation is illustrated with examples of the disastrous effects of video violence on juvenile behavior, namely cases debated in the American and European societies, including situations in the Romanian society.

Keywords: global media, global tastes, visual culture, consumer society, violence, popularity, behavior, television

The psychology of the masses is structured on characteristics of thinking and attitude such as impulsivity, violence, loss of personal identity vanished in the crowd, dissolution of the heterogeneous in the transitory homogeneous collectivity which acts under the sign of the provisory, lack of assuming responsibility. All these reactions identified in the manifestations of the masses are effects of the disorientation and disorganization of the contemporary society, its lack of cohesion, crisis of identity that make people be easily manipulated. Mass-media realize the manipulation of the masses by means of diversion, distorting people's attention from the important problems of humanity and directing them to a collectivity pre-oriented to superficial concerns. By guiding masses' attention to the same direction, mass-media give them the impression that they are a force which otherwise is inexistent at particular level. Supplied with the euphoric drug of the importance of their actions and opinions, the masses pretend to occupy the first seat of the social stage they install in with the whole arsenal of mediocre attitudes and tastes, verbal aggressiveness and violence as a manifestation of the superior numerical force and as an effect of their incapacity to impose themselves in the absence of qualitative merits that don't need brutal assertiveness. All these evidences lead to the notice made by José Ortega y Gasset according to whom the mediocre soul which is the dominant of the moment considers mediocrity a legitimate feature and struggles to impose it everywhere [Ortega y Gasset, 2007, p. 52].

In the following pages we are going to analyze both the ways in which mediocrity promoted by mass-media leads to kitsch behaviors and the disastrous impacts of the video-violence on TV-viewers, especially children, who are the most influential. The multitude of television channel and the extension of global media changed significantly the dynamics of space practices of the youth cultures. Television interprets the young public not only as groups of audience included in the channels schedules but also as a market structure that imposes its own preferences, tastes, and has its own particular channels. For example, famous musical channels establish their programs taking into account the tastes and preferences of the youth community more than the age of the viewers: “the very fact that

MTV addresses itself to a broad, generally youthful section of the American public that ranges from 12 to 34 on up, distinguishes it from earlier rock cultures, which addressed much more homogenous groups, clearly defined in terms of values, age, and social status”¹. The messages of the television channels address to the youth public seen as a global community made of a mixture of cultural tastes. Based on this evidence, television changed its strategies by taking into account the existence of the street as a property owned by the youngsters, which reflects their attitudes and styles. Television productions dedicated to the young people aim at connecting them to a mass community defined by similar attitudes, expectations, mentality. At the same time, television practices act as factors for ordering teenagers’ time and space, becoming recurrent and ritualized forms of representation.

The relation of the young people with television is quite complex and involves many aspects that refer to their personality and behavior easily influenced. The construction of television as a domestic environment may lead to teenagers’ tendency to escape and run away from such a space close to their families and choose the entertainment places outside their houses. The same time, those who remain isolated inside the house in the company of the TV set are interpreted from the view of a pathological addiction. Their introvert behavior often leads them to the fictional screenplays seen on television, making them avoid the everyday activities in a normal social life. Nowadays mass-media are decisive factors in forming the teenager personality the same time with the decline in the importance of traditional institutions such as family and school which sometimes assimilate the audio-visual culture. Parents should worry about the future of their children and be afraid of what they could become: too many confused and bored kids, depressive visiting the psychoanalyst, suffering from an inner void. The institution of school should react by avoiding and limiting the tendency to fill the classes with TV sets and word processors which encourage the video-kid [Sartori, 2005, p. 124]. The Italian sociologist Giovanni Sartori has analyzed the profile of *homo videns* who is seen as a typical result of the idiocy produced by television, as the information broadcast by television channels is deviated and destroys knowledge and the capacity of understanding concepts and facts. The power of image crushes the symbols applied to any form of cultural life. As a result of the video consumption, *homo sapiens* is reduced to *homo videns* [Sartori, 2005, p.11].

The way mass-media influence juvenile behavior involves many complex aspects related with teenagers’ grow-up process and their permanent oscillation between the adult and childhood world that challenge their stability and emotions. Television acts within a particular domestic environment that can easily influence teenagers’ behavior due to the models they assimilate as the best to be followed and expressed in everyday activities. Nowadays more and more adults (parents, teachers, sociologists, etc) express their panic towards the commercial information and domestic entertainment consumed by teenagers, having as a result violent replies to the way they assume the models seen on television. Many of the movies and programs broadcast on TV are full of extreme violence seen by teenagers as a normal way of acting in the direction of gaining power, control, leadership

¹ Kaplan, E.A., *Rocking Around the Clock: Music, Television, Postmodernism, and Popular Culture*, in Skelton, Tracey, Valentine, Gill, *Cool Places – Geographies of Youth Cultures*, London & New York, Routledge, 1998, p.34

and domination. Moreover, the aggressive characters that play violent roles in movies are often rewarded as a result of solving dangerous situations and consequently teenagers tend to copy the negative behavior that can turn them into heroes imposed in front of their friends, colleagues, etc. By constantly watching violent movies, cartoons and other forms of TV programs the child gradually becomes insensitive, is marked by fury and fear and strengthens his defending instinct against any potential danger. He also becomes a victim of his will to dominate and destroy, as he sees that these are the actions which give power to his negative heroes. The rates of homicides and robberies committed by teenagers are often results of their watching violent TV programs. Together with other additional causes such as drug consumption, prostitution, delinquency, school dropout, dissolution of the family and stigmatization of single mothers, the addiction to watching violent movies increases the aggressiveness of the introvert child. The sociological studies that explain the phenomena of crime and delinquency mention the deficiencies in the family and educative dysfunctions, the constant deterioration of the emotional climate and the lack of communication between the members of the families, parents' incapacity to control their children as elements with negative influence on minor's behavior, which under certain circumstances may lead him to act deviously and commit serious offenses [Banciu, Rădulescu, Teodorescu, 2002, p.418]. The legislation referring to video programs should also protect the fragile mental universe of children as they are so easily influenced by the scenes watched on TV especially when they are not properly looked after by their parents or catch the moment to break the interdiction imposed to them watching certain violent programs. An example linked to the influence of TV programs on children's behavior is that of the horror film *Child's Play 3* which was suspected of having been the possible source of inspiring the brutal murder of James Bulger, 2 years old, in February 1993, in the United Kingdom. The killers, Jon Venables and Robert Thompson, who were 10 years old at that time were said to have imitated a scene in the movie. Such an example justifies the assertion that under the pretext of the mass entertainment, mass-media encourages the deviated actions of the public included in a confused society reflected like in a mirror by the nature of the programs broadcast on TV or other media channels. Instead of the classical traditional fairytales and stories animated by princesses and animals attributed with human features that were supposed to inspire children noble feelings, nowadays they are reading or watching screenplays populated by monsters, terrible creatures, devils, forces of evil imagined by technology, mortal viruses and other destructive elements acting in closed spaces from a world of machinery, in which the leading concepts are those of power, control, violence, destroy, challenge, etc. In such a world suffocated by competition and mental pressure and with no help coming from parents and authorized institutions, the fragile mind of the child is at permanent risk and may become a victim of the illusory mass culture and entertainment consumed with no discernment.

The same time with broadcasting information and facilitating access to events and worldwide communication, mass-media display new types of myths imposed by the mentality and attitude adapted to the pattern of the consumer society. These kinds of modern myths replace the traditional interpretation of the moral qualities and virtues due to the features of the contemporary attitude to the priorities in the mass civilization. The legendary heroes of the classical stories are replaced by the protagonists of the new forms of cultural

expressions, including singers, sportsmen, public personalities strongly mediated, celebrities whose existence recompose the successful biographical stories that impress teenagers in the middle of growing-up process. The patterns of the consumer society impose new criteria of judging the values that are interpreted in terms of image. Apart from the successful stories of the famous public personalities who made history and are real models of behavior, the mass-media also focus on the overnight celebrities appeared in the spotlight of the camera due to their controversial love affairs, public scandals, outrageous press declarations, etc. They are grouped in the elite of the popularity formed from the instantaneous stars of the entertainment industry, TV assistants, beauty queens, etc, who gain popularity due to their massive presence in the statistics and number of appearances in TV shows, interviews and details from their private life. Mass media are responsible for bringing into the public's attention patterns of behavior that can be easily assimilated as illusory cultural models to be followed by teenagers. Children and teenagers are easily impressed by the glamorous halo of their idols often without making any difference between the real values and qualities of a notorious personality and the quantity and statistics that are relative in case of a popular but superficial and illusory star. Notoriety is an attribute of a solid status implying knowledge, respect and admiration accumulated in years of work and contributions to the cultural heritage, whereas popularity may be a temporary benefit and fragile status imposed by ratings and statistics, which can be lost as soon as the celebrity made overnight by the mass-media disappears from the public's attention. The preferences of the consumer public regarding entertainment propose and promote new status symbols who can decline as fast as they climbed the celebrity ladder, as they are unproductive elite. The representatives of such unproductive or irresponsible elite are persons with no institutional power and no responsibility in front of the community, characterized by a charismatic appearance, attitudes and lifestyle that can become models for certain categories of people who identify with them [Eco, 2008, p. 349]. The celebrities in the unproductive elite of the popularity are promoted by the mass culture as it represents the tastes and preferences of the mediocre consumer public in search of a facile access to high standards or status that do not characterize them. Mass-media and especially television exploit the resources of image that serve a spectacular entertainment seen as a possible way of living by the public who confuse it with the real life. Sometimes even the parents are those who tend to encourage their children to copy the models seen on TV instead of protecting them from becoming victims of an obsessive illusion which distort their sense of reality and lead to attitudes and behavior inappropriate to their age. For example, the beauty contests organized for children tend to turn them into kitsch copies of the adults whose replies and attitudes they try to imitate. In their search of glory and desire to promote their kids and make them famous, mothers register their little girls in pageant contests, forcing them to follow a strict schedule which implies stress in countless make-up hours at the end of which they look like artificial baby dolls wearing uncomfortable gowns and tiaras, aspiring for the crown of the winner princess. They are victims of their parents' irresponsibility, who deprive them of the real childhood and try to educate them in the culture of image which sells. An example of such a victim is Jonbenét Ramsey, an American six years old girl beauty pageant contestant, murdered in 1996, found strangled in the basement of the family house. There were several different hypotheses supported by mass media and experts. One of them sustained that the little girl was killed by

her mother, Patsy Ramsey, in an access of fury. Girl's father, John Ramsey, was also suspected of sexual abuse on his daughter and murder. Another scenario speculated that the girl was killed by a criminal sexually obsessed with the child. The investigative journalist Stephen Singular suggested the existence of a connection between the murder and the industry of child pornography. According to his presuppositions, the crime was committed as a result of the girl's popularity due to her beauty pageant experience, as she represented the perfect profile of a child dragged into the world of child pornography. Instead of protecting their children against the dangers and risks unavoidable in case of intense mediation, parents who encourage them to aspire to becoming famous unconsciously expose them to an early boosted sexuality which makes children potential victims of not only aggressiveness but also mediocrity.

An example, local this time, for the effects of popularity is that of the famous girl Cleopatra Stratan, who recorded her first album when she was only three years old. There were controversies on this case and her father, Pavel Stratan was accused that he exploited his little daughter in order to make money. The psychologists came down with a lot of criticism in 2010 when the artist expressed his intention to throw up on the musical scene his two years old son Cezar. The specialists drew attention to the imminent stress that would exhaust the child in case of exposure to a work inappropriate for his age. The little boy had even a Facebook account and it seemed that his father wanted him to get accustomed to the market strategies from an early age. His sister, Cleopatra appeared in the famous video *Ghita* looking like a copy of an adult woman, wearing make-up and fashion clothes, huge glasses and having a studied bored posture in accordance with the message of the text in which she expresses her discontent about her boyfriend's indecision. The image of the perfect baby star was completed by the musical doll Cleopatra, sold together with the accessories and clothes identical with those worn by the child singer in the video, functioning with battery and reproducing the famous melody. The doll was also available on the Internet and sold in a box which reproduced the suitcase carried by the girl in the video. The publicity was performed by Cleopatra Stratan herself who appeared in a short clip in which she invited children to the launching of the new product in a mall. The song was then the pretext for many parodies in the comic sketches but the case constituted evidence and an appeal to adopt the law project of the Ministry of Labour also requested by the European Union, which mention that parents of artist children should obtain a permit issued from the Children Protection Service. The document is released based on notes from the psychologist, the director of the school in case the child is a pupil, the parents' declaration in which they mention the period of time their child works (for example, children with ages between 1-5 years old are not allowed to work more than 2 hours a day, with stops).

In addition to the case of children imitating the adults we have the reverse example visible in the way some of the pseudo-stars look when they try to express an artificial innocence and act like false baby dolls that turn them into kitsch persons. It is the case of TV assistants and women in the show business who display only a decorative role, dress and act like barbies, are present in scandals and don't have the qualities to recommend and represent them in the elite of values. They represent the preferences of the masses and are patterns of mediocrity as the characteristic of the moment, imposed everywhere as the masses destroy any thing that is different, special, individual and doesn't conform to their profile [Ortega,

2007, p. 52]. Image is exploited as a resource meant to gain supremacy and enters the discussion about the playful element and terms of competition seen by Johan Huizinga as defining the contemporary globalized culture and public life in which seriousness becomes a kind of play [Huizinga, 2007, p. 312].

Conclusions

Globalization has created new means of communication and came up with new ways of mass information that gave credit to simultaneous action and thinking. The same time, modern technology has attracted and sustained the possibility of democratic cultural expressions, which together with social, political and economic changes have consequences on everyday life and young people's projects, propose and even impose new behavioral patterns assimilated by children and teenagers, as well as models of formal expression and image prototypes. Teenagers and children all over the world communicate between them by means of a personalized system of international cultural references, everywhere recognized: sports shoes and outfits, performing computers, and other items that are consumer signs that indicate their affiliation to a particular age and style group. Music and film channels are part of the television schedules, which along with their broadcasting information and access to the latest trends in terms of fashion, also promote models assimilated by teenagers and children in their eagerness to become popular in their groups. The examples mentioned in the article are only few from the list of image negative impacts over children's behavior and an alarm towards parents carefully selecting the programs watched by their children as well as the models they propose for their children's future.

REFERENCES:

- Banciu, Dan, Rădulescu, Sorin, Teodorescu, Vasile, *Tendințe actuale ale crimei și criminalității în România*, ed. Lumina Lex, București, 2002;**
- Eco, Umberto, *Apocaliptici și integrați. Cumunicații de masă și teorii ale culturii de masă*, traducere de Ștefania Mincu, Polirom, Iași, 2008;**
- Huizinga, Johan, *Homo Ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, traducere din olandeză de H.R. Radian, prefață și notă bibliografică de Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 2007;**
- Ortega y Gasset, José, *Revolta maselor*, ediția a III-a, traducere din spaniolă de Coman Lupu, Humanitas, București, 2007;**
- Sartori, Giovanni, *HOMO VIDENS. Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*, traducere din italiană de Mihai Elin, Humanitas, București, 2005;**
- Skelton, Tracey, Valentine, Gill, *Cool Places – Geographies of Youth Cultures*, London & New York, Routledge, 1998**

BIBLIOGRAPHY:

- Banciu, Dan, Rădulescu, Sorin, Teodorescu, Vasile, *Tendențe actuale ale crimei și criminalității în România*, ed. Lumina Lex, București, 2002;
- Coenen-Huther, Jacques, *Sociologia elitelor*, traducere de Mihai Ungurean, Polirom, Iași, 2007;
- Eco, Umberto, *Apocaliptici și integrați. Cumunicații de masă și teorii ale culturii de masă*, traducere de Ștefania Mincu, Polirom, Iași, 2008;
- Huizinga, Johan, *Homo Ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, traducere din olandeză de H.R. Radian, prefață și notă bibliografică de Gabriel Liiceanu, Humanitas, București, 2007;
- Le Bon, Gustave, *Psihologia mulțimilor*, traducător Mariana Tabacu, editura Antetxx Press, București;
- Ortega y Gasset, José, *Revolta maselor*, ediția a III-a, traducere din spaniolă de Coman Lupu, Humanitas, București, 2007;
- Sartori, Giovanni, *HOMO VIDENS. Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*, traducere din italiană de Mihai Elin, Humanitas, București, 2005;
- Segré, Monique (sub direcția), *Mituri, rituri, simboluri în societatea contemporană*, traducere de Beatrice Stanciu, editura Amarcord, Timișoara, 2000;
- Skelton, Tracey, Valentine, Gill, *Cool Places – Geographies of Youth Cultures*, London & New York, Routledge, 1998

DEAF CULTURAL IDENTITY AND THE EDUCATIONAL APPROACH TO LANGUAGE ACQUISITION

Anca Luștrea, Assist. Prof., PhD, University of the West, Timișoara,

Abstract. Deaf cultural identity is a construct that refers to the identity of a deaf individual or a deaf minority group and the influence resulted by the affiliation to the deaf culture. Deaf cultural identity is defined by two main elements: the status as a deaf person and the use of the Romanian sign language (RSL) in every day communication. The usage of RSL in social interactions depends in great extent by the educational approach to language acquisition. This study examined the teacher's beliefs about the cultural identity of Romanian deaf students and also the teachers and parents attitudes towards the best educational approach to language acquisition. These two experimental variables were correlated to evaluate the degree of influence of the Romanian educational special school system into the deaf culture. In order to assess the study variables the BADE questionnaire was administrated to 20 teachers and 20 parents of deaf children. Results revealed that the teachers adopt the medical model of disability, and they perceive a positive impact of bilingualism on student's development. Both groups perceived Romanian deaf cultural identity defined by RSL, activities organized by National deaf organization and role models.

Keywords: deaf cultural identity, deaf education, oral/bilingual approach

Introduction

Deaf community is a very special commune, which can be the subject of numerous research studies in group dynamics. Deaf community is considered at present, following a laborious process of emancipation, a true ethnic minority, hereby defined by its own culture and its own language. Since the 1960's research in linguistics recognize American Sign Language (ASL) as a true language, full and rich, which has all the functions and features of any language. From the 1970s deaf communities, especially the American ones, were entitled to education in their own language and to pass on the deaf culture to future generations. Therefore they defined themselves more and more as an ethnic minority, with their own specific language, the sign-language, on whom are build the whole deaf community and deaf culture. Currently, this trend of ethnic self-definition was taken by deaf communities all around the world, including Romania.

“Deaf culture describes the social beliefs, behaviors, art, literary traditions, history, values, and shared institutions of communities that are affected by deafness and which use sign language as the main means of communication.” (Padden, Humphries, 2005)

Members of the deaf community tend to view deafness as a difference in human experience rather than a disability (Jones, 2002). Deaf people always have had a sense of community but the concept of deaf community emerged only in 1970s, and the implication of this concept on cultural development, self-consciousness as a deaf person, specific educational and therapeutic measures was immense. The values, mores, and ways of relating that have emerged out of this background are transmitted from Deaf parents to their deaf children and from Deaf peers to those deaf individuals who become exposed to Deaf culture at varying stages in the process of life, whether in the educational setting of childhood or

within social organizations consisting of Deaf persons during adulthood (Padden, Humphries, 1988).

”Deaf/Hearing cultural identity paradigm consists of four cultural orientations potentially applicable to deaf persons. This paradigm was developed by Glickman (Glickman, 1993) using racial and ethnic identity development models as a theoretical foundation. The first cultural orientation refers to those who are culturally Hearing, meaning that hearing norms are the reference point for normality, health, and spoken communication. The role of deafness in one's identity is not emphasized. The second covers the culturally marginal, those who do not fit into either Hearing or Deaf societies. Their identities emerge without clear notions of hearingness or deafness. The third identity reflects immersion in Deaf culture to the extent that there is a positive and uncritical identification with Deaf persons. Hearing values are denigrated. Lastly, those with a bicultural identity possess the skill to comfortably negotiate Hearing and Deaf settings. They embrace Deaf culture and also value hearing contacts.” (Leigh & at, 1998, p.331)

Historically, deaf culture and deaf sense of identity were acquired in the special schools for deaf and in deaf social clubs (Jones, 2002).

While living among hearing, the deaf community has a strong and coherent sense of their identity (Hintermair, 2008). The most important in the deaf community is that they have common cultural heritage, language, life experience and sense of identity. Deaf community has strong coherence and a sense of its own identity. People with hearing impairment share cultural heritage, language, life experience and sense of identity. They manifest as a world apart, as a linguistic and cultural minority: they use the same language – the language that is also the method of oral transmission of their culture. (Fishman, 1999) The deaf culture in general includes the Sign Language, specific values and beliefs, behavioral norms, common history and the assistive technologies (Kaplan, 1996). The most important element of deaf culture is their natural, “maternal” language, the sign language. This is the indigenous element whereby deaf identity is defined. Through sign language human relations are formed, life experienced passed along and norms and values conserved. The specific values and beliefs refer to deaf identity in particular: the pride of being deaf, the joy of a newborn deaf baby and the positive attitude towards deafness in general (Maxwell-McCaw, 2000). Oralist approaches to educating deaf children pose a threat to the deaf social cohesion. Some members of deaf communities may also oppose technological innovations like cochlear implants, viewing them as a threat to the deaf status.

The behavioral norms have been developed in relation to the status of deaf person and of sign language speaker: positioning through a conversation, ways of addressing or modalities of getting attention.

Also, the reliance on technology is a specific element of deaf culture (Keating, Mirus, 2003). Support technologies have played an important role deaf live experience, especially in terms of long distance communication. The advancement of new informational technologies has facilitated remote communication for deaf, first via mobile (SMS), and then by means of written communication or via internet video. Video communication has allowed them to use in long distance communication their own language, the sign language (and no verbal language in its written form), which contributed to the significant increase in their quality of life.

In particular, Romanian deaf culture includes the our national form of the sign-language, the Romanian Sign Language (RSL), the deaf clubs and associations (with emphasis on National Association of Deaf), sportive clubs, special competition for deaf (literary, general knowledge, dance or sportive), deaf churches and the special educational system.

The Romanian educational system is the one in which the first basis of deaf cultural identity are formed. The majority of the Romanian deaf children came from hearing families and do not know the sign language prior to school enrolling. When they go to school they make their first contact with deaf children who communicate in sign language. They learn the RSL very fast from their peers and for the first time they have a valid way of communication that they will adopt for life.

The school culture and educational philosophy can influence in many ways the adoption of deaf status and the deaf cultural identity formation. The most important variable in this context is the educational approach to language acquisition. Historically, there are three main approaches to language acquisition: the oral, the bilingual/bicultural and the total communication approach.

The oral approach focus on verbalization, on acquisition of the oral (or phonetic) form of the language, the sign language is excluded from communication. In the oral approach the deaf child must learn only the national language by speech therapy and can communicate with hearing people but also between themselves only in Romanian. The sign language being excluded, they can't form a high sense of deaf identity, although they adopt the status of a person with disabilities.

On the other side is the bilingual/bicultural approach. In this philosophy, the child is valued as deaf, and allowed to speak and learn in RSL. The children is not obliged to learn the phonetic pronunciation of Romanian language, only the written form (the sign language do not have a written form). This educational approach to language acquisition is the one who favors the most the deaf cultural identity assumption.

Those two antagonistic approaches to language acquisition do not exist in the Romanian special school system, only the third one, the total communication philosophy. In total approach any mean of communication is accepted as valid, as long as it can improve human interaction. The adoption of one form or another depends on the preferences and possibilities of communication of the deaf child.

All the Romanians special schools for deaf are total communication school, but put more emphasis on oral or on bilingual methods. Also, particular teachers can be partisans of one or the other form of language acquisition. This research wants to determine if indeed there are any connections between deaf cultural identity and language acquisition approach.

Specific aims

Given the important role of teachers and parents in culture and identity development of children, we sought to assess the type of disability model adopted by the teachers and parents of deaf children and their attitudes toward deaf culture and identity. We address this specific aims:

- Assess the model of disability and the type of language acquisition approach adopted by the teachers and parents of deaf children

- Reveal their attitudes towards deaf culture and identity
- Determine the perceived role of teachers and parents in deaf cultural identity development.

Research hypothesis

We presume that:

1. The teachers of deaf adopt mostly the medical model of disability and the oral approach to language acquisition.
2. The teachers who adopt a strong social approach to language acquisition considers that they have an impact on deaf identity and deaf cultural development
3. There are not significant differences between teachers and parents attitudes towards language acquisition
4. Both groups (teachers and parents) consider that a positive deaf culture and identity exist in Romanian society.
5. Both groups perceived Romanian deaf cultural identity defined by RSL, activities organized by National deaf organization and role models.

Methods

1.1. Participants

There are two research groups: the group of teachers of deaf children and the group of the children`s parents.

In the group of teachers are included 20 professors from CSEI “Constantin Pufan” Timisoara, aged between 25 and 44 years old, with a mean age of 35.8. Lot gender distribution reveals 19 women and 1 man, with a mean of teaching experience in schools for deaf of 11.7 years. The participants are 10 psychologists (50%), 9 special education specialists (45%) and 1 (5%) mathematics professor. The positions occupied in school are 7 teachers for deaf (35%), 5 educational teachers (25%), 2 kindergarten teachers (10%), 6 speech therapists (30%) and 1 mathematics teacher (5%).

In the group of parents are included 20 parents (16 mothers and 4 fathers) of deaf children, 12 enrolled at CSEI “Constantin Pufan” Timisoara and 8, with cochlear implants enrolled in mainstream education all over the country. The children are 18 (90%) profoundly deaf and 2 (10%) sever deaf. The children age vary from 4 to 18 years old, with a mean age of 5.9 years. The onset age of the deafness vary from 9 month to 3 years, with a mean of 1.5 years. The age of the therapy beginning vary from 1 to 3 years, with a mean age of 2.3 years.

1.2 Instruments

To assess the teachers and parents attitudes about deaf education the “BADE” questionnaire was administrated to both groups of participants. The BADE questionnaire assess the attitudes and beliefs about deaf education and was elaborated by Science of Learning Centre on Visual Language and Visual Learning. The questionnaire was translated and adapted to the Romanian cultural specific. For teachers, the questionnaire was auto - administrated online, and for parents face to face. The questionnaire consisted of 26 questions, grouped in 4 subscales: subscale 1: Medical Model/Oral Language, 10 items, subscale 2: Social Model/perceived positive impact on bilingualism 10 items, subscale 3:

perceived negative impact on bilingualism, 4 items and subscale 4: learnability of RSL for hearing parents, 2 items. Low scores mean that people disagree with this subscale (scores between 1 and 2.5); Scores of 2.5 to 3.5 mean that respondents neither disagree or agree with this subscale; Scores of 3.6 or above mean that people agree with the subscale.

To the BADE questionnaire 4 more items were added, they refer to the attitudes and beliefs toward deaf culture and identity, and how teachers and parents see their role in their development.

Results

In order to test null hypothesis 1, that states that “the teachers of deaf do not adopt mostly the medical model of disability and the oral approach to language acquisition” we compared the differences of means between the medical and social approach scales of BADE questionnaire completed by teachers.

Table 1: One-Sample Test for BADE scales, teachers responses

	Test Value = 3.5					
	t	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Medical model	3.791	19	.001	.51000	.2284	.7916
Social model	2.296	19	.033	.21000	.0186	.4014
Negative impact d/bibi	-9.293	19	.000	-1.25000	-1.5315	-.9685
Learnability RSL	-4.637	19	.000	-.95000	-1.3788	-.5212

In table 1 are presented the one-sample t test values for BADE scales, reported to 3.5 value, that is indicated in the questionnaire manual as the reference value for high scores per scale. The values higher than 3,5 indicated a positive approach towards that variable. So, in our case the teachers value both medical and social model (the t scores indicate that the difference of means is significant at $p < 0.05$). Also, they don't think that learning RSL in early childhood determine a negative impact on language acquisition or that the parents are willing and capable of learning RSL.

Table 2: Paired sample t test for medical vs social approach to language acquisition, teachers responses

	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
Pair 1 Medical model – social model	.30000	.50990	.11402	2.631	19	.016

In table 2 is presented the paired sample t test for medical versus social approach to language acquisition, the result indicate that medical model is significantly more valued and adopted than the social model ($t=2.63$ at $p<0.05$). We can say that the null hypothesis was invalid, and the research hypothesis does confirm.

In order to test null hypothesis 2, that states that “The teachers who adopt a strong social approach to language acquisition do not considers that they have an impact on deaf identity and deaf cultural development” we correlated social approach scores with deaf identity beliefs scores.

Table 3: Correlations between manual approach scores with deaf identity beliefs scores, teachers responses

		Social model	Deaf identity
Social model	Pearson Correlation	1	.606 ^{**}
	Sig. (2-tailed)		.005
	N	20	20
Deaf identity	Pearson Correlation	.606 ^{**}	1
	Sig. (2-tailed)	.005	
	N	20	20

^{**}. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

The Pearson correlation index obtained, $r=.60$ at a significance level of $p<.05$, indicate that a positive, medium correlation exists between the oral approach and the deaf identity scores. The more teachers are incline to adopt a social approach to language acquisition, the more they belief that can influence the development of deaf identity. We can say that the null hypothesis was invalid, and the research hypothesis does confirm.

In order to test null hypothesis 3, that states that “There are significant differences between teachers and parents attitudes towards language acquisition” we compared the differences of means between the medical and social approach scales of BADE questionnaire completed by teachers and parents.

Table 4: One-Sample Test for BADE scales, parents responses

	Test Value = 2.5					
	t	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Medical model	4.281	19	.000	.59000	.3015	.8785
Social model	-.132	19	.896	-.02500	-.4215	.3715
Negative impact dbibi	10.057	19	.000	.76250	.6038	.9212
Learnability RSL	7.452	19	.000	1.37500	.9888	1.7612

In table 4 are presented the one-sample t test values for BADE scales, reported to 2.5 value, that is indicated in the questionnaire manual as the reference value for high scores per scale. The values higher than 2,5 indicated a positive approach towards that variable. So, in our case the parents have a medium attitude to both medical and social model (the t scores indicate that the difference of means is significant at $p < 0.05$). Also, they don't think that learning RSL in early childhood determine a negative impact on language acquisition.

Table 5: Paired sample t test for medical vs social approach to language acquisition, parents` responses

	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
Pair 1 Medical model – social model	.61500	.60024	.13422	4.582	19	.000

In table 5 is presented the paired sample t test for medical versus social approach to language acquisition, the result indicate that medical model is significantly more valued and adopted than the social model ($t=4.58$ at $p < 0.05$) by the parents.

Table 6: Independent sample t test for medical and social approach to language acquisition, teachers` vs parents` responses

	Levene's Test for Equality of Variances		t	Df	Sig. (2-tailed)
	F	Sig.			

Medical model	Equal variances assumed	.000	.992	4.777	38	.000
	Equal variances not assumed			4.777	37.978	.000
Social model	Equal variances assumed	9.042	.005	5.871	38	.000
	Equal variances not assumed			5.871	27.399	.000

In table 6 are presented the independent sample t test for medical and social approach to language acquisition, teachers versus parent`s responses. The scores obtained indicate that in both medical model ($t=4.77$ at $p<0.01$) and in the social model ($F=9.04$ at $p<0.01$) the teachers have significantly higher opinions. We can say that the null hypothesis was invalid, and the research hypothesis does confirm. Although both groups have a greater inclination towards the medical model and the oral approach, the power of affiliation to that model is bigger for teachers.

In order to test null hypothesis 4 that states that “Both groups (teachers and parents) do not consider that a positive deaf culture and identity exist in Romanian society” we calculated the following frequencies:

Table 7: Do you influence the assumption of deaf identity and the deaf culture?

	Teachers		Parents	
	Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid yes	8	40.0	10	50.0
no	12	60.0	10	50.0
Total	20	100.0	20	

In table 7 are presented both teachers` and parents` beliefs about their influence to deaf identity and deaf culture development. The majority of teachers (60%) considers that they don`t influence this process, probably they prefer the oral approach model. For parents, the opinions are divided, half of them considers that they manifest an influence in development of their deaf child identity.

Table 8: The deaf culture is formed by

	Teachers		Parents	
	Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid RSL	2	10.0	0	0
RSL, ANSR, National competitions	18	90.0	20	100.0
Total	20	100.0	100.0	

Both groups consider that the deaf culture are formed form RSL, ANSR and national competitions.

Table 9: How do you influence the deaf culture

	Teachers		Parents	
	Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid Personality developer	2	10.0	3	15.0
Early educator	4	20.0	6	30.0
Preparation for life	2	10.0	1	5.0
Neither way	12	60.0	10	50.0
Total	20	100.0	100.0	

The majority from both groups consider that they don't influence in neither way the deaf culture, but the majority of answers refer to the influence as an early educator.

Results

This research focused on investigating the disability models adopted by the teachers and the parents of the deaf children in language acquisition. We aimed to reflect how they relate to deaf identity and deaf culture development.

The results substantiate that the teachers value above average, both medical and social model. This dual attitude towards language acquisition demonstrates that they, in fact, adopt a total communication approach (in which both methods are accepted and valued). Also, teachers focus more on the medical model. In conclusion, teachers have a total communication approach to language acquisition, with more emphasis on the oral approach. Parents also value both medical and social model, but at average level, with more emphasis on the oral approach. The differences between teachers and parents approaches to language acquisition does not consist in their choices (they both adopt the same total communication model), but in the power of their convictions. Parents don't have the academic formation and the scientific certitude they adopt a model only by their experiences and beliefs.

The majority of teachers consider that they don't influence the deaf culture identity, probably they prefer the oral approach model. For parents, the opinions are divided, half of them considers that they manifest an influence in development of their deaf child identity. Both groups consider that the deaf culture are formed form RSL, ANSR and national competitions.

There are a number of limitations to this study. First of all the instruments used are not adapted for specialists (teachers) and parents. Secondly, the research groups are small and the effect of the findings cannot be generalized. Finally, it was not possible to associate parent's and teacher's model of disability on the child deaf identity assumption, only with their opinion.

REFERENCES:

- Fishman, J.A. (1999). *Handbook of language and ethnic identity*. Oxford University Press, accessed at books.google.ro/books?isbn=0199761396
- Hintermair, M. (2008). Self-esteem and satisfaction with life of deaf and hard-of-hearing people - a resource-oriented approach to identity work. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 13 (2), 278-300
- Jones, M. A. (2002). Deafness as Culture: A Psychosocial Perspective. *Disability Studies Quarterly*, 22:2, 51-60
- Kaplan, H. (1996). The nature of deaf culture: Implications for speech and hearing professionals. *Journal of the Academy of Rehabilitative Audiology*, XXIX, 71-84
- Keating, E., Mirus, G. (2003). American Sign Language in virtual space: Interactions between deaf users of computer-mediated video communication and the impact of technology on language practices. *Language in Society* 32:5, 693-714
- Leigh, I., Marcus., A., Dobosh, P., Allen, T. (1998). Deaf/Hearing Cultural Identity Paradigms: Modification of the Deaf Identity Development Scale, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 3:4, 330-338
- Maxwell-McCaw, D.L., Leigh I., Marcus A. (2000) *Social identity in Deaf culture: A comparison of ideologies*. *JADARA* 33:14–27.
- Padden, C., Humphries, T.,(2005). *Inside deaf culture*. Harvard University Press, accessed at http://books.google.ro/books?id=2B4XWIFPgowC&pg=PA1&lpg=PA1&vq=Deaf&redir_esc=y#v=onepage&q=Deaf&f=false
- Padden, C., Humphries, T.(1988). *Deaf in America: Voices from a culture*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

SOCIAL IMPLICATIONS OF PARENTALITY IN TEENAGERS

Maria Oprea, Assist. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad

Abstract: From the first moments of existence of every child, the family represents the most important social group that has the essential role of primary socialization in his forming process, it has the role of supporting, educating and socially integrating the future adult. The complex changes that have taken place in the last decades, the implications of the globalization process, the specifics of the social protection policies for the family and the child, the massive integration of the woman in professional activity, have determined ample mutations regarding the family functions, family types and their roles in contemporary society.

Given the mutations in the economic sphere are more complex, the interactions and interdependency between states have also determined massive changes at the social, political or cultural levels, mentality changes, their dynamic was inevitably reflected in the sphere of social phenomena, like that of underage mothers. If a few decades ago the group of adolescent mothers was relatively limited, in the past few years we can talk about an increase in the number of underage girls that become mothers too early, some at a very early age, true "children with children", an aspect that causes concern in Romanian society and not only here. The underage mothers group is a vulnerable group, with social exclusion tendencies that requires more attention from the responsible institutions that are involved in child social protection.

The research conducted is aimed at the situation of underage mothers in Arad county in the year 2012, focusing on underage student mothers and on those in the Arad Maternal Center as part of the underage group comprising different ages (from 11 years up to 18 years old), most of them abandoning school before finishing high school, some benefiting from the support of the family of origin, but some being completely deprived of this support from their parents for various reasons. Through the negative implication on teenage mothers and their children, we can talk about this social class as a vulnerable and at risk social group.

Keywords: family, child, primary socialization, globalization, underage mothers, student underage mothers, school, social exclusion, social protection, vulnerable and at risk social group, Arad county.

Introducere

Trăim într-o lume care nu mai poate să se exprime numai sub incidența vechilor pattern-uri, care își creează astfel noile modele acționale, dar și de gândire, de manifestare individuală și socială. Aproape că nu mai regăsim multe dintre reperetele caracteristice trecutului, nu ne mai putem imagina o lume orientată spre izolare, globalizarea este realitatea de azi. Fenomenele de implicare în tot mai mare măsură a femeilor în spațiul economic, dar și politic, în activitățile de management, în cultură, în toate sferetele socialului, au determinat ample modificări în ceea ce privește statutul social al femeii, repartitia rolurilor în societate, au modificat raportarea societății înseși la condiția femeii. Ea încetează să mai fie doar soție și mamă, devine independentă economic, este activă în toate sferetele societății. S-au produs modificări esențiale și în ceea ce privește tipurile de familie, astfel încât, treptat, familia constituită prin căsătorie nu mai reprezintă singura formă de familie general acceptată, uniunea consensuală, concubinajul sau monoparentalitatea, sunt câteva forme de familii alternative, care au toate drepturile și toate funcțiile oricărei familii de tip clasic. Dincolo de acceptabilitatea formală a multitudinii de tipuri familiale, trebuie subliniate și consecințele,

efectele, atât pozitive, dar, mai ales, cele negative, care se pot manifesta, mai mult sau mai puțin, la nivelul unor tipuri familiale. În categoria grupurilor sociale cu risc, vulnerabile, se încadrează și familiile de tip monoparental, amenințate cu sărăcia și marginalizarea socială. Dacă monoparentalitatea se manifestă la vârsta adolescenței, realitate care nu mai poate fi eludată, toate consecințele negative se amplifică. Ca urmare, se impune ca societatea să ia în calcul un set de măsuri de protecție socială speciale pentru familiile monoparentale, în mod deosebit pentru mamele adolescente, pentru prevenirea și diminuarea fenomenului, dar și asigurarea suportului social indispensabil pentru existența însăși a acestor minore care, din varii motive, se află în situația de a fi „copii cu copii”.

O nouă categorie cu risc social ridicat: mamele adolescente

Grupul mamelor minore se constituie, prin implicațiile negative pe care le presupune, într-un grup cu risc social major, un grup vulnerabil, care trebuie să determine un interes sporit din partea factorilor responsabili, pentru diminuarea și prevenirea accentuării acestuia. Problematika mamelor minore este o temă de actualitate și la nivel mondial, unde, potrivit datelor UNICEF, se înregistrează un număr de peste 13 milioane de copii născuți de mame cu vârsta de sub 19 ani. România este pe primul loc în Europa la numărul de mame minore, din 1.000 de femei care nasc, 43 sunt minore (UNICEF, 2009).

Pornind de aici, se poate considera că o analiză a fenomenului, a cauzelor și consecințelor sale, chiar și analiza la nivelul unui județ, precum județul Arad, se poate constitui într-un instrument util în mâna instituțiilor care au responsabilitatea formării și educării copiilor, responsabilitatea protecției acestora, precum și pe cea a asigurării condițiilor materiale pentru ca adolescentele mame să poată beneficia de toate drepturile pe care le presupune o viață normală pentru sine și pentru copiii lor.

Mamele-adolescente reprezintă un grup de copii aflați în situație de risc, în special atunci când părinții nu pot sau refuză ajutorul copilului aflat în această ipostază (de mamă adolescentă). Conform datelor furnizate de către Ministerul Sănătății (2012), în perioada 2009-2012, se înregistrează un număr de 47.295 mame minore care au născut. Ponderea cea mai mare a fost înregistrată în anul 2009: 17.219 cazuri, din care 12 mame de 12 ani, 124 mame de 13 ani, 622 mame de 14 ani.

Anii adolescenței, ca perioadă de conturare a individualității și a începutului de stabilizare a personalității, care marchează trecerea spre maturitate, determină un ansamblu de „transformări biosomatice și mai ales psihologice” (Șchiopu, 1989, p. 54) ce implică un efort de adaptare socială, profesională, culturală, politică, ideologică. Biologic, adolescența este echivalentă cu perioada pubertății, cu dobândirea capacității de reproducere sexuală; psihologic, implică un ansamblu de schimbări cu caracter cognitiv, afectiv și comportamental; sociologic, adolescența este perioada de tranziție de la o stare de dependență în întregime de adult, la o stare de independență relativă, marcată de începutul maturității. Perioada adolescenței înseamnă o serie de schimbări de mare intensitate și cu efecte vizibile în înfățișare, comportamente și relaționare internă cu lumea înconjurătoare, inclusiv prin creșterea mare a capacității de integrare „seismică” (Șchiopu, 1989, p. 55-59) în specificul vieții sociale în care trăiește adolescentul. Este etapa de căutare a identității de sine, de formare a imaginii și percepției de sine. Adolescența se caracterizează printr-o

organizare aproape „eruptivă” a capacităților creative în foarte multe domenii (Șerban, 2005, p. 81). Este perioada în care adolescenții devin mai stăpâni pe sine sub influența procesului de socializare, se dezvoltă conștiința de sine și de afirmare a propriei personalități (Șchiopu, 1989, p. 60). Nevoile principale în perioada adolescenței pot fi considerate a fi (beathany/dnt.ro, apud Șerban, 2005, p. 85-86): dezvoltarea imaginii de sine, dezvoltarea simțului responsabilității, dezvoltarea alegerii critice, dezvoltarea capacității de implicare intensă în activitate.

Printre aspectele care marchează o personalitate dizarmonică poate fi amintită și problema apariției sarcinii timpurii, în adolescență, fapt ce conturează fenomenul mamelor minore sau al mamelor adolescente, de multe ori, mame singure.

Tipuri de probleme complexe care pot să apară în cazul parentalității la adolescenți

În perioada actuală, parentalitatea la adolescenți se poate afirma că este un fenomen universal, cu unele diferențieri pe arii geografice sau culturale, astfel, cercetătorii în domeniu (Adams, Berzonsky (coord.), 2009, p. 461, conform Alan Guttmacher Institute, 1998) arată faptul că „mai mult de jumătate dintre tinerele din Africa Sub-Sahariană și Bangladesh au avut o naștere înainte de a împlini 18 ani, pe când în Japonia și Coreea numai 1%”.

Fenomenul mamelor singure adolescente poate fi considerat, din perspectiva opiniei comune, ca un comportament deviant care se depărtează de la „normele existente într-o cultură dată și care corespund unor roluri și statusuri sociale bine definite în respectiva cultură” (Preda, 1981, p. 5). Cauzele care pot conduce la un astfel de comportament deviant sunt de ordin biologic, psihologic și social. Tulburările caracteriale pot fi un alt factor explicativ, un copil dificil, copilul problemă, sunt aspecte care pot fi considerate „anomalii de conduită socială, copilul fiind opozant, instabil afectiv, dezorganizat în activitate”(idem, p. 21). Drumul de aici până la a deveni părinți la o vârstă fragedă nu este prea lung. Cel mai important factor explicativ este cel psihologic, structura de personalitate, apoi, aspectele determinate de climatul familial, modelul parental valorizant sau defavorizant, tendința de identificare a adolescentului cu părintele. Lipsa educației sexuale din familie este un predictor important în devenirea adolescentei ca mamă singură. Se manifestă o creștere a numărului nașterilor ilegite, mai ales la nivelul adolescentelor, aspect care conduce la probleme deosebite psihologice, educaționale și de suport social a părinților adolescenți (Mitrofan, Ciupercă, 1997). Din perspectiva unor cercetători (Mitrofan, Ciupercă, 1997), principalele motive pentru care adolescenții devin părinți sunt legate de atitudinea societății față de sarcina adolescentelor, neglijarea unei contracepții adecvate de către adolescenții activi sexuali, motivații personale. În societatea actuală nu mai există în măsură ridicată stigmatele sociale legate de sarcina adolescentelor: „...puține stigmate sociale mai sunt în general asociate sarcinii adolescente, iar familiile de origine sunt suportive, implicându-se mai mult emoțional, financiar și fizic”(Scutaru, 2006, p. 88). Parentalitatea adolescenților produce un ansamblu de consecințe (Mitrofan, Ciupercă, 1997, p. 76-81): șanse reduse de finalizare a studiilor, căsătorie timpurie, de obicei instabilă; resurse financiare limitate, consecințe în relația părinte-copil, părinții adolescenți au curențe informaționale cu privire la cunoașterea progreselor comportamentale ale copilului; expunerea copilului la un risc biologic și psihologic mai mare decât al copilului născut de mame adulte.

Famiiliile cu risc de marginalizare socială și vulnerabilitate socială, categorie în care sunt incluse și mamele adolescente, beneficiază de un ansamblu de măsuri de protecție socială și prevenirea marginalizării sociale, serviciile comunitare oferite la nivelul societății pentru famiiliile monoparentale sunt servicii sociale specializate (Șerban, 2005, p.104).

Metodologia cercetării

Scopul activității de cercetare a grupului mamelor minore din județul Arad constă în sensibilizarea instituțiilor cu responsabilitate în domeniu și stimularea parteneriatului interinstituțional, precum și pentru stabilirea unor măsuri de diminuare a fenomenului și prevenirea apariției unor noi situații.

Obiective: informarea principalilor factori de decizie cu privire la problemele pe care le implică la nivelul comunității, dar și la nivel individual, instalarea unor tipuri de famiili vulnereabile, precum cel al minorelor mame, datorită consecințelor negative pe care aceste famiili le presupun.

Ipotezele cercetării:

- a) Mamele adolescente și mamele minore eleve manifestă în mare măsură tendința de abandon școlar, în momentul în care rămân însărcinate, astfel că nivelul lor educațional este scăzut;
- b) Instalarea monoparentalității, mai ales la nivelul mamelor minore, poate conduce la reproducerea modelului parental, cu toate consecințele negative pe care acesta le presupune;
- c) Parentalitatea adolescenților necesită un set de măsuri de protecție socială suplimentare față de celelalte tipuri de familie, mamele minore se constituie într-un grup social vulnerabil, la vârsta la care devin mame sunt în imposibilitatea de a-și crește singure copiii, în absența sprijinului familiei de origine sau a familiei tatălui copilului lor.

Metode și tehnici de cercetare: Cercetare calitativă-interviu semistruclurat;

Analiza documentelor;

Observația.

Interviul, care cuprinde un număr de 21 itemi, a fost aplicat unui număr de 40 de minore, aflate în familie, la Centrul Maternal Arad sau la liceele și școlile generale din județul Arad. Baza de date a fost realizată cu sprijinul instituțiilor locale, la sfârșitul anului 2012.

Mamele adolescente din județul Arad. Mamele eleve și mamele minore de la Centrul Maternal Arad

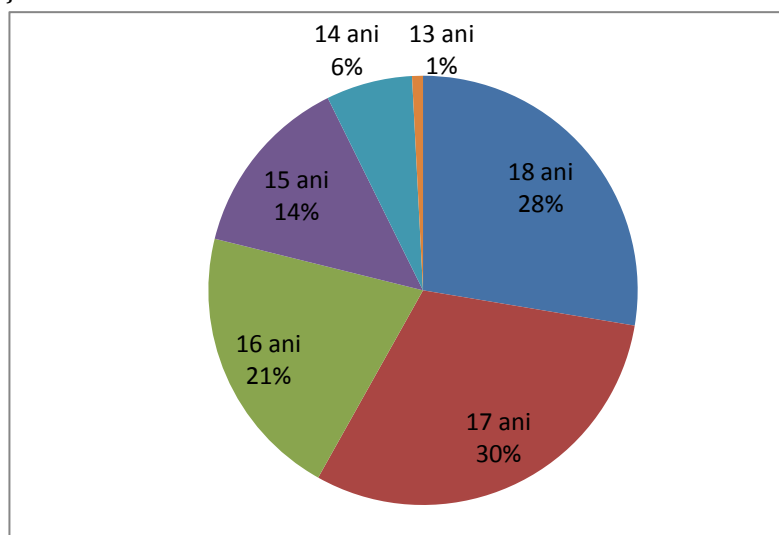
O analiză pertinentă a fenomenului mamelor adolescente devine dificilă, din perspectiva faptului că, așa după cum am constatat la nivelul județului Arad, datele privind mamele minore diferă foarte mult în funcție de instituțiile responsabile, DGASPC sau Inspectoratul Școlar al Județului Arad, DSP Arad, Spitalul Clinic de Obstetrică și Ginecologie Arad, Spitalul Matern Arad, AJMPS Arad, serviciile de specialitate de la nivelul primăriilor din județ.

Tabel nr.1
Copii născuți de mame adolescente în județul Arad

	Născuți vii	Născuți vii 12-15 ani	Născuți vii 12-15 ani	Născuți vii 16-17 ani	Născuți vii 16-17 ani	Născuți morți	Născuți morți 12-15 ani	Născuți morți 12-15 ani
	Total	Urban	Rural	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
2007	201	22	30	67	82	2	-	2
2008	204	17	32	58	97	1	-	1
2009	222	24	27	64	107	4	2	2
2010	192	18	21	70	83	1	1	-
2011	189	21	28	47	93	4	3	1
2012	223	25	38	74	86	1	-	1
2013 sem: I	86	9	14	23	40	1	-	1

Sursa: DIRECȚIA DE SĂNĂTATE PUBLICĂ A JUDEȚULUI ARAD, 2013

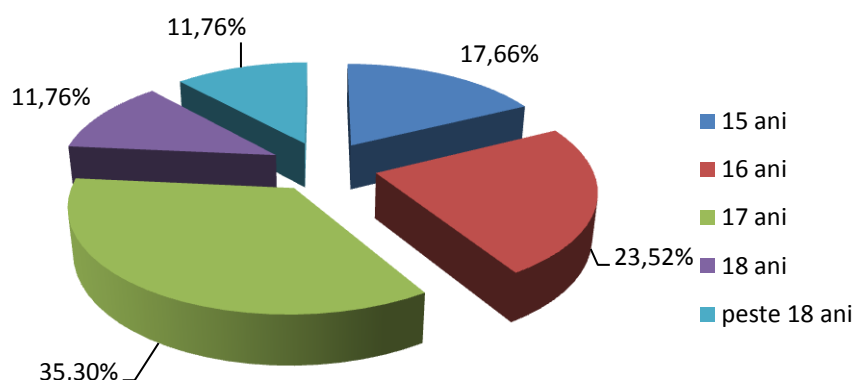
În evidența Spitalului Matern Arad figurează, în anul 2012, un număr de 246 minore însărcinate sau care au născut, incluzându-le și pe mamele de 18 ani, care erau minore atunci când au rămas însărcinate. Astfel, situația pe grupe de vârste, este următoarea: 13 ani: 2 minore (1%); 14 ani: 16 minore (6%); 15 ani: 34 minore (14%); 16 ani: 51 minore (21%); 17 ani: 75 minore (30%); 18 ani: 68 minore (28%). Cele mai numeroase cazuri de mame minore au vârsta de 17 și 18 ani.

Grafic nr. 1. Vârsta mamelor minore din județul Arad

Din datele furnizate de către unitățile școlare se evidențiază un număr de 17 cazuri de minori aflați în situația de a fi sau de a deveni părinți, 16 mame adolescente și 1 tată adolescent. Din totalul celor 17 elevi care sunt sau vor deveni părinți, 3 au vârsta de 15 ani (17,66%), 4 sunt de 16 ani (23,52%), 6 au 17 ani (35,30%), 2 au 18 ani (11,76%), iar 2 au

peste 18 ani (11,76%), dar au rămas însărcinate când erau minore. Vârsta de 17 ani (35,30%) și 16 ani (23,52%) acoperă majoritatea cazurilor în care se produce fenomenul apariției unei sarcini.

Grafic.nr.2.Vârsta mamelor eleve

În ceea ce privește adolescenții elevi, am fost interesați de situația lor școlară. 5 dintre acești tineri au abandonat cursurile școlii în momentul apariției sarcinii, inclusiv tatăl-elev de 17 ani (29,42%), iar 12 elevi (70,58%) își continuă programul școlar. Abandonul s-a produs în clasa a 8-a (2 cazuri), 1 caz în clasa a 10-a, 1 caz în clasa a 11-a și 1 caz, în ultimul an de liceu.

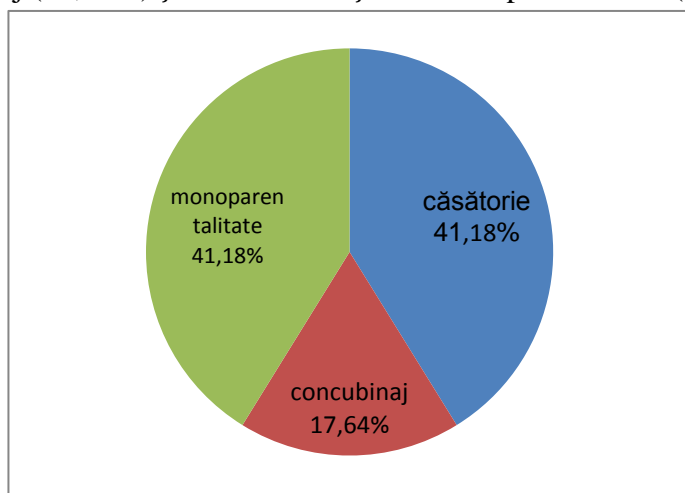
Luând în calcul tipul de familie de origine a mamelor adolescente eleve, cu o singură excepție, sunt familii organizate, părinții și-au asumat rolul de a-și sprijini copilul. Cauzele pentru care minorele au devenit mame la vârsta adolescenței sunt cele care vizează, pe lângă tipul de familie de origine, și stilul educativ, modul în care se instituie comunicarea cu copiii, mai ales comunicarea mamă-fică, legătura afectiv-emoțională existentă în familie, situația economică a familiei, mass-media, anturajul adolescenților și modul în care părinții știu să gestioneze posibilele conflicte care apar între adulți și copii, particularități individuale adolescenților, modelele culturale.

Printre factorii care sunt esențiali în procesul de formare și educare a copilului trebuie subliniată școala, cu toate funcțiile și atribuțiile ei. Dacă în cazul mamelor adolescente care nu au frecventat cursurile unei școli decât 2 sau 3 clase, putem considera lipsa de informare a minorelor drept posibil factor explicativ al surprizei acestora la apariția unei sarcini, în condițiile în care un copil este la școală la nivelul studiilor liceale, această explicație este dificil de menținut, luând în calcul relațiile cu colegii și tipurile de activități specifice din școală.

Dacă la nivelul județului Arad, în conformitate cu datele existente, cele mai multe minore care devin mame sunt din mediul rural, mamele eleve provin majoritar din mediul urban (12 cazuri, 70,58%), mediu în care accesul la informație este foarte extins, doar 5 cazuri de eleve provin din mediul rural (29,42%). Se poate pune întrebarea cum de grupul de prieteni nu a avut nicio influență asupra acestor minore, sau mijloacele de informare în masă, știind fiind faptul că televizorul este prezent în aproape orice locuință. Din discuțiile cu mamele minore eleve și conducerea unităților școlare, am înțeles faptul că, în mare măsură familiile de origine și-au asumat responsabilitatea de a ajuta mama minoră în

creșterea copilului, școala cunoștea situația acestora, dar posibilitățile de intervenție ale școlii, după instalarea sarcinii, sunt limitate

Din totalul cazurilor de mame eleve, indiferent de faptul că au abandonat școala sau nu, doar 7 (41,18%) afirmă că și-au întemeiat propria familie prin căsătorie, 3 se află în relație de concubinaj (17,64%) și 7 într-o situație de monoparentalitate (41,18%).

Grafic nr. 3. Tipul de familie a minorelor eleve

Câteva exemple: G.L., 15 ani, din mediul urban, Grup Școlar „Iuliu Maniu” Arad, își continuă studiile, provine dintr-o familie organizată, este de naționalitate română; A.G., 17 ani, mediul urban, Grup Școlar „Iuliu Maniu” Arad, continuă studiile, familia de origine este organizată, este de naționalitate română; C.V.M., 18 ani, Grup Școlar Gurahonț, județul Arad, finalizează studiile, mediul rural, naționalitate română, provine dintr-o familie organizată; M.A.N., 16 ani, Școala generală Sântana, județul Arad, continuă studiile, provine din familie organizată, mediul urban, naționalitate română; B.R.M., 17 ani, Colegiul „Aurel Vlaicu Arad, etnie roma, continuă studiile, mediul urban, familia de origine organizată; T.R., 18 ani, Liceul H. Coandă” Arad, finalizează studiile, etnie roma, familia de origine organizată, familia minorei organizată; A.C., 18 ani, abandon școlar în ultimul an de liceu, Liceul „Fr. Neuman”, familia de origine organizată, mediul urban, naționalitate română; H.G., 17 ani, tată minor, Liceul „Fr. Neuman” Arad, abandon școlar, mediul urban, familia de origine organizată; B.A., 16 ani, Școala generală Hălmagiu, județul Arad, mediul rural, repetentă în clasa a XI-a, abandonează școala, familia de origine organizată, naționalitatea română; R.A.M., 16 ani, Școala generală Sântana, județul Arad, mediul urban, abandonează școala în clasa a VIII-a, familia de origine dezorganizată.

Mamele minore de la Centrul Maternal Arad au vârsta cuprinsă între 15 ani și 17 ani, unele sunt de etnie romă și au abandonat școala. De cele mai multe ori, atunci când este posibil, Centrul Maternal Arad recomandă reintegrarea minorelor în familia de origine, împreună cu copiii acestora. În alte situații s-a recomandat plasamentul și chiar decăderea mamelor minore din drepturile parentale. În urma discuțiilor cu o parte dintre mamele minore aflate la Centrul Maternal Arad, precum și a studiului documentelor minorelor care au fost aici în anii anteriori sau la data realizării studiului, am putut observa și condițiile în care acestea locuiesc, modul în care asistenții sociali, psihologii și celelalte persoane

implicate înțeleg să-și desfășoare activitatea pentru a asigura minorelor un mediu cât mai favorabil de viață, pentru ele și copiii lor.

Astfel, una dintre minore ajunge la Centrul Maternal Arad orientată de către Complexul de Servicii Sociale Ineu (județul Arad), fiind asistată la Centrul Maternal după nașterea copilului, este de etnie romă. Tatăl copilului provine dintr-o familie monoparentală, cu tată necunoscut, iar tatăl natural al minorei provine dintr-o familie de tip consensual, cu tată necunoscut. Relația minorei mamei cu familia de origine este defectuoasă, de aceea ea se va orienta spre partenerul său, găsind o mai bună acceptare a ei și a copilului. La nivelul Centrului Maternal Arad, prin programul personalizat de intervenție, s-a urmărit consolidarea abilităților de bază privind creșterea și îngrijirea copilului, precum și a propriei persoane, dar și restabilirea echilibrului emoțional al mamei după nașterea copilului, favorizarea atașamentului mamă-copil. Este de remarcat faptul că minora nu dorește să abandoneze copilul, deși acesta a fost un nou-născut cu risc, nou-născut mic, a fost în observație pentru o afecțiune suspectat infecțioasă, craniotabes neonatal, valgus al metatarsului, i-a fost stabilit tratament pentru profilaxia rahitismului carențial.

O altă minoră, mamă a doi copii până la vârsta de 17 ani, unul dintre copii a fost diagnosticat cu insuficiență respiratorie acută și malnutriție protein-calorică. Familia de origine a minorei este de tip uniune consensuală, minora a abandonat școala după 7 clase gimnaziale. Tatăl copilului minorei este mult mai mare decât aceasta, diagnosticat anterior la Serviciul Neuropsihiatrie cu tulburări de personalitate, cu manifestări histeroide cu mari dificultăți sociale, cu alcoolism acut, ceea ce determină disfuncționalitate cu intensificarea și versatilitatea relațiilor interpersonale, este agresiv, comportamentul său a necesitat intervenția poliției la domiciliu. Datorită unui astfel de context familial, minora a intrat în sistemul asistării sociale. Rolul de părinte a 2 copii depășește resursele fizice și psihice ale minorei, instabilitatea emoțională, financiară și locativă, absența sprijinului părinților și a concubinului sunt factori care îngreunează asumarea rolului de părinte. Minora nu se bucură de nici un fel de sprijin din partea familiei de origine. Mama minorei are doar 4 clase, este de etnie romă, necăsătorită, fără loc de muncă, relație de tip uniune consensuală, condamnată pentru tâlhărie, are 5 copii, pentru 2 copii și-a pierdut drepturile parentale, a plecat apoi la muncă în străinătate, în Spania, fără copii, toți fiind în plasament. Minora nu are resurse financiare, nu are spațiu locativ, alocația pentru copil o încasează tatăl copilului. Minora prezintă probleme de igienă și afecțiuni ginecologice.

Una dintre minore a fost beneficiară a Centrului de criză pentru copiii străzii din cadrul DGASPC Arad, Serviciul de intervenție în regim de urgență în situații de abuz și neglijare a copilului, a abandonat școala din stadiul primar. Copilul minorei provine dintr-o relație pasageră cu un tânăr. Anterior, din partea Spitalului Clinic Județean Arad, secția dermato-venerice, se făcuse o sesizare la Centrul de criză cu privire la diagnosticul de sifilis secundar pentru minora în cauză, aceasta declarând că a fost obligată de către mama sa să se prostitueze, iar concubinul mamei ar fi obligat-o și la cerșetorie. De altfel, minora a avut multiple relații pasagere de la vârsta de 14 ani. Mama minorei este cunoscută ca o persoană cu un comportament violent, se află la o nouă relație de concubinaj, familia minorei nu dorește să o susțină pe aceasta și pe copilul său, există suspiciunea faptului că acest concubin al mamei ar fi violat-o. Copilul minorei are diagnosticul de nou născut

subponderal, cu risc infecțios (mama fiind cu Lues), candidoză neonatală, șold instabil. Nu este recunoscut de tată. Anterior, minora a mai născut un copil care a decedat, fiind diagnosticat cu sifilis. Din evaluarea psihologică a mamei minore rezultă incapacitate de decizie, nesiguranță, pripeală, reacții violente, înclinație spre anturaj, sentimentalism, naivitate, plonjare în imaginar, tulburări de comportament asociate vagabondajului, absentism școlar, acte predelinvente-cerșetoria, suspiciune libertinaj sexual.

Un alt caz de mamă minoră asistată social ia în calcul aceleași probleme: familia de origine nu sprijină minora, mama acesteia lucrează în străinătate și susține că nu poate avea grijă de nepot, are și alți copii în întreținere, solicită plasament pentru nepotul ei la un asistent maternal profesionist, considerând că minora nu are abilitatea de a-și îngriji copilul. Trebuie semnalat faptul că minora este cu paternitate necunoscută, este rezultatul unei relații despre care mama sa nu dorește să vorbească. Copilul minorei este tot cu paternitate necunoscută, rezultatul unei relații pasagere a minorei cu un coleg de școală, tot minor. Este un exemplu deosebit de relevant de reproducere a modelului parental în situația minorei. Mama minoră nu posedă abilitățile necesare creșterii și îngrijirii copilului, are manifestări cu caracter violent. Minora, de etnie romă, a abandonat școala când a rămas însărcinată, are doar 7 clase.

În realizarea unei analize calitative pe bază de interviu la nivelul mai multor mame adolescente, eleve sau minore care au abandonat școala, precum și de la Centrul Maternal Arad, s-au evidențiat câteva caracteristici, semnificativă fiind cea privind atmosfera familială. Excluzând puținele situații în care aceasta a fost evaluată ca fiind „bună”, în majoritatea cazurilor aprecierile au fost: „tensionată”, „dezorganizată”, iar relația cu mama ca fiind lipsită de apropiere, nu a favorizat niciun fel de discuție cu caracter intim, mama nu și-a făcut din fiica sa o prietenă. Ca urmare, nu este foarte neobișnuit să aflăm că minorele au fost luate prin surprindere de sarcina neașteptată, în majoritatea cazurilor reacția minorelor a fost de tipul: „Nu mă așteptam”, „Am fost surprinsă”, „Am fost dezamăgită”, „Am fost foarte speriată”, „Am primit vestea foarte rău”. Una dintre minore declară faptul că „...nu mă prea înțeleg cu mama, nu am fost acceptată cu drag, părinții nu stau împreună, au avut relații de concubinaj”. „Nu-mi pare rău, știu că mi-am distrus copilăria, de multe ori voiam să ies cu prietenii, dar nu puteam din cauza copilului...”

Au fost câteva interogații cu privire la modul în care mamele adolescente conștientizează amploarea schimbărilor care au avut loc în viața lor odată cu venirea pe lume a unui copil, la vârsta la care acest lucru este doar un gând pentru cei din segmentul lor de vârstă. La o primă discuție răspunsurile lor au un caracter optimist dar, pe parcurs s-a putut lesne observa absența maturizării, fetele nu conștientizează cu adevărat imensa responsabilitate pe care o implică creșterea și îngrijirea unui copil. Asistenții sociali consideră de altfel că, în ceea ce le privește pe mamele minore: „Nu copiii sunt de vină, sunt fructul unei familii dezorganizate, și-au găsit o comunicare într-un alt grup care a determinat devianța lor comportamentală”.

Concluzii: mamele adolescente provin, de cele mai multe ori, din medii preponderent sărace, majoritatea sunt de etnie romă, cu un nivel de educație redus, au abandonat școala de timpuriu sau în momentul în care au realizat că sunt însărcinate. Apreciem că o soluție a

diminuării acestui fenomen este accesul nediscriminatoriu la educație, indiferent că este vorba despre mediul rural sau urban, asigurarea egalității de șanse privind educația. Pornind de la aceste considerente devine foarte importantă reinserta socială a mamelor adolescente. Majoritatea acestor mame singure cu copii se confruntă cu durerea, resentimentele și frustrările provocate de situația în care se află, cu singurătatea, cu teama de viitor, cu grija pentru copiii lor, cu teama că nu vor avea resurse cu care să-i crească, aspecte care pot conduce la decizii greșite, uneori, atât în ceea ce privește viața lor, cât și cea a copiilor. Se poate ajunge chiar la o alterare a relației cu copilul lor, determinată și de suportul emoțional absent din partea partenerului și deci, al tatălui, pentru copil.

Minorele mame provenite din instituțiile sociale rămân însărcinate la o vârstă foarte fragedă, nu au nici măcar un model parental și nicio susținere dar, multe dintre ele își iubesc copilul și nu intenționează să renunțe la el.

Ar fi de interes o analiză temeinică și a condiției taților copiilor acestor minore, mai ales că, în marea lor majoritate sunt persoane adulte, responsabile moral și juridic în fața societății, ori, aceste copile sunt, în ultimă instanță, minore.

Pe baza acestor rezultate, se propun câteva posibile acțiuni:

- realizarea, la nivelul județului Arad, a unei baze de date care să cuprindă întreaga populație a copiilor care se află în situație de risc, respectiv, a Inspectoratului Școlar al Județului Arad și DGASPC Arad, a serviciilor specializate din cadrul primăriilor, DSP, AJMPS Arad, a altor instituții cu responsabilitate în domeniu;
- realizarea unei hărți sociale complexe a județului Arad, care să cuprindă aspectele esențiale privind grupurile vulnerabile din județ, precum și principalele tipuri de servicii sociale oferite acestora, alături de propuneri și soluții pentru diminuarea situației de vulnerabilitate a acestor grupuri sociale;
- monitorizarea permanentă de către unitățile școlare a tuturor situațiilor de vulnerabilitate a minorilor, legătura permanentă cu familia, informarea adolescenților cu privire la riscurile unei maternități precoce, inițierea unor activități de învățare și petrecere a timpului liber în școală sau împreună cu colegii și cadrele didactice;
- educația sexuală și de protecție, prin utilizarea de mijloace contraceptive, a adolescenților, consilierea mamelor adolescente care-și cresc singure copiii sau se află în situație de risc, prin implicarea profesorilor diriginți, a cadrelor medicale și a psihologilor școlari;
- la nivelul instituțiilor responsabile trebuie realizată dezvoltarea unui sistem mai unitar și coerent de prevenire, sesizare și intervenție în cazurile de abuz, neglijare și exploatare a copilului, respectarea dreptului copilului la protecție, prin intervenție multidisciplinară și interinstituțională.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Adams, G. R., Berzonsky, M.D.,(coord.), 2009, *Psihologia adolescenței. Manualul Blackwell*, Polirom, Iași

- Ballion, R., 1982, *Les Consommateurs d'école. Stratégies éducatives des familles*, Paris, Stock
- Bawin-Legros, Bernadette, 1988, *Familles, mariage, divorce*, Editura Piere Mardaga, Liege-Bruxelles
- Bryjak, G., Soroka, M., 2001, *Sociology. Changing Societies in a Diverse World* (fourth ed.), Boston, Allyn&Bacon
- Ciupercă, C., 1999, *Familia monoparentală, o realitate a lumii contemporane*, în *Psihologia*, București, nr. 2, mar-apr
- Durning, P., 1995, *Education familiale*, în F. Champy și Chr. Eteve (dir.), *Dictionnaire encyclopedique et de la formation*, Paris, Nathan
- Mitrofan, I., Mitrofan, N., 1992, *Familia cu un singur părinte, o nouă formă de familie*, în *Alternative*, București, nr. 1-2
- Mitrofan, I., Ciupercă, C., 2002, *Psihologia vieții de cuplu, între iluzie și realitate*, Editura Sper, București
- Neamțu, C., 2003, *Devianța școlară*, Polirom, Iași
- Pourtois, J.P., 1989, *L' Education familiale*, în *Revue Francaise de Pedagogie*, 86
- Preda, V., 1981, *Politica delincvenței și reintegrarea socială*, Ed. Știi. și Enciclopedică, București
- Scutaru, A., 2006, *Familia monoparentală, de la vulnerabilitate la autocontrol*, Ed. Lumen, Iași
- Segalen, M., 1996, *Sociologie de la famille*, Ed. Armand Colin, Paris
- Stănciulescu, E., 1996b, *Tel enfant, tels parents: de la redéfinition et de la construction de l'enfance et de la parentalité*, în R.B.-Dandurand ș.a., *Enfances. Perspectives sociales et pluriculturelles*, Institut Québécois de Recherche sur la Culture, Les Presses de L'Université Laval
- Stănciulescu, E., 2002, *Sociologia educației familiale*, vol. I, Ed. Polirom, Iași
- Șchiopu, U., 1989, *Adolescența. Personalitate și limbaj*, Ed. Albatros, București
- Șerban, E.-P., 2005, *Asistența socială a mamei adolescente*, Ed. Lumen, Iași
- Ștefan, C., 1999, *Familia monoparentală: aspecte privind monoparentalitatea*, Ed. Arefană, București
- Zamfir, C., (coord.), 1999, *Politici sociale în România*, Editura Expert, București
- ***www.unicef.org/sowc09/statistics.php: The state of the World' s children, 2009
- *** <http://www.bethany/dnt.ro>
- ***<https://www.gutmacher.org/sections/adolescents.php>
- ***www.statistici.ro

**ACTIONS AND PERSPECTIVES RELATED TO LABOR MARKET.
SOCIOLOGICAL ANALYSIS ON UNIVERSITY GRADUATES****Dragoș Dărăbăneanu, Assist. Prof., PhD, University of Oradea**

Abstract: The labor market represents one of the most important things that affect the life of people, in the modern and contemporaneous societies. From the beginning of their preparation, at the very earlier age, our children learn that they will have to have a good job because only in this way they can have a good life. There is a spread question put to children from three years old: "What do you want to be when you will grow up". Practically this is the first moment when we contact the first representation of the labor market. The children don't have any clue about their own competences, they know nothing about what labor market want at that moment, the representation about guilds and jobs is very vague or even absent. From this moment labor market will be increasingly present in our concerns and at a time it became almost the most important thing in our life. Our social study is looking for this particular moment and we are trying to reveal and demonstrate that the moment of finishing the license study is the most intensive moment in the relationship between people and labor market. In Romania, the highest rate of unemployment is recorded among the young population. This paper aims to show some of the most important and most common problems faced by university graduates in the first place tremendous job finding stage. The analyzes presented are based on sociological research involving 600 graduates who studied at the University of Oradea. They come from all majors and faculties of the mentioned University. The analysis focuses on the time required for finding the first job, on strategies used to find a job, or on most popular arguments with employers to provide a job. We also tried to highlight the extent to which university graduates fail to occupy professional positions in the field for which they trained, and witch are the most looking for jobs, or less looking for jobs demanded on the labor market. We consider this approach to be very important because from a psychosocial perspective labor market integration represent one of the most important moments of life. On the other hand development and social progress depends directly on the opportunities they have for younger generations to build a career and position in society.

Keywords: labor market, university graduates, social integration, education, professional integration

Piața muncii cuprinde activitățile de angajare și de ofertă a forței de muncă în vederea realizării unei activități, precum și procesul de determinare a retribuției celui care urmează să o îndeplinească. În plus, termenul se referă și la modul în care evoluează salariile ori la mobilitatea lucrătorilor între diferite ocupații și între diferiți angajatori. Trebuie totuși menționat că utilizarea termenului de "piață" nu presupune că munca se comportă la fel ca orice altă marfă; în teoria economică, piața muncii trebuie privită ca "locul" unde se întâlnesc cererea și oferta de muncă.

Din punct de vedere sociologic interesul pentru piața forței de muncă este orientat cu precădere asupra modului în care societatea interacționează cu cu acest fenomen, dar și asupra efectelor pe care piața muncii le determină în organizarea și evoluția structurilor sociale. Pe de altă parte se poate afirma că perspectiva sociologică este una esențială, atata timp cât mediile profesionale sunt absolut dependente de resursa umană oferită de mediul social. Observăm astfel o interdependență de natură simbiotică, ce se manifestă între mediile profesionale, piața muncii, mediul social și serviciile educaționale. Această simbioză reprezintă esența mecanismului economic, care determină în cele din urmă trăsăturile definitorii ale stilului de viață într-un mediu social.

Studiul de față este orientat asupra modalităților de interacțiune cu piața muncii a absolvenților de facultate, categorie socială care face parte din cohorta debutanților în procesul de consolidare a unei cariere profesionale. Momentul de debut pe piața muncii este unul de marca pentru viața indivizilor, el practic marchează trecerea de la perioada de pregătire la perioada funcțională. Aceasta din urmă este perioada în care individul devine util mediului social, contribuie activ la dezvoltarea și evoluția acestuia. Putem spune așadar că aceasta este perioada în care individul se integrează în societate din punct de vedere funcțional. Există studii sociologice interesante care arată importanța momentului de debut și repercusiunile acestuia. Astfel amintim studiul realizat de trei cercetători americani, Bart Hobijn, Colin Gardiner și Theodore Wiles, care fac o analiză comparativă între două perioade de recesiune în Statele Unite (Hobijn, Gardiner, Wiles 2011). Aceștia arată că recesiunea reprezintă un mare dezavantaj pentru proaspeții absolvenți de facultate și în același timp primele contacte cu piața muncii lasă urme durabile asupra încrederii personale și asupra relaționării individului cu societatea, deseori generând stări și comportamente de natură depresivă. Un alt studiu realizat în Statele Unite sugerează că femeile sunt și mai dezavantajate din punct de vedere al momentului de debut pe piața muncii (Orazem, Werbel, Mcelroy, 2003). Aceasta pentru că se constată că, sistematic, salariile de debut în cazul femeilor sunt mai mici decât în cazul bărbaților. Autorii explică acest fenomen prin existența a două posibile situații. O primă posibilă explicație se poate baza pe discriminările de gen în ceea ce privește accesul pe piața muncii. O a doua posibilă explicație se referă la asumarea de rol. Deoarece de regulă femeile sunt mai implicate în creșterea copiilor, ele au nevoie de întreruperi în activitatea profesională, cauzate de naștere, dar și alte momente care solicită prezența și participarea exclusivă a mamei, pentru depășirea unor momente mai dificile, cum ar fi îmbolnavirile periodice ale copiilor. În multe cazuri femeile pornesc cu expectanțe negative în ceea ce privește rolul lor în creșterea copiilor, explicate tocmai prin nevoia de a-și proiecta rezerve de timp, ca măsură de siguranță pentru situațiile amintite. Ambele explicații sunt valide și se regăsesc concomitent în funcție de contextul social.

Studiul care urmează să fie prezentat în acest material este și el orientat asupra momentului de debut al carierelor profesionale, având ca populație țintă absolvenții de studii de licență de la Universitatea din Oradea. Pentru acest studiu a fost aplicat un chestionar online, fiind trimise invitații de participare la toți cei care au absolvit facultatea în anii 2006 și 2009. Au răspuns la chestionar 600 de absolvenți de la toate facultățile instituției universitare. Studiul în sine face parte dintr-un studiu național, susținut prin fonduri europene, care cuprinde 60 de universități de pe teritoriul României. Metodologia folosită a fost implementată de Centrul Internațional de Cercetare în Învățământul Superior de la Universitatea din Kassel (INCHER Kassel). În cele ce urmează vom prezenta câteva dintre analizele realizate referitor la absolvenții de la Oradea. Aspectele legate de background-ul educațional al absolvenților evidențiază primele caracteristici semnificative ale studiului, deoarece continuitatea educațională reprezintă un argument al eficienței integrării pe piața muncii și a succesului profesional.

Table 1 Profilul liceului absolvit (Procente)

	AC	AV	EFS	E	ETI	IMT	IGR	L	MF	M	PM	S	SE	SJ	SPSC	SSU	TO	TP	Total		
Profilul liceului absolvit																					
Teoretic – uman			6	9	17	7	3	5	67	62	20	0	12	0	17	43	40	12	19	0	18
Teoretic – real	47	18	42	33	53	30	11	14	67	0	35	38	22	43	40	20	10	0	36		
Tehnologic	24	18	0	45	34	55	0	10	3	0	24	13	14	0	0	16	14	100	21		
Economic	12	0	17	5	3	5	11	7	4	0	6	13	42	0	0	8	5	0	9		
Artistic	0	55	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	4	0	0	3		
Sportiv	0	0	8	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Teologic	0	0	0	0	0	2	11	3	0	0	0	0	0	0	0	8	52	0	4		
Pedagogic	0	0	0	2	0	0	0	3	0	0	0	13	3	14	20	28	0	0	4		
Altul	12	0	17	7	6	5	0	0	4	0	24	25	3	0	0	4	0	0	5		
Total			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Count	17	11	12	42	32	44	9	29	69	7	17	8	36	21	5	25	21	2	407		

Question A2: Care este profilul liceului unde ati obtinut diploma de BACALAUREAT sau un echivalent al acesteia?

ACRONIME: AC - Facultatea de Arhitectura si Constructii; AV - Facultatea de Arte Vizuale; EFS - Facultatea de Educatie Fizica si Sport; E - Facultatea de Energetica; ETI - Facultatea de Inginerie Electrica si Tehnologia Informatiei; IMT - Facultatea de Inginerie Manageriala si Tehnologica; GR - Facultatea de Istorie, Geografie si Relatii Internationale; L - Facultatea de Litere; MF - Facultatea de Medicina si Farmacie; M - Facultatea de Muzica; PM - Facultatea de Protectia Mediului; S - Facultatea de Stiinte; SE - Facultatea de Stiinte Economice; SJ - Facultatea de Stiinte Juridice; SPSC - Facultatea de Stiinte Politice si Stiintele Comunicarii; SSU - Facultatea de Stiinte Socio – Umane; TO - Facultatea de Teologie Ortodoxa; TP - Facultatea de Textile si Pielarie

Profilul liceelor de proveniență pune în evidență pe de o parte bazele de cunoștințe cu care absolvenții Universității din Oradea au operat de-a lungul anilor de studii și pe de altă parte reprezintă un indicator al modului în care se realizează opțiunea pentru un anumit profil. Cunoștințele acumulate în liceu sunt esențiale pentru susținerea nivelului de calitate al actului educațional în învățământul superior. Astfel, o bună pregătire preuniversitară va oferi posibilitatea implementării unui nivel superior de cunoaștere, motivând totodată profesorul de universitate să se documenteze în permanență și să facă eforturi susținute pentru sporirea calității cursurilor predate. Dimpotrivă, un nivel scăzut al cunoștințelor dobândite în școală va impune o programă bazată pe informații de bază, influențând negativ nivelul de predare. După cum se observă în tabelul de mai sus există o legătură semnificativă între profilul liceelor și specializarea (facultatea) aleasă. Astfel ca facultățile tehnice (Arhitectură și construcții, Energetica, Ingineria electrică și tehnologia informației, Ingineria managerială și tehnologică) au avut absolvenți care au urmat în mare parte profilele reale și tehnologice. Facultatea de Arte Vizuale are în proporție de 55% absolvenți care au învățat la licee cu profil artistic. În domeniul socio-uman observăm că absolvenții de științe economice provin în proporție de 42% din licee cu profil economic, fapt ce se datorează în mare măsură existenței acestor licee de profil. Nu la fel se întâmplă cu alte domenii socio-umane, cum ar fi științele juridice, sociologia, științele politice și științele comunicării. Datorită lipsei unor profile dedicate acestor domenii la nivelul învățământului liceal, distribuția absolvenților în funcție de profilul liceului absolvit este împărțită, bsolvenții provenind din licee atât cu caracter real cât și cu caracter umanist. Legătura constatată între profilul liceului și domeniul de studii universitare arată că orientarea profesională a absolvenților de universitate se realizează într-o bună măsură încă din prima clasă de liceu, sfârșitul clasei a opta fiind, pentru mulți dintre absolvenți, momentul în care se orientează spre un anumit domeniu

profesional. De exemplu, în cazul absolvenților de arhitectură, 71% provin de la licee cu profil teoretic real sau tehnologic. Acest model comportamental reprezintă un puternic criteriu pentru strategiile de selecție a studenților, implementate de facultăți și departamente.

Table 2 Evaluarea programului de studii (media aritmetica)

	AC	AV	EFS	E	ETI	IMT	IGR	L	MF	M	PM	S	SE	SJ	SPSC	SSU	TO	TP	Total			
Programul poate fi considerat in general solicitant				2.9	2.9	3.3	3.2	2.9	2.9	3.5	4.1	3.7	3.8	2.7	2.3	2.8	4.0	2.6	2.7	3.5	3.0	3.3
Continutul programului este cunoscut de majoritatea angajatorilor din domeniu				2.9	2.6	3.9	3.5	3.0	3.4	2.8	3.4	3.4	4.3	3.6	4.0	3.0	3.2	3.0	3.7	3.7	2.0	3.4
Studentii au posibilitatea sa-si configureze singuri programul de studii				2.1	2.0	2.6	2.8	2.2	2.3	2.5	2.0	1.7	3.0	2.7	3.1	2.6	1.9	2.4	2.9	2.5	3.0	2.3
Programul are o orientare larga				3.0	2.3	3.0	3.5	3.6	3.3	2.9	3.3	2.8	3.4	2.9	2.6	3.7	3.3	2.6	1.9	2.3	3.0	3.1
Programul este orientat spre pregatirea vocationala				3.5	3.3	3.5	3.4	3.0	3.2	2.1	3.8	3.7	4.5	4.3	3.8	3.1	3.3	2.2	3.6	4.0	3.0	3.5
Programul are o buna reputatie academica				3.4	3.5	4.0	3.6	3.6	3.6	3.4	4.0	3.4	3.9	3.7	3.5	3.7	4.1	3.2	3.6	3.9	3.0	3.6
Count	17	11	12	43	30	44	8	27	66	8	15	8	33	20	5	23	22	2394				

Question D4: In ce masura se aplica urmatoarele descrieri programului de studii absolvit? Skala de raspuns de la 1 = 'In foarte mica masura' la 5 = 'In foarte mare masura'.

În tabelul 2 găsim câteva date interesant legate de modul în care absolvenții universității din Oradea evaluează programele de studii urmate. Tabelul 5 prezintă această evaluare în funcție de o scala de măsură cu 5 nivele, fiecărui item de evaluare atribuindu-se un scor. Această scală de măsură are valorile cuprinse între 1 = 'In foarte mica masură' și 5 = 'In foarte mare masură'. Din punctul de vedere al gradului de solicitare respondenții apreciază că cele mai solicitante programe de studiu se găsesc la Facultatea de Litere (4,1 puncte), Facultatea de Științe Juridice (4 puncte) și Facultatea de Muzică (3,8 puncte). În imediata apropiere se află și Facultatea de Medicină și Farmacie, apreciată cu 3,7 puncte. Datele din tabelul 3 arată că aproximativ 46% din absolvenții Universității din Oradea au reușit să găsească un loc de muncă în conformitate cu pregătirea și specificul programului de studii pe care l-au urmat. Facultățile cu cele mai bune rezultate din acest punct de vedere sunt Facultatea de Muzică (88%), Facultatea de Litere (73%), Facultatea de Arhitectură și construcții (65%), Facultatea de medicină și Farmacie (63%) și Facultatea de Teologie Ortodoxă (64%). Aceste procente reprezintă ponderea absolvenților care au găsit un loc de muncă corespunzător studiilor făcute, din mulțimea celor care au reușit să obțină un loc de muncă. Raportându-ne la situația tuturor absolvenților de la Universitatea din Oradea, 41% dintre aceștia și-au continuat pregătirea în cadrul altor programe de studiu, 24 % aveau deja un loc de muncă, înainte de a absolvi și 11% nu au reușit să se angajeze, în ciuda eforturilor depuse.

Table 3 Situatia dupa absolvire (Procente; Raspunsuri multiple)

	AC	AV	EFS	E	ETI	IMT	IGR	L	MF	M	PM	S	SE	SJ	SPSC	SSU	TO	TP	Total
Situatia dupa absolvire																			
M-am angajat intr-un domeniu corespunzator programului de studii de licenta.	65	9	58	45	37	33	25	73	63	88	25	43	15	58	0	39	64	50	46
M-am angajat intr-un alt domeniu.	6	0	17	23	30	21	13	19	3	13	19	14	24	5	0	9	23	0	15
Mi-am continuat activitatea la serviciul unde lucram deja.	35	18	0	23	33	49	25	4	14	0	31	14	32	16	20	35	18	0	24
Mi-am deschis propria afacere.	18	9	0	3	3	2	0	0	21	0	0	0	0	16	0	4	9	0	7
Am efectuat un stagiul de practica.	6	0	0	0	0	0	0	8	11	0	0	0	0	11	0	0	9	0	4
Am inceput sa lucrez ca voluntar.	6	9	0	3	0	2	25	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
M-am inscris la cursuri universitare de master sau la alte cursuri postuniversitare.	18	64	33	55	47	40	75	31	27	88	50	43	56	26	60	22	45	50	41
M-am inscris la doctorat.	0	0	0	3	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Am intrat in concediu de crestere copil.	0	0	0	0	0	0	0	0	3	13	0	0	6	0	0	9	5	0	2
Am fost casnic/a.	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	3	5	0	0	0	0	1
Mi-am cautat un loc de munca, fara a reusi sa ma angajez.	12	45	8	8	0	2	38	4	6	0	19	29	15	5	40	26	14	0	11
Am efectuat stagiul militar.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Am plecat intr-o calatorie lunga (o vacanta extinsa).	0	9	0	0	0	0	13	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1
Alta	6	0	8	5	7	2	0	0	11	0	6	0	15	0	0	0	5	0	5

Question F1: Cum s-ar descrie situatia dumneavoastra in perioada imediat urmatoare absolvirii programului de studii?

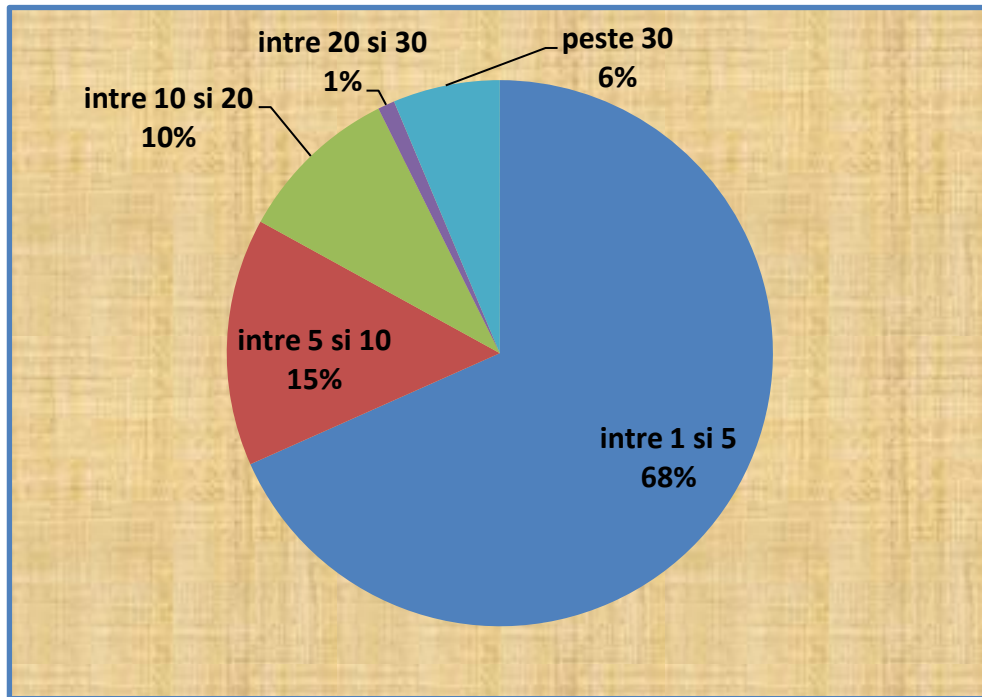
Table 4 Inceputul cautarii unui loc de munca (Procente)

	AC	AV	EFS	E	ETI	IMT	IGR	L	MF	M	PM	S	SE	SJ	SPSC	SSU	TO	TP	Total
Inceputul cautarii unui loc de munca																			
Inca dinainte de absolvire	40	27	17	35	57	40	43	15	35	75	27	14	35	11	40	41	18	0	34
In perioada absolvirii	7	9	25	18	13	7	14	12	14	13	13	0	3	5	0	5	23	0	11
Dupa absolvire	20	45	58	45	23	26	43	73	35	13	40	86	39	79	40	32	50	100	42
Nu am cautat un loc de munca dupa absolvirea programului de studii.	33	18	0	3	7	26	0	0	16	0	20	0	23	5	20	23	9	0	13
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Count	15	11	12	40	30	42	7	26	63	8	15	7	31	19	5	22	22	2	377

Question G1: Cand ati inceput sa cautati un loc de munca?

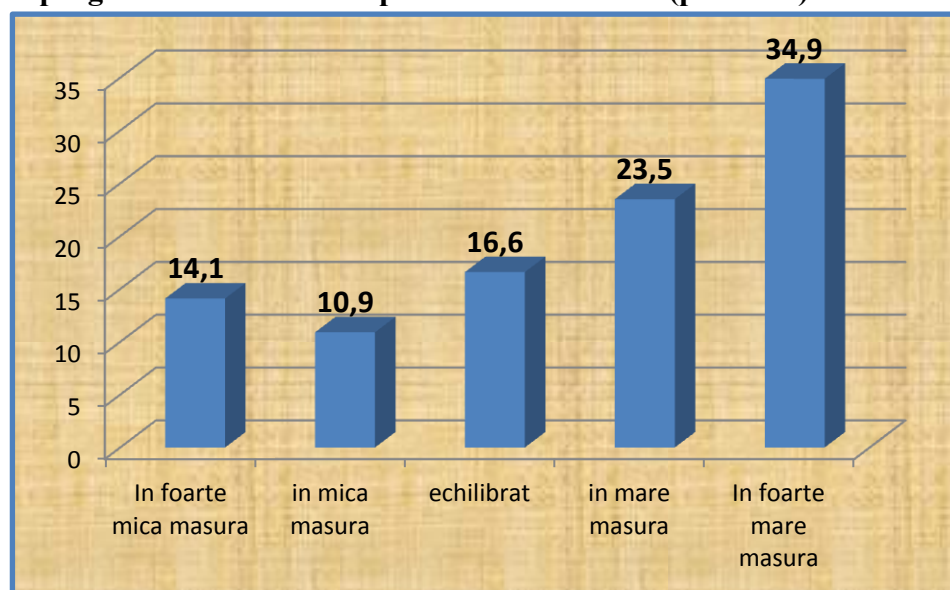
Se observă din tabelul 4 că la începutul căutării unui loc de muncă absolvenții de la Universitatea din Oradea, în proporție de 34%, au început să caute un serviciu încă dinainte de a termina studiile. 11% au început căutările chiar în perioada absolvirii, iar cea mai mare parte dintre absolvenți, adică 42%, au început să fie interesați de o slujbă abia după terminarea studiilor de licență. Observăm de asemenea că 13% din totalul absolvenților nu au început căutările unui loc de muncă nici după absolvire, cea mai mare parte dintre aceștia alegând să se perfecționeze în cadrul unor programe de masterat sau a altor stagii de pregătire.

Grafic1. Numărul de angajatori contactați (procente)

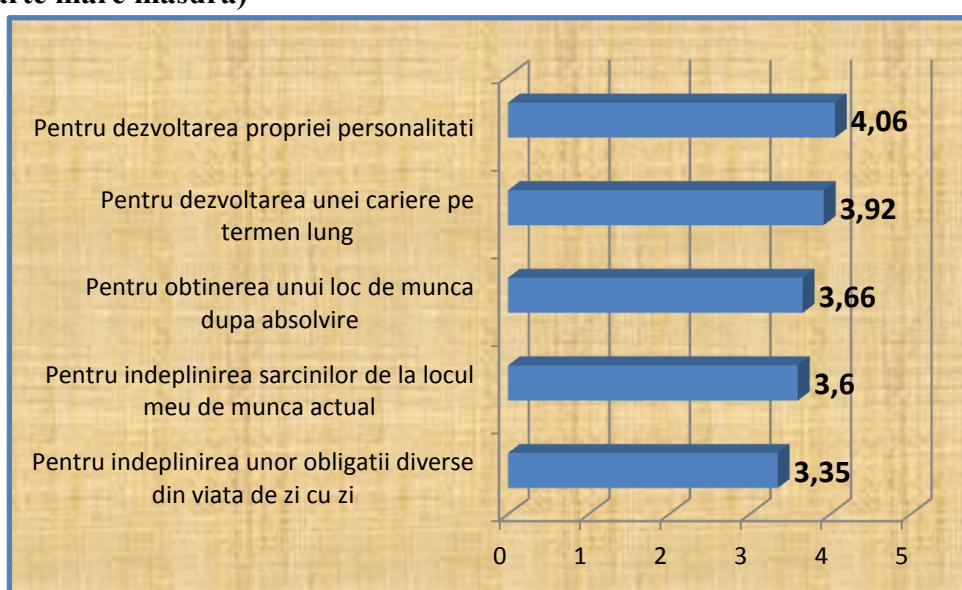
Graficul prezintă numărul de încercări pe care absolvenții le-au făcut pentru obținerea unui loc de muncă. Astfel cei mai mulți dintre respondenți au contactat între 1 și 5 instituții (68%). Se pare deci că această frecvență a numărului de angajatori contactați reprezintă valoarea normală a acestei activități. Prin urmare putem spune că teoretic există în jur de 68% șanse ca, dacă individul contactează până la 5 angajatori de pe piața forței de muncă, să obțină contractul de muncă căutat. Raportându-ne la situația particulară a domeniilor de studii se observă din tabelul 32 că cele mai multe încercări de angajare le-au făcut absolvenții facultăților de Științe Politice și Științele Comunicării (35), Istorie, Geografie și Relații Internaționale (30) și Textile Pielărie (25). Cele mai puține încercări de angajare se semnalează la Facultatea de Educație Fizică și Sport (4), Teologie Ortodoxă (4), Medicină și Farmacie (5) și Arhitectură (5). Desigur că o explicație a acestui decalaj între diferitele facultăți se poate explica prin faptul că acolo unde oferta de locuri de muncă este suficient de generoasă, numărul încercărilor de angajare este mai mic. Asadar datele obținute pot fi din acest punct de vedere un barometru pentru considerațiile legate de dinamica pieței forței de muncă în diferite domenii de activitate.

Grafic2. Măsura în care au fost utilizate competențele și cunoștințele dobândite pe parcursul programului de studii la primul loc de muncă (procente)

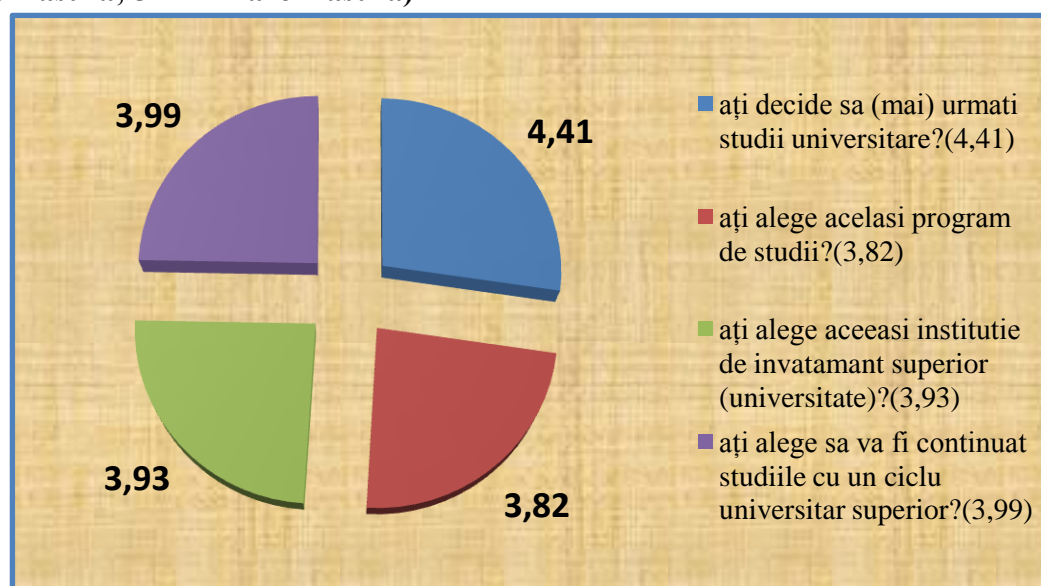
După cum observăm în graficul2 absolvenții Universității din Oradea consideră în procent de 58,3% că utilizarea competențelor și cunoștințelor dobândite pe parcursul programului de studiu au fost utilizate în mare și foarte mare măsură la primul lor loc de muncă. Deoarece frecvența la cursuri este deseori dezcurajată de problemele cu care se confruntă piața muncii și nu de puține ori de nivelul de trai scăzut care obligă indivizii să își caute surse de venit încă din timpul studiilor, putem aprecia că procentul celor care recunosc utilitatea cunoștințelor dobândite reprezintă o dovadă a calității activităților didactice în învățământul universitar de la Universitatea din Oradea.

Grafic3. Utilitatea programului de studii (scoruri obținute – 1=în foarte mică măsură; 5=în foarte mare măsură)

Scorurile reflectate de graficul 7 ne arată care sunt cele mai apreciate abilități pe care absolvenții le asociază cu activitatea desfășurată în mediul universitar. Aceștia consideră că cel mai determinant aspect legat de influența programului de studii îl reprezintă dezvoltarea propriei personalități (4,06 puncte). În tabelul 38 observăm că 67% dintre absolvenți ar alege aceeași universitate pentru completarea studiilor, ceea ce considerăm a fi un procent destul de bun având în vedere problemele existente pe piața muncii și dificultățile întâlnite în găsirea unui loc de muncă. Cu toate că 33% dintre absolvenți declară că ar opta pentru o altă instituție de învățământ superior, problema dezvoltării unei cariere pe termen lung are un scor apropiat de valoarea maxima, fiind cotate cu 3,95 puncte din 5.

Grafic4. Măsura în care ar face din nou următoarele alegeri (scoruri obținute – 1=în f mică măsură; 5=în f mare măsură)

Graficul 4 redă disponibilitatea absolvenților de a repeta aceleași alegeri pe care le-au făcut în legătură cu profesia și cu instituția de învățământ superior la care s-au pregătit. Avem aici câteva aspecte destul de greu de interpretat datorită atașamentului care se dezvoltă pe parcursul anilor de studii față de profesia aleasă și față de contextul instituțional și social. Dar valorile ridicate ale scorurilor prezentate în graficul 9 sugerează o perspectivă optimistă asupra dezvoltării și evoluției profesionale. Absolvenții acordă un scor ridicat deciziei de a urma studii universitare (4,41 puncte), lucru pe care cei mai mulți l-ar repeta. De asemenea, continuarea studiilor a acumulat 3,99 puncte, ceea ce denotă un sentiment de încredere pe care absolvenții îl manifestă față de contribuția pe care programul de studii o are în construirea unei cariere profesionale care să îi satisfacă. Este greu de spus dacă acest trend optimist se datorează unui avânt generat de orice perioadă de început sau dacă el este mai degrabă relaționat cu mesajele transmise de mediul universitar, dar indiferent de motivul său de manifestare, obiectivul comun al mediului universitar și al absolvenților este ca acest optimism să se dovedească în timp a fi îndreptățit.

Analizele diferitelor informații furnizate de către absolvenții Universității din Oradea pun în evidență o piață a forței de muncă lipsită de minime reglementări. Cerințele angajatorilor sunt contextuale, aprecierea abilităților este incertă și nu în ultimul rând

competențele de selectare a resurselor umane lipsesc în cele mai multe cazuri. Altfel spus, pe lângă problemele generate de o economie rahtică se adaugă amatorismul evaluărilor în situația competițiilor pentru ocuparea unui loc de muncă. Această problemă de evaluare și selecție este prea puțin dezbătută în discursul public și științific, cu toate că este primul factor de generare a sentimentelor de frustrare în relația societate – piața muncii. Lipsa locurilor de muncă este o situație obiectivă pe care conștiința colectivă o acceptă, chiar dacă nu o aprobă. Dar problemele de evaluare și selecție nu pot fi acceptate, atâta vreme cât ele se bazează pe subiectivism și autoritarism. Datele prezentate în graficul 4 se situează la un nivel median de scor. Valoarea mediană semnifică tocmai credința că toate specializările profesionale se confruntă cu probleme similare pe piața muncii. Studiile universitare sunt însă valorizate de absolvenți, fiind recunoscute ca argument important în construcția unei cariere profesionale. Dependența serviciilor educaționale și a învățământului în general, de piața muncii și de domeniul instituțional, nu reprezintă un fenomen suficient de prezent în preocupările profesionale specifice activităților universitare. Acest lucru se face remarcant de scorul mediu pe care subiecții îl acordă ajutorului pe care programul de studii îl oferă în direcția găsirii unui loc de muncă și în direcția îndeplinirii sarcinilor de serviciu (grafic 3). Rezultă din aceste analize necesitate unor reglementări suplimentare ale pieței muncii și mai ales în direcția evaluării și selecției, în direcția relațiilor dintre piața muncii și universitate, dar și în direcția unor criterii clare pe care un candidat trebuie să le satisfacă pentru dezvoltarea unei cariere profesionale de succes.

BIBLIOGRAFIE:

- Simon Commander, Fabrizio Coricelli - Unemployment, Restructuring, and the Labor Market in Eastern Europe and Russia Published January 1, 1995 by World Bank
- Bart Hobijn, Colin Gardiner, Theodore Wiles - Recent College Graduates and the Job Market, FRBSF Economic Letter, March 21, 2011
- Peter F. Orazem, James D. Werbel, James C. McElroy - Market Expectations, Job Search, and Gender Differences in Starting Pay, Journal of Labor Research, Volume XXIV, Number 2 Spring 2003
- Brinton, Mary, Nee, Victor, eds.), 1998, The New Institutionalism in Sociology, Stanford University Press
- Grusky, David, 2001, Social Stratification, Westview Press
- Swedberg, Richard and Smelser, Neil, 1994 The Handbook of Economic Sociology, Princeton University Press
- Swedberg, Richard, 2003, Principles of Economic Sociology, Princeton University Press

COMPARATIVE STUDY REGARDING THE LEVEL OF BURNOUT IN DOCTORS AND MEDICAL ASSISTANTS

Mihaela Stoica, Associate Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureş and Adriana Mihai, Associate Professor, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş,

Abstract: Those who help others as doctors, nurses, social assistants, etc. seem to be more exposed to burnout. People who experience burnout are described as tired, overworked, and exhausted physically and mentally with weakened health and seriously affected ability to work. Burnout syndrome affects the quality of care (doctor-patient relationship, the high rate of medical errors, doctors leaving the system) and the quality of life of the affected professionals (alcohol and other substances abuse, traffic accidents, health problems, family conflicts and even suicidal tendencies). Popa-Velea claims that the prevalence of burnout syndrome in doctors varies between 43% for the component of physical exhaustion, 35% for depersonalization and 32% for professional failure. This article aims to show if burnout is influenced by the level of specialization. A research hypothesis is whether there are differences between nurses and doctors on the level depersonalization, realization personal, physical exhaustion and burnout level. Research tool is the Maslach Burnout inventory. Research participants are 77 medical staff: 34 doctors and 43 nurses. The results of the research show there are significant differences between doctors and nurses in relation to the level of emotional exhaustion and depersonalization but not in terms of personal achievement.

Keywords: burnout, medical staff, Maslach Burnout inventory, quality of life

Fundamentarea teoretică:

Mulți indivizi încă lucrează conform principiului "mai repede, mai mult, mai bine" până la un moment dat, când nimic nu mai funcționează. Dacă omul își pierde ritmul, dezastrul începe să se strecoare încet în viață. Cei care se concentrează foarte greu, nu se pot odihni noaptea și au mari dificultăți să se recreeze chiar și în concediu, prezintă deja simptome ale burnoutului. Sindromul burnout se răspândește tiptil și repede, ca o epidemie, îndeosebi în marile organizații. Efectele "infectării" nu sunt vizibile imediat, precum în cazul gripei aviare – pagubele pe termen lung, însă, sunt grave (Amar, 2009).

Conceptul de burnout a fost descris pentru prima oară în anii 1970 și era definit ca o reacție la un factor de stres interpersonal la locul de muncă (Maslach, Schaufeli & Leiter, 2001). Conceptul a fost examinat în contextul serviciilor umane, cum ar fi serviciile sanitare, munca socială, psihoterapia și predarea (Schaufeli, Leiter & Maslach, 2009).

Sindromul burnout este o consecință a stresului cronic mai ales în profesiile care presupun angajamentul direct și interacțiuni nemijlocite cu publicul. Medicii sunt în vârful statisticilor privind categoriile profesionale afectate de sindromul burnout. Prevalența la medici a sindromului burnout susține Popa Velea variază între 43% pentru componenta epuizării emoționale, 35% pentru depersonalizare și 32% pentru nerealizare profesională. De asemenea el susține că 12% dintre medici sunt afectați de toate cele trei componente, ceea ce reprezintă nivelul 8 – nivel maxim al burnout-ului (Popa-Velea, 2003).

Riscul de burnout este mai mare în cazul persoanelor care îngrijesc pacienți cu boli grave neîngrijiți de alții, la cei care trebuie să manifeste empatie permanent, respectiv la cei care sunt în contact nemijlocit continuu cu pacienții. Sentimentul de satisfacție și sentimentul

de control sunt diminuate și de faptul că primesc puțin feed-back despre eficiența îngrijirii acordate, ceea ce atrage după sine conflicte de rol și nesiguranță de rol (Csabai, Molnár în Görög, Cîntea, 2008, p. 8).

Semnele „de alarmă” ale sindromului de burnout cuprind (Meier, Back, Morrison, 2001): comportamente de evitare a pacientului / aparținătorilor, remarci agresive la adresa pacientului, sentimente negative la adresa pacientului (furie, dispreț, frustrare, sentimentul de hărțuire / monopolizarea de către pacient) sau, la adresa sa însăși (muștrare, învinovățire, supraîncărcare), lipsa atenției, evitarea sau amânarea tratamentului, violarea intimității pacientului, observațiile discordante cu starea pacientului, incapacitatea / dezinteresul de a fi empatic.

În burnout oamenii se simt complet epuizați și sunt oboșiți. De asemenea trăiesc sentimentul unei capacități reduse de muncă: indivizii chinuți interior nu se mai simt la înălțimea exigențelor care li se impun. Au sentimentul că reușesc din ce în ce mai puțin, deși își propun tot mai mult și se străduiesc din ce în ce mai mult. La început pot compensa însă percepția propriei ineficiente, însă în etapele târzii se ajunge la resemnare. Realizările personale reduse duc la convingerea că persoana nu mai poate lucra eficient cu clienții / pacienții / destinatarii serviciilor medicale (Demerouti, Bakker, Nachreiner, & Schaufeli, 2007). Persoanele aflate în burnout dau răspunsuri cinice sau excesiv detașat de alte persoane la locul de muncă. Sentimentul de compasiune scade în intensitate și reacțiile emoționale față de semenii se aplatizează (Schroder, 2010, p.12). Depersonalizarea reprezintă componenta interpersonală de epuizare și se asociază cu apariția atitudinilor impersonale, de detașare față de cei avuți în grijă, de respingere sau de stigmatizare a acestora (Zlate, 2007, p. 600). Depersonalizarea, caracterizată printr-o percepție modificată a propriei personalități, se concretizează printr-un răspuns cinic, negativ sau detașat față de destinatarii serviciilor medicale / pacienți.

Această cercetare își propune să cerceteze frecvența, severitatea și caracteristicile burnoutului la medici și asistenți medicali.

Obiectivele cercetării: Scopul demersului experimental a fost de a determina nivelul burnoutului, implicat stadiul de depersonalizare, epuizare emoțională și realizare personală la cadrele medicale. Acest articol urmărește să demonstreze dacă nivelul burnout este influențat de profesie și specializare.

Ipotezele cercetării:

Se presupune că există diferențe între medici și asistenți medicali privind nivelul depersonalizării, realizării personale, epuizării fizice și nivelul burnout.

Se presupune că există diferențe privind nivelul depersonalizării, realizării personale, epuizării fizice și nivelul burnout în funcție de specializare (medicina generală, psihiatrie, oncologie).

Participanții la cercetare sunt 77 cadre medicale, din cadrul cabinetelor individuale medicale, un cabinet medical de întreprindere, un spital din județul Bistrița, o unitate de Asistență Medico-Socială din zona rurală, Policlinica privată, un spital din județul Mureș. (fig 1).

Cadrele medicale sunt asistenți medicali (55.8%), medici rezidenți (18.2%) și medici specialiști (26%). Vârsta participanților la cercetare este cuprinsă între 24 ani și 58 ani, media de vîrsta fiind de 36.5 ani, iar media privind vechimea în muncă este de 10.5 ani. Majoritatea sunt femei (80%) și sunt căsătorite.

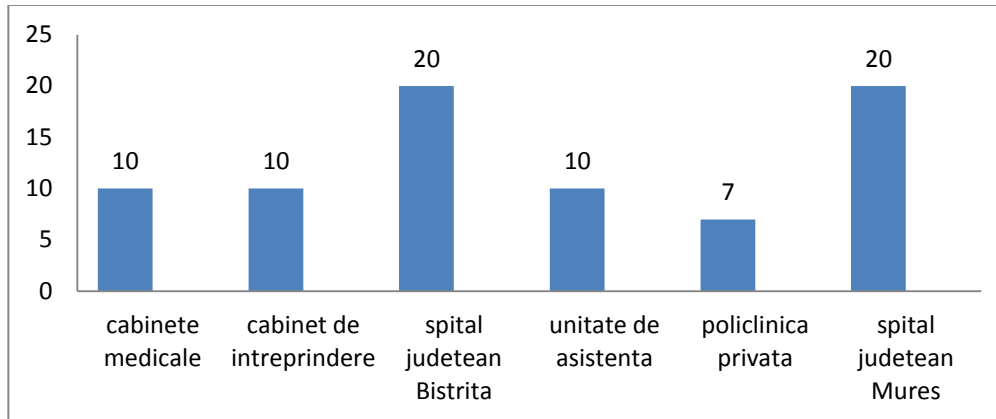

Figura 1. Distribuția participanților la cercetare în funcție de locul de muncă

Instrumentul de cercetare este inventarul de Burnout a lui Maslach (MBI). Inventarul de Burnout Maslach cuprinde 23 de itemi grupați pe cele trei dimensiuni: depersonalizarea (DP), realizarea personală (RP) și epuizarea emoțională (EE). Cotele brute obținute la cele trei dimensiuni se raportează la etalon (tabelul 1) și astfel se poate stabili și nivelul burnoutului stabilind în ce fază se află (tabel 2).

Tabelul 1 Etalon pentru MBI

Subdomeniul MBI	Scor mic	Scor mare
Depersonalizare	< 18 sau = 18	> 19 sau = 19
Realizare personală	< 26 sau = 26	> 27 sau = 27
Epuizarea emoțională	< 23 sau = 23	> 24 sau = 24

Tabel 2. Modelul fazic al burnoutului

	Faze							
Domenii	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Depersonalizare	mic	mar e	mic	mar e	mic	mare	mic	mare
Nerealizare personală	mic	mic	mar e	mar e	mic	mic	mar e	mare
Epuizare emoțională	mic	mic	mic	mic	mar e	mare	mar e	mare

Modelul Burisch (Schroder, 2010, p. 21) descrie burnoutul în 7 faze. Modelul fazic nu propune că indivizii vor trece în ordine, prin fiecare fază pentru a ajunge la cele mai avansate niveluri de burnout (așa cum se poate constata și după inspectarea modelului). Golembiewski și Munzenrider, 1988 propun doar faze de virulență progresivă, în

următoarea ordine: cei aflați în faza I ar trebui să manifeste mai puține deficiențe decât cei din faza II-a ș.a.m.d. Deasemenea, încă un punct în care modelul fazic se distanțează de concepția Cristinei Maslach despre burnout se distinge între lansarea *acută* și *cronică*. Călea cronică reprezentată prin progresia I-II-IV-VIII reflectă o acumulare de experiențe ce induc stres, de-a lungul timpului. În contrast, lansarea acută poate avea mai multe căi: un eveniment traumatic poate determina trecerea din faza I direct în faza V. Acest individ poate trece în faza VI sau VII dacă modalitatea sa de coping este distanțarea de ceilalți (VI) sau neimplicarea / retragerea din muncă (VII). Dacă ambele au loc se poate ajunge în faza VIII. În mod similar, din stadiul II, în lansarea acută se poate ajunge în VII.

Prezentarea și interpretarea rezultatelor

Indicii descriptivi ai inventarului Burnout Maslach sunt redați în tabel 3.

Tabel 3 Indicii descriptivi obținuți la chestionarul MBI

Scala	Minim	Maxim	Medie	Abatere standard	Alpha Cronbach
Depersonalizare	8	50	23.81	10.71	.829
Nerealizare personală	8	40	22.27	7.69	.726
Epuizare emoțională	7	49	22.83	10.80	.892

Coefficientele Alpha obținute la MBI prezentate în tabel 3 au valori peste .50 ceea ce ne indică o fidelitate mare a testului. Valorile medii arată că subiecții prezintă un nivel mare la depersonalizare și epuizare, dar nu în ceea ce privește nerealizarea profesională. Analizând nivelul burnoutului (figura 2) aflăm că doar 5 persoane nu prezintă burnout, iar procentul cel mai mare (29%) este la nivelul 6 ce arată că sunt epuizați și depersonalizați, dar se resimt nerealizați personali.

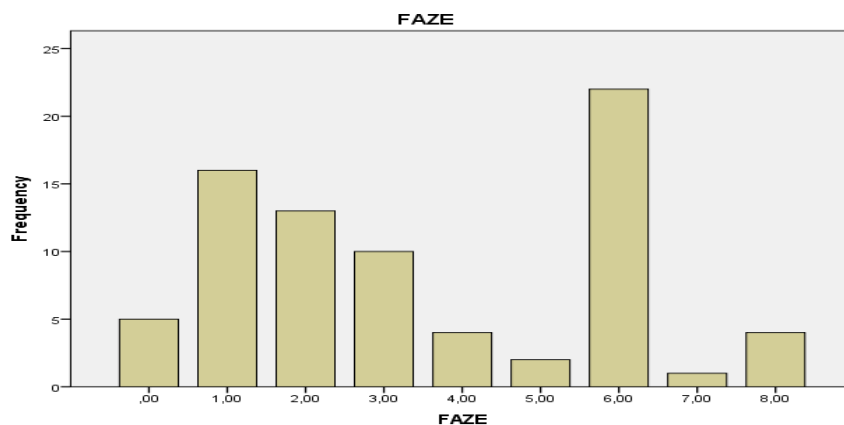

Figura 2 Distribuția participanților în funcție de fazele burnoutului

Rezultatele prezentate în figura 3 ne arată că 58% din cadrele medicale prezintă nivel ridicat la depersonalizare, 25% prezintă valori crescute la nerealizarea personală și 40% la epuizare emoțională și 25% la toate cele trei dimensiuni. Rezultatele cercetării confirmă rezultatele prezentate de Popa Velea (35% pentru depersonalizare, 32% pentru nerealizare

profesională și 43% pentru componenta de epuizare emoțională) și 12% dintre medici sunt afectați de toate cele trei componente, mai puțin la dimensiunea realizare profesională.

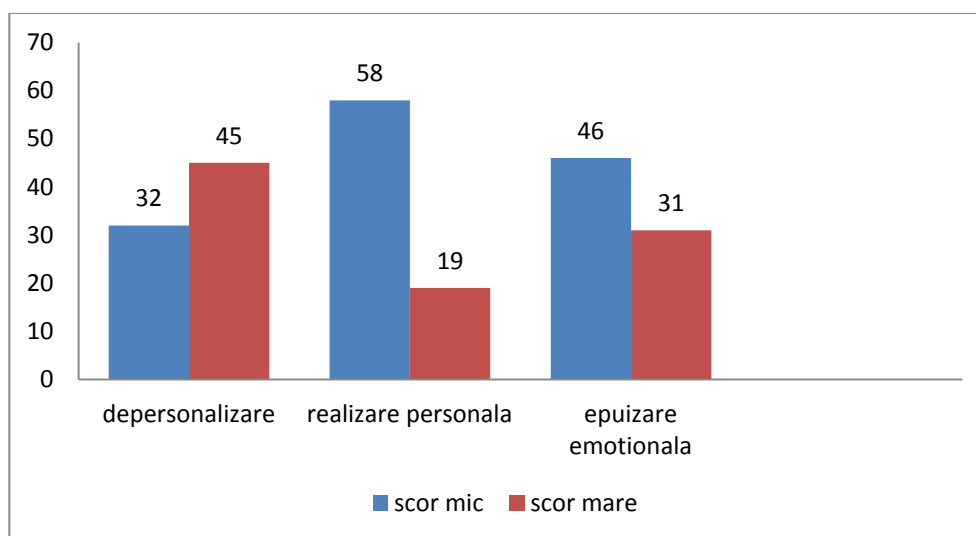

Figura 3 Rezultatele obținute la depersonalizare, realizare personală și epuizare emoțională

Rezultatele obținute la diferența între medii între medici și asistenți medicali sunt redate în tabel 4 confirmă prima ipoteză: există diferențe semnificative între medici și asistenți medicali în ceea ce privește epuizarea, depersonalizarea și realizarea personală. Medicii sunt mai afectați în ceea ce privește realizarea personală față de asistenții medicali, iar asistenții medicali sunt mai epuizați și depersonalizați față de medici.

Tabel 4 Rezultate semnificative obținute la testul T privind nivelul burnoutului în funcție de profesie

	profesie1	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Realizare personal	Medici	34	25,1176	8,34399	1,43098
	Asistenți	43	20,0233	6,39005	,97447
Depersonalizare	Medici	34	19,4412	7,95133	1,36364
	Asistenți	43	27,2791	11,41913	1,74140
Epuizare emoțională	Medici	34	19,4118	9,30988	1,59663
	Asistenți	43	25,5349	11,24055	1,71417

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
	F	Sig.	T	Df	Sig. 2-tailed	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
RP	4,445	,038	Equal variances assumed	3,035	75	,003	5,09439	1,67861	1,75044	8,43835
			Equal variances not assumed	2,943	60,484	,005	5,09439	1,73127	1,63190	8,55688
DP	9,580	,003	Equal variances assumed	-3,401	75	,001	-7,83789	2,30457	-12,42882	-3,24696
			Equal variances not assumed	-3,544	73,924	,001	-7,83789	2,21179	-12,24505	-3,43074
EE	4,591	,035	Equal variances assumed	-2,557	75	,013	-6,12312	2,39481	-10,89382	-1,35242
			Equal variances not assumed	-2,614	74,817	,011	-6,12312	2,34256	-10,78993	-1,45631

Rezultatele semnificative la diferențele între medii în funcție de specializare (medicină generală, psihiatrie și oncologie) sunt redată în tabelele 5 și 6.

Tabel 5 Rezultate semnificative obținute la testul T privind nivelul burnoutului între generaliști și psihiatri

	dep3	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Nerealizare personala	Generaliști	37	20,3784	8,05313	1,32393
	Psihiatri	30	24,7000	7,19746	1,31407
Depersonalizare	Generaliști	37	21,8108	9,94104	1,63430
	Psihiatri	30	27,1667	12,24487	2,23560

Epuizare emotionala	Generalişti	37	20,3784	9,86394	1,62162
	Psihiatri	30	25,6667	11,49013	2,09780

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
	F	Sig.	T	df	Sig. 2-tailed	Mean Difference	Std. Error Diff	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
R P	,001	,974	Equal variances assumed	2,289	65	,025	-4,32162	1,88762	-8,09147	-,55178
			Equal variances not assumed	2,317	64,346	,024	-4,32162	1,86536	-8,04772	-,59553
D P	1,176	,282	Equal variances assumed	1,977	65	,052	-5,35586	2,70953	10,76715	,05544
			Equal variances not assumed	1,934	55,508	,058	-5,35586	2,76926	10,90444	,19273
E E	,639	,427	Equal variances assumed	2,027	65	,047	-5,28829	2,60923	10,49927	-,07730
			Equal variances not assumed	1,994	57,479	,051	-5,28829	2,65149	10,59685	,02028

Tabel 5 Rezultate semnificative obținute la testul T privind nivelul burnoutului între oncologici și psihiatri

	dep3	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Nerealizare personală	Psihiatri	30	24,7000	7,19746	1,31407
	Oncologi	10	22,0000	6,30696	1,99444
Depersonalizare	Psihiatri	30	27,1667	12,24487	2,23560
	Oncologi	10	21,2000	5,47317	1,73077
Epuizare emoțională	Psihiatri	30	25,6667	11,49013	2,09780
	Oncologi	10	23,4000	10,95648	3,46474

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	T	df	Sig. 2-tailed	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
RP	Equal variances assumed	1,877	,179	1,057	38	,297	2,70000	2,55487	-2,47207	7,87207
	Equal variances not assumed			1,130	17,487	,274	2,70000	2,38842	-2,32846	7,72846
DP	Equal variances assumed	8,642	,006	1,482	38	,147	5,96667	4,02526	-2,18204	14,11537
	Equal variances not assumed			2,110	34,382	,042	5,96667	2,82727	-,22332	11,71002
EE	Equal variances assumed	,019	,890	,546	38	,588	2,26667	4,15028	-6,13513	10,66846
	Equal variances not assumed			,560	16,135	,583	2,26667	4,05033	-6,31381	10,84715

Rezultatele testului T au arătat ca există diferențe semnificative între medicii generaliști și psihiatrii. S-a obținut că medicii psihiatrii au un nivel mai ridicat la depersonalizare comparativ cu medicii cu specializarea oncologie.

Concluziile acestui studiu sunt că: burnoutul este prezent la majoritatea cadrelor medicale și este important să acordăm o atenție aparte asistenților medicali, nu numai medicilor deoarece s-a observat că sunt mult mai afectați decât medicii (mai epuizați și mai depersonalizați) și s-a observat că specializările psihiatrie și oncologie prezintă un nivel mai ridicat de burnout comparativ cu specialitatea de medicina generală. Deși studiul de față indică un nivel ridicat de burnout la nivelul cadrelor medicale, acesta este important pentru evaluarea serviciilor de sănătate și pentru stabilirea unui plan de măsuri care să contribuie la conștientizarea factorilor determinanți și la reducerea lui.

BIBLIOGRAFIE:

- Amar, P., *50 de experimente privind psihologia managerului*, Editura Polirom, Iași, 2009
- Demerouti, E., Bakker, A.B., Nachreiner, F. & Schaufeli, W.B. The job demands-resources model of Burnout, *Journal of Applied Psychology*, 2007, nr. 86, p. 499–512.
- Görög, I., Cîntea S. *Stresul profesional și sindromul burnout în domeniile sănătății: cauze, manifestări, prevenire și tratare Analiza existențială despre cauzele, prevenirea și tratarea sindromului burnout*, Buletinul Asociației Balint, vol. 10., nr. 38, iunie 2008, p. 7-14.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. & Leiter, M. P. Job Burnout, *Annual Review of Psychology*, 2001, nr. 53, p. 397–422
- Meier, J., Back, A., Morrison, R.S. *The inner life of physicians and care of the seriously ill*, JAMA, 2001, 286: p. 3007-3014;
- Popa-Velea, O., *Sindromul “Burn-out” la medici*, în Luban-Plozza, B., Iamandescu, I.-B., *Dimensiunea psihosocială a practicii medicale*, Editura InfoMedica, București, 2003, p.177-180
- Schaufeli, W.B., Leiter, M.P. & Maslach C. Burnout: 35 years of research and practice, *Career Development International*, 2009, no. 14, p.204–220
- Schroder, J.P. *Cum să depășim sindromul burnout*, Editura All, București, 2010
- Zlate, M. *Tratat de psihologie organizațională și managerială*, vol al II-lea, Editura Lumen, Polirom, 2007

TUBERCULOSIS AND ALCOHOLISM - EARLY TWENTIETH CENTURY SOCIAL DISEASES

Oana Andreescu, Assist., MD, PhD Candidate and Liliana Marcela Rogozea, Prof., MD, PhD, “Transilvania” University of Braşov

Abstract: The idea of medicine being a social science and that many diseases are based on social causes, appeared, for the first time, in 1847. During the period studied (1900 ÷ 1940), the alcoholism and the tuberculosis were representing public health problems due to the extremely high number of people affected. In the mentioned period, tuberculosis represented the 5th leading cause of mortality in 10% of the incriminated deaths. Both disorders were recognized for their dysgenic action. The research is based on analyzing some documents, published in the specialized Romanian media during the period 1900 ÷ 1940, as well as articles and several monographies.

Keywords: tuberculosis, alcoholism, social diseases, 1900÷1940

Introducere

În anul 1847 apărea, pentru prima dată, ideea că medicina este o știință socială și că multe dintre boli au la bază cauze sociale, boala începând să fie considerată un indicator al mizeriei. Astfel, începea să se vorbească despre inegalitatea săracilor și bogaților în fața morții, sărăcia fiind considerată o infirmitate socială, care nu atingea numai pe unii dintre indivizi, ci se repercuta asupra întregii societăți, ceea ce implica necesitatea dezvoltării unui puternic simț de solidaritate între diferitele clase sociale, înțelegându-se prin aceasta că sprijinul acordat asistenței săracilor reprezenta de fapt o protecție pentru întreaga societate [4, 16].

Gheorghe Banu (medic igienist român, 1889-1957) includea între bolile sociale acele boli care ating mase importante de indivizi, reducând numeric populația și compromițând calitatea ei biologică. Tuberculoza, pelagra, bolile venerice, alcoolismul, malaria dar și conjunctivita granulomatoasă deveneau astfel exemple de boli sociale [8].

Personalități medicale de primă mărime ale medicinei românești ca V. Sion, I. Moldovan, I. Cantacuzino, D. Mezincescu, S. Manuilă, P. Rîmneanțu, ș.a. s-au implicat în dezvoltarea sănătății publice. Aceasta era considerată un domeniu multidisciplinar care includea și aspecte din științele sociale, economice și manageriale. Medicina socială apărea ca fiind disciplina care privește omul în cadrul social, cu legătură între generații, studiind influențele ereditare, patologice, profesionale și sociale asupra sa și realizând „cultura sănătății” prin măsuri preventive, medicale și sociale în scopul obținerii unui optim de sănătate, având în sarcina sa și asistența socială [6, 7].

Din punct de vedere economic, sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX caracteriza România ca fiind un stat agrar, agricultura reprezentând principala sursă de venit pentru mai mult de 80% din populație.

După unele date, în 1905 – 91,9% din populația Vechiului Regat trăia la țară, peste 300.000 de familii țărănești ne-având deloc pământ, în timp ce 7.790 de mari proprietari funciari posedau o dată și jumătate mai mult pământ decât 957.287 de gospodării țărănești. Cei mai mulți țărani trăiau în condiții improprii (la congresul arhitecților din mai 1928 se

arăta că la o populație rurală de 14 milioane existau 3,2 milioane de locuințe, dintre care peste un milion cu o singură încăpere, și peste 700.000 de bordeie), iar alimentația era insuficientă și puțin variată. Lipseau cunoștințele de igienă și gospodărie și, în foarte mare parte, țărani erau analfabeți. Chiar și în București, conform unor date statistice publicate în Buletinul statistic al României din ian-aprilie 1931, 65 [%] din locuințe aveau 1-2 camere [16, 18].

Chiar și la sfârșitul anilor 30 se menținea același caracter agricol, din cei 19.422.660 locuitori, 15.816.685 (81,4%) locuiau la sate și 3.605.975 (18,6%) la oraș [9].

Începutul secolului XX se caracterizează însă și prin accelerarea procesului de industrializare. Fenomenul a determinat apariția de noi locuri de muncă în zona orășenească, prin meserii care au atras tinerii de la țară în marile aglomerații urbane, dornici să-și câștige în acest mod mijloacele de subzistență pentru ei și familiile lor, acceptând să lucreze din greu, în condiții improprii, accentuându-se legătura dintre populația rurală și cea urbană.

Tuberculoza în România în prima jumătate a secolului XX

a. Caracteristici generale

În România, tuberculoza din această perioadă era considerată o afecțiune aflată în plină ascensiune, aflată în primele faze, în care răspândirea și mortalitatea datorită acesteia erau mai mari la oraș, constatându-se însă, în același timp, și o infectare masivă a mediului rural. Este recunoscut faptul că, la contactul cu forme puțin virulente de tuberculoză, se favorizează dezvoltarea unor mecanisme de apărare. Tinerii țărani, inocenți din punct de vedere imunologic, extenuați de muncă și slab alimentați, ajunși în contact repetat cu bolnavi de tuberculoză din mediul urban, reprezentau, în acest sens, gazde perfecte pentru dezvoltarea unor forme acute de boală, după perioade scurte de incubatie. Incapabili să își continue munca, aceștia se întorceau în mediul lor natural, devenind adevărate focare de infecție [3, 25].

Cu toate că valorile statistice referitoare la morbiditatea prin tuberculoză arată valori impresionante pentru perioada studiată, acestea nu reprezintă decât o palidă reflecție a realității. Deși prin „Legea combaterii tuberculozei” din martie 1926 se legifera declararea obligatorie a tuberculozei, mulți medici nu respectau acest lucru, deoarece declararea bolii nu atrăgea nici un fel de măsuri de asistență, numărul bolnavilor cu tuberculoză activă fiind estimat la peste 200.000 bolnavi la al „IV-lea Congres contra tuberculozei”, din 1939, de la Cernăuți [9, 30]. Valori mai apropiate de cele reale erau reprezentate de cele ale mortalității. Astfel, pentru regiunea I sanitară, având sediul la Craiova, dr. Ch. Langier, publica o statistică a mortalității prin tuberculoză, pe perioada 1925-1927, comparând mediile rural/urban, evidențiind în acest sens diferența dintre cele două medii dar și valorile în creștere referitoare la mortalitatea generală din cei trei ani studiați: 3,4%, 3,7%, 4,5% pentru mediul rural și 11,8%, 13%, 14,5% pentru mediul urban, tuberculoza reprezentând în perioada menționată a 5-a cauză de mortalitate [19].

Un aspect caracteristic morbidității prin tuberculoză este reprezentat de afectarea preponderentă a vârstelor tinere. Dovada este și statistica Sanatoriului TBC al Clinicii Medicale din Cluj unde apăreau printre pacienții internați 5,82% studenți (41,9% dintre ei fiind cu forme active, evolutive) și 6,2% elevi. Tot în acest context, un studiu clinic și

radiologic al celor 291 eleve ale unei școli de fete din Cluj evidenția la acestea 3,41% tuberculoză activă, 4,12% tbc pulmonară manifestă, dar inactivă, 1,71% tbc ganglionară activă, 7,9% adenopatii bacilare inactivă și 35,09% tbc latentă. Chiar dacă 47% dintre eleve erau lipsite de semne clinice și radiologice de tuberculoză, la reacția Piquet însă, 92,5% dintre eleve au reacționat pozitiv, dovedind contactul infecțios tbc. Rezultate asemănătoare s-au obținut și asupra a 119 studente examinate dintr-un cămin studențesc din Cluj [11]. Într-o statistică a prof. Proca referitoare la copii, acesta descoperea o mortalitate de 21,2 % din mortalitatea generală la copii și adolescenți cu vârste de până la 20 de ani [15].

b. Impactul economico-social al tuberculozei

Valorile evidențiate ale mortalității tuberculoase din acea perioadă susțineau faptul că tuberculoza în România era încă în primă fază. Odată cu progresia civilizației și a igienei, mortalitatea datorată tuberculozei urma să prezinte o scădere la orașe și o creștere la țară, astfel încât, la un moment dat, mortalitatea de la țară o depășea pe cea de la oraș [26].

În valori absolute însă, cifra mortalității datorate tuberculozei era în creștere atât în mediu urban cât și în cel rural. De exemplu, în mediul rural erau înregistrați, în urma îmbolnăvirii cu bacilul Koch: în anul 1927 – 11.725 morți, în 1928 – 12.460 morți, în 1929 – 13.620 (fără județele Hotin și Durostor) morți, în 1932 – 25.759 morți [18].

Aceste pierderi numeroase de vieți omenești se traduceau, la nivel de stat, în mari pierderi economice. Din cei 19.875 morți de tuberculoză în 1930, 14.611 (73,5%) aveau vârsta între 15-45 de ani. În realitate însă, se estima că numărul deceselor datorate tuberculozei era în jur de 50.000 de persoane. S-a calculat că Statul Român avea un beneficiu de aproximativ 5.000 franci aur de pe urma unui cetățean tânăr (aproximativ 270.000 milioane lei), ceea ce înseamnă pierderi de peste 10 miliarde lei anual, la care se adaugă și capital uman de calitate superioară din punct de vedere intelectual și cultural. S. Irimescu, adăugând acestei sume pierderile datorate incapacității de muncă, ajungea la cifra de 17,5 miliarde lei [11, 18].

c. Lupta împotriva tuberculozei – la nivelul sistemului de sănătate

Pornind de la afirmația lui Grancher [15] care susținea că tuberculoza este cea mai curabilă dintre bolile cronice, când este tratată la vreme, că este cea mai evitabilă dintre bolile cronice dacă există măsuri de izolare eficiente și că afectând un număr impresionant de persoane, din toate straturile sociale, preponderent tineri, aduce mari pierderi economice statului, devenea tot mai evidentă importanța organizării unei lupte împotriva acestui flagel social, reprezentat de tuberculoză.

Această luptă trebuia să țină cont și de particularitățile clinice ale tuberculozei care, având o lungă perioadă asimptomatică, împiedică diagnosticul precoce, necesitând și o lungă perioadă pentru vindecare (1,5-3ani), ceea ce implica și utilizarea unor importante resurse materiale din partea statului.

Statul ar fi trebuit să contribuie substanțial la sprijinul financiar destinat luptei antituberculoase, dar din bugetul statului, pentru Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, erau alocate numai 3% din PIB (valoare mai mică comparativ cu bugetele din alte țări: Iugoslavia – 3,6%, Ungaria – 5,2%, Grecia – 5,6%, Polonia peste 6%, Olanda – 12,5%,

Austria – 15,5%, Danemarca – 24%). Valoarea acestei alocări era undeva la 997 milioane de lei, din care aproximativ 60% erau destinate sănătății publice [2].

Aceasta însemna că la noi se cheltuiau aproximativ 20 lei/an/cap locuitor pentru întreaga sănătate publică. La Secțiunea de igienă a Societății Naționale s-a stabilit că ar fi fost necesari aproximativ 1,5-2 franci aur/cap de locuitor pentru combaterea tuberculozei, valoare de 30 de ori mai mare comparativ cu cea alocată în fapt.

Din această sumă, numai aproximativ 1-2 lei/cap de locuitor era destinată combaterii tuberculozei, printr-un buget de 25-30 milioane lei/an. Comparativ cu această valoare, alte țări alocau sume mult mai mari: Danemarca – 70 lei, Franța – 30 lei, Olanda – 20 lei.

Casa Asigurărilor de Sănătate contribuia și ea, pentru combaterea tuberculozei, cu sume de 9 milioane în 1929, 7 milioane în 1930, 8 milioane în 1931 [14].

În scopul măririi acestor fonduri a apărut ideea necesității asigurării individuale contra tuberculozei, asigurare care trebuia să se extindă și asupra populației rurale. Legea dr. Costinescu din 1937 prevedea un fond special pentru tuberculoză prin legea asigurărilor sociale de aproximativ 200.000 mil lei. În 1943 M. Nasta revenea la propunerea introducerii unei asigurări împotriva tuberculozei [10, 16, 17].

Cea mai răspândită și utilă formă de luptă împotriva tuberculozei la începutul secolului XX, în lipsa unui tratament specific, a fost considerată, în cele mai multe țări, asigurarea de paturi în sanatoriile pentru tuberculoși. Apărute pentru prima dată în Germania în 1859 la Goerbersdorf, acestea s-au extins rapid, țările vestice ajungând să aibă zeci de mii de paturi, în care bolnavilor li se asigurau durate suficiente pentru curele de tratament, uneori și de peste un an. În Germania, țară fără declarație obligatorie, marea majoritate a bolnavilor era cunoscută fiindcă aceștia beneficiau de tratament în sanatorii. Astfel, în 1929, Germania avea 20.000 paturi pentru tuberculoza adultului și aproximativ 30.000 paturi pentru copii bolnavi de tuberculoză precum și 3.000 de dispensare. În Franța anulului 1915 existau 8.000 de paturi în sanatorii pentru tuberculoză, 12.860 paturi pentru tuberculoză externă, 10.807 paturi în preventorii, 100 școli în aer liber cu peste 3.500 locuri, 600 de dispensare [18, 16].

În România, însă, pe lângă numărul cu totul insuficient de paturi în sanatorii, durata medie de spitalizare a bolnavilor aparținând asigurărilor de sănătate era de numai aproximativ 45 de zile, durată insuficientă de izolare, timp în care capacitatea de muncă nu era redobândită, făcându-se astfel o risipă a fondurilor de asistență socială. Se remarcă și contradicția ce exista între diferitele legi referitoare la muncitorii tuberculoși. Pe când legea tuberculozei obliga instituția de îngrijiri tuberculosul până la vindecare și laajutarea familiei acestuia, legea contractelor de muncă nu-i dădea drept muncitorului decât la un concediu de 3 luni, care excepțional putea fi prelungit, după care se pierdea orice drept de asistență medicală a familiei [1,17].

În Italia, prin legea asigurărilor speciale împotriva tuberculozei, din octombrie 1927, s-au strâns fonduri enorme, fonduri de aproximativ 500.000 milioane lire/an (echivalent a 4,5 miliarde lei), care permiteau darea în folosință a 20.000 de paturi în următorii 10 ani. De asemenea s-a organizat și o lună a tuberculozei (între Paști și Rusalii) în timpul căreia au conferențiat 6.000 de medici pe teme legate de tuberculoză, urmărind nașterea unei conștiințe populare și a convingerii că lupta împotriva tuberculozei este o datorie civică [20].

Și la noi, prin mijloacele de propagandă, medicii au făcut ca bolnavii să se prezinte mai repede la consultații, dar din bolnavii noi descoperiți cu tuberculoză în 1938 în București numai 20,7% au găsit un loc în sanatorii [17]. Dacă în 1934 proporția celor care mureau fără să fie consultați de medic varia între 58-82%, în 1937 62,8% dintre morții de tuberculoză din mediul rural și 93,5% din cei morți în mediul urban au avut parte de consult medical [2, 9]. În 1943 România avea în jur de 5.000 de paturi destinate bolnavilor de tuberculoză, în sanatorii și spitale. Bolnavii erau repartizați după categorii sociale, în defavoarea păturilor rurale, (care din 33.674 morți dădeau 25.885 cazuri), având hrană insuficientă și condiții necorespunzătoare, nu se făceau radiografii, nu se făcea pneumotoraxul pe măsura necesității, dispensarele antituberculoase erau puține și funcționau defectuos [8, 10]. În 1930 România avea aproximativ 1 pat la 100 decese comparativ cu 26 paturi/100 decese în Italia, 55 paturi/100 decese în Germania, 77 paturi/100 decese în Anglia, 83 paturi/100 decese în Suedia, 103 paturi/100 decese în Danemarca. Pentru o profilaxie eficientă era necesar ca numărul paturilor din sanatorii să se apropie de cel al deceselor prin tuberculoză, ceea ce însemna cel puțin 30-40.000 de paturi [2, 18].

d. Lupta împotriva tuberculozei – inițiative particulare

În fața acestei răspândiri a tuberculozei și a posibilităților de luptă total insuficiente și ineficiente ale statului român a apărut necesară organizarea luptei antituberculoase în cadrul unor societăți private.

În 1901 a fost creată prima societate antituberculoasă – „Societatea pentru profilaxia și asistența tuberculoșilor săraci” - sub conducerea prof. Petrini-Galatz, directorul general al Serviciului Sanitar. Printre membrii fondatori se numărau personalități de primă linie ale medicinei și vieții publice [6]. Din același an a funcționat și primul dispensar antituberculos, unul dintre primele din lume. La inițiativa acestora, și cu ajutorul guvernului Sturdza, s-a dat în folosință în anul 1906 primele 80 de paturi, înființându-se Spitalul Filaret.

În 1908 s-a înființat și „Societatea pentru combaterea tuberculozei la copii” sub conducerea profesorului Gheorghe Proca [23]. Din 1913 s-a adăugat și „Societatea pentru izolarea tuberculozei”, cu cele 200 paturi ale azilului de bătrâni Zerlendi, societate care avea drept scop izolarea cazurilor avansate și astfel scoaterea din circulație a numeroși factori contagioși.

Profesorul Ion Cantacuzino a inițiat constituirea unei societăți care avea drept scop aprofundarea și cercetarea aspectelor științifice și medico-sociale ale tuberculozei, respectiv „Societatea pentru studiul tuberculozei”. Această societate a funcționat între anii 1930 și 1948.

Deși în cadrul acestor societăți activau personalități de seamă ale lumii medicale, puterea lor de a impune măsuri legislative eficiente era limitată. De aceea, prof. Cantacuzino a propus în 1933 reunirea tuturor societăților antituberculoase sub conducerea unei unice organizații, „Liga națională în contra tuberculozei”. Această societate a fost înființată prin lege în aprilie 1934, sub înaltul patronaj al MS Regele Carol al II-lea și sub conducerea activă a dr. I. Costinescu. Aceasta grupa toate instituțiile oficiale și particulare interesate în aplicarea unui program coordonat antituberculos: Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne și cel al Educației Naționale, societățile private, Casa Națională a Asigurărilor Sociale, Casa Muncii C.F.R., Eforia

spitalelor civile și serviciul medical C.F.R., Așezămintele Brâncovenești și Sfântul Spiridon, Societatea de Cruce Roșie, Institutul de Seruri și Vaccinuri și Institutul de igienă. Obiectivul Ligii era elaborarea planului de combatere a tuberculozei și coordonarea activității tuturor celor implicați în lupta antituberculoasă. Această ligă prevedea și originea fondurilor necesare funcționării: 60% din venitul Loteriei de Stat, 60% din venitul net al taxei timbrului de control sanitar al specialităților medicamentoase și cosmetice, 10% din venitul net al monopolului stupefiantelor, 2% din venitul net al monopolului alcoolului. De asemenea, membrii ligii au reușit să obțină votarea unei legi de asigurare socială, în decembrie 1938, care prevedea înființarea unui fond special realizat prin contribuția angajaților și a patronilor, fond destinat tratamentului și combaterii tuberculozei. Sub imboldurile Ligii s-a reușit votarea unei legi prin care se acordau funcționarilor tuberculoși concedii de până la 3 ani (2 ani cu salariul întreg) și care se putea prelungea până la 5 ani în caz de necesitate. Prin eforturi comune au reușit să crească numărul de paturi în sanatorii de la 2.220 în 1933, la înființare la 4.507 în 1935 [23].

În condițiile în care în România instituțiile de tratament erau în număr foarte redus, lupta trebuia dusă în special pentru preîntâmpinarea tuberculozei. Introducerea de către dr. Cantacuzino a vaccinării prin metoda Calmette a fost o metodă strategică de a scădea mortalitatea și morbiditatea în rândul copiilor. Începută în aprilie 1926 aplicarea pe scară largă a vaccinării a făcut ca numărul vaccinaților în România să crească de la an la an, fiind astfel a doua țară în ceea ce privește numărul de copii vaccinați după Franța (peste 600.000 de copii vaccinați la începutul anilor 30). Situația se prezenta astfel: 1927 – 9.300 vaccinați, 1928 – 17.600, 1929 – 30.000, 1930 – 70.000, 1931 – 110.000, 1932 – 140.000, 1933 – 180.000, 1934 – 215.000, 1935 – 270.000, 1936 – 353.000, 1937 – 448.000 [13, 14].

Alcoolismul în România în prima jumătate a secolului XX

a. Caracteristici generale

În același context socio-economic, consumul de alcool a început să devină o problemă de sănătate publică, alcoolismul fiind considerat una dintre cele mai răspândite boli sociale, dar în același timp și un factor favorizant pentru tuberculoză, pelagră, sifilis.

Deși alcoolul a fost mereu disponibil, problemele legate de consumul excesiv de alcool au apărut mult mai târziu, fapt explicat de faptul că accesul la alcool era destul de limitat, alcoolul fiind produs pentru uz personal. Alcoolul produs în gospodăria avea concentrații scăzute și nu existau mijloace de depozitare a alcoolului, prin urmare nu putea fi comercializat.

Începutul secolului XX se caracterizează printr-o accelerare a procesului de industrializare, inclusiv a industriei producătoare de alcool, fenomen care a înlesnit populației accesul la alcoolul industrial, mult mai accesibil ca preț. Dezvoltarea industriei producătoare de alcool a fost favorizată de existența bazei socio-economice predominant agrare, bază ce a favorizat în special acele ramuri ale industriei care se bazau pe produse agricole. România era bogată și în podgorii și plantații pomicele care făceau din ea un producător important de vinuri și băuturi distilate în paralel cu cele industriale.

În plus, industria alcoolului reprezenta o piață de desfacere rentabilă și importantă pentru produsele rezultate din activitatea agricolă, creând falsa impresie că scăderea consumului de alcool nu era posibilă decât în momentul în care pentru aceste materii prime

ori pentru producția de alcool se găsea un debușeu economic cel puțin la fel de rentabil. În același timp faptul că aproximativ 10 [%] din bugetul statului provenea din producția de alcool, iar bugetele comunelor rurale sau urbane depindeau și mai mult de comerțul cu alcool determina ca industria alcoolului să reprezinte o sursă atractivă pentru buget în ciuda cheltuielilor mari care rezultau din consumul de alcool [32].

Primele distilerii, producătoare de alcool din cereale, cartofi sau sfeclă, au apărut în 1855, numărul lor crescând de la 49 distilerii în 1893 până la 245 în 1928 [6, 24]. În anul 1894-1895 s-au produs numai în fabrici aproape 35.000 tone de alcool din cereale și cartofi. Consumul de alcool estimat la sfârșitul secolului trecut era de 9-10 litri alcool pur/an/cap locuitor. Comparativ cu celelalte state, cu acest nivel al consumului, România se plasa undeva în prima jumătate a clasamentului [12]. Această pondere a consumului de alcool s-a menținut la aceleași valori și la începutul secolului XX [27, 29].

Deși cele mai mari cantități de alcool se consumau la țară, raportând la numărul de locuitori reiese că marii consumatori de alcool erau orășenii, iar ideea că țărani erau marii consumatori era eronată. De altfel, consumul în marile orașe era și mai mare. Astfel, 4.800.000 locuitori rurali consumau 36.675.410 litri vin, 1.227.060 litri bere, 2.248.190 litri rachiu, iar 1.300.000 locuitori urbani consumau 35.011.950 litri vin, 6.695.050 litri bere, 19.506.360 litri rachiu;

Pe cap de locuitor, în 1901, consumul era de 7 litri vin, 0,2 litri bere, 5 litri rachiu pentru un locuitor rural și 31 litri vin, 6 litri bere și 17 litri rachiu pentru un orășean. Calculele făcute pentru capitală, ajustate la numărul real de consumatori, aproximativ 1/3 din locuitori, reflectau niște cifre impresionante: 193 litri vin, 42 litri bere, 55 litri rachiu [33]. Pentru producerea acestor cantități de alcool țărani foloseau cantități mari din fructele și cerealele recoltate în detrimentul hranei familiei.

La începutul anilor 1920, în România se cheltuiau aproximativ 15 miliarde lei/an pentru comerțul cu alcool, pentru spitalizări, zile nelucrate, cheltuieli judecătorești, accidente și decese [22].

În 1924, valoarea pâinii consumate în țara noastră era de 17.550.000.000 lei, iar pe alcool românii au cheltuit în același an 11.627.000.000 lei [27]. Este interesant de comparat această valoare cu valoarea bugetului Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale care pentru anul 1924 era de numai 763.216.908 lei [5].

În 1929 s-au cheltuit 16 miliarde lei pe băuturi, sumă ce reprezenta jumătate din valoarea exportului României din acel an [31].

Cheltuieli adiționale legate de consumul de alcool rezultau și din faptul că alcoolismul era considerat ca factor favorizant pentru 30% dintre tuberculoși, 50-80% dintre alcoolici ajungând tuberculoși. 47,7% dintre copiii sub 5 ani mureau datorită lipsei de îngrijire a părinților și a alcoolismului. În 50% din cazurile în care era necesară intervenția poliției, jandarmeriei sau a administrației locale, conflictele erau datorate consumului de alcool [24, 31]. Aceste urmări ale consumului de alcool costau statul român aproximativ 7 miliarde lei prin zile nelucrate, la care se adaugă cheltuielile de spitalizare, procese, ajungându-se la peste 14 miliarde lei anual [27].

b. Strategii de reducere a consumului de alcool

Deși bugetul câștiga bani mulți din impozitul pe alcool, cheltuielile ce rezultau din consumul exagerat de alcool au determinat inițierea mai multor strategii.

Una dintre ele consta în organizarea de reuniuni de temperanță. Prima reuniune de temperanță de pe teritoriul Transilvaniei, parte a imperiului austro-ungar până în 1918, a luat ființă în 1847 în Brașov, sub conducerea lui Ioan Petricu. Membrii acestei reuniuni promiteau să nu mai consume alcool distilat și să fie cât mai cumpătați în consumul de vin și bere [28]. Numărul acestor reuniuni a crescut, la sfârșitul secolului XIX existând aproximativ 30 de reuniuni antialcoolice, funcționarea lor fiind înlesnită de prevederi antialcoolice importante existente în legislația maghiară. Prin circulara nr. 1125 din 24 aprilie 1903, Ministerul ungar al Cultelor și Instrucțiunii Publice, solicita înființarea de reuniuni de temperanță [29].

În a doua parte a secolului al XIX-lea și până la cel de-al doilea război mondial a funcționat în Transilvania și Societatea „Astra”, care prin secțiunea medicală și biopolitică, condusă de Iuliu Hațieganu, a avut o bogată activitate antialcoolică. În lupta antialcoolică s-au angajat și fețe bisericești. Pe acest fond a luat ființă și „Reuniunea de temperanță antialcoolică a teologilor de la Blaj” [28].

În 1897 a luat ființă prima societate antialcoolică din România, „Liga română contra alcoolismului”, întemeiată la Iași, urmată în 1908 de „Liga națională de temperanță”. În paralel au funcționat și alte societăți. Un exemplu ar fi „Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii”.

Toate aceste asociații își propuneau să combată abuzul de băuturi spirtoase prin conferințe, inclusiv radiofonice, congrese, publicații și articole cu scopul de a asigura educația sanitară a maselor largi și susțineau inițierea educației antialcoolice încă din timpul școlii. Astfel, din 1900, timp de 16ani, a apărut revista lunară „Antialcoolul”, sub conducerea și pe cheltuiala de muncă și energie a dr. Mina Minovici. În 1900 „Congresul Asociației Generale a Medicilor” a fost consacrat în întregime problemei alcoolului.

În fruntea acestor manifestări se aflau personalități medicale ca prof. dr. Victor Babeș, prof. dr. Ion Marinescu, prof. dr. Alexandru Obreja, prof. dr. C.I. Parhon, prof. dr. Mina Minovici, prof. dr. Proca, prof. dr. Felix care au căutat mijloace pentru autofinanțarea acestor societăți pentru că sprijinul statului era minimal.

Alte măsuri au fost luate, în parte sub influența societăților de temperanță, de către administrația publică.

Prima lege elaborată la nivel național care avea drept scop limitarea consumului de alcool a fost cea din 1867 - „Legea privind Impozitul asupra Băuturilor Spirtoase”- care prevedea impozitul diferențiat pe tipuri de băuturi alcoolice.

În 1908 s-a emis „Legea monopolului băuturilor spirtoase în comunele rurale și măsurile contra beției în comunele rurale”, lege adoptată din inițiativa „Ligii Naționale de Temperanță”. Prin această lege se limitau numărul de debite la numărul de locuitori, se limitau orele de vânzare, se limitau consumatorii (persoanele sub 16 ani și cele în stare de ebrietate nu puteau fi servite). Legea presupunea punerea sub controlul autorităților comunale a cârciumilor, autorități care aveau dreptul de a da autorizație de deschidere și închidere a cârciumilor, de a încuraja apariția societăților de cumpătare și de acordare

exclusiv acestora a dreptului de exploatare a mai mult de o cârciumă. Legea a suferit mai multe amendamente în 1909, 1910, 1914, 1932, nefiind însă aplicată.

O altă măsură legislativă a fost cea din 1930 când prin articolul 339 din Legea Sanitară și de Ocrotire se permitea medicului igienist să intervină în reducerea numărului de cârciumi dacă consumul de alcool era prea mare într-o comună.

Retragerea brevetelor de băuturi spirtoase de la evrei în 1940 a reprezentat o măsură politică ce a determinat o scădere importantă a numărului de debite, dat fiind că aceștia dețineau, conform unei statistici din 1920, peste 30% din cârciumile din Transilvania, iar în Moldova numărul lor era și mai mare [29].

Concluzii

Favorizate de condițiile socio-economice precare, de lipsa de educație a populației din punct de vedere gospodăresc, igienic și sanitar, dar și de lipsa de pricepere a conducătorilor, bolile sociale au găsit la nivelul României, în prima jumătate a secolului XX, un mediu prielnic de răspândire.

Atât tuberculoza cât și alcoolismul au determinat, astfel, organizarea unor societăți private de combatere a acestor boli sociale care au strâns în jurul lor personalități medicale și politice ale vremii și care, prin finanțare proprie, au reușit să conducă și să inițieze măsuri în acest scop.

Deși au existat și măsuri administrative și legislative ale Statului Român, acestea nu au fost decât parțial aplicate, sprijinul financiar de la bugetul acestuia fiind mult sub necesități.

BIBLIOGRAFIE:

Alexandrescu-Galați N., în *Discuții*, Revista Științelor Medicale, Tipografia „Cultura”, București, iunie 1931.

Alvirescu G., *Tuberculoza la sate, Discurs rostit în ședința din 26 aprilie 1934 a Adunării Deputaților, la discuția generală a proiectului de lege pentru înființarea „Ligii Naționale pentru combaterea tuberculozei*, Tipografia Universității Cernăuți, Cernăuți, 1934.

Banu Ghe., *Mari probleme de medicină socială*, Editura Göbl, București, 1938.

Baboeanu N., *Dedesubturi... - Cronici de literatură socială și de politică comunală*, Tipografia cooperativă „Poporul”, București, 1910.

Bordea I., *Serviciul sanitar al României și Igienă publică între anii 1905-1922*, Tipografia „Cultura”, București, 1924.

Cantacuzino I., *Contribuția unor medici de seamă la lupta contra alcoolismului în țara noastră*, Ed. Medicală, București, 1964.

Cânciulescu M., *Deschiderea cursului de medicină socială, Lecția inaugurală*, Mișcarea Medicală Română – Acta Medica Română, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, noiembrie-decembrie 1942.

- Cânciulescu M., *Problema medicală, socială și economică a luptei contra tuberculozei în România*, Mișcarea Medicală Română – Acta Medica Română, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, mai-iunie 1943.
- Ciucă M., Nasta M., *Tuberculoza în România. Tuberculoza în mediul rural*, Revista Științelor medicale, Tipografia „Cultura”, București, mai 1939.
- Consiliul Sanitar Superior, *Unificarea și raționalizarea luptei împotriva tuberculozei*, Mișcarea Medicală Română, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, martie-aprilie 1943.
- Hațieganu I., Daniello L., *Pericolul tuberculozei în universitate, dispensarii și sanatorii pentru studenți*, Revista Științelor medicale, Tipografia „Cultura”, București, februarie 1926.
- Iacobovici I. M., *Causele mortalității primei copilării în România și mijloace de ale combate*, Revista „Spitalul”, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, Supliment 1902.
- Ionescu Mihăiești C., Nasta M., Ciucă M., Veber T., *Vaccinațiunea antituberculoasă prin BCG în România, zece ani de vaccinațiune în București*, Revista Științelor Medicale, Tipografia „Cultura”, București, aprilie 1939.
- Irimescu S., *Tuberculoza și Asistența Socială*, Asistența Socială – Buletinul Școalei Superioare de Asistență Socială „Principesa Ileana”, anul IV, nr. 1-2, Editura "Cartea Românească", București, 1932.
- Irimescu S., *Combaterea tuberculozei, asupra raportului d-lui Mina Minovici*, Revista Științelor Medicale, Tipografia „Cultura”, București, mai-iunie 1909.
- Irimescu S., *Combaterea tuberculozei. Măsuri pentru a stăvili extensia boalei. Legiferări și organizări de asistență*, București, Tipografia „Ion C. Văcărescu”, 1929.
- Irimescu S., *Foloasele diagnosticului timpuriu al tuberculozei pentru combaterea boalei*, Mișcarea Medicală Română, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, noiembrie-decembrie 1939.
- Irimescu S., *Tuberculoza în România*, Revista Științelor Medicale, Tipografia „Cultura”, București, iunie 1931.
- LangierCh, *Evoluția tuberculozei în Craiova*, Revista Științelor Medicale, Tipografia „Cultura”, București, martie 1925.
- Liga Națională pentru Combaterea Tuberculozei, *Tuberculoza - boală vindecabilă*, editat de Liga Națională pentru Combaterea Tuberculozei, București, 1936.
- Manicatide M., *Tuberculoza copiilor*, Revista Științelor Medicale, Tipografia „Cultura”, București, iunie 1931.
- Manliu I., Coșmescu V., *Alcoolismul, Cele 10 adevăruri despre alcool*, broșură editată de Ministerul Sănătății Publice, al Muncii și Ocrotirilor Sociale, 1923.
- Miloșescu P., Miloșescu D. I., *Din trecutul tuberculozei și victime memorabile din România*, Ed. Tridona, Oltenița, 2012.
- Minovici St., *Primejdia alcoolismului! Alcool metilic - abstinență sau temperanță?*, Revista Societății "Tinerimea Română", București, martie 1929.
- Moldovan I., *Combaterea tuberculozei, Conferințele ținute la cursurile de perfecționare pentru medici, 1-8 iulie 1926*, Institutul de Arte grafice „Viața”, Cluj, 1926.
- Nasta M., *Tuberculoza în România, cu privire specială la tuberculoza în mediul rural. Îndrumător pentru activitatea medicilor și studenților în medicina rurală*, Tipografia „Presa”, București, 1943.
- Obregia Al., *Alcoolismul, scriere de propagandă antialcoolică*, Tipografia I. Brănișteanu, București, 1925.

- Roșu V. T., *Reuniunea de Temperanță Antialcoolică de la Blaj între 1910 – 1917*.
- Rotar Marius, *Propagandă și acțiuni antialcoolice în România interbelică*, <http://www.cceol.com/asp/author/details.aspx?authorid=1b84abfe-fa57-4ef0-af02-9a019fd5dca3>
- Saim A., *Tuberculoza, problemă socială*, Mișcarea Medicală Română, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, mar-apr. 1940.
- Simionescu St., *Despre alcoolism*, Tipografia „Artistica” P. Mitu, Pitești, 1929.
- Tămaș Oana Mihaela, *Uzul și abuzul de alcool din România în context european la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Istorie și Filozofie, Cluj-Napoca, 2012.
- Urechia A., *Cercetări asupra alcoolismului în România*, Revista „Spitalul” nr. 6, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, București, 1902.

4 ACTION RESEARCH IN ROMANIA: HISTORY AND PROSPECTS

Răzvan-Lucian Andronic, Assoc. Prof., Ph.D., „Spiru Haret” University of Braşov

Abstract: Although its beginnings action research was presented as a viable methodological alternative, even now it has not emerged as a common practice.

This paper reviews the research-action beginnings as a distinct method of research in Romania and how it is currently used in the social sciences, by review the contributions of the founders of this method (in interwar period) and those who practice this way of research today.

Keywords: community, action research, methodology, positivism, social change.

History of action research

Action research has begun to establish itself as a distinct type of research in the social sciences after 1946, following the Kurt Lewin's publication of the article "Action Research and Minority Problems". The American psychosociologist (of German origin) Kurt Lewin is considered the "father" of action-research (especially since he is considered to have created the term, although John Collier had used in a similar manner a year before Lewin *) and the specific delineation of this type of research is one of his major contributions to the development of psycho-sociology.

A number of authors (Kock. .. 1997; Baskerville, 1999 etc.) showed that, in parallel with the work of Kurt Lewin at the University of Michigan. Research Center for Group Dynamics, at the Tavistock Institute of Human Relations in London was also (independently) developed a related research on disorders suffered by the soldiers who fought in the Second World War. There were identified a number of similar research (Collier, 1945) conducted after the one made by Lewin or by the Tavistock group and links the emergence of the new type of research by the movement "science in education" - active in the United States at the border between the nineteenth and the twentieth centuries, and also, a number of re-conceptualization of education in the same cultural space, especially those made by John Dewey (eg, description of the problem solving process)

Kurt Lewin's contribution is regarded as fundamental because he is the first author who conducted a systematic methodological reflection on the specifics and method to accomplish action research. In addition to the article from 1946, Kurt Lewin developed the concept of "action research" in two articles published in 1947. Though he made the first theoretical approach and described the first cycle of action research, Kurt Lewin has not succeeded (due to his death at the age of 57) to further articulate his ideas of this kind of empirical research.

Begginnings of action-research in Romania

Regarding Romania, action research has been used rarely; and within a review on a paper published in 2004 (Lambru and Mărginean) this approach was noted as "one of the first examples of action research in our country" (Chiţu, 2006, 206). However, action research is not new in our literature: Pantelimon Golu (1974, 202-205) presented the

contribution of Kurt Lewin, and Henri H. Stahl (1975, 109) who described "the focusing on" action " as the common platform for all particular social disciplines. "

Henri H. Stahl (1981, 273) noted that in the concept of Dimitrie Gusti (1880-1955) "otherwise exposed since his first university lectures [...] these two ideas," research "and" action ", apparently contradictory, however, are organically linked; as otherwise stated by the very title of the journal Archives for science and social reform, and also, by one of his books, Knowledge and action in the service of the nation. "

Recalling his time in the Gusti sociological school, Henri H. Stahl devotes an entire chapter entitled "Moving from" research" to "action" '(Stahl, 1981, 273-278) to the description of the work of Professor Dimitrie Gusti as general manager of the Foundation Royal Cultural "Prince Charles" (1934-1939) "in the Foundation, the focus would shift from" research "to" action ", switching therefore, as opposed to previous 'monographic' campaigns " (Stahl, 1981 273). This trend , however, was not embraced by a number of prominent members of his school (including Herseni and Traian Mircea Vulcănescu) because it was seen as a real betrayal of the idea of monography "getting immediate practical results was categorised as" politicking ",and many blamed their teacher for letting himself absorbed, first by the ministry and then by the Foundation "(Stahl, 1981, 276). It resulted thus a division of monographysts in two camps: "researchers" and "practitioners". Referring to the same period in the evolution of Dimitrie Gusti's sociological school, Zoltan Rostas (2005, 40) noted that "the new strategy of the Foundation did not mean the total abandonment of the monography, nor did it mean turning Romanian Social Institute into an effective citadel of science to assist the reform. "Significantly, the same author entitles his chapter in which he describes the functioning of the Foundation, as "Research and / or action" (Rostas, 2005, 35). Henri H. Stahl (considered by Iancu Filipescu (2006, 2) as "the" undisputed master "of the school" in terms of methods and techniques of sociological investigation) subsequently showed that the transposition of Dimitrie Gusti 's concept of the organic link between research and action in the practice of the Royal Cultural Foundation "Prince Charles" was not done, as well as other projects in the same period (such as the establishment of research institutions besides Romanian Village Museum) and because of the socio-political context: "it was not possible to do. It was a period of social crisis, so he was not able to accomplish such high cultural foundations or research centers" (Rostas, 2000, 160).

Dimitrie Gusti's conception of the "organic" relationship between research and action is similar to that of Kurt Lewin and his sociological school work corresponds largely to the research-action principles described above. However, I can not say that Gusti's sociological school steps can be considered as examples of action research, at least because they lack a prominent feature of this type of research: the iterative character. In addition, as already mentioned, the intention of Dimitrie Gusti resulted not in the convergence of research and practice, but in its opposite, by the division of the monographic school.

Methodological principles

Sixty years after the publication of the article "Action Research and Minority Problems", David Barge (2006, 378-383) assumed the task of formulating the principles of action research, by extracting them from the three articles written by Kurt Lewin:

- 1) Action research combines the - sometimes experimental - systematic study of a social problem, with its solving efforts. In contrast to the traditional scientific model, where the main task of the researcher was to understand the issue in question, in action research the issue is studied, but there are also given opportunities for intervention to resolve it. Applying this principle requires a very good knowledge of the theories concerning the social problem under investigation, starting with the adage "There is not a more practical thing such as a good theory" (Lewin, 1943/1951, 169).
- 2) Action research includes a process of spiral data collection for establishing the scope, actions to achieve it and an assessment of the outcomes of the intervention. Lewin conceived action research as a process of problem solving that takes place in a constantly changing environment. Therefore, in principle, there is no end of an intervention, because problems to be solved will permanently occur. For each problem-solving process, the following stages will have to be completed: data collection to determine the purpose of the intervention; achieving the goal (through interventions within individual groups, organizations or communities) and evaluating the intervention undertaken.
- 3) Action research requires feedback from all the parties involved in its realization. Feedback can reveal deviations from the purpose of the intervention (alterations of the original plan) and may exhibit discontinuities in the intervention process, that are thus correctable in real time. This principle emphasizes the active role of all parties involved in the research project, including the customers (who are usually excluded, with no access to the information available to those conducting the research).
- 4) Action research involves a continuous cooperation between researchers and practitioners. If in what concerns the conventional model of scientific research, the researcher has exclusive control (as he is the only one familiar with the research hypothesis, the procedures for the selection of participants, etc.), in the case of action research, both the researcher and the other persons who apply the research are equal partners in the decision making. This cooperation is based on the recognition of the fact that the participants should be responsible for the decisions that affect their existence and need to understand the reasons underlying the intervention. Because they are equal partners with the researcher in the intervention project and know the content and the reasons for the decisions that have been made, the participants can keep their motivation at a high level.
- 5) The small group plays a central role in decision making and changing individuals. For Kurt Lewin the small group is the most important vehicle of democratic decision making and the process of individuals through it covers three phases: a) defrosting (reducing the forces that push to preserve the existing situation, by presenting a problem or a challenging event, with the goal to persuade the members of the organization to recognize the need for change and seek new solutions); b) actual change (behavior modification of the group members by developing new behaviors, values and attitudes); c) freezing (by setting up new systems and procedures to support and maintain the changes made).
- 6) Action research takes into account the values, goals and aspirations of power of the parties involved. Because each party involved in the action research process has its own set of priorities and values, the only way designed to ensure the success of the research is addressing the conflicts that occur, openly. Again, we observe the contrast with the classical

manner to approach the research in which only the person leading the research has the power to make decisions and resolve conflicts unilaterally.

7) Action research serves the knowledge creation, formulation of intervention principles and evaluation. Regarding knowledge, it generates both collected data and processed in a manner similar to other types of research and also, "action knowledge" (important for achieving intervention and to improve the functioning of the group, organization or community, in time). Also, the measuring instruments used in the action research can be useful for the group, long after the completion of the intervention, as assessment tools.

8) In action research the focus is on recruiting, developing and supporting the agents of change – the trainers. Because action research seeks social change, these investments made in trainers (agents of change) can be considered essential because they are the principal means of achieving the aimed social change.

Inhibitors in the development of action research

In relation to the everscence registered in the mid-twentieth century, during which several authors may be credited with outstanding contributions in defining the action research, the further development of this distinct type of research has been slow (Baskerville, 1999, 3). Bob Dick (1999) characterized this trend as being caused by a "strange neglect" of this type of research, especially given that this approach succeeds in linking the results of the research to the actions desired by practitioners of various social fields. As far as I am concerned, I have systematized the factors that have slowed down the affirmation of the new paradigm (described in the covered literature in a disparate way) as the following categories:

a) The existence of a permanent controversy about the interpretation of Kurt Lewin's contribution to the definition of action research as a distinct type of research. As the "father" of this paradigm did not live to complete his work, the methods of interpretation of his contribution (by extracting the fundamental assumptions or principles) are relatively diverse and numerous. As a result, even the theoretical basis of the new methodological approach seems shaky, despite the American psychosociologist was a strong supporter of it.

b) The "opposition" to positivism. Nereu F. Kock, Robert J. McQueen and John L. Scott (1997) noted that since the beginning, the action research was "evangelized" by its practitioners and heavily criticized by those who defended the positivist approach. As the practitioners of the new type of research were presenting it as an alternative method meant to overcome the limitations imposed by positivism, they created the impression that the action research and the positivism are research guidance that are mutually exclusive. The opposition created is presently unrealistic, since positivism is an epistemology that guides the mainstream (mainstream science) and action research regarded in relation to positivism can not be more than a particular way of approaching the research (which occurred as a need for an intervention to solve a social problem, which is accompanied by a careful theoretical study and analysis of the results).

Based on this observation, there are attempts at "reconciliation" based on the description of classic studies of action research (including those by Kurt Lewin) in positivist terms as a particular form of the field experiment, carried out with little control of variables (Kock, McQueen and Scott, 1997, 5). Moreover, we must not forget that the "father" of action research remained in history as one of the psychosociologists with most remarkable

experimental results and did not depart in any moment from positivism. Several authors suggest that the stated opposition could become a real one by developing an epistemology based on the action research paradigm, that present some real differences from the mainstream science.

c) The financing way of social and human sciences in the postwar period, based mainly on public funds and that especially encouraged quantitative research, to the detriment of qualitative research. Action research, as a predominant type of qualitative research, was one of the "victims" of this funding mechanism (Baskerville, 1999, 5). Perhaps this is the source of a series of statements that minimize action research, labeled as "science of amateurs" or "poor science" (Kemmis, 1993, 3).

d) Social activism (sometimes of a radical type) adopted by some of the followers of action research, was not appreciated by either the positivists or by governments (the main funders of research programs). Among the best known examples we find the approaches made by Paulo Freire and Orlando Fals Borda in South America. Due to the social activism, action research was seen as a less desirable type of research and continued to be under-funded.

e) The attempts to "corrupt" action research (to distance it from the essence of Kurt Lewin's conception) derived both from those who practice it and from those who try to increase its rigor by experimental type designs – we find here a detachment of theory from reality that produces largely irrelevant research results (Argyris, Putnam and Smith, 1985). Because of these attempts, the action research was "distorted" to the way it was originally designed (Kemmis, 1993, 4).

f) Strong affirmation in a limited number of fields of study (such as the development of schools or health care organizations) and the discrete presence in most areas. This trend has as potential causes, the assertion of the experiment as the favorite method in psychosociology and the fact that higher education has a certain tendency towards conservatorism in terms of teaching and learning of research methodology (Baskerville, 1999, 4).

Due to these factors, action research did not have a spectacular evolution, except for some well-defined sectors and some scientific communities dedicated to practicing this type of research. Despite the fact that it has over six decades of existence, action research can be still considered a global emerging paradigm (Bunning, 1994).

In an article which suggested a review of the literature on action research, Bob Dick (2004) listed a number of areas of psychosocial intervention on which there are many publications including community development; medical services; education and applications in different types of organizations. The same author identifies a number of trends in the current literature: the increasing volume of articles using action research methodology; increased concern for the community of researchers and increased attention to practical details that can obtain the agreement to participate and engage participants.

Actual approaches in the Romanian environment

The rather shy use of action research in Romania can not be explained by the absence of some current local information sources, as there are many authors who have presented action research in their work referring to the methodology of the research,

community development or psychosocial intervention. Therefore, I will present three definitions of action research from some of the books published in the last decade:

- 1) "An attempt to associate social and human sciences to the action which a power can develop in different areas of public life (political, educational, administrative, economic). It is a new type of applied research, a new general methodology of the issues of the action, a praxeology of administration, difficult to dissociate from a pedagogical intervention "(Necula, 2001, 9).
- 2) "A process of diagnosing the problems, planning and implementation of actions to reduce or eliminate failures while monitoring the induced social changes" (Chelcea, 2004/2007, 201);
- 3) "it is an iterative process that involves a series of activities including the diagnosis of social problems, social intervention, analysis of intervention results, adjusting the strategy of social intervention" (Precupețu, 2007, 105).

The attempts to delimit the action research features are numerous and relatively diverse in terms of content, being made in different socio-cultural contexts. In this section I will briefly present the characteristics presented in the Romanian literature, also adding the presentation of three prominent features: the dual nature (research and social action); the predominantly use of qualitative methods and the iterative approach.

The current characteristics of action research outlined in the recently published literature sources in Romania (from where I also extracted the definitions above) are grouped in the following table:

Table 1. Characteristics of action research

The author of the classification and the identified characteristics		
Robert B. Burns (1990 / 2000):	Ortrun Zuber – Skeritt (1992):	Iuliana Precupețu (2007):
<ol style="list-style-type: none"> 1. It is situational, as it refers to the diagnose of a problem in its specific context and seeks to address it in context; 2. It involves the researcher's collaboration with the social actors in diagnosing the problems; 3. It involves the direct participation of social actors in the conduct of research; 4. It is self-evaluative, all those involved in the research, continuously evaluate the results of 	<ol style="list-style-type: none"> 1. It has a rather practical outcome than a theoretical one 2. It is participative and involves the researcher's collaboration with the population studied; 3. Is the "emancipatory" : it frees the interviewees of the status of "subjects" of research; 4. It is interpretive, giving importance to the points of view of all research participants, without considering that only the 	<ol style="list-style-type: none"> 1.It is vased upon de experience lived by the social actors and it addresses it; 2. Includes many ways of knowing intuitive, experimental and conceptual and tried to connect them with theory; 3. It develops in partnership, it is explicitly and actively participative 4. It concentrates on the issues with practical significance; 5. It works with (rather than

changes.	experts position is "correct"; 5. It has a critic orientation and its goal is to change the situation of the researched persons, groups and communities	studies) people, it develops new ways of seeing and perceiving the world (creating a theory based upon experience); 6. It has as a goal, the construction of a durable ability to solve problems for those involved.
----------	--	---

Note. For compiling Table 15 I used the following bibliographic sources: S. Chelcea (2004/2007, 201-202) for the first two columns and I. Precupetu (2007, 107-108) for the third column.

As its name suggests, action research has two categories of targets: the one concerning the research and the one concerning the social action. Referring to the two sides, Bob Dick (1993) noted that, the research aims to improve knowledge for the researcher and / or client (and often for a wider community), while the actional aspect relates to the production of a change in a community, organization or intervention program. Due to the dual side, action research presents itself today as a continuum, with applications rather oriented towards action (where the research is viewed as a "marginal benefit" and the orientation towards practice is explicitly stated (O. Zuber-Skerritt 1992 16) and others located in contrast, focused on the research side (where the focus is on design and data collection, rather than on the organization of the intervention).

Whichever side is accentuated, action research comprises two distinct sets of methodology: of intervention (designed to ensure the achievement of the changes pursued and include - as a mandatory element - involving those who will be most affected by the change) and of research (designed to generate valid, in a way that captures the functioning of the group or organization and / or the action research process). If the two sets of methodologies are judiciously combined, action research presents for the participants the appearance of a "natural way" to do research and action at the same time (Dick, 2002, 7).

The current action research is rather qualitative or uses a mix of qualitative and quantitative methods, a feature that is associated to the fact that the application of quantitative methods in the context of action research is often difficult and time consuming , while the intervention is expected with some emergency by a particular group or by an organization (Dick , 1993 , 4) .

Since the views of social actors dominate the field of research and the requirement of self-evaluation of action research manifests (the requirement of reflexivity), the action research is a type of longitudinal research, often conducted in a qualitative paradigm .

This feature is closely related to the "opposition " to the positivism and the criticism related to action research , usually made by followers of the quantitative methods. Significantly, the articles on action research appear almost exclusively in magazines dedicated to this topic and sometimes in literature for qualitative approaches .

BIBLIOGRAPHY:

- Argyris, Chris, Putnam, Robert și Smith, Diana McLain. (1985). *Action Science: Concepts, Methods and Skills for Research and Intervention*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bargal, David. (2006). Personal and intellectual influences leading to Lewin's paradigm of action research: Towards the 60th anniversary of Lewin's 'Action research and minority problems' (1946). *Action Research*, 4, 367–388.
- Baskerville, Richard L. (1999). Investigating information systems with action research. *Communications of the Association for Information Systems*, 2, 1-16.
- Bunning, Cliff. (1994). *Action research: An Emerging Paradigm*. Brisbane: Tertiary Education Institute, The University of Queensland.
- Chelcea, Septimiu. [2004] (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică.
- Chițu, Cosmina. (2006). Recenzie la M. Lambriu, I. Mărginean (coord.), M. Preda, D. Radu și O. Țigănescu. (2004). "Parteneriat public-privat în furnizarea de servicii sociale". *Calitatea vieții*, 1-2, 205-207.
- Collier, J. (1945). United States Indian Administration as a laboratory of ethnic relations. *Social Research*, 12, 265–303.
- Dick, Bob (1993). *You want to do an action research thesis?* <http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/art/arthesis.html>
- Dick, Bob. (2004). Action research literature: Themes and trends. În *Action Research*, vol. 2(4): 425–444.
- Dick, Bob. (1999). *Qualitative action research: improving the rigour and economy*. <http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/arp/rigour2.html>.
- Dick, Bob. (2002). *Action research: action and research*. <http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/arp/aandr.html>.
- Filipescu, Iancu. (2006). Din contribuțiile profesorului Henri H. Stahl la dezvoltarea sociologiei istoriei. *Sociologie Românească*, 3. http://old.sociologieromaneasca.ro/2006/3/sr_2006_3_a04
- Golu, Pantelimon. (1974). *Psihologie socială*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Kemmis, Stephen. (1993). Action research and social movement: A challenge for policy research. În *Education Policy Analysis Archives*, 1, 1-12.
- Kock, Nereu F. Jr., McQueen, Robert J. și Scott, John L. (1997). Can action research be made more rigorous in a positivist sense? The contribution of an iterative approach. *Journal of Systems and Information Technology*, 1, 1-23.
- Lambriu, Mihaela și Mărginean, Ioan (coord.). (2004). *Parteneriatul public-privat în furnizarea de servicii sociale*. București: Editura Ziu.
- Lewin, K. (1948). *Resolving Social Conflicts. Selected Papers on Group Dynamics*. New York: Harper & Row.
- Lewin, Kurt. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2, 34-46.
- Lewin, Kurt. (1947a). Frontiers in group dynamics, I. Concept, method and reality in social science; Social equilibria and social change. *Human Relations*, 1(1), 2–38.

- Lewin, Kurt. (1947b). Frontiers in group dynamics, II. Channels of group life, social planning and action research. *Human Relations*, 1(1), 143–153.
- Lewin, Kurt. [1943](1951). Problems of research in social psychology. În D. Cartwright (ed.), *Field Theory in Social Science: Selected Theoretical Papers by Kurt Lewin* (pp. 155–169). New York: Harper & Row.
- Neculau, Adrian (coord.). (2001). *Intervenția psiho-socială în grupurile sociale defavorizate. Strategii și metodologie*. Iași: Editura Erola.
- Precupețu, Iuliana. (2007). Cercetare acțiune. În C. Zamfir și S. Stănescu (coord.). *Enciclopedia dezvoltării sociale* (pp. 105-110). Iași: Editura Polirom.
- Rostas, Zoltan. (2000). *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl*. București: Editura Paideia.
- Rostas, Zoltan. (2000). *Monografia ca utopie. Interviuri cu Henri H. Stahl*. București: Editura Paideia.
- Rostas, Zoltan. (2005). *Atelierul gustinian. O abordare organizațională*. București: Editura Tritonic.
- Stahl, Henri H. (1975). *Teoria și practica investigațiilor sociale. Volumul 2. Cercetările interdisciplinare zonale*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Stahl, Henri H. (1981). *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*. București: Editura Minerva.
- Zuber-Skerrit, Ortrun. (1992). *Action Research in Higher Education*. Londra: Kogan Page.

ASSESSING THE RISK ASSOCIATED TO HYDROCARBONS POLLUTION ON A SITE LOCATED IN THE MORPHOHYDROGRAPHIC BASIN OF THE MUREȘ RIVER

Tiberiu Cioban, PhD Candidate, "Babeș Bolyai" University of Cluj-Napoca; Florica Silaghi, PhD Candidate, Technical University of Civil Engineering, Bucharest; Radu Lacatus, Assist. Prof., PhD, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Cluj-Napoca; Robert Cristian Purdoiu, Assoc. Prof., PhD, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Cluj-Napoca; Gabriela Bereșescu, PhD, MD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș,

***Abstract:** This paper presents the quantitative characterization of risk to human health and biotical environment factors, by assessing contamination sources, exposure pathways and receptor negative impact in terms of source-pathway-receptor relationship. Establishing the concrete measures and risk management activities for the analyzed site starting from identifying "significant link pollution" for the former warehouse storage and distribution of petrol and complementary petroleum products located inside the Sângeorgiu de Pădure city in Mures County. Laboratory results obtained from carried tests on samples of soil and groundwater were analyzed, evaluated, interpreted and interpolated using RBCA software (Risk Based Corrective Action). There are approached issues related to assessing the nature and degree of benzene contamination of soil, subsoil, groundwater related to the site and surrounding area, with recommendations for implementing corrective actions to remedy this site.*

The study confirms the direct relationship between the structure and texture of terrace warehouse on top of which was built the structures and pollutant dispersion area, on surface as well as in depth.

It also confirms the existence of a causal link between the morphological structure of site, physicochemical properties (behavior, aggression, toxicity and bioavailability) of the pollutant agent in source-pathway-receptor relationship and generated hazard or risk. The aim is to optimize the evaluation process towards a proper interpretation of the state of the environment with the purpose to obtain BATNEEC solutions (Best Available Technology Without Excessive Cost) for remediation or other corrective measures.

Keywords: hazard, risk assessment, benzene, toxicity, soil remediation.

Introducere

Petrolul este un produs indispensabil în special ca sursă importantă de energie, însă pe cât este de necesar pe atât de periculos din punct de vedere ecologic. Dezvoltarea industriei petrochimice este asociată cu apariția unor probleme legate de protecția mediului. Contaminarea solului, subsolului, sedimentelor și a apelor subterane cu produse petroliere, în România, constituie o preocupare de interes major la nivelul mediului academic, autorităților, societății civile și a proprietarilor de situri poluate istoric. Acest demers științific are ca scop prezentarea evaluării cantitative de risc pentru fostul depozit de produse petroliere, astfel încât, prin managementul riscului să se asigure o reducere a nivelului concentrațiilor poluanților până la standardele acceptate de reglementările în vigoare.

În contextul actual, evaluarea riscurilor este folosită ca instrument de sprijin în gestionarea siturilor contaminate prin estimarea cantitativă a riscului pentru sănătatea umană generat de prezența poluanților organici în diferite matrici de mediu.

Pentru a atinge obiectivele propuse au fost realizate următoarele activități: examinarea datelor existente și realizarea unui model conceptual pentru amplasament care să identifice legăturile de contaminare care necesită evaluarea cantitativă a riscurilor; identificarea legăturilor de contaminare ce impun intervenția în procesul de remediere; calculul obiectivelor de calitate a remedierii. Opiniile exprimate și comentariile prezentate în acest studiu exprimate sunt bazate pe informațiile furnizate, fiind posibil să existe condiții referitoare la amplasament care nu au fost descoperite de investigațiile efectuate și care, prin urmare, nu au putut fi luate în considerare.

Orașul Sângiorgiu de Padure este situat în sectorul estic al Podișului Târnavelor al cărui fundament geologic este cristalin acoperit de o cuvertura sedimentară. Albia Târnavei Mici este însoțită, pe întreaga ei lungime, de un substrat alcătuit din depozite aluvionare (pietrisuri și argile nisipoase), în exteriorul luncii, fiind prezente, cu preponderență, argilele marnoase, nisipurile, pietrisurile și, rar, conglomeratele și tufurile. Târnavă Mică formează un adevărat culoar depresionar, cu o luncă în continuă largire de la est la vest și cu terase fluviale extinse.

Corpul de apă subterană ROMU04 aferent sitului studiat, de tip poros permeabil, este localizat în depozitele aluvionare, de vârstă cuaternară, ale luncii râului Târnavă Mică și ale afluenților acesteia. Depozitele sunt alcătuite din nisipuri cu pietrișuri, mai rar bolovănișuri, cu nivele de argile și argile nisipoase, cu aspect lenticular. [13]. Orizontul acvifer are grosimi de 2-10 m, având un pat impermeabil alcătuit din marne și argile, interceptat la adâncimi de 5-15 m. Cele mai mari grosimi, în jur de 10 m, se întâlnesc în regiunea Bălăușeri-Bahnea-Seuca, în zonele centrale ale luncilor, sau în lunca din malul stâng al Târnavei Mari. Pe anumite sectoare depozitele aluvionare sunt colmatate, în proporție variabilă, cu material fin, mâlos argilos. Nivelul hidrostatic se găsește la adâncimi de 1-5 m, orizontul acvifer freatic fiind în general cu nivel liber. Local, unde în acoperiș apar depozite argiloase siltice, nivelul este ușor ascensional. Debitul specific are valori de la sub 1 l/s/m, până la 5-6 l/s/m (Bălăușeri-Seuca), iar coeficienții de filtrație de până la 40-50 m/zi. Valorile transmisivităților nu depășesc 400-500 m²/zi. Alimentarea corpului de apă se face în principal din precipitații, infiltrația eficientă având valori 31,5-63 mm/an. Valea Târnavei Mici și afluenții acesteia drenează, în general, corpul de apă freatic. În imediata apropiere a râurilor nu este exclus ca, mai ales în perioada de viituri, să aibă loc o inversare a fluxului subteran. Acoperișul stratului acvifer este reprezentat prin sol vegetal sau prin nivele de argile și argile nisipoase siltice, cu grosimi de până la 5 m și cu dezvoltare discontinuă.

Material și metodă

Metodologia de lucru aplicată în acest studiu de caz constă în identificarea sitului poluat istoric, localizarea perimetrelor de foraj, investigații intruzive prin prelevarea de probe, la nivel de orizont poluat, încercările de laborator granulometrice, biologice, chimice a carotelor și probelor de apă. Impactul negativ generat de concentrația principalelor tipuri de poluanți identificați, pericolul și riscul pe care îl generează a constituit baza de date în articularea demersului științific. Poluanții organici analizați au fost: hidrocarburile alifatică (TPH), hidrocarburile aromatice (BTEX), aditivi (MTBE, ETBE, TAME) și metalele grele (Pb, Cu, Ni, Zn).

Situl analizat reprezintă un vechi depozit de carburanți, localizat la nivelul terasei de luncă a Târnavei Mici, cu o altitudine relativă de 1-3 m (altitudinea absolută fiind de 347-350 m) în perimetrul localității Sângeorgiu de Pădure (fig.1, fig. 2).

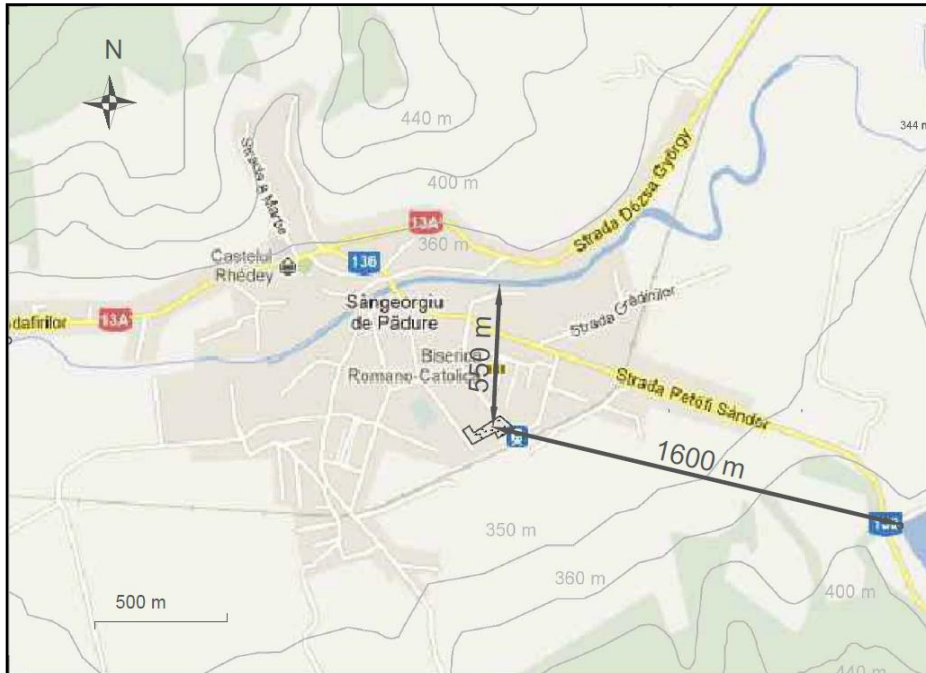

Figura 1. Poziționare sit studiat

Demersul științific presupune identificarea și caracterizarea amplasamentului studiat prin prisma următoarelor: sursa poluantă; căile de transport, mediile și mecanismele de extindere; receptorii afectați sau posibil afectați de poluare având ca reper de pornire încadrarea dată de autoritatea locală pentru folosința actuală și/sau planificată a terenului.

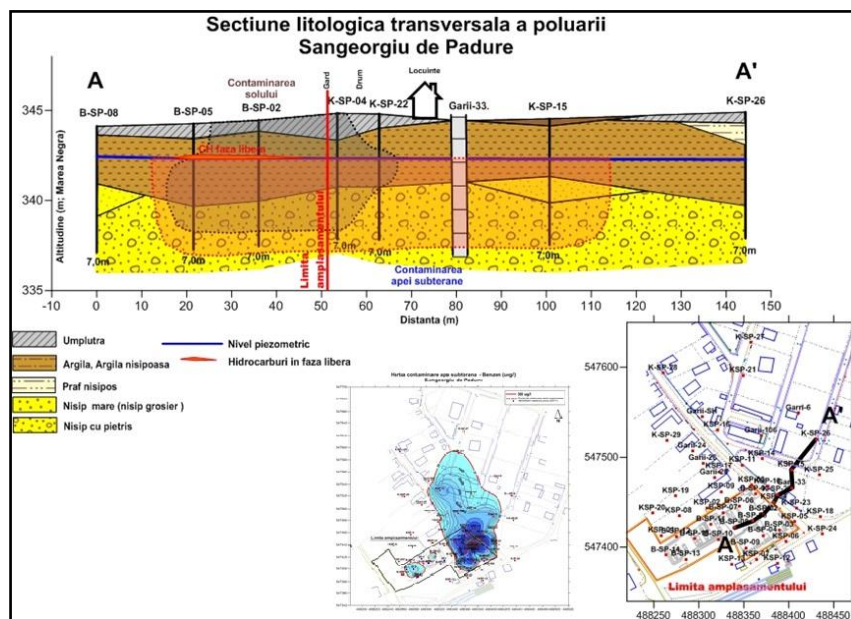

Figura 2. Secțiune litologică, amplasare foraje și hartă cu dispersia benzenului în apă

Definirea sistemului : Sursă–Cale–Receptor, cuantificarea căilor de transport, de expunere și determinarea riscului. În baza nivelului de risc determinat s-a efectuat calculul valorii țintă de decontaminare SSTL (Site Specific Target Level) cu metoda RRA (Reverse Risk Assessment). Relațiile și legăturile complexe de poluare dintre sursele potențiale, calea lor de acțiune și receptorii expuși au fost analizate prin prisma unui model conceptual pentru amplasament (fig.3) și au stat la baza demersului științific de determinare a hazardului și riscurilor legate de amplasament. Abordarea recunoaște că absenta oricareia dintre componentele unei legături de contaminare va duce la un risc nesemnificativ.

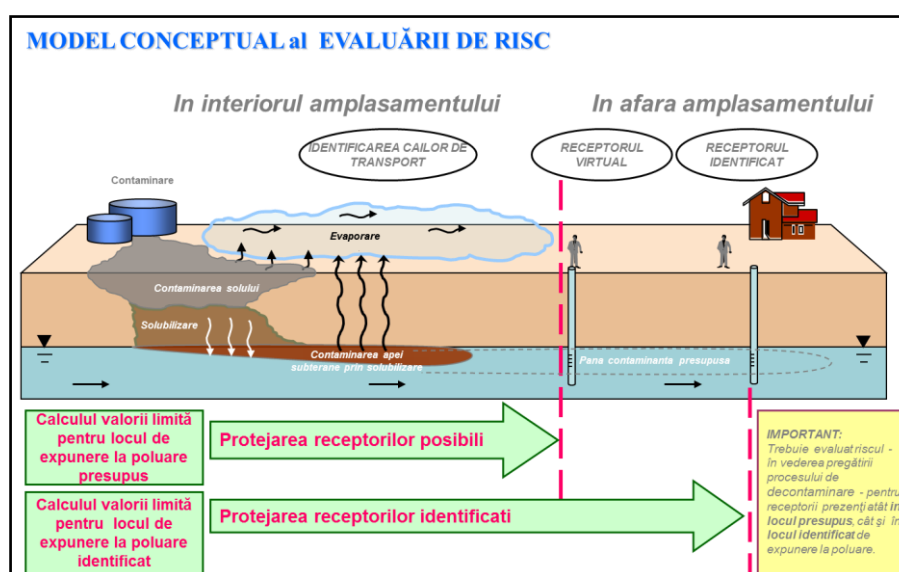

Figura 3- Modelul conceptual

Evaluarea riscului, în asociere cu relațiile de contaminare identificate s-a realizat prin modelarea căilor de contaminare și a scenariilor de expunere relevante atât pentru cuantificarea naturii riscului, cât și a probabilității de expunere, în conformitate cu abordarea generală a UE și SUA transpusă în prevederile legislației românești.

Evaluarea riscului a fost efectuată cu softwareul RBCA Tool Kit for Chemical Releases Version 2.52 aplicându-se standardele: [3] [4]

Parametrii solului specifici sitului, determinați prin investigații, încercări de laborator sau preluări din literatura de specialitate au fost grupați în două categorii, analizați, integrați și implementați în modelul matematic. Prima categorie a grupat informații relevante ce caracterizează „sursa” contaminării și înglobează date de hidrogeologie: adâncimea la care a fost interceptată apa subterană, zona capilară, vadoasă, suprafața contaminată, extinderea laterală de sol poluat, lungimea terenului afectat paralel cu direcția vântului și direcția de curgere, etc. Cea de a doua categorie grupează informații legate de tipul de sol, densitate, conductivitate hidraulică verticală, permeabilitatea de migrare a vaporilor, conținut volumetric de aer și apă a zonei vadoase, etc. În definirea parametrilor solului au fost abordate și aspecte legate de infiltrarea netă a precipitațiilor, partiționarea fracției de masă a carbonului organic din sol, pH-ul, etc. [15]. [17].

Parametrii corpului de apă subterană specific sitului ROMU04, determinați prin investigații, încercări de laborator sau preluați din literatura de specialitate au fost analizați, integrați și implementați în modelul matematic având ca reper evacuarea volumetrică de apă, viteza medie de curgere liniară, conductivitatea hidraulică, gradientul hidraulic, porozitatea efectivă, fracția de carbon organic din sol în unitatea de apă subterană[9]. [16]., în interdependență cu datele legate de contaminați, mai precis de comportamentul acestora după deversare și infiltrarea secvențială a lor în mediul subteran străpungând zona vădoasă, capilară până ajung să solubilizeze, disperseze sau să fie angrenați în mecanisme de transport asigurate de acviferul freatic. [11] [12].

Sursa de poluare analizată este benzenul, component al clasei de hidrocarburi aromatice (BTEX benzenul, toluenul, etilbenzenul și xilenul) sunt toxice cu efect cancerigen pronunțat. Efectele toxice tardive ale benzenuului sunt mai complexe, producând pe termen lung grave dezechilibre ecologice. Din păcate omul de multe ori subestimează toxicitatea produselor petroliere, în timp savanții, printre care Blumer, deosebesc 2 categorii de efecte toxice: imediate și tardive. Efectul imediat se datorează agresivității hidrocarburilor de tip LNAPL și DNAPL, cele saturate puțin solubile în apă, în concentrații mici produc anestezie, iar în doze mai mari moartea animalelor, în special a formelor tinere. [15] [18].

Evoluția și comportamentul poluanților lor organici în sol este guvernată de mai mulți factori, incluzând caracteristicile solului, proprietățile compuse și de factori mediu [1] [2]. Poluanții organici au fost în mod tradițional studiați cu tehnici de extracție exhaustive și aceste rezultate sunt adesea cuplate la riscul modelelor de evaluare pentru a adăuga o interpretare biologic. Cu toate acestea, această abordare nu ia în considerare două procese importante, biodisponibilitatea și îmbătrânire [14]. [7].

Biodisponibilitatea este mai degrabă dinamică decât un proces static. Pierderile dependente de timp în biodisponibilitatea au fost demonstrate pentru mai multe produse chimice organice și anorganice. La intrarea în sistemul de sol, prima dată poluanții contaminează zona macroporilor și suprafața particulelor care conțin relativ puține bacterii, ulterior ei difuzează în pori mai mici, caz în care biotransformare poate avea loc, în situația în care condițiile de mediu sunt în favoarea activității microbiene. poluanții, difuzează în pori extrem de mici ai substanțelor minerale sau fracția organică din sol[5]. Natura și amploarea proceselor de îmbătrânire depinde de structura și textura solului, de proprietățile complexe ale carburanților și se datorează unor acțiuni fizice, chimice și biologice [6] [14] Tehnici de fiabile reprezentative pentru evaluarea fracției biodisponibile a contaminanților organici încă lipsesc. Problema este complicată datorită faptului că această fracțiune variază în funcție de proprietățile fizico-chimice ale moleculei; [6]

Rezultatele încercărilor de laborator pe probele de sol, analizate prin prisma prevederilor Ordinul nr. 756 din 3 noiembrie 1997 pentru aprobarea Reglementării privind evaluarea poluării mediului emis de Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului, folosind ca limită concentrația pragurilor de intervenție pentru soluri „cu folosință mai puțin sensibile”, asemeni sitului studiat, reliefează o poluare semnificativă, valorile concentrației depășind limita de intervenție (2 mg/Kg s.u.). La adâncimea de 0,5 m, în jumătatea estică a amplasamentului, zona fostelor rampe de încărcare/descărcare, a casei pompelor și a rezervoarelor supraterane orizontale s-au identificat valori ale concentrației benzenuului

cuprinse între 0,63 mg/kg s.u – 3,9 mg/kg s.u. La adancimea de 2,5 m în zona amplasamentului ce cuprindea toate potențiale surse de contaminare din perioada de funcționare a depozitului: rezervoare verticale și orizontale, case de pompe, rampe de încărcare/descărcare și casa pompelor s-au identificat concentrații între 5,53 – 96,4 mg/kg s.u, cu maxim extremitatea SE a amplasamentului (fig. 4) [20].

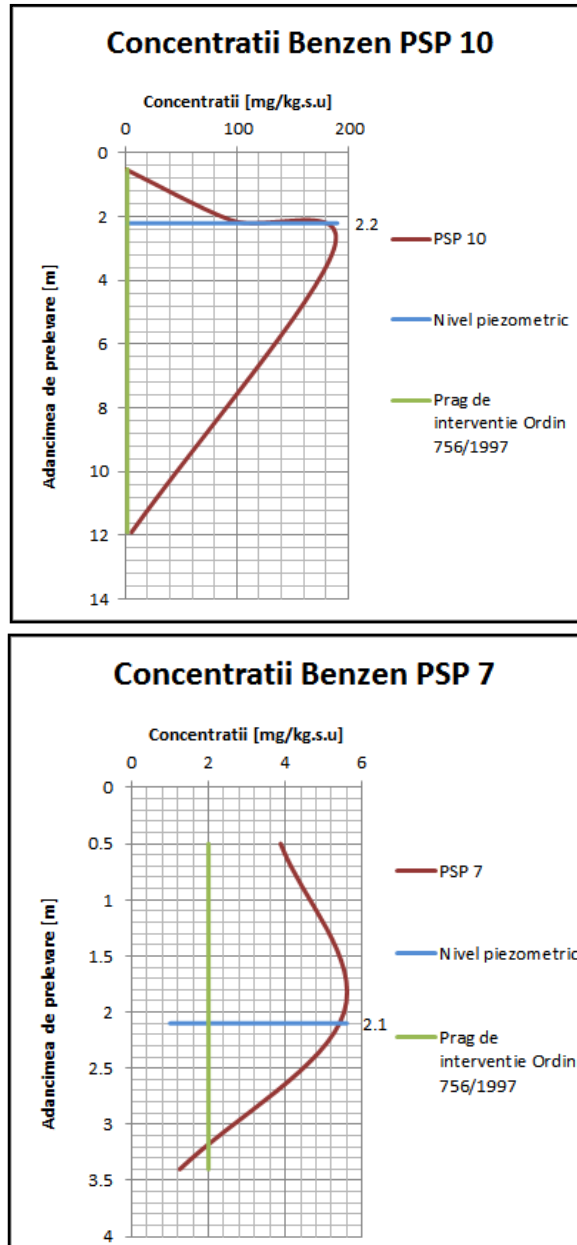

Figura 4. Concentrația benzenului în sol (foraj 10, foraj 7)

În ceea ce privește conținutul de hidrocarburi, probele de apă prelevate din fântânile rezidențiale s-au situat peste limitele de reglementare. Fântânile rezidențiale sunt, prin urmare, considerate a fi receptori pentru hidrocarburile din apele subterane de deasupra amplasamentului. În plus, dat fiind faptul că zona rezidențială din proximitate este situată în aval de amplasament, pe direcția de curgere a apei subterane, concentrațiile de benzen identificate în aceste surse particulare de apă potabilă sunt relevante pentru a ilustra calitatea apelor subterane în afara amplasamentului.

Evaluarea ecotoxicologică s-a făcut pornind de la efectul produs de poluanți asupra stării sănătății umane și ecosistemelor avându-se în atenție, cu prioritate, identificarea valorilor toxicologice de referință. Efectele expunerii la orice substanță periculoasă depind de doza, durata, modul în care sunt expuse, trasăturile personale, obiceiurile și, dacă sunt prezente și alte substanțe chimice periculoase. Specificul evaluării impune a se ține cont de factori precum Biodisponibilitatea și/sau Bioconcentrarea apreciați ca factori cheie în evaluarea gradului de impact al poluanților asupra factorilor de mediu biotici.

Însemnările din rapoartele laboratorului acreditat RENAR care a efectuat încercările pe probele prelevate, la rubrica 'tipul contaminantului' se precizează faptul că, natura contaminantului identificat în probele de sol și apă subterană provine din carburanți și produse complementare acestora, precum: benzine, kerosen, motorine, ulei greu, vaseline-parafine.

Din familia BTEX fac parte: Benzenul, Toluenu, Etilbenzenul, Xilenul alți alchilbenzeni: i-Propil-benzen, n-Propil-benzen, 1,3,5-Trimetil-benzen, Butil-benzen tert., Butil-benzol sec., 1,2,4-Trimetil-benzen, 1,2,3-Trimetil-benzen, i-Propil-toluen, m-Dietil-benzen, p-Dietil-benzen, n-Butil-benzen, 1,3-Diizopropil-benzen, 1,3,5-Trietil-benzen, 1,2-Metil-etil-benzen, 1,3-Metil-etil-benzen și 1,4-Metil-etil-benzen-ul.

Benzenul prezintă proprietăți foarte bune de volatilizare și solubilizare în apă, se eliberează ușor din mediile poluate cu predispoziție la dispersie în apa subterană fapt ce generează risc crescut asupra sănătății umane și mediului ambiant. Inhalarea acută și expunerea orală la benzen sunt cunoscute că provoacă moartea la om. Cauza morții atât din inhalare cât și expunerea orală este de obicei asfixierea, stop respirator sau colaps cardiac. Expunerea la benzen poate fi, de asemenea, letală și la animale. Benzenul este cunoscut că provoacă daune sistemului hematopoietic, aplazia medulară, pancitopenie, cu manifestare ulterioară de leucemie mieloidă acută (AML și ALL forma cronică face, în România, anual, aproximativ 300 de noi victime. (www.europafm.ro/.../leucemia-mieloida).

Datele și rezultatele cercetărilor privind efectele asupra ființelor umane și animalelor, arată că expunerea la benzen provoacă efecte toxice în sistemul hematologic, celulele sanguine, leucocitele, eritrocitele și, inclusiv trombocitele sunt sensibile la aceste efecte. Studiile mai arată că benzenul și/sau metaboliții săi sunt genotoxici pentru om, țintele de genotoxicitate par a fi limfocitele periferice și celulele maduvei osoase. Studiile profesionale, cele epidemiologice pe exponenți umani, pe animale, precum și în culturi de celule in vitro arată faptul că benzenul este genotoxic având o acțiune clastogenă, capabil de a „rupe” ADN-ul într-o manieră observabilă la nivelul cromozomului [8] [10] [19]

Căile de expunere a receptorilor la efectul nociv al agentului contaminant benzen identificat în apa subterană au fost analizate prin prisma următoarelor posibilități: ingerarea apelor subterane afectate prin consumul direct de apă sau consumul de alimente preparate pe baza de apă provenită din puțuri amplasate în curțile din zona limitrofă sau expunere la apă de suprafață care primește o descărcare a apelor subterane poluate; consumul de legume, fructe cultivate în grădinile, solariile din proximitatea sitului irigate cu apă subterană infestată din puțuri particulare; expunere dermală prin purtarea de lenjerie de corp spălată, în mod constant, cu apă contaminate provenită din puțurile particulare ale caselor din vecinătatea amplasamentului. Expunerea receptorilor la efecte periculoase ale benzenului identificat posibil identificabil în râul Târnava Mică, zona unde are loc descărcarea apelor

subterane poluate, se manifestă prin expunere dermală prin înot, consum de pește recoltat din râu ori expunerea directă a ființei umane sau speciilor acvatice cu habitat în zona de interes. Căile de expunere a receptorilor la efectul nociv al agentului contaminant benzen identificat în sol se referă la efectele combinate ale expunerii umane la solurile de suprafață afectate prin contactul cutanat, ingestie accidentală, inhalarea de vapori și praf, și ingestia de legume cultivate de rezidenții din proximitate pe solul sau subsolul contaminat.

Expunerea la aer poluat implică inhalarea de vapori în aerul ambiental emanați de soluri și/sau ape subterane poluate și a particulelor fine (praf) generate de suprafața solurilor afectate. În procesul de analiză a căilor de expunere a receptorilor pe calea aerului s-a luat în calcul și posibila expunere la aerul din interiorul clădirilor, construcțiilor existente sau viitoare în care își desfășoară ori posibil/probabil se vor derula activități economice (pază, organizare de șantier, decontaminare).

Receptorii umani sunt considerați ca țintă de maximă importanță și constau în categoriile de persoane ce dețin proprietăți, locuiesc efectiv în așezări situate, în principal, în aval de suprafața contaminată, pe direcția de curgere a apei subterane. În aceeași categorie sunt evaluați și muncitorii și/sau lucrătorii în construcții sau cei care vor fi implicați în lucrări de orice natura (tehnico-edilitare, decontaminare, etc) evaluați ca și adulți.

Receptorii potențial expuși din zona studiată sunt locuitorii clădirilor de pe amplasament (s-a luat în considerare folosința viitoare a sitului) inclusiv zonele exterioare ale acestuia. La determinarea factorilor de expunere referitor la muncitorii prezenți pe amplasament, s-au utilizat, date furnizate de Inspectoratul Teritorial de Muncă, literatura de specialitate și rezultatele examenilor și testelor internaționale (U.S. EPA, 1997), implementate sau deținute de aplicația program.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Modelul RBCA a calculat simultan riscurile pentru utilizatorii amplasamentului, cât și pentru resursele de apă subterană printr-o singură rulare a modelului, o dată ce parametrii de intrare adecvați au fost selectați și implementați. Inițial s-a modelat expunerea receptorilor din zona rezidențială și a resurselor de apă subterană din afara amplasamentului respectiv, fântânile particulare situate la cca. 20-30 m în aval față de limita de proprietate și la 550 m, pe direcția de curgere a apei freatice, față de râul Târnava Mică afluent al Mureșului.

RBCA SITE ASSESSMENT						Baseline Risk Summary-All Pathways					
Site Name: Sangeorgiu de Padure				Completed By:							
Site Location: Romania - Judetul Mures				Date Completed:		1 of 1					
BASELINE RISK SUMMARY TABLE											
EXPOSURE PATHWAY	BASELINE CARCINOGENIC RISK				BASELINE TOXIC EFFECTS						
	Individual COC Risk		Cumulative COC Risk		Risk Limit(s)	Hazard Quotient		Hazard Index		Toxicity Limit(s)	
	Maximum Value	Target	Total Value	Target	Exceeded?	Maximum Value	Applicable Limit	Total Value	Applicable Limit	Exceeded?	
OUTDOOR AIR EXPOSURE PATHWAYS											
...	4,1E-5	1,0E-5	4,1E-5	1,0E-5	■	1,9E+1	1,0E+0	2,9E+1	1,0E+0	□	
INDOOR AIR EXPOSURE PATHWAYS											
...	NA	NA	NA	NA	□	NA	NA	NA	NA	□	
SOIL EXPOSURE PATHWAYS											
...	2,9E-5	1,0E-5	2,9E-5	1,0E-5	■	5,2E+1	1,0E+0	5,9E+1	1,0E+0	□	
GROUNDWATER EXPOSURE PATHWAYS											
...	4,2E-2	1,0E-5	4,2E-2	1,0E-5	■	8,3E+2	1,0E+0	8,4E+2	1,0E+0	■	
SURFACE WATER EXPOSURE PATHWAYS											
...	NA	NA	NA	NA	□	NA	NA	NA	NA	□	
CRITICAL EXPOSURE PATHWAY (Maximum Values From Complete Pathways)											
	4,2E-2	1,0E-5	4,2E-2	1,0E-5	■	8,3E+2	1,0E+0	8,4E+2	1,0E+0	■	
	Groundwater		Groundwater			Groundwater		Groundwater			

Figura 5 Evaluarea în ansamblu a gradului de risc

Pe baza datelor introduse în model, rezultatul calculului arată faptul că limitele de risc au fost depășite pentru căile de expunere apa/sol/aer, poluarea are loc prin contactul cu solul contaminat, degajarea prafurilor, emisiilor, iar factorii de mediu nu întrunesc standardele de calitate/sănătate stabilite de Organizația Mondială a Sănătății (Fig.5). Doza zilnică maxim admisă este cu mult depășită atât pentru apa freatică ingerată cât și pentru solul ingerat prin praful cu conținut de hidrocarburi, iar pentru muncitorii de la rețeaua edilitară, muncitorii din domeniul comercial/industrial pe amplasament sau locuitorii din zona.

Pe baza rezultatelor obținute din evaluarea de risc, prin efectuarea unui calcul revers în cazul unor componente ai poluanților s-a căutat aceea concentrație, care în cazul receptorilor umani afectați nu implică un risc prin expunere orală, dermală sau prin inhalare, adică în cazul compușilor carcinogeni valoarea coeficientului de risc este $HCRQ < 10^{-5}$, iar în cazul compușilor necarcinogeni este $HRQ < 1$. Utilizând programul de analizare a riscurilor RBCA Tool Kit, luând în calcul ipoteza ca, apa freatică să fie expusă ca receptor la contaminare prin spalarea suprafeței amplasamentului de către apa meteorică, favorizează solubilizarea poluanților din solul contaminat. Prin utilizarea metodei calcului revers s-au determinat valori ale concentrației poluanților ce pot fi menținuți în sol la finalizarea bioremedierii și care nici prin procesul de spălare și implicit solubilizare a poluantului rămas în sol nu pot contamina apa subterană.

De asemenea, utilizând același program și aceeași metoda de calcul s-au determinat valori ale concentrației poluanților ce pot fi menținuți în apa subterană încât aceștia să nu poată polua și afecta sănătatea populației și a mediului în ipoteza în care apa freatică să constituie sursa de poluare.

Concluzii

Desfășurarea unui model conceptual pentru amplasament și zona înconjurătoare a identificat relații potențiale de contaminare pentru sol prin infiltrarea și dispersia hidrocarburilor în corpul de apă subterană ROMU04 și contaminarea acviferului aferent amplasamentului; expunerea prin contact dermic, ingerare și inhalare (praf și compuși organici volatili gen BTEX) la hidrocarburile deversate în sol a potențialilor viitori, utilizatori ai terenului în scop industrial sau rezidențial.

În ceea ce privește apa subterană s-a constatat migrarea, transportul și dispersia hidrocarburilor din categoria LNAP spre fântânile private generând hazard prin consum și utilizarea apei ca și potabilă, grădinarit sau alte utilizări domestice; Migrarea hidrocarburilor din apa subterană spre râul Târnavă Mică, hazard prin consum de pește, scăldat, irigații și efecte asupra ecosistemului acvatic; Migrarea hidrocarburilor LNAP din apele subterane sub proprietățile învecinate pe direcția N-NE ceind hazard prin expunere la inhalare, cu preponderență în interiorul beciurilor, subsolurilor și încăperilor de la parter;

Rularea modelului pentru fluxul contaminațiilor în apa freatică a identificat faptul că, concentrații extrem de scăzute de benzen vor ajunge în râul Târnavă Mică existând un risc

real pentru apa de suprafață și nici pentru ecosistemele acvatice. Concentrații extrem de mari de BTEX vor atinge limita propusă în sensul descendent al gradientului hidraulic al amplasamentului, existând risc potențial pentru viitoarele extrageri și consum sub diferite forme a apei din fântâni în zona rezidențială. Implementarea modelului pentru a identifica potențiale riscuri pentru o viitoare dezvoltare rezidențială sau industrială a amplasamentului a adus în prim plan faptul că există risc semnificativ pentru inhalarea, în spații interioare, a benzenului prezent în apa freatică atât în cazul dezvoltării industriale, cât și în cel rezidențial. Riscurile calculate pentru viitorii utilizatori ai amplasamentului în cadrul dezvoltărilor ulterioare, rezidențiale sau industriale se bazează pe ipoteza ca apa freatică nu va fi extrasă în scopuri potabile sau pentru irigarea culturilor agricole. Trebuie menționat faptul că, s-a prevăzut un risc cauzat sănătății umane de către concentrația benzenului din sol prin contact direct sau prin ingestie în cazul unor dezvoltări ulterioare, fie rezidențiale, fie industriale se impune decontaminarea acestuia prin bioremediere combinată in situ cu metoda ex situ one site.

În concluzie, investigarea de amplasament și evaluarea condițiilor indică faptul că prezența benzenului în apa freatică și sol impune un risc semnificativ pentru sănătatea umană în cazul rezidențelor și a unor dezvoltări ulterioare, fie rezidențiale, fie industriale. Prin urmare, se impune concluzia ca remedierea solului și apei freatice din subteranul amplasamentului este necesară.

Modelul RBCA a fost folosit pentru a calcula și valorile țintă de remediere pentru benzenul prezent în sol la valoarea de 9,2 mg/kg s.u., și în apa freatică la 15 ug/l pentru dezvoltările rezidențiale și industriale. Riscul existent și dovedit poate fi eliminat numai prin eliminarea sursei de poluare (excavarea solului contaminat și tratarea apei poluate în vederea decontaminării), deoarece substanțele poluante prezente în sol, prin solubilizare în apa reprezintă o sursă continuă a poluării apei subterane.

BIBLIOGRAFIE:

- Alexander M (2000) Bioavailability and overestimation of risk from environmental. Pollutants. *Environ Sci Technol* 34:4259-4265
- Altfelder S, Streck T, Richter J (2000) Non-singular sorption of organic compounds in soil: the role of slow kinetics. *J Environ Qual* 29:917-925.
- ASTM E-2081-00 Standard Guide for Risk-Based Corrective Action (ASTM, 2004);
- ASTM E-1739-95 Standard Guide for Risk-Based Corrective Action Applied at Petroleum Release Sites (ASTM, 2002);
- Blaga G., Filipov S., Udrescu I., Rusu D., Vasile D. (2005) – *Pedologie*, Editura AcademicPres, ISBN 973 - 744 - 004 - 8
- Chung N, Alexander M (1998) Differences in sequestration and bioavailability of organic compounds aged in dissimilar soils. *Environ Sci Technol* 32:855-860
- Cornelissen G, Rigterink H, Ferdinandy MMA, van Noort PCM (1998) Rapidly desorbing fractions of PAHs in contaminated sediments as a predictor of the extent of bioremediation. *Environ Sci Technol* 32(7):966–970

- Crump, K.S. (1994) Risk of benzen-induced leukemia: a sensitivity analysis of the Pliofilm cohort with additional follow-up and new exposure estimates. *J Toxicol Environ Health* 42:219-242.
- David I., A. Carabet, I. Sumalan, A. Nitusca (1996) – Transportul poluanților prin medii fluide , Editura Universității “Politehnica” din Timișoara
- Drs S. Hahn, J. Kielhorn, J. Koppenhöfer, A. Wibbertmann, and I.Mangelsdorf, Fraunhofer Institute of Toxicology and Experimental Medicine, Hanover, Germany
- Fetter C.W. (1993) - Contaminant Hydrogeology, Mcmillan Publishing Company, New York, ISBN – 13 : 9781577665830 , ISBN: 157766583X
- Freeze R.A., J.A. Cherry (1979) – Groundwater , Prentice-Hall , Englewood Cliffs , New Jersey, ISBN – 10: 0133653129 | ISBN-13: 9780133653120
- Irimuş I. A., Pop, O. (2008), Vulnerabilitatea teritoriului și riscurile geomorfice în județul Mureș. *Rev. Riscuri și catastrofe* , an VII, nr.5/2008, p.169-180.
- Hatzinger PB, Alexander M (1995) Effect of aging of chemicals in soil on their Biodegradability and extractability. *Environ Sci Technol* 29:537-545
- Neag G., A. Culic, G. Vereş (2001) – Soluri și ape subterane poluate. Tehnici de depoluare, Editura Dacia , Cluj-Napoca.
- Palmer C.D., R.L. Johnson (1989) – Physical processes controlling the transport of contaminants in the aqueous phase , Transport and Fate of Contaminants in the Subsurface , US Environmental Protection Agency , EPA/625/4-89/019
- Paşca D. (2002) – Ecologia și poluarea mediului , Editura U.T.Pres , Cluj-Napoca , ISBN 973-8335-39-6
- Perkins T.K., O.C. Johnson (1963) – A review of diffusion and dispersion in porous media, US Geological Survey Professional Paper , 411-A
- Ten Carcinogens in Toronto, Prepared by ToxProbe Inc. for Toronto Public Health B-15.
- WHO, 1998 IARC (International Agency for Research on Cancer). IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risk of Chemicals to Humans. Benzen. Suppl. 7 (1987) (p. 120).
- Date furnizate de firma „SC.Direct Service Ecologics SRL” cu sediul în localitatea Marghita, județul Bihor, România

PRESERVING ETHNIC IDENTITY VERSUS SOCIAL INTEGRATION OF THE ROMA COMMUNITIES

Gheorghe Dejeu, Assist. Prof., PhD, University of Oradea

Abstract: The analysis is based on data collected from the second and third year students ,majoring in Sociology and Social Work at the Faculty of Social Sciences in Oradea, in March 2014 and also on the data obtained by direct observation as a participant observer of the phenomenon of social integration dynamics of the Roma community in the town of Tinca , Bihor county, in the past 25 years . Highlighted is the role of social mechanisms and institutions in social integration : protestant churches (Baptist and Pentecostal), Day Centre, Multifunctional soup kitchens , kindergarten, school and medical clinic .

The survey methods used : observation , interview , focus group, all the mentioned institutions , interviews with mayors and the Roma advisor , Romani language teacher at the " Nicolae Jiga " school in the town of Tinca , representatives from local and religious leaders , Foundation Director " Romanian Relife " .

We also studied a large quantity of documents from the archives of the Town Hall , from citizens, old photographs, with a special mention of an interview with the eldest representative of the Roma community .

Noted that the analysis took into account economic status, cultural issues, the migration in Western European countries for financial resources with the social effects of this phenomenon, family stability versus divorce , children's education, the rate of school dropout and last but not least , considerations on relationships between the Roma community and the ethnic majority of that area, and also the evolution of the criminal activity phenomenon in the Roma community .

The complexity of the study derives not only from the multitude of issues concerning the Roma community's social life , but also taking into account the Romas community large number of 1200 people, which makes it one of the most significant Roma communities in Bihor County .

Keywords: community , social life , social institutions , Roma , Gypsy , religion , integration, ethnic identity , ethnic culture , ethnic relations .

Comunitatea minoritarilor etnici romi din localitatea Tinca, Jud. Bihor desi prezinta similitudini cu alte comunitati de romi din tara, este in multe privinte atipica. Datorita acestui fapt se pot identifica diferente majore fata de evolutiile altor grupuri de romi. Prin urmare ceea ce sustine Claude Levi Strauss in a sa antropologie structurala cu privire la faptul ca o realitate sociala poate fi identificata intr-un loc si la un timp anume si este riscant sa se generalizeze, se verifica si in acest caz.

Grupul etnic minoritar este definit ca fiind un grup sau subgroup social coeziv caracterizat printr-o traditie culturala proprie distinct fata de majoritate, vorbeste o limba proprie diferita de cea a majoritatii si foarte important, are simtul identitatii ca grup sau subgroup.

Identitatea etnică

Identitatea etnica este subordonata identitatii nationale de care difera in primul rand prin teritoriul pe care se manifesta, prin numarul indivizilor si prin nivelul de aplicare. Intre grupul minoritar etnic si natiune se stabilesc relatii in cadrul unor norme decise cel mai

adesea prin hotararile majoritatilor care sunt de altfel responsabile pentru a asigura un cadru propice protejarii intereselor minoritatilor.

Nu consideram ca ar folosi demersului de fata o incursiune in multimea definitiilor identitatii entice si a evolutiei intelegerii acestui concept. Conceptul de identitate sociala este definit conform teoriei identitatii sociale de catre Barbara Kinket(Levels of ethnic self identification in Social Psychology Quartely.Pg.340) “ ca fiind constienta apartenentei la un grup cu care impartaseste valori de semnificatie emotionala”.

Identitatea etnica este deci un produs care se construiesc continuu fiind rezultatul manifestarii relatiilor intre indivizii apartinand grupului etnic precum si a relatiilor cu grupul majoritar ori aceste relatii sunt aplicatii concrete ale comportamentelor sociale ale indivizilor.

Se stie insa ca aceste comportamente sociale sunt determinate si influentate de o multitudine de variabile pe care vom incerca sa le identificam in comunitatea de romi din Tinca. Aceste variabile determina ca identitatea etnica sa fie un proces dinamic, schimbator, adaptativ ce poate evolua sau inspre integrare (poate asimilare) sau inspre enclavizare (separare, marginalizare, excludiune).

In literature de specialitate sunt citate doua sensuri ale identificarii: identificarea cuiva si identificarea cu cineva. In timp ce intelesul identificarii cuiva este relative facil de inteles, identificarea cu cineva ne conduce la ideea unei decizii de a ne include intr-o categorie sau un grup iar aceasta decizie are semnificatie emotionala si evaluativa.

Pornind de la definirea identitatii entice ca fiind un process dinamic este de la sine inteles ca indivizii ce compun grupurile entice minoritare sunt preocupati permanent de constructia si adaptarea identitatii entice la scopurile grupului respectiv. Problema compatibilizarii obiectivelor sau scopurilor grupului majoritar si a grupurilor entice minoritare este una foarte serioasa pentru ca armonizand obiectivele (integrarea sociala de exemplu) acestea pot fi indeplinite, sau, in situatia cand obiectivele sunt diferite sau au alte intelesuri pot genera conflicte interetnice.

Doua grupuri entice diferite pot fi analizate din perspective multiple; diferite de rasa, de limba, de nivel de educatie, de status economic, de cultura, aspect privind traditiile, religie, stilul de viata, familie, conditii de locuit, meserii, proprietati.

Toate acestea sunt trasaturi care genereaza statusuri sociale iar actorii sociali prin ceea ce numim comportament social “ interpreteaza “ roluri sociale.

Statusul si rolul social defines pozitia si functia unui individ intr-o structura sociala, iar acestea sunt schimbatoare. Este fireasca tendinta actorilor sociali, indivizi si comunitati sa faca eforturi de a se situa cat mai avantajos in cadrul structurii sociale. Aceasta dinamica in ierarhia sociala este insa constransa de un cadru normative menit sa franeze tentatia spre abuz.

Identitatea de grup presupune un numar minim de indivizi care impartasesc aceeasi cultura, traditii, teritoriu, religie etc. Este importanta marimea comunitatii etnice ca o conditie pentru generarea unei constiinte collective si asumarea unei identitati proprii grupului.

Grupul etnic minoritar al romilor din Tinca

Cu referire la comunitatea de romi din Tinca date sunt diverse si disproportionat diferite. Referindu-se la populatia de romi din Bihor Olah Serban si Baltatescu Sergiu (Nevoi si servicii sociale in comunitatile de romi. Studiu calitativ in municipiul Oradea si judetul

Bihor.Revista de asistenta sociala nr.3-4 /2008) fac urmatoarea mentiune “ In judetul Bihor,municipiul Oradea fiind resedinta de judet,din punctual de vedere a ponderii romilor in totalul populatiei este pe locul 3 in Romania (cu aproximativ 4 %) dupa judetul Mures cu 6% si Sibiu 4,5%.In judetul Bihor traiesc aproximativ 30.200 de romi.In Oradea aproximativ 6000 la o populatie de aproximativ 210.000 locuitori.Cele mai mari concentrari de romi din judetul Bihor sunt in localitatile Sacuieni (3.700),Tinca(2.500),Diodig(1.500),Batar(1.500), Sanmartin (1.070),Alesd (1.000) , Suplacu de Barcau (900),Ineu (850)”.

Aceeasi autori constata ca numarul romilor din Romania,conform recensamantului din 2002 este de 530.000 iar conform altor surse care nu sunt citate numarul acestora ar varia intre 1,5 si 2,5 milioane.Conform acelorasi autori “ Romania are cea mai mare populatie de romi din Europa,cifrele mergand de la 1 la 2 milioane.Mari populatii de romi(intre 400.000 si 1 milion) traiesc in Ungaria,Bulgaria,Slovia,Turcia si Serbia. Cea mai mare populatie de romi din Europa Occidentala se gaseste in Spania (630.000),Franta (310.000) , Germania (70.000),Italia (130.000). “

In total intre 7 si 9 milioane de romi traiesc in Europa,o populatie egala cu cea a Suediei sau a Austriei.Populatia roma prezinta caracteristici special in functie de zona europeana unde sunt stabiliti.Prin traditie este o populatie saraca cu un status social scazut cu o mare expunere la discriminare si excluziune sociala.

Profesor Radu Turla in lucrarea “ Comuna Tinca scoala si oamenii sai “ publicata la editura Aureo Oradea 2012 (ISBN -978-606-8382-48-7),pag 18,referindu-se la populatie consemneaza urmatoarele:”Comuna Tinca are o populatie de 7.480 locuitori din care 4.970 sunt romani,1350 maghiari si 1160 romi.Localitatea de resedinta are 4340 locuitori din care 2593 romani,886 maghiari si 756 de etnie roma.Satul Gurbediu are 1228 de locuitori din care 1013 romani,42 maghiari si 173 romi.Satul Girisul Negru are 798 locuitori din care 711 romani,3 maghiari si 84 romi.In Rapa locuiesc 640 de oameni din care 590 sunt romani ,4 maghiari si 46 de romi.Satul Belfir are o populatie de 568 locuitori, din care 63 sunt romani , 406 maghiari si 99 romi”

In documentarea proprie la Primaria din Tinca si in comunitatea de romi am constatat urmatoarea situatie:in Tinca traiesc 7.490 locuitori cu urmatoarea structura etnica:66,44% romani,18% maghiari si 15,5% romi.Dupa cum se vede datele sunt semnificativ diferite fata de cele consemnate de Olah si Baltatescu in 2008.Consider corecte datele proprii avand in vedere modalitatea prin care s-a ajuns la aceste date,adica documentarea directa pe teren.

Un procent de 15,5% romi din populatia totala este semnificativ mai mare decat media nationala si de cat media pe judet,ceea ce indica importanta acestei comunitati pentru viata sociala din localitate.Acest procent este un argument in favoarea afirmarii identitatii etnice de grup pentru comunitatea de romi din Tinca.Identityta etnica se genereaza si se manifesta in functie de caracteristici locale;raporturile cu majoritarii ,diferentele de status economic,diferente in ce priveste nivelul de educatie,religia practicata si alte elemente locale.

Instituii sociale în comunitatea de romi

O importanta deosebita in afirmarea si upadarea identitatii etnice in comunitatea de romi din Tinca o au institutiile nou aparute in comunitate care au un mare impact social si care au schimbat fundamental atat comportamentul social al indivizilor cat si ceea ce este

foarte important aspiratiile oamenilor. Deci o prezentare concisa a institutiilor aparute recent in peisajul social al comunitatii de romi este necesara pentru intelegerea vietii sociale a comunitatii.

Prima institutie proprie comunitatii de romi a aparut imediat dupa revolutia din Decembrie 1989 si a fost o Biserica Baptista fondata de un misionar American de origine romana din zona. Acesta a pus bazele unor organizatii prin care a distribuit ajutoare americane colectate in SUA membrilor comunitatii de romi. Concomitent a sustinut o intensa activitate de educatie religioasa in comunitatea de romi astfel ca un numar semnificativ de romi s-au convertit la culte neoprotestante (baptisti si penticostali).

In prezent intre 80 si 85% dintre cei 1.200 de romi din comunitate sunt practicanti ai acestor culte in doua biserici baptiste si una penticostala. Consecintele asumarii si practicarii acestor religii de catre o populatie care inainte nu se manifesta din punct de vedere religios au fost de natura a le schimba substantial comportamentul social. Acest fapt a determinat o reprojectare a raporturilor dintre indivizi precum si a relatiilor dintre minoritari si majoritari. In prezent conform constatarilor politistilor in localitate, fenomenul infractional in comunitatea de romi este comparabil cu cel constatat la majoritari, ceea ce era de neimaginat in urma cu 20 de ani.

Contributia asumarii religiei la consolidarea identitatii etnice poate fi considerate cel mai important element in aceasta privinta.

Implicarea sociala a bisericilor s-a realizat prin gradinita care a inceput sa functioneze pe langa una din biserici si a carei functionare este sustinuta financiar prin biserica (de asemenea pe langa Biserica Penticostala a fost organizata si a inceput sa functioneze asociatia PRO-ROMA care a deschis si sub auspiciile careia functioneaza Scoala Primara Pro-Roma finantata printr-o organizatie olandeza. In scoala Pro-Roma sunt inscrisi 110 copii in ciclul primar iar 60 de copii sunt inscrisi la gradinita. Aceste institutii functioneaza in cladiri nou construite corespunzatoare cu toate punctele de vedere iar cadrele didactice sunt platite de la bugetul din stat).

In sfarsit, pe langa cea de-a treia biserica neoprotestanta care este autonoma fiind fondata si administrata chiar de catre membrii comunitatii de romi si care frecventata de cel mai mare numar de credinciosi, s-a deschis o cantina sociala unde se pregateste zilnic mancare pentru 40 de copii dintre cei mai afectati de saracie din cadrul comunitatii.

Un observator atent va identifica in comportamentul social al romilor elementele unei etici de tip protestant asemanatoare celei descrise de Max Weber in : “ Etica protestanta si spiritul capitalismului” , desigur la alta scara si cu efecte diferite fara de cele mentioante de Weber care sunt in asa raspunzatoare de dezvoltarea comunitara si fara in doiala acest aspect se repercuteaza pozitiv asupra sentimentului identitatii etnice.

Institutiile mentionate mai sus sunt pe nivelul al doilea care importanta in ceea ce priveste consolidarea sentimentului de identitate etnica de grup minoritar pentru romii din Tinca.

Centrul medical comunitar este o institutie de foarte mare importanta sociala care a aparut recent si este rezultatul implicarii si eforturilor organizatiei Romanian Relief care ii asigura si functionarea si plata salariilor specialistilor care isi desfasoara activitatea in clinica. Este vorba despre medic de familie, medic ginecolog, psiholog-consilier si personalul aferent. Serviciile medicale si de consiliere psihologica sunt asigurate in mod gratuit si la cele

mai inalte standarde de calitate. Importanta acestei institutii prin serviciile pe care le ofera in comunitate se datoreaza serviciilor pe care le ofera in comunitate si care conduc inspre cresterea standardului de sanatate si civic si nu in ultimul rand in ceea ce priveste asigurarea unui nivel acceptabil de educatie pentru sanatate. Toate acestea se rasfrang asupra standardului de viata imbunatatind calitatea vietii membrilor comunitatii.

Preocuparile privind educatia copiilor se reflecta in cresterea constanta a nivelului educational, prevenirea analfabetismului la tanara generatie cu toate problemele care apar si se manifesta mai ales prin abandon temporar la copiii care isi insotesc parintii cand acestia migreaza in Europa Occidentala in cautare de lucru. Astfel in Liceul Nicolae Jija din Tinca sunt inscrisi 277 copii romi, dintre care 123 in ciclul primar, 146 in cel gimnazial si doar 8 in ciclul liceal.

Principala motivatie pentru alfabetizare pentru membrii comunitatii rome este dorinta acestora de a obtine permisul de conducere auto. Aceasta este explicatia faptului ca majoritatea abandoneaza procesul educational dupa parcurgerea ciclului gimnazial. Pentru ai motiva sa continue scoala ar fi folositor sa se organizeze cursuri de calificare intr-o meserie insa din cauza lipsei locurilor de munca care sa reclame personal calificat in localitate acest lucru nu se intampla.

In concluzie, scoala constituie un alt element important pentru dezvoltarea comunitara si intarirea sentimentului identitatii etnice.

In galleria institutiilor prezentate s-a adaugat in toamna anului 2013 “ Centrul multifunctional “ – o institutie care functioneaza intr-o cladire cocheta in care vor putea fi organizate tot felul de activitati comunitare , cursuri , conferinte , activitati de club, intalniri ale femeilor etc. Institutia a luat fiinta la initiativa ambasadorului Frantei la Bucuresti care a vizitat comunitatea in vara anului 2013 in urma problemelor aparute ca o consecinta a valurilor massive de migratie a unui mare numar de romi din Tinca in regiunea Lion din Franta. Consiliul local a atribuit cu titlul gratuit terenul iar partea franceza a contribuit cu resursele financiare necesare constructiei.

Toate institutiile comunitare prezentate anterior au luat fiinta in ultimii 20 de ani si sunt menite sa deserveasca o comunitate de 1.200 de persoane.

Evident ca toate aceste eforturi ar fi avut rezultate slabe daca saracia , principal problema cu care se confrunta minoritatea nu ar fi fost rezolvata. Conditile locale nu sunt in masura sa satisfaca nevoia de resurse a comunitatii, cu atat mai mult cu cat unitatile economice lipsesc singura activitate din care se castiga este agricultura. In aceste conditii este de inteles ca o mare parte din comunitate, cei de varsta activa economica au fost pusi in situatia de a specula oportunitati de a castiga bani.

Valuri de migrație

a. Primul val

Lipsa locurilor de munca, pe plan local, impreuna cu experientele favorabile pe care le-au trait cei care au migrat in Occident pentru a cauta de lucru, au facut ca in anul 2007, dupa aderarea Romaniei la Uniunea Europeana, un grup restrans de tineri romi din Tinca s-au alaturat altor romi din judetul Bihor care mai fusesera si inainte plecati in Franta si au migrat la Lyon, in Franta, in cautare de lucru sau/si resurse.

Dupa o perioada de doua luni s-au intors in comunitatea matca cu bani si obiecte (mai ales imbracaminte si aparate electrocasnice uzate) procurate din cersit. Acest lucru a produs o contaminare masiva in comunitate, astfel ca s-au organizat intr-un grup compact de circa 20 de persoane care au plecat la Lyon. Acesta a fost primul val de migratie care a pus bazele unei adevarate navete intre Tinca si Lyon. Resursele astfel dobandite le-a schimbat viata.

Aproape in fiecare gospodarie au aparut obiecte de imbracaminte, televizoare, aparatura electrocasnica pe care generatiile anterioare nici nu visau sa le aiba. Primul val a avut ca si consecinta dotarea gospodariilor cu aparatura electrocasnica, lucru care a determinat aparitia unui nou mod de viata care a impus si adaptarea constiintei sociale de grup la noile conditii, generand modificari de statusuri si roluri sociale si deci o noua identitate etnica a comunitatii de romi. Fenomenul s-a accentuat in perioada urmatoare, astfel ca tot mai multi romi au emigrat temporar pentru a accesa resursele occidentului. S-a constituit astfel un fel de punte de legatura intre comunitatea matca din Tinca si “roiul” din Lyon, care ii alimentau pe cei din Tinca cu tot felul de articole de imbracaminte, de uz gospodaresc (frigidere, televizoare, masini de spalat) colectate din gunoaiile din Lyon.

b. Al doilea val

In perioada 2009- 2010 efectele economice ale crizei financiare au fost motive in plus pentru constituirea “celui de-al II-lea val de migratie”.

In aceasta perioada, obiectivele celor mai multi erau legate de dorinta de a-si cumpara automobile. Evident pentru aceasta aveau nevoie de bani si cum ei nu sunt calificati ca sa poata presta o munca calificata au recurs la cersit si probabil la furt (desi nu recunosc acest lucru) si la prostitutie (e doar o presupunere).

Vizibil este faptul ca in doar cateva luni, in aceasta perioada, in Tinca au aparut numeroase automobile cu numere de inmatriculare de Franta, cumparate de ocazie si care circula si acum prin zona.

Se poate spune ca “al II-lea val” (fara nici o legatura cu “valurile” lui Tofler) a produs “motorizarea comunitatii”.

“Fenomenul motorizarii” s-a produs atat de accelerat, intr-o perioada foarte scurta de timp, incat in perioada celor doi ani, aproape fiecare familie (gospodarie) a achizitionat un automobile vechi.

Urmările in plan social sunt si ele surprinzătoare- nevoia de a putea utiliza automobilele a determinat ca in decurs de un an (in anul 2010), 38 de romi sa obtina premise de conducere auto.

Nevoia de a obtine premise de conducere auto a determinat o reconsiderare a atitudinii fata de scoala, care le asigura alfabetizare si un nivel minim de educatie necesar pentru a putea participa la examenul in vederea obtinerii permisului auto.

Cresterea nivelului de educatie influenteaza in mod evident arhitectura identitatii entice de grup minoritar.

Dupa declansarea crizei, la conditiile locale (lipsa locurilor de munca si a resurselor) s-au addaugat si conditii din ce in ce mai nefavorabile social la nivel national, ceea ce a facut ca nivelul de trai (intr-o comunitate si asa afectata de saracie) sa fie afectat. Beneficiind de experiente anterioare, tot mai multi membrii ai comunitatii de romi din Tinca, au constientizat decalajul economic si social si in aceste conditii a aparut tot mai presanta

tentatia de a fructifica modalitatea facila de a acumula resurse din occident, speculand atat o atitudine sociala extreme de permisiva a occidentalilor, cat si limite ale sistemelor normative din Uniunea Europeana.

In acest sens ceea ce consemneaza Jose Echkenazi (Ghidul UE, pagina 29) si anume ca “discriminarile pe motiv de nationalitate” sunt situate pe pozitia a II- a intr-un clasament al petitiilor examinate de Parlamentul UE la categoria drepturile cetatenilor, este un argument care explica retinerea autoritatilor occidentale de a lua atitudine fata de practice, precum cersitul, furtisaguri marunte, prostitutie, “indeletniciri” ale migrantilor.

Totodata, in cdrul normative comunitar nu exista nici o dispozitie referitoare la conditiile de admitere, angajare si sejur ale muncitorilor din tarile terte (Ghidul UE, pagina 130).

Prudenta tarilor UE, atunci cand isi elaboreaza politicile de imigratie se explica prin interesul enorm pentru viitor, avand in vedere faptul ca “studii de prognoza sociala apreciaza ca intre anii 2010- 2030, scaderea populatiei active in UE, va determina o diminuare a numarului de muncitori de ordinal a 20 milioane” (Ghidul UE, pagina 130).

In conditiile in care Europa Occidentala se confrunta cu un intens process de imbatranire a populatiei asociat cu o natalitate extreme de scazuta, o primenire prin aport de populatie tanara din Europa de Est este benefica daca nu chiar vitala pentru viitor.

In prezent insa, romii se confrunta cu rezerve serioase de a fi acceptati. Este neindoielnic ca acst lucru se intampla si datorita unor stereotipii discriminatorii care persista in toate societatile din UE, dar si datorita unor cause care tin de comunitatea de romi, de cultura, de traditiile lor, precum si de modul in care se relateaza la comunitatea majoritara.

Comunitatea de romi din Tinca nu face exceptie in acest sens, iar o serie de probleme sociale care apar ca urmare a rezervei majoritarilor de a accepta minoritatea roma, continua sa persiste cu toate ca, in multe privinte, conditiile care genereaza astfel de atitudini s-au schimbat. Totusi, fata de alte comunitati, in Tinca, gradul de integrare sociala a minoritarilor romi este sensibil imbunatatit in ultimii ani, datorat mai ales activitatilor eficiente ale institutiilor nou aparute in comunitatea roma.

c. Al treilea val

Gradul de acceptare a comunitatii de romi din Tinca de catre majoritari, s-a accentuat si datorita achizitiilor in comportamentul social al minoritarilor ca urmare a imbunatatirii a infrastructurii si a conditiilor de locuit. Construirea de locuinte corespunzatoare a fost avantajata de faptul ca prin decizii ale Consiliului Local Tinca, romii au primit cu titlu gratuit loturi de teren in proprietate personala, in vederea construirii de locuinte, intr-o zona in care infrastructura (apa, canal, electricitate, drumuri) era rezolvata.

Ca urmare a acestei situatii, in comunitatea de romi din Tinca s-a produs un al III- lea val de emigratie in scopul acumularii de resurse pentru construirea de case. De aceasta data migratia s-a facut cu familia intreaga pentru ca, din experientele anterioare romii au invatat ca femeile si copiii sunt mai eficienti facand bani mai repede si mai usor din cersit. Barbatii participanti la focus grup pretend ca ei muncesc la curatenie, fac munci necalificate sezoniere, fac afaceri cu automobile si cu fier vechi.

In prezent 150 de familii, ceea ce inseamna aproximativ 300 de adulti, impreuna cu copiii (putem socoti o medie de 4- 5 copii/ familie), deci mai mult de jumătate din membrii

comunitatii de romi din Tinca sunt migrati (mai ales in Lyon, Franta, dar si in Marea Britanie).

Ne putem inchipui impactul social in comunitatile gazda si ar fi interesant de facut un studiu pe aceasta tema in comunitatile din Franta si Marea Britanie. De altfel, o reactie la acest fenomen este si interventia ambasadorului Frantei la Bucuresti, care a vizitat comunitatea de romi din Tinca in vara anului 2013 si care a organizat actiuni, impreuna cu Primaria Tinca, in vederea stoparii sau a diminuarii fenomenului migratiei si a incurajarii sedentarizarii romilor in comunitatile de bastina, actiuni materializate prin construirea “Centrului Multifunctional” in perimetrul comunitatii de romi.

Efectele sociale in comunitate determinate de cel de-al III-lea val de migratie sunt spectaculoase, atat in Tinca si credem ca si in Lyon, tinta predilecta a romilor din Tinca. In Tinca, in cartierul romilor peste 100 de case sunt in diferite stadii de constructive. Acest lucru este benefic si pentru romii ramasi acasa, care, in felul acesta au de lucru si deci castiga bani. Cei plecati se intorc dupa 3- 6 luni si investesc toate resursele in construirea de case, dupa care pleaca din nou. Mentionam faptul ca atunci cand a fost intrebat ce fel de munca face acolo, un respondent a spus ca “nu poate divulga secretul”, ceea ce ne indreptateste sa presupunem ca activitatile lor sunt la limita legii si ca in felul acesta deranjeaza rutina vietii sociale a comunitatilor in care ajung.

O alta consecinta in plan social se resimte in scolile din Tinca. Din cauza faptului ca parintii sunt insotiti de copii pe perioada migratiei, acestia absenteaza lungi perioade de timp de la scoala. Cu toate ca in perioada in care au rezidenta in Occident, o parte dintre copii sunt inscrisi si frecventeaza scoli special organizate pentru emigrant, datorita diferentelor de programa scolara, de cultura, de dificultate de comunicare din cauza barierei lingvistice, atunci cand se intorc intampina dificultati de reintegrare in scolile romanesti. Inscrierea si frecventarea scolilor din Lyon, in cazul nostrum este legata si de un interes pecuniar stiut fiind faptul ca statul francez subventioneaza familiile pentru a le incuraja sa-si trimita copiii la scoala.

Dupa cum decurg lucrurile in prezent, cand 150 de familii din comunitatea matca sunt roite prin migratie in Europa Occidentala, obiectivul proiectului ambasadorului Frantei, prin construirea Centrului Multifunctional, de sedentarizare a romilor in Tinca nu pare sa fi fost atins. Romii din Tinca nu pot fi pacaliti cu acadele dupa ce au gustat din mierea occidentului.

Desi obiectivul celui de-al III-lea val de migratie, cel de constructive de locuinte este in mare masura realizat, nu sunt elemente care sa ne faca optimisti ca valurile de migratie nu vor continua, atata timp cat exista mari decalaje de dezvoltare si de nivel de trai intre occident si “acasa”. Deduce ca atata timp cat romii au de castigat din faptul ca sunt un grup etnic minoritar predispus la acte discriminatorii din partea majoritarilor, nu au nici un interes sa accepte integrarea sociala in societatea majoritara pentru ca in felul acesta si-ar pierde din privilegii.

In consecinta constructia identitara prin crearea si mentinerea unei constiinte collective de grup etnic minoritar, urmareste conservarea in mare masura a culturii proprii grupului etnic minoritar. Desi in multe privinte s-au facut progrese remarcabile de atenuare a decalajului de status economic, de nivel de trai intre membrii comunitatii de romi din Tinca si comunitatea majoritarilor, ceea ce s-a concretizat intr-un anumit grad de integrare sociala a

acestora, romii si-au propus alte obiective (dovada este apetenta cu care continua sa migreze in tarile Europei Occidentale).

Mai mult sau mai putin constient tinta lor de integrare pare sa fie acum societatea occidentala la al carui nivel de trai aspira, fara a fi inasa dispusi sa faca pasii firesti pentru atingerea acestui obiectiv.

Cum va evolua fenomenul integrarii sociale a romilor si care dintre societati integrarea se va realiza, precum si in ce fel va evolua efortul reconstructiei identitatii entice a acestei minoritatieste greu de apreciat. Dificultatea este amplificata si de faptul ca romii reprezinta o etnica extrem de heterogena (poate si datorita capacitatii extraordinare de a se adapta la orice situatie si de specula orice oportunitate).

Concluzii

Constructia si manifestarea identitatii entice de grup etnic minoritar este un process dynamic, complex , care depinde in mare masura de profilul personalitatii de baza a comunitatii. In cazul nostrum este stiut faptul ca una din trasaturile fundamentale ale personalitatii de baza este pasiunea, modul extrovertit in care se manifesta in viata sociala, ceea ce face ca procesul de elaborare si conservare a identitatii entice sa fie unul spectaculos, de multe ori surprinzator.

Anumite elemente culturale, transmise din generatie in generatie, fixate ancestral in comportamentul social al etnicilor romi determina un anumit grad de inertie sociala vizibil in manifestarea identitatii entice.

Evolutia si modelarea identitatii entice de grup minoritar sunt elemente care dovedesc capacitatea de integrare sociala si/sau rezistenta la asimilare a unui grup etnic minoritar.

Modelarea identitatii entice de grup minoritar este dovada capacitatii de adaptare a grupului etnic minoritar la dinamica schimbarilor din societate.

Identitatea etnica a romilor este departe de a fi una minoritara, dimpotriva, prezinta un polimorfism accentuat, atat din cauza heterogenitatii comunitatii, cat si din cauza raspandirii teritoriale. Din motivele enuntate, constructia unei identitati entice nationale unitare a romilor este putin probabila.

Pentru armonizarea relatiilor interetnice intre comunitatile de romi si comunitatile majoritare trebuiesc avute in vedere in primul rand elemente caracteristice locale commune si identificarea unor obiective posibil commune.

Comunitatea etnica comunitara a romilor din Tinca este in multe privinte bine integrate in comunitatea majoritara atat datorita eforturilor proprii, cat mai ales datorita activitatilor eficiente ale institutiilor sociale nou create amintite (cu ajutor substantial din afara comunitatii), precum si datorita schimbarilor in comportamentul social al majoritarilor determinat de diminuarea decalajelor dintre cele doua comunitati, ceea ce a dus la un grad mare de acceptare din partea majoritarilor.

BIBLIOGRAFIE:

Achim Miha, Antropologie culturală, Ed. Dacia 2002

Angus Fraser, Țigani, Ed. Humanitas 2008

Dominique Pelassy, Cum să comparăm națiunile, Ed. Alternative 1993

Dominique Colas, Genealogia fanatismului și a societății civile, Ed. Nemira 1998

Jose Echkenazi, Ghidul uniunii europene, Ed. Niculescu 2008

Richard D. Lewis, Să cunoaștem mai bine popoarele lumii, Ed. Niculescu 2005

Walter Kolarz, Mituri și realități în Europa de est, Ed. Polirom 2003

Ghid al multiculturalității, Ed. Solstițiu 2000

Revista de asistență socială nr 3-4, 2008

MANIFESTO AGAINST PATOLOGICAL IDENTITARY CONFORMISM. THE IDENTITY OF THE NEW MAN

Romeo-Radu Damian, MSc, University of London – Birkbeck College

Abstract: Many times we find ourselves borrowing ideas and perspectives having the ambition – as offspring from natural instincts or molded by impressions - to become someone different than we currently are. The deconstruction of modern man's identity is not a contemporary problem, nevertheless we are far from being exhausted all of its veneers and potentialities. Usually our history with its dogma and rigidity serves us extremely well in this regard. Being obsessed by the past also living painfully haunted by symbols and archetypes portrays the conscience of the conformist. The conformist can never live in actuality because he always has to reconstruct and reimagine past events. Throughout the evolution of human nature we have also developed the ability for self-deception, selectively picking from outward expansion to inward introspection to justify our attitude towards the values of life. We programmed our minds to distort and pervert the image of our selves so that we could always detach from our first intentions. In this respect, the conformity of the past considered psychological continuity as the magic key of personal identity. The pathology of this vision is observable only by reference to the modern man. The modern man turns his attention from trying to fit to pensively observe the grandeur of the world, analyzing the kernel of individualism with its social atomism. The present text serves as a manifesto against the pathological identity of the conformist, a plea for embracing the wholeness of identity of the modern man.

Keywords: identity, conformism, modern, pathology, manifesto

Împotriva conformismului identitar patologic

Nu de puține ori ne trezim împrumutând idei și perspective, având ambiția - ca pornire instinctuală sau modelată de impresii - de a deveni altfel decât suntem. Atunci când ne întrebăm cine suntem, există un palier foarte larg de posibile răspunsuri. Pentru mulți, simțul identitar se construiește prin fixarea anumitor roluri sociale. Rolurile sunt esențiale în asigurarea unei constanțe psihice a individului în raport cu mediul social pe care acesta îl locuiește, constanță care-i permite să relaționeze și să comunice cu alți indivizi. În acest fel individul își dorește să devină cineva.

“Devenirea este un dor imanent firii, o dimensiune ontologică a nostalgiei” – Emil Cioran¹.

Devenirea de care vorbesc eu însă, nu este justificată ontologic de nostalgie, ci mai degrabă de o lipsă a ei, de o emfază indubitabilă către un eu idealizat. Omul pe calea devenirii refuză să aleagă o stare și să rămână în ea. El își dorește să iasă din relația de control, constrângere și supunere în care a intrat cu societatea. Ieșind din pandemoniul social guvernat de incertitudinile convențiilor agreeate în colectivitate, individul alege adâncul și profunzimea individualității sale, negând confortul unui destin statistic.

Chiar și în acest stadiu incipient al devenirii, voiajul imaginativ² nu este lipsit de incertitudini epistemologice. Pe lângă lipsa de claritate în proiect sau superstiția limitelor

¹ Citatul face parte din “Amurgul gândurilor”, apărut în 1940. Tema nostalgiei și al regretului participării active la facerea lumii se regăsește recurent în opera lui Emil Cioran (1911 - 1995).

² Imaginația este cea care concepe cu ușurință un viitor. În context, voiajul imaginativ este dat de motivații specifice spre aventura descoperirii.

formale, se regăsește printre variabilele incertitudinilor psihicului și incapacitatea³ de a face față devenirii.

Această ultimă incertitudine, pare și cea mai complicată dintre toate, motiv pentru care mulți renunță la visul devenirii, folosindu-se de o strategie logică, deși subiectivă, extrem de simplă: fiecare acționează doar în raport cu ceea ce înțelege. “Nu mă pot schimba, nu pot deveni ceea ce știu că nu sunt sau nu pot fi!”. Este un fapt cunoscut că neînțelegerea este unul dintre factorii cauzatori ai generabilității ideii conform căreia oamenii nu sunt capabili natural de schimbare. Să renunțăm însă la a dezbate lumina ignoranței în prezența maselor inerte de subiecte vii⁴ și să revenim la cazuistica omului căutător, ce își dorește să devină altfel decât este.

Să presupunem că respectivul individ, printr-un proces analitic, critic, sau pur și simplu instinctual și-a construit un anume instrumentar, atât de necesar depășirii stadiului incipient demotivațional al schimbării. Cu alte cuvinte, crede că are ce-i trebuie pentru a deveni *alt cineva*. Într-o perspectivă existențială, acest tip de credință este semnificativ deoarece sugerează ideea alegerii metafizice ca un dans sub formă de piruetă: oricât de mult s-ar plimba individul în exteriorul sinelui, schimbarea inevitabil se naște din interior și este unicamente o responsabilitate personală.

Asumându-și ontologic această responsabilitate, individul iese din melanjul conformismului, evadând din centrul propriei însușiri. Devenirea reprezintă așadar fugă de staționar, ieșirea din conformism, prin dezvoltarea potențialului de acumulare și de manifestare a unei individualități existențiale profunde. Caracteristica fundamentală a acestei etape este noul, caracterizat de combinații bizare din care rezultă o inedită capacitate de a reflecta asupra mecanismelor de înțelegere a sinelui și implicit a lumii. Vorbesc aici nu de o reflecție rațională asupra înțelegerii, informația nefiind cea care interesează în mod direct noua conștiință a individului. Mai degrabă reflecția vizează mecanismele cogniției, adresând răspunsul direct la întrebarea: *cum știu acum ceea ce înainte nu știam?*

Reflexivitatea întrebării naște în conștiință un adevărat manifest împotriva conformismului identitar patologic. Dacă starea de conștiință precursoră devenirii îmbrățișă structuri raționaliste în aparență, conștiința omului devenit este sprijinită de procese⁵ anti-raționaliste în esență.

În acest stadiu, individul nu mai suferă de obsesii informaționale maniacale datorate tradițiilor intelectuale perene - confortante prin prisma sugestiilor conform cărora rațiunea minții umane este unicul factor de înțelegere universală. Îndeosebi fuga de conformism ne creează distinctiv umani. Umanitatea omului în devenire nu stă în capacitatea de a face față schimbării, ca factor precognoscibil, ci în capacitatea de a face față misterului, ca factor incognoscibil.

³ Folosesc termenul de incapacitate ca un blocaj psihologic ce împiedică eul să se elibereze de pulsuniile propriei percepții identitare.

⁴ Ideea pe care vreau să o sugerez este pierderea autenticității individuale prin imersiunea într-o masă ce valorifică servitudinea și despotismul. Inerția masei, alături de ignoranța slujitorilor structurii grupului, devin antinomice cu existența individuală, expresie a unei construcții vii, integrale, autentice.

⁵ Alfred North Whitehead (1861 - 1947) conferă noțiunii de proces un loc central în filozofia proprie. Împotrivindu-se ideii unui univers format din substanțe izolate, Whitehead propune creativitatea ca principala valoare normativ universală. Creativitatea are și valoare estetică presupunând o anumită armonie universală, armonie descoperită în procese: eterna interacțiune dintre parte și întreg.

Misterul nu trebuie înțeles ca și ceva încă necunoscut omului. Misterul trebuie înțeles ca ceva ce nu poate fi niciodată cunoscut. Astfel, misterul devine prelungirea cunoașterii, este cunoașterea ce nu va fi niciodată cunoscută⁶. Putem socoti că ceea ce știm este rezultat al misterului, nu rezultat al proceselor intelectuale capabile să decodeze misterul. Nu intelectul este cel care transformă misterul în cunoscut, ci necunoscutul emerge din mister și în acest fel poate fi cunoscut.

Îmbrățișând misterul, simțul identitar al omului devenit va transcende comunitatea operativă reprezentată de conglomeratul de identități conformiste. Misterul, nu conformismul minții face posibilă înțelegerea, misterul devenind astfel atât sursa cât și limitarea înțelegerii noastre.

Natura produce mistere, omul încercă să le deslușească. În acest fel se desfășoară existența omului, în orizontul misterului. Ființarea întru deslușirea orizontului misterului poate lăsa impresia unei fericiri profunde. Orizontul însă este la fel de vast și nemărginit în orice moment l-am privi și în orice punct ne-am raporta la univers. Este adevărat că privind în jur, putem trăi sub iluzia că fiecare suntem centrul universului. Putem crede că orizontul concret al misterului este omul. Speranța infinitudinii însă nu este altceva decât hipnoza finitudinii. *Omul nu poate înflori decât refuzând universalul*⁷. Este adevărat că un spațiu fără orizont adâncește nefericirea. Însă nu renunțarea la orizont rezolvă fericirea. Misterul oricum ține cont de ordinea existențială a lumii. Misterul separă omul și îl pune în legătură cu absolutul.

Asumându-și această poziție, pot rezulta mai multe direcții pe care omul *devenit*⁸ le poate alege. Tensiunea provocată de asumarea destrucției identității personale, cel puțin așa cum a fost înțeleasă anterior devenirii, poate produce o închistare a psihicului în spațiile mai multor lumi din care cu greu omul mai poate ieși. A admite iraționalul misterului, fără a respinge rațiunea, poate constitui un traseu inițiativ circular. Omul, odată restabilit în totalitatea drepturilor sale, inclusiv dreptul de a protesta împotriva constrângerilor conformiste societale, poate eșua tocmai prin negare, prin lipsa de conciliere a opozițiilor și a constrângerilor. La fel de bine însă, își poate învinge eul. Își poate învinge propriile prejudecăți și reticențe, fără însă ca lumea să se cutremure din temelii.

Identitatea omului nou

Problema identitară a omului *devenit modern* nu este una nouă, însă departe de a se fi epuizat toate fațetările acestei identități. Luând în calcul proprietatea termenilor, o problemă modernă nu este una care își poate cunoaște răspunsul prin analiza prezentului, ci întredeschide perspective de rezolvare în viitor. Viitorul însă fiind un concept care maxim poate fi imaginat, decât trăit aprioric, iată cum trebuie să abordăm această problemă

⁶ Sintagma “cunoașterii ce nu va fi niciodată cunoscută” trebuie înțeleasă în sens plastic, nu empiric. Necunoașterea necunoașterii, neavând dimensiuni cognoscibile, nu poate fi inclusă în aceeași categorie a cunoașterii.

⁷ Emil Cioran (1911 – 1995) descrie această idee în “Floarea ideilor fixe” din al său “Tratat de descompunere”: “creaturile nu înfloresc decât refuzând universalul... A fi ceva – fără nicio condiție – e totdeauna o formă de nebunie de care viața – floare a ideilor fixe – nu se izbăvește decât pentru a se ofili”.

⁸ Devenirea trebuie înțeleasă aici ca ieșirea din conformism, departe de abisurile prejudecății și stereotipiei. Psihicul nu mai este acum constrâns în șabloane staționare, solide, ci are o structură lichidă, dinamică.

identitară modernă: cu maximă suspiciune și reticență în a emite pretenții de universalitate sau corectitudine din punct de vedere psihologic în ceea ce privește identitatea omului modern.

Deconstrucția identității omului modern o voi face raportându-mă la două perspective, cu mențiunea că acestea nu sufocă în totalitate conținutul psihic al omului modern. Așa cum frumusețea stă în ochii privitorului, la fel percepția identitară a subiectului poate sta în ochii celuilalt, rămânând astfel sarcina fiecărui cititor de a accepta sau de a se descătușa de normele gândirii categoriale.

Prima perspectivă, *perspectiva umbrei*, alimentată de hybrisul conștiinței colective⁹, se referă la omul modern ca la o entitate căzută în două greșeli fundamentale: greșeala materialistă (“știu ce sunt”) și greșeala psihologică (“știu de ce sunt”). La întrebarea “ce există?”, materialistul răspunde “doar materie”. Greșeala materialistă este așadar de ordin epistemologic prin asumarea poziției conform căreia gândurile sau ideile sunt doar manifestări sau attribute ale materiei. Denunțul societății moderne drept o societate materialistă devine un fapt din ce în ce mai acceptat de conștiința majorității. Iată deci cum atârână de *umbra* omului modern acele elemente care îl readuc la natura sa reductiv atomistă, pre-animalică. Iconoclasmul modern prezintă transparent această stare de fapt: individul care știe în numele a ce distruge vechile valori - în numele științei sau în numele intelectului¹⁰. Omul modern este în această privință moștenitorul primitivului¹¹. Primitivismul însă este dublat de un puternic accent psihologic. Individul alimentat de tragismul forțelor colectivității știe *de ce* este ceea ce este. Rigiditatea dogmei trecutului servește extrem de bine în acest sens. Obsesia trecutului bântuie conștiința conformistului¹². El nu poate trăi niciodată într-un prezent etern, ci trebuie mereu să se întoarcă, să reconstruiască și să retrăiască evenimentele trecute. Psihologic, acest nivel de confort mental vine să justifice obsesia conformistului pentru spațiu, dar mai ales pentru timp. Frica de eternitatea prezentului sau de incertitudinea viitorului este depășită prin încercarea permanentă de a construi pe structuri mentale consolidate deja. Psihologia a demonstrat însă că aceste structuri - reprezentării colective, arhetipale - sunt situate pe baze extrem de fragile.

“Individul este de obicei atât de inconștient încât nu-și cunoaște absolut deloc propriile posibilități decizionale și, din această cauză, se tot uită temător în jurul lui după reguli și legi exterioare de care, în nedumerirea sa, s-ar putea fiine. Abstracție făcând de neajunsurile general umane, o bună parte de vină aparține educației care se orientează exclusiv după cele ce se știu în general, fără să vorbească vreodată

⁹ Levy-Bruhl (1857 - 1939) descrie fenomenul prin care mintea primitivă nediferențind realitatea de supranatural, folosește un proces psihologic de identificare cu obiectele – “participarea mistică” - pentru a manipula lumea înconjurătoare. Hybrisul conștiinței colective trebuie înțeles aici ca o uniune într-o nonconștiență comună.

¹⁰ Elocvent în acest sens este dictonul latin “scientia non habet inimicum nisi ignorantem” – “știința nu are dușmani, doar ignoranți”.

¹¹ Asemănarea dintre omul modern și omul primitiv este justificată de faptul că ambii privesc lumea prin prisma regularității evenimentelor obișnuite, orice excepție de la regularitate fiind tratată cu un maxim de neîncredere. Ambii se bazează pe “realitățile” din mediul propriu, orice străpungere a obișnuitului prevestind absurdul, demonicul, stări de spirit suficiente pentru a da naștere revoltelor și violențelor sociale.

¹² Istoria ne-a furnizat nenumărate exemple de oameni care au fost ridiculizați, batjocoriți și chiar uciși pentru teoriile lor. Aceste teorii deși au revoluționat lumea, erau neconforme vremii la momentul conceperii lor. Oprobriul public rămâne astfel un factor determinant pentru justificarea conștiinței conformistului.

despre ceea ce este experiența personală a individului. Astfel se propovăduiesc idealisme despre care de cele mai multe ori se știe cu certitudine că nu vor putea fi împlinite niciodată și ele sunt predicate din oficiu de aceia care știu că ei înșiși nu le-au împlinit niciodată și nici n-o vor face vreodată. Această situație este suportată, fără a fi cercetată mai îndeaproape. Cine vrea să capete un răspuns la problema răului, așa cum se pune azi, are nevoie, așadar, în primul rând de o cunoaștere temeinică de sine, adică o cunoaștere cât se poate de bună a totalității sale” – Carl Gustav Jung¹³.

Dimensiunea jungiană a totalității identitare conturează cea de-a doua perspectivă simbolică a omului modern: *perspectiva imaginii*, fundamental diferită față de *umbră*. Dacă filtrul *umbrei* era dat de hybrisul conștiinței colective, cea de-a doua perspectivă, esențială pentru construcția manifestului împotriva conformismului patologic, ia în considerare de această dată inconștientul. Viziunea asupra lumii a *imaginii* omului modern nu se raliează unui conformism identitar patologic. Ea izvorăște dintr-o necesitate interioară, intuitivă, ce își trage rădăcinile nu din străfundul rațiunii, ci din dansul creativ al contrariilor, urmărind dezrădăcinarea axiomelor pietrificate ale gândirii.

Dezvoltarea *imaginii* omului modern înseamnă lărgirea dimensiunii conștiinței. Pentru depășirea uzanțelor căilor bătătorite, putem spune că omul modern trăiește la marginea lumii, având cerul deasupra sa, sub el istoria cu a sa reflexivitate paseistă, iar în fața sa prăpastia modernității. Înțelegerea în general este subminată de *rațiuni prejudecate*¹⁴, astfel că lupta omului modern este în permanență cu sine însuși, pentru a dărâma zidurile prejudecăților, a dogmei și a convenționalismului care au otrăvit conștiința umanității.

Pentru omul modern, a spune că natura umană are prostul obicei de a se repeta ține de cauzalitate, iar premisa cauzalității - deși dogma sfântă a trecutului - este respinsă aprioric de omul modern. Și asta nu dintr-un exces revoluționar sau de revoltă potolită, ci pentru că a evadat din acea lume înfricoșătoare, lumea superstițiilor validată subversiv de o conștiință rațională universală¹⁵. Înțelegând măsura în care îl poate afecta raționalismul său, lumea omului modern se vrea a fi curățată de superstiții, deschizând astfel porțile lumii subterane a inconștientului. Cauzalitatea devine astfel doar o teorie, care are potențialul empiric de a fi aplicată în practică - nimic mai mult. Mergând mai departe și observând această teorie funcționând în practică, asta nu face ca teoria să fie universal corectă, la fel cum nici proiecțiile celor care acceptă această teorie a cauzalității - o majoritate covârșitoare de altfel - nu constituie realitatea, iar restul de facto iluzii¹⁶.

¹³ Fragment din cartea autobiografică a lui Carl Gustav Jung (1875 – 1961), “Amintiri, vise, reflecții”.

¹⁴ Această construcție îmi aparține și se referă la spiritul dogmatic prin excelență al omului. Emil Cioran (1911 – 1995) vorbește elocvent de “îngrămădirea de credințe și de certitudini abjecte” în al său “Tratat pentru descompunere”: “*nicio critică a vreunei rațiuni nu-l va trezi pe om din <somnul său dogmatic>. Ea va ști să-i zdruncine certitudinile necugetate de care e plină filozofia și să înlocuiască afirmațiile rigide prin propoziții mai flexibile, dar cum ar putea izbuti, printr-un demers rațional, să scuture din temelii creatura ațipită de propriile-i dogme, fără s-o ucidă?*”.

¹⁵ Universalitatea conștiinței în acest caz nu mai este derivată din rațiunea unor sisteme, fie ele filozofice, religioase, politice, economice, sau de altă natură, ci reprezintă o sumă de antinomii, o bază fluidă și inepuizabilă de studiu pentru problematica eternă a omenirii.

¹⁶ David Hume (1711 - 1776) în “Tratat asupra naturii umane” a respins metafizic existența sinelui, concluzionând că identitatea personală nu este altceva decât o succesiune continuă de experiențe perceptuale. În acest context, nu se justifică necesitatea unei relații cauzale în desfășurarea evenimentelor. Hume respinge

“Nici un om nu calcă în același pârâu de două ori, pentru că pârâul nu mai e același, și nici el nu mai e același om” - Heraclit¹⁷.

În acest sens, putem considera omul modern ca fiind anistoric, înstrăinat de masele ce trăiesc în spiritul turmei, lăsând în urma sa dărăpănăturile trecutului, îmbrățișând neantul, ca fiind singurul din care se poate naște totul. Evident nu în sens nihilistic, ci în sens critic și sceptic, acceptând astfel nu numai conștientul, dar și inconștientul conținutului psihic cu ale sale forțe arbitrare și nevăzute¹⁸.

Evident toate acestea însingurează omul modern, singurătate înțeleasă ca o izolare inevitabilă și conștientă a ființei individuale față de inconștiența și nediferențierea trăsăturilor caracteristice ale maselor. Individualismul omului modern este unul integrator, o emancipare în gregaritate, acceptarea necondiționată a simțământului chemării interioare. Așa cum spunea Jacques Lacan: *“Subiectul s-a născut în câmpul Celuilalt”*¹⁹, accentuând egalitatea dintre Subiect și Celălalt. Acest tip de filozofie existențială a individului poate stârni antipatii sau revolte, care trebuie înțelese însă ca manifestări instinctuale sau comportamentale ale maselor în raport cu propria lor mediocritate. Mediocritatea are acest potențial de a stârni revoltă - revolta luciferică a lipsei de armonie în fața armoniei - omul modern pierzându-și instinctele și pulsuniile specifice normelor culturale tradiționale.

Departate însă de mine ideea cum că omul modern trăiește pe un piedestal de cristal, din contră, a semnat un contract aproape falimentar în raport cu pilonii societali actuali, renunțând la multe plăceri pentru a își face datoria în raport cu conștiința prezentului, nu față de treptele de conștiință ale trecutului. Un păcătos prometeic, omul modern²⁰.

Iar ca o ultimă remarcă, referitor la argumentația ontologică a esențelor care rămân aceleași pentru ființa umană, sunt mecanisme mult prea fine și complexe pentru care în aparență se întâmplă acest lucru. În fapt, esențele sunt extrem de fragile, situate pe baze fluctuante²¹. Dacă un lucru este și poate fi acceptat de conștiința majorității (“esențele sunt aceleași”), asta nu înseamnă că ar trebui în continuare să fie. Omul este o enigmă chiar pentru sine însuși, a trata individualismul fiecăruia ca și o cantitate statistică neglijabilă este o nedreptate adusă unicității fiecărei existențe.

cauzalitatea, pe care o consideră un proces psihologic, rezultat al gândirii inductive: proiecția așteptărilor umane asupra realității, mișcarea cunoașterii de la particular la general.

¹⁷ Un alt aforism celebru menit să caracterizeze gândirea heraclitică a fost cel al lui Simplicius (490 – 560), “panta rhei” sau “totul se mișcă”.

¹⁸ “Filozofia Nuanțelor”, eseu din 1969 al lui Petre Țuțea (1902 - 1991), promovează scepticismul creator ca o atitudine față de posibilitatea cunoașterii lumii. Gândirea lui Țuțea articulează îmbinarea dintre spiritul critic și libertatea de acțiune, poziție prin care cunoașterea lumii este suprimată pentru cunoașterea realului, transmutând astfel lucifericul în planul paradisiacului.

¹⁹ Jacques Lacan (1901 – 1981), în lucrarea sa “Ecrits”, se folosește de registrul simbolic și de limbaj pentru a-l plasa pe “celălalt” ca făcând parte din “eu”. Lacan pledează pentru existența unui “Eu” extroceptiv, prin care există o continuitate între observator și lumea observată.

²⁰ Față de fiul lui Iapet și al Climenei, Prometeul modern este în stare să își provoace singur vulturul, nu însă pentru a-și îndeplini un vis demiurgic, ci pentru că simte în conștiința lumii o chemare mai presus decât grandoirea vanității și a biruinței.

²¹ O referință importantă în privința fragilității esențelor este intuiționismul lui Henri Bergson (1859 - 1941), care a rămas în conștiința multora ca un punct nodal al filozofiei. Pătrunderea intuițională a lui Bergson are scopul de a elibera eul de constrângerile sociale și de schemele sale apriorice, mesaj social axat pe o reală filozofie a libertății.

MANIFEST

Este aproape fără de tăgadă că orice istoric, în momentul în care alege o abordare științifică de relatare a unor evenimente conflictuale de interes actual, poate fi acuzat de trădare sau distorsiune a faptelor de oricare dintre taberele implicate în conflict. Naționalismul, cu ideologia sa proprie - intrinsec progresistă - constituie unul dintre pilonii prin care se promovează credința într-un conformism identitar binefăcător, atât individului cât și societății din care acesta face parte. Psihologia însă a fost cea care a demonstrat lipsa de toleranță a firii umane în raport cu propria sa identitate. Oamenii nu tolerează adevărul despre ei înșiși. Tindem să credem că știm ceea ce suntem, credem în evidența naturii umane, rezultată din observația directă asupra celorlalți și asupra noastră. Știm că avem motive pentru care acționăm într-un anumit fel, fie că numim aceste motive raționalitate, teorii etice, morale sau de altă natură.

În realitate însă, lucrurile nu stau chiar așa²². De-a lungul evoluției naturii umane, pe lângă deschiderea spre înțelepciune și conștiință, am dezvoltat și abilitatea de autoamăgire. Ne-am programat astfel încât să nu ne cunoaștem propria natură sau cel puțin să nu fim conștienți de adevăratele noastre intenții. În spatele eternei profesiuni de promovare a valorilor precum libertatea, egalitatea, dreptatea sau adevărul se ascunde și o înclinație spre violență, ipocrizie, distrugere sau decepție. În această privință mulți dintre noi avem false credințe despre adevărata noastră natură și implicit despre natura propriei identități, construită cu atâta migală și efort de-a lungul timpului.

Foarte multe voci din spațiul academic susțin că “sinele” este un concept auto-creat, iar “eul” sau individul, nu este altceva decât o banală construcție discursivă²³. În acest sens, există trei mecanisme cognitive ce operează spre “beneficiul sinelui”: autoexagerarea (mecanism al cărui rol este de a menține o stare cognitivă pozitivă asupra sinelui: “sunt ceea ce cred ca sunt”), autoeficacitatea (reprezentată de rolul perceptiv al sinelui ca fiind eficace și competent: “ceea ce cred că sunt este eficace și bun”) și autoconsistența (rolul de a experimenta continuitate și coerență: “nu pot fi altceva decât ceea ce cred ca sunt”).

Psihologia socială ne-a învățat că există atât o realitate perceptivă, cât și o realitate interpretativă²⁴. Dacă prima este definită ca un aspect al realității care se referă la percepția senzorială a proprietăților obiective și tangibile ale obiectelor și evenimentelor, cea de-a doua se referă la înțelesurile subiective pe care indivizii le atribuie obiectelor și evenimentelor. Identitatea, în raport cu cele două aspecte, este formată din confruntarea

²² Există o listă foarte lungă de prejudecăți cognitive care în situații particulare conduc la distorsiuni ale percepției și la interpretări ilogice. Literatura de specialitate livrează transparent această listă.

²³ “Reasons and persons” a lui Derek Parfit, apărută în 1984, ilustrează frecvența și recurența oscilațiilor psihice, argument folosit în defavoarea existenței persoanei, autorul pledând mai degrabă pentru construcția în timp și spațiu a persoanelor-stagii - fragmente identitare perfectibile. Conform viziunii lui Parfit, nu identitatea este cea care contează, ci supraviețuirea persoanei.

²⁴ Prin volumul publicat în 1977, “How Real is Real”, Paul Watzlawick (1921 - 2007) a resuscitat interesul pentru constructivismul epistemologic. Filozofia lui Watzlawick prezintă individul relativ liber în a-și construi propria realitate interpretativă în pofida potențialei constrângeri de a respecta realitatea fizică, perceptivă.

creințelor cu realitatea. Răspunsurile la întrebarea “cine sunt eu?” au fost în mare parte aceleași²⁵.

Conformismul identitar al trecutului a considerat continuitatea psihologică reprezentând cheia identității personale. Patologia acestei viziuni este observabilă doar prin raportarea la omul modern. Omul modern privește și contemplă grandoarea lumii, observând sâmburele atomistic al individualismului concret. Empiric nu s-a putut demonstra ideea conform căreia identitatea înseamnă absența totală a distorsiunilor în auto-cunoaștere.

Munca antropologilor și a istoricilor ne-a demonstrat că pentru a rămâne vie și funcțională, societatea umană are nevoie de multiple mituri operative. Omul modern, se înstrăinează de această stare de conștiință, observând disfuncționalitatea operativității miturilor, abandonate în favoarea unei stări de conștiință extinsă. Valorile și năzuințele trecutului dezinteresază identitatea omului modern, separându-se astfel iremediabil de hotarele tradiției.

Identitatea individului modern nu mai este închistată în identificări culturale, religioase sau etnice. Din contră, experiența directă a individualității unei persoane necesită o doză necesară de mistificare. Pentru a pătrunde întregul identitar, trebuie analizat fiecare stratum component în completă izolare față de restul. Trebuie să înțelegem fiecare componentă a identității în unicitatea ei, pentru ca doar apoi să integrăm fiecare componentă în peisagistica identitară. Din păcate, statistic vorbind, acest lucru nu se întâmplă. Foarte mulți oameni renunță la a-și căuta subdimensiunile unice ale identității devenind parazitari în raport cu propria identitate. Se autoelimină mult prea devreme prin faptul că tot ceea ce fac este să se repete pe ei înșiși. Acești oameni, adevărate personaje paradigmaticale ale lumii moderne, plâsmuiri ale materiei complicate de o patologie generală, intră într-o convenție cu universul, aceea de a fi aleși și devorați de un conformism identitar patologic. Astfel, devin oameni care nu mai gândesc mai mult decât au gândit deja, nu mai simt mai mult decât au simțit deja și mai important, nu mai sunt mai mult decât au fost deja.

“Edgar Papu spunea că cine știe puțin, dar bine, bate câmpii. Dacă știi puțin, nu poți să știi bine. Când știi puțin și bine ești sufocat de propria ta competență. Nimic nu mai vibrează în tine, nimic nu mai are frisonul unei neliniști, al unui dubiu și așa mai departe. Ești cel pe care apeși ca pe un buton și el livrează specialitatea. Pledez pentru omul care știe bine meseria lui, dar care tocmai pentru că o știe bine, simte nevoia să facă un tur de orizont zilnic și să-și așeze meșteșugul într-un context intelectual și existențial foarte larg” – Andrei Pleșu²⁶.

Felul în care își construiește un conformist identitatea, nu ține cont de modul real în care identitatea ia naștere. Identitatea nu se clădește asemenea unei case, așezând cărămidă peste cărămidă. În intimitatea creației, identitatea coexistă doar în raport cu elementele sale,

²⁵ William James (1842 - 1910) folosea conceptul de imagine de sine ca o construcție socială, în privința capacității individului de a acționa și a reflecta asupra propriilor acțiuni folosindu-se mai multe categorii din mediul social. Cum aceste categorii sunt în mare parte predefinite, procesul cunoașterii de sine poate fi distorsionat și astfel să nu corespundă eului real, definit atât prin percepții subiective, cât și prin criterii normative și măsurători obiective ale conținutului psihic.

²⁶ Fragment din emisiunea “50 de minute”, difuzată de TVR1 și avându-i ca parteneri de discuție pe Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, conținutul emisiunii fiind structurat în jurul observației și analizei epistemice a prostiei.

acestea putând fi detectate nu destratificându-le de pe întregul identitar, ci destratificând întregul identitar, stingând lumina întregului (așa cum este el perceput), pentru a putea observa ulterior părțile sale constitutive.

Natural, acest lucru nu se întâmplă. Indivizii de regulă scot din context părțile constitutive identitare pe care nu le acceptă (“eu nu sunt așa”) și le așează într-un alt nou context, atribuindu-le alte semnificații. Astfel și apar de fapt în mod voalat, latent, contradicții psihice ireconciliabile care conduc inevitabil la nevroze și psihoze.

Realitățile “din teren”, fie că vorbim de realități etnice, politice sau de altă natură socială se îmbină în mod natural cu structurile existente ale individului într-o ordine mai mult sau mai puțin stabilă. Cadrul identitar nu face decât să dea o formă exterioară unei realități interioare existente. Cadrul identitar însă nu trebuie înțeles ca și o ramă de funcționare extrem de bine delimitată în timp și în spațiu, ci din contră, cadrul identitar este mai degrabă o rezultată a multiplelor ciocniri paradigmatică în conștiință.

Ansamblul identității trebuie observat prin desfacerea grăunțelor acceptate de individ ca fiind adevărate în raport cu propria persoană. Persoana nu reprezintă un cumul de adevăruri filtrat de conștiință²⁷. Determinismul identitar, adus în planul psihicului de fundațiile științifice, este un concept extrem de inflexibil comparat cu dinamismul psihicului. Ideea cum că nimic nu poate schimba însușirea evenimentelor (“așa a fost să fie”), predeterminând astfel nașterea unor formațiuni psihice identitare obiective (“așa sunt eu”) este cel puțin naivă dintr-o perspectivă psihologică.

În această privință, individul modern, care nu se raliează conformismului identitar născător de patologii sociale, nu numai că respinge determinismul, ci promovează libertatea vieții de a crea imprezvizibilul. Omul nou reprezintă libertatea asupra materiei inerte. El sparge făgașul abstracțiunilor științifice, îmbrățișând filozofia eliberării de toate constrângerile ce acționează asupra eului său.

“Experiența e mult mai largă decât experiența științifică, iar fenomenele singulare ne vorbesc despre mult mai multe decât cele care se tot repetă” – Lev Shestov²⁸.

Omul nou “*este ceea ce este*”: presocratic, eleatic, academic, atomist, cinic, stoic, sceptic, neoplatonist, științific, rațional, religios, empiricist, idealist, liberal, evoluționist, pragmatic, materialist, existențialist, puțin din toate, puțin din restul. Este și spectator și actor. Simbioza perfectă dintre mult și puțin, dintre totul și nimic. Perfecțiunea omului modern nu se regăsește într-o înfinită ascensiune orizontală sau verticală a conștiinței lui, ci el, respingând direcția și intensitatea, îmbrățișează exclusiv conștiința. Conștiința însă nu trebuie înțeleasă, ci doar descrisă. Conștiința, ca și omul nou, modern, “*este ceea ce este*”: instinct, participare, afect, trăire.

²⁷ Charles Sanders Pierce (1839 - 1914) întârea această idee prin definirea adevărului ca o valoare-limită, ideală, fiind în strânsă legătură cu aproximația și parțialitatea, omul putându-se apropia de adevăr, dar pe care nu îl va putea atinge niciodată.

²⁸ “Apoteoza lipsei de temeieri” (1905) a lui Shestov (1866 – 1938) construiește ideea comuniunii existențiale ancorate în experiențe antiștiințifice și antiraționaliste, invitând cititorul în a îmbrățișa experiența autentică a absurdului și a tragicului, acolo unde nu există categorii a priori și sensuri clare ci doar privilegiul singularului, a unicului care acceptă lupta.

“Viitorul și trecutul / Sunt a filei două fețe, / Vede-n capăt începutul / Cine știe să le-nvețe; / Tot ce-a fost ori o să fie / În prezent le-avem pe toate, / Dar de-a lor zădărnice / Te întreabă și socoate [...] Multe trec pe dinainte, / În auz ne sună multe, / Cine ține toate minte / Și ar sta să le asculte? / Tu așează-te deoparte, / Regăsindu-te pe tine, / Când cu zgomote deșarte / Vreme trece, vreme vine” - Mihai Eminescu²⁹.

BIBLIOGRAFIE

- Bergson, H. (2010). *The Creative Mind: An Introduction to Metaphysics*, New York: Dover Publications.
- Bruhl, L. L. (1985). *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, Ulan Press.
- Cioran, E. (1992). *Tratat de descompunere*, București: Editura Humanitas.
- Cioran, E. (1994). *Amurgul gândurilor*, București: Editura Humanitas.
- Hume, D. (2011). *The Essential Philosophical Works*, London: Wordsworth Editions Limited.
- Jung, C. G. (1996). *Amintiri, vise, reflecții*, București: Editura Humanitas.
- Lacan, J. (2007). *Ecrits: The First Complete Edition in English*, New York: W. W. Norton & Company.
- Parfit, D. (1984). *Reasons and Persons*, New York: Oxford University Press.
- Pierce, C. S. (2011). *The Fixation of Belief [Kindle Edition]*, Mobile Lyceum.
- Sestov, L. (1995). *Apoteoza lipsei de temeieri*, București: Editura Humanitas.
- Țuțea, P. (2012). *Filosofia nuanțelor*, București: Diana Press.
- Watzlawick, P. (1977). *How Real is Real?*, Vintage.
- Whitehead, A. N. (1978). *Process and Reality*, New York: The Free Press.
- Resurse internet:**
<http://psychclassics.asu.edu/James/Principles/prin10.htm>
<http://www.mihaieminescu.ro/opera/poezia/glossa.htm>
- Resurse audio:**
50 de minute cu Pleșu și Liiceanu, 2011, Humanitas Multimedia.

²⁹ Versurile fac parte din poezia “Glossă”, publicată în 1883, în primul volum de versuri al poetului Mihai Eminescu (1850 – 1889).

THE EFFECTS OF BURNOUT ON TEACHERS. DEPERSONALIZATION, PERSONAL UNFULFILLMENT AND PHYSICAL EXHAUSTION

Mihaela Stoica, Associate Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Tîrgu-Mureş and Adriana Mihai, Associate Professor, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş

Abstract. Research on teacher stress has become a major area of international research interest. Well managed stress may be exceeded, but incorrectly or poorly managed stress shall be converted into burnout. Burnout is specific professional sphere. The burnout is a state of emotional exhaustion of interest, dominated by frustration. The person suffering from burnout may lose interest and respect for others and generally has a cynical perception on people (depersonalization). This research studies the effects of burnout on teachers. The study aims to investigate whether there are differences between primary school teachers and middle school teachers on the level of burnout, depersonalization, personal achievement and emotional exhaustion. Another aim of the research is to look like if age or work place (town or village) influences the level of burnout. Research tool is the Maslach Burnout inventory. Research results show that middle school teachers present a higher level of burnout than primary school teachers.

In conclusion, we have two news: one bad and one good. The bad news is that no one is exempt from having burnout, and the good news is that burnout is treatable.

Keywords: teachers, burnout, depersonalization, personal achievement and emotional exhaustion.

Fundamentare teoretică

Meseria de profesor este o mare și frumoasă profesiune, care nu seamănă cu nici o alta, o meserie care nu se părăsește seara odată cu hainele de lucru. O meserie aspră și plăcută, umilă și mândră, exigentă și liberă, o meserie în care mediocritatea nu este permisă, unde pregătirea excepțională este abia satisfăcătoare, o meserie care epuizează și înviează, care te dispersează și exaltă, o meserie în care a ști nu înseamnă nimic fără emoție, în care dragostea e sterilă fără forța spirituală, o meserie când apăsătoare, când implacabilă, ingrată și plină de farmec (Salade, 1995, p. 135).

Profesorii reprezintă categoria profesională care manifestă cel mai ridicat nivel de stres profesional. Întru-un studiu realizat pe profesori din Marea Britanie, mai mult de 30% dintre profesori și-au evaluat locul de muncă ca fiind stresant (<http://top-psy.ro/stresul-la-profesori/>). În ultimii ani, există tot mai multe cercetări care scot în evidență gravitatea epuizării la profesori și implicațiile asupra procesului de învățământ. Stresorii zilnici pentru profesori pot fi: factorul timp – termene limită, pregătirea lecțiilor, confruntarea cu elevi dificili, conflicte cu conducerea instituției de învățământ sau cu colegii, discuțiile cu părinții, inovația și schimbarea în învățământ, mediul școlar și percepțiile și sentimentele personale. Un alt factor important de stres este climatul organizațional. Climatul este o dimensiune subiectivă a muncii într-o organizație: trăiri – satisfacție / insatisfacție, bucurie / tristețe, încredere / descurajare (Silvaș, 2013, p. 265).

Burnout poate fi rezultatul unui stres îndelungat, însă nu este același lucru cu prea mult stres. Stresul implică prea mult: prea multă presiune, prea multe cerințe. Acest prea mult te apasă, însă rămâi încrezător în viitor și știi că în momentul în care lucrurile reintră în normal te vei simți imediat mai bine. Burnout dimpotrivă, implică prea puțin: prea puțină

recunoaștere, prea puțină certitudine, prea puțin control. Când ești burnout te simți golit, demotivat, nepăsător și speranța unui viitor mai bun te părăsește. Când ești stresat, te simți înecat; când ești burnout, te simți secăt. Diferența poate părea subtilă și greu de identificat, însă este extrem de importantă, deoarece implică soluții diferite. Burnout îți reduce productivitatea și îți “devorează” energia făcându-te să te simți neajutorat, cinic și plin de resentimente. Stresul mobilizează și te face să acționezi pentru a-l reduce, burnout demobilizează: poți avea senzația că nu mai ai nimic de oferit, că nu e nimic de făcut.

Stresul duce la supraimplicare, burnout duce la dezimplicare. Stresul intensifică emoțiile, burnout le anulează; stresul produce o senzație de urgență și hiperactivitate, burnout produce încremenire lipsită de speranță; stresul determină pierderea energiei, burnout determină pierderea motivației, idealurilor și speranțelor; stresul ne afectează în primul rând fizic, burnout ne afectează în primul rând emoțional. (Mihai, Vaida, Nireștean, 2010, p. 24).

Conceptul de burnout a fost descris pentru prima oară în anii 1970, când Freudenberger 1974, l-a utilizat pentru a eticheta manifestările observate la un grup de tineri voluntari dintr-un centru de tratare a dependențelor de droguri. El a observat la aceștia, după un an de activitate intensă, o diminuare progresivă a energiei, pierderea motivației și a angajamentului, la care se asociau și alte simptome mintale și fizice (Popa, 2008, p. 248).

Burnout este o stare de extenuare fizică și psihică extremă, concretizată în atitudini negative față de muncă și sentimente de neajutorare și ineficiență (Maslach, Schaufeli, Leiter, 2001). Sindromul burnout este caracterizat prin: 1. un nivel ridicat al epuizării emoționale - energie scăzută, resurse emoționale scăzute; 2. cinism și depersonalizare - răspuns detașat, negativ față de ceilalți, pierderea sensului, începe ca și o modalitate de protecție, de detașare însă tinde spre dezumanizarea persoanelor beneficiare și 3. nivel scăzut al realizărilor profesionale: reducerea realizărilor percepute, sentiment de incompetență și productivitate scăzută.

Sindromul Burnout este reprezentat ori de plângeri persistente și supărătoare legate de epuizare după efort mental minor, ori plângeri persistente și supărătoare legate de sentimentul de oboseală și slăbire corporală după efort fizic minim. Conține cel puțin două dintre următoarele șase simptome: dureri musculare, amețeli, dureri de cap, tulburări ale somnului, incapacitate de relaxare sau iritabilitate. Pacientul este incapabil să își revină din simptome prin odihnă, relaxare sau distracție și durata tulburării este de cel puțin trei luni (http://www.burnoutintervention.eu/fileadmin/user_upload/BOIT_Good_practice_brochure_RO.pdf).

Burnoutul este întâlnit la nivelul persoanelor ce desfășoară profesii sociale prin care ajută diferite persoane. În această categorie de profesii intră și cea de dascăl.

Obiectivele cercetării: Lucrarea își propune să investigheze nivelul burnoutului – nivelul epuizării emoționale, depersonalizării și nerealizării profesionale la cadrele didactice. Un alt obiectiv al cercetării este de a arăta dacă nivelul burnout este influențat de profesie, mediul de proveniență și .

Ipotezele cercetării sunt:

1. Există diferențe semnificative între învățători și profesori privind nivelul burnoutului – nivelul epuizării emoționale, depersonalizării și nerealizării profesionale.

2. Caderele didactice din mediu rural prezintă un nivel mai ridicat de burnout decât cele din mediu urban.

Participanții la cercetare sunt 40 cadre didactice din învățământ preuniversitar: 20 profesori și 20 învățători. Majoritatea sunt femei 85% (34) și sunt căsătorite 83% (33). Vârsta este cuprinsă între 24 și 54 ani, iar media de vârstă este 40 ani.

Instrumentul de cercetare este inventarul de Burnout a lui Maslach (MBI). Inventarul de Burnout Maslach cuprinde 23 de itemi grupați pe cele trei dimensiuni: depersonalizarea (DP), realizarea personală (RP) și epuizarea emoțională (EE). **Depersonalizarea** este tendința de a-i vedea pe ceilalți ca lucruri, obiecte impersonale și deasemenea, tendința de a păstra distanță față de ei (exemple de itemi: „Simt un disconfort față de modul în care mi-am tratat unii colegi de muncă”, „Simt că-mi tratez unii colegi ca și când ar fi obiecte impersonale”, „Să lucrez cu oameni toata ziua este cu adevărat un surmenaj pentru mine”, „Prin munca mea am devenit mult mai insensibil față de viețile colegilor mei de muncă”). **Realizarea personală** este tendința de a se vedea pe sine ca neperformant, ca fiind lipsit de valoare și ca având o influență negativă asupra celorlalți (exemple de itemi: „Tratez cu eficiență problemele colegilor mei”, „Simt că prin munca mea influențez pozitiv viețile colegilor mei”, „Mă simt foarte energic”). **Epuizarea emoțională** apare atunci când indivizii se văd pe ei înșiși ca funcționând dincolo de limita confortabil de coping (exemple de itemi: „Mă simt epuizat emoțional din cauza muncii mele”, „Mă simt consumat la sfârșitul unei zile de muncă”, „Mă simt obosit când mă trezesc dimineața și știu că am de făcut față unei noi zile de muncă”).

Cotele brute obținute la cele trei dimensiuni se raportează se raportează la etalon (tabelul 1) și astfel se poate stabili și nivelul burnoutului stabilind în ce fază se află (tabel 2).

Tabelul 1 Etalon pentru MBI

Subdomeniul MBI	Scor mic	Scor mare
Depersonalizare	<18 sau = 18	> 19 sau = 19
Realizare personală	< 26 sau = 26	> 27 sau = 27
Epuizarea emoțională	< 23 sau = 23	> 24 sau = 24

Modelul Burisch (Schroder, 2010, p. 21) descrie burnoutul în 7 faze. Prima fază se indică lipsa burnout-ului. A doua fază este mai greu de recunoscut și este numită: entuziasmul idealist sporit. În această etapă propriile necesități sunt negate, în ciuda epuizării și a oboselii. Dorința subiectului de a arăta celorlalți cât de bun este se transformă într-o cerință imperioasă. Această stare este întâlnită la cei care lucrează (in)voluntar ore suplimentare. Frecvent, apare o dorință înverșunată de succes și realizări, asociată cu exigențe excesive – totul să fie făcut corect - și cu așteptări nerealiste.

Tabel 2. Modelul fazic al burnoutului

	Faze							
Domenii	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Depersonalizare	mic	mar e	mic	mar e	mic	mar e	mic	mare
Nerealizare personală	mic	mic	mar	mar	mic	mic	mar	mare

			e	e			e	
Epuizare emoțională	mic	mic	mic	mic	mar e	mar e	mar e	mare

Modelul fazic nu propune că indivizii vor trece în ordine, prin fiecare fază pentru a ajunge la cele mai avansate niveluri de burnout (așa cum se poate constata și după inspectarea modelului). Golembiewski și Munzenrider, 1988 propun doar faze de virulență progresivă, în următoarea ordine: cei aflați în faza I ar trebui să manifeste mai puține deficiențe decât cei din faza II-a ș.a.m.d. Deasemenea, încă un punct în care modelul fazic se distanțează de concepția Cristinei Maslach despre burnout se distinge între lansarea *acută* și *cronică*. Calea cronică reprezentată prin progresia I-II-IV-VIII reflectă o acumulare de experiențe ce induc stres, de-a lungul timpului. În contrast, lansarea acută poate avea mai multe căi: un eveniment traumatic poate determina trecerea din faza I direct în faza V. Acest individ poate trece în faza VI sau VII dacă modalitatea sa de coping este distanțarea de ceilalți (VI) sau neimplicarea / retragerea din muncă (VII). Dacă ambele au loc se poate ajunge în faza VIII. În mod similar, din stadiul II, în lansarea acută se poate ajunge în VII.

Prezentare și interpretarea rezultatelor

Rezultatele privind nivelul burnoutului la cadrele didactice sunt redată în figura 1. 32.5% dintre cadrele didactice sunt în faza 0, adică nu prezintă burnout, dar 30 % sunt la faza a 8 a burnoutului, ceea ce arată nivelul maxim de burnout. De asemenea 15% sunt în faza 2 și respectiv faza 3 și 7.5% sunt în faza 4. Rezultatele arată că profesorii prezintă un nivel mai ridicat burnout decât decât învățătorii.

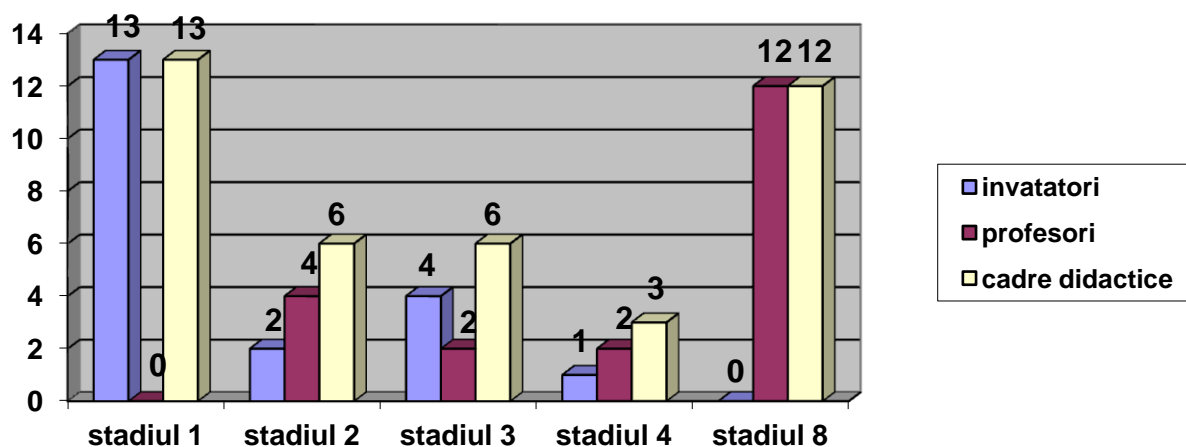

Figura 1 Distribuția participanților în funcție de nivelul burnout-ului

Rezultatele privind nivelul epuizării emoționale, nerealizării profesionale și depersonalizării sunt redată în figura 2. Se observă ca jumătate 52,5% trăiesc sentimente de depersonalizare și sentimente de nerealizare profesională și 30% sunt epuizați emoțional. Ceea ce observă că profesorii prezintă un nivel mai ridicat de epuizare emoțională, la nerealizare profesională și depersonalizare decât învățătorii.

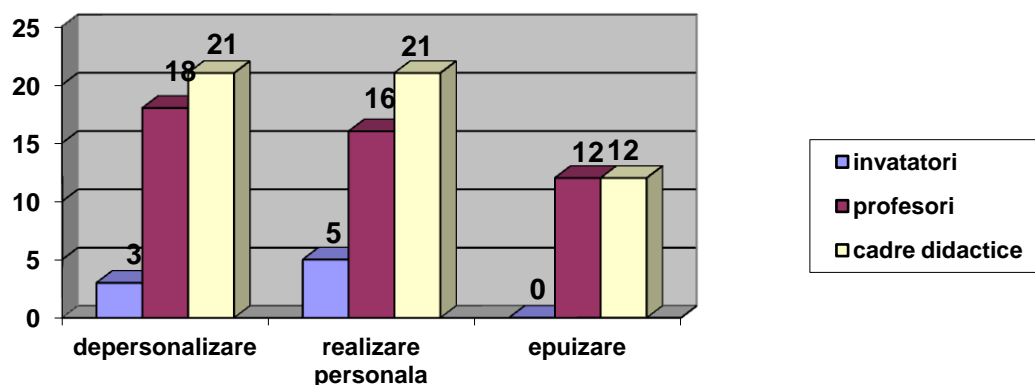

Figura 2 Distribuția participanților în funcție de nivelul depersonalizării, nerealizării profesionale și epuizării emoționale

Rezultatele semnificative obținute la corelații sunt redată în tabelul 1. S-au obținut corelații pozitive semnificative între profesie și nivelul burnoutului și nivelul depersonalizării, nerealizării profesionale și epuizării emoționale.

Tabel 1 Rezultatele semnificative obținute la corelații

		profesie	virsta	FAZE	DP	RP	EE
profesie	Pearson Correlation	1	-,142	,732**	,896**	,774**	,890**
	Sig. (2-tailed)		,383	,000	,000	,000	,000
	N	40	40	40	20	20	20
Virsta	Pearson Correlation	-,142	1	-,112	-,098	-,165	-,081
	Sig. (2-tailed)	,383		,490	,681	,487	,735
	N	40	40	40	20	20	20
FAZE	Pearson Correlation	,732**	-,112	1	,844**	,936**	,953**
	Sig. (2-tailed)	,000	,490		,000	,000	,000
	N	40	40	40	20	20	20
DP	Pearson Correlation	,896**	-,098	,844**	1	,810**	,860**
	Sig. (2-tailed)	,000	,681	,000		,000	,000
	N	20	20	20	20	20	20
RP	Pearson Correlation	,774**	-,165	,936**	,810**	1	,899**
	Sig. (2-tailed)	,000	,487	,000	,000		,000
	N	20	20	20	20	20	20
EE	Pearson Correlation	,890**	-,081	,953**	,860**	,899**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,735	,000	,000	,000	

N	20	20	20	20	20	20
---	----	----	----	----	----	----

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Rezultatele care confirmă ipoteza 1 că există diferențe semnificative între învățători și profesori sunt redată în tabel 2. S-a demonstrat faptul că profesorii prezintă un nivel mai mare a burnoutului decât învățătorii, de asemenea prezintă un nivel ridicat la epuizare emoțională, depersonalizare, cât și la nerealizare profesională față de învățători.

Tabel 2 Rezultatele semnificative obținute la testul T în funcție de profesie

Diferența între profesori și învățători					
	cadredid	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
burnout	1.00	20	59.0000	16.29982	3.64475
	2.00	20	39.8000	8.03676	1.79707

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances	t-test for Equality of Means								
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
DP	Equal variances assumed	,199	,661	-8,568	18	,000	13,70000	1,59896	-17,05929	10,34071
	Equal variances not assumed			-8,568	17,544	,000	13,70000	1,59896	-17,06556	10,33444
RP	Equal variances assumed	1,297	,270	-5,185	18	,000	11,00000	2,12132	-15,45673	6,54327
	Equal variances not assumed			-5,185	16,365	,000	11,00000	2,12132	-15,48885	6,51115
EE	Equal variances assumed	,009	,926	-8,268	18	,000	15,70000	1,89883	-19,68929	11,71071

FAZE	Equal variances not assumed		-8,268	17,071	,000	15,7000	1,89883	-19,70491	11,69509	
	Equal variances assumed	70,786	,000	-6,626	38	,000	4,25000	,64144	-5,54853	2,95147
	Equal variances not assumed		-6,626	24,024	,000	4,25000	,64144	-5,57380	2,92620	

Rezultatele la diferențele de medii în funcție de mediu de proveniență sunt redată în tabel 3.

Tabel 3 Rezultatele obținute la testul T în funcție de mediu de proveniență

Group Statistics					
	mediul	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
burnout	urban	20	50.8000	8.59376	1.92162
	rural	20	48.0000	21.12619	4.72396

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower		Upper
burnout	Equal variances assumed	7.955	.008	.549	38	.586	2.80000	5.09985	-7.52410	13.12410
	Equal variances not assumed			.549	25.120	.588	2.80000	5.09985	-7.70078	13.30078

Nu s-au obținut rezultate semnificative, în concluzie caderele didactice din mediu rural nu sunt mai stresate decât cele din mediu urban.

Rezultatele la diferențele de medii în funcție de mediu de proveniență sunt redată în tabel 4.

Tabel 4 Rezultatele obținute la testul T în funcție vârstă

Group Statistics										
	varsta	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean					
Burnout	sub 35	20	54.6000	20.52572	4.58969					
	peste 35	20	44.2000	6.78698	1.51762					
Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
burnout	Equal variances assumed	25.297	.000	2.151	38	.038	10.40000	4.83409	.61390	20.18610
	Equal variances not assumed			2.151	23.106	.042	10.40000	4.83409	.40245	20.39755

Rezultatele arată că nivelul burnoutului este mai ridicat la cadrele didactice sub 35 de ani față de cel al cadrelor didactice peste 35 de ani.

Concluzii: Burnoutul afectează mai mult profesorii decât învățătorii. Cadrele didactice din mediul urban nu sunt expuse burnoutului mai mult decât cele din mediul rural. Cadrele didactice sub 35 de ani prezintă un nivel mai ridicat de burnout decât cele peste 35 ani. Aceste concluzii sunt importante în ceea ce privește modul de abordare a burnoutului și de intervenție în reducerea sa.

BIBLIOGRAFIE:

Maslach, C., Schaufeli, W.B. and Leiter, M.P. *Job burnout*, Annual Review of Psychology, 2001, Vol. 52, p. 397-422.

Mihai A, Vaida A, Nireștean A, EFPT BOSS Reasearch Group *Romanian contribution to the international study about psychiatry trainee burnout syndrome*, Acta Medica Mariensis vol 56, suppl 3, 2010, p. 24.

Popa, M., *Introducere în psihologia muncii*, Iași, Editura Polirom, 2008

Salade, D. *Educație și personalitate*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 1995

Silvaș, A. *Pedagogie*, Cluj Napoca, Editura Eikon, 2013

Schroder, J.P. *Cum să depășim sindromul burnout*, Editura All, București, 2010

<http://top-psy.ro/stresul-la-profesori/>, *Stresul ocupațional la profesori*, 2012,

INFLUENCES OF THE ADOLESCENT CRISIS IN THE PARENT-CHILD RELATION

Dorin Opriș, Assist. Prof., PhD, "1 December 1918" University from Alba Iulia

Abstract: Influences of the adolescent crisis in the parent-child relation. Developing models of relations in a family is part of the natural course of an adolescent's life. The conclusions of the present research reveal the fact that, although high school students in the twelfth grade already turn eighteen, one cannot say that they have overcome a certain family crisis as concerns the parent-child relations. This fact shows a delay in the adolescents' evolution to maturity as far as family values are concerned, even if towards the end of high school they have already turned eighteen, the legal mark of accepting marriage. In the case of students coming from dysfunctional families, the crisis is deeper. In our opinion, there should be a series of interventions at the level of educational policies, starting with curriculum reformation, so that the students' parents should be invited to get involved in a process which should form them for this profession. Among the subjects taught in schools, religion and literature prove the best potential of offering models which can contribute in a significant way to the students' emotional balance, in certain aspects pertaining to the valorisation of family, to building and maintaining harmonious relations between students and their parents, in a period when vulnerability in this respect is extremely high.

Keywords: family, adolescence, parents, values, education, religion

Preliminaries

One can write about family from multiple perspectives. From an educational point of view, the approaches get completely special connotations, especially if we refer to the way in which students in the final high school year regard and relate to this institution with a decisive role in the formation of each person [1]. The present research aims at testing the hypothesis [2] according to which developing a relation between students and parents is a process depending on overcoming the adolescent crisis and the valorisation of family by its members. Students coming from monoparental families need more security and safety in their own family than students living with both parents. Testing this hypothesis was achieved especially through the qualitative and quantitative analysis of the answers given by students to a questionnaire administered by the form masters.

The sample of subjects is formed of 268 students in the twelfth grade from nine high schools in the county of Alba, who attend daily classes, having eight different fields of study. We chose this grade for several reasons: most of the students in the twelfth grade have turned eighteen, they can evaluate situations, facts, attitudes and behaviours, and they have created an opinion about family, this being also supported by the formal curriculum of several school subjects [3].

The distribution according to genre is representative at a national level: 50, 74% girls and 49, 26% boys¹. As concerns their residence, the percentage is in favour of the students in the urban area (52, 98%), compared to the one for the students in the rural area (45, 89%), the difference up to one hundred being represented by non-answers. For this variable, the

¹ At a national level, the partial data reveal a percentage of 51,6% women and 48,7% men. <http://www.ziare.com/social/recensamant> (on February 22nd 2014)

margin of error compared to the percentages at a national level is around $\pm 5\%$. The age level covers three years (17-19), most of the students being 18 (73, 13%). From the total number of students, 38, 80% graduated the previous school year with an average mark of 9-10, 57, 83% with 7-8, 99, and 3, 37%, with 5-6, 99. Concerning certain aspects, the data will be subject to a transversal analysis, by comparing these to similar ones collected on a sample made of 295 students in the ninth grade, 239 students in the tenth grade and 303 students in the eleventh grade.

The precise aspects to which we refer in the present study regard the characterisation of relations in students' families and the identification of a dynamics in developing these. We also wish to analyse the way in which students coming from dysfunctional families experience the parents' divorce, in the aspects we followed. Besides, the analysis will also look into the degree of trust the students have in their parents as concerns sharing experiences, positive or negative feelings.

The characterisation of family from the perspective of interpersonal relations

Characterising one's own family is not an easy endeavour, not only because of the complexity of the problematics involved, but also on account of a gradual evolution of relations which establish between its members.

Some of the questionnaire's items asked students to choose from a list of fourteen statements - three which offer factual data (3,4,11), five statements with positive connotations (1,2,6,12,13), respectively negative connotations (5, 7, 8, 9, 10, 14) – the ones that match completely the realities they experience in their families.

If we analyse the results for the statements offering factual data, the latter lead to surprising observations. Thus, for the statement 11, "*I live with one of the parents because of their divorce/separation or because one of them is deceased*", a positive answer was given by 26 students (9,7%) coming from dysfunctional families, and for the statement 3, "*As my parents are abroad, our relation is limited to phone calls*", a number of 19 students (7,08%), who are entrusted to a guardian, member of the family or not. Moreover, 4 of these pupils are to be found in both situations. The statement "*Both me and my parents are religious people*" reveals a situation exceeding the national percentage concerning this aspect (39, 17%) [4], which expresses the effectiveness of religion. In the case of students coming from dysfunctional families this percentage is reduced (23, 07%).

The data obtained after analysing the answers for the statements with positive and negative connotations were synthetised in tables 1 and 2 in three categories: a. the number and percentage of the students in the whole sample, who chose each statement (the percentage was calculated by referring to the total number of students in the sample); b. the number and percentage of the students living with both parents, who chose each statement (the percentage was calculated by referring to the number of people – 242, which are in this situation); c. the number and percentage of the students whose parents are divorced, who chose each statement (the percentage was calculated by referring to the total of these people, 26).

Table 1. The choices for the positive statements referring to the characteristics of the family they come from.

Statements	Total N = 268		Students living with both parents N = 242		Students coming from dysfunctional families N = 26	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
13. In the family I always feel safe.	202	75,37	188	77,68	14	53,84
2. In my family the relations are harmonious, without scenes of violence.	185	69,02	170	70,24	15	57,69
1. I am encouraged to express my own opinions.	175	65,29	159	65,70	16	61,53
6. I feel that with my family I could go to the end of the world / I could overcome any obstacle.	131	48,88	120	49,58	11	42,30
12. My parents are my best friends.	91	33,95	91	33,47	10	38,46

The data in table 1 allow us to make several observations. Only three of the five positive statements have percentages higher than 50%. These refer to the feeling of safety offered by the family they belong to (75, 37%), the harmonious relations between the family members (69, 02%) and the possibility to express their own opinions (65, 29%).

The next two statements reflect a strong family crisis, in aspects concerning trusting parents (48, 88%), respectively closeness to parents by developing friendship relations (33, 95%). If for the statements on the first two places we take into consideration the differences up to 100, we can say that more than a quarter of students do not see in their families an institution conferring them safety, harmony, that the atmosphere in which they grow is not one to offer them a model for their own family[5]. The situation is more dramatic in the case of students who come from broken families.

Differences higher than five percentages in the values of the data of the students who stay with both parents, compared to the answers given by the students who stay only with one of them because of the divorce/separation of the parents are to be found in the case of four of the five statements. The greatest difference (23, 84%) was calculated for the statement referring to the feeling of security in one's own family [6]. The difference is in favour of the students with divorced parents only in the case of the statement referring to the friendship relation between children and parents, however the percentage does not exceed 40%.

Table 2. The choices for the negative statements referring to the characteristics of the family students come from.

	Total	Students living with both	Students coming from
--	-------	------------------------------	-------------------------

Statements	N = 268		parents N = 242		dysfunctional families N = 26	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
9. There are tensions between me and my parents because of the generation gap.	85	31,71	76	31,40	9	34,61
8. My parents work a lot, that is why we do not spend much time together, but I know they love me.	79	29,47	73	30,16	6	23,07
5. I always feel treated as a child by my parents.	56	20,89	51	21,07	5	19,23
7. I often feel lonely in my own family.	31	11,56	23	9,50	8	30,76
10. I lack nothing from a material point of view, but I would like to be paid more attention by my parents.	30	11,19	28	11,57	2	7,69
14. I do not trust my parents completely, nor do they trust me.	18	6,71	16	6,61	2	7,69

The data in table 2 indicate the presence of some alarming aspects, a series of the percentage values being between 5% and 30%. The biggest percentage value (31, 71%) was calculated for the answers which highlight the presence of tensions and conflicts between students and their parents, on account of the difference of mentality between generations. A value very close to this one is the one which reflects the presence of discord and of violent scenes in the families of 30, 98% of the students. This was calculated with the help of an analysis from a reversed perspective of the statement: “In my family the relations are harmonious, without scenes of violence”, chosen by 69, 02% of the students. Out of the two percentage values we deduce that, for almost a third of the students, harmony in family is affected by conflicts and scenes of violence of different kinds.

Another aspect has to do with the fact that almost a third of students do not have the possibility to create a very close relation to their parents because they spend little time together. The students whose parents are abroad also go in this category, the sum of the percentages being extremely alarming: 29, 47% + 7, 08% = 36, 55%. The psycho-physical development of each student behind these figures is strongly influenced by the absence of parents, not as much as physical presence, but especially as emotional support. For the students living with one of the parents the percentage is a little lower (23, 07%). A possible explanation for the greater attention paid in these cases to children is the consequence of the responsibility assumed for their education, including before the law.

Whether we refer to the students living with both parents or to the ones whose parents are divorced, approximately 20% of the students assert that they feel treated as children by their parents. The negative effects lie in a delay in the students’ evolution to

maturity, one of the reasons being that students do not assume responsibilities in the family, especially the ones living in the urban area.

The greatest differences in the percentage values related to the two categories of students whose answers were compared, regard the presence of the feeling of loneliness in one's own family. Almost a third of the students whose parents are divorced (30, 76%) support this statement, the percentage being 20 points higher compared to the students living with both parents.

The last two statements were chosen in small percentages by students. An analysis of their content imposes differences in approach. It is a positive fact that a low percentage of students desire more attention from their parents (11, 57%), with differences less than 5 points between the two categories of students which were analysed. Actually, this statement reflects the fact that the majority of students (almost 90%) feel the parents' love through the attention they are given. An opposite situation is the existence of students whose love and trust are greatly affected. Even if the percentage of students who chose the statement "I do not trust my parents completely, nor do they trust me" is below 10%, it does not mean that we can neglect this aspect.

The dynamics of interpersonal relations in a comparative transversal analysis

Five of the suggested statements can be analysed from the perspective of their dynamics in time. The questionnaire was administered, as we have mentioned, to a great number of subjects, so that the data obtained allow us to make comparative analyses regarding the evolution in time of some aspects such as: expressing their own opinions, trust in their own family, the feeling of friendship in the family, the tensions between generations, the excessive care of parents [7].

In table 3 we presented the percentages of the choices made by the students in the sample, according to the grade these belong to. For the analysis of the results we made the distribution curves of the percentages calculated for the positive statements (figure 1), respectively for the negative ones (figure 2).

Table 3. The choices for the statements which reveal the dynamics of interpersonal relations in the family during school years

Statements	IXth grade	Xth grade	XIth grade	XIIth grade
1. I am encouraged by my parents to express my own opinions.	67,79%	60,66%	62,37%	65,29%
6. I feel that with my family I could go to the end of the world / I could overcome any obstacle.	54,57%	45,60%	45,87%	48,88%
12. My parents are my best friends.	41,69%	39,74%	48,11%	33,95%
9. There are tensions between me and my parents because of the generation gap.	32,88%	29,28%	24,42%	31,71%
5. I always feel treated as a child by my parents.	25,76%	28,03%	25,74%	20,89%

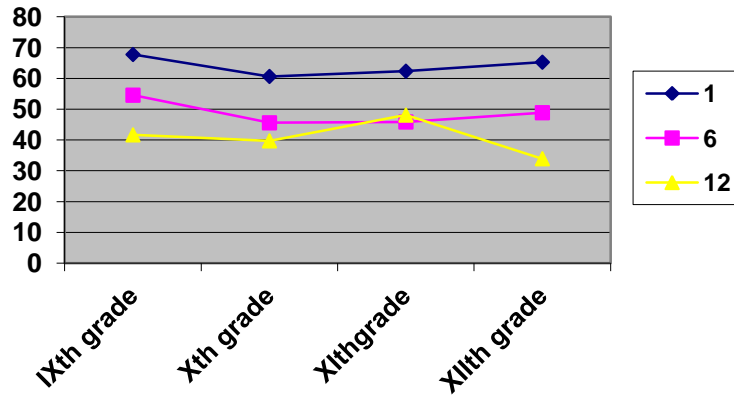

Figure 1. Distribution curves of the percentages in positive answers.

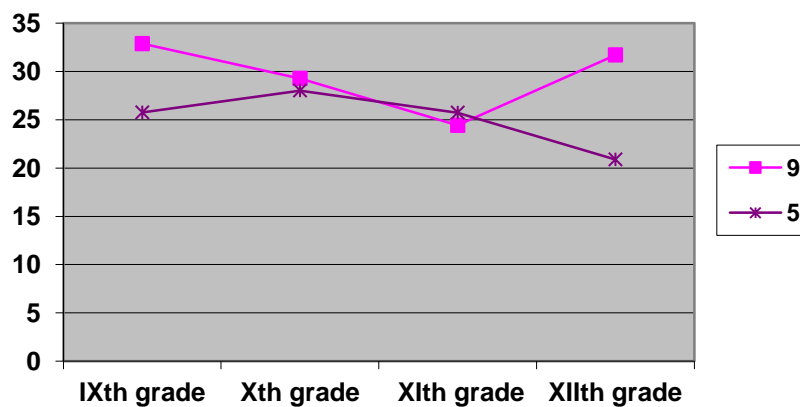

Figure 2. Distribution curves of the percentages in negative answers.

The data in table 3 and the position of the distribution curves for the positive choices (figura 1) reveal the following aspects: the curves indicating the dynamics of expressing one's own opinions (1), respectively the evolution in time of the trust in one's own family follow the same course, which highlights the adolescent crisis, more acute in the tenth grade (60, 66%; 45, 60%) and in the eleventh grade (62, 37%; 45, 87%). The values obtained in the twelfth grade for each of the two aspects analysed (65, 29%; 48, 88%) are greater than in the previous two grades, but do not exceed the ones in the ninth grade (67, 79%; 54, 57%). The differences in percentage points are 2, 5 for the first statement, respectively 5, 69 for the second out of the three we presented.

The shape of the curve presents the evolution in time of the friendship relation with parents involves a particular interpretation: overcoming the crisis in the tenth grade (39, 74%) is followed in the eleventh grade by a strong reconsideration of the relation with parents (48, 11%), who become the main confidants. In the twelfth grade this feeling diminishes (33, 95%), possibly because of the presence in students' life of friendship relations based on love. The beloved person becomes most frequently the person trusted to share feelings with.

Even if, apparently, the values which are similar for the statements with negative connotations calculated for the tenth and eleventh grade might lead to conclusions of

equivalence, the results must be analysed in their evolution. The minimum for the statement “There are tensions between me and my parents because of the generation gap”, observed at the eleventh grade (24, 42%), represents a positive fact at the level of analysing the results, which can be related to the result in the curve illustrating the positive connotation “My parents are my best friends”. The accentuation of the generation gap towards the twelfth grade (33, 95%) can also be attributed to the coming of the baccalaureate exam and to the divergence of opinion as concerns the students’ future. The shape of the curve for the statement “I always feel treated as a child by my parents” highlights another form of manifestation of the crisis of the child who wishes to become an adult as soon as possible, the greatest percentage being the one at in the tenth grade (28, 03%). The low value of the percentage in the twelfth grade (20,89%), almost 8 percentages lower compared to the maximum in the tenth grade and approximately 5 points compared to the values in the ninth and eleventh grade shows the tendency to a development in time of the relation between children and parents.

Parents, confidants of their children

Man’s need for communion with his fellow beings is ontological. Opening to parents is natural and in a biblical perspective this relationship transcends the earthly reality [8].

The parents’ role in the life of their children goes beyond satisfying primary needs. Sharing feelings and experiences, regardless of their nature, represents a condition for developing relations between the members of a family.

In our research we planned to find the place parents occupy among the people with whom students prefer to share their feelings. The results obtained can be seen in table 4.

Table 4. Students’ preference for the persons they share their feelings with.

Answers (%) Person	When experiencing great joy / an achievement, who is the first person you share it with? (P)	When experiencing grief/ unfulfillment, who is the first person you share it with? (N)	Difference % % P - % N
• parents	165 61,56%	103 38,43%	23,13%
• best friend (boy/girl)	71 26,49%	106 39,55%	- 13,06%
• nobody	9 3,35%	29 10,82%	- 7,47%
• brothers/other members of the family	9 3,35%	14 5,22%	- 1,87%
• another person	11 4,1%	14 5,22%	-1,12%
• a teacher/ form master	0	1 0,03%	- 0,03%

The data in table 4 show a separation as a percentage value in two categories of confidant-persons: parents and friends.

It is easier to transmit joys/achievements to parents (61, 56%) than griefs/unfulfillments; in the latter case the percentages are very close between parents (38, 43%) and friends (39, 55%).

The explanation for the difference of 23, 13 percentage points in favour of the parents when transmitting positive states and for the low value of the percentage of students who communicate their negative states to parents is to be found in aspects such as: the feeling of trust in family members has diminished, there are tensions because of the generation gap, family has been debased through mass-media.

Students' answers also reveal another aspect: there are a great number of students who do not share their feelings with anyone, especially the negative ones (10, 82%). This can be considered an effect of the hypercognitised education, in which informative activities prevail, whereas forming interpersonal communication skills occupy a secondary place.

Conclusions

The data of the research emphasize the fact that students in the final high school year adjust the way they relate to family members in general and especially to parents.

The results which present the characteristics of the family students come from – either positive or negative – mark out the fact that overcoming the adolescent crisis is not an easy process, the effects being felt longer, so that turning eighteen cannot be considered automatically a moment of reference for the beginning of a new stage of psycho-physical development.

From the point of view of interhuman relations we can assert that students in the final high school year have not overcome the stage of adolescent crisis, they are in a process of (re)configuration of the relations with parents and other family members, which deepens the family crisis.

The existence of some forms of violence in the family is generated by the divergent opinions between generations, as well as by the parents' tendency to treat their children inappropriately compared to their age or to have the final or the only word in making certain decisions or expressing certain opinions. This is a possible cause of the fact that most of the students are reluctant in considering parents their best friends, especially when it comes to sharing experiences and feelings.

The analysis of family characteristics, made from the perspective of the choices made by students coming from broken families reveals a more dramatic fall of the relations between family members than in the case of students living with both parents. The causes are that the feeling of security in the family is extremely weakened, there are situations which destroy the harmony in the family and support the presence of some forms of violence and people fail to trust family members and their capacity to support them overcome obstacles. People's freedom to express their own opinions is limited, the tensions caused by the generation gap aggravate and the feeling of loneliness in one's own family is more acute.

The research data discover a dynamics in time of the parent-child relation, which is strongly marked by the adolescent crisis. One observes that towards the end of the high school studies the percentage values rise as concerns aspects on valorising family and the

relations between its members; however, they do not exceed the values at the level of the ninth grade.

The fact that, from the perspective of the relational field, students leave high school with a lower level compared to the beginning of this cycle involves educational interventions especially in the tenth grade, when the adolescent crisis is strongly present through several aspects. A first solution would be suggesting educational interventions regarding this problematic in the religion and literature classes by offering acceptable models for the students of this age. There also appears the need for some discussions with the students' parents in order to identify solutions to the difficult cases of child-parent relations.

REFERENCES:

- D. Opriș & M. Opriș, *Teenagers' models of understanding suffering*, European Journal of Science and Theology, September 2012, Vol.8, Supplement 2, 173-182.
- J.G. Berger, K.C. Boles & V. Troen, *Teacher research and school change: Paradoxes, problems, and possibilities*, Teaching and Teacher Education, 21 (2005) 93-105.
- M. Opriș, *Religie, morală, educație. Perspective teologice și pedagogice*, Basilica, București, 2011, 20-26.
- M. Cuciureanu & S. Velea (eds.), *Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România*, Didactică și Pedagogică, București, 2012, 52.
- W. A.J. Meijer, S. Miedema & A. Lanser-van der Velde (eds.), *Religious Education in a World of Religious Diversity*, Waxmann, Munster, 2009.
- J. Annas, *Intelligent virtue*, Oxford University Press, New York, 2010.
- M. Bocoș, *Teorie și practică în cercetarea pedagogică*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003, 96.
- D. Opriș & M. Opriș, *Valori, modele și așteptări ale liceenilor din județul Alba*, Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

FEMINISATION OF ROMANIAN MIGRATION. STUDY ON THE MIGRATION ON HUNEDOARA COUNTY

Tiberiu Crisogen Dîscă, Assist., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad

Abstract: In Hunedoara County, according to the information we have from DGASPC, information valid at the end of the second trimester in 2013, the situation is diferent from surveys and census and even from the situation submitted by Hunedoara County School Inspectorate. Although schools dont have in particular the mission to monitorise this type of cases, the involvement of educators, teachers, head teachers, psychologists and counselors lead to a better tracking of the phenomenon, hence the difference between authorities reports and the obtained datas from schools. Should be considered that not even the appraisal obtained by the School Inspectorate is not complete since at this level only the school age children are monitorised and just one part of the preschoolers enrolled in schools. All these shows, if this was still needed, the ambiguity of the summary situation, a lack of knowing the reality of the phenomenon and more then this, a lack of mesures and concern for these children.

The general datas, both the official statistics and also in interested organisation, shows an important trend of feminization of romanian migration. Though sure datas are difficult to be distinguished, authorised institutions doing their duty in an unthinkable bad way for an european citisan, still we can detach few conclusions:

- *The number of the children with a parent living abroad is extremely height.*
- *The migration started to feminise after 2005. Starting with this year, in all statistics, the number of woman exceeds the number of man for both chapters- persons establishes abroad and persons who left Romania for more than one year.*
- *the difficulty of having sure statistics regarding the increas of the feminine migration is in close connection with the authorities apathy facing this phenomenon.*

Keywords: feminization, migration, authorities, children, parents.

Introducere

Multă vreme, teoriile clasice ale migrației internaționale nu s-au concentrat asupra relațiilor de gen. Femeile au fost implicit considerate dependente de bărbați în procesele de migrație, în timp ce ierarhiile socioeconomice și simbolice transformate de migrații erau privite ca procese anonime situate la nivel comunitar. Relațiile de putere concretizate în dinamica de gen nu au primit atenția pe care ar fi meritat-o. Absența relațiilor de gen s-a reflectat la toate nivelurile de analiză a migrației. Cu toate că indivizii, familiile, gospodăriile și rețelele sociale au fost actori centrali în teoriile migrației, rolul lor a fost punctat la nivelul luării deciziei de migrație, și mai puțin în explicarea proceselor de schimbare sau menținere a anumitor structuri socioeconomice. Cu alte cuvinte, deși migrația era începută de indivizi, rezultatele și urmările ei erau reflectate mai degrabă la nivel colectiv. Acest gen de abordare simplificată a proceselor de migrație a făcut ca femeile să nu conteze foarte mult. Principalul motiv pentru care femeile ajungeau sa migreze, dacă acest aspect ajungea sa fie discutat, erau familiile acestora.

Un procent tot mai mare de femei migrează pe cont propriu, fără a urma soțul, sau familia. Acest procent a crescut de la 46,7 procente în 1960 la 49,6 procente in 2005, potrivit statisticilor ONU.

Cu toate că migrația unuia dintre soți în străinătate prilejuiește inversarea rolurilor între parteneri și o redistribuție a sarcinilor în gospodărie, sunt voci care spun că nu se poate vorbi despre o schimbare permanentă a rolurilor și atribuțiilor tradiționale de gen. Este vorba, mai degrabă despre crearea unei dispoziții către flexibilizare și negociere la nivel de cuplu.

În schimb, existența copiilor influențează caracterul migrației pentru muncă în străinătate. Prezența acestora din urmă acționează într-un dublu sens. Într-o primă fază, constituie un factor motivant substanțial în sensul migrării. În același timp, copiii reprezintă principalul argument pentru revenirea în țară și pentru optarea pentru o migrație de tip sezonier, pe termen scurt, mai degrabă decât pentru o migrație pe perioade extinse. Astfel, multe dintre femeile ai căror copii rămân în țară preferă să lucreze pe perioada verii, timp în care reușesc să acumuleze venituri suficiente pentru a asigura subzistența familiei pentru întregul an. Vârsta descendenților joacă un rol important în acest sens, situația descrisă mai sus fiind valabilă în special în cazul familiilor cu copii mici.

Migrația femeilor cu familie este de tip transnațional. Contactul cu familia este păstrat prin intermediul telefonului, internetului, prin remitențe lunare/periodice și prin vizite și perioade prelungite petrecute în România. În cazul migrației temporare, femeile nu efectuează vizite în țară. Multe dintre femei pleacă mai mulți ani la rând, ceea ce indică, pe lângă lipsa unor perspective de îmbunătățire a situației în țară în cazul întreruperii experienței de migrație, anumite relații sociale cu locul de destinație, și un anumit nivel de mulțumire cu aranjamentul de ocupare. Altele însă se declară nemulțumite de condițiile oferite de angajatori sau de nerespectarea contractelor.

Un anumit paradox este semnalat în studiile privind migrarea acestor femei pentru a prelua slujbe în domeniul îngrijirii copilului, abandonând sarcina de îngrijire a copiilor proprii în țara de origine, conceptualizat de Hochschild sub numele de *care drain* (Hochschild, 2008). Astfel, fenomenul copiilor rămași acasă trebuie privit în contextul mai larg al situației și strategiilor familiei transnaționale, ca și al politicilor de migrare din țările de primire.

Este necesar să fie tratate în mod diferențiat cazurile în care sunt plecați ambii părinți sau este plecată doar mama, aceste cazuri fiind cele mai vulnerabile. Conform estimărilor fundației SOROS, 34% (prin extrapolare, la nivelul țării, aproximativ 12.000) din copiii cu ambii părinți plecați în străinătate trăiesc în grija altor persoane cel puțin doi ani, iar 54% (respectiv 19.000) de mai puțin de un an (Toth, Toth, Voicu și Ștefănescu, 2007). Cei mai mulți din acești copii rămân în grija familiei extinse, în special a bunicilor (UNICEF România, 2008), dar este de remarcat că și în cazul plecării mamei, doar 54% din copii rămân în grija tatălui, copiii rămânând în grija bunicilor sau a altor rude și prieteni (Toth, Toth, Voicu și Ștefănescu, 2007).

Privind istoric, chiar dacă fenomenul migrației românești s-a schimbat radical după 1989, există un punct comun care a rămas constant: mirajul occidentului. Studiile privind migrația sesizează că, nu întotdeauna, migrează „muritorii de foame”, oamenii care nu mai au nicio șansă în zona geografică românească în care trăiesc. Amploarea migrației nu are doar cauze economice, ci și de mentalitate.

Statistici cu puține date certe

Numărul mare de emigranți a început să fie o preocupare în dezbaterile publice, dar ceea ce nu se discută este *un proces aparte și un concept aparte* : feminizarea emigrației. Acest aspect se constată prin aceea că în structura pe sexe, soldul negativ al femeilor emigrate este mai mare.

Din 2005, numărul femeilor îl depășește constant pe al bărbaților în ceea ce privește cetățenii români care și-au stabilit domiciliul în străinătate.

număr persoane / number of persons							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Total	10938	14197	8830	8739	10211	7906	Total
Masculin	4110	5341	3088	3069	3768	2917	Male
Feminin	6828	8856	5742	5670	6443	4989	Female
Pe grupe de vârstă / By age group							
Sub 18 ani	765	963	1003	1214	1316	1062	Under 18 years
18-25 ani	1408	1726	1062	1107	1270	1074	18-25 years
26-40 ani	6359	8198	4979	4722	5351	3955	26-40 years
41-50 ani	1355	1782	982	974	1393	1156	41-50 years
51-60 ani	545	839	460	445	522	406	51-60 years
61 ani și peste	506	689	344	277	359	253	61 years and over

Oficial, conform datelor recensământului din 2012, peste 727,5 mii de români sunt stabiliți în afara graniței. Datele statistice arată că Italia, Spania, Germania, Franța și Marea Britanie sunt țările unde au ales să plece cei mai mulți români.

Astfel, din numărul total de 727.540 de români care erau plecați în 2011, atunci când s-a făcut recensământul, 341.296 de conaționali erau plecați în Italia, 171.163 de români erau plecați în Spania, 33.089 erau plecați în Germania, 23.205 de conaționali erau plecați în Franța, iar 40.378 de români erau plecați în Marea Britanie și în Irlanda de Nord, arată datele recensământului publicate de Institutul Național de Statistică.

Datele recensământului mai arată că românii au mai emigrat și în țări precum Grecia - 15.851, Statele Unite ale Americii - 13.941, Belgia - 11.611, Ungaria - 10.291, Austria - 9.075, Cipru - 8.311, Portugalia - 7.651, Irlanda - 6.848, Canada - 5.494, Danemarca - 3.244, Olanda - 3.233, Elveția - 2.463, Suedia - 2.460, Norvegia - 1.933 și Republica Cehă - 1.722.

Din păcate, datele oficiale publicate în România referitoare la situația migranților sunt neactualizate și subestimează mult situația reală, deoarece sunt numărați numai cei înregistrați că au emigrat cu domiciliul în străinătate. Astfel, conform ultimului Anuar Statistic al României (2008), numărul emigranților (cetățenilor români care și-au stabilit domiciliul în străinătate) este de 8.830 în 2007, iar din anul 2002 până în 2007 numărul acestora este de 65.874 de persoane, ceea ce înseamnă doar cca. 10.000 de emigranți definitiv anual.

Dacă analizăm situația numai în Italia, peste 820.000 de români sunt înregistrați oficial în această țară, aceștia reprezentând cea mai mare comunitate de străini din această țară, 20 la sută din numărul total al imigranților, conform datelor recensământului din anul 2011, publicate de Institutul pentru statistici (ISTAT).

Comparativ cu recensământul precedent, efectuat în 2001, numărul românilor a crescut de la 74.885 la 823.100.

Românii reprezintă 20 la sută din totalul străinilor care trăiesc în Italia, fiind cea mai mare comunitate de imigranți. Conform datelor oferite de ISTAT, pe locurile următoare, ca număr de persoane, se clasează imigranții albanezi, marocani și chinezi.

Numărul imigranților moldoveni prezenți în Italia a crescut de la circa 4.000, în 2001, la peste 130.000, în 2011. O creștere semnificativă o reprezintă și numărul imigranților ucraineni, de la 8.647, în 2001, la peste 180.000, în 2011.

Conform DPC, la finalul primului trimestru al anului 2013, în România sunt 82.073 de copii ai caror părinți muncesc în străinătate. Dintre aceștia 23.312 de copii au ambii părinți plecați, ei fiind lăsați în grija rudelor sau în unele cazuri mai severe, chiar în grija asistentilor maternali. Conform estimărilor ONG-urilor numărul copiilor este în jur de 300.000.

Cât privește situația în Județul Hunedoara, conform datelor obținute de la DGASPC, date valabile la sfârșitul trimestrului II 2013, situația se prezintă diferit față de sondaje sau recensământ și chiar față de situația prezentată de Inspectoratul Școlar Județean Hunedoara. Deși unitățile de învățământ nu au sarcina expresă de a monitoriza cazurile de acest tip, implicarea educatorilor, învățătorilor, dirigiților, psihologilor și consilierilor conduce la urmărirea mai responsabilă a fenomenului, de unde și diferența foarte mare între raportările autorității și datele obținute de la școli. Trebuie avut însă în vedere că nici estimarea realizată de Inspectoratul Școlar nu este completă, întrucât la acest nivel sunt monitorizați doar copiii de vârstă școlară și o parte din preșcolarii cuprinși în unitățile de învățământ.

Astfel, în 2010, în Hunedoara erau 2860 copii cu părinții plecați la muncă în străinătate (1761 cu un părinte plecat, 649 cu ambii părinți plecați, 450 cu părinte unic plecat), în datele obținute de la ISJ Hunedoara erau 1286. În 2011, conform DGASPC erau 2526 copii cu părinții plecați – (1587 copii cu un singur părinte plecat, 525 copii cu ambii părinți plecați, 414 copii cu unic părinte plecat). În datele de la Inspectoratul Școlar erau 1323. În 2012, erau 2266 copii cu părinții plecați la muncă în străinătate – (1367 copii cu un singur părinte plecat, 525 copii cu ambii părinți plecați, 374 copii cu părinte unic plecat), dar ISJ cunoștea doar 1412 cazuri. În fine, în 2013, DGASPC prezenta situația a 2634 copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate – (1729 copii cu un singur părinte plecat, 494 copii cu ambii părinți plecați, 407 copii cu părinte unic plecat), iar Inspectoratul cunoștea 1150 de cazuri.

Toate acestea arată, dacă mai era cazul, ambiguitatea situației statistice, lipsa de cunoaștere reală a fenomenului și cu mult mai mult lipsa unor măsuri și a unor preocupări pentru acești copii.

Doar datorită programului “Creștem împreună”, derulat de organizația Salvați Copiii se cunosc, în unele zone date mai exacte. De altfel, acest proiect a câștigat locul I în anul 2013 la categoria proiecte în cadrul Galei Societății Civile.

Conform datelor organizației, confirmate și de ISJ Hunedoara, în municipiile Petrila și Lupeni, unde s-a derulat acest program situația este următoarea:

Petrila

Perioada	Total copii	Mama plecata	Tata plecat	Ambii parinti plecati	In Italia	In alta tara
2010	286	145	103	38		
2011	247	137	72	38		
2012	255	147	79	29		
2013	280	159	84	37	129	151

Lupeni

Perioada	Total copii	Mama plecata	Tata plecat	Ambii parinti plecati	In Italia	In alta tara
2010	446	251	136	59		
2011	390	233	110	47		
2012	411	249	124	38		
2013	504	268	163	53	219	285

Concluzii

Datorită experienței de 23 de ani ca și învățător, am putut observa în timp schimbările majore produse la nivelul familiei, îndeosebi în ceea ce privește copilul de vârstă școlară mică. Efectele în plan psihic la nivelul copilului, dar și al părinților, sunt prea puțin cunoscute, prea puțin mediatizate. Și dacă acest fenomen nu poate fi oprit, din multiple cauze, e important ca măcar efectele să fie, pe cât posibil, diminuate, atât în plan psihologic, cât și social și educațional.

Datele generale, atât în statistica oficială, dar și în cea a unor organizații interesate, arată un trend important de feminizare a migrației românești. Chiar dacă datele certe sunt greu de evidențiat, instituțiile abilitate nefăcându-și datoria într-un mod care ar fi de neimaginat pentru un cetățean european, totuși se desprind câteva concluzii:

- statisticile sunt incerte, numărul real de migranți este o necunoscută pentru statul român;
- dificultatea unei statistici certe privind amploarea migrației feminine este în strânsă legătură cu nepăsarea autorităților față de acest fenomen;
- fenomenul migrației nu a preocupat, efectiv, statul român decât sub aspectul „taxării” economice: statul a profitat de infuzia de capital adusă de migranți, dar nu s-a implicat în nici un fel în asistența socială a familiei rămase;
- migrația s-a feminizat după anul 2005. După acest an, în toate statisticile, numărul femeilor depășește pe cel al bărbaților, atât la capitolul persoane stabilite în străinătate, cât și la cel al persoanelor care au plecat mai mult de un an din țară;
- fenomenul migrației este tot mai des obiect de studiu al diverșilor specialiști în probleme educaționale, psihologice, sociologice, de asistență socială dar încă nu s-a acționat convergent pentru combaterea efectelor negative asupra familiilor și, în

special, al copiilor; doar preocupările unor ONG-uri au încercat, mai mult sau mai puțin, să salveze din ceea ce mai era de salvat.

BIBLIOGRAFIE:

*** - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă și Instituto de Formación Integral (2013), Raport de cercetare – „Femeile și migrația internațională”, Produs în cadrul proiectului „PROMOVEAZĂ FEMEIA”

*** - *Anuarul statistic 2011, Populație*, tipărit de Institutul Național de Statistică, București, 2012;

*** - *Tendențe sociale*, raport tipărit de Institutul Național de Statistică, București, 2006;

Băran-Pescariu, Adina (2004), *Familia azi. O perspectivă sociopedagogică*, Editura Aramis, București

Chipea F, Bălătescu S., (2010), *Copiii lăsați acasă de emigranți. Studiu în județul Bihor*, Sociologie Românească, volumul VIII, Nr. 4, pp. 104-126

Chipea, F. (2000), *Familia contemporană. Tendențe globale și configurații locale*. Editura Expert, București

Cojocaru, M., Miftode, V. – coord. (2004) – *Migrația și efectele ei în plan familial*, Suport de curs în cadrul proiectului „Migrația și traficul minorilor neînsoțiți: măsuri urgente pentru minorii aflați în situație de vulnerabilitate extremă”

Durkheim, E (2002), *Regulile metodei sociologice*, Editura Polirom, Iași

Georgescu, Maria-Ana (2005) *Provocări socio-economice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca

Iluț, P. –coord. (2007), *Dimensiuni ale familiei actuale din România*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca

Mărgineanu, I. (2007), *Proiectarea cercetării sociologice*, Editura Polirom, Iași

Miftode, V. (1978), *Migrațiile și dezvoltarea urbană*, Editura Junimea, Iași

Morrison, Schiff & Sjöblom (2008): *The International Migration of Women*. Washington: The World Bank. P 2

Rotariu, T. , Iluț, P. (1997), *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Editura Polirom, Iași

Stănciulescu, E. (2002), *Sociologia educației familiale*, Editura Polirom, Iași

www.italiaromania.com

www.pascaniv.ro

www.robcc.ro

Zamfir, C. (2004), *Tranziția în România*, Editura Polirom, Iași

RICHARD RORTY ON SOLIDARITY AND CULTURAL DIFFERENCE AND THE CULTURAL POLICIES CONCERNING THE ETHNIC MINORITIES

Ștefan Viorel Ghenea, Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: From a Darwinian and neo-pragmatist point of view, the American philosopher Richard Rorty considers that the human beliefs and desires are for the most part formed by a process of acculturation. For him, there are no universal standards or criteria to justify the superiority of a culture over another. Since we all acquire our moral identity and obligations from our native culture, rationality and morality should be defined in terms of solidarity with a particular community and ethnocentrism. I will analyze his pragmatist point of view about solidarity and cultural difference and its implications on the way we conceive today the cultural policies for the integration of the ethnic minorities.

Keywords: Richard Rorty, Pragmatism, Ethnocentrism, Raționalitate, Cultural Difference, Solidarity, Cultural Policies, Minorities

Introducere

Richard Rorty este una din figurile controversate ale filosofiei contemporane, dar și unul dintre cei mai importanți filosofi ai ultimelor decenii. Noile perspective oferite de către acesta asupra unor teme filosofice precum realismul, teoria adevărului, sensul și rostul filosofiei, natura eticii, dar și filosofia și orientarea sa politică, au dat naștere unor dispute aprinse, care au depășit cu mult terenul filosofiei. Una dintre preocupările sale fundamentale, dar și printre cele mai criticate, a fost încercarea de a combina, într-o viziune unitară, pragmatismul, liberalismul și etnocentrismul. De o atenție mai scăzută a beneficiat problema diferenței culturale, care joacă, în opinia noastră, un rol important în această sinteză. Dintr-o perspectivă darwiniană și neo-pragmatistă, filosoful american consideră că opiniile și dorințele noastre sunt, în cea mai mare parte, formate printr-un proces de aculturație. În opinia acestuia, nu există standarde sau criterii universale sau derivate metafizic pentru a justifica superioritatea unei culturi față de alta. Din moment ce noi ne dobândim identitatea morală, obligațiile și credințele de la cultura în care ne naștem, raționalitatea și moralitatea ar trebui gândite în termeni de solidaritate față de comunitatea din care facem parte, deci din perspectiva unui etnocentrism. În acest articol vom analiza perspectiva pragmatistă a lui Rorty despre solidaritate și diferență culturală și implicațiile acesteia asupra modului în care concepem azi politicile culturale pentru integrarea comunităților etnice.

Pragmatism și etnocentrism

Rorty se plasează el însuși, în mod explicit, în tradiția pragmatistă, școală de gândire fondată de către Charles Sanders Peirce, popularizată de William James, și dezvoltată de F.C.S. Schiller și John Dewey, încadrându-se în ceea ce numește neo-pragmatism, orientare care beneficiază de noile direcții impuse în filosofie de „cotitura lingvistică”, produsă între anii 1940 și 1950, prin abandonarea analizei experienței, în favoarea analizei limbajului. Filosofi mai recentți precum W.V.O. Quine, Nelson Goodman, Hilary Putnam și Donald Davidson sunt considerați figuri emblematice ale neo-pragmatismului. Pragmatismul său

poate fi împărțit în trei doctrine interconectate: antireprezentationalism, etnocentrism și antifundamentalism.

Conform tradiției reprezentationaliste limbajul și mintea noastră dețin reprezentări ale realității. Astfel, reprezentationaliștii sunt în căutarea unui adevăr anistoric care transcende interesele noastre și contextul nostru cultural.¹ Rorty respinge ideea că adevărul este undeva în afara noastră și că există o singură descriere a lumii. Pentru anti-reprezentationalism „cunoașterea nu este o problemă de înțelegere corectă a realității, ci mai degrabă o problemă de dobândire a unor obiceiuri de acțiune pentru a face față realității”.² Obsesia pentru adevăr a filosofoilor ar trebui înlocuită cu speranța într-un viitor mai bun al omenirii. Teoria adevărului devine, deci, la Rorty, o teorie a speranței.³ Neîncrederea în existența unei naturi a adevărului are la bază un antifundamentalism pe care Rorty îl extinde până la a considera că nu este nevoie de fundamente filosofice privind natura umană sau despre univers.

Demersul antireprezentationalist și antifundamentalist al lui Rorty sprijină o poziție metafilosofică mai generală pe care a numit-o *ethnocentrism*.⁴ La baza acesteia se află noțiunea de *solidaritate*, care este o consecință a teoriei pragmatiste a adevărului. Rorty consideră că nu există un adevăr obiectiv decât prin raportarea la opiniile celorlalți; consensul mai cuprinzător oferă garanția unei opinii.⁵ Adevărul este legat de justificare, iar acesta este o noțiune normativă, ține de sentimentul de solidaritate, de nevoia morală de a ne justifica opiniile și dorințele față de noi înșine și față de ceilalți membrii ai comunității și nu de a ajunge la un adevăr unic sau la lucrul în sine.⁶ Justificarea opiniilor noastre nu se mai face, deci, în fața unei realități independente de noi ci față de membrii comunității cu care ne identificăm. Etnocentrismul implică ideea că adeziunea față de comunitate este un motiv suficient pentru a adera la anumite opinii și credințe mai degrabă decât la altele, privilegiind, astfel, propria cultură. E ca și când am împărți lumea în două grupuri: primul alcătuit din persoane față de care trebuie să ne justificăm, cu care împărtășim cele mai multe credințe și opinii (etnosul nostru) și al doilea grup, alcătuit din cei cu care nu împărtășim suficiente credințe și opinii încât să putem avea o conversație fructuoasă.⁷ Etnocentrismul implică ideea că justificarea este relativă la audiență.

Rolul etnocentrismului este de a face legătura între perspectiva anti-reprezentationalistă și liberalism. Cultura liberală a timpurilor noastre a găsit o strategie pentru a evita dezavantajele produse de etnocentrism. Rorty vrea să spună că în calitate de ființe care cunoaștem, moștenim o perspectivă care este condiționată de un context social sau istoric. Chiar dacă nu putem să schimbăm această situație, în sensul că nu putem obține o

¹ Richard Rorty, *Philosophy and the Mirror of Nature*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1979, pp. 8-9.

² Richard Rorty, *Obiectivitate, relativism și adevăr*, trad. Mihaela Căbulea, București, Editura Univers, 2000, p. 46.

³ F.P.A. Demetrio, „Some Useful Lessons from Richard Rorty’s Political Philosophy for Philippine Postcolonialism”, in *Kritike*, Vol.2, No.2/2008, p.8.

⁴ Richard Rorty, *op.cit.*, p. 66.

⁵ *Ibidem*, 24.

⁶ Richard Rorty, „Is Truth a Goal of Inquiry? Davidson vs Wright”, in *Philosophical Quarterly*, Vol. 45, No. 180/1995), p.287. Seyed Mohammad Ali Taghavi, „Rorty’s Approach to Cultural Difference: The Conflict between Solidarity and Procedural Liberalism” in *Culture, Theory & Critique*, Vol. 43, No.2/2002, p.125.

⁷ Richard Rorty, *Obiectivitate, relativism și adevăr*, p. 30, Seyed Mohammad Ali Taghavi, *op.cit.* p.125.

perspectivă neutră, obiectivă cum ar fi cea a ochiului lui Dumnezeu, putem totuși renunța la un etnocentrism de modă veche, imperialist, deoarece am câștigat ideile de toleranță, de deschidere, în mentalitatea noastră. Aceste valori presupun critica propriilor noastre valori și practici prin contactul cu alte culturi. Cu alte cuvinte, etnocentrismul lui Rorty este „aculturat dar deschis”.⁸

Raționalitate și diferență culturală

Abordarea temei diferenței culturale de către Rorty a beneficiat de o atenție mai scăzută din partea criticilor decât perspectiva sa pragmatistă asupra cunoașterii și raportului limbaj realitate, etnocentrismul și liberalismul său politic. În continuare, vom analiza, pe scurt, această abordare, încercând o coroborare a acesteia cu tema solidarității pentru a urmări apoi implicațiile pragmatismului rortyan asupra politicilor culturale privind minoritățile etnice.

În studiul „Raționalitate și diferență culturală”, Rorty critică ideea tradițională a existenței unei ierarhii între diferitele culturi, în funcție de nivelul lor de raționalitate. În opinia sa, această eroare se bazează pe confuzia între câteva sensuri ale termenilor de „cultură” și de „raționalitate”. Primul sens al raționalității (R1) este acela de „rațiune tehnică” sau de „îndemânare de a supraviețui”. Este vorba despre „abilitatea de a face față mediului înconjurător prin ajustarea reacțiilor noastre la stimulii ambiantului în moduri complexe și precise”.⁹ Acest tip de raționalitate este specific tuturor speciilor și culturilor, în grade diferite, dar nu ne permite să facem ierarhii între acestea. Lui îi corespunde primul sens al „culturii”, (C1), care este acela de „set de obiceiuri de acțiune comun împărtășite, acelea care le permit membrilor unei singure comunități umane să se înțeleagă atât de bine unii cu alții și cu mediul înconjurător”.¹⁰ La fel ca R1, C1 nu este o virtute care să îi dea omului un statut privilegiat față de animale sau față de alți oameni. Al doilea tip de raționalitate (R2) apare însă ca un „ingredient special suplimentar pe care ființele umane îl au iar animalele nu.” Este vorba aici de sensul tradițional al raționalității care oferă omului un statut privilegiat în natură, o superioritate față de celelalte specii, în sens calitativ, nu gradual. Putem spune că R2 este raționalitatea de tip kantian care stă la baza imperativului categoric, al obligației morale de a trata fiecare om ca scop și niciodată numai ca mijloc.¹¹ R2 corespunde celui de al treilea sens al culturii (C3), care la rândul său este văzută ca un apanaj al umanității, un produs al evoluției istorice, presupunând îndepărtarea de natură, de animalitate, evidențiind superioritatea și caracterul privilegiat al ființei umane.¹² A treilea sens al raționalității (R3) este sinonim cu toleranța, cu „abilitatea de a nu fi extrem de

⁸ Vezi David L.Hilderbrand, *Beyond Realism and Anti-realism. John Dewey and the Neopragmatists*, Nashville, Vanderbilt University Press, 2003, p. 164.

⁹ Richard Rorty, *Adevăr și progres. Eseuri filosofice 3*, trad. Mihaela Căbulea, București, Editura Univers, 2003, p.114

¹⁰ *Ibidem*, p.116.

¹¹ Este vorba despre respectul pentru demnitatea umană, pentru om ca ființă rațională, exprimată în mod elocvent în imperativul categoric kantian: „acționează astfel încât să folosești umanitatea atât în persoana ta, cât și în persoana oricui altcuiva, de fiecare dată totodată ca scop, niciodată numai ca mijloc”. Immanuel Kant, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, traducere din limba germană de F. Bogoiu, V. Mureșan, M.Ota, R.G. Pârvu; comentariu de V. Mureșan, București, Editura Humanitas, 2006, p.75.

¹² Richard Rorty, *Adevăr și progres*, p. 116.

deconcertați de ceea ce este diferit de noi, de a nu răspunde agresiv la astfel de diferențe.”¹³ R3 stă la baza capacității noastre de a ne schimba felul de a gândi și de a ne comporta, de a accepta opiniile altora, de a ne raporta constructiv la culturi diferite de a noastră. În timp, acest tip de toleranță a dat naștere înclinației de a „avea mai multă încredere în persuasiune decât în foță” specifică societăților liberale occidentale. În acest sens, R3 este o virtute care stă la baza progresului moral și cultural și din care derivă C3. C2 este, de asemenea, o virtute, având sensul de „cultură înaltă” sau „abilitate de a manipula idei abstracte din pur amuzament”. Este dobândită prin educație și este asociată cu R3, în sensul că de regulă oamenii cu o cultură mai înaltă sunt mai toleranți și mai dispuși de a accepta diferențele culturale.¹⁴

În opinia lui Rorty, tradiția intelectuală occidentală tinde să combine și să confunde aceste sensuri ale raționalității și ale culturii, dând naștere unor idei greșite care s-au impus și s-au încetățenit. Una dintre acestea este aceea de crede că abilitatea noastră de a folosi tehnologia pentru o mai bună adaptare la mediu (R1) se bazează pe statutul nostru privilegiat de a poseda rațiune (R2), iar toleranța și îngăduința față de cei diferiți (R3) tinde să apară acolo unde se dezvoltă mai bine tehnologia (R1). În consecință, Occidentul, locul de unde provine tehnologia, ar fi și sursa idealurilor noastre morale.¹⁵ De asemenea, o teză general acceptată, conform căreia fiecare cultură (C1) este demnă de conservare are la bază confuzia între cele trei sensuri ale culturii și încercarea de a păstra noțiunea kantiană de „demnitate umană”. Astfel, imperativul categoric kantian se transferă de la om, văzut ca ființă rațională, asupra culturii. Chiar dacă această concepție mai este temperată de nevoia de a elimina acele culturi pe care le putem numi dăunătoare, cum ar fi ale unor grupuri infracționale, ale lagărelor de concentrare, cea nazistă etc., asistăm la tendința, în special a intelectualilor de stânga, de a considera că numai culturile „opimate” ar fi valoroase sau ar fi mai valoroase decât cel dominante.¹⁶

Pragmatismul liberal pe care îl susține Rorty tinde să abordeze problema raționalității și a diferenței culturale bazându-se pe raportul dintre R1 și R3 și abandonând ideea de R2. Ceea ce înseamnă că odată cu creșterea gradului de adaptare la mediu, prin dezvoltarea științei și a tehnologiei, ajungem să acceptăm cu mai multă ușurință idei și credințe aparținând altor culturi, devenind, deci mai toleranți. Concepția sa, care se bazează pe pragmatismul lui Dewey, încearcă să depășească ideea specifică intelectualilor de stânga, conform căreia doar culturile opimate au valoare și atitudinea imperialistă de minimalizare a valorii culturilor neoccidentale, considerate a fi inferioare sau naive. În perspectivă pragmatistă, triumful unei culturi asupra alteia nu se datorează vreunui principiu superior, unei raționalități inerente. Istoria este văzută de către Dewey și de către adepții săi, printre care se numără și Rorty, ca o sporire a libertății umane, dar nu în sens hegelian, ca rezultat al unei raționalități superioare (R2), ci în sensul sporiri toleranței cu privire la diferențele culturale (R3). Având la bază utopia deweyană (social-democrată), conform căreia urmașii noștri vor trăi într-o lume în care își vor pricinui mult mai puțin rău decât ne pricinuiți noi

¹³ *Ibidem*, 115.

¹⁴ *Ibidem*, 116.

¹⁵ *Ibidem*, 115.

¹⁶ *Ibidem*, 118.

astăzi, Rorty presupune că oamenii următoarelor secole vor trăi o utopie multiculturală globală, de tip liberal, în care „vor descâlci fiecare cultură într-o multiplicitate de fire componente delicate, iar apoi vor țese aceste fire împreună cu fire la fel de delicate, provenite din alte culturi – promovând astfel genul de diversitate-în-unitate caracteristic raționalității”.¹⁷

Solidaritatea umană și politicile culturale privind minoritățile etnice

Perspectiva tradițională asupra solidarității umane pornește de la premisa că există în natura noastră o anumită trăsătură ce ne face să ne raportăm la ceilalți oameni ca la semenii ai noștri, o anumită umanitate esențială, care este activată ori de câte ori intrăm în contact cu alte ființe umane. J.-J. Rousseau vorbea despre virtuțile omului natural, care avea în suflet cele două caracteristici fundamentale ale naturii umane: interesul pentru propria conservare și repulsia față de suferința semenilor.¹⁸ Societatea este cea care l-a pervertit scăzându-i, putem spune, gradul de toleranță. În consecință, din această perspectivă, cei care acționează împotriva semenilor, provocându-le suferință sau pur și simplu nu intervin atunci când viața, sănătatea sau proprietatea le sunt amenințate, dovedesc o umanitate precară sau chiar lipsa umanității. Naziștii, torționarii din lagăre și închisori, denunțătorii sunt din punctul acesta de vedere inumani. În opinia lui Rorty, această perspectivă este greșită deoarece ea se bazează pe modelul general uman. Dacă renunțăm la ideea existenței unei naturi umane, a unui sine central și acceptăm contingenta individualității nu mai putem invoca solidaritatea umană. În aceste condiții, nu mai putem vorbi de acțiuni inumane. Ceea ce ne face ființe umane decente „e relativ la anumite circumstanțe istorice, e o chestiune de consens trecător cu privire la care atitudini sunt normale și care anume practici sunt considerate drepte sau nedrepte”.¹⁹ În aceste condiții, ce ne oprește să ne facem rău unii altora în momente istorice în care „modelele de comportament și instituțiile tradiționale se prăbușesc”²⁰, cum ar fi prigoana evreilor în al doilea război mondial, dacă nu există ceva de genul solidarității umane care să stea între noi și forțele care ne pot distruge? Avem tendința ca, în aceste momente, să apelăm la solidaritate ca la o obligație morală. Aceasta însă are un rol constrângător, în opinia lui Rorty, și se bazează pe o idee greșită despre semnificația lui „noi”. El consideră că sensul de „noi ființele umane” în opoziție cu animalele, plantele, mașinile nu activează atitudinile de solidaritate, ci mai degrabă identificarea cu categorii mai restrânse ca „genul nostru de oameni”, „un tovarăș dintr-o mișcare”, un grec ca și noi” etc. În consecință, „noi” este gândit, de obicei, în raport cu „ei”, cu alți oameni.²¹ Solidaritatea are, deci, o arie mai restrânsă decât cea a ființelor umane și se referă la cei cu care ne identificăm mai mult, la membrii comunității, ai etniei, ai breslei din care facem parte. De exemplu, suntem mai generoși cu un cerșetor pentru că e bătrân (îl identificăm cu bunicii noștri sau cu noi când vom fi bătrâni), e un copil (îl identificăm cu copiii noștri sau cu noi când eram copii). În

¹⁷ *Ibidem*, pp. 131-132.

¹⁸ J.-J. Rousseau, *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, traducere de C.I.Ivanciuc, București, Best Publishing, 2001.

¹⁹ Richard Rorty, *Contingență, ironie, solidaritate*, traducere și note de C.S. Ștefanov, studiu introductiv și control științific de M.Flonta, București, Editura All, 1998, p. 296.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 297.

consecință, etica lui Kant, bazată pe constrângerea datoriei față de ceilalți oameni ca ființe raționale, nu funcționează, ea nu activează solidaritatea. Teza lui Rorty e că sentimentul de soliaritate este legat de asemănările și deosebiri evidente, proeminente, date de un vocabular contingent istoric (al unei comunități culturale încheiate), scopul său fiind dezangajarea solidarității umane de „presupozițiile filosofice”.²²

Dar, care este efectul unui asemenea sens al soliarității pentru creșterea coeziunii sociale, pentru intergrarea unor minorități etnice, religioase sau sexuale? Rezultatul va fi izolarea lor de restul societății, pe baza identificării restrânse în cadrul unui grup și menținerea unei soliarități circumscrise la acesta? Nicidecum. Rorty susține ideea lărgirii sensului pe care îl dăm lui „noi”, dezvoltarea, lărgirea vocabularelor morale. Poziția sa (pragmatismul liberal) este împotriva cruzimii și pentru creșterea gradului de toleranță evidențiată prin ideea de raționalitate.³ În acest viziune, progresul moral se realizează prin lărgirea solidarității, prin eliminarea cât mai multor diferențe, considerate neimportante și nu prin realizarea unui sine central, al unei solidarități umane generice.²³ În aceste condiții, diferențele culturale și etnice se estompează, dar nu prin forțarea lor de a se încadra într-un model abstract, ci prin acceptarea lor și apoi prin eliminarea lor, ca fiind ne semnificative, în raport cu identificările care crează solidaritatea. Mai mult, pretenția unei solidarități umane bazată pe modelul general uman poate da naștere unor frustrări și sentimente de vinovăție – de exemplu, suntem tentați să avem o atitudine de respingere față de cel care preferă să ajute un concetățean de altă etnie în defavoarea altuia aparținând unei minorități. Astfel, politicile culturale unificatoare pot fi percepute ca fiind constrângătoare. Ar fi preferabilă extinderea solidarității prin eliminarea diferențelor, prin identificarea cu anumite descrieri particulare. Se impune, deci, revizuirea ideii de solidaritate văzută ca plecând mai degrabă de jos în sus, de la realități concrete și nu de la principii morale abstracte sau de la valori care se impun imperativ. În acest fel, extinderea solidarității prin acceptarea diferențelor culturale poate duce la o creștere a nivelului de toleranță făcând posibilă coeziunea socială. Politicile culturale pentru identificarea minorităților etnice ar putea, deci, să se bazeze pe acest model. Membrii populației majoritare se pot identifica mai ușor cu cei ai unei comunități etnice dacă se regăsesc în trăsături și comportamente particulare. Mai mult, integrarea socială și culturală este considerată astăzi din ce în ce mai mult ca un proces de integrare comunicațională, limbajul având un rol fundamental în creșterea gradului de toleranță. În acest sens, în opinia lui Rorty, politicile culturale reprezintă, printre altele, argumente cu privire la modul de folosire a cuvintelor.²⁴ De exemplu, a spune că românii ar trebui să nu se mai adreseze romilor cu cuvântul „țigan” reprezintă o politică culturală. Gradul de toleranță față de anumite grupuri etnice poate fi crescut prin renunțarea la anumite practici lingvistice (folosirea unor cuvinte precum: „țigan”, „colorat”, „cioroi” ș.a.) Politicile culturale nu se reduc, însă, la disputa privind utilizarea „limbajului urii”, care exprimă conflictul dintre rase, etnii etc., ci presupune proiecte sau strategii discursive prin care să se elimine întregul discurs defăimător. Nu este vorba de a nu accepta diferențele rasiale, etnice, de grup,

²² *Ibidem*, pp.299-300.

²³ *Ibidem*, p.300.

²⁴ Richard Rorty, *Philosophy and Social Hope*, London, Penguin Books, 1999, p. 3.

inegalitățile sociale și naturale, ci de a renunța să mai vorbim despre ele.²⁵ Practic, discursurile politice prin care se militează pentru eliminarea sau suprimarea diferențelor, se bazează pe premise greșite: ele încearcă să șteargă ceva ce există deja, crezând că în felul acesta diferențele nu vor mai funcționa. Putem privi aceste încercări ca o luptă cu morile de vânt, risipă inutilă de energie. Ceea ce poate fi schimbat este felul în care vorbim despre aceste diferențe, schimbând, în felul acesta, efectul lor.

Concluzii

Pragmatismul lui Rorty reprezintă o sursă de noi perspective de abordare a diferențelor culturale, a relațiilor sociale, a participării la viața socială, în vederea unei adaptări optime la aceasta. Etnocentrismul propus de el evidențiază rolul identificării culturale cu membrii comunității căreia îi aparținem, din perspectiva opiniilor împărtășite cu aceștia, a obiceiurilor, atitudinilor și comportamentelor. Însă nu este vorba de o izolare culturală, deoarece etnocentrismul său este deschis spre integrarea unor noi valori, atitudini și perspective. Prin această deschidere, datorată creșterii nivelului de raționalitate, comunitățile pot ajunge la un moment dat să devină mai tolerante și să accepte mai ușor diferențele culturale și de opinie. Superioritatea unei culturi față de alta nu este dată de vreun principiu superior, de o raționalitate inerentă, ci la baza progresului moral și cultural se află educația, oamenii cu o cultură mai înaltă fiind mai toleranți și mai dispuși de a accepta diferențele. Renunțând la ideea de raționalitate ca o trăsătură ce îl transformă pe om într-o ființă privilegiată, ajungem să eliminăm și ideea că fiecare cultură (C1) este demnă de conservare sau cea că numai culturile „oprimate” ar fi valoroase. Menținerea sau promovarea unei culturi nu s-ar mai face din rațiuni universaliste, ci pentru promovarea diversității ca efect al creșterii gradului de toleranță. Chiar dacă unele culturi vor dispărea, importantă nu este existența unei culturi sau a alteia, ci menținerea diversității. O societate cu un grad ridicat de toleranță va fi capabilă să dea naștere unei noi diversități. Ponind de la ideea că practicile lingvistice stau la baza excluziunii sociale, Rorty propune schimbarea acestor determinanți discursivi prin intermediul unor politici culturale. Tipul de solidaritate propus de Rorty poate sluji unei integrări sociale mai eficiente, deoarece pleacă de la realități concrete, nu de la principii abstracte. Scopul politicilor culturale ar fi, deci, creșterea, extinderea pe o sferă cât mai largă a solidarității până când diferențele, care în prezent ne îndepărtează unii de alții, să devină neesențiale. Observăm că linia perspectivei pragmatiste este una a speranței sociale și a încrederii într-o lume mai bună.

BIBLIOGRAFIE

Demetrio, F.P.A. „Some Useful Lessons from Richard Rorty’s Political Philosophy for Philippine Postcolonialism, in *Kritike*, Vol.2, No.2/2008

²⁵ *Ibidem*.

Hilderbrand, David L., *Beyond Realism and Anti-realism. John Dewey and the Neopragmatists*, Nashville, Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, traducere din limba germană de F. Bogoiu, V. Mureșan, M.Ota, R.G. Pârvu; comentariu de V. Mureșan, București, Editura Humanitas, 2006.

Vanderbilt University Press, 2003

Rorty, Richard, *Philosophy and the Mirror of Nature*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1979 Rorty, Richard, „Is Truth a Goal of Inquiry? Davidson vs Wright”, in *Philosophical Quarterly*, Vol. 45, No. 180/1995)

Rorty, Richard, *Contingență, ironie, solidaritate*, traducere și note de C.S. Ștefanov, studiu introductiv și control științific de M.Flonta, București, Editura All, 1998

Rorty, Richard, *Philosophy and Social Hope*, London, Penguin Books, 1999

Rorty, Richard, *Obiectivitate, relativism și adevăr*, trad. Mihaela Căbulea, București, Editura Univers, 2000

Rorty, Richard, *Adevăr și progres. Eseuri filosofice 3*, trad. Mihaela Căbulea, București, Editura Univers, 2003

Rousseau, J.-J. *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, traducere de C.I. Ivanciuc, București, Best Publishing, 2001

Taghavi, Seyed Mohammad Ali, „Rorty’s Approach to Cultural Difference: The Conflict between Solidarity and Procedural Liberalism” in *Culture, Theory & Critique*, Vol. 43, No.2/2002.

"Această lucrare a fost parțial susținută financiar din grantul nr. 6c/2014, acordat în competiția internă de granturi a Universității din Craiova."

CASE STUDY CONCERNING GENDER MAINSTREAMING WITHIN ROMANIAN POLICE

Angela Vlădescu, PhD Candidate, University of Economic Studies, Bucharest

Abstract: This paper looks to highlight the level of inclusion of gender mainstreaming in Romanian Police, in this perspective the actual research reviews the phenomenon of gender mainstreaming and presents some historical facts regarding the United Nations towards 'gender mainstreaming'. Gender mainstreaming is a tool, a strategy and one of the most effective means to achieve gender equality in all areas and at all levels. This paper presents a quantitative research with the aim to evaluate the degree of gender mainstreaming into Romanian Police. In order to develop a questionnaire we've used one of gender mainstreaming methods-PST method, which was considered more appropriate to evaluate the degree of mainstreaming gender into Romanian Police. PST consists in answering to the questions issued on 3 levels: personnel level, structural level and at the thematic level. The final goal of this study is to present the benefits of incorporating gender perspectives in all areas of societal development.

Keywords: gender, gender equality, gender mainstreaming, PST method, gender perspective.

Introduction

The active development of women in all fields of activity was initiated and increased by specific actions concerning gender equality and/or gender mainstreaming. The gender mainstreaming was launched in 1995 at the Fourth World Conference on Women in Beijing and it is a global strategy applied to promote gender equality.

Modern law enforcement models cannot address the current security environment without implementing gender mainstreaming. The motto should be: Think gender. Due to historical, cultural, and religious factors, law enforcement agencies - as integral parts of their societies - long ignored the importance of gender mainstreaming, and created a working environment characterized by high degrees of gender inequality (Kozma, 2012, p.93).

Theoretical background

The idea of gender mainstreaming was formally featured in 1995 at the Fourth World Conference on Women in Beijing, China, and was cited in the document that resulted from the conference, the Beijing Platform for Action (Donaghy, 2004, p. 394). The 'mainstreaming' concept has can be explained as the process of filtering and conceiving each public policy through the prism of the equal opportunity principle (Popescu, 2002, p. 42). The definition of gender mainstreaming developed in the ECOSOC agreed conclusions, presents gender mainstreaming as the strategy and gender equality as the goal. Analyzing the afore mentioned definition it is clear that gender mainstreaming is a tool, a strategy and one of the most effective means to achieve gender equality in all areas and at all levels (Văileanu, 2005, p. 5).

Gender mainstreaming entails bringing the perceptions, experience, knowledge and interests of women as well as men to bear on policy-making, planning and decision-making. Mainstreaming should situate gender equality issues at the center of analyses and policy decisions, medium-term plans, programme budgets, and institutional structures and

processes. This requires explicit, systematic attention to relevant gender perspectives in all areas of the work (OSAGI, 2002, p. V), including macroeconomic questions, operational activities for development, poverty eradication, human rights, humanitarian assistance, budgeting, disarmament, peace and security and legal affairs (OSAGI, DAW&OHRM, 2002, p. 3).

Particularly, the Platform for Action: ‘in addressing the inequality between men and women in the sharing of power and decision-making at all levels, Governments and other actors should promote an active and visible policy of mainstreaming a gender perspective in all policies and programmes so that before decisions are taken, an analysis is made of the effects on women and men, respectively’.¹

Gender mainstreaming was established as a major global strategy for the promotion of gender equality in the Beijing Platform for Action from the Fourth United Nations World Conference on Women in Beijing in 1995 (Bocioc et al, 2004, p. 9) and means: ‘the (re)organization, improvement, development and evaluation of policy processes, so that a gender equality perspective is incorporated in all policies at all levels and at all stages, by the actors normally involved in policymaking’². Gender mainstreaming as a strategy is meant to actively counteract this, and to use the normal mandate of policy makers to promote more equitable relations between women and men³.

Gender mainstreaming methods

There are quantitative and qualitative methods for analyzing gender mainstreaming, as it follows: the 4Rs method, the PST method, gender impact assessment, gender analysis, gender proofing, benchmarking.

We choose to present the PST method, because it was used in our research and presents the levels of anchoring gender equality in organizations⁴ and follows to integrate a gender perspective at the personnel, structural and also at thematic level.

In order to evaluate the degree of organizational structural gender sensitivity, one can use the PST method (Personnel, Structural, Thematic levels). The PST Method was developed and used mainly into the Germanic space and aims at evaluating the degree of mainstreaming gender into organizations. Like the majority of gender mainstreaming methods, PST consists in answering to the questions issued on 3 levels: at the Personnel Level, at the Structural Level and at the Thematic Level (Văileanu, 2005, p. 12).

¹ UN Fourth World Conference on Women, Platform for Action, Women in Power and Decision-Making 189, Beijing: Sept. 1995

² According to ‘Gender Mainstreaming. Conceptual framework, methodology and presentation of good practices. Final Report of Activities of the Group of Specialists on Mainstreaming’, Council of Europe, 1998. The full text is available at: [http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/02._Gender_mainstreaming/100_EG-SMS\(1998\)2rev.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/02._Gender_mainstreaming/100_EG-SMS(1998)2rev.asp#TopOfPage)

³ Adapted from J. Schalkwyk, H. Thomas and B. Woroniuk, *Mainstreaming: A Strategy for Achieving Equality between Women and Men*. (Stockholm: Sida, 1996.)

⁴ Method presented by Henriette Meseke, Compass Bremen and Regina Frey, Gender Buero Berlin at the Gender Conference "Women and Economy", Gdansk 2003, organized by NEWW Poland, within the workshop ‘Developing Gender Mainstreaming Strategies for EU funded projects’. More information available at: <http://www.neww.org.pl/en.php/achivements/meeting/0.html?mit=2>

Gender mainstreaming in Romanian Police

In the first decade post-1989 no gender policies with clear objectives and specific instruments existed in Romania. The gender mainstreaming was first stated in the two National Action Plans for Equal Opportunities between Women and Men (1996 and 2000) (Ghebrea, 2006, p.5).

In Romania there are different structures in charge of gender mainstreaming, but the most important is National Agency for Equal Chances which is under the head of Ministry of Labour, Family, Social Protection and Elderly. Other institutions responsible with gender equality are Parliamentary Commissions for Equal Chances and Treatment and the National Commission in the field of Equal Opportunities between Women and Men.

Ministry of Internal Affairs is included in National Commission in the field of Equal Opportunities between Women and Men, in accordance with the Governmental Decision no. 285 issued in 2004. In this perspective, Romanian Police as subordinate unit of Ministry of Internal Affairs applies gender mainstreaming/gender equality principles in accordance with the order of the minister of internal affairs no. 416/2003.

Within Romanian Police aspects concerning legislation, policies and programs regarding gender mainstreaming are very important in the perspective of equal pay for men and women for equal work, equal treatment in employment, vocational training, promotion and working conditions, equal treatment in social security, and also to protect workers in the event of pregnancy and maternity, paternity, specific rights for parental leave for fathers and mothers.

The organization has specialized units that handle the cases of direct discrimination, indirect discrimination, sexual harassment, victim`s access to justice and protect them from criminals, sanctions against those who committed the discrimination and compensation for victims discrimination.

Usually, when there are events that involve harassment and discrimination, the representatives of the Romanian Police form a working group that has the responsibility to evaluate the actual measures applied to prevent discrimination and harassment, the actual measures concerning gender equality, the positive actions for the under-represented sex, in order to establish the actions to be taken. Taking into account that in 2012 the total number of women who worked in Romanian Police was of 8809, almost 16% of the total number of employees, over the European standard established at 12% (Institut de Seguretat Publica de Catalunya, p. 82), it can be admitted that the surveyed organization is liable to advance gender discrimination.

In this perspective, we`ve conducted a survey in an organization from public sector which is responsible for law enforcement where the women represent the minority of the employees (in the recent years approx. 16% of the total number of employees). We`ve developed and applied a questionnaire at the level of managers of Romanian Police with the aim to evaluate the degree of gender mainstreaming into Romanian Police. In order to achieve this we used the PST Method and synchronize the method`s specific questions to the characteristics of the Romanian Police. PST consists in answering to the questions issued on 3 levels: personnel, structural and thematic, the questionnaire includes five general questions, seven questions in connection with the personal level, nine questions for structural level and three questions at thematic level. The first two levels refer to internal structures of

an organization and the third refers to the output of an organization. This paper aims to present the survey conducted in Romanian Police concerning gender mainstreaming, which involves the interpretation of the results at all three levels: personnel, structural and thematic. In order to develop the research, we identified three hypotheses:

H1: In Romanian Police, at personnel level there are specific policies for gender mainstreaming;

H2: In Romanian Police, at structural level there are programmes regarding gender mainstreaming;

H3: In Romanian Police, at thematic level, there are projects concerning gender mainstreaming.

The main reason for conducting this surveyed among the heads of Romanian Police is to obtain relevant answers, another reason consists in the importance of managers in successful implementation of gender mainstreaming and the commitment of senior management to this concept. The research took place in the period of August-November 2013 and the questionnaire was distributed through internal network to a number of 500 managers. Actually, in Romanian Police there are 9823 managers, until now the number of respondents is 370. Taking into account that the survey is not finish yet and if we consider the level of confidence 95% and the sample error ± 5 , then for total population of 9823 the sample is relevant.

In respect to gender issued, the sample was balanced: 58.9% were male and 41.1% were female. Most of the respondents were aged 'between 31 and 39 years'-52.7%, whilst 'under 30' and 'over 40' were 6.8%, respectively 40.5%. Concerning the seniority in organization only 12.7% have 'between 3 and 10 years', 47.3% have 'between 10 and 15 years' and the rest of 40% 'over 15 years' within the institution. The majority of people surveyed-67.6% is working in 'crime investigation area'. 42.7% of the examinees have a bachelor's degree, 42.4% a master's degree and only 14.9% have a doctorate diploma.

Data was centralized and analyzed in the Statistical Package for Social Scientists program SPSS version 20.0. This study aims to establish the perception of managers from Romanian Police on determinants of gender mainstreaming. The respondents were asked to evaluate each variable on Likert type scale with the respondents ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The questionnaire was tested for validity and reliability (Cronbach's Alpha=.816).

The PST method presents the followings variables: commitment for gender mainstreaming at management level, balanced gender structures, awareness of gender mainstreaming in planning, structures for gender mainstreaming, gender expertise, gender sensitization by training and information provided with regards to problematic gender issues, a gender equality strategy, the clarity of goals and objectives, institutionalization of gender analysis, resources, gender disaggregated data, the inclusion of gender mainstreaming in planning, monitoring and evaluation, gender stereotypes, practical and strategic interests, knowledge from other organizations, publications, gender experts and public relations. All the variables were adapted to the specific of the institution and developed in separated questions.

As displayed in table 1-statistics showed that for every variable selected to be investigated regarding the personnel level, the questionnaire was fulfilled properly, missing response was 0.

Table 1: Statistics

		Personnel_level	Structural_level	Thematical_level
N	Valid	25	25	25
	Missing	0	0	0
Mean		3.84	4.36	4.33
Std. Error of Mean		.073	.048	.072
Mode		4 ^a	4 ^a	4
Std. Deviation		.363	.241	.360
Variance		.131	.058	.130
Minimum		3	4	3
Maximum		4	5	5

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

The mean of a set of numbers represents the arithmetic average of those numbers; also the mean summarizes all of the units in every observed value, and is the most frequently used measure of central tendency for numerical variables. In our study, the values of the mean registered for each item is displayed in table 1 on the specified row for each variable of the study.

The standard error is the standard deviation of the sampling distribution of a statistic and the values registered are presented in table 1 just under the values registered for the mean.

The mode, especially useful in summarizing categorical or discrete numerical variables, is the category or value that occurs with the greatest frequency. It is also possible to determine the mode of a variable by examining the frequency distribution itself. The value associated with these numbers is the most common value for the variable — the mode of the variable. The values of the mode for each variable are presented in table 1.

The standard deviation (s) is a type of average of the distances of the values of individual observations from the mean. It is one of the most common and most useful measures of dispersion. The variance (s²) is the square of the standard deviation.

The standard deviation is found by computing the square root of the variance. Notice that the variance is the square of the standard deviation. All the registered values are displayed in table 1.

The range is the difference between the maximum value in a distribution and the minimum value. To find the range from this distribution, subtract the minimum value from the maximum value, as we can see in table 1.

Table 2: Correlations

		Personnel_level	Structural_level	Thematical_level	Gender_ mainstreaming
Personnel_level	Pearson Correlation	1			
	Sig. (2-tailed)				
	N	25			
Structural_level	Pearson Correlation	-.228	1		
	Sig. (2-tailed)	.273			
	N	25	25		
Thematical_level	Pearson Correlation	-.015	.107	1	
	Sig. (2-tailed)	.943	.612		
	N	25	25	25	
Gender_ mainstreaming	Pearson Correlation	.557**	.363	.701**	1
	Sig. (2-tailed)	.004	.004	.000	
	N	25	25	25	25

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

As presented in Table 2, analyzes showed a strong positive relation between gender mainstreaming and personnel level ($r=.557$, $p<.01$), structural level and gender mainstreaming ($r=.363$, $p<.01$) and between structural level and gender mainstreaming ($r=.701$, $p<.01$). Therefore, the determination coefficient, as the square of the sample correlation coefficient (r^2), explains that changes in determinants describe 31%, 13% and 49% of changes in gender mainstreaming.

Conclusions

It is clear, however, that implementing practices regarding gender mainstreaming requires more than good analysis. A critical factor in successful implementation of gender mainstreaming is the commitment of senior management and the establishment of effective accountability mechanisms. Experience has shown that development of training programmes, guidelines and other materials are of little use if there is no explicit policy commitment to gender equality and to the gender mainstreaming strategy. Ways and means of promoting, facilitating and rewarding efforts to bring gender perspectives to the centre of attention should be developed (OSAGI, 2002, p. 27).

In the surveyed institution there are policies that establish equal pay, equal treatment at work, equal treatment of statutory social security schemes, equal treatment on the schedules of occupational social security, maternity leave, parental leave, flipping the burden of proof in cases of discrimination based on sex.

Gender mainstreaming is neither the only nor the traditional approach to gender equality policy this is why it is necessary to incorporate gender issues throughout *all* governmental institutions and policies, in Romanian Police there are gender equality policies that aims equal treatment for women through legal statutes that deliver rights to women, positive actions for women - project manager training, leadership training, and of course gender mainstreaming.

REFERENCES:

- Bocioc, F., Dimitriu, D., Teșiu, R., Văileanu, C., 'Gender mainstreaming. Metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen', 2004, Editura Neva, pp 22-25
- Bremen, C., Frey, R., Meseke, H., 'Women and Economy', [Online] at: <http://www.neww.org.pl/en.php/achivements/meeting/0.html?mit=2>, accessed on September 3rd, 2013
- Donaghy, T. B., 'Applications of gender mainstreaming in Australia and Northern Ireland', *International political science review*, 25(4), pp. 393-410
- Ghebrea, G., 'Gender policies in Romania: from Infrastructures to Action', [Online] at jsri.ro/ojs/index.php/jsri/article/download/353/351, accessed November 2nd, 2013
- Institut de Seguritat Publica de Catalunya, 'Women in police services in the EU', [Online] at www.gencat.cat/Interior/spc, 2013, accessed November 2nd, 2013
- Kozma, T., 'Understanding Gender Mainstreaming in Modern Law Enforcement', 2012, *Connections: The Quarterly Journal*, 11.2, pp. 87-94.
- Office of The Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women (OSAGI), 'Gender mainstreaming. An overview', United Nations, New York, 2002, pp. 1-27
- Office of The Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women (OSAGI), 'Report of the UN Secretary-General, 'Gender Mainstreaming in Peacekeeping Activities', 2003; [Online] at [http://daccessods.un.org/TMP/693589.00 1 893997.html](http://daccessods.un.org/TMP/693589.001893997.html), accessed September 3rd, 2013
- Office of The Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women (OSAGI), 'Report of the UN Secretary-General, 'Gender mainstreaming: strategy for promoting gender equality', 2001; [Online] at <http://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/factsheet1.pdf>, accessed September 3rd, 2013
- Office of The Special Adviser on Gender Issues and Advancement Of Women (OSAGI) and The Division for the Advancement of Women (DAW) Department of Economic and Social Affairs in Collaboration with the Office of Human Resources Management (OHRM), 'Facilitator's manual competence development programme on gender mainstreaming', United Nations, 2002, [Online] at

http://www.un.org/womenwatch/daw/public/facilitatorsmanual_gendermainstreaming.pdf, accessed September 3rd, 2013

Popescu, L., 'European Institutions Promoting Equal Opportunities for Women and Men. A Comparative Perspective', in Laura GRÜNBERG (editor), *Gender and European Enlargement*, Societatea de Analize Feministe AnA, Bucharest, 2002, pp. 29-47

Schalkwyk, J., Thomas, H. and Woroniuk, B., '*Mainstreaming: A Strategy for Achieving Equality between Women and Men.*', Stockholm, Sida, 1996, p.3

Văileanu, C, 'Gender Mainstreaming Guidelines for UNDP Moldova', [Online] at: http://www.undp.md/publications/doc/gender_manual.pdf, accessed August 2nd, 2013

http://www.politiaromana.ro/analiza_activitatii.htm

THE CULTURAL IMPACT OF THE EMIGRATION OF GERMAN ETHNICS FROM ROMANIA

Alexandra Porumbescu, Assist. PhD, University of Craiova

Abstract: The aim of this article is to analyze the situation of the german ethnics from Romania and to establish a corelation between their departure and the evolution of the communities they belonged to. We started from the idea that the massive exodus of the members of a group has the ability to affect its structure and to influence it regarding values, traditions and culture.

In the first part of the paper we performed a brief analisis of the way in which the ethnic germans left Romania, reffering to both the period before 1989, as well as after. In their case, the ethny was an obvious element structuring the migration flows and directions, in some situations even the geographical settlement of the destination towns resembling the ones of origins. Very sugestive for the size of the migration flows from romania to Germany are the statistical data collected from the National Institute of statistics, data that shows, in figures, which is the total amount of Romanian migrants that settled in Germany in two distinct time periods, 1980-1989, and 1990-2003. We also thought that calculating the percent that the total amount of these people represent from the total amount of Romanian emigrants would be interesting, especially to show the fact that the number of those who chose Germany as a destination country represented a far bigger number than the ones who chose different destinations.

Furthermore, we analysed information and theories regarding the way in which the international migration phenomenon, which nowadays grows bigger and bigger in size, influences the cultural destiny of communities, especially the departure ones. This situation is most often to be seen in the case of the communities from which a significant number of members left, such as the saxon or swabian communities in Romania.

Key words: emigration, ethnics, culture, comunity, saxons.

Deși sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI au adus cu sine o creștere deosebită a fenomenului migraționist din punctul de vedere al dimensiunii, migrația românilor în Germania nu este un fenomen specific exclusiv societății românești contemporane, acest traseu de migrație existând încă din perioada comunistă, și chiar anterior acesteia, având în vedere comunitățile semnificative de cetățeni români de origine germană care trăiau în Transilvania și în Banat.

Trei cazuri de migrații etnice originare din România sunt relativ bine documentate în literatura de specialitate: evreii, germanii și maghiarii, primele două cazuri chiar dobândind o anume notorietate datorată rolului jucat de reprezentanții regimului comunist în administrarea migrației. Emigrarea atât a evreilor cât și a germanilor a fost condiționată financiar. Și nu este vorba doar de asistență economică (cum a pretins și statul Polonez pentru a-i lăsa pe etnicii germani să plece) ci de sume plătite per capita pentru fiecare emigrant, sume care nu întotdeauna veneau pe canale oficiale, chiar îmbogățind anumite conturi private¹. Cert este că segmente semnificative din cadrul ambelor grupuri etnice, în perioade, forme și contexte diferite au fost tratate în mod defavorabil de autorități pe criteriul apartenenței etnice. În ambele cazuri, țările de neam au avut o politică de emigrare proactivă, ce valoriza formal și instituționalizat descendența etnică, și asista în mod efectiv plecarea și

¹ István Horváth, *Migrația etnică din România: între exil și căutare*, în Revista Sfera Politicii, nr. 137.

integrarea la destinație. Mai mult, în cazul Israelului, sionismul a reprezentat o ideologie proemigrare relativ larg răspândită și asumată de segmente semnificative ale populației. În termeni practici, migrația evreilor s-a încheiat până la sfârșitul anilor '80, cea a germanilor în prima parte a anilor '90, după prăbușirea regimului comunist și suprimarea controlului statului român asupra emigrării.

Perioada celui de-al Doilea Război Mondial și anii imediat următori încheierii acestuia au reprezentat un moment de turnură în evoluția germanilor din Transilvania. Din punctul de vedere demografic, în această perioadă are loc primul val de emigrare, apreciindu-se de către specialiști că în urma repatrierii, refugiuului, prizonieratului și deportării, între anii 1940 și 1950 un număr de circa 250.000 de etnici germani au părăsit România, ceea ce înseamnă foarte mult, dacă avem în vedere faptul că în anul 1941 numărul lor era de 49 640².

În deceniile care au urmat războiului, comunitatea germană din România a cunoscut multiple transformări, în special în ceea ce privește tradițiile și obiceiurile specifice. Modul lor de viață tradițional s-a dizolvat la impactul cu regimul comunist, iar exproprierea pământurilor, naționalizarea proprietăților, industrializarea și urbanizarea forțată le-au tăiat „rădăcinile” celor mai mulți germani din România. Tendința de „omogenizare” națională, de asimilare, le-a afectat autonomia cultural-spirituală, și toate acestea conjugate cu precaritatea condițiilor materiale de viață, cărora li se contrapuneau imaginea unei societăți prospere, democratice, reprezentată de Germania Occidentală, a determinat, pe fundalul conștiinței identității lor germane, tentative de emigrare masive. Dacă în perioada comunistă au existat restricții care îi împiedicau să plece, odată cu înlăturarea acestor bariere, după 1989, majoritatea etnicilor germani au părăsit România, creând o perturbare majoră în echilibrul socio-cultural și economic al zonelor în care au locuit³.

Sugestive pentru prezentarea dimensiunilor fluxurilor migratoare dintre România și Germania sunt datele statistice preluate de la Institutul Național de Statistică, date care arată sub formă numerică care este cifra totală a emigranților români care s-au stabilit în Germania pe două intervale de timp supuse analizei, și anume perioada 1980-1989 și respectiv 1990-2003. Am considerat oportună și calcularea procentului pe care totalul acestor persoane îl reprezintă din totalul de emigranți, tocmai pentru a arăta faptul că numărul cei care au ales Germania ca și țară de destinație au fost mult mai mulți decât cei care au ales alte destinații, în intervalul 1980-1989 reprezentând chiar mai mult de jumătate din totalul emigranților.

Emigrația permanentă a cetățenilor români după țara de destinație (1989-2003)

	Total		Ger mani a	S U A	Un gari a	Can ada	Ita lia	Aus tria	Fr anș a	Isr ael	Sue dia	Gr eci a	Aust ralia	Al tel e
To tal 19 80	N	287	1495	33	272	749	31	927	45	14	490	31	3646	26
	r	753	44	93	50	5	28	5	93	62	9	31		62
	%	100	52,0	11,	9,5	2,6	1,1	3,2	1,6	5,1	1,7	1,1	1,3	9,3

² Anneli Ute Gabanzi, *Exodul germanilor din România: cauze, fapte, consecințe*, în „Xenopoliana”, V, 1-4-1997, p. 229.

³ Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Sfârșitul regimurilor comuniste*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2011, p.168.

- 19 89				8										
To tal 19 90	N r .	251 681	8143 4	31 74 8	253 72	248 94	19 92 0	176 83	12 61 8	48 82	320 0	24 50	2217	25 26 3
- 20 03	%	100	32,4	12, 6	10, 1	9,9	7,9	7,0	5,0	1,9	1,3	1,0	0,9	10, 0

Sursa: Baze de date TEMPO, Institutul Național de Statistică, București, 2013
www.insse.ro (consultat la 14.01.2013).

După cum se observă din datele prezentate anterior, în perioada 1980-1990 numărul emigranților români care și-au stabilit domiciliul în Germania a fost net superior celui care reprezintă cetățenii români care au ales altă țară de destinație, reprezentând 52% din totalul emigranților. Deși în următorul interval de timp analizat procentul a cunoscut o scădere semnificativă de până la 32,4%, Germania rămâne principala destinație de emigrare a românilor. Această scădere se datorează în principal faptului că după căderea regimului comunist din decembrie 1989, cetățenii români au beneficiat de libertatea de a se deplasa în afara granițelor țării, libertate de care nu au dispus anterior, iar posibilele destinații s-au diversificat. După 1989 au existat trei perioade care corespund unui număr de trei tendințe de migrație: între 1990 și 1994 s-a reluat circulația migratorie în străinătate; în perioada 1994-2000 migrația a fost predominant pentru muncă, existând și numeroase cazuri de azil politic și clandestinitate; după anul 2000 se observă o normalizare a circulației migranților⁴. Înainte de 1989 cetățenii români de origine germană au beneficiat de un regim special în ceea ce privea posibilitatea de a părăsi definitiv România, cu scopul de a se stabili în Germania.

În perioada comunistă, Germania deținea ponderea cea mai importantă din punctul de vedere al destinațiilor fluxurilor migratorii (la începutul anilor 1980 cele două destinații principale, Germania și Israelul, reprezentau aproximativ 80% din volumul total al migrației externe)⁵. Acest fapt nu era însă efectul unui act individual de decizie legat de actul migrator, cât mai ales consecința „negoțului” practicat de regimul comunist dispus să acorde dreptul de a migra cetățenilor români etnici germani, în schimbul unei recompense financiare plătită de guvernul Germaniei statului român.

Până la căderea regimului comunist, etnicitatea a fost un factor structurant al spațiului migrațional românesc. Aceasta se explică prin legile formulate în domeniul imigrației de Republica Federală Germană și de Israel, în contextul politic postbelic, care viza să susțină migrația și acomodarea evreilor și germanilor provenind din statele pe atunci comuniste. Această migrație se leagă în aceeași măsură de statutul minorităților etnice din România comunistă și postcomunistă, în care existența minorităților etnice a fost oficial

⁴ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 46-57.

⁵ Sorina Folea, *Fenomenul infracțional în Europa*, Craiova, Editura Beladi, 2009, p. 256.

recunoscută: minoritățile etnice au putut fi mobilizate în procesele migratorii, ceea ce de fapt a generat o instrumentalizare a etnicității⁶.

Un număr mare de persoane de origine germană, cunoscuți ca și ”șvabi”, au trăit în zona Banatului, fiind aduși aici de către habsburgi în secolul XVIII. Începând din anii 1980, germanii din Banat au început să plece în Germania; oricum, cea mai mare parte a exodului s-a produs după 1989. Deși au existat multe sate în care se aflau comunități semnificative de etnici germani în zona Banatului, în altele au existat doar câteva astfel de familii, ceea ce a determinat o variație mare a numărului de emigrări către această destinație⁷. În general, rețelele de migranți facilitează migrația prin reducerea costurilor unui astfel de proces. Noii migranți sunt ajutați să traverseze granițele, să găsească un adăpost și un loc de muncă la destinație, precum și să se adapteze într-o țară străină. Facând parte dintr-o rețea migratorie, se diminuează riscurile unei astfel de ”aventuri”. Oricum, absența unor astfel de rețele nu elimină în nici un caz migrația. Locul lor este ocupat de instituții care susțin migrația, care, asmeni rețelelor, îmbunătățesc accesul la resurse într-un cadru instituționalizat. Cu toate acestea, este important de remarcat faptul că în cazul rețelelor de migrație, disponibilitatea resurselor depinde de participarea la o astfel de rețea, iar distribuția informațiilor este mult mai mare în cazul instituțiilor menite să îi sprijine pe migranți.

O temă constantă în cercetarea migrației internaționale, sintagma „rețele de migranți” definește un ansamblu de relații care se constituie la nivel regional între migranți și foști migranți, migranți și nemigranți și potențiali migranți, atât în zona de origine cât și în cea de destinație, și care se bazează pe legături de rudenie, prietenie, sau proveniență comună. Arango nota: “Puține lucruri, dacă există unele, sunt așa de caracteristice modului contemporan de abordare al migrației ca atenția centrală acordată rețelelor de migrație”⁸. Dezvoltarea circulației migratorii săsești este cu atât mai evidentă cu cât istoria sașilor este marcată de un oarecare sedentarism, spre deosebire de grupurile românești migrante care dețin o îndelungată tradiție a mobilităților interne sau internaționale. Emigrația în masă spre Germania Federală, începând de la mijlocul secolului XX, nu corespunde unor practici străvechi. La ora actuală, mobilitatea sașilor este creată de circulația între România și Germania, o circulație fundamentată pe rețele de migrație pe care ei le-au construit între cele două țări⁹.

În prezent, principala destinație a migranților din aceste zone este Germania. Aceia care au emigrat în primul val (identificat ca fiind la începutul anilor 1990) au trecut prin Austria, și au stat o perioadă de timp la cunoștințe. Mai târziu, puțini au plecat în Germania fără un contract oficial de muncă, pentru că întocmirea actelor necesare era foarte dificilă. Datorită faptului că oamenii nu se cunoșteau între ei, sau declarau că nu cunosc alți vecini care au migrat în Germania, este dificil de estimat intensitatea acestui fenomen migrator. Oricum, se pare că în aceasta zonă, acesta nu este un fenomen de masă.

Dacă în primul val de migrație către Germania grupurile erau relativ mici, compuse din 2-4 prieteni, în prezent migrația este un fenomen individual. Cei care au migrat în

⁶ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *op. cit.*, p. 87.

⁷ Dumitru Sandu (coord.), *A Country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989*, studiu realizat pentru Centrul Multicultural din Praga, disponibil la www.migrationonline.cz, 2004, p. 23.

⁸ Joaquin Arango, *Explaining migration: a critical view*, *International Social Science Journal*, 2000, p. 291.

⁹ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *op. cit.*, p. 93.

Germania în prima etapă au avut dificultăți în a-și găsi un loc de muncă, pentru că nu aveau cunoștințe care să îi recomande potențialilor angajatori. Ca și o consecință, în prezent este preferată migrația ”sigură”, prin intermediul firmelor de recrutare. Când se pleacă în baza unui contract de angajare, se cunoaște locul de ședere, perioada, locul de muncă, retribuiția, toate aspectele. Persoanele intră în contact cu firme care intermediază legătura dintre companiile din afara țării și forța de muncă din țară, și migrează în baza unui contract. Prin urmare, principalele metode de emigrare pentru populația din zonă sunt prin intermediul companiilor din Timișoara, care facilitează contracte pentru muncă în Germania de 2-3 luni. Locurile de muncă oferite sunt în agricultura, construcții sau îngrijirea persoanelor în vârstă. Avantajul emigrării în baza unui contract este reprezentat de faptul că dacă pentru cei care migrează pe cont propriu sau ca parte a unei rețele sociale Actul Schengen impune obligativitatea de a demonstra existența unor mijloace de susținere materială, în prima situație muncitorii primesc un permis de muncă, deci astfel de obligații nu li se aplică. Pe de altă parte, nu există persoane de legătura la destinație, spre deosebire de situația rețelelor de migrație. Migranții se întâlnesc și se cunosc doar atunci când ajung la destinație.

Oamenii spun că absența rețelelor de migrație este bazată pe caracteristici individuale precum egoismul: „Oamenii din Banat nu se ajută între ei...oamenii sunt invidioși pe aici” (A. I. , 43 de ani, inginer agronom la Primăria comunei Jiblea din Banat). De exemplu, unul dintre cei care au emigrat definitiv dar se întoarce periodic în comună nu a ajutat pe nimeni să emigreze în Germania, și chiar mai mult, nu dorește să spună unde locuiește și pretinde că nu îi cunoaște pe ceilalți din comună. Ei mai afirmă că imposibilitatea de a migra fără un contract mai are de-a face și cu lipsa banilor. Este imposibil (spun oamenii) să migrezi pe cont propriu în Germania, pentru că pentru a pleca este nevoie de bani¹⁰.

Germanii din Transilvania și din Banat le-au transmis concetățenilor lor o întreagă ideologie despre „cum și unde trebuie să emigrezi”. Comportamentele lor migratorii, rețelele și traiul lor (ca, de exemplu, marginalizarea de care sufereau în societatea germană), succesul lor, destinațiile lor în Germania, ideile despre Europa se vor regăsi în proiectele de mobilitate a sute de mii de români care au început să străbată Europa la începutul anilor 1990¹¹.

Legat de tipologia de migrație a românilor, s-a constatat faptul că aceștia călătoresc în cadrul unor rețele informale transnaționale, pe care le folosesc pentru a exploata orice ramură de activitate disponibilă migranților. În același timp, migrația etnică s-a transformat într-una circulatorie, fiind deja probat faptul că migrația etnicilor germani din Transilvania către Germania de la începutul anilor 1990 a devenit o mișcare circulatorie, în care perioadele de activitate în Germania sunt intercalate cu perioade de trai în România¹².

Studiind argumentele care stau la baza alegerii Germaniei ca și țară de destinație, factorul specific este reprezentat de migrația etnică, de legătura de filiație, istorică, față de această țară. În ceea ce îi privește pe cetățenii de origine română care migrează în Germania, rațiunile care stau la baza alegerii lor sunt asemănătoare cu cele ale celor care aleg alte state ca și destinație. De exemplu, un studiu asupra situației românilor din Italia, arată ca principale motive: banii, munca, lucrul, un trai mai bun, o viață mai bună, sărăcia, veniturile

¹⁰ Dumitru Sandu (coord.), *op. cit.*, p. 24.

¹¹ Remus Gabriel Anghel, Istvan Horvath (coord.), *op. cit.*, p. 87.

¹² John Salt, *Current international migration trends*, CDMG, 2001, p. 20.

mici din România, pentru a câștiga mai bine, motive familiale, reîntregire, divorț, deces, ajutarea familiei, lipsa locurilor de muncă, situația economică din România. Deși respectiva gamă de motive nu explică de ce s-a ales neapărat Italia și nu o altă țară (pentru că aceleași motive se puteau satisface în orice altă țară europeană dezvoltată), ea este semnificativă pentru cunoașterea nevoilor și aspirațiilor valorice ale imigranților români. După cum se observă din datele de mai sus, primele două motive sunt legate de *bani și muncă*, fiind valori interdependente: munca e generatoare de câștig, iar acesta se obține prin prestarea unei activități sociale utile. Ambele categorii de motive ilustrează o motivație precumpănitor economică a prezenței românilor în Italia (indiferent că au fost constrânși să emigreze de sărăcie și șomaj ori de salariile mici și locurile de muncă nesigure)¹³.

Începând cu anul 1990, în țările europene care au făcut parte din lagărul comunist, se înregistrează o nouă eră a migrației soldată cu implicații economice și sociale fundamentale. Și în România după căderea comunismului s-a dezvoltat un puternic proces de migrație internațională, cu anumite particularități până la sfârșitul anului 2000, când se obține libertatea circulației în spațiul european: începând cu o mobilitate internațională foarte scăzută, aflată sub constrângerile regimului comunist totalitar, dar cu antrenamentul unei migrații interne de tip navetist, românii au redescoperit migrația pe distanțe mari, o dată ce granițele au fost deschise. După 1989 românii au preferat destinații multiple în funcție de mai mulți factori: regionali, economici, instituționali.¹⁴

Migrația internațională are impact asupra identității sociale a indivizilor, fie ei cetățeni ai țării de destinație sau imigranți. În definiția lui Tajfel, identitatea socială este „partea din conceptul de sine a individului ce derivă din calitatea sa de membru al unui grup social, împreună cu valoarea și semnificația emoțională atașată acestei calități”¹⁵.

În egală măsură migrația pune problema identităților naționale și din perspectiva securității. Un flux de imigranți este de multe ori perceput ca o potențială amenințare la adresa culturii țării de destinație, dar și o provocare la adresa valorilor de bază sau obiceiurilor culturale și lingvistice ale acesteia.

În ceea ce privește România, este de remarcat faptul că țara noastră nu are, până în prezent, o strategie privind emigrația, ci doar una referitoare la imigrație. Sub aspectul necesității conservării identității naționale poate părea de o importanță mai mare controlarea elementelor străine ce pătrund pe teritoriul național prin acest proces, întrucât persoanele de altă naționalitate care aleg să trăiască pentru o perioadă mai mare sau mai mică de timp în România aduc în mod inevitabil cu ele noi obiceiuri și noi valori, care, la fel de inevitabil, intră în contact cu cele ale populației locale, din această conviețuire rezultând noi tipare de viață.

Dar o analiză mai atentă reliefează faptul că, în primul rând, este mult mai mare numărul persoanelor care părăsesc țara decât cele care vin aici. Prin urmare, și impactul asupra elementelor identitare provocat de contactele acestora cu alte popoare este mult mai

13 Adrian Otovescu, *Trăsături identitare ale imigranților români din Italia*, în Revista Română de Sociologie, serie nouă, anul XXIII, nr. 5–6, București, 2012, p. 455.

14 Dumitru Sandu, *Barometru de Opinie Publică*, Fundația pentru o Societate Deschisă, București, noiembrie 2001

15 Social Identity Theory: cognitive and motivational basis of intergroup differentiation. Universiteit Twente. Consultat în 14 noiembrie 2012.

puternic. În plus, aceste persoane lasă în urmă familii, comunități, prieteni, cu care relaționează în mod direct sau indirect și după plecare. La întoarcerea în țară sau atunci când comunică, ei reușesc să transmită noi tipare de comportament și propun sisteme de valori care sunt ușor acceptate de comunitate din două principale motive: în primul rând ele intră în conștiință ca un element de noutate, de inedit. Un studiu realizat de cercetători români¹⁶ indică modul în care comportamentul migranților s-a schimbat după contactul cu țara de destinație și mai ales modul în care aceste modificări sunt percepute de către familiile lor; foștii imigranți tind să fie mai toleranți față de minorități, sunt mai dispuși să se implice în acte de participare politică și în asociații. Astfel de studii sprijină ipoteza generală că migrația forței de muncă are un potențial semnificativ de schimbare a atributelor culturale, atât ale migranților, cât și ale membrilor familiilor lor.

Un alt argument pentru care noile tipare de viață aduse de către foștii emigranți sunt foarte ușor acceptate în comunitate este reprezentat de faptul că acestea reflectă experiența unor popoare despre care se consideră că au un standard de viață mult mai ridicat decât românii. Este accesibilă împrumutarea anumitor obiceiuri și sunt chiar preluate din alte țări noi atitudini față de elemente fundamentale ale organizării statale. Aceste procese nu au neapărat un efect negativ, întrucât s-a constatat faptul că persoanele care se întorc în țară devin mult mai implicate în viața socială a comunității căreia îi aparțin, dar și în aspecte care țin de organizarea socio-familială¹⁷. Problema intervine atunci când aspecte ce țin de identitatea națională sunt neglijate în favoarea celor care aparțin unor alte culturi.

Intensificarea mobilității persoanelor, ideilor și bunurilor, precum și generalizarea utilizării tehnologiilor de informare și comunicare la toate nivelurile vieții cotidiene, reprezintă două dintre fenomenele care au produs profunde transformări societale în ultimele două decenii. Ele generează o modificare semnificativă a structurilor sociale și a modului în care indivizii se poziționează și percep poziția lor într-o societate globală. Practicile transnaționale ale migrantilor pe de o parte, și politicile de migrație și de integrare ale statelor occidentale pe de alta, necesită să fie studiate în rezonanță cu această nouă realitate socială. Științele sociale se confruntă cu limitele unor anumite paradigme care consideră societatea ca fiind delimitată cultural, politic și geografic de frontierele statului-națiune. Ori societatea informațională și procesele de globalizare sunt revelatoare pentru transformările pe care le suferă legăturile sociale la distanță, organizarea comunitară și procesele identitare depășind cadrul național de analiză.

Prin urmare, în analiza efectelor migrației românilor începând cu anul 1990 asupra identității naționale este esențial să fie luat în considerare și acest element al dezvoltării rapide a segmentului de comunicații și tehnologie informatică. Este interesant de observat și faptul că perioada propusă spre analiză, determinată ca început de trecerea statului românesc spre o economie deschisă, de tip capitalist, se suprapune cu perioade semnificative la nivel global pentru procesele migratorii. În plan european, se fac din ce în ce mai multe demersuri spre desființarea granițelor naționale, în special pentru statele membre ale Uniunii Europene. România însă, chiar dacă a devenit membru al Uniunii Europene abia în anul 2007, ca țară

¹⁶ Gabriel Bădescu, Oana Stoian, Andra Tănase, *Efectele culturale ale migrației forței de muncă din România*, în Remus Gabriel Anghel și Istvan Horvath (coord.), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași, 2009, pag. 278-279.

¹⁷ *Ibidem*, p. 281.

învecinată și având relații strânse de colaborare cu instituțiile comunitare, a perceput accesul în spațiul Schengen ca fiind mult mai accesibil decât pentru alte țări; pe de altă parte, factorul geografic a facilitat în mare măsură traversarea ilegală a granițelor.

În plan global însă, cercetările din domeniul informatic obțin rezultate spectaculoase, iar accesul oamenilor spre astfel de servicii este foarte ușor. Iată cum, într-o perioadă foarte scurtă de timp, a devenit aproape de neimaginat o lume fără internet. Orice persoană care dorește să migreze are acum posibilitatea de a accesa prin intermediul acestor rețele de comunicare globală informații din orice colț al planetei, și, mai mult decât atât, să intre în contact cu persoane care pot furniza informații relevante.

Pentru românii proaspăt ieșiți dintr-un îndelungat regim totalitar, deschiderea granițelor și accesul la informații din domenii atât de vaste au reprezentat oportunități deosebite. Mulți au dorit să lase în urmă stilul de viață dificil al tranziției românești, adaptându-se la exigențele vieții în alte state ale lumii. Se întorc însă majoritatea dintre ei în țară, unii în mod constant pentru a-și vizita familiile rămase aici, iar alții chiar definitiv. Fiecare dintre aceste întorcări reprezintă o oportunitate pentru ca identitatea românească să intre în contact cu o altă cultură, contact ce se soldează cu noi adaptări și modificări.

Transnaționalismul migrant nu este însă un fenomen recent, chiar dacă științele sociale îi acordă atenție doar de câteva decenii. Mișcările migratorii, schimburile la distanță și identificarea migranților cu două sau mai multe patrii și culturi au preexistat perioadei moderne și organizării politice în state-națiune. Dintotdeauna migranții au păstrat legături mai mult sau mai puțin intense cu locurile de origine¹⁸. Scrisorile prin care țărănul polonez plecat în Statele Unite ale Americii în anii 1920 trimitea vești familiei rămase în Polonia, sau casetele audio pe care emigrantul algerian în Franța anilor 1970 le transmitea regulat în satul natal au cedat însă locul Internetului și telefoniei mobile. Emailul, fotografiile atașate, transmisia de imagini prin webcam, comunicarea prin internet sau teleconferințele între persoane dispersate în diferite colțuri ale lumii sunt noile forme de coprezență și de participare -în timp real- la universuri distanțate geografic, dar în perfectă fază din punct de vedere sociocultural. Această realitate reflectă o adevărată revoluție pe planul legăturilor sociale. Rețelele sociale ale migranților capătă o dimensiune nouă, virtuală, cu un efect notabil asupra percepției distanțelor, asupra sentimentelor de dezrădăcinare și de apartenență. De exemplu, decizia emigrării este mai ușoară știind că este ușor și ieftin să rămâi în contact permanent cu cei dragi; că poți avea o informație bogată și precisă asupra realității care te așteaptă în țara de adopție; că poți intra ușor în contact cu compatrioții care au trecut prin aceleași experiențe și care te pot ajuta să treci mai ușor peste dificultățile inerente oricărui început într-o țară și un oraș necunoscut. Pe de altă parte se dezvoltă o cultură diferită a mobilității, Internetul facilitând delocalizarea dar și munca la distanță.¹⁹

¹⁸ Emily Greenman, *Assimilation Choices Among Immigrant Families: Does School Context Matter?*, în *International Migration Review*, Center for Migration Studies, vol 45/2011, p. 36.

¹⁹ Liviana Mustafa, *Emigrarea virtuală a românilor*, în cotidianul *Evenimentul Zilei*, 7.03.2010, interviu cu Dr. Mihaela Nedelcu, Institutul de Sociologie, Neuchâtel, Elveția: *"Migrantul online - modele migratorii, integrare și transnaționalism în era numerică"*

BIBLIOGRAFIE:

- ANGHEL, Remus Gabriel; HORVATH, Istvan (coord.), *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*, Editura Polirom, Iași, 2009.
- ARANGO, Joaquin, *Explaining migration: a critical view*, în *International Social Science Journal*, 2000.
- BUDEANCĂ, Cosmin; OLTEANU, Florentin (coord.), *Sfârșitul regimurilor comuniste*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2011.
- FOLEA, Sorina; *Fenomenul infracțional în Europa*, Craiova, Editura Beladi, 2009.
- GABANZI, Anneli Ute, *Exodul germanilor din România: cauze, fapte, consecințe*, în „Xenopoliana”, V, 1-4-1997.
- GREENMAN, Emily, *Assimilation Choices Among Immigrant Families: Does School Context Matter?*, în *International Migration Review*, Center for Migration Studies, vol 45/2011.
- HORVÁTH, István, *Migrația etnică din România: între exil și căutare*, în *Revista Sfera Politicii*, nr. 137.
- MUSTAFA, Liviana, *Emigrarea virtuală a românilor*, în cotidianul *Evenimentul Zilei*, 7.03.2010, interviu cu Dr. Mihaela Nedelcu, Institutul de Sociologie, Neuchatel, Elvetia: *"Migrantul online - modele migratorii, integrare și transnationalism în era numerică"*.
- OTOVESCU, Adrian, *Trăsături identitare ale imigranților români din Italia*, în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXIII, nr. 5–6, București, 2012.
- SALT, John, *Current international migration trends*, CDMG, 2001.
- SANDU, Dumitru, *Barometru de Opinie Publică*, Fundația pentru o Societate Deschisă, București, noiembrie 2001.
- SANDU, Dumitru (coord.), *A Country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989*, studiu realizat pentru Centrul Multicultural din Praga, disponibil la www.migrationonline.cz, 2004.

LEARNING TO LIVE TOGETHER

Nadia Florea, Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov

Abstract: Guidelines open "education at the border between millenniums" of the late '80s is reflected in the recommendations on the reform of universities and new missions of academic training (UNESCO, 1995). XXIst Century UNESCO Report prepared by the International Commission on Education (J.Delors) advances four directions – meta-skills for the youth of the XXIst Century: learning to acknowledge, learning to do, learning to be, learning to live with others. In this context, the paper aims to identify the current paradigms of social theory and identify methods and techniques that are effective for achieving the fourth pillar. As a complete experience in the cognitive, practical, personal and social, intercultural education respond to the current challenges of contemporary society and entered as a relatively new academic discipline that contributes to the systematization of scientific knowledge in the field of behavioral sciences and drawing on the best practices of intercultural learning school.

Keywords: intercultural dialogue, sociocultural paradigm, educational paradigm, intercultural education

Activities and documents to promote intercultural dialogue

The contemporary world knows that a relation between the structures of interaction and cooperation extends beyond the linguistic, ethnic, religious, state otherwise. In this context, the tendency to form a "city planet" is an obvious reality and approach in achieving an intercultural dimension of education has become not only necessary but also a priority. This is emphasized by international events that advance a reconsideration of the problems of the contemporary world from the perspective of interculturalism (Note 1). "Education for all for learning to live together. Contents and learning strategies - problems and solutions" is the theme of the 46th session of the International Conference on Education in September 2001. Debates attempted to answer the question "How can the school to better realize one of its main roles: *a know how to learn to live together*". It is one of the key concepts introduced by the International Commission on Education for the twenty-first century: Four axes for future education. Based on the understanding of education as a whole, the overall experience - in the cognitive, practical, personal and social - UNESCO report prepared by the International Commission on Education (J.Delors, 1998) advanced four axes / directions - pillars of development of education in current millennium and four categories of meta skills for young XXI century: *learning to know*, which involves acquiring the intellectual tools with a focus on living values and application information; *learning to do*, what axle training question, personal skills and specific professional activity; *learning to live together*, which means learning nonviolence, cooperation, dialogue and empathy; *learning to be*, that determine himself to be capable of autonomy and critic.

Learning to live together means joint projects and learning to manage conflicts, respect for the values of others. For this, everyone needs to know the knowledge, skills and values of others, so as to develop the spirit of solidarity and cooperation between different individuals and groups in society. *Learning to be* - mean personality development so as to be able to act with increasing autonomy, judgment and personal responsibility. In this sense,

education should not ignore any aspect of a person's potential, such as its cultural potential and should be based on the right to difference. These figures reinforce a sense of identity and personal meaning for each.

According to the Universal Declaration of Cultural Diversity Declaration (UNESCO, 2001), cultural diversity is "*a set of material, spiritual, intellectual and emotional specific to a company or a social group ... that, in addition to art and literature, lifestyles, ways of living together, value systems, traditions and beliefs*". This approach led to overcoming attitudes of conservation and promoting the development of existing crop of important directions in making learning to live together receptivity to other cultures (Note 2).

Intercultural dialogue is a process that comprises an open and respectful exchange between individuals, groups and organizations from different cultural backgrounds or who have different worldviews. Among its objectives are: to develop an understanding of the different perspectives and practices, increase participation (or the freedom to make choices), ensuring equality and improving creative processes. From the point of view of the cultural sector, intercultural dialogue in a country implies cultural and artistic initiatives that bring together public and private individuals / groups from minority immigrant communities, along with the majority population in order to enter into a process of communication multi-directional. Such dialogue takes place in a shared space where attempts are made to address the unequal power relations between those who belong to minority groups / majority. The result of intercultural exchange is transforming all participants and can lead, for example, to create expressions / new or hybrid cultural forms, the construction of new images, changes in behavior, etc.

Following the declaration of 2008 as the European Year of Intercultural Dialogue, the European Commission initiated the Platform for Intercultural Dialogue - Rainbow Paper. Here we find an approach to intercultural dialogue through which to overcome the tensions of any kind: "*a series of specific encounters, anchored in real space and time between individuals and / or groups with different ethnic, cultural, religious, linguistic, with order to explore, test and increase understanding, empathy and respect. Ultimate goal of intercultural dialogue is to create an environment of cooperation to overcome the political and social tensions*".

Intercultural dialogue is primarily a dialogue between the people and the dialogue is something we learn to do. To be able to have a true dialogue, people need to learn how to overcome the fear of „otherness" by understanding their needs and the needs of others and examine their assumptions about themselves and about others. It is human nature to have resistance to change and the human ability to be able to overcome this resistance. Dialogue between cultures is actually a dialogue between human beings. To be successful, a human - level meeting to take place in a situation in which hypotheses are put aside, and the prejudices and stereotypes are outdated. TOC provides a set of tools such a meeting becomes possible (note 3).

For the purposes promoted by the Council of Europe White Paper on Intercultural Dialogue through "Living Together as Equals in Dignity" (2008), *intercultural dialogue* is understood as a process that includes an open and respectful exchange of views between individuals and groups with different ethnic backgrounds, cultural, religious and linguistic heritage, based on mutual understanding and respect. It requires the freedom and ability to

express themselves and the desire and ability to listen to the views of others. Intercultural dialogue contributes to the integration of political, social, cultural and economic cohesion of societies and cultural backgrounds. Thus, equality, human dignity and a sense of common purpose. Intercultural dialogue can harness diverse views and practices, develop a deeper understanding of the world, thus enhancing cooperation and participation (or the freedom to make choices). Also, intercultural dialogue conducted personal development and transformation, promotes tolerance and respect for others (p.9). White Paper intercultural dialogue are promoted *five policies to promote intercultural dialogue*: democratic governance of cultural diversity (A political culture of recovery of diversity, human rights and fundamental freedoms, equal opportunities); citizenship and participation; learning and teaching intercultural competences; (key competency areas : democratic citizenship, language, history), Spaces for intercultural dialogue, intercultural dialogue in international relations.

Article 3 of the National Education Act (2011) contains principles that support explicitly the objectives of intercultural education and intercultural dialogue: a) the principle of equity - under which access to learning is done without discrimination; g) *the principle of guaranteeing to all citizens Romanian cultural identity and intercultural dialogue*; h) the principle of ownership, promotion and preservation of national identity and cultural values of the Romanian people; i) recognition principle and guarantee the rights of persons belonging to national minorities the right to preserve, develop and express their ethnic, cultural, linguistic and religious.

Today, complex issues that Europe must achieve are primarily oriented to serve the European educational systems to transmit the knowledge base that allow citizens to recognize and respect differences and the employment of a constructive dialogue in order to bring about a social cohesion and solidarity based on a common identity . More specifically, educational policies and practices can contribute to communicating the message that diversity is a considerable asset for Europe, provided it is accompanied by values, attitudes and behaviors in common. The twenty-first century is facing an urgent need to develop a holistic approach to ensure recognition, reconciliation and diversity management within the European society. To meet this need, education - the intercultural dimension - is called upon to play an important role, precisely because the transition to intercultural society is achieved through intercultural education (shared values , cultural diversity and education, what to learn and how to learn together with others, and others).

A sociocultural paradigm describes the relationship and influence on social development of society, the functioning of organizations and social institutions. The educational plan, it describes the relationship between education and society, educational models that the company makes, proposes or requires education. A socio- cultural paradigm is objectified in an educational paradigm which, in turn, is reflected in some approaches and normative approaches and action. One of the key paradigms of postmodernism in existential - humanistic education is the paradigm that, in relation to the sociocultural paradigm of technological rationality, is a contraparadigm. This paradigm produces high mutation within the values system. She advocates for a society and, consequently, for a person-centered education, including founding his sources being humanistic psychology (C.Rogers, A.Adler). Without claiming to cover in full the relations between society and education,

following the proposed analysis is significant theoretical and methodological tool for the analysis of the multiculturalism and intercultural education.

One of the major features of these paradigms is upgrading subjective dimension of education. Declared intention of postmodernists is to create an educational space to reconcile and restore dialogue between the individual and the society is being integrated between subject and object, between rational and emotional, between determinism and indeterminism. Humanist paradigm introduces a holistic, totalizing and integrating the individual which postulates that the fundamental dimension of the aims of education.

Typology of socio-cultural and educational paradigms and their interrelations

(after Y. Bertrand and P. Valois)

<i>SOCIOCULTURAL PARADIGM</i>	<i>EDUCATION PARADIGM</i>	
	Normative Dimension	Exemplary Dimension
Industrial Paradigm	Rational Paradigm Technological Paradigm	mechanistic approach Approach techno - systemic
Existential Paradigm	Humanist Paradigm	organic approach
Dialectic Paradigm	Psycho-social interactionist Paradigm	Approach by teaching self- management
Simbio-synergistic paradigm	Inventive Paradigm	Pedagogical approach based onself- development and environmental and social inventiveness.

Interculturalism and the people there are living in an intercultural society in which democratic principles work, a society in which every member understands and accepts him other in the most natural way. At Globalization, education must play a central role to foster openness and diversity, peaceful coexistence of diverse cultures, intercultural approach curricula, curiosity and understanding of foreign values, knowledge based near other cultural traditions, acceptance plurality of intrinsic value such as tolerance, respect for difference, need unity in diversity research .

Intercultural education - teacher training university

Guidelines open "*education at the border between millenniums*" of the late '80s is reflected in the recommendations on the reform of universities in the late twentieth and early twenty-first century, the new missions of academic training (UNESCO, 1995). Subject to academic freedom and university autonomy, universities must respond to social change, meeting, primarily to the following three tasks: the transmission of scientific knowledge and training aimed attitudes of responsibility towards the environment , understanding between peoples and human rights and fundamental freedoms; preservation and enrichment of the cultural heritage of societies , taking into account the social, economic and cultural rights in various countries and regions; internationalization of education and training at all levels,

development of democratic society based on human rights and the improvement of health and nutrition. The University provides higher qualification not only for the production of knowledge and cultural goods, economic but also superior adaptation, creative even change / sociocultural and economic reforms, enabling *sustainable development*. In this respect, a UNESCO recommendation on reform of universities covers the following areas:

- Democratization;
- Globalization of politics, culture and economy;
- Regionalization of culture, education, environmental issues, labor and infrastructure;
- Reducing inequalities between regions of the world;
- Fight against marginalization by population groups and societies;
- The fight against ethnic fragmentation and small states.

We recognize here that all these recommendations have general academic training mission one common feature: interculturalism. In this general context, to face the challenges of multicultural society and even many local, individual, teacher training in intercultural perspective becomes a necessity.

Intercultural education is part of a relatively new academic discipline that contributes to the systematization of scientific knowledge in science education and drawing on the best practices of intercultural learning in school. However, intercultural education deepens one of the openings made by the "new education" as answers and remedies to solve the problems of the contemporary world. Contemporary world issues (PLC) is a concept introduced by Aurelio Peccei, former chairman of the „Club of Rome” to highlight specific problems common to all humans and the planet. It's a few situations which, without immediate action, can have very serious long-term deterioration of the environment and atmosphere, depletion of natural resources, population growth, human rights violations and fundamental freedoms, amid various conflict situations, insecurity, poverty and illiteracy. Within UNESCO in Romania, Professor George Văideanu highlights this „bundle of trouble” and the response to them by the concept of "us education". Hence, contemporary educational policy guidance to new types of content that, having entered the UNESCO programs have been adopted by all Member States and proved to be the immediate course of action to counter the long-term effects of the issues raised. The "*new education*" were imposed in a short time and proved to be not only answers to the PLC, but also true socio - pedagogical necessities more contoured mentioned in the literature around the world: - education for change and development; education for a new international economic order; - Education participation and democracy; education for peace and cooperation; education and media communication; environmental education; education in the population; health education with two components: nutrition education and sex education; leisure education; modern home economics education; *intercultural education*. Contemporary world issues (Note 4) is characterized, though increasingly more often, contradictions tensions and ethnic conflicts. All of them require identifying ways social structures, the directions of action by which the negative consequences of all kinds should be removed or at least reduced. One of these courses of action remains to be education as a process of training, socialization, awareness of children and young people and adults for active involvement in problem solving "hautementimbriqués" in the contemporary world.

Intercultural education integrates the complexity and universality in complex "new education" (Note 5); has ascendancy in better understanding and peace education, citizenship education, education for all, education for participation and democracy all aiming to promote dialogue and cooperation, improving interpersonal relationships. Today, intercultural education has a status of increasingly well defined: conceptual apparatus, intercultural curriculum, methods, procedures and techniques work to achieve intercultural education. All of them are constantly rethinking, restructuring enrichment. Conceptual apparatus includes notions of intercultural realm vehicle required to be properly used: culture, inter / multi / multi - culturally, acculturation, enculturation, assimilation, anti-Semitism, racism, discrimination, xenophobia, tolerance / intolerance, ethnocentrism, attitudes, prejudices. Intercultural education professional skills that contribute acquiring pedagogical skills required, the license are:

C1.1 Knowledge and understanding of the conceptual apparatus of science education and its specific methodology.

C5.1 elaborate scholarly discourse through mainstreaming concepts, theories and paradigms in science education

C4.2 Develop a critical discourse argument on the interpretation of various types of concepts, projects, etc. associated domain

C4.3 Identify possible solutions to types of specific issues

C4.5 Analysis of professional projects using established principles and methods in the field
In the same sense, *transversal skills* sought are the following:

CT1: Autonomy and accountability;

CT2: Attitude of networking and communication open, honest, cooperative, responsive;

CT3: Availability Analysis and interpretation of values describing a situation, event or behavior;

Overall objective of the discipline is the skills training approach to teaching and other educational activities from an intercultural perspective. The specific objectives are formulated in terms of observable behavior, so that by the end of the course, students will be able:

- To characterize intercultural education in the context of contemporary world issues;
- Explain what the intercultural education in terms of the transition from the logic of " mono " the logic of " inter;
- Identify at least three perspectives to promote intercultural dialogue, the policies pursued both European institutions and international.
- Formulate at least a point of view on individual and group behavior change in the interaction of personal culture with another culture;
- Identify at least five powers "know -how " about life in a multicultural society / intercultural
- Explain their own cultural determinations, prejudices and stereotypes, at least in a given situation;
- Identify at least three determinations cultural prejudices, stereotypes representatives of another culture, choice;
- To express the ways of interpersonal communication in at least one case to prevent intercultural conflict, a situation of discrimination, intolerance, etc.

- To promote the principles of intercultural society, highlighting the multiple possibilities of intercultural dialogue.

Proposals for the content of the course, far from being exhausted, we propose to enter in below:

- Culture and cultures - interactions and outcomes. A world civilizations: multi - , multi -, inter - culturally and education. Globalization and dialogue intercultural.Cultures and subcultures in school organization.

- The cultural competence in intercultural competence. Intercultural skills - step explanation.Communication teaching in school / class intercultural

- Evolution and development of intercultural education. Psychological premise of intercultural education: the influence of ethnic stereotypes

- Programs and educational policy of the European Union on the implementation of intercultural education. Policies and strategies for achieving intercultural education in the USA, Germany, Holland, Belgium, France.Multiculturalism and interculturalism in Romania.

- Web Tools for using information and communication technology for development and implementation of intercultural education activities in schools - "NEWTECH - New information and communication technologies as tools for intercultural education in Europe" supported by the Socrates - Comenius Program of the European Commission.

- Education and cultural diversity through - from theory to practice. Intercultural School-implications for students, teachers and community. Highlights of intercultural education teachers in schools.

- Intercultural training of teachers. Contributions of psychology intercultural teacher training for intercultural education.

- Programs focused on content. Intercultural Curriculum

The activities of the seminar the following topics:

1. "Learning to live with others" - the fourth pillar of education in this century. XXI Century UNESCO report prepared in 1996 by the International Commission on Education which highlights the direction of training learners to live in a multicultural / intercultural.

2. Intercultural education - theoretical. Identifying and defining the values of pluralism and education. Terminology Highlights: discrimination, affirmative / negative ethnocentrism, melting pot, minority, cultural pluralism, prejudice, segregation, xenophobia. Policies to promote intercultural dialogue.

3. Identify and describe characteristics of intercultural school. Comparative study between Romania and choice, one of the countries: USA, Germany, Netherlands, Belgium and France.

4. Stereotypes - between truth and prejudice.

5. Intercultural education: from theory to practice - implementing intercultural education in multiethnic schools in Romania. Web Tools for using information and communication technology for development and implementation of intercultural education activities in schools. The " NEWTECH- New information and communication technologies as tools for intercultural education in Europe" supported by the Socrates- Comenius Program of the European Commission .

6. Assessment from the perspective of intercultural education school curriculum
 7. Intercultural dimension of teacher-student communication; student-student. From "mono" to "inter" culturally: teaching practices that support the promotion of diversity and valuing cultural differences achieved. "Calendar intercultural", "Cooking with class" - group activity. In Appendix is presented an example for an intercultural activity, in a multicultural school (Perth, Australia): Each student brought a favorite dish recipe (based on the parents' origins), thus a cookbook was created and multiplied so that each child was given one for Mother's Day.

Recommended reading:

*** Council of Europe , http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/goodpractice_EN.asp
 Examples of best practice ? # TopOfPage

*** Council of Europe / ERICarts , " Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, 13th edition" , 2012 <http://www.culturalpolicies.net/web/intercultural-dialogue-resources.php>

*** Cultural Institute Timisoara,
<http://www.intercultural.ro/index.php>,
<http://www.calendarintercultural.ro/>

*** The " Newtech - New information and communication technologies as tools for intercultural education in Europe" supported by the Socrates- Comenius Programme of the European Commission . <http://www.intercultural.ro/ie/ro/index.php>

*** Council of Europe, Intercultural Education in the 21st Century: learning to live together http://www.coe.int/T/E/Cultural_Cooperation/education/Intercultural_education/Documents.asp#TopOfPage

Ciolan, L.(2009), Steps intercultural school - intercultural education guide for teachers , Ed Corinth Collection "Equal Opportunities" - Center Education 2000 +

Cozma, T. (2001) *A new challenge for educators: interculturalism*. Polirom, Iasi.

Cucos, C. (2000) *Education. Cultural and intercultural dimensions*. Polirom, Iasi.

Delors, J. et al. ,(2000) *Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education in the XXI century*, Polirom, Iasi

Florea, Nadia (2004) *Intercultural Education in actuality*, the "Journal of Science Education", No.2 (11) / 2004 Publisher: West University of Timisoara

Nedelcu ,Anca (2008), *Foundations of intercultural education - diversity, minority equity*, Polirom Publishing House, Iasi

At the society level, interculturalism essential guidelines are determined by the action and the evolution of several factors: educational policies, economic policy employment, investment policy, market development strategies to Awareness of interculturalism at the level of intercultural society cannot be achieved without promoting at the same time, an active policy on at least two fronts: the socio -economic activity and the educational activity. A state policy initiatives remain, however, and no matter sterile when applied to people with prejudices, ideas and ethnocentric attitudes and chauvinistic. Interculturalism works well in the multinational entity and contribute to the development / training in all areas of macro-structural socio-economic and cultural.

REFERENCES:

*** Council of Europe (2008), White Paper on Intercultural Dialogue , [http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/White % 20Paper % 20final % 20EN % 20020508.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/White%20Paper%20final%20EN%20020508.pdf)

*** Platform for Intercultural Dialogue, 2008 Definition <http://www.intercultural-europe.org/>

*** UNESCO Guidelines on Intercultural Education, <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf>

Bertrand , Y., Valois , P. (1999) pour une nouvelle société Fondaments éducatifs, ed. Nouvelles, Montréal

Dasen, P., Perregaux, C. and Rey, M. (1999) *Intercultural Education. Experiences, policies and strategies*. Polirom, Iasi.

Delors , J. (1998), *L' éducation: a tresor east dedans Caché . L' éducation pour le siècle XXIe: questions et perspectives*, Paris, Editions UNESCO

Ivasiuc, Ana; Koreck Maria; Kóvári, Roberta, Research Report of the Community Development Agency "Together" (November 2010), *Intercultural education: from theory to practice - implementing intercultural education in multiethnic schools in Romania* http://www.ardor.org.ro/content/en/educatia_interculturala.pdf

Notes and references:

"*L' éducation pour tous pour Apprendre à vivre ensemble. Contenus et Stratégies d' apprentissage - problemes et solutions*" ("Education for all for learning to live together. Contents and learning strategies - problems and solutions") - theme of the 46 International Conference of Education in September 2001 (<http://www.edu-int.org/2002-03-fr/2002-03-09.html>). 21eme session of the permanent Conférence de l' éducation des ministres européens du Conseil de l' Europe in Athens in November 2003 with the theme "*Intercultural education: managing diversity, strengthening democracy*" ("Education interculturelle: manage diversity, renforcement from democracy") <http://www.edu-int.org/2004-08-fr/2004-08-03.html>

Universal Declaration of Cultural Diversity (Universal Declaration of Cultural Diversity Declaration), 2001 (UNESCO),

<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf> and International Network of Cultural Policy, http://www.incp-ripc.org/index_e.shtml

Definition as TOC4ICD Program, <http://www.toc4icd.com/toc-for-intercultural-dialogue.php>
Aurelio Peccei, founder and former president of the Club of Rome, proposed the term problematic contemporary world the name of a set of new or relatively new and very thorny (Sh.Rassekh et G.Vaideanu, *Les contenus l' éducation. Perspectives mondiales d' ici à l' year 2000*, Paris, UNESCO, 1984). Today, the problems such as degradation of the atmosphere or ocean, the severity of poverty and underdevelopment, interstate conflict, interethnic, interreligious plus multinational terrorist acts.

Lists open new education professor G.Văideanu 70s, and then head of department structure and content UNESCO, Paris, include: environmental education, education for understanding and peace education participation and democracy in terms of population education, education for a new economic order, education, communication and media, education for

change and development, nutrition education, modern domestic education, education for leisure. G.Văideanu (1988), *Education at the border between millenniums*, Policy Publishing, Bucharest, p.107 -108 .

Appendix

An example for an intercultural activity in a multicultural school (Perth, Australia): Each student brought a favorite dish recipe (based on the parents' origins), thus a cookbook was created and multiplied so that each child was given one for Mother's Day.

	<p>Stuffed Peppers</p> <p>Preparation time: 0:20 hours Cooking time: 1:00 hours Total time: 1:20 hours Number of servings: 6 servings Difficulty: medium</p> <p>ROMANIA</p> <p>Ingredients for stuffed peppers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10-12 bell peppers – medium sized (approx. 7-8 cm long) • 700 gr. of minced meat (I use a mixture of pork and beef) • 1-2 onions • ½ cup of rice (75-80 ml.) – round grain • ½ bunch of dill • ½ bunch of parsley • 1 teaspoon of ground pepper • 1 teaspoon of salt • 1 teaspoon of sweet or spicy paprika (optional, for more color and flavor) • Optional: 1 whole egg or 1 egg yolk – even though it's just as good without any egg • 3 bay leaves <p>Sauce: 250 ml. of thick tomato juice, 3 tablespoons of olive oil, 2 tablespoons of flour, 1 bay leaf, salt, pepper, sugar</p> <p>Preparation:</p> <p>First, remove the core and seeds from the bell peppers, and also try to get rid of the membranes as much as you possibly can. Wash them thoroughly and leave them to dry, with the hole facing the table.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Place the minced meat in a bowl - Chop up the onions and add them to the mince - Add the rice, salt, pepper, paprika and minced herbs as well (do not neglect the herbs; they will bring freshness to this summery dish) - Also, do not forget the egg or egg yolk – the egg plays a very important part in binding the mixture of meat and rice together, but it will also make it a little hard; so, if you want your mixture to be softer bear in mind to use only the egg yolk or simply leave the egg out. - Mix really well until you obtain a homogenous composition. - Stuff the peppers with the mixture but take into account that you should not fill them up, as the rice will expand a bit when boiled. - Arrange the stuffed peppers in a suitable pot, with the holes face-up. - Separately, bring approx. one and a half liters of water to a boil. When the water is boiling, pour it over the stuffed peppers so as to cover them. Add a final pinch of salt, the bay leaves and place the pot on the stove. Boil the peppers on medium – low temperature for 1 to 1 ½ hrs, not longer than it's necessary for the meat and the rice to be properly cooked. - For the sauce, heat the olive oil in a pan and add the flour. Stir quickly so as to blend these two ingredients together, without allowing them to brown. Immediately pour 250 ml. from the hot soup in which you've boiled the stuffed peppers over, little by little and stirring continuously. It will bubble and become thicker right away. Add the tomato juice (it's recommended to use a very thick one) and stir thoroughly, then add the bay leaf. Boil the sauce for 4-5 minutes at a low temperature, then season with salt, pepper and sugar (around two teaspoons of sugar, enough to balance the acidity of the tomatoes). <p>Place the warm stuffed peppers on a plate and splash them with the hot sauce. Bon appétit!</p>
<p>Mince Kebabs</p> <p>Ingredients</p> <p>Plain low fat yogurt 400-500g low fat mince 3 tablespoons chickpea flour or cornflour 1 thinly chopped onion 2 tablespoons of coriander leaves chopped 1 teaspoon of ginger 1 tablespoon of salt 1 tablespoon of garam masala 2 cloves of garlic</p> <p>Method</p> <p>Mix all ingredients together except the yogurt. Roll into kebab shapes or on skewers, brush thinly with yogurt, put under a hot grill for 15 – 20 minutes turn and brush the other side of the kebab with yogurt for another 15 – 20 minutes. Serve with rice. Left over kebabs can be kept in the fridge for a few days.</p> <p>Jayden Marafioti</p> <p>Recipe provided by Sarah Marafioti (Jayden's Mum)</p>	<p>Greta's Favourite Roast Chicken</p> <p>Ingredients</p> <p>1 large chicken ½ cup of olive oil 2 tablespoons of salt 1 tablespoon of paprika</p> <p>Method</p> <p>Make a paste with the oil, salt and paprika Rub the paste all over the chicken Place in a roasting pan and put into a pre heated oven (200 degrees Celsius) Roast for 1 to 1 ½ hours.</p> <p>Peeled potatoes, pumpkin, sweet potatoes, onions and carrots in large chunks and place around the chicken and roasted too.</p> <p>Greta Tennant</p> <p>Recipe provided by Helen Tennant (Greta's Mum)</p>

THE COMMUNICATION WITH SOCIAL PARTNERS REGARDING HEALTH AND NON-DISCRIMINATION

Maria Dorina Pașca, Assoc. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș, Monica Tarcea, Assoc. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș, Alina Ungureanu, ADIS Romania

Abstract: This paper aims to bring to the fore, the need for a test of cognitive social partners involved in the implementation of care thus eliminating the discrimination. In this context, education element puts a positive footprint through collaboration between: associations, NGOs and foundations, medical higher education institutions, so that at the exit of med school student recipient of program implementation elements communicate and relate to vulnerable groups in our case-Roma, to be prepared to make the medical, non-discriminatory.

Educational prints addressed logistics strategy, and in this case, UMF Tg. Mures has such a cognitive component attitudinal targeting social partners in maintaining health, tolerance is the watchword, thus respecting existing multiculturalism in a time contextuality

Keywords: student, gypsy, non-discrimination, health, communication

Avansând ideea prin care comunicarea primește ca atribuții , pe lângă cogniție și pe cea de atitudine , reușim a construi o perspectivă a ceea ce reprezintă un parteneriat social între actorii ce se definesc a fi ai sănătății , interdicția având-o discriminarea.

În acest context, a porni de la definiții ca parteneri sociali – sănătate –discriminare, vom ajunge la o ecuație în care cauza (C) va determina efectul /reacția (E) în așa fel încât comportamentul va influența atitudinea , având în vedere grupul/ entitatea la care se face trimitere sau/ și se aduce atingere .Sub aceste auspicii , existența și implicarea unor asociații , ONG-uri și/sau fundații , pot aduce prin obiectivele și scopurile pe care și le propun , construcții novator-atitudinale , menite a atenua sau/și înlătura situații problemă ce au conotații de risc comportamental vizând actul/fenomenul de discriminare .Aceste identități , în general multiculturale , vin în preîntâmpinarea unor derapaje sociale , fapt care determină implicarea unor strategii specifice , unele dintre ele pornind de la educație și terminând cu actul comunicării în sine .

Astfel , ca argument „ Pro Domo ” Asociația pentru Dezvoltare și Incluziune Socială(ADIS) din România este o organizație non-guvernamentală înființată în anul 2009 și are , conform identității sale specifice are :

1.Misiunea de a promova dialogul social și a respecta valorile general-civice în cadrul elaborării și implementării politicilor publice de incluziune a grupurilor dezavantajate , în general , cu accent special pe minoritatea romă .

2. Obiectivele sunt multiple și variate dar cel specific legat de domeniul sanitar , face trimitere la :

a) – multiplicarea modelelor de bună-practică în UMF-uri , privind promovarea nediscriminării în sistemul de sănătate publică din România

b)- abordarea nediscriminării în sistemul de sănătate publică și contribuția în crearea unei noi politici publice pentru a pregăti următorii profesioniști cu privire la nediscriminarea grupurilor vulnerabile în sistemul de sănătate.

Toate acestea converg spre găsirea unor modalități viabile care să dezvolte identități prin care comunicarea și relaționarea să devină nișa dintre partenerii sociali și sistemul de sănătate , având ca și numitor comun-eliminarea discriminării , în cazul nostru , față de etnia romă .

În această contextualitate , UMF Tg.Mureș s-a regăsit printre UMF-urile din țară care au și implementează și în prezent programe cu partenerii sociali , în cazul de față-ADIS România, privind sănătatea fără discriminare .Astfel , ne aflăm în al doilea an de implementare 2012/2013 și 2013/2014 a cursului opțional „ Etica și non –discriminarea grupurilor vulnerabile în sistemul de sănătate ” ce-și propune a aborda și aprofunda :

- noțiuni referitoare la principiul nediscriminării și al toleranței ;
- egalitatea de tratament ;
- mecanisme sociale de prevenire a discriminării ;
- instrumente de promovare a interculturalității;
- cultivarea bunei cunoașteri și înțelegeri între minoritățile naționale, în așa fel încât întâlnirea dintre medic și pacientul de etnie romă să fie una în care :

- stereotipiile
- prejudecățile
- discriminarea

să fie înlăturate , făcând în schimb loc :

- acceptării
- înțelegerii
- toleranței

dar mai ales, profesionalismului , identitatea etnică fiind „respectul reciproc”

Includerea acestui curs în pregătirea studenților mediciști mureșeni , întregeste paleta largă în contextul exprimării lor multiculturale .Astfel , cursurile s-au desfășurat sub forma lor interactivă iar prezența specialiștilor ca :

- avocat Gergely Dezideriu – director Executiv European Roma Rights Centre
- profesor Ion Sandu – inspector minorități- Inspectoratul Scolar Județean Ialomița
- sociolog Marius Tobă – Monitoring and Evaluation Officer la Roma Education Budapesta

- actorul Rudy Moca – omul de teatru , radio , film , presă și nu numai , dar mai ales a doamnei Alina Ungureanu –președinta ADIS –România , au adus un plus de valoare bazat pe încărcătura atât afectivă dar mai ales de responsabilitate vizând conștientizarea apartenenței constructive la o etnie , în cazul nostru , cea romă .

Acestor modalități de interacțiune , li s-a adăugat componentele specifice actului de predare- învățare , centrarea făcându-se în timpul pedagogic alocat cursului , pe student , acesta participând la : exerciții –joc, dezbateri , susțineri de opinii , studii de caz , jocuri de rol (piesele Buba , Bolnav cu „pedigree”), realizarea unor pliante , a unui workshop cât și participarea alături de studenții UMF-ști de la Iași și Cluj , la atelierul național „ Sănătate , nediscriminare , interculturalitate”- 21-26 august 2013 Eforie Nord unde s-au făcut referiri la :

- drepturile omului și ale pacientului
- dreptul la un tratament echitabil toate având ca punct de pornire , realizarea scopului cursului prin :

-prevenirea atitudinii și a comportamentului discriminatoriu față de pacienții aparținând grupurilor vulnerabile ;

-îmbunătățirea accesului la servicii de sănătate de calitate a grupurilor vulnerabile evidențiindu-se în final , necesitatea înțelegerii , atitudinii , asumării cât și responsabilizarea pe care grupurile vulnerabile trebuie să o conștientizeze , determinând o conduită constructivă din partea corpului medical .

Logistica desfășurării cursului a fost susținută teoretic de cartea „ Etica și non – discriminarea grupurilor vulnerabile în sistemul de sănătate ” , autori Astărăstoae V,Gavrilovici C, Vicol M, Gergely D, Sandu I, (2011) ce pune la dispoziția studenților , jaloanele cunoașterii identității și formelor de manifestare a etniei române cât și elemente de conduită juridico-morală privind grupurile vulnerabile la care se face referire în context.

În această conjunctură dată, optica vizând actul comunicării , se schimbă, acesta pornind de la ideea că fără discriminare devenim mai toleranți dacă vom :

- fi informați corect
- avea deschidere spre nou și schimbare
- da dovadă de responsabilitate
- accepta diversitatea în unitate
- înțelege mesajul
- pune sănătatea și viața pacientului mai presus de orice,

astfel încât actul medical să fie un egal și bun al tuturor , medicii fiind cei ce vor întinde mâna spre ceilalți, știind că discriminarea înseamnă tratarea unei persoane mai puțin favorabilă din cauza :

- rasei
- etniei
- naționalității
- dizabilității
- religiei
- vârstei
- orientării sexuale precum și a altor criterii interzise de lege.

Este important de a menționa în toată textura parteneriatului social privind sănătatea fără discriminare și faptul că studenții preferă un asemenea curs și o variată pregătire interculturală , pornind de la următoarele motive :

-îi ajută în construirea unei relații neinfluențate de prejudecăți cu pacienții aparținând altor grupuri etnice

-este un curs care deschide viziunea asupra practicării medicinei

-îi face mai responsabili față de acțiunea lor

-îi învață cum să aplice un comportament corect și nediscriminatoriu față de pacienții aparținând grupurilor vulnerabile .

Se pune în valoare sub forma lor specifică elementele caracteristice unei bune comunicări , Stanton N(1995) pornind de la :

- să fim receptați (auziți sau citiți)
- să fim înțeleși
- să fim acceptați

-să provocăm o reacție (o schimbare în comportament sau atitudine)
astfel încât relaționarea dintre medic și pacientul de etnie romă să aibă și să pornească de la un punct comun-menținerea sănătății.

Întregul demers atitudinal are în prim plan , percepția schimbării ca factor al evoluției și cuantificării valorii umane , astfel încât , așa cum spunea Hipocrate în jurământul său , Pașca MD (2012) ,, Jur ! Voi îndura îngrijirea bolnavilor spre folosul lor ,pe cât mă vor ajuta puterile și mintea, și mă voi feri să le fac orice rău și orice nedreptate.’’

La toate acestea , experiența și trăirea studenților participanți la curs , demonstrează necesitatea comunicării în favoarea menținerii sănătății grupurilor vulnerabile , în special – etnia romă , remarcile lor fiind edificatoare :

- ... să încerci să te pui în locul celuilalt
- ...să fim mai toleranți unii cu alții
- ...posibilitatea de a vorbi liber despre toleranță și discriminare
- ...vorbit deschis la curs despre lucruri ,, enervante pentru unii’’
- ...m-a ajutat să nu judec ca să nu fiu judecat
- ...invitații cae au prezentat punctul de vedere al minorităților în cunoștință de cauză , prin experiența proprie
- ...am încercat o clipă să intru în pielea unui țigan , dar nu m-am simțit bine
- ...să gândesc pozitiv

Așadar , în parteneriat social și eliminând discriminarea , ne vom întoarce la valorile existențiale ale umanității reconsiderând : cultura, oamenii ,multiculturalitatea ,dar mai ales necesitatea de a trăi împreună ca factor ce evoluează spre cunoaștere , acceptare și bună înțelegere deoarece părerea chiar și implicarea TA contează , fapt ce dă viabilitate comunicării și relaționării interuman-etnice .

BIBLIOGRAFIE:

- Astărăstoae,V ,Gavrilovici, C, Vicol, M, Gergely D, Sandu I, (2011),*Etica și non – discriminarea grupurilor vulnerabile în sistemul de sănătate* ,Ed.,Gr.T.Popa ’’ UMF Iași Pașca, MD (2012) –*Comunicarea în relația medic-pacient* , Ed.University Press , Tg.Mureș Stanton , N.(1995)-*Comunicarea* , Ed.Stiință și Tehnică , București Ungureanu , A.-*Raport ADIS –România -2009-2012*

YOUNG PEOPLE ATTITUDES CONCERNING THE ROMANIAN PUBLIC LIFE AND MEDIA

Monica Opreș, Assist. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: In this article, we intend to analyse the attitude that the Romanian youth has in regard to the public space and the mass media of contemporary Romania. The analysis is separated into two main parts which are dealt with comparatively for two different categories of questionnaire respondents. The first category is formed by theologians, both high school and university students, who have answered the same questionnaire that has been subsequently addressed to young people of the same age, while they were on their holiday in Costinesti, and who were studying in other fields. The results indicate that the youth, irrespective of their educational background, have the same views on the country's current politics. However, as far as the Romanian media is concerned, it was mainly the theologians, not the students of other disciplines, who considered that this is more inclined towards manipulating the masses and promoting violence and vulgarity.

Keywords: mass media, word, public space, political life

Word, communication, communion

Referring to the role of the word in man's life means going beyond its significance, by analysing the way in which it preserves throughout the years the meaning of the Latin *convenio, -ire, -veni, -ventum*, which was at its origin. *To come together, to get together, to reunite, to agree, to concord*¹ represent the multitude of facets which reflect partly and altogether, the reason why man was endowed with the gift to utter words: *"The Holy Fathers of the ecumenical Church considered that man is made - by his Maker – capable of eternal life, through the fact that he is created as a speaking creature"*².

A thorough analysis of the origins of words is to be found in the writings of Saint Basil the Great (IVth century), who presents the difference between the word which is uttered and the one which is spoken: *"There is one word which is uttered with the help of the voice and which, after it was pronounced vanishes in the air; and there is a different inner word, which exist in our hearts, the conceptual word"*³. This concept is essential in psychology, it was developed in the XXIst century, and according to it man thinks through words and images, so that the universe of thinking at a personal level is given by the number of known words and by the number of images stored in memory.

Human communication is constructed by exploiting two types of relations: direct relations (interpersonal communication) and indirect relations (mediated communication). Initiated in the XVth century, through the appearance of printing, mediated communication

¹ online Latin-Romanian dictionary, www.limbalatina.ro

² Nicolae Dura, *Propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine. Valoarea lor în lucrarea de mântuire*, București, Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române Publishing House, 1998, p.24.

³ St. Basil the Great, *Omilia a XVI-a. La cuvintele: La început era Cuvântul*, in "Scrieri", first part, translated by D. Fecioru, București, Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române Publishing House, 1986, p.516.

was encouraged by the progress of science and technology, and this determined the appearance of mass media, whose main purpose was to broadcast information⁴.

Beyond the information received through words, there is also the energy which is transmitted, positive or negative, which has the capacity to move the inner sources of the human person. Hence, there exists man's need for the word, firstly for the one which brings eternal life, but also for words which have the energy to bind people and to change communication into communion.

The Youth's relation to the romanian public space and mass-media

Even if in the context of the development of the social network websites there has been a deflation of the youth's interest in using the means of communication generically called mass-media, these remain the main source of information and entertainment for most of the high school and university students, but also a source of models with strong influences at a cognitive, affective and behaviour level.

From an educational point of view, the influence of mass-media on personality cannot be eluded. When the passage is made from the stage of conscious acceptance of the influence of a message to that of assumption and assimilation of values/nonvalues promoted by it, through the dispersal in the values of one's own person, we refer to the affectation of the human personality by mass-media⁵.

The capacity to change convictions, feelings and behaviours makes these media an important educational factor, especially in the period of formation of students' personality. This is the main reason for doing this research on a sample of high school and university theological students. In choosing this sample, we started from the urge addressed by St. Basil the Great to the youth to receive in a critical way and with discernment the information coming from other sources of information than the Revelation: “ *after the manner of bees must we use these writings, for the bees do not visit all the flowers without discrimination, nor indeed do they seek to carry away entire those upon which they light, but rather, having taken so much as is adapted to their needs, they let the rest go. So we, if wise, shall take from heathen books whatever befits us and is allied to the truth, and shall pass over the rest. And just as in culling roses we avoid the thorns, from such writings as these we will gather everything useful, and guard against the noxious* ”⁶.

The sample we questioned is made of 315 young people who study in the theological schools in the county of Alba Iulia: “Saint Simion Ștefan” Orthodox Theological High School, theology and philology classes (51, 4%), respectively the Orthodox Theology Faculty in Alba Iulia (48, 6%). The distribution according to gender is in favour of the boys (54%), compared to the girls (46%), given the fact that the theological university studies for the pastoral theology specialty are attended mainly by boys and last for 4 years, whereas at the social work specialty the majority is represented by girls and these studies last only 3 years. Out of the whole sample, 41, 6% of the respondents live in the rural area, and 58, 1%

⁴ Monica Opriș, *Educația morală și educația religioasă în școală*, Cluj-Napoca, Eikon Publishing House, 2011, pp.199-202.

⁵ Mihai Coman, *Introducere în sistemul mass-media*, Iași, Polirom Publishing House, 1999.

⁶ St. Basil the Great, *Omilia către tineri*, in *Scrieri*, part I, București, Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române Publishing House, 1986, pp.569-570.

in the urban area. These data are not representative at a national level for the distribution according to place of residence, but are representative for theological schools, especially the high school level, where the philology specialty is attended by a greater percentage of students from the urban area than students from the rural area.

In the present study we will analyse two items taken over from the questionnaire administered by the Association Euro<26 Romania in the summer of 2009, to a sample of 5000 young people below 26 who were on holiday at the seaside in Costinești.

The first item was the question: “How do you find the Romanian public space and media?” and it contained seven options for answers, out of which the respondents could choose only one. The data were presented synthetically in table 1 for the two samples, and the ranking of answers was done according to the percentages of the high school and university theological students.

Tabelul 1: Answers to the question “How do you find the Romanian public space and media?”

Choices of answer	Theological students	Cercetarea Euro<26
Romanian media is full of tabloid journalism, based on lying, manipulation, violence, ribaldry.	39,7	22,1
A normal public space, with good and bad.	23,8	24,8
A public space where impostors and thieves are encouraged.	13,7	15,2
A normal press with pluses and minuses.	10,2	10
I am not interested in the Romanian media or public space.	8,3	10,3
A public space with debates based on values and principles.	2,2	5,9
A civilised and objective media.	2,2	3,4
NR	0	8,3

Starting from the data in table 1 we put forward several analyses. Three of the choices of answers refer to the public space, three refer to mass-media and one suggests a neutral answer, which highlights the lack of interest towards the two aspects. If we sum the percentages obtained for each of the two, this results in the difference for the two samples presented in figure 1.

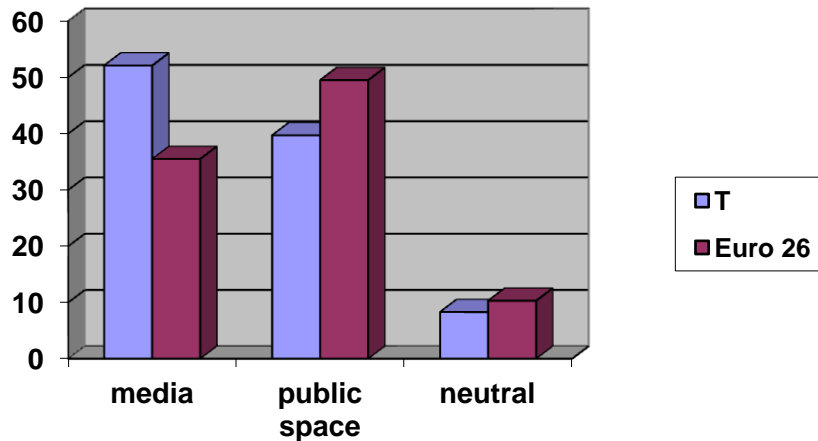

Fig.1. Diagrams of comparison for the two samples regarding the preference for one of the two aspects: Romanian media, respectively public space

On the basis of the data and of the diagrams of comparison we can affirm that the respondents in the theological milieu preferred to a greater extent to choose an answer regarding mass-media (52,1%) than the youth on holiday at the seaside (39,7%), the difference being one of over 10 percentage points. We find the same difference for the choices regarding the public space, this time in favour of the second sample. These results can be explained through the percentage of almost 40% obtained by the variant referring to Romanian media (39,7%), placed the first in the case of the theological sample, almost 15 percentage points more than the first in the Costinești sample, referring to the Romanian public space (24,8%).

The range of percentage values for the choices is greater in the case of the sample in theological schools ($a = 39,7\% - 2,2\% = 37,5\%$), compared to the other sample ($a = 24,8\% - 3,4\% = 21,4\%$). These values reflect a greater variation of answers in the case of the theological sample.

For each of these two aspects, the item presents three choices of answer, in which the characterisation of the media and of the public space is attributed a positive and negative value, as well as a neutral answer.

In the case of the answers in the theological milieu, most of the choices regarded the negative aspects of Romanian mass-media, considered full of tabloid journalism, based on lying, manipulation, violence and ribaldry. The answers of the Costinești sample placed first the option reflecting the existence of a normal public space with good and bad. The differences appear in three aspects: the type of choice, the type of characterisation and the percentage values.

In both samples, the two choices presented before are placed as the first two, in a reversed way, being the only ones in the list of seven which received more than 20 percentage points. Two choices which debase the public space, respectively which consider the Romanian media a normal one with good and bad, are situated between 10 and 20%. Consequently, out of the four choices, two relate in an equidistant way to the media and public space, whereas the other two debase them. The answers which attribute value to the two factors with educational influences received choices under 3%.

In the case of the sample in the theological milieu, we will make a few analyses according to the variables chosen for the first four options, the differences according to gender being insignificant from a statistical point of view, with values under 5%: option 1) $d_{b-f} = 38,82\% - 40,68\% = -1,86\%$; option 2) $d_{b-f} = 24,11\% - 23,44\% = 0,67\%$; option 3) $d_{b-f} = 15,29\% - 11,72\% = 3,57\%$, respectively option 4) $d_{b-f} = 8,23\% - 12,41\% = -4,18\%$.

The data for the first four choices of answer, according to the place of residence of students are included in table 2.

Tabelul 2: Percentage values for the first four choices of answer according to the place of residence of respondents in the theological milieu

Choices of answer	Rural	Urban	D_{r-u}
Romanian media is full of tabloid journalism, based on lying, manipulation, violence, ribaldry.	32,06	45,35	- 13,29
A normal public space, with good and bad.	29	19,67	9,33
A public space where impostors and thieves are encouraged.	15,26	12,56	2,7
A normal press with pluses and minuses.	10,2	10	- 0,46

For the first two choices of answer there are significant differences from a statistical point of view, the respondents in the urban area being more aggressive towards the Romanian media than their colleagues in the rural area. One of the explanations might be that in the urban area the interest in the analysis of the mass-media information is greater than in the rural area. The students in the rural area consider that the Romanian public space is a normal one to a greater extent than their colleagues in the urban area. Besides, the differences in the case of the theological sample from the rural area for the first two choices of answer are not significant from a statistical point of view: $d_{1-2} = 32,06\% - 29\% = 3,06\%$.

The data distributed in the two categories of respondents in the theological milieu for the first four choices of answer are in table 3.

Tabelul 3: Percentage values for the first four choices of answer according to the category of respondents in the theological milieu

Choices of answer	Students	University students	D_{e-s}
Romanian media is full of tabloid journalism, based on lying, manipulation, violence, ribaldry.	33,95	45,75	- 11,8
A normal public space, with good and bad.	27,16	20,66	6,9
A public space where impostors and thieves are encouraged.	9,87	17,64	- 7,77
A normal press with pluses and minuses.	12,96	7,18	5,78

The results in table 3 reflect differences which are significant from a statistical point of view for all the four choices of answer. The differences in favour of high school students are to be found in the characterisation of the Romanian mass-media and public space as normal, with good and bad / with pluses and minuses, and the differences in favour of high school students (higher as percentage values) are to be found in the choices of answer which disavow the two institutions. These results reveal the development of the critical spirit over the years, the increase of the capacity to analyse, of the capacity to relate to values, to make value judgments better supported with arguments.

Another aspect in relation to the Romanian mass-media and public space has to do with the way in which the two samples characterised Romanian political life. The item presents five choices of answer, as shown in table 4.

Tabelul 4: Answers to the question “What do you think of the Romanian political life?”

Variante de răspuns	Studenti teologi	Cercetarea Euro<26
☐ Corrupt, promoting non-values and lying.	51,1	47,8
☐ I am not interested at all.	27	23,2
☐ I am totally disappointed and I do not see any way out.	18,4	12,2
☐ Normal, dynamic, progressive.	2,9	5,1
☐ I am involved in a certain way in Romanian politics.	0,6	4,7
NR	0	6,9

The data in table 4 show insignificant differences from a statistical point of view in the four choices of answer between the two samples of subjects. Approximately half of the respondents consider political life to be a corrupt one, which promotes non-values and lying, and a quarter of them are not at all interested in political life. Differences greater than 5% are to be found in the case of the answer “I am totally disappointed and I do not see any way out.” in favour of the sample in the theological milieu. A small percentage of respondents consider the political life a normal, dynamic and progressive one. The choice of answer referring to the involvement in political life was chosen only by two students in the theological milieu.

We will analyse the data corresponding to the three choices of answer for the sample in the theological schools, according to the place of residence (table 5), respectively according to the study level of the respondents.

Tabelul 5: Percentage values for the first three choices of answer concerning the characterisation of political life, according to the place of residence of the respondents in the theological milieu

Choices of answer	Rural	Urban	D _{r-u}
☐ Corrupt, promoting non-values and lying.	44,27	55,73	- 11,46
☐ I am not interested at all.	33,58	22,40	9,18

☐ I am totally disappointed and I do not see any way out.	18,32	18,57	0,25
--	-------	-------	------

The data in table 4 reflect significant differences between the two categories of respondents in the theological milieu, for the first two choices of answer. The respondents in the urban area have a negative opinion of Romanian political life in a greater percentage (55, 73%) than their colleagues in the rural area (44, 27%). These results can be compared to the ones for the previous item in aspects related to the negative opinion of Romanian mass-media. The lack of interest for political life is greater in the case of the respondents in the rural area.

The data distributed in the two categories of respondents in the theological milieu for the three first choices of answer are presented in table 6.

Tabelul 6: Percentage values for the first four choices of answer, according to the category of respondents in the theological milieu

Choice of answer	Students	University students	Differences
☐ Corrupt, promoting non-values and lying.	43,20	59,47	- 16,27
☐ I am not interested at all.	34,56	18,95	15,61
☐ I am totally disappointed and I do not see any way out.	19,13	17,64	1,49

The data in table 6 reflect differences over 15 percentage points between the two categories of respondents in the theological milieu, for the first two choices of answer. The difference as concerns the negative opinion of the Romanian political life is in favour of the university students and as concerns the lack of interest in it, the difference is in favour of high school students.

Conclusions

Romanian media exerts a growing influence in the public space, the effects of the promoted models being felt negatively or regarded with reserve by adolescents or young people. For high school and university students in the theological milieu, lying, manipulation, violence or ribaldry represent arguments to avoid media channels.

Compared to the sample questioned in the research Euro<26, theologians have similar opinions as concerns the way in which impostors and thieves are encouraged in the public space. As for the place of residence, the theologians in the rural area manifest more leniency towards the negative aspects mentioned earlier, than their colleagues in the urban area.

One notices that traditional models, which support a distance from the new realities in the public space, are well preserved in the community. This aspect is more obvious in the case of high school students, which leads us to the conclusion that the new generations prove to be more and more selective in consuming Romanian media products and in their expectations from the political class.

SELECTED BIBLIOGRAPHY:

- Bocoș, Mușata, *Teorie și practică în cercetarea pedagogică*, Casa Cărții de Știință Publishing House, Cluj-Napoca, 2003.
- Coman, Mihai, *Introducere în sistemul mass-media*, Iași, Polirom Publishing House, 1999.
- Cuciureanu, M.; Velea, S. (eds.), *Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România*, Didactică și Pedagogică Publishing House, București, 2012.
- Dicționar latin-român on line, www.limbalatina.ro
- Dura, Nicolae, *Propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine. Valoarea lor în lucrarea de mântuire*, București, Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române Publishing House, 1998.
- Meijer, W.A.J.; Miedema, S.; Lanser-van der Velde, A. (eds.), *Religious Education in a World of Religious Diversity*, Waxmann, Munster, 2009.
- Opriș, Dorin; Opriș, Monica, *Valori, modele și așteptări ale liceenilor din județul Alba*, Cluj-Napoca, Eikon Publishing House, 2013.
- Opriș, Monica, *Educația morală și educația religioasă în școală*, Cluj-Napoca, Eikon Publishing House, 2011.
- Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a XVI-a. La cuvintele: La început era Cuvântul*, in “Scrieri”, first part, translated by D. Fecioru, București, Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române Publishing House, 1986.
- Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia către tineri*, în „Scrieri”, part I, București, Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române Publishing House, 1986.
- Van der Maren, J.-M., *La recherche appliquée en pédagogie. Des modèles pour l'enseignement*, 2ème édition, Paris-Bruxelles, De Boek & Larcier, 2003.

TRANS-AFFECTIVITY AND SPIRITUAL INFORMATION**Mihaela Grigorean, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca**

Abstract: Proposing, describing and applying the role of emotions in spiritual information represents some aspects apparently in contradiction, because its multiple representations from different fields of knowledge, need taking into consideration an area of nonresistance from the transdisciplinary Reality which can never be evaluated using rational instruments being incomprehensible in a discourse. The success of the deep impact which the feelings in spiritual information can have on the durable development of a society is based on the reevaluation of the human spiritual dimension in the context of leveling and materializing of the human being, whose vocation comes from his oneness and his destiny of creator. The paradox: the scientific methodology, indispensable to a research, does not apply to consciousness, which is correlative to spirituality, culture, and religion. Getting out of the disciplinary field, we need a new methodology: the transdisciplinary methodology as an alternative, complementary to scientific methodology, not excluding each other. The trans-affectivity reflects the Sense of transgression and transmission of spiritual information, moving the stress from the informing – forming aspect to the transforming at all the levels of Reality of being – body, mind, and heart. The expectations of a connection with the trans-subjective area of transdisciplinary Reality, regard the results expected in the internal evolution of man throughout his life. The dynamic complexity of the process of unification of a transforming thinking with a transforming heart can be achieved only in axiological connection with the need of the experience knowledge and world unity. The applicability of the levels of transmitting of the spiritual information is for rediscovering the unification and the oneness of the being, knowledge and the world. The plurality of the spiritual experiences leads necessary to the recognition of its multiple ways of expressing and transmission. An authentic learning of the circulation of the spiritual information among hermeneutical ternaries through the resonance of the levels of Meaning offers a key for the understanding of the world we live in: the creation of an interior flexible nucleus by the balance of the levels of being. Nowadays the problematic regarding the acute necessity of the resurrection of Subject, creates the conditions for forming a transdisciplinary attitude based on fundamental human values: openedness, tolerance, dialogue. The subject of this approach is of present interest in the international community of the researchers interested in the dialogue between science, spirituality and society as a source of a stable peace in contemporary world. The term of spiritual information has not been well defined, having a lot of meanings in the specific literature. The purpose of this hermeneutically view is oriented towards the coagulation of an applicability of the circulation of spiritual information in different fields of knowledge, tapping in this way the ternary dimension of this original concept: the theoretical, phenomenological and experimental level. Defining spiritual information as information circulating simultaneously in the area of nonresistance between the levels of Reality of the Object, between the levels of Reality of the Subject, and also between the Object and subject, the concept of creativity might be valued from new epistemological perspectives. The ternary vision of the spiritual domain, including the opening of the transreligious, has in this way, the difficult mission in the context of the contemporary binary globalization, to establish a fruitful transcultural dialogue, based on tolerance and respect, the fundamental axioms of a real transdisciplinary attitude.

Keywords: spiritual information, transdisciplinary methodology, nonresistance, trans-affectivity, levels of Reality, trans-subjective, unification, the dynamic complexity, transreligious, the hidden third.

The applicability of the transdisciplinary methodology

The issues addressed impose the limits of research by assuming an epistemological exercise based on experience of the contradictory as a sign of *incompleteness of knowledge*, with a default opening to different levels of understanding of the religious phenomenon as

multi-dimensional and multi-referential expression of the same Reality. Atheism reveals its reductionist temptation by removing elusive Hidden Third, the illogic domain of the sacred where reason is unable to bend except on itself, thus experiencing its own finitude. Something is missing for the knowledge of an intellectual type, and the discontinuity between laws that belong to different levels of Reality can only be coherent in the sense the circuit of spiritual and cultural information can give while crossing spaces within the disciplinary, between different areas of knowledge and beyond any fundamental comprehension based on mutually exclusive logic. Therefore, a possible non-reduction and non-holistic research way of contemporary atheism can be traced on the transdisciplinary perspective by exploring a new type of rationality - based on a ternary intelligence, intended to unify the being by considering the three methodological postulates : ontological, logical and of complexity. The complex conjugation of ignorance and the rediscovery of individual uniqueness can generate today a way to exploit a new type of emotional intelligence. The contemporary establishment of a new rationality has as finality the overcoming of an *in vitro* knowledge, by another, integrating one, *in vivo*, cosmodern, humanist. What is the connection between quantum revolution and setting a new atheism in the world in which we live? Discoveries in science have led to art and spirituality ruptures, but have also contributed to the re-edification and reconstruction of a possible dialogue between different fields of knowledge, passing the discontinuity between different levels of reality. The principles underlying quantum mechanics can inspire creatively and with fertility, as far as we can understand the phenomenon of the Living in all its complexity, without surprising us today the applicability in the field of spirituality of concepts that define the small infinite: *spiritual information, spiritual non-resistance, discontinuity* of laws in the spiritual field or their *indeterminism*.

The significance of this specific applicability lies in seeking transdisciplinary solutions to substantiate the need for solving the problem of contemporary atheism from the perspective of the trans-religious concept, designed to keep a balance in the tension imbalance between spirituality and religion - culture - politics – society, a ternary dialogue so necessary in the world we live in. The ternary evaluation reflects the Sense of transgression and transmission of spiritual information, moving the stress from the informing – forming aspect to the transforming at all the levels of Reality of being – body, mind, and heart. The expectations of a ternary evaluation of spiritual information regard the results expected in the internal evolution of man throughout his life. The dynamic complexity of the process of unification of a transforming thinking with a transforming heart can be achieved only in axiological connection with the need of the experience knowledge and world unity. Studying more profound this field of trans-cognition or cognition beyond the barriers through the contextualization of the transdisciplinary hermeneutic of some sacred texts – Gnostic, esoteric or from the Christian theology, captivating the universality in the opening of the trans-religious. It has to be mentioned that a transdisciplinary tackle of the sapient works represents neither implementing the theoretical concepts, or a series of text analyses which should prove the validity of some methods of description and understanding of a conceptual background, but a questioning driven by a spirit of searching which, in its

contradictory dynamic, implies taking into consideration the ontological, logical and complexity postulate.

Is becoming increasingly important the need for a new logic to complement and transcend the old, classical logic, which Basarab Nicolescu says was founded on three axioms:

1. *The axiom of identity*: A is A.
2. *The axiom of noncontradiction*: A is not non-A.
3. *The axiom of the excluded middle*: There exists no third term T ("T" from "third") which is at the same time A and non-A" .

But when we shift *levels of Reality*, then the limitations of this logic become obvious. Basarab Nicolescu says that natural science has discovered at least three different levels of Reality - *the macrophysical level, the microphysical level, and the cyber-space-time* - with a break in the laws and concepts applicable to each level. Stefan Lupasco and Basarab Nicolescu developed *the logic of the included middle* : these levels exist simultaneously and through engagement with one another, and the contradictions at one level (A vs. non-A) become non-contradictory at another level. The contradiction at one level of reality is a non-contradiction at another level. It is not resolved, as it would be in a Hegelian dialectic, because the contradiction continues to exist on Level B at the same time that it does not exist at Levels A and C. There is no resolution, only a certain tension among the various points of view.

These clarifications allow putting any hermeneutical action in context with the structure of the classic design of the scientific research – theoretical aspects, methodology, results – and presenting a new proposal of transdisciplinary tackle, manifested in an irreducible unity of methodology with the purity of making the meaning, in the experience of an intuition of the Source of creation. What ensures the coherence of this kind of attempt is a configuration of interdependences and interactions between the conceptual level methodologically delimited and the investigation of the new appeared in the conjunction of textual metaphoric with meditation, silent reading and the articulations of thinking.

The purpose of this kind of hermeneutics, transparently configured in any text generated by the inner action, is based on realizing the link between the interior and exterior universe. However, finding the unity implies the profound intuition of sacred as a source of human consciousness in the world. The paradox: the scientific methodology, indispensable to a research, does not apply to consciousness, which is correlative to spirituality, culture, and religion. Getting out of the disciplinary field, we need a new methodology: the transdisciplinary methodology as an alternative, complementary to scientific methodology, not excluding each other.

Exploring and revaluing the term of creativity as a hermeneutical experience, related to the area of non-resistance is fundamental in establishing bridges and creating an inner core. Defining spiritual information as information circulating simultaneously in the area of non-resistance between the levels of Reality of the Object, *between* the levels of Reality of the Subject, and also between the Object and subject, the concept of creativity might be valued from new epistemological perspectives.

Ternary levels of the New Atheism

The aim of the study is configured by the complexity of the transdisciplinary approach needed to overcome epistemological temptations to reduce the crucial focus on the issues to the opposition between *atheism – theism*, the ternary opening generated by the relation of *materiality levels - spiritual levels - levels of non - duality*. *Cosmodernity* addresses in a new light the ancient question of man's spiritual evolution, its position in the different worlds, his relationship with different cosmoses. There is of course a coherence of whole levels of Reality, but this coherence is oriented: an arrow is associated with any transmission of information from one level to another, meaning the enriching of information. For there to be an open unit, we must consider that all levels of Reality extend through an area of non – resistance to experiences, representations, descriptions, images or our mathematical formalizations. Non - resistance of this area of absolute transparency is simply due to the limitations of the body and sense organs, regardless of instrumentation that prolong the sense organs.

The problem Subject / Object has been the focus of philosophical reflection of parent founders of quantum mechanics. Heisenberg, Pauli and Bohr, who, like Husserl, Heidegger and Cassirer, challenged the fundamental axiom of modern metaphysics: total separation between Subject and Object. Binary partition {Subject, Object} that defines modern metaphysics is replaced in cosmodernity by ternary partition {Subject, Object, Hidden Third}. The third term, Hidden Third cannot be reduced either to the Subject nor the Object. Nature becomes thus alive. And social living becomes possible. In the analysis of concrete problems, the axial ternary of cosmodernity - levels of Reality, levels of perception and levels of the included third - is the essential means of investigation, but it should be contextualized. We thus define a series of ternary levels extremely useful in the solution of the problems considered:

- ❖ levels of organization - structure levels - levels of integration;
- ❖ levels of confusion - language levels - levels of interpretation;
- ❖ physical level - biological level - psychological level;
- ❖ levels of ignorance - levels of intelligence - levels of contemplation;
- ❖ levels of objectivity – levels of subjectivity - levels of complexity;
- ❖ levels of knowledge - levels of understanding - levels of being;
- ❖ levels of materiality - levels of spirituality - levels of non-duality.

From the coexistence of complex plurality and open unity a new Principle of Relativity makes its appearance: no level of Reality constitutes a privileged place where all other levels of Reality can be understood. This Principle of Relativity creates a new perspective on culture, religion, politics, art, education, social life. And because our worldview changes, then the world itself changes. The new Principle of Relativity tells us that no culture and no religion is a privileged place from which other cultures can be judged. The human being in its open entirety is the place without place of transculturation and the trans-religious, that is what crosses and transcends different cultures and religions. Transculturation and trans-religious refers to the present time the trans-history, which also belongs to the unimaginable and the epiphany.

Understanding of boundaries of the *New Atheism* and the concept of *Hidden Third* not with a binary choice between the discrete individualism of reductionism and classical

logic on the one hand or the undifferentiated unity of holism and mysticism on the other. The term *included middle* of Basarab Nicolescu presents a third way, a middle way, but not in the Aristotelean sense of a Golden Mean or in the Hegelian sense of a synthesis. This way is definitely not from Aristotle, but rather from quantum physics and chaos and complexity theory.

The question arises about the *novelty* of the New Atheism, which on the one hand refers to a unique and unstable way to interact among themselves of the unbelievers and also of the unbelievers with the societies in which they are looking for and are building their place. As a socio-political movement, the new atheism was determined in turn by limit situation of tension at the level of cultures, spirituality and different religions, between which an open conflict was established of intolerance and inability of open cross-border communication, flexible and fruitful.

What could be the causes of the new atheist wave?

It is essentially a social and political reaction against several symptoms of the *modern and postmodern* society:

- ❖ contemporary *religious fundamentalism* - occurred both in the Islamic world and the United States in the second half of the twentieth century as a reaction to anti-modernism
- ❖ *multiculturalism* - especially in Western Europe.
- ❖ *totalitarianism* - particularly in South Africa and Eastern Europe
- ❖ *religious humanism – post-humanism*

It is no coincidence that the New Atheism boomed in the Bush era, the period in which Christian fundamentalism (evangelical) began to be perceived as a threat to the secular nature of the American state and Islamic fundamentalism proved to be the last new external enemy superpower, a fanatical enemy capable of numerous acts of terrorism in the heart of western societies.

Meanwhile, in Western Europe, multiculturalism was perceived more as an idea of defending the Muslim minority against the critics of secular majority - discouraging dialogue - allowing a cultural islanding, hostile to social integration. The wave of fundamentalism did not avoid the Jewish religion, a conflict becoming stronger between the secular majority and the Haredim (ultra-Orthodox) minority in Israel. In this ultra-religious climate the anti-religious books of the new atheists began to appear since 2004.

The *New Atheism* is the name given to a movement promoted by some atheist writers early 21st century, which claims that "religion should not simply be tolerated, but should be countered, criticized and exposed by rational argument wherever its influence manifests itself." The term is often associated with five writers: Richard Dawkins, Daniel C. Dennett, Sam Harris, Christopher Hitchens, and Victor J. Stenger. The books published by the Four Horsemen (of the Apocalypse) represented the nucleus around which a new social and political movement was constituted.

Socially, the goal of the movement is the fight against the status of "undesirable " and prejudices associated with the term atheist, somewhat like the Gay Liberation movement in the West. The Out Campaign is also inspired by the movement, from which we can learn more, given that it has a lead of 35 years. One of the participants in the first conference

dedicated to the African American Atheists remarked that "[I feel] like we fight again for our rights." Also, the atheists have a political mission, especially true in the U.S. and Eastern Europe, that is to unite to become an electoral force, a "block of voters " who can influence political decisions. It should be noted that such a move was not possible a decade ago because the Internet is the main platform of the New Atheism. Given that atheists are fairly evenly dispersed from a geographical standpoint, it was necessary for a technology to minimize the physical distances between unbelievers, not to mention the fact that the Internet is a vast source of information, and thus a formidable weapon in the hands of atheists. No wonder it was called "the place where the gods come to die." There are many who criticize the virulence of the neo - atheist discourse. And for good reason. This movement is the product of people who felt and feel under the siege of irrationality, in a postmodern world where they are told that all opinions are equally valuable, whether science, pseudoscience and religion. A virulent reaction was required, showing that not all ideas are equally valuable, some are even dangerous for humanity.

Levels of spirituality and the trans-religious vision

To exclude religious humanism in favor of secular humanism is tantamount to reduce the setup of an authentic and complex *Weltanschauung* to reason, morality and justice, therefore to the understanding of the human being in terms of the mutually exclusive logic - the balance of forces, excluding that which man has as given constituent : the consciousness of the sacred and thus, intuition of his own mystery that transcends any rational understanding, connecting him to the illogical horizon of the Hidden Third.

It is defined by the scheme discussed which is both iconic and aniconic. We can understand religions as some parts of reality that are not cross sections, but horizontal. Cross section here means human sciences, the exact sciences. Horizontal sections are of quite another nature. They concern fragments, levels of Reality of the object, levels of Reality of the subject, and the common area to all levels of Reality and all levels of Reality between object and subject, which is the hidden third. Therefore, culture and religion, to me, are horizontal sections. The common part is the hidden third of all cultures, of all religions. Most serious religions have dogma and theology. In this sense, Buddhism is not a religion, but a philosophy. A theology means that there are some very important personalities in a given territory in such country in such period (what I call the levels of Reality of the object) that have captured certain levels of Reality of the subject in context, but who, at the same time, have access to the common term. Trans religious means that which crosses and transcends all these sections. Trans-religious is not only the sacred, but also the transcendent, things are one and another, separated and united at the same time: transcendence and immanence. Trans-religious means the common area to all cultures and all religions. Trans-religious is a phenomenological research subject and therefore cannot be answered by yes and no. Valid or non-valid, this must be the result of research undertaken by implementing coherent external knowledge and internal knowledge. Therefore, if you can put in written language, it is not known. But you can put it in experimental language, certainly, but we know that this is not enough. Words are not enough.

Atheism exists for as long as humans exist, as faith in what transcends us also exists for as long as humans exist. Therefore atheism and faith are the primordial non-separable

forms of ordering the philosophical position of lack / presence of human belief in gods/divinity. The transdisciplinary perspective considers that the two terms should be considered and thought at the same time, for *the complex plurality and open unity are two sides of one and the same Reality*. There is, in other words, a *harmony without fusion* as a way of reconciling two antagonistic elements, achieved by overcoming them in an open unity.

If the concept of secular humanism lies in the idea that any ideology - be it religious or political - should be carefully considered by each individual and not accepted or rejected on the basis of faith, through a continuous search for truth through science and philosophy, then we need a *new type of rationality* to overcome this dangerous reductionism that splits the levels of being, creating a definitive break between the body - heart - mind. Today a ternary understanding is required of human intelligence: body intelligence, the emotional and the rational type. The belief in a deity can thus be a truth if we understand it at the level of an intelligence of a logic type, seeking records even of the absolute, apophatic, or a *fertile illusion* (formulated by Gustave Thibon) whose meaning can be captured and decoded only by illogical intuition of a level of emotional intelligence, articulated with the transpersonal and trans-rational one.

It is interior evidence, the absolute certainty that in order to *believe* in something beyond our ordinary understanding, it takes a kind of living under the dome of experimental metaphysics. Thus faith is knowledge *in vivo*, a form of religiosity that does not identify with a religion, the act of faith fueling belief. Caring for the truth of faith generated by reporting the reflection on its object, can bring about de-conversion, reaching a situation where we must choose between to *verify and to believe*. It all depends on the level of faith. The communist totalitarian Marxist- Leninist doctrines propose an act of faith in an ideology that requires verification that gradually destroys faith. In relation to religious dogma, the transdisciplinary perspective draws attention to an extremely profound distinction between possible and frequent confusion between the unobjective object of faith and its multiple translations into human language.

Transdisciplinary solutions as a conclusions

The possible transdisciplinary solution to understanding the *new atheism* is rethinking it in a ternary and dynamic perspective and the reconciliation of contradictory through a circuit of cultural and spiritual information. The new atheism is paradoxically both within religions (which it crosses), spiritualities and cultures between them and beyond them. Therefore, it is not compatible with a mutually exclusive logic of a reductionist type - atheism as opposed to a certain level of religiosity, but requires a new logic, that of the Hidden Third, therefore it requires the invention of new concepts focused around issues of resurrection of the Subject. We consider that the *new atheism* is a level of experience of attitude for understanding the world in which we live, from which as much as we may try to ignore it, we cannot eliminate the sacred as a constitutive dimension of consciousness. Thus, a new process of humanization is anchored simultaneously in a rediscovery of the sacred, and in denying it, an ontological event that positions man on the *threshold* between the interior and the exterior, personal commitment implicit in a level of contradictory passion. The *new atheism* gradually builds a code of laws, paradoxically resistant and non - resistant spiritually, both esoteric (accessible to the initiated) and exoteric (accessible to all)

compatible with fragmented thinking, but permanently aspiring in secret to undivided knowledge. Metaphorically, we can understand this way of thinking and contemporary living as symbolically associated with a gate opened and closed simultaneously, offering freedom of being, shielding it while helping those who need to get out of a system to have the courage to overcome borders and those wishing to enter a professional field, socially and economically, to find their place, isolating themselves. The stakes of the new atheism are the infinite openings that it proposes, combined with a type of ontological reductionism, assumed axiological and epistemological, and meant to dispel any attempt to unify the levels of being: body, affectivity and intellect. The ternary vision of the spiritual domain, including the opening of the trans-religious, has in this way, the difficult mission in the context of the contemporary binary globalization, to establish a fruitful trans-cultural dialogue, based on tolerance and respect, the fundamental axioms of a real transdisciplinary attitude.

BIBLIOGRAPHY:

Richard Dawkins, *The God Delusion*, Bantam Press, London - Toronto- Sydney – Auckland – Johannesburg, 2007.

Werner Heisenberg, *Philosophie - Le manuscrit de 1942*, Paris, Seuil, 1998, traduit de l'allemand et introduction par Catherine Chevalley.

Michel Henry, *La Barbarie*, Grasset, Paris, 1987.

Basarab Nicolescu, *Manifesto of Transdisciplinarity*, State University of New York (SUNY) Press, New York, translated from the French by Karen-Claire Voss, 2002 .

Basarab Nicolescu, *Nous, la particule et le monde*, Le Rocher, collection "Transdisciplinarité", Monaco, 2002, 2e édition.

Basarab Nicolescu, *Scientisme – l'autre Affaire Sokal*, Esprit, n° 326, juillet 2006, pp. 194-198.

Alan D. Sokal, *Transgressing the Boundaries: Toward a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity*, Social Text 46/47, Spring/Summer 1996, pp. 336-361.

Alan Sokal et Jean Bricmont, *Impostures intellectuelles*, Paris, Odile Jacob, 1997, p. 27.

Alan Sokal, *Pseudosciences et postmodernisme : Adversaires ou compagnons de route ?*, Paris, Odile Jacob, 2005, traduit de l'anglais par Barbara Hochstedt, préface de Jean Bricmont.

Steven Weinberg, *Sokal's Hoax*, New York Review of Books 43(13), August 8, 1996.

NATIONAL VERSUS TRAVELLING IDENTITIES

**Cristina Georgiana Voicu, Assoc. Prof., PhD, Post-PhD Fellow, SOP
HRD/159/1.5/133675 Project, Romanian Academy, Iași Branch**

Abstract. This paper tackles that nation is a form of collective identity which becomes possible only in the conditions of modernity. Hence, national identity is an 'object' of modernity. It is widely known that nation is a form of social philosophy, a way of thinking focused on promoting the interests of a particular social group. In this paper, we try to emphasize that nation, like the rest of the human culture, is 'imagined' in the sense that it is constructed rather than the result of a natural process. On the other hand, culture in itself is not static, it is very fluid. Culture evolves, adapts and adopts. In this sense, traveling identities are part of an initiation step. The journey is an apparently linear and fixed path, while wandering / adventure has some unforeseen and sinuous implications. However, the apparent purpose of an imposing a trip overlaps the apparent lack of purpose that characterizes the cultural adventures.

Keywords: national identity, individual identity, collective identity, culture, ideology

Introduction

The concept of identity can be defined in terms of sameness vs. difference. More particular, *difference* (in the sense of difference, according to D  rri  da) is always there within any apparently 'similar' identities; though temporary fixity is needed in the process of identification, "there is always something 'left over'"¹.

In understanding the concepts of *identity* and assimilation, terms such as "diaspora" and "hybridity" become other ways to analyze the nature of identity. Thus, we can see home and exile as two dynamic ends of what Byfield comments as "the creation of diaspora is in large measure contingent on a diasporic identity that links the constituent parts of the diaspora to a homeland"². However, the discourse about identity is filled with a clash between those who see a relatively fixed, coherent and racialised identity and those who perceive identities as multiple, provisional and dynamic.

To a large extent this issue of displacement and authenticity sets up the background for what followed: some sustained that there was an annihilation of cultural characteristics during the middle passage and did not consider Africa as a reference point, while others considered the African culture as being a surviving one and took this as an evidence of a desire to return. These returnings are thus connected to a racialised and gendered hierarchy: "we must always keep in mind that diasporic identities are socially and historically constituted, reconstituted, and reproduced"³. The circumstances in which this takes place are highly organized within the imperial cultural configurations, but one thing which is fixed is

¹ Hall, Stuart; Du Gay, Paul. *Questions of Cultural Identity*. London: Sage, 1996, p.55.

² Byfield, J. "Introduction: Rethinking the African Diaspora". *African Studies Review* (Special Issue on the Diaspora), 2000, 43, 1, p.2.

³ Patterson, T.; Kelley, R. "Unfinished Migrations: Reflections on the African Diaspora and the Making of the Modern World". *African Studies Review* (Special Issue on the Diaspora), 2000, 43, 1, p.19.

that “the arrangements that this hierarchy assumes may vary from place to place but it remains a gendered racial hierarchy”⁴.

In what concerns the dynamics of identity within diaspora, during the nineties, several typologies were adopted in order to understand and to describe the diasporas. In this perspective, for Alain Medam the typology of the diasporic structure should be based on the opposition between the “crystallised diasporas” and the “fluid diasporas”. From the point of view of homeland, Robin Cohen created a new typology of diaspora based on diversity, namely: “1. Labour diasporas; 2. Imperial diasporas; 3. Trade diasporas; 4. Cultural diasporas (the Caribbean case)”⁵.

The last type of diaspora – the *cultural diaspora* – with the Caribbean case became one of the most stimulating and productive type. In its one cultural dimension, the diaspora discourse emphasized the notion of hybridity, used by post-modernist authors to mark the evolution of new social dynamics seen as mixed cultures. One of the most important metaphoric designations of roots for diasporic hybridity is considered to be the *rhizome*, a term developed by Guattari and Deleuze. The rhizome becomes thus a useful motif because it describes root systems as being a continuous process that spread continuously in all directions, from random nodes, creating complex networks of unpredictable shape that are in constant process of growing. In this sense, the French Caribbean is a good example of the occurrence of the concept of hybridity. Edouard Glissant presents a clear reference to *rhizome* identity.

In this respect, James Clifford also developed a reference to “travelling cultures” founding its corepondance in th Black diaspora and in the work of Paul Gilroy (see the concept of the ‘Black Atlantic’). In this perspective, this current was concisely expressed by Cohen in his quotation according to which: “diasporas are positioned somewhere between ‘nations-states’ and ‘travelling cultures’ in that they involve dwelling in a nation-state in a physical sense, but travelling in an astral or spiritual sense that falls outside the nation-state’s space/time zone”⁶.

As Paul Gilroy described, the nation-state is the institutional means to finish diaspora dissemination (diasporic translocation): on one side, through assimilation and, on the other side, through return. On the other hand, we are also at a converging point here because all these researches lead to the different questions about the connection between transnationalism and diasporas. In Gilroy’s view, the concept of diaspora is foregrounded as an antidote to what he calls “camp-thinking”⁷ which involves oppositional and exclusive modes of thought about people and culture that rest on basis of purity and cultural identities. In contrast with this approach, the diasporic identities are conceived as being “creolized, syncretized, hybridized and chronically impure cultural forms”⁸. Notably, the diaspora concept can be “explicitly antinational” and can have “de-stabilizing and subversive effects”⁹. It offers “an alternative to the metaphysics of race, nation and bounded culture

⁴ Idem, p.20.

⁵ Cohen, Robin. *Global Diasporas: An Introduction*. London: UCL Press, 1997, p.85.

⁶ Idem, p.95.

⁷ Gilroy, Paul; Grossberg, Lawrence; McRobbie, Angela (eds.), *Without Guarantees: In Honour of Stuart Hall*. London: Verso, 2000, p.84.

⁸ Idem, p. 194.

⁹ Ibidem, p.128.

coded into the body, diaspora is a concept that problematizes the cultural and historical mechanics of belonging”¹⁰. Diaspora is also “invariably promiscuous” and it challenges “to apprehend mutable forms that can redefine the idea of culture through reconciliation with movement and complex, dynamic variation”¹¹.

To conclude, if we turn back to Hall’s notion of diasporic identity we can see that his type of identity is one based upon difference and hybridity. It rejects old “‘imperialising’ and ‘hegemonising’ forms of ‘ethnicity’”¹². It is “defined, not by essence or purity, but by the recognition of a necessary heterogeneity and diversity... *hybridity*”¹³. Therefore, the diasporic identity can often express more the experience of migrancy and settlement, of ‘making’ one’s home than a fixation to a ‘homeland’ of diasporic cultures. For much of this subchapter we have suggested that a diasporic consciousness as classically conceived is opposed to the process of creolization.

National identity

Nation is a form of collective identity which becomes possible only in the conditions of *modernity*. Hence, national identity is an ‘object’ of modernity. It is widely known that nation is a form of social philosophy, a way of thinking focused on promoting the interests of a particular social group¹⁴. However, Anderson is right to emphasize that nation, like the rest of human culture, is ‘imagined’ in the sense that it is constructed rather than the result of a natural process:

*“I propose the following definition of the nation: it is an imagined political community – and imagined as both inherently limited and sovereign”*¹⁵.

Anderson’s work refers to anthropological data, as he maintains that the concept of “nation” is truly a cultural construct, a man-made artifice. Thus, for Anderson, it is “imagined”. Nation and identity, begin with one’s family and closest friends, and slowly move out from this center. In our contemporary example, two residents of the same country may live in completely different geographical climates, having very little in common with each other.

Raymond Williams also comments that:

*“‘Nation’ as a term is radically connected with ‘native’. We are born into relationships which are typically settled in a place. This form of primary and ‘placeable’ bonding is of quite fundamental human and natural importance. Yet the jump from that to anything like the modern nation-state is entirely artificial”*¹⁶.

¹⁰ Ibidem, p.123.

¹¹ Ibidem, p. 129-130

¹² Hall, Stuart; Du Gay, Paul. *Questions of Cultural Identity*. London: Sage, 1996, p. 401.

¹³ Idem, p. 402.

¹⁴ See Breuilly’s statement: “To focus upon culture, ideology, identity, class or modernization is to neglect the fundamental point that nationalism is, above and beyond else, about politics and that politics is about power”, Breuilly, John. *Nationalism and the State*. Manchester: Manchester University Press, 1993, p.1.

¹⁵ Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991, p.5-6.

¹⁶ Williams, Raymond. *Culture & Society: 1790-1950*. New York: Columbia University Press, 1983, p.180.

Subsequently, by repeating this internalisation of an idealised reflection of itself the subject aspires to a homogeneity and permanence which will make good its lack, identifying its unity in an image of the body as a unified whole and fearing a corresponding image of the body in pieces. The individual, then, is an effect of multiple identifications.

Nation is almost certain to be more heterogeneous in its membership than a pre-national grouping, more mixed by race, class, gender, regional loyalty. At the same time, it is composed of two separate aspects, a modern state and a culture. It occupies a “symbolic rather than territorial space”¹⁷. In this sense, national cultures provide discursive narratives.

In *National Identity*, Anthony Smith explains the concept of *national identity* by setting forth five essential characteristics: a historic territory or ‘homeland’ which becomes “a repository of historic memories”, “common myths and historical memories,” a “common, mass public culture,” “common legal rights and duties for all members,” and a “common economy with territorial mobility for members”¹⁸. Besides this, the myths and symbols of national cultural identity were imposed by a colonial order and caused the conquest of European civilization, on the one hand, and the negation of the myths and symbols associated with the popular culture and resistance to a system of oppression on the other. In short, the national cultural identity is largely a hybrid of European, African, Amerindian and Asian cultures, in other words, essentially Creole.

Therefore, the struggle for cultural identity involves struggling for the hegemony of the popular Creole culture over a culture associated with European traditions and the recuperation of myths and symbols largely suppressed by the local elites. Culture is taken here in both the narrow sense of creative expression and its wider anthropological meaning, the way of life of a distinct population.

On this basis, to conclude, it becomes possible to say that, on the one hand, “nationalism... is an ideological movement for attaining and maintaining the autonomy, unity and identity of a nation”¹⁹; on the other, there is a national credo against a colonial power; “nationalism is a reaction of peoples who feel culturally at a disadvantage”²⁰.

Cultural identity

If multiple identities have to be conceived as a cultural pattern, according to the four primary axes that allow cultural identities to form described by David Winterstein, we can identify four types of cultural identities: *nested* or *embedded* identities (conceived as concentric circles), ‘*marble-cake*’ or *mixed* identities (where the components are inseparable at different levels and they influence each other), *cross-cutting* or *overlapping* identities, *separate* or *exclusive* identities. The first axis is the *inclusion*, a set of attributes that an individual uses to communicate with a group; the second is the *exclusion* or the ensemble of means by which the group differentiates itself from others; the third defines itself as a *point of identification* within a culture’s value system; and the fourth axis is related to *space*,

¹⁷ Samuel, Raphael. *Patriotism: The Making and Unmaking of British National Identity: Minorities and Outsiders*. Routledge: Kegan & Paul, 1989, p.16.

¹⁸ Smith, Anthony. *National Identity*. London: Penguin, 1991, p.14.

¹⁹ Idem, p.74.

²⁰ Plamenatz quoted in Kamenka, Edward. *Political Nationalism: The Evolution of the Idea*. London: Edward Arnold, 1976, p. 94.

which helps to associate a cultural group with a specific territory”²¹. Within these four axes, the cultural norms are implied and meanings that work together to create the phenomena are known as *cultural identity*.

Certain identities are nested or embedded within others. We will refer to those identities towards the bottom as lower order identities (*marble-cake* or *mixed*) and those toward the top as higher order identities (*separate* or *exclusive* identities). Nested identities form the end of the chain to a higher order identity and the end of a lower order identity.

The *nested identities* (e.g. personal identities) have at least three key dimensions: inclusive/exclusive, abstract/concrete and distal/proximal. Because higher order identities are more inclusive, abstract and distal, there tends to be at least some overlap in the range of nested identities. The degree of inconsistency and conflict between nested identities may fluctuate in time as new identitarian issues arise. Ironically, such flashpoints may facilitate shifts by rendering multiple identities, although such shifts are likely to trigger heightened anxiety. A second reason that shifts between nested identities is that identification with a given level tends to generalize to other levels such that the subjective importance of the implicated identities tends to generalize as well. Because the culture provides the context in which local identities may flourish, culture may come to be seen as one’s ‘home’ or the ‘vehicle’ for expressing one’s local identities. The *cross-cutting identities* (e.g. social identities) include formal and informal collectives. The larger rings depicts identities that cross-cut multiple nested identities, including identities that extend beyond the boundaries. Although the rings converge on the ‘marble-cake’ or embedded identities, cross-cutting identities may converge on any nested level.

Travelling identities

Culture in itself is not static, it is very fluid. Culture evolves, adapts and adopts. In this sense, *travelling identities* are part of an initiation step. The journey is an apparently linear and fixed path, while wandering / adventure has some unforeseen and sinuous implications. However, the apparent purpose of an imposing a trip overlaps the apparent lack of purpose that characterizes the adventures.

Within the oscillation between *negritude* and *negriceness*, the African-descendent experiences become the symbol of mobility. Involved in such a kind of moveable identity, “[...] the subject develops different identities in specific moments. These identities are not unified around a coherent ‘self’”.²² This mobility which features the African-descendent identities is sustained by the *double consciousness* of the existential experience that instigates the black subject to move within the westernized world. Du Bois explains that when he lives the *double consciousness*, the black subject “feels his two-ness – an American, a Negro; two souls, two thoughts, two unreconciled strivings; two warring ideals in one dark body, whose dogged strength alone keeps it from being torn asunder”²³, thus creating a so-called ‘hyphenated’ cultural identity.

²¹ Winterstein, David. *Local Radio and the Promotion of Language and Cultural Identity in Modern Brittany*. California: San Diego University Press, 2003, p.123.

²² Hall, Stuart. “Introduction: Who Needs Identity?” In Hall, Stuart and, Paul Du Gay (eds.), *Questions of Cultural Identity*, 1992, p.13.

²³ DuBois, William Edward Burghardt. *The Souls of Black Folk*. New York: Dover Publications, 1994.

The concept of *négritude* refers to those traveling identities and cultures, coming from Africa, going to the Caribbean, and then advancing to Europe. In such an experience of leaving from one place to reach another, the ship turns itself into the metaphor of displacement, being able to develop a ‘traveling alterity’:

“Because the womb of the slave-ship is the place and the moment, in which the African languages disappear, as they never put together in a slave-ship, or in the plantations, people who could speak the same language. Thus, the persons found themselves dispossessed of all kind of elements of their daily life”²⁴.

This consideration brings the concept of *signifyin(g)* which implies the idea of traveling and navigating cultures; influenced by cultural mobility, *signifyin(g)* intends to account for intertextuality in African-descendants’ experiences. In the African-descendent literary scenario, *signifyin(g)* explains “how black texts ‘talk’ to other black texts”²⁵.

Glissant is of the same opinion when he suggests that the identity is open and develops a double root, which, according to him is the identity that comes from creoleness, “that is, from the rizome-like identity, from the identity no longer as one solitary root, but as a root moving toward and encountering other roots”²⁶.

However, in thinking about travel, the identitarian questions that arise are: What becomes the sense of home? Is home merely a place to depart from, or can we see travel as leading us to think about how homes must also be cultivated through movement? James Clifford argues that “Cultural centers, discrete regions and territories, do not exist prior to contacts, but are sustained through them, appropriating and disciplining the restless movements of people and things”²⁷.

Conclusions

Home is not a place that one leaves behind, but a geographical point of reference, a sense of place which serves as an anchor for the travel. According to James Clifford, the cross-cultural or ‘border’ experiences of travel should not be viewed as acculturation, where there is a linear progression from culture A to culture B, nor as syncretism, where two systems overlap each other. Rather, Clifford understands these cross-cultural or ‘border’ experiences as instances of historical contact, “with entanglement at intersecting regional, national, and transnational levels”²⁸. Inspired by Mary Louise Pratt’s ‘contact-zones’, a contact approach emphasizes the intercultural interaction that takes place within these spaces of interaction and exchange.

In his study on rites of passage, Arnold van Gennep identifies three stages at work in transitional events such as births, marriages, and deaths: *separation* (the preliminal stage), *transition* (the liminal stage), and *incorporation* (the postliminal stage). Dionne Brand, a

²⁴ Glissant, Édouard. *Poetics of Relation*. Trans. by Betsy Wing. London: Penguin, 2005, p.19.

²⁵ Gates, Henry Lois. *The Signifying Monkey: A Theory of African-American Literary Criticism*. Oxford: Oxford University Press, 1988, p. xxvi.

²⁶ Glissant, Édouard. *Poetics of Relation*. Trans. by Betsy Wing. London: Penguin, 2005, p.27.

²⁷ Clifford, James. *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge: Harvard University Press, 1997, p.3.

²⁸ Idem, p.7.

member of the African-Caribbean diaspora, describes the diasporic experience as one of feeling disconnected from the lands on both sides of the ocean: “There is the sense in the mind of not being here or there, of no way out or in. [...] Caught between the two we live in the Diaspora, in the sea in between. Imagining our ancestors stepping through these portals one senses people stepping out into nothing; one senses a surreal space, an inexplicable space. One imagines people so stunned by their circumstances, so heartbroken as to refuse reality. Our inheritance in the Diaspora is to live in this inexplicable space”²⁹.

ACKNOWLEDGEMENT: This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number POSDRU/159/1.5/133675.

BIBLIOGRAPHY

- Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1991, p.5-6.
- Byfield, J. “Introduction: Rethinking the African Diaspora”. *African Studies Review* (Special Issue on the Diaspora), 2000, 43, 1, p.2.
- Brand, Dionne. *A Map to the Door of No Return: Notes to Belonging*. Toronto: Vintage, 2002, p.20.
- Breuilly, John. *Nationalism and the State*. Manchester: Manchester University Press, 1993, p.1.
- Clifford, James. *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge: Harvard University Press, 1997, pp. 3, 7.
- Cohen, Robin. *Global Diasporas: An Introduction*. London: UCL Press, 1997, pp. 85, 95.
- DuBois, William Edward Burghardt. *The Souls of Black Folk*. New York: Dover Publications, 1994.
- Gates, Henry Lois. *The Signifying Monkey: A Theory of African-American Literary Criticism*. Oxford: Oxford University Press, 1988, p. xxvi.
- Gilroy, Paul; Grossberg, Lawrence; McRobbie, Angela (eds.), *Without Guarantees: In Honour of Stuart Hall*. London: Verso, 2000, p.84.
- Glissant, Édouard. *Poetics of Relation*. Trans. by Betsy Wing. London: Penguin, 2005, pp.19, 27.
- Hall, Stuart. “Introduction: Who Needs Identity?” In Hall, Stuart and, Paul Du Gay (eds.), *Questions of Cultural Identity*, 1992, p.13.
- Hall, Stuart; Du Gay, Paul. *Questions of Cultural Identity*. London: Sage, 1996, p.55.
- Kamenka, Edward. *Political Nationalism: The Evolution of the Idea*. London: Edward Arnold, 1976, p. 94.

²⁹ Brand, Dionne. *A Map to the Door of No Return: Notes to Belonging*. Toronto: Vintage, 2002, p.20.

Patterson, T.; Kelley, R. “Unfinished Migrations: Reflections on the African Diaspora and the Making of the Modern World”. *African Studies Review* (Special Issue on the Diaspora), 2000, 43, 1, p.19-20.

Samuel, Raphael. *Patriotism: The Making and Unmaking of British National Identity: Minorities and Outsiders*. Routledge: Kegan & Paul, 1989, p.16.

Smith, Anthony. *National Identity*. London: Penguin, 1991, pp.14, 74.

Williams, Raymond. *Culture & Society: 1790-1950*. New York: Columbia University Press, 1983, p.180.

Winterstein, David. *Local Radio and the Promotion of Language and Cultural Identity in Modern Brittany*. California: San Diego University Press, 2003, p.123.

THE INFLUENCE OF THE STOIC PHILOSOPHY ON COGNITIVE BEHAVIORAL THERAPIES

**Cosmin Popa¹, Ph.D., Gabriela Buicu^{1,2}, Ph.D., Lucian Ile³, Ph.D., Zsolt Jakab⁴,
Psychologist, Buicu Florin², Ph.D.
Centre of Mental Health of Tîrgu Mureş¹, University of Medicine and Pharmacy of
Tîrgu Mureş², Psychiatric Clinic *Eduard Pamfil* of Timișoara³, University
Dimitrie Cantemir of Tîrgu Mureş⁴**

Abstract: The influence of philosophy in psychotherapy is something already known. If other types of psychotherapy are influenced by Existentialist, Hegelianism or Phenomenology thinking, cognitive behavioral psychotherapy are influenced by Stoic thought, represented by Epictetus and Marcus Aurelius. This paper aims to develop the influence of Stoicism on cognitive-behavioral psychotherapy.

Keywords: Cognitive-behavioral therapies, stoic philosophy, irrational beliefs, rational thought, maladaptive schema.

Filosofia stoică reprezintă un curent filozofic care s-a dezvoltat în sec. al III-lea Î.C., și a continuat să dăinuie până în sec. al-II-lea D.C., virtutea fiind considerată de către stoici ca fiind singurul bine, iar aceasta era necesar să fie în relație cu legile naturii (Nelson-Jones, 2004). Încă din antichitate atât în filosofia greacă cât și în cea romană exista preocuparea și credința, precum că, utilizarea filosofiei poate fi un tratament eficient al bolilor mintale. Nebunia în sensul popular, este prezentă în operele literare epice, tragice, comice, poetice sau istorice ale antichității, dar învățații vremii realizează faptul că verbalizarea suferinței reprezintă un punct de plecare spre vindecarea, sau dacă nu cel puțin spre alinare. Curentele cele mai folosite în epocă cu scop curativ pentru vindecarea suferinței psihice și emoționale au fost filosofia stoică și cea epicuriană (Simon, 2008).

Dar nu numai medicina și psihoterapia a fost influențată de aceste curente filosofice. Principiile gândirii clasice elaborate de către filosofi antici greci, au pătruns în conștiința vestică influențând discursul intelectual și modul de gândire european, dar nu numai. Vechile scrieri atât grecești cât și romane au fost extrem de studiate în perioada Renașterii, astfel că întregul sistem filosofic, politic și social s-a regăsit la nivelul unor tipare de gândire determinate de către acest mod de cunoaștere. Pitagoricienii, heraclitienii, democritienii, platonistii, epicurienii, dar și post-socraticii, au încercat să dezvolte o gândire bazată pe legi naturale, determinată în mare parte de o ordine rațională, decât de o gândire magică atât de comună acelor vremuri (Dumont, 2010). „Nu lucrurile exterioare sunt cele care ne deranjează ci modul în care interpretăm prin gânduri acele lucruri”, această opinie este susținută încă din antichitate de filosofi precum Epictet, Gautama Buddha, Seneca și Marcus Aurelius, iar în epoca contemporană de către Bernard Russell, Martin Heidegger, Jean Paul Sartre, precum și mulți alți. Astfel, filosofia stoică este fundamentată pe conceptual de rațional și raționalitate. Chrysippus, reprezintă unul dintre cei mai influenți gânditori stoici, el arătând faptul că există un conflict între emoție și dorință, acesta putând fi mediat de către rațiune. Epictet

¹Autor corespondent: Dr. Gabriela Buicu, Centrul de Sănătate Mintală, Str. Mihai Viteazul, Nr. 31, Tîrgu-Mureș, România, E-mail: gabriela buicu@yahoo.com, Tel: +40753089789.

influențat de către Socrate, susține faptul că oamenii pot depăși anumite probleme de viață sau psihologice și că stă în puterea lor să facă acest lucru, totul ținând de alegerea mentală prin care o persoană se raportează la acel eveniment/problemă psihologică(Still, 2010; David, 2006).

Există o părere unanimă în ceea ce privește determinanți biologici și psiho-sociali ai dezvoltării personalității umane, dar cu toate acestea, chiar în prezența unor factori genetici dezadaptativi, oamenii reușesc în mare parte să-și schimbe propriile gânduri, emoții și comportamente, prin intermediul educației, vocației și conduitelor recreative(Ellis, 2002).Plecând de la conceptele filosofice stoice,cunoscutul psihoterapeut american Albert Ellis, a observat faptul că oamenii nu sunt deranjați de gândurile lor, ci mai exact de modul rigid și absolutist prin care interpretează evenimentele de viață, acest lucru fiind mai apoi preluat și dezvoltat în terapia cognitiv-comportamentală, atât de către Albert Ellis, dar și de către Aaron T. Beck (Dryden, 2009).Așa apare în anii '60 psihoterapia rațională, respectiv terapia cognitiv-comportamentală. Printre cei mai influenți pionieri ai terapiei cognitiv-comportamentale se numără Aaron T. Beck și Albert Ellis, aceștia susținând teoria conform căreia majoritatea tulburărilor psihice și psihologice au la bază modele cognitive eronate.Psihoterapiile cognitiv-comportamentale reprezintă intervenții psihologice validate științific, aplicabile într-o arie largă de tulburări psihice și emoționale. Sub denumirea de psihoterapii cognitiv-comportamentale se află mai multe școli, cele mai importante fiind psihoterapia rațional-emoțională și comportamentală (REBT; inițiată de Albert Ellis), psihoterapia cognitivă (CT, inițiată de Aaron Beck), modificările cognitiv-comportamentale (inițiate de Donald Meichenbaum). Indiferent de originea școlii, psihoterapiile cognitiv-comportamentale au un fundament teoretico-experimental comun, care le particularizează, diferențiindu-le în același timp de alte psihoterapii(Dryden & DiGgiuseppe, 2003; Buicu, Popa, Ardelean, & Ile, 2013;)

Influențată de gândirea stoică, în terapia cognitiv-comportamentală apar conceptele de rațional/irational sau funcțional/disfuncțional. Deci, acești termeni sunt folosiți pentru a descrie gândurile sau emoțiile funcționale/disfuncționale, definind în sine tipul de percepție asupra evenimentelor. Modelul cel mai comun pentru a descrie raportarea la un eveniment și generarea unor emoții din cele două categorii, poate fi reprezentată exact prin modelul ABC cognitiv(Ellis, David, & Lynn, 2010). Modelul ABC poate fi descris astfel: A-ul (situația activatoare) , poate fi o situație cotidiană sau poate fi un sentiment, gând, senzație. A-ul se este legat de întreaga personalitate a subiectului. B-ul (credințele) sunt gândurile/credințele persoanei despre A, adică ce crede subiectul despre acel eveniment/situație. C-ul (consecințe) reprezintă ceea ce rezultă în urma poziționării subiectului prin B față de A, care poate reprezenta sentimente,afecte, senzații fizice etc. Chiar dacă acest model apare separat, în realitate cele trei componente ale modelului se află într-o interdependență(Ellis, 2003, David, 2006).Beck și Beck (1976) grupează simptomele din tulburările emoționale sub forma unor gânduri automate negative care, la rândul lor, influențează emoțiile, acestea având un efect direct asupra comportamentelor. Gândurile automate reprezintă acele gânduri care apar în mod spontan, fără efort și fără a fi conștientizate de către pacient. Acesta le conștientizează în momentul în care i se cere să se concentreze asupra lor. Gândurile automate pot apărea și sub forma unor imagini. Discutarea și modificarea gândurilor

automate negative determină o schimbare pozitivă în plan emoțional și inclusiv comportamental (Persons, 2008; Beck, 2010).

Epicur, la fel ca și stoicii, oferă o perspectivă rațională asupra vieții plecând de la premisa că atașarea emoțională redusă față de lucrurile materiale, dar și față de dorință, ar reprezenta o cale către stabilitatea emoțională. Cu alte cuvinte, este important să avem mai puține dorințe sau să cream un echilibru între ceea ce se poate realiza și realitate, pentru a fi mai fericiți. Trei probleme majore au reprezentat sfera sa de interes în aplicarea acestei teorii, și anume: sexul, moartea și furia. În acest punct filosofia epicuriană și stoică, contrastează cu teoriile lui Sigmund Freud, în sensul că, dacă primii afirmă că războaiele, violența, agresivitate sunt generate de atașamente prea intense față de obiecte, lucruri, situații, Freud, are o viziune mult mai pesimistă susținând faptul că agresivitatea și distrugerea există în fiecare dintre noi în formă latentă, fiind nevoie doar e un stimul pentru ca aceasta să devină manifestă (Ghaemi, 2003). În terapia cognitiv-comportamentală, dorința, teama, sexualitatea, deci și lumea înconjurătoare, sunt descrisă și reprezentate, mai ales într-o stare nevrotică, prin intermediul unor scheme cognitive. Bineînțeles, dacă vorbim despre probleme psihologice, vorbim despre scheme cognitive dezadaptative care-i influențează emoțiile, comportamentele și atitudinile pacientului. Schemele cognitive dezadaptative, reprezintă modele stabile, generalizate, care se dezvoltă încă din copilărie, identificarea și înțelegerea lor dovedindu-se utilă în tratarea unei game largi de condiții psihopatologice. Schemele sunt mai mult dimensionale decât categoriale și mai mult cognitiv-afective decât comportamentale. Aceste scheme provin conceptual atât dintr-o abordare tradițională psihologică a personalității, cât și dintr-o perspectivă fenomenologică cognitivă; fiind mai puțin tributară nosologiilor psihiatrice operaționalizate sau ale psihopatologiei descriptive (Popa, Nireștean, Ardelean, & Buicu, 2012).

Schemele sunt împărțite în trei categorii, adică: schema de întreținere, schema de evitare și schema de compensare. Le vom analiza pe rând. Schema de întreținere se referă la procesele prin care sunt admise schemele maladaptative în mod rigid. Schema de evitare are influență asupra sferelor afective, cognitive și comportamentale, și se activează pentru a evita efectele negative asociate cu schema însăși. Schema de compensare este o modalitate de supracompensare a unei scheme maladaptative, dar toate acestea provoacă un disconfort major la nivel emoțional în cazul pacientului (Popa, Buicu, & Ardelean, 2012). Cu alte cuvinte pornind de la modelul stoic și epicurian transpus la terapia cognitiv-comportamentală, am putea evidenția trei credințe iraționale principale, prezente în cazul unor pacienți:

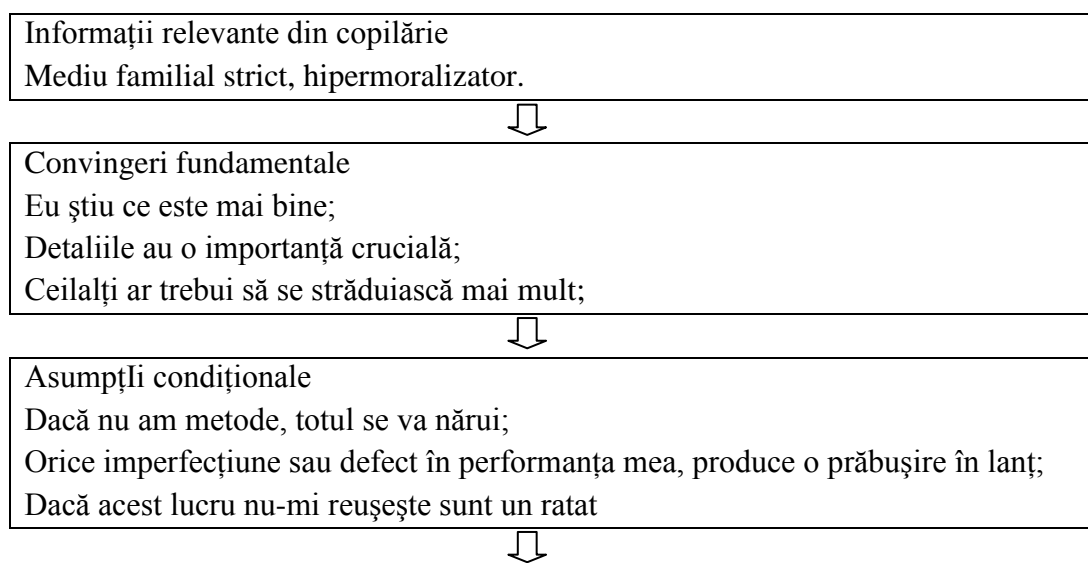
1. Raportarea disfuncțională la un eveniment/situație care ține de satisfacerea unei dorințe/trebuie prin intermediul unui gând irațional de genul „trebuie să.....aici și acum”.
2. Evitarea confruntării cu situația, din cauza anxietății privind lipsa de control sau de teama de necunoscut.
3. Supra-compensarea unor stări neplăcute prin neacceptarea lor și căutarea exagerată a hedonismului, folosind sintagma „trebuie”. Spre exemplu, persoana amplifică o situație disconfortantă făcând din aceasta o adevărată „tragedie”, deoarece lucrurile nu s-au petrecut „cum trebuie”.

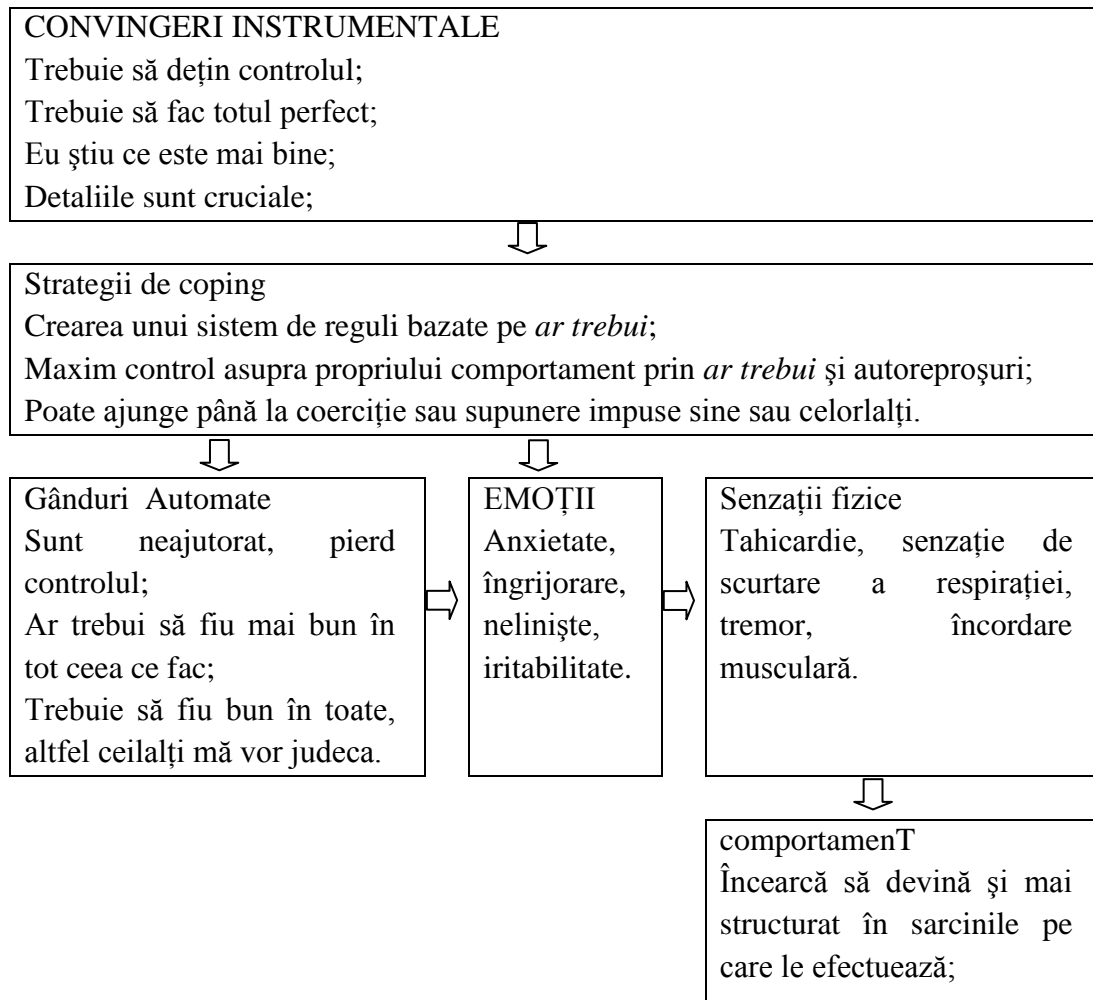
Toate aceste percepții generate prin intermediul schemei, induc o stare de distres și disconfort emoțional, în cazul acelor pacienți. De aceea, evaluarea rațională și acceptarea unor situații, chiar disconfortante, printr-o reformulare adaptativă ar reduce considerabil gradul de anxietate și depresie. Erorile de gândire incluse în cadrul acestor credințe iraționale, sunt abstractizarea selectivă și cerințele imperative de tip „trebuie”. Așa cum am arătat mai sus, aceste scheme provoacă un disconfort considerabil astfel că punerea lor la îndoială de către pacient și reformularea adaptativă ar scădea considerabil disconfortul emoțional. Astfel, dacă cele trei credințe iraționale generate de scheme ar fi disputate rațional, gândurile alternative rațională ar fi următoarele:

1. Chiar dacă mă simt anxios/depresiv, deoarece nu-mi pot îndeplini dorința X, în pofida disconfortului pot accepta acest lucru, deoarece știu că uneori în viață lucrurile nu se întâmplă aici și acum. As prefera ca lucrurile să se întâmple așa cum vreau eu, dar pot suporta faptul că acel lucru nu se întâmplă exact așa cum mi-aș dori.
2. Cu toate că în momentul de față aș dori să evit situația Y, îmi dau seama că acea situație nu este periculoasă sau catastrofică. Doar eu mă gândesc că s-ar putea întâmpla ceva rău, dar știu faptul că între gând și realitate este o diferență enormă. Faptul că mă gândesc că îmi pierd controlul, sau că este ceva periculos, sunt doar gânduri, nu înseamnă că o să se și întâmple.
3. Mi-aș dori să fiu bine în fiecare zi, dar știu faptul că oameni fiind nu putem fi perfecți. Nu înseamnă că dacă astăzi mă simt puțin rău se va întâmpla ceva groaznic. Este dor neplăcut, dar nu este catastrofic. Probabil mâine o să mă simt diferit, este doar o stare trecătoare, cum am mai avut și în trecut (David, 2012).

Cu alte cuvinte este nevoie ca pacientul să aibă un monolog cu sine, în care să dispute aceste gânduri negative, la final trăgând o concluzie de genul celor de mai sus. Această tehnică de disputare a gândurilor, are ca efect scăderea anxietății/tristeții generate de interpretarea eronată a pacientului într-o anumită situație (Clark & Beck, 2012).

Pentru exemplificare, vom prezenta schematic relația dintre gând/schemă/credință – emoție- comportament ar putea fi descrisă prin modelul de mai jos (adaptare după Beck, Freeman, Davis, & colab., 2011):

Dacă ar fi să facem o paralelă cu stoicismul, se relevă faptul că dintre filosofi stoici Seneca a fost primul care a scris în mod concret și sistematic, despre schimbarea emoțiilor prin intermediul gândurilor, referindu-se la controlul furiei. El a negat valoarea emoțiilor, furia fiind considerată cu preponderență un sentiment extrem de negativ. Cu toate acestea, Seneca a avansat teoria conform căreia furia poate fi minimalizată prin intermediul gândurilor, și transformată astfel într-un sentiment funcțional. Cu alte cuvinte, din punct de vedere terapeutic, Seneca a observat că de fapt gândul precede emoția, iar emoția poate fi schimbată astfel prin intermediul gândurilor (Novaco, 2002).

Influența filosofiei grecești nu se regăsește doar prin filosofia stoică în cadrul terapiei cognitiv-comportamentale, ci și prin intermediul influențelor socratice. În ceea ce-l privește pe Socrate, nu a existat un lucru mai important pentru acesta, decât raportarea la viață prin celebrul dicton „cunoaște-te pe tine însuți” sau „nimic în exces”. Socrate afirmă că fiecare om are capacitatea de a se cunoaște și de a interioriza anumite roluri, cu o singură condiție, adică, să existe voință de autocunoaștere și schimbare. Meritul lui Socrate a fost acela că a servit ca exemplu, astfel că personalitatea sa, i-a influențat pe alții în mod pozitiv, determinându-i să se întoarcă către sine, adică către universul prezent în fiecare (Baudart, Chenet, Dumont J-P., & colab., 2000). Socrate era renumit pentru răbdarea cu care îi asculta pe interlocutorii săi, după care adăuga propriile observații. De exemplu, cerea explicații suplimentare întrebându-și interlocutorul ce înțelege prin cuvântul virtute, pe care anterior l-

a enunțat. De asemenea, avea o predilecție către lucruri și precizări exacte, întrebând ce este sau ce însușiri are un anumit lucru/obiect/fenomen, descris de către interlocutor. Astfel, Indro M. descrie faptul că Hippias a afirmat la un moment dat: „pe Zeus, e foarte ușor să ironizezi răspunsurile altora, fără să dai tu unul. Eu refuz să-ți spun ce înțeleg prin dreptate, dacă nu spui tu mai întâi ce crezi despre ea!”(Indro, 2004).

Pornind de la dialectica socratică terapia cognitivă a preluat acest tip de dezbateri, sub o formă modificată desigur, iar ideea de bază în cazul întrebărilor socratice fiind aceea că terapeutul întreabă pacientul plecând de la o premisă pe care o cunoaște sau cel puțin o intuiește. Cu alte cuvinte, terapeutul cunoaște în mare răspunsul pe care îl va oferi pacientul dar îl lasă pe acesta să descopere singur despre ce este vorba. Întrebările socratice structurează terapia, astfel că pacientul este ghidat în permanență fără a fi convins sau fără a se face terapie într-un mod strict didactic(Beck J. , 2011).

Deși a până acum a fost abordat modul de gândire și influența filosofiei stoice asupra terapiei cognitiv-comportamentale, nu trebuie uitat faptul că toate aceste învățături se regăsesc în acțiune, adică din punct de vedere psihologic în comportament. Astfel, Marcus Aurelius afirma: „Nu în pasiune ci în acțiune stau binele și răul unui viețuitor rațional politic; după cum nici virtutea și nici viciul unei astfel de ființe nu stau în pasiune ci în acțiune (p. 273)”; sau Obișnuiește-te pe cât posibil, pentru orice acțiune pe care o faci, să te întreb pe tine însuși: „La ce scop își raportează acest om acțiunea?” Dar începe cu tine însuși și, în primul rând cercetează-te cu atenție pe tine însuși (p. 317)”(Aurelius, 2013). Observăm îndemnul la acțiune, acest îndemn regăsindu-se la nivelul conduitelor și al comportamentelor. Luând în considerare curentul behaviorist reprezentat de către J.B. Watson, B.F. Skinner și alți reprezentanți ai acestor orientări psihologice și psihoterapeutice, sesizăm o paralelă (oarecum puțin forțată) între curentul stoic care îndeamnă la acțiune și behaviorism. Punctul comun este reprezentat de acțiune, adică de intenția sau raționamentul transpus în act. Cu toate acestea, cunoaștem faptul că efectele terapiei comportamentale au fost studiate extensiv și empiric alături de intervențiile de tip cognitiv. S-a validat astfel ipoteza că în tratamentul tulburărilor psihopatologice, intervenția comportamentală este una distinctă. Ideea creșterii numărului de evenimente plăcute, fără intervenții cognitive, a fost aplicată în mai multe situații. În cadrul psihoterapiei cognitiv-comportamentale, intervenția comportamentală a fost văzută ca un tratament de elecție pentru multe tulburări psihopatologice. Studiile recente arată faptul că intervențiile comportamentale sunt extrem de eficiente mai ales în tratarea anxietății și depresiei. O analiză în cadrul unor ședințe de terapie cognitivă a depresiei a demonstrat că pacienții tratați prin tehnici comportamentale au obținut progrese semnificative la finalul terapiei, inclusiv din punct de vedere cognitiv. De asemenea, rezultatele pozitive constatate în urma intervenției psihoterapeutice, arată că activarea comportamentale este una dintre tehnicile cele mai eficiente din terapia cognitiv-comportamentală implicată în tratamentul tulburărilor psihopatologice(Popa C. , Buicu, Ardelean, Gabos, & colab., 2013).

Pasul următor se referă la recomandarea unui plan de tratament pacientului. Planul de tratament trebuie să fie clar formulat și în acord cu toate evaluările și investigațiile efectuate până în acel moment. O modalitate bună de a formula planul de tratament, constă în a începe prin a descrie scopurile și modul de aplicare al tehnicilor, iar nu în ultimul rând obiectivele care se urmăresc prin aplicarea acestui tratament. Terapeutul descrie de asemenea și

beneficiile și riscurile intervenției, luând în permanență în considerare expectanțele pacientului, având în permanență grijă ca acestea să fie realiste și în raport cu obiectivele terapeutice. Inclusiv planul de tratament poate fi negociat împreună cu pacientul, pentru a ajunge la un punct de vedere comun (Persons, 2008).

Principalele tehnici incluse în planul de tratament specifice terapiei cognitiv-comportamentale, sunt: decatastrofizarea, interogarea socratică, restructurarea cognitivă, săgeata descendentă, descoperirea ghidată, expunerea, desensibilizarea comportamentală, experimentele comportamentale, tehnici de relaxare, tehnici de control al respirației, etc. Planul de tratament poate fi ajustat pe toată perioada terapiei, iar ultima fază se referă la ședințele de follow-up și de prevenire a recăderilor. Studiile arată faptul că în cazul pacienților care urmează terapie cognitiv-comportamentală, recăderile sunt mai rare, și de o intensitate mai scăzută (Leahy & Holland, 2012; Ylief & Fontaine, 2008; Andrews, Creamer, Crino, Hunt, & Lampe, 2008).

Lucrarea de față și-a propus să descrie relația dintre terapia cognitivă și filosofia stoică. Am dori să încheiem această lucrare cu opinia istoricului și filosofului Durand W., care susține că filosofia nu poate explica lumea, pentru că ea reprezintă doar o parte iar o parte nu poate explica întregul, dar totuși filosofia încearcă să ne îndrume spre găsirea fericirii. Citându-l pe Epicur, Durand, arată că la intrare în grădina lui Epicur se putea citi: „oaspete al meu, aici vei fi fericit, pentru că aici fericirea este binele suprem”. Pornind de la învățătura epicuriană am putea să încheiem concluzionând faptul că nu poți avea o viață liniștită și plăcută decât printr-un mod de viață rațional, virtuos și onorabil, și viceversa, nu poți trăi liniștit, rațional, virtuos și onorabil dacă nu duci o viață plăcută (Durand & Durand, 2002). Această concluzie cred că este un punct comun al filosofiei stoice, epicuriene și socratice regăsit într-o mare măsură în cadrul terapiei cognitiv-comportamentale.

BIBLIOGRAFIE:

- Andrews, G., Creamer, M., Crino, R., Hunt, C., & Lampe, L. (2008). *Psihoterapia tulburărilor anxioase. Ghid practic pentru terapeuți și pacienți*. Iași: Polirom.
- Aurelius, M. (2013). *Gânduri către sine însuși*. București: Humanitas.
- Baudart, A., Chenet, F., Dumont J-P., F. F., & colab. (2000). *Istoria filosofiei*. București: Universul Enciclopedic.
- Beck, A., Freeman, A., Davis, D., & colab. (2011). *Terapia cognitivă a tulburărilor de personalitate*. Cluj-Napoca: ASCR.
- Beck, J. (2010). *Psihoterapie cognitivă*. Cluj-Napoca: RTS.
- Beck, J. (2011). *Cognitive behavior therapy : basics and beyond*. New York: The Guilford Press.
- Buicu, G., Popa, C., Ardelean, M., & Ile, L. (2013). Psihoterapia de la tradițional la modern. *Conferință IETM 5* (pg. 908-917). Tîrgu-Mureș: Universității Petru Maior.
- Clark, D., & Beck, A. (2012). *Terapia cognitivă a tulburărilor de anxietate*. Cluj-Napoca: ASCR.
- David, D. (2006). *Rational Treatments*. București: Tritonic.

- David, D. (2006). *Tratat de psihoterapie cognitiv și comportamentale*. Iași: Polirom.
- David, D. (2012). *Tratat de psihoterapie cognitiv-comportamentale* (ed. a 2-a). Iași: Polirom.
- Dryden, W. (2009). *Rational emotive behaviour therapy : distinctive features*. London: Routledge.
- Dryden, W., & DiGgiuseppe, R. (2003). *Ghid de terapie rațional-emoțională și comportamentală*. Cluj-Napoca: RTS.
- Dumont, F. (2010). *A History of Personality Psychology*. New York: Cambridge University Press.
- Durant, W., & Durant, A. (2002). *Viața în Grecia Antică* (Vol. III). București: Prietenii Cărții.
- Ellis, A. (2002). *Overcoming resistance : a rational emotive behavior therapy integrated*. New York: Springer Publishing Company.
- Ellis, A. (2003). *Albert Ellis; Live!* London: SAGE Publications Ltd.
- Ellis, A., David, D., & Lynn, S. (2010). Rational and Irrational Beliefs: A Historical and Conceptual Perspective. În A. Ellis, D. David, & S. Lynn, *Rational and Irrational Beliefs* (pg. 3-22). New York: Oxford University Press, Inc.
- Ghaemi, S. (2003). *The Concepts of Psychiatry*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Indro, M. (2004). *Istoria Grecilor*. București: Artemis.
- Leahy, R., & Holland, S. (2012). *Planuri de tratament și intervenții pentru depresie și anxietate*. Cluj-Napoca: ASCR.
- Nelson-Jones, R. (2004). *Cognitive Humanistic Therapy*. London: SAGE Publications Ltd.
- Novaco, R. (2002). Anger Control Therapy. În M. Hersen, & W. Sledge, *Encyclopedia of Psychotherapy* (pg. 41-48). Waltham: Academic Press.
- Persons, J. (2008). *The case formulation approach to cognitive-behavior therapy*. New York: The Guilford Press.
- Popa, C., Buicu, G., & Ardelean, M. (2012). Tulburarea de personalitate obsesiv-compulsivă abordată prin terapie cognitiv-comportamentală. *Acta Medica Transilvanica*, 2(1), 112-113.
- Popa, C., Buicu, G., Ardelean, M., Gabos, C., & colab., ș. (2013). Abordarea psihoterapeutică a episodului depresiv afectiv. *Conferință IETM 5* (pg. 889-898). Tîrgu Mureș: Universității Petru Maior.
- Popa, C., Nireștean, A., Ardelean, M., & Buicu, G. (2012). Combined Therapies in generalised anxiety disorder comorbid with obsessive-compulsive personality. *Revista Romana de Psihiatrie*, 47-49.
- Simon, B. (2008). Mind and Madness in Classical Antiquity. În E. Wallace, & J. Gach, *History of Psychiatry and Medical Psychology* (pg. 175-197). New York.
- Still, A. (2010). Rationality and Rational Psychotherapy: The Heart of REBT. În D. David, J. Lynn, & A. Ellis, *Rational and Irrational Beliefs* (pg. 23-48). New York: Oxford University Press, Inc.
- Ylieff, M., & Fontaine, O. (2008). Demers diagnostic și analiză funcțională. În O. Fontaine, & P. Fontaine, *Ghid clinic de terapie comportamentală și cognitivă* (p. 75). Iași: Polirom.

A NEW APPROACHE IN COGNITIVE BEHAVIOURAL THERAPIES IN THE TRATAMENT OF OBSSESSIVE-COMPULSIVE DISORDER

Gabriela Buicu¹, Ph.D., Zsolt Jakab², Psychologist, Livia Țăran¹, Ph.D., Marius Țăran, M.D., Florin Buicu¹, Ph.D.

University of Medicine and Pharmacy of Țirgu Mureș¹, University Dimitrie Cantemir of Țirgu Mureș².

Abstract: It is known that the traditional approach of cognitive behavioral therapy is effective in treating obsessive-compulsive disorders, however, when this disorder is at a high intensity or appears in co-occurrence with a personality disorder it is recommended to use a new cognitive behavior approach.

Keywords: Cognitive-behavioral therapies, obsessive-compulsive disorder, antidepressants, anxiolytics, personality disorders.

Manualul de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale DSM-IV-TR, definește tulburarea obsesiv-compulsivă prin intermediul următoarelor criterii de diagnostic: „Obsesii, așa cum sunt definite de (1), (2), (3) și (4):

(1) gânduri, impulsuri sau imagini persistente și recurente care sunt experimentate, la un moment dat în cursul tulburării, ca intrusiv și inadecvate, și care cauzează o anxietate sau detresă considerabilă;

(2) gândurile, impulsurile sau imaginile nu sunt pur și simplu preocupări excesive în legătură cu probleme reale de viață;

(3) persoana încearcă să ignore sau să suprimă astfel de gânduri, impulsuri sau imagini, ori să le neutralizeze cu alte gânduri sau acțiuni;

(4) persoana recunoaște că gândurile, impulsurile sau imaginile obsesive sunt un produs al propriei sale minți (nu impuse din afară, ca în inserția de gânduri).

Compulsii, așa cum sunt definite de (1) și (2):

(1) comportamente repetitive (de ex., spălarea mâinilor, ordonatul, verificatul) sau acte mentale (de ex., rugatul, calculatul, repetarea de cuvinte în gând) pe care persoana se simte constrânsă să le efectueze ca răspuns la o obsesie, ori conform unor reguli care trebuie să fie aplicate în mod rigid;

(2) comportamentele sau actele mentale sunt destinate să prevină sau să reducă detresa, ori să prevină un eveniment sau o situație temută oarecare; însă, aceste comportamente sau acte mentale, sau nu sunt conectate în mod realist cu ceea ce sunt destinate să neutralizeze sau să prevină, ori sunt clar excesive” (APA, 2004).

Astfel, tulburarea obsesiv-compulsivă poate fi considerată o tulburare de anxietate, dar, a cărei evoluție poate deveni la un moment dat cronică (Clark & Beck, 2010). Astfel, se impune în cadrul tratamentului combinarea celor mai moderne tehnici de teraie cognitiv-comportamentală cu medicație anti-depresivă sau anxiolitică. Din punct de vedere terapeutic este cunoscută eficiența terapiei combinatorii, dintre psihoterapie și medicație. Nu trebuie să uităm că asocierea terapeutică dintre terapia cognitiv-comportamentală și antidepressivă reprezintă un model terapeutic actual. Astfel într-un studiu clinic randomizat Thase și colab.

(2007) au constatat că pacienții cu tulburare depresivă majoră, care au primit citalopram augmentat cu terapie cognitiv-comportamentală au avut același răspuns terapeutic ca și în cazul asocierii dintre citalopram cu bupropion/buspironă. Totuși în cazul augmentării citalopramului cu CBT, progresul a fost mai lent, existând o diferență de aproape trei săptămâni comparativ cu augmentarea cu altă medicație. Cu ale cuvinte, efectul terapeutic al TCC atunci când este folosit ca și augmentator în cazul medicației antidepressive în cazul tulburărilor de anxietate/depressive, este similar cu cel al folosirii unei alte medicații în scop de augmentare (Thase, Friedman, Biggs, & colab., 2007; Foa, Franklin, & Moser, 2002; Covin, Ouimet, Seeds, & Dozois, 2008).

Terapia combinată este eficientă și în tratarea patologiei personalității prezente în această comorbiditate, astfel că Matusiewicz și colab. (2010), făcând o trecere în revistă a mai multor studii referitoare la eficacitatea TCC în tratarea tulburărilor de personalitate (TP), citează studiul lui Strauss și colab. (2006) legat de eficiența TCC în tratarea tulburării de personalitate obsesiv-compulsive comorbide cu TOC. Studiul lui Strauss și colab. a fost efectuat pe două loturi de pacienți cu TP, într-un lot fiind incluși un număr de 16 pacienți cu OCPD, iar în celălalt lot 24 de pacienți cu TP evitantă. Ședințele de terapie s-au desfășurat săptămânal, numărul total de ședințe fiind de cincizeci și doi. Rezultatele acestui studiu indică faptul că după finalizarea terapiei 53 % dintre pacienți cu TPOC, au prezentau reduceri semnificative clinic a simptomelor anxioase/depressive, iar 83 % dintre aceștia au prezentat reduceri semnificative clinice a severității simptomelor specifice TPOC. De remarcat, este că intervenția CBT a fost la fel de eficientă atât pentru TPOC cât și pentru TP evitantă (Matusiewicz, Hopwood, Banducci, & Lejuez, 2010). În acest context vom prezenta un studiu de caz în care am folosit tehnici moderne CBT combinate cu medicație, pentru tratarea tulburării obsesiv-compulsive.

STUDIU DE CAZ

Nume, Prenume : D.P.

Vârstă : 30 ani

Sex : F

Date analitice de macro-nivel

Pacienta provine dintr-o familie biparentală, ambii părinți intelectuali, și mai are doi frați mai mari decât ea. O descrie pe mama sa ca fiind o persoană înțelegătoare, amabilă și foarte credincioasă. Tatăl său este caracterizat de pacientă ca fiind o persoană calmă, dar că în copilărie o speria uneori pentru că folosea un ton „extrem de sever”. Cu fratele a avut o relație foarte bună, în prezent înțelegându-se la fel de bine. În copilărie și-a petrecut o mare parte din timp cu familia în activități diverse, care-i făceau plăcere. Apreciază educația primită de la părinți ca fiind participativ-afectivă, bazată totuși pe principii morale ridicate. În timpul școlii și al liceului a avut foarte mulți prieteni, cu uni dintre ei întâlnindu-se și în prezent. Afirmă că a fost apreciată de profesori, chiar dacă nu a excelat la învățătură. Colegii și prietenii o apreciau pentru că era o persoană de încredere, care ajuta „pe toată lumea”. După terminarea liceului promovează examenul la facultate, pe care o termină cu succes. Încă din facultate își dorește să lucreze în mediul bancar, astfel că după finalizarea studiilor se angajează în acest domeniu. Este mulțumită inițial de munca pe care o face, după care începe să caute un al job motivând că „îmi doresc să nu îmi petrec atâtea ore la serviciu”. Acest lucru se întâmplă în

pofta faptului că este mulțumită de remunerație, iar cu ceilalți angajați se înțelege bine, neavând nici un conflict.

La serviciu îl întâlnește pe actualul soț, afirmând că din acel moment s-a schimbat, devenind dintr-o persoană sociabilă și activă, o persoană retrasă, deoarece „soțul era extrem de gelos și nu avea chef să ieșim”. Legat de sexualitate afirmă că face dragoste cu soțul ei, deoarece uneori considera că „sexul este ceva murdar”, și astfel „nu are orgasm”. Și în prezent afirmă că „simulează orgasmul”, atunci când soțul face dragoste cu ea.

Deși sunt căsătoriți doar de doi ani, pe fondul geloziei soțul îi vorbește obscen și se comportă uneori agresiv. Motivul pentru care rămâne împreună cu el este acela că „îi oferă siguranță financiară și se simte protejată lângă el”. Pacienta a avut o relație extraconjugală, spunând „am făcut asta din cauza presiunii”. După încheierea acelei relații, s-a simțit „păcătoasă” pentru că și-a înșelat soțul. Pacienta beneficiază de un puternic suport social, atât din partea soțului, cât și din partea părinților și a fraților.

Istoric al problemei- Pacienta afirmă că în urmă cu un an, aflându-se în incinta unui cinematograf s-a „simțit rău”, prezentând tahicardie, dureri precordiale, tremor, transpirații, gândindu-se ca „i se va întâmpla ceva rău și este pe cale să facă infarct”, astfel că a dezvoltat un atac de panică.

În zilele următoare atacurile de panică s-au accentuat, astfel că pacienta a început să se roage, de fiecare dată când avea un atac de panică. În paralel a început să frecventeze diferite biserici, unde a discutat cu mai mulți preoți. Credința centrală era legată de faptul că ar putea să moară. În acest context pacienta își amintește că și încă din copilărie îi era teamă de întuneric, poduri și spații închise. De asemenea își amintește că efectua diferite acțiuni repetitive, pentru a descărca tensiunea acumulată, aceste comportamente repetându-se într-un mod compulsiv. Acestea constau în aprinderea și stingerea luminii de un anumit număr de ori, aranjarea încălțămintei într-o anumită ordine, aranjarea lucrurilor personale după un anumit algoritm, dușuri repetate și spălat compulsiv pe mâini, toate însoțite de gândul că dacă nu va face aceste comportamente se va întâmpla ceva rău. Pacienta are *insight* și își dă seama de absurditatea acestor gânduri, percepându-le în schimb extrem de disconfortante. Se prezintă după circa două săptămâni la o consultație psihiatrică și îi este instituit tratament cu Cipralax și Rivotril, tratament pe care îl urmează și în prezent.

La terapie, este trimisă de către medicul curant psihiatru. Pacienta descrie faptul că majoritatea atacurilor de panică sunt declanșate de o idee obsesională, în acel moment fiindu-i teamă să nu înnebunească. De asemenea atacurile de panică mai sunt declanșate în momentul în care se află în prezența unui simbol religios, prezentând gânduri intruzive cu caracter blasfemator. În acest context începe să evite locurile publice care-i pot declanșa un atac de panică. Pe acest fond, în momentul în care apar gândurile intruzive, fuge în bucătărie și începe să se roage. În alte situații începe să facă curățenie sau își verifică instalațiile de gaz și curent.

În tabloul clinic al pacientei sunt prezente stări de tristețe, sentimente de inutilitate și de pierdere a speranței, insomnie, culpabilizări, anhedonie, psihosomatizări.

La nivel cognitiv pacienta prezintă gânduri intruzive care au ca și conținut faptul că va înnebuni, sau că o să reapară atacurile de panică „la fel ca la început”, sau gânduri cu caracter blasfemator. Ca neutralizare mentală cere ajutor divin sau se autosugestionează, spunându-și că va merge la medicul psihiatru/psiholog în cel mai scut timp. Încearcă să se

gândească la altceva, pentru a „nu-i veni în minte gândurile negative”. Și asta pentru că dacă se va gândii la ele „aceste gânduri vor exploda”.

Pe acest fond, la nivel emoțional, apare anxietatea și depresia. Anxietatea apare ca urmare a gândurilor intruzive, depresie urmează ca o rezultată a reflectării asupra stării sale generale de genul „sunt nebună, o sa-mi pierd mințile, voi ajunge o ratată”. Simptomele depresive mai apar în momentul în care pacienta asociază eșecurile din viața personală și intimă cu simptomele, făcând o legătură de cauzalitate.

În plan comportamental prezintă procrastinație; de exemplu, în momentul în care are gânduri obsesionale afirmă că „nu se poate ridica din pat”. În același timp, la declanșarea unor gânduri intruzive se prezintă repede la psihiatru/psiholog, ori începe să se roage. Din punct de vedere fiziologic, prezintă fatigabilitate, insomnie, tahicardie, transpirații, bufeuri de căldură, detresă abdominală.

Diagnostic ateoretic (ICD, DSM-IV)

Axa- I: Tulburare obsesiv-compulsivă în comorbiditate cu tulburare de panică.

Axa-II: Tulburare de personalitate obsesiv-compulsivă.

Axa-III: Fără probleme medicale.

Axa IV: Afectare în sfera profesiei, a vieții intime, evitarea unor locuri și situații.

Axa V: Nivel global de funcționare 50%.

Rezultatele evaluării psihologice

SCID-I Tulburare obsesiv-compulsivă în comorbiditate cu tulburare de panică.

SCID-II Tulburare de personalitate obsesiv-compulsivă.

Scala Yale-Brown nivel ridicat al obsesionalității, scăzut al compulsivității.

Chestionarul de depresie Beck – 11 puncte, echivalentul unui episod depresiv subclinic.

Obiectivele operaționale:

- Scăderea nivelului de anxietate prin dispariția gândurilor
- Funcționarea adecvată în rolurile sociale, în familie și la serviciu.
- Reducerea și dispariția simptomului.

Obiectivele operaționale ale terapeutului: scăderea simptomatologiei legate TOC. Începerea procesului de „habituare” a pacientei, cu gândurile intruzive.

Terapia propriu zisă a debutat cu evaluarea clinică a pacientei, care s-a întins pe durata a două ședințe.

a) Evaluarea clinică inițială a fost efectuată la nivel:

- Cognitiv, subiectiv – forma și conținutul obsesilor, declanșatori, neutralizări mentale, conduită evitantă la nivel mental, percepția sensului (rostului) gândurilor și a comportamentelor
- Emoțional – schimbări de dispoziție (anxietate, depresie, discomfort), cum și cu ce se asociază acestea;
- Comportamental – declanșatori, conduită evitantă, compulsii rituale, alte compulsii, întrebări de asigurare;

□ Fiziologic – declanșatori, schimbări fiziologice asociate cu manifestări obsesive și compulsive;

Apoi s-a trecut la investigarea:

c) Afectarea funcționării globale;

d) Psihoeducație legată de normalitatea gândurilor, explicându-i-se pacientei că o mare parte din oameni au aceste gânduri; un studiu efectuat a arătat că 90 % dintre participanți au astfel de gânduri.

Temă de casă – jurnal de monitorizare a gândurilor automate; Feedback.

Ședința nr. 3, a constat în:

b) Expunerea metodei CBT;

c) Discutarea contractului terapeutic;

d) Stabilirea și negocierea obiectivelor pe termen scurt, mediu și lung;

e) Psihoeducație;

f) Temă de casă – monitorizarea intensității gândurilor

g) Feedback

Notă: ședința a doua s-a axat pe evaluarea finală și socializarea cu tratamentul;

Sedința nr. 3 - Conceptualizarea după modelul lui Salcovski P.:

Experiențe timpuri

Reguli familiale stricte, mediu familial hipermoralizator Incidente critice precipitante

În familie sexul considerat „murdar” și „periculos”

Lipsa contactelor intime

Conflicte familiale

Presupuneri despre pericol și responsabilitate

Trebuie să fac lucrurile după un anumit algoritm, pentru a nu se întâmpla ceva rău. Trebuie să dețin controlul întotdeauna și în orice situație.

Intruziuni (gânduri, imagini, impulsuri, îndoieli)

Când văd un simbol religios am gânduri blasfemiatoare. O să-mi pierd mințile. Îmi voi pierde controlul. Sunt blestemată. Mă văd stând pe strada pentru că am ajuns o ratată. Toate rudele din familia mea au avut potențial dar nu l-au folosit la maximum. La fel mi se întâmplă și mie.

Interpretări legate de responsabilitate

Trebuie să mă rog pentru a nu se întâmpla ceva rău. Altfel lucrurile îmi scapă de sub control.

Strategii contra-productive

Mă rog. Merg la diferite biserici. Țin post, discut cu preoții.

Discut cu prietenele sau colegii teme religioase legate de păcat și pedeapsa divină.

Neutralizare mentală

Cer ajutor divin. Mă gândesc la altceva. Îmi spun că voi merge la psihiatru/psiholog.

Schimbări de dispoziție

Neliniște, teamă, iritabilitate, tristețe.

În următoarele ședințe s-au aplicat următorii algoritmi terapeutici:

- explicații privind faptul că terapia este o muncă de echipă în care terapeutul participă cu 50% iar pacientul cu un procent identic;

- prezentarea modelului cognitiv - s-a insistat pe relația dintre gând, emoție și comportament;
- tehnica descoperirii ghidate, dezbateră gândurilor, restructurare cognitivă – cu scopul identificării gândurilor automate negative, disputării lor, dar și a credințelor disfuncționale ale pacientului. Restructurarea cognitivă a avut două părți și a constat în recontextualizare și reformulare;
- expunerea cu prevenirea răspunsului la stimuli care provoacă anxietate;
- tehnici de relaxare – trening-ul autogen Schultz și relaxarea progresivă Jacobson;
- analiză cost-beneficiu- avantajele și dezavantajele de a acorda o importanță prea mare unor evenimente cotidiene de viață;
- folosirea unor analogii, pentru a-i facilita pacientului descoperirea erorilor de gândire și a conținutului absurd a unor gânduri;
- completarea Formularului de Gânduri Automate Disfuncționale;
- ierarhizarea temerilor pacientei;
- experimente comportamentale – câte din îngrijorări s-au adeverit în realitate;
- expunerea prin imagerie dirijată – la scenarii catastrofice cu scopul desensibilizării pacientei;
- Biblioterapie- citirea unor ghiduri pentru pacienții cu TOC.
- Psihoeducație - pentru perfecționismul, dificultățile de relaxare și persistența în sarcină, toate cu scopul de a o face pe pacientă să înțeleagă modul în care aceste comportamente dezadaptative au evoluat și s-au dezvoltat încă din copilărie.
- joc de rol rațional-emoțional – discutarea unor îngrijorări sau situații de viață în joc de rol cu scopul de a-l face pe pacient să înțeleagă non-sensul unor gânduri sau îngrijorări.
- Modificarea schemelor cognitive dezadaptative de tip trebuie – prin înlocuirea lor cu: aș prefera, îmi doresc, voi încerca, etc. Scopul a fost de a transforma o cerință imperativă (trebuie), într-o alegere, cu scopul e a evita constrângerea imperativă.
- Recontextualizarea unor relații cu figuri parentale, din trecut - discutarea unor situații din copilărie care prezintă în prezent un caracter disfuncțional pentru pacient.
- Discutarea și aplicarea unor strategii de schimbare în plan comportamental – spre exemplu, modificarea unor comportamente dezadaptative de genul implicării exagerate în sarcini de serviciu și preferința pentru solitudine, prin înlocuirea acestora cu un comportament adaptativ de genul delegării sarcinilor.
- Experimente comportamentale – de genul, ce se poate întâmpla dacă amână curățenia, sau nu-și aranjează lucrurile perfect, etc., cu scopul de a-l ajuta pe pacient să înțeleagă că aceste comportamente compulsive pot fi controlate.
- Tehnici cognitive de restructurare cognitivă a credințelor centrale.
- Ultimele două ședințe au fost rezervate follow-up-lui pentru prevenirea recăderilor.

Modalitățile de progres.

În ședințele 16 și 17 s-au realizat ședințele de follow-up, axate în special pe prevenirea recăderilor. Pacientei i s-a explicat faptul că poate avea loc o recădere, folosindu-se ca exemplu modelul lui Judith Beck. Acest model descrie fluctuațiile care au loc după finalizarea terapiei între „normalitate și recădere”, sub formă unui grafic care seamănă cu harta graniței de sud a SUA. De fapt este vorba despre sumarizarea unor studii științifice legate de

posibilele recăderi, prezentarea acestora având rolul de a normaliza o eventuală recădere, în cazul pacientei. Obiectivele terapeutice au fost atinse după cum urmează: scăderea nivelului de obsesionalitate în proporție de 95%, funcționarea adecvată în rolurile sociale, în familie și la serviciu, în proporție de 85%. Obiectivul numărul trei s-a dovedit a nu avea legătură cu simptomul, pacienta afirmând că nici după dispariția simptomelor nu are orgasm și este „rigidă” din punct de vedere sexual. Am putea afirma că după ședințele de psihoterapie combinate cu medicație simptomatologia s-a redus în proporție de 90%, medicul curant reducându-i doza de antidepressive și anxiolitice. Implicarea, conștiinciozitatea și complianța la psihoterapie au reprezentat factori facilitatori în procesul de remisiune a tulburării. Problemele familiale cu soțul, uneori ambivalența față de terapie, reprezentată prin dese abandonări ale ședințelor atunci când obținea un progres, au reprezentat factori care au îngreunat și complicat uneori procesul terapeutic. Interviuul motivațional și analiza cost-beneficiu, au fost principalele tehnici de intervenție în cazul comportamentelor oscilante și instabile legate de finalizarea terapiei. La nouă luni de la finalizarea terapiei starea pacientei este stabilă, neexistând recăderi, singura acuză pe care aceasta o mai are este legată de lipsa orgasmului și lipsa satisfacției sexuale. Combinarea medicației antidepressive cu terapie cognitiv-comportamentală, a reprezentat o abordare eficientă în tratarea tulburării obsesiv-compulsive de care suferea pacienta.

BIBLIOGRAFIE:

- APA. (2004). *Manualul de Diagnostic și Statistică al Tulburărilor Mentale - IV-TR*. București: Asociația Psihiatrilor din România.
- Clark, D., & Beck, A. (2010). *Cognitive therapy of anxiety disorders: science and practice*. New York: The Guilford Press.
- Covin, R., Ouimet, A., Seeds, P., & Dozois, D. (2008). A meta-analysis of CBT for pathological worry among clients with GAD. *Journ of Anxiety Disord*, 22, 108–116.
- Foa, E., Franklin, M., & Moser, J. (2002). Context in the Clinic: How Well Do Cognitive-Behavioral Therapies and Medications Work in Combination? *Biological Psychiatry*, 52(10), 987-997.
- Matusiewicz, A., Hopwood, C., Banducci, A., & Lejuez, C. (2010). The Effectiveness of Cognitive Behavioral Therapy for Personality Disorders. *Psychiatr Clin North Am.*, 33(3), 657–685.
- Thase, M., Friedman, E., Biggs, M., & colab. (2007). Cognitive therapy versus medication in augmentation and switch strategies as second-step treatments. *Am J Psychiatry*, 164(5), 739-752.

THE ROLE OF CHILDREN LITERATURE IN THE EMERGENCE AND PERPETUATION OF GENDER STEREOTYPES

Claudia-Neptina Manea, Assist. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: Gender stereotypes represent an important part of the social representations that affect people's lives and their everyday activities. Young girls and boys learn early in their lives the appropriate way to behave. They have many examples of what a girl or a boy should be like, starting with their families, teachers and friends. A favourite way to learn remains however children's literature. While listening to children's stories, they also learn how to behave, what is appropriate and what is not. This paper aims to highlight the significant role of children's literature in the emergence and perpetuation of these social representations, emphasizing the importance of a balanced gender education in children's evolution and their becoming the best version of themselves.

Keywords: gender stereotypes, children's literature, balanced education

Una dintre sursele importante a socializării de gen-rol este reprezentată de întăririle și pedepsele observate a fi primite de către ceilalți, în aceștia fiind incluși și „micile femei” și „micii bărbați” pe care copiii ajung să-i cunoască prin intermediul cărților (Diekman și Murnen, 2004, 373).

Cărțile cu poze oferă copiilor una dintre primele surse ale reprezentărilor de gen, rasiale, etnice sau de clasă socială, creând acestora veritabile „rafturi pentru muzeele mentale” (Frawley, 2008, 291). Mai mult chiar, dat fiind faptul că le sunt prezentate de persoane de referință în viața lor (părinți, profesori), acestea produc „impresii adânci și de durată”, care se vor menține, de cele mai multe ori, indiferent de experiențele ulterioare cu care se vor confrunta (Spitz, 1999, *apud* Frawley, 2008, 291).

Literatura pentru copii abundă însă în lucrări care perpetuează stereotipurile de gen specifice societății, cu atât mai mult cu cât cărțile pentru copii reprezintă una din modalitățile fundamentale de educare în primii ani de viață. Copilul antepreșcolar și cel de vârstă preșcolară necesită un suport empiric, intuitiv în asimilarea noilor cunoștințe, drept pentru care poveștile create special pentru această vârstă sunt universal acceptate drept una din cele mai importante surse ale educației psiho-morale în această etapă a dezvoltării ontogenetice.

O serie de cercetări indică faptul că poveștile și cărțile pentru copii influențează modul în care aceștia ajung să gândească și să se comporte. Mary L. Trepanier–Street și Jane A. Romatowski au concluzionat în urma cercetărilor efectuate că o selectare atentă a cărților în direcția evitării stereotipurilor de gen a condus spre o diminuare a atitudinilor stereotipice de gen în cazul copiilor preșcolari (Trepanier–Street și Romanowski, 1999, 155).

În studiul realizat în cadrul lucrării de doctorat prezentate în 2009 la Wheaton College, Jessica Meisner a explorat efectele stereotipurilor de gen prezente în literatura pentru copii asupra reprezentărilor preșcolarelor cu privire la rolurile, trăsăturile și comportamentele considerate adecvate pentru reprezentanții fiecărui sex. Cei 27 de copii în vârstă de 3-5 ani au participat la trei ședințe de lectură în care au ascultat un adult citind o poveste stereotipică din punct de vedere al genului, una contra-stereotipică și una neutră cu privire la această dimensiune. Ulterior aceștia au fost solicitați să atribuie activități, ocupații și caracteristici unei familii de

păpuși în încercarea de a identifica efectele pe care învățarea implicată citirii fiecăreia dintre povești le va prezenta asupra atribuirilor realizate de copii. După cum era așteptat, rezultatele au confirmat ipoteza cercetătoarei, povestea contra-stereotipică fiind soldată cu alegerea celor mai puțini itemi stereotipici și a celor mai mulți contra-stereotipici, dintre toate cele trei povestiri prezentate. Aceste rezultate conduc spre concluzia că ar trebui acordată o atenție deosebită lecturilor pe care preșcolarii pe audiază, fiind indicate povești care să evite stereotipurile de orice natură, cu atât mai mult cele de gen (Meisner, 2009, 1).

Sally Gentry Koblinsky, Donna F. Cruse și Alan I. Sugawara (1978) au verificat forța stereotipurilor în cazul copiilor de vârstă școlară, obținând rezultate asemănătoare celor precedente, pe un eșantion de vârstă diferit. Cei trei cercetători au prezentat copiilor două povestiri, în care unor personaje de sex feminin și unora de sex masculin li se atribuiau atât caracteristici de gen stereotipice, cât și unele contrastereotipice, analizând ulterior reprezentările pe care cei 24 de elevi de clasa a cincea le dețineau cu privire la dimensiunea de gen. În urma experimentului a reieșit o tendință semnificativă a ambelor sexe de a-și aminti în mai mare măsură elementele stereotipice specifice celor două sexe, aspectele contrastereotipice fiind mai greu reținute - în special cele care atribuiau trăsături și comportamente feminine personajelor de sex masculin (Koblinski *et al.*, 1978, 452), ceea ce atrage atenția asupra unei alegeri adecvate a lecturilor la care copiii au acces.

La rândul său, Timothy J. Frawley (2008) a identificat aceiași importanță a ilustrațiilor și textelor cuprinse în cărțile pentru copii, în formarea reprezentărilor de gen, literatura dezvoltându-le acestora schemele de gen pe care le vor utiliza ulterior în procesarea informațiilor cu care se vor întâlni. Cercetarea efectuată de acesta în 2008 a relevat aceiași tendință, din partea celor 72 de copii (de clasa I-a și a IV-a) participanți, de a distorsiona informațiile inconsistente, referitoare la dimensiunea de gen, cuprinse în cele două povestiri pe care aceștia au fost solicitați să le reproducă, interpretând în mod incorect inclusiv comportamentele și emoțiile personajelor principale (Frawley, 2008, 291).

May M. Narahara (1998), investigând influențele pe care literatura pentru copii, încărcată în stereotipuri de gen, o prezintă asupra acestora, a concluzionat la rândul său că personajele devin modele de gen-rol pentru copii, ajutându-i pe aceștia să își reprezinte standardele de masculinitate și feminitate. Cercetătoarea atrage atenția asupra importanței unei selectări adecvate a materialelor prezentate copiilor, cărțile care prezintă modele mai puțin stereotipice prezentând influențe dezirabile asupra imaginii de sine, atitudinilor și comportamentelor celor mici (Narahara, 1998, 15).

Într-un studiu publicat în 2005, David A. Anderson și Mykol Hamilton sintetizează rezultatele obținute în urma parcurgerii a 200 de cărți pentru copii (inclusiv cele 30 de cărți premiate între 1995-2001 cu Caldecott Medal și Honour Books), în încercarea de a identifica gradul de implicare a părinților în educația copiilor promovată prin intermediul acestora. Pornind de la o întrebare considerată semnificativă „Tu ești mama mea?” (*Are you my mother?*), titlul cărții publicate în 1960 de P.D. Eastman și apreciată a fi una dintre cele mai cunoscute povești de către copiii americani, cei doi cercetători investighează prezența stereotipurilor de gen în cărțile pentru copii, în încercarea de a determina în ce măsură sunt reprezentați cei doi părinți în aceste surse de educare a generației tinere. Rezultatele studiului realizat de cei doi autori confirmă ipotezele de la care aceștia au pornit în cercetare, figura maternă fiind prezentă în 64% din cele 200 de cărți investigate, în vreme ce tatăl apare numai

în 47,5% din acestea. Chiar și în aceste condiții, copiii din cărțile incluse în studiu sunt îngrijiți de 10 ori mai mult de către mamă, decât de către tată. Mai mult, mama este și cea care îi disciplinează pe aceștia atunci când este cazul, ceea ce ridică un semn de întrebare cu privire la implicare taților în educarea copiilor, dar și în legatură cu reprezentările de gen perpetuate prin intermediul respectivelor lucrări (Anderson și Hamilton, 2005, 147-148).

Printr-o metodă similară, Lenore J. Weitzman, Deborah Eifler, Elizabeth Hokada și Catherine Ross (1972) descoperiseră anterior că personajele feminine sunt mai puțin prezente în titlurile cărților, în rolurile principale și în imaginile din cărți, ele fiind personaje pasive, în vreme ce personajele masculine sunt caracterizate printr-o atitudine activă. În plus, chiar și atunci când acestea apar, ele sunt prezentate drept „un lot plictisitor și stereotip” (Weitzman *et al.*, 1972, 1146), cărțile pentru copii, aproape fără excepție, prezentând personaje și povești care întăresc rolurile de gen tradiționale. Dacă personajele masculine erau plasate în postura oamenilor de carieră, ei fiind salvatorii, conducătorii, cei implicați într-o mare varietate de roluri, personajele feminine erau creionate în rol de soții și mame, ceea ce contribuie la perpetuarea stereotipurilor de gen existente, punându-și amprenta asupra imaginii de sine și a aspirațiilor copiilor. Cercetarea realizată de Lenore J. Weitzman și colaboratorii săi a relevat că în aproape toate cărțile investigate, indiferent dacă era prezent sub forma unei fete, a unei broscuțe sau a unei rășuște, personajului feminin îi erau atribuite roluri considerate în mod tradițional a fi feminine, în vreme ce personajele masculine erau atribuite cu spirit de aventură, curaj, fiind plasate în roluri ce presupuneau putere și camaraderie (Weitzman *et al.*, 1972, 1125).

Nouă ani mai târziu, în încercarea de a determina în ce măsură concluziile obținute de cercetarea realizată de Lenore J. Weitzman și colaboratorii săi se mențin, Richard Kolbe și Joseph C. LaVoie concluzionează că, deși rata de apariție a personajelor feminine și prezența acestora în imaginile din cărți a crescut considerabil odată cu trecerea timpului, caracteristicile asociate nu au cunoscut modificări de substanță (Kolbe și LaVoie, 1981, 369). La aceeași concluzie au ajuns și J. Allen Williams, JoEtta A. Vernon, Martha C. Williams și Karen Malecha (1987). Urmând și ei direcția propusă de Lenore Weitzman și colaboratorii săi, cei patru sociologi au analizat 53 dintre cărțile câștigătoare ale prestigioasei distincții Caldecott, axându-se pe cele 24 de câștigătoare din anii 1980, confirmând rezultatele obținute de Richard Kolbe și Joseph C. LaVoie în 1981 (Williams *et al.*, 1987, 148).

Amanda B. Diekman și Sarah K. Murnen (2004), într-o analiză comparativă a unui eșantion de cărți pentru copii de vârstă școlară considerate stereotipice și nestereotipice pe criterii de gen, au descoperit că inclusiv cărțile pentru copii care promovau roluri non-stereotipale pentru personajele feminine, rareori prezentau personaje masculine efectuând activități considerate în mod tradițional a reprezenta ocupații specific feminine (Diekman și Murnen, 2004, 373).

În România, un studiu meta-analitic realizat în 2007 de Diana Pișcărac, care a urmărit evidențierea reprezentărilor de gen existente în presa pentru copii și implicit a tipologiei modelelor comportamentale asumate și impuse de aceste publicații adresate celor mici, a relevat o puternică stereotipizare din punct de vedere a dimensiunii de gen. Studiul, realizat prin analiza a cel puțin două numere din revistele *Lumea Copiilor*, *Lumea lui Tanu*, *Barbie*, *Witch*, *Doxi* și *Luiza*, lucrări destinate copiilor în vârstă de 5-12 ani, a urmărit perspectiva de gen atât la nivel de imagine (poze, desene, logo-uri, etc.) cât și la nivel ideatic, al conținutului

mesajelor scrise (texte, rebusuri, ghicitori, activități de însușire a unor noțiuni etc.). Rezultatele acestuia au indicat o prezență mai frecventă a eroilor masculini în comparație cu cea a personajelor feminine, dar și faptul că personajele feminine și cele masculine tind să fie prezentate separat, mai ales în cazul activităților atribuite în mod stereotipic unuia sau altuia dintre sexe. Astfel, sfera casnică reprezintă apanajul fetelor (responsabile aproape exclusiv de activități precum amenajarea locuinței, gătit, grija pentru animalele de companie, vestimentație, petreceri, flirturi, bârfe și creșterea sau educarea celor mici), în vreme ce valori și calități precum inițiativa, jocul, descoperirea, inventivitatea, acțiunea, agresivitatea sau chiar detașarea sunt scoase la iveală, preponderent, de eroii masculini (precum Doxi, prietenii fetelor Witch, Tanu, Raul, amicul Luizei sau diferitele personaje anonime care apar de la număr la număr) (Pișcărac, 2007, 104-108).

În aceste condiții, promovarea egalității de gen impune o reevaluare a materialelor din care copiii preiau informațiile de gen, dar și necesitatea apariției pe piața românească a unor lucrări care să educe copiii în spiritul egalității de gen, învățându-i să își dezvolte propriul potențial, indiferent dacă acesta corespunde sau nu prescripțiilor socio-culturale ale vremii.

Astfel de povestiri menite să ofere o altă perspectivă, diferită de cea specifică poveștilor clasice, în care acțiunile personajelor propuneau o imagine stereotipică al feminității și masculinității, sunt din de în ce mai frecvente în literatura contemporană, promovând libertatea de a alege modelul adecvat propriilor abilități, indiferent dacă acestea corespund, sau nu, tiparului clasic. În Franța o asemenea educație este realizată prin intermediul colecției *Editions talents hauts*, care cuprinde povestiri precum *La princesse et le dragon* (Robert Munch și Mickaël Martchenko, 2005), *Quand Lulu sera grande* (Fred L., 2005), *Une reine trop belle* (Christine Lamiraud, 2009), *Le tour du monde en pédaroulette* (Léna Ellka, 2009), *Caro des cavernes* (Jill Marshall, 2009), *Le meilleur cow-boy de l'ouest* (Fred L., 2008), *Imagier renversant* (Mélo Sébastien Telleshi, 2006), *Le domaine des dragons* (Lenia Major și Marie-Pierre Oddoux, 2008), *Une fille tout feu tout flamme* (Nathalie Somers și Sébastien des Déserts, 2009), toate prezentând o imagine contrastereotipică din punct de vedere al criteriului de gen.

Consider, în acest context, promovarea unor materiale și povestiri care nu atribuie în mod stereotipic trăsăturile de caracter și personalitate, personajelor feminine și masculine, a reprezenta una dintre modalitățile cele mai pertinente de diminuare a forței reprezentărilor de gen în societate. Dat fiind faptul că poveștile reprezintă, în perioada miciei copilăriei, cea mai importantă cale de educare a preșcolarilor (cu excepția, desigur, a exemplului personal), consider că trebuie acordată o atenție aparte povestirilor citite copiilor, prin intermediul acestora putând contribui la limitarea stereotipizării și la educarea copiilor în spiritul dezvoltării naturale și a exploatării la maxim a potențialului individual al acestora.

BIBLIOGRAFIE:

Anderson, David A. și Hamilton, Mykol (2005) Gender role stereotyping of parents in children's picture books: the invisible father. *Sex Roles: A Journal of Research*, 52 (3–4), 145–151.

- Diekman, Amanda B. și Murnen, Sarah K. (2004) Learning to Be Little Women and Little Men: The Inequitable Gender Equality of Nonsexist Children's Literature. *Sex Roles*, 50 (5-6), 373-385.
- Frawley, Timothy J. (2008) Gender schema and prejudicial recall: how children misremember, fabricate, and distort gendered picture book information. *Journal of Research in Childhood Education*, 22 (3), 291 – 303.
- Koblinsky, Sally Gentry, Cruse, Donna F. și Sugawara, Alan I. (1978) Sex Role Stereotypes and Children's Memory for Story Content. *Child Development*, 49(2), 452-458.
- Kolbe, Richard și LaVoie, Joseph C. (1981) Sex Role Stereotyping in Preschool Childrens Picture Books, *Social Psychology Quarterly*, 44 (4), 369-374.
- Meisner, Jessica (2009) Effects of gender stereotyped childrens literature on preschool childrens attitudes, <http://hdl.handle.net/10090/8395>.
- Narahara, May M. (1998) *Gender stereotypes in children's picture books* (Project), University of California, Long Beach.
- Pișcărac, Diana (2007) Stereotipuri de gen în revistele pentru copii din România, *Jurnalism și comunicare*, II (2-3), 104-108.
- Trepanier-Street, Mary L. și Romatowski, Jane A. (1999) The influence of children's literature on gender role perception: A reexamination. *Early Childhood Education Journal*, 26 (3), 155-159.
- Weitzman, Lenore J., Eifler, Deborah, Hokada, Elizabeth și Ross, Catherine (1972) Sex-role socialization in picture books for preschool children, *American Journal of Sociology*, 77 (6), 1125-1150.
- Williams, J. Allen, Vernon, JoEtta A., Williams, Martha C. și Malecha, Karen (1987) Sex Roles Socialization in Picture Books: An Update, *Social Science Quarterly*, 68 (1), 148-156.

QUALITY OF LIFE ASSESMENT IN PATIENTS WITH CHRONICAL DISEASES

Mirela Pârvu, MD (1), Marcela Sigmirean, MD, PhD (1), Ancuța Sigmirean, PhD Candidate; 1 – University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș, 2 – Technical University of Cluj-Napoca

Abstract: Quality of life assessment has become an element of the current research on chronic disease. For clinicians, to assess the quality of life in patients with immune-inflammatory diseases is to assess the effects of therapy on symptoms and identify the negative impact of the disease on daily activities. Questionnaire, descriptive tool, is assessing a subjective manner a wide range of effects of the disease, which subsequently summarize in a final score. Health Assessment Questionnaire (HAQ) and Enhanced Quality of Life Questionnaire (EQoL) specific tools are used to assess the quality of life of patients with immune-inflammatory diseases. Since it is useful to combine the means of assessing the quality of life questionnaire specific to the generic can be attached to a better evaluation of the patient with chronic rheumatology diseases. Using the instrument of evaluation of quality of life, by clinicians, complete other methods of investigation of the patient, therapeutic conduct further being able to improve the quality of life of these patients.

Keywords: quality of life, health questionnaire, specific tools, chronic diseases, immune-inflammatory diseases,

Introduction

Quality of life a vast concept, incorporating a multitude of factors: personal, social, financial, is closely related to health. So, a certain medical condition, as is the case of rheumatoid arthritis, has an important impact on the quality of life of the persons concerned, but also to those families (1,2).

Rheumatoid arthritis (RA), a distinct entity within the chronic rheumatic diseases, through the joint destruction and the consequences of systemic inflammation of internal organs and the psychological burden of early disability and social instability has an important socioeconomic impact (3,4).

The relationship between quality of life and health in rheumatoid arthritis

Quality of life in relation to health is a consequence of the disease and treatment of the RA patient's perception of his ability to have a full and useful life (5,6,7). By its nature, the quality of life has a multidimensional and subjective interpretation, based on the patient's experience (8). Quality of life in relation to health includes many areas, such as: symptoms, physical function, and the role of social interactions, functional, psychological status and treatment side effects. New concepts include among these areas and the financial costs of the disease. Each of these areas in turn includes a number of other components such as *1.symptoms*: pain, stiffness, fatigue, sleep disorders, *2.physical function*: self-care, mobility, *3.functional role*: domestic activities, occupation, school, *4.social interaction*: family, friends, colleagues, community, leisure time, *5.mental wellbeing, emotional status*: depression, anxiety, response mechanisms with disease treatment, *6.side effects*: disorders involving internal organs, *7.financial costs*: direct and indirect (6,8,9,10,19).

Why should evaluate the quality of life in rheumatoid arthritis

Worldwide, the incidence of the disease is about 0,5/1000 in women and 0.2/1000 in men, and the prevalence is about 1.7% for women and to 0.7% for men. The average age at which this occurs is between 30 and 50 years of age, but it can affect people of any age (11,12). Under the conditions of our country we can appreciate as rheumatoid arthritis in about 1% of the general population, such as the total number of people suffering is estimated to rise to 180,000 (13). RA is a chronic, potentially debilitating disorder with an unpredictable disease course, radiological evidence of joints erosion can occur as early as the first 2 years of diseases (14).

RA is considered to have a physical impact and sever pathology disorders, and redefining the criteria of functional status in 1992, has highlighted the large populations of patients with active forms and severe poliarticular impairment (14,15). Based on the classifications of functional capacity, developed by Steinbroker, functional status in RA is classified into four classes by American College of Rheumatology, depending on the patient's ability to perform usual activities, family, professional, and recreational activities (15).

The severity of the disease result from the fact that over 50% of patients will workday lost or cease professional activity in the first 5 years of the disease, and in 10% of cases there presented serious disability in the first 2 years of evolution, as has been shown in epidemiological studies. The consequences of RA on the quality of life can be devastating, and socioeconomic consequences of functional disability are severe (14).

Over time there a lot of articles have been written about the epidemiology and impact of the RA in society, Kvien (2004) conclusion that RA can lead to a premature death (shortening of the average life span of 5-10 years) due to an increased risk of developing cardiovascular disease (such as myocardial infarction or stroke), gastrointestinal diseases and respiratory diseases (16) Pincus (1984) shows that, in patients with RA, quality of life is lower than those with migraines, hypertension, chronic obstructive pulmonary disease and diabetes mellitus (17).

Quality of life and health status are two different concepts. Smith et al. considers that the concept of quality of life as being linked to more than mental health, while health status refers to the physical function (18).

The classic algorithm of the functional assessment of the impact of PR has been extrapolated, the insertion of the evaluation of the quality of life, which is a useful tool, was imposed in the current medical practice (15). Analysis of quality of life, clinical and laboratory balance outperforms, filling a new dimensions: the impact of physical and social function. A detailed analysis of the degree of disability and the impact on quality of life in patients with RA is important in assessing, monitoring short-and long-term disease and to quantify treatment response(1).

RA has serious consequences, both on the physical health of those affected, as well as a negative impact on patient's quality of life. Functional status reflects the ability to perform daily activities-physical, social and emotional, while health-related quality of life refers to the subjective aspects of the impact of the health status of the individual quality of life (19). Quality of life assessment has become an element of the current research on RA, to assess the quality of life related to health, consisting in quantification in a standardized and objective

manner, the impact of the disease on the daily activities of the patient, on the health and well being (1,20).

Tools for assessing the health status/quality of life

Questionnaire is a descriptive tool, which assesses in a subjective manner a wide range of effects of the disease, which he summarizes in a final score. Tools for assessing the health status of the patient's perspective and the tools for evaluation of quality of life are different, generic and specific (14,21,22).

- Specific - assess the severity of symptoms
- Generic-evaluates the status of general, social relationships, and emotional skills to carry on enjoyable activities by the patient

Psychometric properties of the instruments of assessment:

- Fidelity or reproducibility: the ability of an instrument to get the same results from different tests, when applied in similar conditions to the same population
- Validity: verifying whether measures what instrumental aims-
- Sensitivity (responsiveness to change): how a tool can be distinguished from the minor modifications of the health assessment

Properties of questionnaires

- Distinctness: means the ability to distinguish levels of impairment of health between patients
- Evaluative capacity represents the main to detect changes related to illness or treatment evolution

Outcomes Measures in Rheumatology (OMERACT) is an international, informally organized network initiated in 1992 that aims to improve outcome measurement in rheumatology. OMERACT strives to improve end point outcome measurement through a data-driven, iterative consensus process. Agreement regarding the use of standardized end points in randomized controlled trials and longitudinal observational studies is extremely important (22). Their use facilitates comparisons of outcomes across studies to provide the best estimates of benefit and safety for therapeutic interventions across differing patient populations. A measure is considered “applicable” when it passes the OMERACT filter in its intended setting (23). The OMERACT filter can easily be summarized in only 3 words: truth, discrimination, and feasibility. Each word represents a question to be answered of the measure, in each of its intended setting (1,24).

The Short Form 36 – Health Survey

The SF-36 is the most widely used generic measure of health status. The SF-36 can be self administered or with the use of an interviewer. It can be completed in 5-10 minutes and has been applied to large populations in a number of countries and to patients with a variety of illnesses of all age groups. There are 36 questions in the SF-36, these items are grouped into 8 scales; physical functioning (PF), role-physical (RP), body pain (BP), general health (GH), vitality (VT), social functioning (SF), role emotional (RE) and mental health (MH). There are 2 summary measures which aggregate the 8 scales; Physical Health (PF, RP, BP, and GH) and Mental Health (VT, SF, RE, MH). All but one of the 36 items is used to score the 8 SF-36 scales. Each item is used in scoring only one scale. These 8 scales were selected from the 40 used in the Medical Outcomes Study, those chosen were felt to represent the most

frequently measured concepts in widely-used health surveys and those most affected by disease and treatments. It is a practical tool for use in patients with RA (19,25).

Health Assessment Questionnaire Disability Index -HAQ DI

HAQ DI original, or HAQ, was developed to assess functional status in adults with arthritis, but is now commonly used among many disciplines (9).

Originally developed for use in patients with RA and osteoarthritis, the HAQ has had application now in both adults and children within a wider range of rheumatologic conditions. Physical function is only one of several domains determining health-related quality of life, its importance in RA, as well as its prevalence of use, has led to HAQ scores being used to estimate health utilities with a variety of derivations (26). HAQ contents eight categories, reviewing a total of 20 specific functions evaluate patient difficulty with activities of daily living over the past week. Categories include dressing and grooming, arising, eating, walking, hygiene, reaching, gripping, and errands and chores. Also identified are specific aids or devices utilized for assistance, as well as help needed from another person (aids/help). There are 41 total items: 20 4-point Likert-scale questions assessing specific activities of daily living, 13 additional questions assessing use of assistive devices, and 8 additional questions assessing help received from another. Computation of an Alternative Disability Index (or Alternative HAQ score) is made possible by not taking into account questions regarding the use of aids/help (27).

There are 3 steps to scoring the HAQ (with aids/help): 1) identify the highest subcategory score from each of the 8 categories. Adjust for use of aids/help by increasing the category score from 0 or 1 to a 2 if use of aids/help for that category (utilize table of companion aids/help for HAQ categories). If the category score is already a 2 or 3, no adjustment is made; 2) sum the category scores; and 3) divide the final sum by the number of categories answered to obtain the final HAQ score rounded to the nearest value evenly divisible by 0.125. Requires a minimum of 6 categories answered; if less, do not score. Total score is between 0–3.0, in 0.125 increments. Increasing scores indicate worse functioning with 0 indicating no functional impairment and 3 indicating complete impairment. It is easy to complete, time to complete is 5-6 minute and time to score is 2 minute, it can be self administrated or complete by interviewer (27). In patients with RA, the predominant determinants of HAQ disability are disease activity, pain, and psychosocial factors. It has been shown to be the most important predictor of mortality, compared to other patient measures including radiographs, joint counts, and laboratory values (28). The HAQ has been shown to have high sensitivity, but is limited in the normal function range (5).

Enhanced Quality of life questionnaire -EUQol

By applying this tool to obtain an index that can be used in the evaluation of the health status of both clinically and economically. EUQol have five domains evaluation: portability, self care, current activities (work, study, household activities, and recreational activities), pain/discomfort, and anxiety/depression. Each domains evaluation has 3 levels (degree of impairment).

The possible combinations of the five dimensions with three levels of health status shows 243 (an individual who completes the questionnaire can be put in one of theses status).

Also, this tool has a "Visual range" with which the individual self appreciate his health. The scale has values between 0 and 100, 0 meaning very bad condition, and 100-perfect condition of health. This tool can be used concurrently with the SF 36, HAQ, etc. EUQoL questionnaire is easy to apply, self administrated, and it is necessary 2 minute to complete. It is useful in epidemiological studies, assessment of drug safety and psychometric properties have all necessary for an instrument rating (29,30,31,32).

Rheumatoid arthritis quality of life questionnaire -RAQol

RAQol-rheumatoid arthritis quality of life, is a specific tool for measuring the quality of life in patients with PR, assessing the quality of life and functional joint degree in performing daily activities. Includes 30 questions with *Yes* or *No* answers, converting the response not exceed 30 scores, which can be assimilated with reduced a quality of life. RAQol in clinical trials has been correlated with DAS and HAQ, being used mainly in clinical trial assessing efficacy of the drugs. Completing the questionnaire takes between 2-4 minutes, can be self-administrate, the validity and reliability of being good, but low sensitivity (23,29,32).

Conclusion

Correlation of indices characterizing the health of the population, with the complex factors of the environment, the degree of development of the health service and the effectiveness and efficiency of their work provide knowledge and correct interpretation of the health status of the patient with RA and establish the measure and solutions that should be adopted by the public health insurance system.

This expanded base of knowledge could help develop context-specific values to monitor changes in patient health and evaluate the level of severity of disease.

Quality of life becomes an important goal in patients with RA, which requires a comprehensive approach to implement health programs for screening, prevention, treatment and management, leading to lower direct and indirect costs.

REFERENCES:

- Tugwell P, Idzerda L, Wells GA. Generic Quality-of-life assessment in rheumatoid arthritis. *Am J Manag Care*. 2007; 13:S224-S236
- Dinesh K, Tsevat J. Health related Quality of life - an introductions *Am J Manag Care*. 2007; 13: S218-S223
- Lempp H, Scott D, Kingsley G. The personal impact of rheumatoid arthritis on patients identity: a qulitative study. *Chronic Illness* 2006; 2 (2): 109-120
- Chorus AMJ, Miedema HS, Boonem A, van der Linden SJ. Quality of life and work in patients with rheumatoid arthritis and ankylosing spondylitis of working age. *Ann Rheum Dis* 2003; 62:1178-1184
- Maska L, Anderson J, Michaud K. Measure of functional status and quality of life in rheumatoid arthritis. *Arthrits Care Res*; 2011; 63 S11:S4-S13

- Ware JE Jr, Dewey J. Health status and outcome assessment tools. *Int Electronic J Health Education*.2003; 3:138-148
<http://publications.nice.org.uk/quality-standard-for-rheumatoid-arthritis>
- Iaquinta ML, Larabee JH. Phenomenological lived experience of patients with rheumatoid arthritis. *J Nurs Care Qual* 2004; 19(3):280-289
- Haroon N, Aggarwal A, Lawrence A, Agarwal V, Misra R. Impact of rheumatoid arthritis on quality of life. *Modern Rheumatology*;17(4):290-295
- Rheumatoid arthritis – Living with. www.Nhs.uk. Accesat mai 2014
- Alaire S, Lavalley MP. Contemporary prevalence and incidence of work disability associated with rheumatoid arthritis in US, American College of Rheumatology, *Arthritis & Rheumatism*.2008;59; 4,
- Fontaine K. Arthritis and Health related quality of life. John Hopkins Arthritis Center. <http://www.hopkinsarthritis.org/updates> 2011, accesat mai 2014
- Ionescu R. Esentialul in reumatologie, (Balanescu Andra, Cap. Poliartrita reumatoida), ed. Medicala Amaltea,2006:214-251
- Guillemin F. Functional disability and quality-of-life assessment in clinical practice. *Rheumatology* 2000;39 S1:17-23
- Hochberg MC, Chang RW, Dwosh I, Lindsey S, Pincus T, Wolfe F. The American College of Rheumatology 1991 revised criteria for the classification of global functional status in rheumatoid arthritis. *Arthritis and Rheumatism* 1992;36(5):498-502
- Kvien TK. Epidemiology and Burden of Illness of Rheumatoid Arthritis, *Pharmacoeconomics* 2004; 22 S1: 1-12
- Pincus T., Callahn LF. Severe functional declines, work disability and increased mortality, in rheumatoid arthritis patients *Arthritis and Rheumatism*1984;27(8):864-872
- Smith KV, Avis NE, Assmann SF. Distinguishing between quality of life and health status in quality of life research: a metaanalysis *Qual Life Res*, 1999;8(5):447-459
- Pollard L, Choy EH, Scott DL. The consequences of rheumatoid arthritis: Quality of life measures in the individual patient. *Clin Exp Rheumatol* 2005; 23 (39):S43-S52
- Harrison MJ, Davies LM, Bansback NJ, Ingram M, Anis AH, Symmons DP. The validity and responsive of generic utility measure in rheumatoid arthritis: a review *Rheumatol* 2008;35(4):592-602
- Burckhardt C, Anderson K. The quality of life scale (QOLS): reability, validity and utilization *Health and Quality of life outcomes* 2003;1:60
- Proceedings of the OMERACT 7 International Consensus Conference on Outcome Measures in Rheumatology Clinical Trials; 8 – 12 May 2004; Asilomar, California, USA. *J Rheumatol* 2005, 32(12):2447–95.
- Boers M, Brooks P, Strand V, Tugwell P: The OMERACT Filter for outcome measures in rheumatology. *J Rheumatol* 1998; 25: 198–199.
- Saag K: OMERACT 6 brings new perspectives to rheumatology measurement research. *J Rheumatol* 2003; 30: 639–641
- Bruce B, Fries JF. The Stanford Health Assessment Questionnaire: dimensions and practical applications. *Health Qual Life Outcomes* 2003;1:20
- Fries JF, et al. The Arthritis, Rheumatism, and Aging Medical Information System. Aramis: HAQ. URL: <http://aramis.stanford.edu/HAQ.html>.

Wolfe F, Michaud K, Pincus T. Development and validation of the health assessment questionnaire II: a revised version of the health assessment questionnaire. *Arthritis Rheum* 2004; 50:3296–3305.

Wolfe F, Michaud K, Gefeller O, Choi HK. Predicting mortality in patients with rheumatoid arthritis. *Arthritis Rheum* 2003; 48:1530–42.

Linde L, Sorensen J, Ostergaard M, Horslev-Petersen K, Hetland ML. Health-related quality of life: validity, reliability, and responsiveness of SF-36, 15D, EQ-5D (corrected) RAQoL, and HAQ in patients with rheumatoid arthritis. *J Rheumatol* 2008; 35:1528–37

Petrou S, Hockley C. An investigation into empirical validity of EQ-5D and SF-36 based on hypothetical preference in a general population. *Health Econ* 2005; 14(11):1169-1189

Salafi F, Carotti M, Ciapetti A, Gasparini S, Grassi W. A comparison of utility measurement using EQ-5D and SF-36 preference-based generic instruments in patients with rheumatoid arthritis *Clin Exp Rheumatol* 2011; 29(4):661-671

Lillegraven S, Kvien TK. Measuring disability and quality of life in established rheumatoid arthritis *Best Pract Res Clin Rheumatol* 2007; 21(5):827-840

BRIEF DIACHRONIC EXCURSION INTO THE DEFINITION OF PARADIGMS: ORGANISATIONAL CLIMATE AND ORGANISATIONAL CULTURE

Sabin Siserman, PhD Candidate, Technical University of Cluj-Napoca

*“Paradigma schimbării
înseamnă o schimbare de paradigmă ?”
(Ioan Abrudan, Cultură managerială)*

Abstract: Research into organisational climate and culture, as complex social phenomena that exist in every organisation (regardless of its size, character and objective), may be accurate only as long as such an introspection pertains to the holistic spirit of a research, captures the chronological evolution of the concepts and groups them into different stages, and observes a certain structural rigour (in the sense that the results of the investigations provide answers to aggregation and disaggregation tests). Accuracy may also be obtained if one’s study is based on methods of investigation that ensure the establishment of typologies that are specific to the investigated phenomena.

The present research aims at making a brief excursion in time into the delineation, definition and use in management science of the paradigms “organisational climate” and “organisational culture”, in view of identifying the “specific differences” that are characteristic of business enterprises in difficulty.

Keywords: organisational culture, organisational climate, paradigm, social psychology, social climate, social atmosphere.

1. Considerații generale

Orice încercare de investigație științifică a unor evenimente sau fenomene fizice, economice sau sociale are o determinare temporală și presupune un efort de clasificare și schematizare a principiilor care asigură legăturile, respectiv opozițiile fundamentale manifeste în interiorul acestora. Investigația, astfel realizată, trebuie să conducă la o imagine de sistem corentă și probantă, care să facă posibilă elaborarea conceptelor de lucru, a procedurilor, și, implicit, o anumită ordonare (după anumite criterii) a elementelor definitorii domeniului investigat.

Scopul cercetării se identifică întotdeauna cu orientarea potențialilor beneficiari ai acesteia spre aspectele pragmatice ale domeniului investigat, în cazul de față spre înțelegerea resorturilor interne ce guvernează evoluția unor organizații umane, animate de diferite valori, obiective sau provocări.

Pe parcursul istoric¹, studiul celor două concepte - *climat organizațional* și *cultură organizațională* - a cunoscut o evoluție temporală graduală, cu o evidentă defazare în timp una față de cealaltă. Acest clivaj temporal, ce a dat prioritate studiului climatului organizațional față de studiul culturii organizaționale, se justifică prin evoluția rapidă a

¹ Etapele în dezvoltarea conceptelor aduse în discuție în prezenta comunicare respectă cronologia, așa cum aceasta apare menționată în diferitele surse bibliografice (A. Zelenschi, 2004, 2006, T. Constantin, 2008, N. Coroiu, 2011 etc.). Acestea fac referință la principalele momente evolutive ale paradigmelor *climat organizațional* și *cultură organizațională* pe plan internațional, cu precădere la cercetători din spațiul european și nord-american, citați în sursele consultate.

societății umane, odată cu declanșarea revoluției industriale și nevoia de înțelegere a legităților ce se manifestau deja, subiacent, în entitățile organizaționale din ce în ce mai interesate să prospere din punct de vedere economic.

Începând cu revoluția industrială, munca (a cărui scop se identifică cu crearea plus-valorii), devine pilonul central în jurul căruia sunt construite organizațiile. Produse ale acțiunii umane, organizațiile devin interesate de identificarea acelor stimuli sociali care, aplicați asupra indivizilor ce o compun, o pot ajuta la corijarea stărilor entropice din interiorul lor și de eficientizarea activității lor economice.

2. Scurt istoric al evoluției paradigmei „Climat organizațional”

2.1 Perioada preparadigmatică²

Această perioadă se întinde pe un interval de timp relativ lung - între anii 1880-1935 -, și are ca puncte de referință studiile de psihologie socială³ inițiate de M. Ringelmann, W. McDougall, E.A.Ross, F.H. Allport și N. Triplett. Studiile de psihologie socială, inițiate de cercetătorii din această perioadă abordează, în marea lor majoritate, comportamentul uman dintr-o perspectivă intraindividualistă, considerând psihologia socială un studiu științific al experienței și conduitei indivizilor în relația lor cu stimulii sociali. Tot acestei perioade îi este proprie abordarea psihologiei sociale și dintr-o perspectivă sociologică interindividualistă, vizând studiul interacțiunii sociale și al construcției sociale prin intermediul limbii, de această dată la scara comunităților și a organizațiilor.

În acest context socio-istoric, se conturează o nouă ramură a psihologiei sociale, cu o pregnantă trăsătură aplicativă, care își va propune să studieze omul și comportamentul său organizațional (omul în organizație). Psihologia socială devine astfel precursora psihologiei organizaționale, din care se vor desprinde, mai apoi, ca paradigme distincte, *climatul organizațional și cultura organizațională*.

2.2. În perioada 1935-1945, care poate fi considerată **perioada de conturare a paradigmei științifice**, cercetările incipiente referitoare la climatul organizațional debutează în fapt cu studiile lui Kurt Lewin și definesc pentru prima dată conceptul de „teorie a câmpului social”. În opinia lui Kurt Lewin, „câmpul social” este rezultatul interacțiunii dintre individ și mediu, această rezultată obiectivându-se în comportamentul individului (privit ca funcție psihosocială) a cărei decriptare își are rațiunea în necesitatea rezolvării problemelor sociale și organizaționale la un moment dat.

Studiile lui Lewin, Lippit și White introduc, începând cu 1939, în cercetarea psihologiei sociale noțiunile de „climat social” și „atmosferă socială”, fără a diferenția în mod categoric aceste două concepte. În consens, cei trei cercetători admit că liderul organizației, prin acțiunile sale manageriale, se face responsabil de crearea climatului

² În evoluția conceptului de psihologie socială, majoritatea cercetătorilor stabilesc mai multe etape de definire a conținutului și domeniului de aplicabilitate al acestuia. Pornind de la acest mod de etapizare, excursul în definirea paradigmei *climat și cultură organizaționale* poate să urmeze aceeași periodizare, în sensul stabilirii unei perioade *preparadigmatice* (de conturare a asumpțiilor de fond), apoi o perioadă mai îndelungată de *conturare a paradigmei științifice* (prin clarificarea conceptelor, procedurilor de investigație și a rezultatelor), urmată de perioada *paradigmatică* ce are la bază un mod global și sistematizat de a privi și de a aborda conceptele puse în discuție.

³ Vezi http://ro.wikipedia.org/wiki/Psihologie_social%C4%83.

organizațional, iar analiza acestui datum se poate realiza suficient de bine pe baza metodei observației, aplicată asupra organizațiilor.

Ca variabile semnificative ale climatului organizațional, Lippitt și White (v. T. Constantin 2008) propun spre analiză în cadrul observațiilor referitoare la climatul organizațional (ca metodă de cercetare) următorii parametri: cordialitatea relațiilor interumane, asumarea riscului, structura rolurilor, suportul, standardele, conflictele și responsabilitatea membrilor organizației. Procedurile de analiză întemeiate pe observația asupra modului în care membrii organizației receptează relațiile informale din grup și valorizează percepțiile și opiniile acestora, converg spre conturarea „personalității” organizației la un anumit moment existențial al acesteia sau într-o anumită fază a evoluției sale.

În general, în perioada de conturare a paradigmei, climatul organizațional era considerat a fi expresia setului de reguli instituite la nivelul organizației prin care se putea asigura acesteia coerență, coeziune și dinamică.

2.3. Perioada paradigmatică debutează postbelic. În această perioadă, analiza climatului organizațional primește o altă dimensiune, concentrându-se asupra aspectelor de detaliu ale conceptului. Cercetările asupra climatului organizațional sunt deci rafinate prin particularizarea elementelor definitorii al acestui concept. Astfel, L. Bélanger și J. Mercier (2006 :295-307) subliniază că M. Crozier, studiind fenomenul birocratic ca element esențial al climatului organizațional încă din anul 1964, ajunge la concluzia că niciodată un set de reguli instituit la nivelul unei organizații nu va putea acoperi întregul câmp de manifestare al intereselor și responsabilităților acesteia. M. Crozier atrage atenția că un număr prea mare de reguli poate conduce la apariția unor stări de nemulțumire și la apariția polilor de putere în cadrul organizației cu efect direct și imediat asupra armoniei organizaționale.

Morse și Reimer (1946, *apud* T. Constantin, 2008) subliniază că influența pe care o pot exercita unii membri ai organizației prin non-participare asupra variabilelor climatului organizațional poate conduce la o scădere a loialității, implicării, interesului și atitudinii pozitive față de munca celorlalți membri ai organizației.

R. Menton (1965) în lucrarea *Éléments de théorie et de méthode sociologique*, abordând problematica climatului organizațional, într-o manieră oarecum asemănătoare celei aparținând lui M. Crozier, conchide că respectarea strictă a regulilor (acestea pierzându-și calitatea de simple repere) conduce aproape întotdeauna la reducerea marjei de libertate a membrilor organizației, fapt care se va obiectiva în alterarea semnificativă a climatului organizațional.

În lucrarea *The Human Organization* (1967), Rensis Likert (*apud* T. Constantin, *op. cit.*) propune folosirea unor scale pentru măsurarea dimensiunilor asociate climatului de muncă și în același timp conturează conținutul conceptului, făcând referire la rolul și efectele benefice ale unui climat armonios asupra cantității și calității muncii din organizație. Chiar dacă prin aplicarea acestor scale pentru măsurarea elementelor definitorii ale climatului organizațional se obține în fapt doar o sumă a percepțiilor membrilor colectivului asupra funcționării interne, observațiile lui Likert vor orienta în viitor cercetările în domeniu pe două direcții: una folosind metode calitative pentru climatul organizațional (măsurat de un observator extern), și alta folosind metode cantitative, vizând dominantele organizației (măsurate prin atitudinile angajaților acesteia).

Având în vedere că studiile referitoare la climatul organizațional aveau la bază percepțiile individuale ale membrilor organizației, iar concluziile se transferau asupra unui colectiv, apare ca obiectivă necesitatea introducerii în studiul climatului organizațional a termenilor de „climat psihologic”, atunci când observațiile se referă la indivizi, și „climat organizațional”, atunci când observațiile sunt conceptualizate la nivel de organizație. În consecință, rezultanta comportamentului și a politicilor membrilor de conducere a organizației (dar nu numai) se extrapolează la întreaga organizație, cu reflex imediat în acțiunile și deciziile manageriale.

E R. Lickert și J.G. Lickert (1976) (apud E. Păun, 1999) consideră (analizând climatul în organizațiile de învățământ) că starea de armonie existentă la nivelul de vârf al ierarhiei induce, prin contaminare, o stare de armonie și la nivelurile medii și bazale ale organizațiilor. Concluziile acestor studii pot fi aplicate însă tuturor tipurilor de organizații. Tipurile de climat organizațional descrise de cei doi cercetători se circumscriu în mare măsură stilurilor de conducere: *autocrat explorator*, *autocrat binevoitor*, *democratic-consultativ* și *democratic-participativ*.

Cercetătorii români (vezi C. Zamfir (coord., 1980) prezintă climatul socio-profesional generat de procesul decizional manifestat în contextul existenței unei ierarhii organizaționale și implicarea organelor colective de conducere pentru realizarea funcțiilor sociale ale organizației. Rezultatele acestor studii sunt în concordanță cu politica doctrinară specific perioadei socialiste, în sensul necesității creării unei emulații stimulative pentru performanță la nivelul întregii organizații și participarea la actul de management a tuturor membrilor, indiferent de nivelul palierele pe care aceștia se află. În virtutea acestor concluzii, starea de „sănătate a unei organizații - prin aceasta înțelegând funcționalitatea și dezvoltarea ei optimă - este determinată în mod direct de existența unui climat organizațional deschis, mobilizator, cooperant, non-agresiv și participativ.

Între anii 1987-1988 asistăm la o repunere în discuție a teoriei conform căreia climatul organizațional este obiectivarea la nivelul conștiinței individuale a setului de reguli dintr-o organizație (teorie specifică anilor 1964-1965). Concluziile cercetărilor din această perioadă converg spre ideea că deteriorarea climatului organizațional este în corelație directă cu rigiditatea delimitării sectoarelor de activitate și reglementarea exhaustivă a acțiunilor membrilor organizației. La fel de nocive pentru climatul organizațional este atât aplicarea *ad literam* a regulilor din entitatea respectivă, cât și existența unor structuri piramidale cu multe paliere decizionale, inadecvarea recompensărilor și aprecierile subiective.

La începutul anilor 90, problematica climatului organizațional începe să fie analizată prin prisma atitudinilor, sentimentelor și comportamentelor ce definesc viața într-o organizație, climatul organizațional fiind asimilat stării de spirit a personalului organizației. Legarea climatului organizațional de eficiența administrativă, de orientarea regulilor în organizație, de egalitarism, autoritate, implicare, orientare pe sarcină și sociabilitate, precum și punerea în discuție a noțiunilor de *ambiguitate și conflict*, *importanța și varietatea sarcinilor*, *provocarea locului de muncă*, *implicarea și suportul liderului*, *cooperarea în echipa de lucru*, *cordialitatea și prietenia*, *standardele organizației și spiritul profesional al membrilor acesteia*, constituie determinante ale perioadei respective. Aceste noi metode de abordare vor avea un impact major în definirea paradigmei climatului organizațional.

O. Nicolescu și I. Verboncu (1997:403) leagă climatul organizațional de cultura organizațională și de elementele economice și de conducere. Potrivit opiniei acestora, climatul organizațional „exprimă starea de spirit a personalului, ce tinde să prevaleze într-o anumită perioadă, reflectare atât a culturii organizaționale, cât și a evoluțiilor recente ale organizației, în special economice și manageriale”.

C. A. Huțu în lucrarea sa *Cultura organizațională și transfer de tehnologie* (1999), referindu-se la conținutul conceptului de „climat organizațional” apreciază că acesta „are o arie de întindere mult mai îngustă (față de cultura organizațională, n.a.), fiind parțial o funcție a reacției subiective a membrilor organizației la impactul culturii organizaționale și determinând modul cum un individ împărtășește principalele valori și credințe și participă la creația materială din cadrul sistemului” (*op. cit.* : 98).

Într-o încercare de sintetizare a rezultatelor cercetătorilor asupra conceptului de climat social, E. Păun (1999:115) conchide că acest concept poate fi definit ca fiind „ambianța intelectuală și morală care domnește într-un grup, ansamblul percepțiilor colective și al stărilor emoționale existente în cadrul organizației”. Climatul social este considerat „o stare de psihologie colectivă, un fenomen de grup, o stare de contagiune colectivă care se obiectivează în ceea ce am putea numi ambianța umană internă a organizației”, acesta exprimând „stările generate de confruntarea dintre așteptările angajaților și condițiile de muncă și de viață oferite de organizație” (*id. ib.*).

F. Gratto (v. T. Constantin *op.cit.*), care adaugă în lucrările scrise de acesta în perioada 2001-2004 noi factori ce definesc climatul organizațional (obiectivați în special în aspectele legate de comunicare interpersonală, oportunități de dezvoltare personală, structură organizatorică și posibilitățile de promovare), revalorizează concepul de satisfacție. Satisfacția în muncă în accepțiunea acestuia, constă în posibilitatea accederii și implicării în actul de conducere, existența unor relații armonioase atât pe verticala, cât și pe orizontala organizațională, precum și recompensele reprezentând avantaje materiale ale membrilor organizației reflectate printr-o salarizare justă și posibilitatea de coparticipare la beneficii.

Climatul organizațional nu se poate manifesta decât într-un mediu organizațional, condiționat, la rândul său, de convergența în acest spațiu a mai multor factori: economici, sociali, politici, juridici, culturali, naturali etc. În lucrarea sa, *Organizații și comportament organizațional*, M. Vlăsceanu (2003:139) definește mediul organizațional ca fiind o sumă de „lucruri, persoane, condiții (resurse, constrângeri) sau influențe (culturale, politice, legislative) care interferează cu funcționarea sa”.

H. D. Pitariu și A. D. Budean (2007) apreciază (situându-se oarecum în concordanță cu cercetările legate de climatul organizațional din anii '70 sau cu cercetările lui Reichers și Schneider din anul 1990), referindu-se la climatul organizațional, că acesta reprezintă suma percepțiilor membrilor cu privire la aspectele formale și informale manifestate în organizație, referitoare la politici, practici și proceduri.

Ținând seama de instabilitatea climatului social într-un mediu organizațional, T. Constantin (2008), apreciază climatul social ca o „reflectare a reacțiilor individuale, formulate *ad-hoc*, față de politicile, procedurile sau deciziile organizaționale”. Conform acestuia, climatul social este asemeni unui iceberg, conceptual exprimând „ceea ce este vizibil în mediul organizațional”, adică „ceea ce iese la suprafață în reacțiile, evaluările sau opiniile dominante ale angajaților”.

Sub aspectul relevanței, elementele definitorii ale climatului organizațional sunt primele care surprind atât schimbările de mai mică importanță („incidente sau crize organizaționale), cât și cele „profunde”, generate de reorientări strategice ale managementului sau de constanța politicilor și practicilor organizaționale. Evaluările climatului organizațional, realizate de membrii organizației, se circumscriu criteriului „aici și acum, reprezentând un clișeu instantaneu al realităților din organizație. Acestea cunosc o dinamică deosebit de mare (chiar dacă sunt centrate pe valori de bază recunoscute de întreaga organizație), fiind deosebit de sensitive chiar și la mici modificări ale obligațiilor de muncă, a raporturilor ierarhice sau a procedurilor de lucru.

3. Scurt istoric al evoluției paradigmei „Cultură organizațională”

3.1. Perioada preparadigmatică a conceptului de „cultură organizațională începe cu a doua jumătate a celui de al șaselea deceniu al secolului trecut, prin studiile referitoare la instituționalizarea organizațiilor și încercările de definire a identității lor. În aceste studii, identitatea organizațiilor se definește ca fiind capacitatea acestora de a-și promova în exterior valorile recunoscute în interiorul colectivității.

Această abordare de minimă suficiență reprezintă, în fapt, germenele conceptului de *cultură organizațională*. Ph. Selznick (1957, apud A Zelenschi, 2004) observă că, atunci când „instituționalizarea este avansată, perspectivele diferite, mentalitățile și alte angajamente se unifică, colorând toate aspectele vieții organizaționale și oferă o integrare socială ce trece dincolo de coordonarea formală și comandă”.

Specificitatea perioadei preparadigmatice constă în utilizarea metaforelor în definirea culturii organizaționale. C. Geertz (1973:67) consideră că maximizarea integrității sociale într-o organizație (în condiția în care aserțiunea este doar parțial adevărată) poate fi asemănată cu „o caracatiță ale cărei tentaculele sunt pe larg separate și slab unite între ele la nivel nervos și cu ceea ce la o caracatiță înlocuiește creierul. Este o entitate viabilă, care nu poate fi învinsă într-un fel, deoarece reușește între timp să se rotească și să se protejeze”. Acest mod de definire a conceptului de cultură organizațională, prin analogie metaforică, va fi reluat și dezvoltat ulterior de Ch. Handy (1986) și de A. Beltran, M. Ruffat (1991).

3.2. Conturarea paradigmei „cultură organizațională”. Conceptul de *cultură organizațională* este un concept relativ nou. Studiile de specialitate în domeniu, în cvasiunanimitatea lor, cad de acord că acest concept a depășit faza amorfă, a început să se cristalizeze și să prindă consistență abia la începutul anilor '80 din secolul trecut. Percepția inițială referitoare la organizațiile existente, care aveau o anumită „personalitate” și cultivau un anumit set de valori care le individualizau în peisajul instituțional, a fost cea de „instituții sociale cu obiceiuri și tabuuri [...], instituții politice, autoritare și democratice, pacifiste și războinice, liberale și paternaliste”. Această observație făcută de A. Jay (cf. N. Coroiu, 2011) pune, în fapt, bazele conceptului de cultură organizațională și deschide calea abordării științifice a acestui concept. Privită prin prisma raporturilor de comunicare cu exteriorul organizației, Ouchi (1981, apud N. Coroiu, *op. cit.*) consideră cultura organizațională ca fiind „un set de simboluri, ceremonii și mituri ce comunică credințele și valorile de bază ale organizației membrilor săi”.

Subliniind importanța trecutului unei instituții în conturarea identității acesteia prin prezumții pozitive referitoare la anumite elemente ale organizației, transpuse apoi în stări

atitudinale, comportamentale, expectanțe și trăsături de moralitate ale membrilor organizației, A. Laurent (apud I. Popescu, 2011) opinează : „cultura unei organizații reflectă prezumțiile despre clienții, angajații, misiunea, produsele acesteia, prezumții care au funcționat bine în trecut și care au fost translatate în atitudini, comportamente, așteptări, despre ceea ce este legitim, despre modalitățile dorite de gândire și acțiune”.

Studiind rolul fondatorilor unei organizații în crearea culturii organizaționale, E. Schein (apud V. Dolineanschi, 2008 :20-27) surprinde dimensiunea umană a organizației și caracterul ei coeziv în jurul unor valori care o ajută să se adapteze la mediul extern și intern. Organizația este văzută ca un angrenaj complex în care toți membrii organizației sunt implicați participativ printr-o acțiune sinergică orientată spre rezolvarea problemelor cu care aceasta se confruntă. Schein consideră cultura organizațională ca „fiind ansamblul de ipoteze fundamentale pe care un grup dat le-a inventat, descoperit sau constituit pentru a-și rezolva problemele de adaptare la mediul său și de integrare internă”.

3.3. Perioada paradigmatică. În anul 1985, E. Schein își rafinează definiția dată cu doi ani înainte conceptului de cultură organizațională, precizând că aceasta reprezintă „modalitatea prin care grupul de oameni își soluționează problemele de adaptare la mediul extern și de integrare internă prin intermediul procedeelelor, regulilor, legilor care s-au justificat în trecut și care sunt actuale în prezent [...] Membrii organizației nu se gândesc la esența acestor legi, ei de la bun început le consideră juste” (apud A. Zelenschi, N. Cheradi 2006:31-34). Valorile cultivate de organizație transcend nivelul valorilor individuale ale fiecărui membru al organizației, prin faptul că, deși acestea sunt acceptate fără rezerve, ele au în fapt o consistență, o stabilitate și o structuralitate care se susțin și se întrețin reciproc, independent de ingerințele oricărei personalități din interiorul sau exteriorul organizației.

Rezultatele cercetărilor anterioare în domeniul culturii organizaționale sunt fructificate de O. Nicolescu și I. Verboncu (1997:403) care sintetizează : „cultura organizațională rezidă în ansamblul valorilor, credințelor, aspirațiilor, așteptărilor și comportamentelor conturate în decursul timpului în fiecare organizație, care predomină în cadrul său și care îi condiționează direct și indirect funcționalitatea și performanțele”.

C.A. Huțu (1999:98) consideră cultura organizațională „un cod, un sistem logic de structurare a comportamentelor și semnificațiilor, care a trecut cu succes testul timpului și servește membrilor organizației ca ghid pentru adaptare și supraviețuire”.

Simultan cu definirea conceptului de cultură organizațională, cercetările în domeniu s-au axat și asupra stabilirii unor modele de cultură pornind de la elementele definitorii ale acestui concept.

În concluzie, putem afirma că, în context diacronic, cercetarea climatului și culturii organizaționale ca fenomene sociale complexe (manifeste în toate organizațiile, indiferent de dimensiunea, caracterul și scopul lor), conturează conținutul acestor două paradigme prin circumscrierea acțiunii în sine spiritului holistic de investigare și prin etapizarea, structurarea și dezvoltarea paradigelor în jurul unor metode de investigare care le-au asigurat identitate și substanță.

AKNOWLEDGEMENT: *This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development POSDRU/159/1.5/S/137516 financed from the European Social Fund and by the Romanian Government.*

BIBLIOGRAFIE:

- Bélanger, L., Mercier, J., 2006, « Michel Crozier », in *Auteurs et textes classiques de l théorie des organisations*, Presses de l'Université Laval, Saint-Nicolas, Québec, pp. 295-307.
- Beltran A., Ruffat M., 1991, *Culture d'entreprise et histoire*, Paris: Editions d'Organisation.
- Constantin, T., 2008, „Analiza climatului organizațional”, în volumul *Psihologie organizațional managerială. Tendințe actuale* (coord. E. Avram și C. L.Cooper), Iași: Editura Polirom, pp. 171 – 196.
- Coroiu N., 2011, *Cultură și calitate*, disponibil online la <http://nicolaecoroiu.wblog.ro/files/2011/02/Cap101.pdf>, accesat în martie-aprilie 2014
- Dolineanschi, V., 2008, „Esență și istoric al conceptului de Cultură Organizațională”, in *Revista Economică. Revistă de teorie și practică economico-financiară*, nr. 1 (38)/2008, Sibiu Chișinău, pp. 20-27.
- Geertz, C., 1973, *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books, disponibil online http://monoskop.org/images/5/54/Geertz_Clifford_The_Interpretation_of_Cultures_Selected_Essays.pdf accesat în aprilie 2014.
- Handy Ch. 1986, *L'Olympe des managers: culture d'entreprise et organisation*. - Paris: Editions d'Organisation.
- Huțu, C. A., 1999, *Cultura organizațională și transfer de tehnologie*, București: Ed Economica.
- Menton, R., 1965, *Éléments de théorie et de méthode sociologique*, Paris : Plon.
- Niculescu O., Verboncu I., 1997, *Management*, București: Ed. Economica.
- Păun, E., 1999, *Școala – abordare sociopedagogică*, Iași: Editura Polirom.
- Pitariu, H. D., Budean, A., 2007, *Cultura organizațională. Modele și metode de intervenție*. Cluj-Napoca: Casa Editurii ASCR.
- Popescu, I., 2011, “Romanian Managers’ Opinion Regarding the Place and Role of the Organizational culture in the Sustainable Development Management”, in *Review of International Comparative Management* , pp. 444- 454.
- Vlăsceanu, M., 2003, *Organizații și comportament organizațional*, Iași :Editura Polirom.
- Zamfir, C., (coord.), 1980, *Dezvoltarea umană a întreprinderii*, București: Editura Academiei.
- Zelenschi, A., 2004, *Cultura organizațională și rolul ei în managementul modern* (teză de doctorat consultată online http://www.scribd.com/doc/53255593/15092486-Cultura_organizaional-i-rolul-ei-in-managementul-modern-Angela-Zelenschi).
- Zelenschi, A., Cheradi, N., 2006, „Influența culturii organizationale asupra adaptării profesionale a bibliotecarilor în Managementul resurselor electronice în bibliotecile din Moldova. a IV-a Conferință Internațională „Dezvoltarea durabilă a României și Republicii Moldova în context european și mondial” 21-23 septembrie 2006, Chișinău, pp. 31-34.

ASPECTS CONCERNING THE DIFFICULTIES OF PRESERVING ROMANIAN IDENTITY FOR THE ROMANIANS ABROAD

Sultana Avram, Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: The way ethnic groups preserve their identity differs from one country to another. Ethnic groups from diáspora have to face a lot of economic, social, cultural and even political obstacles on their attempt to adapt to the new society, and to preserve their own cultural identity. In the last decades the Romanians were accepted and integrated relatively easily in countries such as Spain, Canada or Italy, but were discriminated in countries such as Netherlands, France or Great Britain. A major factor in losing ethnic identity is linked to the less use of native language in family, school or society. Some parents do not teach their children the native language hoping that they will be better integrated and accepted by the majority of the population. Sometimes, in order to avoid discrimination, they even deny their ethnic roots and avoid contact with Romanian communities. Special circumstances exist in the case of the Romanian minority from countries such as Ukraine, Serbia or Hungary where the assimilation of the Romanians is enhanced by the strict legislation and the lack of interest of the Romanian authorities.

Keywords: ethnic, identity, diáspora, discrimination, assimilation, Romanians

În afară de datele statistice și declarațiile oficiale privind păstrarea identității unei comunități etnice, o modalitate de a afla pulsul unei comunitati din diaspora este si internetul. Blogurile, forumurile si alte date furnizate de internet sunt în măsură să ne dezvăluie nemulțumirile sau satisfacțiile românilor aflați în afara granițelor țării. Tot internetul publică opinii cu privire la procesul de asimilare etnică a românilor de pretutindeni.

Ne-am propus să urmărim aceste surse pentru a descifra și deosebi declarațiile de fațadă de cele reale. Articolele apărute pe internet au un mai mare impact, in special asupra tinerilor obisnuiți ai calculatorului, informațiile fiind mai ușor de accesat, presa on-line fiind citită mai ușor decât din ziare și reviste uneori greu de procurat, datorită nedifuzării în anumite zone, sau epuizării rapide. În plus, arhivarea pe internet a anumitor cotidiane face și mai ușor accesul la o informație scăpată din vedere la vremea apariției ei. Accesând simplu forumurile românilor din străinătate poți afla, pe lângă informații utile lor, legate de exemplu de dentistul cel mai apropiat, sau avocatul, sau oferte de muncă, și o parte din nemulțumirile lor, greutățile sau bucuriile lor. Sentimentul de apartenență îi îndeamnă să apeleze la confrății lor atunci când sunt în impas, comunitățile etnice sau religioase fiind oaze de siguranță resimțite astfel de cei departe de casă. Ideea de a fi *unul de-ai noștri* izvorăște tot din dorința de apartenență la un grup cu preocupări și idealuri comune. Nu de puține ori acest sentiment de apartenență se manifestă la emigranți de etnii diferite, dar care au avut de suportat aceleași condiții sau discriminări. *Cine se aseamănă se adună* are cu totul alte semnificații departe de casă. Lipsa unei biserici ortodoxe de exemplu, în anumite zone, îi determină pe români să apeleze la biserci rusești, sau grecești la ceasul marilor sărbători creștine precum Crăciunul sau Paștile. Chiar dacă slujba se ține în altă limba, românii au sentimentul că este mai apropiată de ceea ce era în țară, această slujbă-surogat fiind considerată ca acceptabilă în lipsă de altceva.

Între factorii care „ajută” la pierderea identității naționale se numără: lipsa unei comunități active în zonă, lipsa unei biserici și a unui preot dedicat, lipsa folosirii limbii materne perioade îndelungate, lipsa unei susțineri politice în forurile de conducere ale țării respective, dorința de integrare și asimilare pentru a elimina discriminarea etnică, măsuri politice și economice de asimilare adoptate de țara gazdă, ruperea legăturilor cu cei din țară și renegarea propriei identități etnice.

Tradițiile se păstrează mai ușor în familie, pentru că cele care presupun participarea întregii comunități sunt mai greu de performat. Între *însemnele* identitare păstrate se numără cele culinare, mâncarea *ca la mama acasă* fiind apreciată și dincolo de granițele țării, ca și anumite obiceiuri la naștere, nuntă sau înmormântare, precum și unele legate de relațiile de familie.

Desigur, condițiile diferă de la o țară la alta și nu puțini sunt cei care se felicita pentru faptul că au decis să-și găsească altă patrie.¹ *Ubi bene ibi patria* nu mai este văzută ca o trădare de țară ci ca o șansă disperată de supraviețuire. Ajunși pe *pământul făgăduinței*, cei mai în vârstă încearcă să mai păstreze din tradiții, mai folosesc limba română în familie, însă încet încet se adaptează la condițiile existente, iar tinerii, enculturați în noua patrie, se simt tot mai puțin legați de țara de origine, pe care o cunosc doar din fotografii și poveștile adulților. Totuși forumurile apelează la acel sentiment de solidaritate și apartenență de grup pentru a comunica informații utile tuturor românilor din străinătate, de la cum să îți cauți un loc de muncă la cum să-ți vinzi bicicleta. Românii nu se plâng pe forumuri de felul în care sunt tratați în țara de reședință, mai mult încă, încearcă să se scuze pentru faptele reprobabile ale unor concetățeni, cu disperarea celui care dorește să fie acceptat în noua societate.

Trebuie însă făcută o distincție clară între românii aflați în afara granițelor țării datorită emigrării voite și românii aflați în afara granițelor țării prin deplasarea acestor granițe de-a lungul istoriei și încadrarea lor într-un alt stat.

Spicuind aleatoriu din informațiile de pe internet, să ne oprim la câteva exemple și opinii legate de românii din afara granițelor țării.

Comparând drepturile și obligațiile cetățenilor de alte etnii de la noi din țară cu cele ale românilor minoritari din afara granițelor, se pot observa diferențe majore. De exemplu, o analiză a diferențelor între drepturile minorității maghiare din România și a minorității române din Ungaria este făcută pe scurt într-un articol apărut în *Vestic*.² Se încearcă astfel o primă explicație cu privire la dificultatea păstrării identității naționale la românii din Ungaria. Legislația maghiară este astfel concepută încât românii nu au șanse reale să intre în parlamentul ungar pentru a putea susține drepturile minorității românești.³

Identitatea culturală a românilor din Ungaria este menținută datorită eforturilor depuse de Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, care are o activitate deosebit de bogată și variată.⁴ Pe lângă sesiunile de comunicări științifice organizate la Giula sau Budapesta, institutul are seria de publicații anuale: *Simpozion, Izvorul și Lumina. Pe lângă publicațiile amintite, unde apar scrieri istorice, etnografice, lingvistice și literare, Institutul a scos de sub*

¹ <http://romani-strainatate.com/blogs/entry/Romani-in-Germania>

² http://www.vestic.ro/articol_28483/isi-asuma-romanii-din-ungaria-romanismul-asa-cum-ungurii-din-romania-isi-asuma-maghiarismul.html

³ <http://foaiaromaneasca.blogspot.ro/2014/01/forum-informativ-despre-alegerile-din.html>

⁴ <http://www.romanintezet.hu/>

tipar, în 1998, volumul **Bibliografie**. *Lucrarea e concepută ca o bibliografie generală întrunind aproape toate lucrările colaboratorilor, concretizate în cărți, studii și articole, apărute în reviste de specialitate, în periodice cultural-științifice din țară și străinătate până la finele anului 1997. Studiile mai voluminoase ale cercetărilor au fost publicate în volumul bilingv **Annales**, edițiile 1996 și 2000. În afară de publicațiile amintite, Institutul a publicat monografiile comunelor **Chitighaz** (1993), **Bătania** (1995) și **Micherechi** (2000).⁵*

Comunitățile de aici mai păstrează tradiții și obiceiuri străvechi românești, așa cum reiese și din articolul Anei Borbely “Datele recensământului din 2001 referitoare la comunitatea românilor din Ungaria.”⁶ Din păcate, numărul celor care mai păstrează limba română și valorile culturale românești se diminuează cu fiecare an.

Situația este mai tragică, dar mai puțin vizibilă și mai puțin mediatizată la românii din Nordul Bucovinei. Aici, la început oficialitățile sovietice, apoi cele ucrainiene au încercat cu toate mijloacele să *dizolve* românii în marea masă slavă. Practica este cunoscută și folosită de decenii pentru a desființa orice urmă a populațiilor autohtone, de la declararea descoperirilor arheologice romane ca fiind slave, nefinanțarea economică deliberată a zonei, până la interzicerea folosirii limbii în administrație, limba română fiind azi folosită în special în mediul rural și mai ales de către populația vârstnică. Interesant este faptul că *naționaliștii ucrainieni au acuzat guvernul sovietic în anii ’60 de “simbolciid” pentru încercările sistematice ale acestuia de a eradica toate simbolurile independenței ucrainiene. Un ucrainian declara: “Este imposibil să înfrângi un popor, să-l aduci în sclavie, fără să-i furi sărbătorile sfinte și fără să-i distrugi templul.”*⁷ Din păcate dictonul *Ce ție nu-ți place altuia nu face* nu funcționează la acest nivel.

Recentele evenimente din Ucraina au afectat și afectează și comunitatea românească din nordul Bucovinei. Dezbateri publice, massmedia internă și internațională au abordat problema apropierii de UE din diverse perspective. Într-un reportaj din regiunea Cernăuți, realizat de Diana Răileanu și postat pe internet se afirmă faptul că *Noua putere de la Kiev și-a atras critici atunci când a abrogat Legea cu privire la funcționarea limbilor regionale, adoptată de Victor Ianukovici în 2012. Ea prevedea că ucraineana va rămâne singura limbă de stat, dar, în 13 din cele 27 de regiuni ale țării, alte limbi răspândite, inclusiv rusa și româna, vor avea statut de limbă regională. Între timp, s-a decis amânarea abrogării până la elaborarea unei noi legi cu privire la funcționarea limbilor.*⁸

Minoritatea românească dorește ca Ucraina să intre în UE cu speranța că atunci vor fi respectate și drepturile minorităților, inclusiv ale românilor. Până atunci, la alegerile din 25 mai 2014 *reprezentanții comunității românești susțin că nu știu pentru cine să-și dea votul, fiind prea dezamăgiți de fosta guvernare. Regiunea Cernăuți are peste 120 de mii de etnici români - toată Ucraina numără peste 400 de mii, conform datelor de la ultimul recensământ din 2001.*⁹ Conviețuirea cu populația majoritară nu este tensionată deoarece oamenii de rând nu sunt culpabilizați din cauza dificultății conservării identității românești.

⁵ ibidem

⁶ Borbely, Ana, *Datele recensământului din 2001 referitoare la comunitatea românilor din Ungaria*, în Simpozion, Giula, 2003, p.142

⁷ Kertzer I. David, *Ritual, politică și putere*, editura Univers, București, 2002, p. 199

⁸ <http://www.europalibera.org/content/article/25294818.html>

⁹ <http://www.europalibera.org/content/article/25294818.html>

Interesantă este reacția românilor din România cu privire la evenimentele din Ucraina. Peste tot pe facebook și alte rețele de socializare românii se declară de partea ucrainenilor în „lupta lor” contra rușilor, cei de pe Euromaidan fiind îmbărbătați să reziste și se declară solidari cu *cauza dreaptă a ucrainenilor*. Există însă și alte păreri: George Damian se întreabă retoric pe blog *De ce trebuie să ținem cu Ucraina?*, venind cu argumente menite să dovedească constrângerile exercitate asupra românilor din Ucraina. Afirmațiile sale țin de folosirea limbii române: *Din 1991 încoace scade neîncetat numărul școlilor cu predare în limba română din Ucraina. La fel scade și numărul orelor cu predare în limba română din aceste școli. Diplomele emise de universitățile din România nu sunt recunoscute în Ucraina, astfel că etnicii români din Bugeac, Bucovina de nord și Maramureșul istoric care studiază în România nu prea au nici un motiv să se întoarcă acasă.*¹⁰ În plus, se constată și faptul că *Ucraina încurajează spargerea comunității românești în români și „moldoveni” în regiunea Odessa. Preoții care au încercat să slujească în limba română în Bugeac au fost bătuți, li s-au aruncat grenade în casă, au fost legați de o mașină și târați prin praful drumului. MAE avea pe pagina oficială privitoare la călătorii în străinătate un avertisment în care se spunea că nu pot fi introduse cărți în limba română în Ucraina.*

În aceste condiții este greu să se păstreze identitatea românească în aceste zone.

Diaspora din vestul Europei se confruntă cu altfel de probleme. *Numărul românilor din Spania cu drept de vot se apropie de 700 de mii, iar Partidul Libertății Individuale (P-LIB) este prima formațiune din Spania care a decis să-i pună pe candidații români pe locuri eligibile, pe listele care urmează să fie prezentate pe 25 mai.* Partidele politice cu orientări xenofobe din țări precum Olanda sau Franța folosesc contextul actual de criză economică pentru a se ridica împotriva imigranților din țările lor, iar *discursul naționalist al acestor formațiuni, care critică prezența străinilor în anumite țări din Europa și instigă la discriminarea imigranților în funcție de venituri, este principalul motiv pentru care unii europeni au intenția să-i trimită în Parlamentul European.*¹¹

Situații similare întâlnim la românii din Marea Britanie sau Belgia: *Mai mulți români din diaspora candidează la europarlamentarele din 22-25 mai pe listele unor formațiuni din Spania și Belgia, în timp ce un dentist din România a înființat un partid al imigranților din Marea Britanie, care se prezintă cu șase candidați la euroalegeri.*¹²

Și în Italia românii se organizează pentru a câștiga dreptul la păstrarea identității românești, fără însă a se izola de comunitatea majoritară: *În Italia, Partidul Identitatea Românească (PIR) va sprijini Forza Italia la următoarele alegeri europene și administrative. În pofida denumirii, PIR este un partid mixt, din care fac parte și italieni, în special din cadrul familiilor mixte. “Este normal ca și italienii care se regăsesc în valorile și idealurile noastre să adere. Noi, românii din Italia, nu vrem să ne izolăm, nu vrem să facem politică dintr-o poziție izolaționistă și naționalistă”, a declarat secretarul general al Partidului Identitatea Românească, Mihai Muntean.*¹³

¹⁰ <http://www.george-damian.ro/de-ce-trebuie-sa-tinem-cu-ucraina-5675.html>

¹¹ <http://www.romanul.eu/romani-in-spania/doi-romani-din-spania-alesi-sa-candideze-la-parlamentul-european-pe-liste-spaniole-0304-40355.html#ixzz31jhbaCCN>

¹² <http://www.caleaeuropeana.ro/wp-content/uploads/2014/05/parlamentul-european-2.jpg>

¹³ <http://www.caleaeuropeana.ro/europarlamentare-2014-romanii-candidati-la-alegerile-europene-pe-listele-partidelor-din-spania-marea-britanie-si-belgia/>

În Franța românii au putut candida la alegerile locale, însă doar ca cel mult consilieri municipali, deoarece potrivit legislației franceze străinii nu pot deveni primari. S-a remarcat și o tânără de etnie rromă, pe nume *Liliana Hristache* care a creat asociația numită "*Rom réussite*" ce își propune să sprijine o parte din cei o mie de romi care trăiesc, de cele mai multe ori în mizerie, la Montreuil.¹⁴

Drepturile politice câștigate le dă sentimental că vocea comunității minoritare românești poate fi auzită în cazul reprezentării în parlament.

În fața acestor realități, interesul autorităților românești este foarte scăzut și se manifestă preponderent înaintea unor alegeri, voturile din diaspora fiind prilej de confruntări între partidele politice din țară. Plecarea masivă a românilor după 1989 în căutare de un trai mai bun, criza economică, dificultatea de a vedea "luminița de la capătul tunelului", sunt indicii că populația românească va continua să scadă și să îngroașe numărul românilor din diasporă.

BIBLIOGRAFIE:

<http://romani-strainatate.com/blogs/entry/Romani-in-Germania>

http://www.vestic.ro/articol_28483/isi-asuma-romanii-din-ungaria-romanismul-asa-cum-ungurii-din-romania-isi-asuma-maghiarismul.html

<http://foaiaromaneasca.blogspot.ro/2014/01/forum-informativ-despre-alegerile-din.html>

<http://www.romanintezet.hu/>

Borbely, Ana, *Datele recensământului din 2001 referitoare la comunitatea românilor din Ungaria*, în Simpozion, Giula, 2003, p.142

Kertzer I. David, *Ritual, politică și putere*, editura Univers, București, 2002, p. 199

<http://www.europalibera.org/content/article/25294818.html>

<http://www.europalibera.org/content/article/25294818.html>

<http://www.george-damian.ro/de-ce-trebuie-sa-tinem-cu-ucraina-5675.html>

<http://www.romanul.eu/romani-in-spania/doi-romani-din-spania-alesi-sa-candideze-la-parlamentul-european-pe-liste-spaniole-0304-40355.html#ixzz31jhbaCCN>

<http://www.caleaeuropeana.ro/wp-content/uploads/2014/05/parlamentul-european-2.jpg>¹

<http://www.caleaeuropeana.ro/europarlamentare-2014-romanii-candidati-la-alegerile-europene-pe-listele-partidelor-din-spania-marea-britanie-si-belgia/>

<http://www.rfi.ro/stiri-politica-48470-zeci-romani-candideaza-alegerile-locale-franta>

¹⁴ <http://www.rfi.ro/stiri-politica-48470-zeci-romani-candideaza-alegerile-locale-franta>

THE RITES OF PASSAGE – ELEMENTS OF NATIONAL IDENTITY

Dorina CHIȘ-TOIA, Assist. Prof. Ph.D., „Eftimie Murgu” University of Reșița

Abstract: In a world in which the challenges of globalization are more actual than ever before, when the globalization will be sooner or later achieved at economic level, we could still enjoy the Christian holidays which keep the flame of our ancestors' customs and traditions burning. Thus, we will keep our national identity due to carols, folk dances, ballads.

We propose ourselves to bring into light The Dawn song (Cântecul zorilor) and the Fir Song (Cântecul bradului), as a part of the rites of passage, elements specific for the Romanian spirituality.

Keyword: rites of passage, transformation, death, way, spirituality.

De-a lungul existenței lor, oamenii sunt supuși sau practică nenumărate treceri, marcate prin diferite festivități, ceremonii, rituri care se deosebesc mai mult sau mai puțin la popoarele lumii. Riturile de trecere „sunt structurate pe principiul conform căruia în momentele principale ale vieții sale individul suportă o trecere din *ceva* în *altceva* și că între aceste realități este o ruptură care implică, din acest punct de vedere, un timp special. *Trecerea înseamnă* deci schimbare, moment de criză”¹. Moartea și nașterea reprezintă treceri care presupun schimbări radicale deopotrivă în condiția fizică și spirituală a omului. Dacă nașterea reprezintă o trecere din lumea neagră în lumea albă, moartea încheie ciclul prin reîntoarcerea la lumea dintâi. Aceste treceri se fac, așa cum menționa Mircea Eliade, printr-o poartă care „joacă în viața poporului român, ca și a altor popoare, roluri care pot surprinde câte simboluri vreți, fără să le arătați totuși cu degetul. Ea e o făptură magică, un stăpân cu puteri nevăzute, care veghează la toate actele capitale din viața insului.”²

Vasile Tudor Crețu distinge două categorii principale de norme comportamentale tradiționale, pornind de la structura și funcția obiceiurilor: *obiceiuri calendaristice de peste an* (ceremoniile de Anul Nou, obiceiurile legate de anotimpuri, dar nu de anumite date fixe) și *obiceiurile familiale* (cele care marchează omul în principalele momente ale existenței: nașterea, copilăria, pubertatea, căsătoria, maturitatea, senectutea, moartea)³. Acestea din urmă traversează trei etape: despărțirea de vechea stare, pregătirea și trecerea spre o nouă condiție socială sau existențială și integrarea în noua stare⁴. Vorbim așadar despre drumul prin viață care apare ca o călătorie în care apar suișuri și coborâșuri, în alternanța deal-vale.

La naștere, în accepție folclorică, nou-născutul va avea de parcurs întregul drum al vieții („Calea vieții s-o-implinești!”). Dacă firul vieții se rupe însă înainte de vreme, cel dispărut devine *nenuntit* și *nelumit*, situație care presupune, spre a reface ordinea tulburată de

¹ Lucia Berdan, *Considerații etnologice asupra unor obiceiuri ale vieții familiale. Rituri de trecere – rituri de început* în „Buletin de informare și documentare științifică. Studii și articole”, vol. V, Baia Mare, 1989, p. 120.

² Mircea Eliade, *Folclor și literatură*, „Cuvântul”, 18 iulie 1932; reprodus în *Meșterul Manole*, Editura Junimea, Iași, 1992, p. 330-333, la N. Constantinescu, *Studiu introductiv la Arnold Van Gennep, Riturile de trecere*, Polirom, Iași, 1996, p. 6-7.

³ *Existența ca întemeiere*, Timișoara, Editura Facla, 1988, p. 41.

⁴ *Ibidem*, p. 47. În lirica lui Lucian Blaga întâlnim drumul-viață, drumul-soartă, drumul inimii, drumul-dor etc. (cf. Marcu Mihail Deleanu, *Tâlcul drumului în poezia lui Blaga*, în vol. „Studii de stilistică”, Reșița, Editura Timpul, 1999, p. 193-207.)

un astfel de eveniment, un ritual bine structurat, ritual care se pare că există numai la români.⁵ Ne referim la *Cântecul zorilor (Zorile)* și *Cântecul bradului*, despre care Constantin Brăiloiu (și alți folcloriști și etnomuzicologi) afirma că nu sunt bocete, ci „străvechi cântece ceremoniale”, bocetele fiind moștenite de la romani, în vreme ce cântecele ceremoniale sau rituale sunt moștenite de la traco-daci.

Astfel, *Cântecul zorilor* este considerat de către specialiști „unul dintre cele mai importante, dacă nu cumva chiar cel mai important cântec ceremonial funerar din întreaga tradiție românească”⁶. El reprezintă dialogul purtat de bocitoare specializate⁷ cu mortul, în zorii primei zile de după decesul acestuia, dialog „cântat” la fereastra dinspre răsărit a casei, constituindu-se într-un adevărat „imn al luminii”, „adevărate scenarii ritualice menite să integreze definitiv defunctul în noua stare, să îl trimită în lumea de dincolo, să îl învețe cum să parcurgă praguri inițiatice”⁸: cum să se orienteze pe drumul potrivit, de pe mâna dreaptă, luând astfel calea soarelui, să se însoțească, în parcursul său, cu anumite animale psihopompe, care-l vor ajuta să treacă peste văi și praguri, să evite rătăcirile și însoțirile primejdioase de pe mâna stângă. Este o viziune ce tratează moartea ca pe o călătorie, un ghid de călătorie spre lumea cealaltă, căci moartea nu este decât o altă naștere, o nouă existență, una spirituală. În varianta publicată de Simeon Manguica⁹ este menționată ursita – nestrămutată pentru toate ființele. Jalea comunității se extinde la nivel universal, căci plâng deopotrivă codrii, pădurile, apele, pietrele, dobitoacele, lemnele, munții, văile, dar și luna, soarele, vânturile din toate patru pământurile. Aceste elemente metafizice sunt explicate de Coșbuc astfel: „Centrul acestor elemente este, ca și în colinde, soarele cu păsărelele și cu plantele, care îl personifică sau care îi sunt reamintite în cucul și bradul, corbul și șarpele, cerbul și trandafirul”. Este aceeași idee de comuniune a omului cu natura întâlnită în lirica românească: eternitatea naturii față de efemera viața a omului: „Bine, ca noi vom grabi/ Si de locu ca vomu dzili./ Dar cine n lume ca poate/ Se-nplineasca doruri toate?!/ Ca ursit’a a urdzitu/ Si-n lume s’a nplinitu/ Remâne nestramutatu/ Chiaru si pentru inpăratu./ A plânge potemu si noi/ Din preuna dar cu voi./ Plângeti si voi codriloru, / Mândreloru păduriloru/ Plângeți si voi apeloru/ Din preuna petriloru/ Plângeti dobitoaceloru/ Din preuna lemneloru./ Plângeti și voi munțiloru/ Și voi mândre văiloru./ Plângi luna si tu soare¹⁰/ Cându omu din lume moare./ Plângeți si voi patru vânturi/ Din toate patru pământuri.” Cucul – unul dintre simbolurile asociate dorului – este invocat în scopul de a aduce odată cu venirea lui și pe cel decedat, el

⁵ Cf. Damaschin Bojincă, *Scrieri*, Timișoara, Editura Facla, 1978, p. 128.

⁶ Ion Căliman, *Ceremonialul riturilor de trecere – Însmormântarea*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2010, p. 142.

⁷ George Coșbuc „Bocetul, în fond, este un panegiric, un cântec, în care se laudă vredniciile și faptele bune ale mortului. Dintre toate genurile de literatură populară el este cel mai realist și cel mai filosofic, căci se încearcă a da răspunsuri despre scopul vieții, despre moarte și lumea viitoare. În bocet intră însă și elementele tradiționale, și mitice, apoi legendele, credințele religioase și metafizice, așa că de multe ori bocetul se contopește cu colinda.” *Bocetul*, în vol. „Elementele literaturii populare”, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 178.

⁸ Ion Căliman, *op. cit.*, p. 143, 146.

⁹ *Strigarea dioriloru la mortu*, în „Călimdarius julianu, gregorianu și poporalu românu [...] pe anulu 1883”, Biserica-Alba, Tipografia Julius Wunder, 1882, p. 129-131.

¹⁰ „Soarele e des pomenit în bocete ca o vecinică și binefăcătoare călăuză a mortului prin lume. După credința poporului, fie religioasă, fie metafizică, în lumea morților sunt două cărări, una este a apelor (ale sâmbetei) și alta a soarelui. Probabil iadul și raiul, după învățătura creștină.” (G. Coșbuc, *op. cit.*, p. 183)

fiind, așa cum sublinia și George Coșbuc¹¹, o pasăre a soarelui și a vieții: „Cucule, puiucule/ Glasu dulce de primavara/Tu te duci, apoi vini iara/ Fa ca cu venirea ta/ Sa vina si Ann'a mea.”

Cel de-al doilea cântec ceremonial funerar, *Cântecul bradului*, este una dintre cel mai bine conservate creații care alcătuiesc suita ceremonială a cântecelor de înmormântare. „Simbolul în jurul căruia se concentrează atât poezia cântecului, cât și ritualul care o încadrează, bradul este interpretat în Ardeal ca mireasă a celui mort nelumit; deci conceptul mitologic care determină semnificația și structura întregului fenomen este înțelegerea morții ca nuntă. În Oltenia această interpretare nu mai apare ce aceeași claritate și nici textul poetic nu o mai menționează direct.”¹² Ca și în balada Miorița, alegoria moarte-nuntă constituie, pentru spațiul cultural românesc, „condensarea metaforică a celor două mituri fundamentale care stau la baza modului de a gândi moartea și de a reacționa față de tensiunea tragică pe care ea o impune insensibilității umane, mai ales atunci când survine prematur. [...] (Rezultă) două serii de interpretări a simbolului: 1) bradul ca mireasă a mortului – caracteristică planului ritual; 2) bradul ca simbol al defunctului – caracteristică planului ritual-artistic. Această suprapunere este rezultatul unei evoluții a poeziei de la o valoare strict rituală spre o valoare ritual-estetică, o apropiere a ei de complexitatea sensibilității umane.”¹³

Referitor la prima interpretare, bradul ca mireasă a mortului, trebuie spus că moartea unui tânăr necăsătorit era privită ca o eroare în desfășurarea firească a vieții și ea trebuia reparată prin acte rituale¹⁴: „În folclorul românesc exista tradiția ca tânărul (sau tânăra) care a murit înainte de a se căsători să fie înmormântați cu bradul [...] care devenea în acest fel mireasa (mirele) pe care nu l-au putut avea în viață. Era împlinit, astfel, simbolic, un act față de care omul are o datorie fundamentală pe acest pământ.”¹⁵ S. Fl. Marian¹⁶ amintește despre acest obicei, referindu-se și la Banat: „În unele părți ale Banatului este datină ca bradul, numit altmintrelea și prapor, care așijderea se pune numai la capul junilor și fetelor mari, să se aducă din pădure de juni numai pe umere, nicipând însă pre vreun car sau căruță, căci nu e bine. Iar după ce l-au adus acasă se leagă de dânsul trei mărâmi, cari se dau apoi drept plată junilor ce l-au adus din pădure acasă și de aice îl duc până la groapă”, unde se îngroapă alături de cruce, amintind celor rămași despre dispariția prematură a răposatului. Există locuri în care femeii cunoscătoare a *Cântecului bradului* merg timp de patruzeci de zile la mormânt și-l cântă în zorii zilei, înainte de răsăritul soarelui: „Negăsindu-se în preajma celor șapte, nouă, unsprezece femei, îmbrăcate de sărbătoare, nici un spectator, nici un ascultător, te întrebi cui se adresează ele intonând acest cântec? Pădurilor din vecinătate, dealurilor, pâraielor, pietrelor, Lunii de pe cer care abia apune sau Soarelui care răsare? Cum să interpretezi acest

¹¹ *Op. cit.*, p. 182.

¹² Pavel Ruxăndoiu, *Observații privind structura poeziei cântecelor ceremoniale de înmormântare (Cântecul bradului)*, în Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie, „Folclor literar”, vol. II, Timișoara, 1968, p. 103.

¹³ *Ibidem*, p. 101, 113.

¹⁴ Ion Ghinoiu, *Mireasa mortului necăsătorit: repararea destinului incomplet*, în vol. „Cărările sufletului”, cf. <http://www.evz.ro/bradul-895281.html>

¹⁵ Ion Căliman, *op. cit.*, p. 157.

¹⁶ *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic. Ediție îngrijită, introducere, bibliografie și glosar de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum I.O., 2000, p. 78-79.

moment? Un dialog cu «cei de dincolo», o deplângere, o încurajare sau o adevărată odă închinată unui consătean dispărut înainte de vreme? Gestul este fără precedent, suprem”¹⁷.

Asemenea gesturi, păstrate în ciuda vremurilor moderne pe care le trăim, reprezintă acte iterative, instituind, prin cuvânt sau gest, o anumită realitate, în absența căreia s-ar crea o serie de neajunsuri în întreaga colectivitate.

Conștienți că fiecare clipă a vieții reprezintă o trecere, o transformare, chiar dacă nu-i este rezervat un rit specific, vom privi în continuare cu respect, dar și cu oarecare teamă de necunoscut marile momente de trecere, cea din lumea cu dor înspre cea fără dor dovedindu-se cea mai spectaculoasă. Poate tocmai de aceea, în cele mai multe variante, atât în *Cântecul zorilor*, cât și în *Cântecul bradului* cuvântul *moarte* este înlocuit prin sinonimele contextual-poetice *adormire, somn, odihnă, despărțire* [...] Oricum ar sta lucrurile, *Zorile și Cântecul bradului* reprezintă cultura etnografică religioasă a poporului român, încadrându-se în ceea ce Blaga¹⁸ numea matricea stilistică: „Tradiția noastră e fără vârstă ca frunza verde; ca matrice stilistică ea face parte din logosul inconștient”¹⁹.

Cu această tradiție vom reuși să ne identificăm ca națiune și de acum înainte în marele proces al globalizării care se va dovedi, în cele din urmă, o mare unitate economică, în care, din punct de vedere spiritual însă, ne vom păstra fiecare valorile.

BIBLIOGRAFIE:

Berdan, Lucia, *Considerații etnologice asupra unor obiceiuri ale vieții familiale. Rituri de trecere – rituri de început* în „Buletin de informare și documentare științifică. Studii și articole”, vol. V, Baia Mare, 1989.

Blaga, Lucian, *Trilogia culturii* (Ediția 1969).

Bojincă, Damaschin, *Scieri*, Timișoara, Editura Facla, 1978.

Căliman, Ion, *Ceremonialul riturilor de trecere – Înmormântarea*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2010.

Coșbuc George, *Bocetul*, în vol. „Elementele literaturii populare”, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1986.

Crețu, Vasile Tudor, *Existența ca întemeiere*, Timișoara, Editura Facla, 1988.

Deleanu, Marcu Mihail, *Tâlcul drumului în poezia lui Blaga*, în vol. „Studii de stilistică”, Reșița, Editura Timpul, 1999.

Deleanu, Marcu Mihail, *Memorial etnofolcloric 3*, Reșița, Editura Tim, 2008.

Gennep, Arnold Van, *Riturile de trecere*, Polirom, Iași, 1996.

Ghinoiu, Ion, *Mireasa mortului necăsătorit: repararea destinului incomplet*, în vol. „Cărările sufletului”, cf. <http://www.evz.ro/bradul-895281.html>

¹⁷ Rusalin Ișfănoni, *Pădurenii Hunedoarei. O viziune etnologică*, Ediția a II-a revizuită, București, Editura Mirabilis, 2006, p. 297.

¹⁸ L. Blaga, *Trilogia culturii* (Ediția 1969), p. 236.

¹⁹ M.M. Deleanu, *Memorial etnofolcloric 3*, Reșița, Editura Tim, 2008, p. 59.

Ișfănoni, Rusalin, *Pădurenii Hunedoarei. O viziune etnologică*, Ediția a II-a revizuită, București, Editura Mirabilis, 2006.

Mangiuca, Simeon, *Strigarea dioriloru la mortu*, în „Călindariu julianu, gregorianu și poporalu român [...] pe anulu 1883”, Biserica-Alba, Tipografia Julius Wunder, 1882.

Marian, Simion Florea, *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic. Ediție îngrijită, introducere, bibliografie și glosar de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum I.O., 2000.

Ruxăndoiu, Pavel, *Observații privind structura poeziei cântecelor ceremoniale de înmormântare (Cântecul bradului)*, în Universitatea din Timișoara, Facultatea de filologie, „Folclor literar”, vol. II, Timișoara, 1968.

CULPRITS OF ANXIETY IN PATIENTS SCHEDULED FOR MANDIBULAR THIRD MOLAR ODONTECTOMY

Alina Ormenișan (1), Assist. Prof., PhD, Lucia Coșa (2), Assist. Prof., PhD, Mircea Suci, Assoc. Prof., PhD, (1), Elene Camelia Dalai (1), Assistant Prof., PhD, Blanka Petcu (1), Assist. Prof., PhD, Adina Coșarcă (1), Assist. Prof., PhD; 1 – University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș; 2 – "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureș

Abstract: In recent years oral and maxillo-facial surgeons are facing more cases of patients requiring odontectomy of mandibular third molars and implicitly their fears regarding the surgical procedure. The present research aimed to identify the impact of some contextual and personal factors upon the level of anxiety reported by patients requiring odontectomy of mandibular third molars. The study was performed in 72 patients scheduled for odontectomy at the Oral and Maxillo-facial Surgery Clinic in Tîrgu Mureș between 2011 and 2013. The assessment tools used were developed by the research team and consisted of two questionnaires which were completed by the patients in several stages. The results showed a link between the past experience and the anxiety level of patients, and also highlighted the importance of the doctor-patient relationship and that of correct patient information.

Keywords: anxiety, odontectomy, impacted lower third molar.

Introducere

Incluzia dentară reprezintă ramânerea unui dinte profund intraosos sau submucos, peste perioada normală de erupție (Burlibașa 2001).

Dintre dinții arcadei dentare cel mai frecvent rămân incluși molarii de minte, caninii și dinții supranumerari (Bucur, Navaro Vila, Lowry, J., Acero, 2009). Din punct de vedere al tratamentului chirurgical există două variante de tratament: odontectomia și decapuşonarea. Odontectomia reprezintă extracția chirurgicală a unui dinte inclus cu sau fără îndepărtare de os. Decapuşonarea reprezintă îndepărtarea capuşonului de mucoasă ce acoperă dintele (Michael, Ghali, Larsen, Waite, Petersons 2012).

În ultimul timp chirurgii orali și maxilo-faciali se confruntă tot mai des în practica curentă cu odontectomia. Pacienții beneficiază de acest tip de tratament atât pentru a preveni complicațiile asociate cât și în scop ortodontic pentru a câștiga spațiu pe arcada dentară (Brasiliero BF, de Draqanca, Van Sieckels, 2013). Mulți dintre acești pacienți ajung la medicul chirurg pentru prima dată fără să mai fi suferit în antecedente nici măcar o extracție dentară.

Pentru că dintele nu este vizibil în cavitatea bucală, pacienții își pun tot felul de întrebări legate de intervenția chirurgicală propriuzisă, anestezie, vindecarea postoperatorie, întrebări care generează o anumită teamă față de această intervenție. Frica de tratamentele chirurgicale sau stomatologice în general este larg răspândită și bine cunoscută.

Privind dincolo de numeroasele definiții sau încercări de clarificare conceptuală a *anxietății*, am apreciat că cea mai potrivită definiție pentru contextul dat este cea dată de Miclea (Paxonline.ro) care definește anxietatea *un sentiment de teamă, care apare în diverse situații de viață, mai mult sau mai puțin stresante. Ca și frica, aceasta are o funcție adaptativă, de protecție, în sensul că ne face să fim mai vigilenți la informațiile din jurul*

nostru, în special la cele amenințătoare Practicienii din domeniul stomatologiei se confruntă frecvent cu aceasta mai ales la bolnavii care urmează să facă față unor intervenții necunoscute, așa cum este și cazul odontectomiei molarului trei. Pe de altă parte este cunoscut faptul că distresul în general poate duce la rândul lui la apariția unor complicații, urgențe medicale nedorite cum ar fi lipotimia vagală, angina pectorală, infarctul miocardic, șocul hipoglicemic, hiperventilația. Intensitatea acestor manifestări emoționale la contactul cu medicul stomatolog depinde însă de o multitudine de factori. Deși există studii realizate în acest sens, nu avem încă o imagine clară asupra nivelului anxietății resimțite de pacienți și nici asupra factorilor care modulează această anxietate.

Metoda:

2.1.Scop

Studiul de față își propune să identifice impactul unor factori contextuali și personali asupra nivelului anxietății raportat la pacienții care necesită odontectomia de molar trei.

2.2. Obiective specifice

- a) Identificarea impactului unor factori personali: sex, vârstă, experiențe anterioare asupra intensității anxietății raportate, pre și postoperator;
- b) Stabilirea gradului de anxietate al pacientului în raport cu durerea, parestezia, tumefacția, anestezia, pre și postoperator;
- c) Urmărirea legăturii dintre nivelul anxietății și gradul de informare a pacientului cu privire la intervenție;

2.3. Subiecții

Au fost incluși în studiu 72 pacienți cu vârste cuprinse între 18-59 ani, cu proveniență din mediul rural și urban. Dintre aceștia, 30 (41,66%) au fost femei și 42(58,33%) bărbați cu vârste cuprinse între 18-56 de ani, media de varstă 25 de ani, cu proveniență din mediul rural 30%, urban 70%.

Tuturor participanților li s-a garantat confidențialitatea în legătură cu rezultatele probelor aplicate. Modalitatea de eșantionare a fost cea nealeatorie - pseudoaleatorie sau de conveniență, fiind utilizați participanți disponibili. Această situație s-a creat din considerente de ordin practic. Participanții au fost rugați să răspundă în scris.

2.4. Instrumente

În vederea atingerii obiectivelor, au fost utilizate două chestionare concepute de autori: unul a fost aplicat preoperator iar cel de-al doilea postoperator. Toți pacienții au fost de acord cu completarea chestionarelor, acestea fiind anonime. Dincolo de datele factuale (vârstă, sex, mediu de proveniență) au fost solicitate informații legate de numărul de dinți ce urmează să beneficieze de odontectomie precum și experiențele anterioare legate de odontectomii sau extracții. De asemenea, pacienții au fost solicitați să aprecieze cât mai obiectiv frica resimțită față de durere, de tumefacție, de parestezie sau de anestezie, raportându-se la o scală de la 0 la 10. (0 lipsa anxietății, 10 - anxietate ridicată)

Postoperator a fost aplicat același chestionar de evaluare a intensității anxietății în raport cu durerea, tumefacția, anestezia consemnând și modul în care a decurs intervenția, raportat la așteptările lor precum și calitatea și cantitatea informațiilor primite preoperator de

la medicul chirurg. Pacienții au fost solicitați să precizeze și care aspect îi sperie mai mult în cazul în care ipotetic aceeași procedură ar trebui repetată.

2.5. Termene

Studiul s-a efectuat în clinica de chirurgie Oro-Maxilo-Facială din Tg. Mureș pe perioada 2011-2013.

2.6. Rezultate obținute și analiza datelor

După cum se poate observa în datele de mai jos, lotul de subiecți poate fi analizat din multiple perspective. Intervalul 0-10 de apreciere a anxietății, a fost divizat în 5 grupe: 0-2; 3-4; 5-6; 7-8; 9-10, pentru o interpretare mai ușoară a rezultatelor. Grupele au fost notate de la A la E. (Fig.1,2)

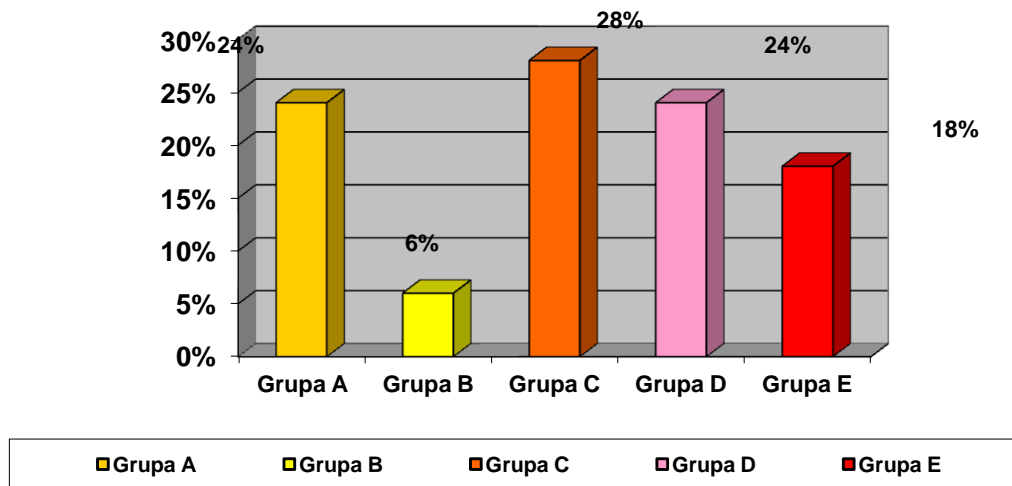

Fig.1 Componența lotului în funcție de intensitatea anxietății provocate de intervenția de odontectomie ce va urma

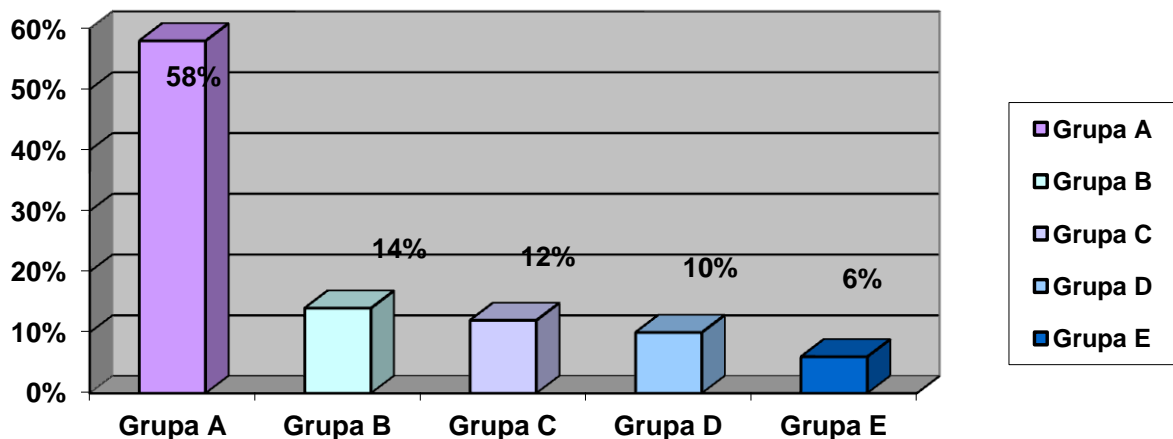

Fig 2. Componența lotului în funcție de intensitatea anxietății provocate de frica de anestezie efectuată în cavitatea bucală

➔ Gruparea pacienților în funcție de intervențiile chirurgicale dento-alveolare (rezecții, alveolotomii) suferite în antecedente: 46% - DA, 54%- NU.

- Componenta lotului în funcție de anxietatea provocată de vizitele uzuale la stomatolog: 49%- în urgență, 31% ocazional, rar, 20% periodic, cel puțin o dată pe an.
- Procentul de pacienți care ar prefera anestezie generală în locul celei locale în vederea unei odontectomii: 18% DA, 72% NU.
 - Componenta lotului în funcție de frica de durerea ipotetică din timpul operației: 54% DA, 46% NU.
 - Componenta lotului în funcție de frica de durerea ipotetică de după operație: 50% DA, 50% NU.

Analiza rezultatelor obținute din chestionarul aplicat preoperator evidențiază următoarele date:

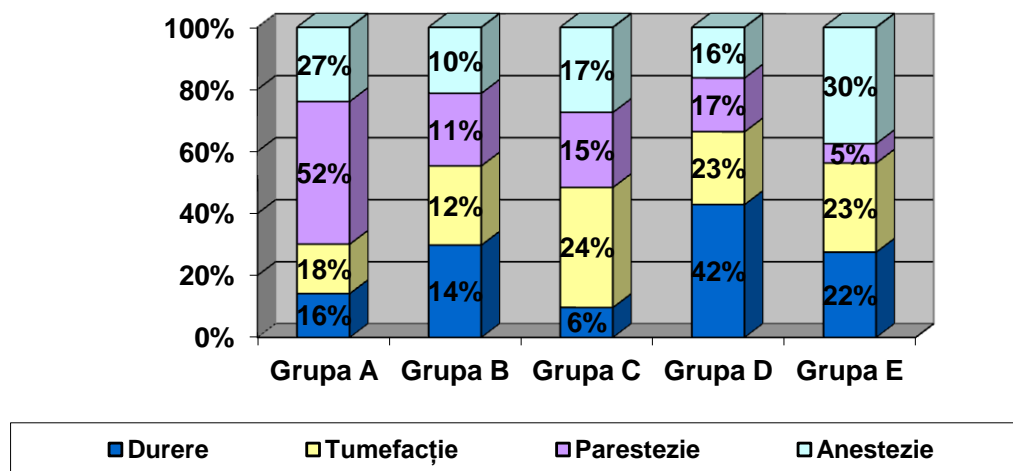

Fig.3 Grupe în funcție de durere, tumefacție, parestezie, anestezie, preoperator

- Comparând grupa E (9-10) singură pentru toate întrebările, am obținut din chestionar că 66 % dintre pacienți sunt stăpâniți de o frică dar neclară față de tot ceea ce cred că presupune intervenția ce va urma. Dintre aceștia menționăm că 30% se tem de anestezie și 22 % de durere(Fig.3)
- Principalele cauze care determină frica de anestezie sunt injecția în sine (82%) și durata anesteziei(62%)(Fig. 4.)

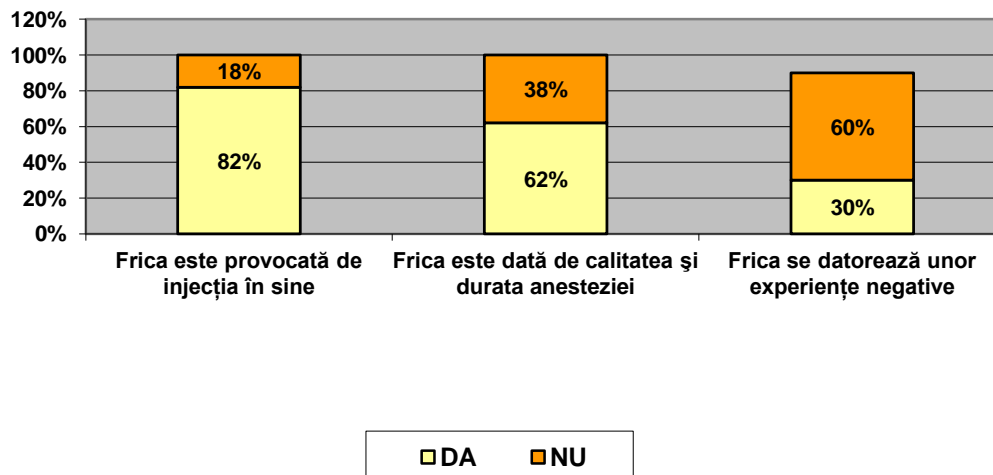

Fig.4 Reprezentarea grafică a cauzelor principale care determină frica de anestezie

Majoritatea pacienților care nu au mai suferit extracții (89%) se tem de durerea din timpul operației după cum reiese din Fig.5.

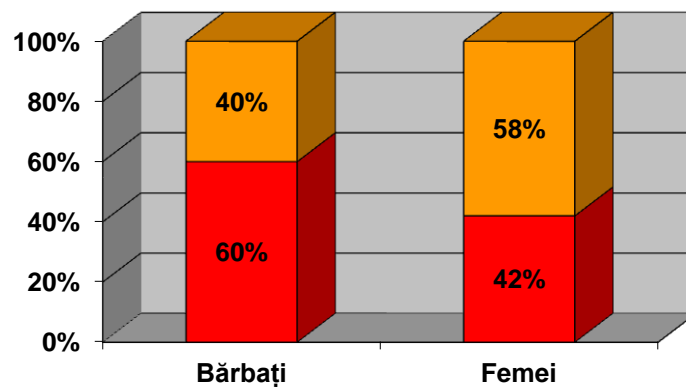
Fig 5. Reprezentarea grafică a percepției durerii la pacienții care au mai suferit extracții sau odontectomii în antecedente față de cei care nu au mai trăit astfel de experiență

	Cu frică	Fără frică	Total
Extracții în antecedente	15	85	100
Fără extracții în antecedente	89	11	100
Total	104	96	200

Tabel 1. Aplicarea testului chi pătrat

Asocierea dintre coloane și rânduri este considerată a fi extrem de importantă din punct de vedere statistic ($p < 0,005$). Pacienții care nu au mai suferit extracții în antecedente prezintă frică pentru acest tip de tratament. (Tabel 1)

- e. 60% dintre pacienții bărbați și 42% dintre femeii se tem de tratamentele stomatologice după cum reiese din Fig.6.

■ Se tem de tratamente stomatologice ■ Nu se tem

Fig.6 Repartizarea pe sexe a anxietății provocate de tratamentele stomatologice

Postoperator, rezultatele obținute evidențiază următoarele:

- cei mai mulți pacienți au considerat că temerile lor au fost doar parțial justificate sau chiar exagerate, după cum se poate observa și din figura de mai jos:

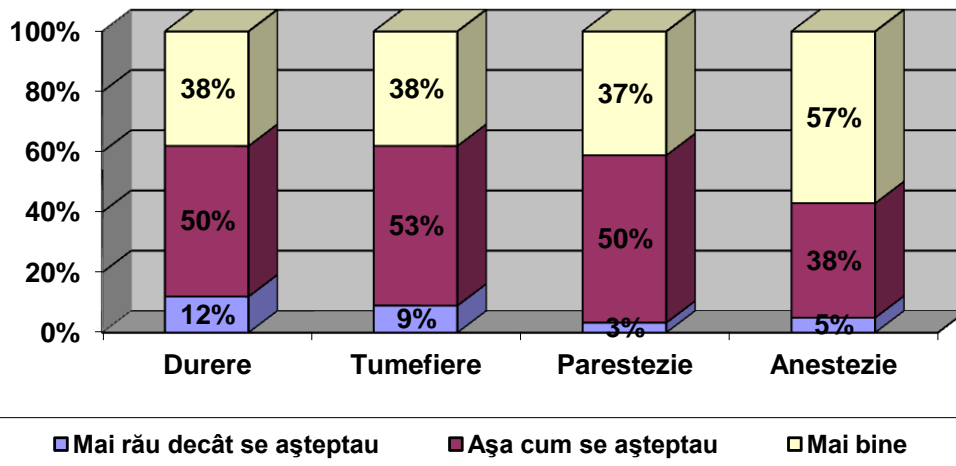

Fig.7. Reprezentarea grafică a răspunsului postoperator privind părerea pacienților în legătură cu temerile lor preoperator privind: durerea, tumefacția, parestezia, anestezia

- Puțini pacienți au găsit evenimentele mai rele decât se așteptau: în privința durerii 12%, tumefacției 9%, a paresteziei 3% și a anesteziei 5%.
- 88% dintre pacienți au considerat că durerea a fost așa cum se așteptau sau mai bine, 57% dintre pacienți au considerat că anestezia a decurs mai bine decât se așteptau.(Fig.7)
- În privința tumefierii, doar 9% au răspuns că aceasta a fost mai neplăcută decât se așteptau, față de 53% care au afirmat că a fost așa cum se așteptau și 38% care au considerat că a fost chiar mai bine.
- Analizând temerile pacienților dacă procedura ar trebui repetată, după cum reiese din Fig.8 remarcăm că frica majoră rămâne frica de durere care reprezintă 43% urmând frica de anestezie 18%, de injecție 17%, tumefiere 10%, parestezie doar 6% și altele 6%. În această ultimă categorie am încadrat pacienții care s-au plâns de: insomnii 2%, dureri de cap 2% și cei care nu au nici o temere 2%.

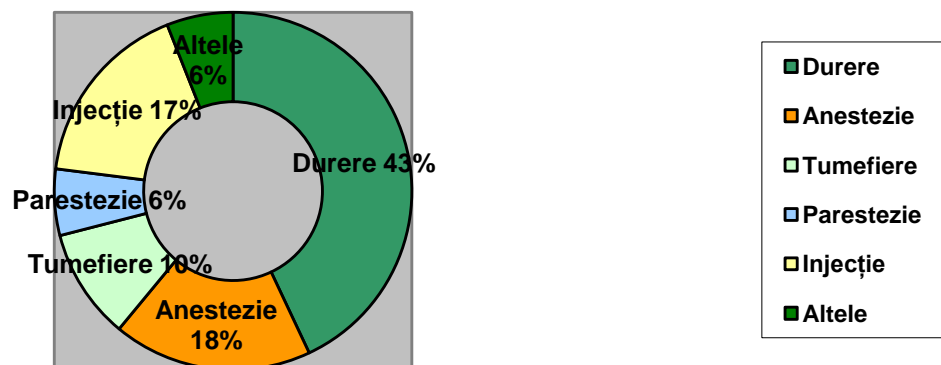

Fig. 8 Reprezentarea grafică a temerilor pacienților, dacă procedura ar trebui repetată

2.7. Discuții

Conștienți fiind de limitele acestui studiu, în special de cele date de instrumentele utilizate pentru măsurarea anxietății, apreciem totuși că rezultatele obținute vin să confirme rezultatele altor studii din domeniu și ne oferă o imagine de ansamblu cu privire la problematica anxietății legată de chirurgia dentoalveolară.

Similar altor studii (Brasiliero, de Draqanca, Van Sieckels, J Oral Maxillofac, 12-8.5) studiul nostru pune în evidență faptul că informarea pacienților cu privire la intervenția chirurgicală poate reduce nivelul anxietății. De asemenea, această informare poate stabili o relație mai strânsă între medic-pacient, care poate duce la optimizarea actului operator. Pe de altă parte, așa după cum demonstrează, în urma unor studii, Ferrus-Torres și col. (Ferrus-Torres, Valmaseda-Castellon, Berini-Aytes, Gay-Escoda, 2011) care au utilizat chestionare standard cum ar fi Testul Corah, majoritatea pacienților nu-si amintesc toate informațiile primite preoperator. Aici ar fi interesant de urmărit în ce măsură nivelul educațional și intelectual are vreun rol în această ecuație.

Printre cele mai frecvente complicații postoperatorii de care pacienții se tem cel mai mult este parestezia. Studiul nostru demonstrează că în cazul eventualității unei intervenții chirurgicale durerea este principala cauză a stresului. Un studiu realizat în 2010 de Rudin și col. (Rudin, Erihsson, Liedholm, List, Werner, 2010) a arătat că utilizarea unor metode de screening preoperator pot reduce durerea postoperatorie.

Concluzii

Peste 40% din populația adultă admite că prezintă frică de tratamente dentare și doar 3 – 5% poate afirma că are într-adevar fobie sau un nivel ridicat al fricii. S-a raportat că anxietatea dentară este mai frecventă la femei decât la bărbați, la tineri decât la bătrâni și la cei cu afecțiuni dentare multiple netratate.

Din studiul realizat pe lotul de 72 de pacienți programați pentru odontectomie, am remarcat că un grad mai mare de anxietate a fost înregistrat la pacienții tineri care nu au suferit nici o anestezie în antecedente. Totuși o explicație plauzibilă poate fi frica de ceea ce își imaginează pacienții că presupune o intervenție OMF.

Am înregistrat un grad mai mare de durere la pacienții a căror anestezie locală s-a efectuat la prânz față de cei cărora anestezia li s-a făcut dimineața. Aceasta s-a atribuit variației diurne a hormonilor steroizi endogeni și a concentrației de opoizi. Cu toate acestea putem interpreta rezultatul obținut și ca o creștere a anxietății din cauza timpului mai lung de așteptare din timpul zilei.

Comparând pacienții programați la stomatolog pentru tratamente mai laborioase cu cei care sunt programați la control de rutină, am observat că tratamentele iminente și urgente și nu controalele de rutină le provoacă anxietatea.

O altă observație importantă este faptul că pacienții noi sunt mult mai temători decât pacienții fideli care suportă bine stresul, amânarea tratamentului, injecțiile, acțiunea frezei și imaginea halatului alb, lucru care se poate extrapola la intervențiile de odontectomie pe M3 ca fiind experiențe noi pentru majoritatea pacienților.

Medicul dentist poate face tratamentul mai tolerabil prin înștiințarea pacientului despre ceea ce va urma astfel că evenimentele înfricoșătoare în imaginația pacientului și inconfortabile devin mai previzibile.

Având în vedere accidentele și complicațiile care de multe ori inevitabil însoțesc intervențiile de odontectomie, este recomandat ca pacientul să fie bine informat în prealabil despre potențialul de risc chirurgical, incluzând atât afecțiuni permanente care au o incidență de 0,5% dar și cele tranzitorii, aproximativ 5% sau mai mult. Acestea cuprind: durerea, tumefacția, hemoragia, edemul, osteomielite, trismusul și afecțiunile nervoase dar și probleme parodontale ca: placa bacteriană, gingivită sau punji parodontale ale feței distale ale M2 inferior.

Incidența apariției paresteziei sau a altor complicații este semnificativă și de aceea este indicat ca toți pacienții să fie avertizați asupra acestei probleme și acest lucru să fie consemnat prin semnătura pacientului.

Ținând cont de toate aceste rezultate, apreciem că deși prezența anxietății nu poate fi negată, cunoscând cât mai mulți dintre factorii generatori, medicul poate controla într-o oarecare măsură nivelul acesteia.

BIBLIOGRAFIE:

Burlibasa C. (2001), *Chirurgie orala si maxilo facială*, **259-263**

Bucur, B., Navaro Vila, C., Lowry, J., Acero, J., (2009) *Compendiu de chirurgie oro-maxilo-faciala*, Vol I, q Med Publising-Bucuresti, 106-171

Brasiliero BF, de Draqanca RM, Van Sieckels JE, J.b (2012) *Oral Maxillofac surg.* Jan;70(1):12-8.

Ferrus-Torres E, Valmaseda-Castellon E, Berini-Aytes I, Gay-Escoda C, (2011) *Informed consent in oral surgery: the value of written information*, J Oral Maxillofac surg. Jan;69(1)54-8

Michael M., Ghali, G.E., Larsen, P., Waite, P., Petersons D. (2012) *Principles of Oral and Maxillofacial Surgery*, Third Edition, Vol I, People's Medical Publishing House-USA, 97-121

Miclea, M .<https://paxonline.ro/?q=anxietatea de la normal la patologic>.

Rudin, Erihsson L, Liedholm R, List T, Werner MU, (2010) *Prediction of postoperative pain after mandibular third molar surgery.* J orofac Pain. sping;24(2):189-96

LA CONFIGURATION DE L'ESPACE CULTUREL IDENTITAIRE : LA COMMUNAUTE ROUMAINE DE CANADA

Gabriela Rusu-Păsărin, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: A culture communicates, as well as the individual. In the context of our analysis, the role of speech in the public broadcast space becomes essential to establishing an ontology of the range, as the spirit does not lie in any of the terms that define the Me and You relationship, it can actually be found between the two terms. The multilingualism is placed within this range and with it, multiculturalism. The adventure of human society and knowledge is recaptured in this interpersonal game between Me and You, between My culture and Yours. Cultural dialogue implies a culture of dialogue. A dialogue with representatives of three generations of Romanians settled in the Montreal area (in the '50s, '70s and 2005) has highlighted the subjective significance of identity, transformed into process. In the case of the Romanian immigrants in Canada, the axiological core was borne through intercultural experiences in a social environment that allowed them to establish a social identity they recognize themselves in. In a multilingual and multicultural space cultures reconstruct their own modernity, using inter-cultural relations as a basis for strengthening their identities.

Keywords: multilingual space, multiculturalism, identity space, immigrants, acculturation

La thèse fondamentale de la pensée de Martin Buber : « Au début, il y a eu la relation »¹ n'est pas une simple paraphrase du premier verset de *l'Évangile* de Jean.

On n'est pas seul sur la Terre. On entre inévitablement en contact avec la nature, avec les gens et avec les animaux qui nous entourent, avec Dieu. On s'intègre avec ou sans notre volonté dans des familles, des collectivités, des associations, des clubs, des communautés, des cultures et on est considéré asociaux et bizarres quand on s'isole, en refusant d'entrer en relation avec les autres. Dans ce dernier cas, **l'Autre**, l'étranger, peut générer de l'incertitude, de la peur ou même de la répulsion. De tels risques et dérapages comportent une existence autarchique. Toute séparation commence avec une restriction ou même avec une négation. L'exile intérieur lui-même, l'isolement et l'égoïsme présupposent l'existence de quelqu'un d'autre, dont on est bien délimité.

Mais le regard sur *l'Autre* ne nous offre pas seulement l'occasion d'une méditation sur **l'altérité**. Le miroir n'est qu'un corps étranger : on regarde dans le miroir pour distinguer le contour, ce qui nous donne l'envie de l'objectivation ; le dédoublement devient ainsi une modalité d'auto-identification et d'auto-connaissance par la délimitation. Par conséquent, on a dit que seul le dualisme est fécond, car il constitue « le schéma fondamental dans l'ordre de l'esprit », pas seulement dans celui de la nature, et l'unité singulière, quelque accomplie qu'elle soit, elle « reste stérile ». Dans ce sens, Georg Simmel parle de « la nécessité du deuxième élément », d'un « **pluralisme** organique »², sous le signe duquel se situe toute la pensée humaine.

L'attachement à certaines valeurs est bien renforcé après la confrontation avec les valeurs de l'Autre ou il est tempéré, en se modelant par le contraste, lorsqu'on est obligé de

¹ Ștefan Aug. Doinaș, *Prefață la Martin Buber, Eu și Tu*, București, Edit. Humanitas, 1992, p. 14 – traducere de Ștefan Aug. Doinaș.

² Georg Simmel, *Vom Subjekt und Objekt, in Hauptprobleme der Philosophie*, Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1964, p. 98.

proposer des options - répliques. En fait, chacun « fait don de soi-même sans se partager »³, dans l'unicité de ses particularités et de sa vocation, et « l'Autre », même s'il ne reçoit pas ton offre, se met à la place de Je et, tout en s'y reconnaissant, il reconnaît l'Altérité. On assiste ainsi à la naissance de la conscience de soi, qui est facilitée à un sujet par ses objets. « L'homme accède à Je par TU », tel que le déclare Buber⁴.

Les **différences préexistantes** génèrent d'autres séries de différences, **assumées**. La manifestation de la tolérance, l'acceptation des valeurs de « l'Autre » et, surtout, leur reconnaissance conduisent à l'idée de complémentarité aussi bien dans le sens de la dichotomie des termes de la relation que dans celui de l'intégrité réciproque, dans le sens spirituel. A ce moment-là, par l'exercice de la cohabitation, les différences peuvent se fondre dans des alliances surprenantes, produits du dualisme ou du pluralisme créatif dont nous

Tout comme l'individu, une culture se communique. Dans le contexte de notre analyse, le rôle du mot diffusé dans l'espace public par la radio devient fondamental pour l'institution d'une « ontologie de l'intervalle », d'après les mots de Lévinas⁵, car l'esprit ne réside pas, en fait, dans aucun des termes qui définissent la relation Je et Tu, mais il se trouve **entre** les deux. Dans cet intervalle se trouve le multilinguisme et, avec lui, le multiculturalisme. Dans ce jeu interpersonnel entre Je et Tu, mais aussi interculturel entre Ma culture et Ta culture se trouve toute l'aventure de la connaissance et de la société humaine. Le dialogue des cultures implique la culture du dialogue.

E. T. Hall⁶ a défini la culture par trois traits essentiels : elle est acquise et non pas innée, ses composantes s'articulent dans un système et elle a comme spécificité la disponibilité d'être partagée.

Conformément à cette définition, la culture est un système « vivant », dont la dynamique dépend pourtant des compétences et de l'horizon d'attente des récepteurs, mais aussi de ceux qui établissent la communication. Dans cette perspective, la responsabilité d'une génération de transmettre des valeurs culturelles identitaires est une nécessité.

C'est une simple formulation de ce que P. Dansen⁷ définissait comme culture, „un ensemble hérité socialement et transmis de conduites et de symboles pleins de significations, un système de représentation et un système de langage qui s'exprime sous des formes symboliques, un moyen par lequel les gens communiquent, perpétuent et développent leurs connaissances et leurs attitudes envers la vie. »

La Communauté roumaine de Canada en est un exemple éloquent. Le dialogue avec les représentants de trois générations de Roumains établis dans la zone de Montréal (les années '50, '70 et 2005) a mis en évidence la signification subjective de l'identité, transformée d'une donnée dans un processus.

L'identité nationale représente partiellement un héritage organique. C'est un processus de négociation sociale et culturelle dynamique et interactive.

³ Constantin Noica, *Devenirea întru ființă*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 347.

⁴ *Op. cit.*, p. 16.

⁵ *Apud Ștefan Aug. Doinaș, op. cit.*, p. 15.

⁶ Hall, E.T., *The Hidden Dimension*, New York: Doubleday, 1966/1996.

⁷ Dansen, P., Perregaux, C., Micheline, R., *Educația interculturală. Experiențe, politici, strategii*, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 85.

« L'identité culturelle authentique est modifiable, avec une structure malléable, autoconstructive (...), la personnalité se regroupant autour d'un noyau axiologique relativement stable »⁸.

Pour les émigrants roumains au Canada, le noyau axiologique a été propagé par des expériences interculturelles dans un milieu social qui a permis la configuration d'une identité sociale où ils se sont reconnus.

On remarque l'existence de trois paliers d'action soutenus par les générations d'un siècle d'enculturation et d'acculturation:

1. l'organisation de la communauté dans des associations ayant comme objectif principal la promotion des valeurs identitaires;
2. la création d'un espace identitaire, un village „roumain” avec une toponymie et des symboles identitaires (Val David);
3. l'utilisation des moyens mass média (presse, radio, TV) pour la promotion et pour la conservation des valeurs identitaires.

La presse ne représente pas seulement le moyen de promotion des événements de la vie de la communauté, elle devient une vraie composante ayant une fonction culturelle et, dans les moments de tension idéatique, ayant une fonction thérapeutique.

La création de l'identité dans l'espace public

La présence roumaine au Canada est établie par les documents du Québec à la fin du XIXème siècle. Les statistiques mentionnent l'arrivée de 354 Roumains à Montréal en 1901, mais les noms roumains à Montréal ont été enregistrés depuis 1896.

En 1903, un autre groupe d'environ 100 Roumains s'est fixé à Montréal, à l'est du boulevard Saint Laurent et de la rue Iberville. Dans ce secteur de la ville s'organisa d'ailleurs la première colonie roumaine qui se constitua en paroisse et qui a construit en 1912 la première église *Sainte Trinité*.

1914 est l'année où s'est formée la paroisse Sainte-Marie de l'Annonciation avec la nouvelle église dans la rue Chapleau et Rachel et la Maison Roumaine, à côté, dans la rue Iberville, construites en 1918.

Les statistiques Canada de 1911 en comptent 15000 Roumains. Le recensement de 1941 en relève 25000. À l'occasion de l'anniversaire du Centenaire de la Confédération Canadienne (1967), on a fait un recensement qui présente 45000 Canadiens d'origine roumaine.

La fondation de l'Association Roumaine du Canada en 1952 est très importante pour l'histoire des Roumains au Canada, qui représentent ainsi une ethnie et qui peuvent créer des liens entre les gens d'origine similaire dans le but de conserver leur identité socioculturelle.

Une nouvelle vague de Roumains, dont la plupart sont des réfugiés intellectuels, est enregistrée en 1950. Retenons pour ce moment le nom du docteur Jean Țăranu.

L' espace identitaire : Val David un village roumain au Canada

⁸ Cucuș, C., *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 147.

À Val-David, P.Q, les membres de l'Association Roumaine se sont regroupés depuis 1960 et ils ont fondé un véritable petit village, ayant au milieu un Centre Culturel.

C'est un village miniature qui a un domaine avec une clairière – A.R.C. (Association Roumaine du Canada), une forêt l'entoure et une rivière la longe, traversée par le Pont des Roumains de la rue Predeal.

Les terrains ont été donnés par Alexandru Fonta, Vasile Posteuca et Jean Țăranu. Ils représentent le groupe des membres fondateurs qui ont donné chacun 500 dollars et qui ont contribué à la fondation du Centre Culturel. Les autres Roumains qui ont adhéré à l'idée et qui ont signé la liste des donateurs sont: Dragomir Străinu, Petru Sultana, Adriana Fonta, Aurel Sdicu, Ionel Țăranu, Constanța et Ileana Țăranu, Nichita Tomescu et Nick Florescu. Puis, Iosif Bota, Constantin Carstoiu, dr. Miron Gheorgescu, Ion Baci, Gheorghe Raileanu, Florica Dragomir.⁹

Le village roumain de Val-David est connu dans toute la région de la Laurentide et représente le premier endroit roumain de Québec.

Le journal „Les Echos des Laurentides”¹⁰ écrit: „Chez nous, chers amis roumains, vous êtes chez vous”.

La Commission de Toponymie de Québec, à la demande des Roumains établis à Val-David, a donné le nom „Pont des Roumains” au pont qui se trouve au milieu du village. C'est pour la première fois, dit la lettre de Toponymie signée par le gouverneur du Québec, qu'un toponyme officiel marque la présence des Roumains au Canada. „Ce nom accordé à un pont enjambant la rivière du Nord dans la municipalité de Val-David nous permet d'honorer la présence des Roumains établis au pays suite à leur demande”.¹¹

L'Association Roumaine du Canada a reçu un octroi de 18531,00 dollars pour développer son Centre Culturel Roumain de Val-David .

En présence des représentants du Ministère de la Main-d'œuvre, provincial et fédéral, des Roumains venus de partout, de Montréal et des environs, a eu lieu le pique-nique d'ouverture du Centre Culturel Roumain de Val-David .

À cette occasion, Jean Țăranu (retenons pour la deuxième fois le nom), responsable du projet du Centre s'est adressé à l'assistance: «Nous voilà au beau pays des Laurentides au milieu de cette nature admirable, heureux de nous retrouver entre gens qui s'entraident et qui désirent vivre ensemble. Nous avons créé ici un petit village pour toute la famille; pour des vacances en famille et pour inculquer aux jeunes un esprit d'équipe et de travail en commun. Il doit apprendre à respecter son compagnon, à s'organiser en association et puis vivre en société. Nous avons réalisé ici un lieu de rencontres, *un petit coin de la Roumanie* (n.a.), une Roumanie libre, tel un village de chez nous avec au centre notre vieille maison culturelle. Dans une période morose comme la nôtre où nos littérateurs et journalistes trouvent leurs thèmes dans les drames, les règles du moindre effort et la contestation de l'envers et contre tout, il est réconfortant de constater la présence dans notre société de ceux qui croient encore à l'effort soutenu, au courage et à l'esprit de sacrifice. Il est bon de le dire que ceux qui ont construit ce Centre culturel sont arrivés ici il y a 20 ans sans le sou au prise avec l'isolement et les soucis. Cependant, avec la foi en Dieu et avec les bagages remplis de mythes, de contes,

⁹ Cf. les documents de l'A.R.C.

¹⁰ „Les Echos des Laurentides”, juillet 1976, l'article „Les Echos des Romantides”

¹¹ le document des archives de Jean Țăranu.

de légendes et de chansons, nous avons bientôt bondi vers l'espoir et vers la joie de vivre. Avec ce patrimoine, nous allons communiquer et nous faire comprendre par les Canadiens français et par les autres citoyens de la belle province que nous avons choisi pour y vivre».

C'est le début des manifestations culturelles, folkloriques premièrement qui seront organisées à Val-David avec la participation des Roumains établis au Canada et des groupes ethniques de Québec. L'Association Roumaine du Canada (section Québec) est restée, au cours des décennies, l'âme de l'esprit roumain dans l'espace canadien.

Plusieurs groupes ethniques ont participé à la fête champêtre multiculturelle à Val-David, organisée par le Comité Multiculturel du Centre Communautaire Bois-de Boulogne.

Le Pont des Roumains, la rue Predeal, la clairière – A.R.C. et la porte monumentale à l'entrée du «Coin de Pays» de Val-David (inaugurée le 7 août 1984) sont les repères roumains du village roumain de Québec au Canada. La porte monumentale reste le symbole essentiel dans l'espace de la spiritualité roumaine à Québec.

En essence, c'est le projet «Partage d'un héritage», avec l'aide du Ministère des Communautés culturelles au Centre Roumain de Val-David, P. Qué.

«Pour nous, soutiennent les membres de l'Association, cette porte, sur laquelle M. Victor Petric a sculpté des symboles de foi et de l'art décoratif paysan, représente notre entrée dans cette nouvelle existence québécoise et canadienne».

Jean Țăranu reste pour les confrères établis au Canada le «bastion» roumain dans un espace multiculturel. Le Docteur Jean Țăranu a fondé en 1952, avec d'autres de ses compatriotes, L'Association Roumaine du Canada et, en 1974, la Fédération des Associations Roumaines du Canada. Pour cet «apport multiculturel et puisqu'il est un homme de bien», il a reçu en 1980 l'Ordre du Canada.

Nous avons réalisé à Val-David une série d'émissions radiophoniques avec le docteur Jean Țăranu, dans sa maison située près du Pont des roumains, dans la rue Prédeal. Il nous a fait la confiance que l'idée essentielle de la constitution de l'Association et du village Val-David a été celle de mettre en évidence le nom «roumain».

En octobre 1952 (la date de la naissance de l'Association roumaine du Canada) il n'y avait pas d'organisations culturelles ou sociales ayant le nom «roumain». „C'était «Graiul neamului», mais on ne disait pas quel «neam». «La douce Bucovine», mais personne ne disait quelle Bucovine. Les concitoyens demandaient: «De quel peuple (nație) es-tu? Voilà notre idée: rester Roumains dans le pays adoptif»”.

Un autre repère important pour comprendre l'espace public devenu lieu des débats pour la multiculturalité et le multilinguisme 1979 : L'Assemblée consultative : l'égalité des chances dans l'éducation – organisées par le Gouvernement du Québec, le Conseil supérieur pour l'éducation.

A l'atelier « Disparités entre les ethnies », le président du Conseil Culturel Consultatif des ethnies de Québec et de FAR – Canada, Monsieur Jean Țăranu disait:

„Si le Gouvernement est tolérant et qu'il nous permet de garder notre langue, sincèrement, en tant qu'individu, je sais que cela ne nous servira que dans „notre petit ghetto”.

Si, au contraire, le même Gouvernement organise l'enseignement d'une troisième langue, alors l'apprentissage de celle-ci sera très bénéfique(...) Le plus difficile pour un émigrant est de savoir comment contribuer à la vie culturelle et collective de son milieu

adoptif. Pour respecter la culture des autres et s'ouvrir à une multitude de cultures, il est nécessaire que chaque individu se sente libre et en sécurité dans sa propre culture" (s.n).

La création d'un espace identitaire confère „sécurité dans sa propre culture”.

Mass médias: espace de communication pour la promotion et la conservation des valeurs identitaires

Le rôle des mass médias est celui de médiatiser le quotidien et de soutenir la culture de débat. Les événements de l'espace public se reflètent dans la presse, mais la presse crée, d'une manière compensatoire, un univers où les repères identitaires sont récupérés et conservés, en tant qu'indices reconnaissables. Pour les Roumains de Montréal, la radio sera un facteur coagulant de l'espace événementiel et aura un rôle évident dans l'acquisition des comportements.

En 1970, Jean Țăranu (nom qui apparaît pour la troisième fois dans notre communication) inaugure « l'Heure roumaine », une émission radiophonique transmise de Montréal. L'histoire des débuts de cette émission dénote l'impact majeur des symboles identitaires dans l'évolution identitaire. Le 23 août 1971, le poste de radio CFMB de Montréal évoquait par la voix du directeur Tului Herescu ce jour-là comme un jour où „on a rétabli un régime démocratique en Roumanie”.

La réaction immédiate de la communauté roumaine a été de demander l'annulation de cette déclaration.

Poste multilingue et multiculturel, CFMB essaiera de résoudre la situation conflictuelle, tout en s'éloignant du contexte: il a offert à l'Association Roumaine de Canada la possibilité de faire cette émission en conformité avec les opinions du groupe ethnique roumain de Canada.

„La Voix roumaine” deviendra, en tant que forme et contenu radiophonique „L'Heure roumaine” et L'Assemblée ARC va nommer son président, le docteur Jean Țăranu, réalisateur. Après ce changement, la première émission sera diffusée le 29 août 1971 et offrira l'image d'une communauté qui réagit aux débats médiatisés, à la mise en discussion des repères d'histoire et de culture, en fait des repères identitaires. Le sujet, sensible alors et maintenant, sera le moteur des changements d'attitude et inaugurer une nouvelle manière d'aborder le social et le politique, dans la perspective de la réaction à la mise en discussion des repères identitaires.

L'émission „L'Heure roumaine” sera dorénavant une mosaïque culturelle et sociale, centrés toujours sur les valeurs roumaines incontestables. Après 1970, l'émission aura un nouveau réalisateur, George Rusu, une personnalité radiophonique beaucoup plus évidente que le docteur Jean Țăranu, qui devient pourtant un symbole pour le processus d'enculturation et d'acculturation dans la dynamique de la vie communautaire de Canada.

Jean Țăranu sera décoré avec l'Ordre du Canada en 1981, avec la Médaille de la Confédération canadienne en 1992 et en 2004, sur la recommandation de l'Institut Culturel Roumain, il recevra l'Ordre du Service de Confiance en tant que Commandeur.

„L'Heure roumaine”, émission radiophonique en roumain diffusé par la Radio Montréal poursuivra son destin dans le contexte du multiculturalisme et du multilinguisme. A l'invitation de la Communauté roumaine de Montréal, j'ai participé à quelques émissions réalisées par George Rusu sur le thème de l'identité culturelle roumaine, une série de

conférences qui, par leur thématique, ont déterminé une bonne réception de l'émission, d'après les sondages d'audience faits par le directeur actuel de ce poste, Walter Carl.

L'apanage de l'oralité, le traitement de l'interpersonnel et de l'interculturel selon les repères validés par l'expérience commune, dans un langage accessible et avec l'activation des ressorts intérieurs ont créé une relation biunivoque.

L'interactivité, les allocutions succinctes et explicites, le recours au fonds commun de valeurs et de sentiments, ainsi que l'invocation des repères d'identité dans un espace marqué par l'acculturation ont été les méthodes qui ont favorisé la création de l'empathie.

L'interview que j'ai réalisée ultérieurement avec le directeur du poste CFMB Montréal a été un argument pour un espace du pluralisme des voix, où l'on respecte l'identité culturelle et on assume les différences.

La radio contribue ainsi à la création d'un profil culturel représenté dans ce cas par les modèles d'engagement public, variés comme expression communautaire, depuis les plus civiquement – participatives, comme ceux de l'épisode de 23 août 1971 à ceux assistantiels¹² (ayant un effet à distance).

Le discours radiophonique, dans le contexte du multilinguisme et du multiculturalisme, est reçu comme un facteur éminemment culturel, ce qui est d'ailleurs naturel, vu qu'on ne fait pas de dissidence à l'extérieur, mais bien de l'extérieur, en rapport avec un contexte socio-historique dans le pays d'origine. Par conséquent, ce qui constitue un acte dissident pour les conventionnels „acasa” est considéré „résistance par la culture” pour garder l'identité nationale dans la conservation de l'identité nationale dans le pays d'adoption. Dans cette perspective, la réinterprétation des traits assumés et promus comme étant définitoires pour la culture est une nécessité qui s'exprime ouvertement, parfois avec ostension (ce qui n'arrive pas dans le pays d'origine). La configuration de l'espace culturel identitaire „à l'extérieur” se réalise par l'intentionnalité axée sur quelques traits définitoires de la culture¹³:

- innovation – la production de nouveaux modèles;
- standardisation – processus de stylisation des modèles;
- durabilité – processus de conservation, processus de génération;
- diffusion et diffusionnement – processus entre les groupes;
- tradition: processus de persistanceă, processus entre les générations.

La culture des émigrants roumains du Canada est une culture vivante, dynamique, sous l'influence culturelle de la société canadienne. C'est un processus évident dans le cadre restreint de rigueurs de temps et d'espace. Une émission radiophonique diffusée une fois par semaine, ayant une durée de 30 minutes, pendant laquelle, conformément au format, on inclut des informations de tous les domaines de la vie sociale, avec un accent sur les informations culturelles, est une image synthétisée à valences symboliques. En Roumanie, cette image n'est pas si évidente parce que les espaces radiophoniques de manifestation sont plus nombreux et plus larges. Si „à l'intérieur” il y a un espace de débat „à la longue”, „à l'extérieur” il y a un „flasch” personnalisant.

¹² Almond, G., Verba, S., *Cultura civică*, București, CEU Press, Du Style, 1969/1996.

¹³ Mc Grew, W.C., *Chimpanzee Material Culture: Implications for Human Evolution*, Cambridge University Press, Cambridge, 1922.

Les descendants de la génération '50 réinterprètent la culture d'après les schémas hérités des parents. C'est un philtre à travers la personnalité influencée par l'acculturation. Mais on garde les symboles identitaires pendant des siècles. Si ces symboles sont commentés dans l'espace public par la force de la prononciation devant le micro, l'impact émotionnel sera plus grand et la réception meilleure.

J'en ai d'ailleurs trouvé un exemple éloquent dans l'interview que j'ai faite avec George Rusu, l'actuel réalisateur de l'émission „L'Heure roumaine” à la Radio Montréal. On dit que les mass média véhiculent avec prépondérance une culture de consommation, produit des „industries culturelles”. Plus la distance par rapport au „centre” est grande, l'emplacement dans un autre espace, plus le sentiment d'appartenance à une culture est fort et les réactions de défense des symboles identitaires sont évidentes. Le consommateur de produit médiatique n'est plus un consommateur passif, mais un consommateur impliqué affectivement, avec des réactions évidentes.

Le cas présenté dans l'émission de 23 août 1971 à Radio Montréal se réitère en 2007 sur le thème du symbole culturel: M. Eminescu.

Dans un espace multilingue et multiculturel, les cultures reconstruisent leur modernité propre, en utilisant les relations interculturelles en tant que fondement pour le renforcement de leur identité.

La réception du spécifique national (implicitement culturel) dans un espace de la diversité culturelle est un sujet qui nécessite une représentation dans un autre contexte. L'identité culturelle est considérée comme l'une „des forces motrices de l'histoire”. L'idée de la pluralité culturelle est liée à la notion de patrimoine culturel universel.

La radio reste le moyen de communication ayant un impact majeur sur le public, parce que „au début, il y a eu le mot, le mot prononcé et transmis à un récepteur avide de l'information par laquelle il peut définir ou redéfinir son rôle dans l'univers, on lit aujourd'hui, dans l'espace public ».

„La réalité, source de l'information, n'est pas une donnée, mais plutôt une prise, elle est déjà façonnée personnellement et socialement.”¹⁴

BIBLIOGRAPHIE :

Toshiaki Kozakai, *L'étranger, l'identité. Essai sur l'intégration culturelle*, Petit Bibliothèque Payot, Paris, 2007

Noam Chomsky, Robert McChesney, *Propagande, médias et démocratie*, Éditions Écosociété, Montréal, 2005

***, „*Liberté d'expression et nouvelles technologies*”, sous la direction de Michèle Paré et de Peter Desbarats, IQ Collectif, 1998

Martin Buber, *Eu și tu*, Editura Humanitas, București, 1992, traducere de Ștefan Aug. Doinaș
T. Edward Hall, *Au – delà de la culture*, Éditions du Seuil, 1987

¹⁴ Kozakai, Toshiaki, *L'étranger, l'identité*, Petit Bibliothèque Peyot, Paris, 2007, p. 133.

Jochanan Bloch, *Die Aporie des Du. Probleme der Dialogik Martin Bubers*, Verlag Lambert Schneider, Heidelberg, 1977

THE INFLUENCE OF SOCIOECONOMIC AND BEHAVIORAL FACTORS ON DENTAL CARIES EXPERIENCE

Liana Bereșescu¹, Mariana Păcurar², Blanka Petcu¹, Mihai Pop³, Monika Kovacs³
1 University of Medicine and Pharmacy of Tîrgu Mureș, Faculty of Dentistry, Department of Preventive Dentistry, 2 Department of Paedodontics and Orthodontics, 3 Department of Odontology and Periodontology

Abstract: Aim: The purpose of this study was to analyze the influence of socioeconomic and behavioral factors on the prevalence of dental caries among first grade children, aged between 6 and 8 years.

Material and method: The study was conducted in two groups of subjects: the first sample comprised of 402 first grade children attending several elementary schools in Tîrgu Mureș, and the second group was formed by the parents of these children. The study included two assessments: children underwent clinical oral examination that included the establishment of their dental health status, and parents were asked to complete a questionnaire regarding their educational level, the dental care of their children and their knowledge about dental caries.

Results: The parents' educational level reflected in the prevalence of dental caries among their children; regular dental check-ups were reported mostly by the respondents with higher education; most parents knew the causes of dental caries; most dental visits were due to acute dental symptoms.

Conclusions: Socioeconomic and behavioral factors influenced the carious experience of the subjects. This study confirms the need for dental health education among both children and parents.

Keywords: socioeconomic, behavioral factors, caries experience.

Introducere

În ultimul deceniu, la nivel global s-au observat schimbări rapide în ceea ce privește tiparul bolilor orale.

În țările dezvoltate s-a observat o scădere dramatică a frecvenței leziunilor carioase. Acesta scaderă este observată în paralel cu îmbunătățirea condițiilor socio-economice, schimbarea stilului de viață, a obiceiurilor de igienă personală, utilizarea fluorurilor, și implicarea sistemelor de profilaxie (1). În numeroase țări dezvoltate, prioritatea sistemului de sănătate publică este de a oferi populației copil campanii educaționale pentru promovarea sănătății orale (2).

În contrast cu aceste date provenite din raportările țărilor dezvoltate, în țările în curs de dezvoltare apare o continuă creștere a problemelor de sănătate orală (3), fapt explicabil prin lipsa unor programe naționale de profilaxie.

Studiile din literatură arată că în apariția cariei dentare pe lângă factorii etiologici reprezentați de placa bacteriană, substratul nutritiv și calitatea structurilor dentare un rol important îl joacă și factorii socio-economici și comportamentali (4, 5), care își pun amprenta asupra întregii dentiții.

Numeroase studii demonstrează că există o relație invers proporțională între nivelul socio-economic și prevalența leziunilor carioase (6, 7). Multi autori susțin că factorii de risc în apariția cariei la copii și adolescenți sunt o combinație între factorii biologici, psihologici și sociali (8).

Obiectiv

Scopul acestui studiu este de a analiza influența unor factori socio-economici și comportamentali asupra prevalenței cariei dentare la categoria de vârstă 6-8 ani, respectiv vârstă școlară - clasa I.

Material si metodă

În acest studiu am folosit două eșantioane de subiecți, unul format din copii, elevi ai clasei I, și altul format din părinții acestora.

Primul eșantion de studiu a cuprins un număr de 402 de copii, elevi ai clasei I la mai multe școli generale din orașul nostru. Nu s-a făcut nici o diferențiere a acestor copii din punct de vedere al condițiilor socio-economice sau al apartenenței la grupări etnice sau religioase.

Cel de-al doilea eșantion a fost format din părinții acestor copii și a fost cuprins, atât din persoane de sex feminin cât și din persoane de sex masculin.

Cercetarea a cuprins două direcții de acțiune:

- examinarea elevilor și stabilirea nivelului de afectare prin carie;
- în cadrul unor ședințe organizate în școală, părinților copiilor examinați li s-a înmânat pentru completare câte un chestionar prin care s-au obținut informații confidențiale despre, nivelul lor de educație, modul de îngrijire a dinților copiilor lor, precum și despre cunoștințele privind cauzele apariției cariei dentare și prevenirea ei, modalitățile de tratament, sursele de informare privind igiena dentară.

Analiza statistică

Prelucrarea statistică s-a realizat cu ajutorul programelor Excel, Eviews 5.1, unde testarea egalității a două medii din populații independente s-a realizat folosind testul t student. Nivelul de semnificație statistică ales a fost $\alpha = 0.1$, ceea ce înseamnă că nivelul de confidență a fost de 90% , conform formulei: $C = (1-\alpha) 100$. Rezultatele au fost considerate semnificative din punct de vedere statistic, dacă p a fost $\leq \alpha$, deci $p \leq 0.1$.

Rezultate

Parintilor le-au fost înmânate spre completare 402 chestionare, din care am analizat 312 (77,61%), acesta fiind numărul celor care ne-au fost returnate și am obținut următoarele: Prima întrebare cuprindea o serie de posibile cauze ale cariei dentare ce trebuiau bifate de părinți; astfel aceștia au realizat următoarele procente: dulciuri - 86,85%; igiena bucală proastă - 91,98%; lipsa controlului periodic - 36,21%; dieta neechilibrată - 8,97%; amestecul bauturilor fierbinți cu cele reci - 7,37%; utilizarea dinților pentru tăierea obiectelor dure - 2,56%; ereditatea - 16,66%.

A doua întrebare verifică cunoștințele părinților în prevenirea cariei dentare și am obținut următoarele răspunsuri: igiena adecvată - 86,85%; scăderea consumului de dulciuri - 74,03%; controale periodice - 37,50%; alimentație rațională - 12,82%; utilizarea pastei de dinți cu fluor și a fluorurilor - 20,83%; utilizarea sigilanților - 3,52%.

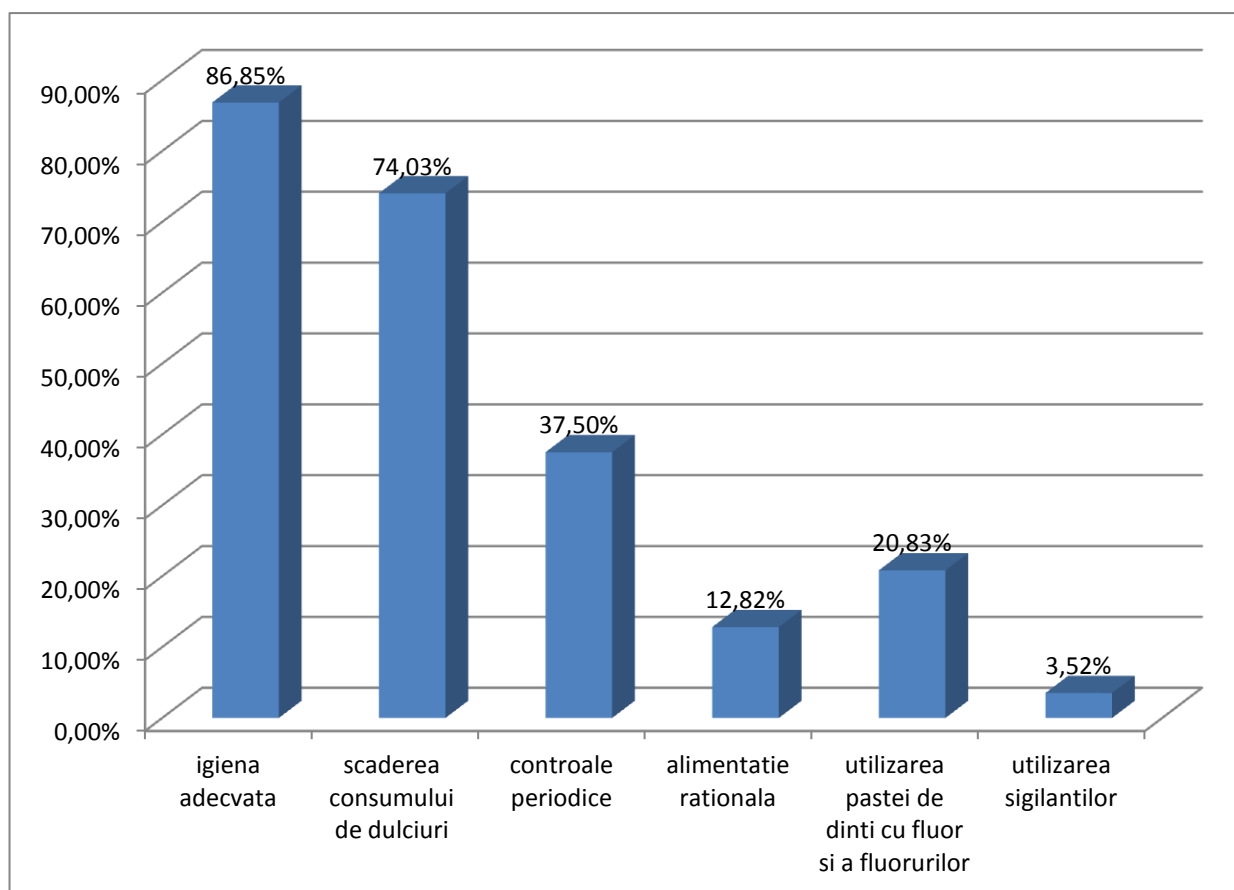

Fig.1. Prevenirea cariei dentare

Următoarea întrebare chestiona subiecții în privința surselor de informare folosite și am obținut următoarele: medicul dentist - 39,74%; educatori - 26,60%; alți părinți - 18,58%; media - 31,08%; programe de profilaxie - 6,73%.

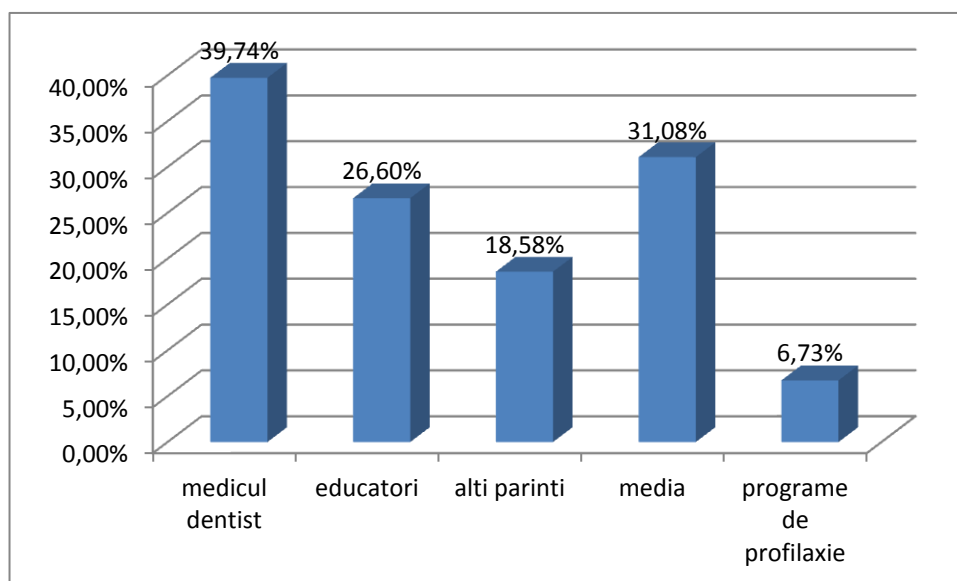

Fig. 2. Sursele de informare

În ceea ce privește supravegherea copilului în timpul efectuării periajului avem următoarele procente: - 82,05% declară că nu își supraveghează copilul în timpul efectuării periajului dentar, în timp ce doar 17,94% verifică copilul în efectuarea acestei manopere.

În privința motivului primei vizite la dentist a copilului am obținut următoarele: 66,98% declară că a avut loc datorită apariției simptomatologiei acute; 21,15% datorită sesizării apariției cariilor dentare sau a altor probleme; 8,65% din dorința de familiarizare a copilului cu cabinetul de medicină dentară.

Vizitele regulate la cabinetul de medicină dentară (o dată la 6-12 luni) sunt efectuate de 13,14% dintre subiecți, 15,70% vizitează dentistul neregulat iar restul de 71,16% ajung în cabinet doar când este necesar datorită simptomatologiei.

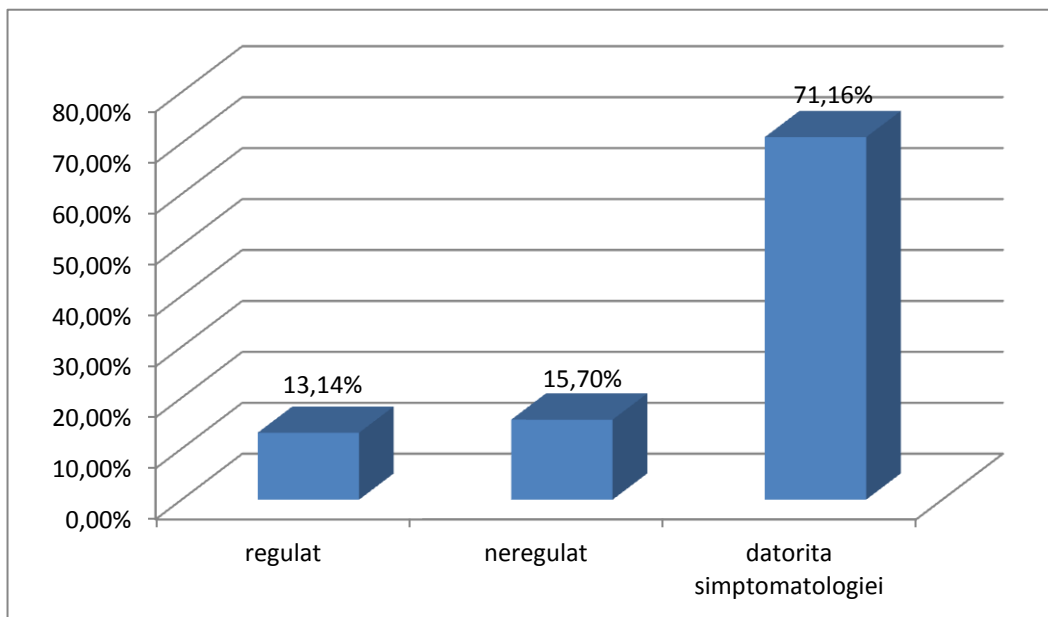

Fig. 3. Vizitele la cabinetul de medicină dentară

Discuții

Metoda chestionarului, folosită în studiul de față, este larg folosită în cercetarea științifică, datorită principalului său avantaj - costul redus. Acest tip de anchetă retrospectivă este însă limitată datorită posibilelor distorsiuni de informație din partea celor care răspund la chestionare (9), precum și de procentul mare de oameni care nu returnează chestionarele (10). Numeroase studii demonstrează că, în ciuda îmbunătățirii sănătății dentare din ultimii 20 de ani din țările dezvoltate, există încă inegalități sociale în prevalența bolilor dentare (11). Chiar în aceste țări în care s-au obținut valori mici ale indicilor de afectare prin carie, există diferențe ale acestei afectări între copiii care provin din familii cu nivel socio-economic scăzut și cei care provin din familii cu nivel socio-economic ridicat (12). Mulți autori subliniază ideea că nivelul socio-economic crescut al unei țări sau familii determină scăderea prevalenței cariei, întrucât un anumit nivel de educație dublat și de un nivel financiar ridicat permit aplicarea măsurilor profilactice necesare pentru asigurarea unei sănătăți dentare bune (13). Familia reprezintă prima sursă de informație despre sănătatea dentară și este responsabilă pentru crearea unor obiceiuri corecte de igienă orală (14). De aceea, este foarte

important nivelul de educație a părinților, și în special a mamei (15), numeroase studii certificând relația direct proporțională între statusul oral al părinților și cel al copiilor (16). Scăderea prevalenței cariei dentare, raportată în ultimele decenii în țările dezvoltate, se datorează progreselor considerabile făcute în medicina dentară preventivă (17). Prin aplicarea programelor de profilaxie la nivel comunitar și la nivelul colectivităților școlare s-a reușit scăderea consumului zilnic de zahăr, îmbunătățirea obiceiurilor de igienă orală, folosirea pe scară mai largă a pastelor de dinți cu fluor, a apei de gură sau a aplicațiilor topice cu fluor. De asemenea, s-a încercat îmbunătățirea cunoștințelor părinților și educatorilor despre sănătatea orală, familia și școala reprezentând primele surse de informare a copiilor în această privință. În țările est-europene, așa cum arată studiile epidemiologice de specialitate, prevalența cariei este mai mare decât în Europa de vest, deoarece schimbările politice și economice care au loc în aceste țări nu permit acordarea unei atenții mai mari sănătății orale, iar suportul financiar nu permite începerea implementării unor programe de profilaxie similare celor din țările dezvoltate (11).

În România privatizarea cabinetelor dentare a dus la scăderea dramatică a accesibilității copiilor la serviciile stomatologice. Privatizarea a dus pe de o parte la creșterea consumului de dulciuri de la magazinul școlii, fiind bine cunoscută relația dintre acestea și apariția cariei dentare (18), dar pe de altă parte, ea a condus și la creșterea accesibilității la pastele de dinți cu fluor și a celorlalte mijloace complementare de igiena. Mass-media, prin publicitatea la pasta de dinți și la periute, rămâne un important mijloc pentru educația buco-dentară (11), fapt certificat și în studiul nostru.

Marea majoritate a părinților nu își supraveghează copiii în timpul efectuării periajului. Este important de menționat că între vârsta de 6 și 9 ani, periajul dentar este recomandat să fie efectuat de către copil sub directă supraveghere a părinților după fiecare masă sau de cel puțin 2 ori pe zi: dimineața după micul dejun și seara, înainte de culcare.. Totuși, corectitudinea mișcărilor și respectarea unui timp optim pentru periaj, rămân greu de obținut pentru această categorie de vârstă, fiind absolut necesară și obligatorie supravegherea și la nevoie ajutorul ferm al părinților. În studiul nostru am găsit diferențe semnificative statistic ($p=0,007$) între experiența carioasă a copiilor care sunt supravegheați în timpul periajului și cei care îl efectuează fără supraveghere, în sensul creșterii acestei experiențe la ultimul lot.

Aceiași importanță scăzută pe care părinții o acordă sănătății orale se reflectă și în motivul vizitelor la dentist, care se realizează într-un procent foarte mare pentru rezolvarea urgențelor. Primul contact al copilului cu cabinetul de medicină dentară realizat cu ocazia situațiilor de urgență (în studiul nostru într-un procent de 66,98%) va produce mult stres acestuia și îl va supune unei solicitări foarte mari.

Dacă prima consultație are loc în contextul unei vizite al carei scop nu este unul terapeutic, doar de familiarizare a acestuia cu cabinetul de medicină dentară (în studiul nostru în procent de doar 8,65%), copilul se va simți în siguranță și va avea încredere în medicul dentist, fiind mult mai pregătit pentru tratamentele ce vor fi necesare de-a lungul timpului. Medicul trebuie să acorde primei întâlniri cu pacientul un timp mai îndelungat pentru stabilirea unui climat de încredere și pentru a oferi atât acestuia cât și părinților informații adaptate contextului lor educațional și cultural.

Nivelul cunoștințelor părinților privind cauzele apariției cariei dentare este ridicat, ei identificând ca principali factori în apariția leziunilor carioase și bineînțeles în prevenirea lor, igiena dentară neadecvată și consumul excesiv de dulciuri, dar menționează doar în procente foarte mici utilizarea pastei de dinți cu fluor, a fluorurilor și a sigilanților în prevenirea acestor leziuni.

Controalele periodice ca mijloc de prevenire a cariei dentare au fost menționate de un procent de 37,59% dintre subiecții chestionați, dar vizitele regulate la cabinetul de medicină dentară (o dată la 6-12 luni) sunt efectuate de doar 13,14% dintre subiecți.

Copiii care efectuează controale regulate în cabinetul de medicină dentară au un indice al experienței carioase mai scăzut decât cei ce nu beneficiază de control periodic, existând diferență semnificativă și din punct de vedere statistic ($p=0,019$) între cele două grupuri.

Respectarea și prezentarea la controalele periodice la un interval de șase luni, permite diagnosticul formelor reversibile incipiente ale cariei dentare și tratamentul lor cu sacrificiu minim de substanță dentară, tratamentul adecvat al proceselor carioase evolutive, precum și monitorizarea tratamentelor anterioare. Procentul mic al subiecților care efectuează controalele periodice reflectă încă o dată lipsa de interes a acestora privind sănătatea dentară precum și nivelul lor educațional și economic scăzut. Această corelație între sănătatea dentară și nivelul socio-economic este demonstrată și de multe alte studii (19, 20).

În studiul prezent 39,74% din cei chestionați au răspuns că au informații despre îngrijirea dinților lor și a copiilor lor de la medicul dentist, aproximativ 1/4 de la educatori, 18,58% de la alți părinți, 31,08% din mass-media și doar 6,73% din programe educaționale.

În studiul colegilor de la București (11) mai mult de 1/3 din mamele chestionate au răspuns că au informații despre îngrijirea dinților copiilor lor de la medicul stomatolog și aproximativ 1/3 din media (TV, radio, ziare, reviste, cărți). Aproximativ 10% au obținut informațiile de la alți medici, iar 1/5 au declarat că nu dețin informațiile de la nimeni.

Din declarațiile participanților la studiu constatăm că o influență mare asupra acestora o are media, TV-ul, radioul, ziarele și nu în ultimul rând internetul (21), acesta din urmă oferind posibilități educaționale noi care la momentul actual sunt încă puțin valorificate și al cărui potențial ar trebui recunoscut și valorificat de către medicii dentiști.

De asemenea constatăm, fără a fi o noutate, lipsa programelor educaționale, a căror eficiență este foarte bine documentată în literatura de specialitate (22).

Concluzii

Acest studiu confirmă nevoia de educație privind sănătatea dentară, precum și influența nivelului socio-economic și comportamental asupra experienței carioase a subiecților.

Pentru a obține rezultate semnificative în sensul scăderii prevalenței cariei dentare la aceasta categorie de vârstă, programele de profilaxie trebuie să implice deopotrivă părinții, educatorii, medicii dentiști și bineînțeles copiii preșcolari și școlari.

BIBLIOGRAFIE:

- Bratthall D, Hansel-Petersson G, Sundberg H. Reasons for the caries decline: what do experts believe? *European Journal of Oral Sciences*, 1996; 104: 416–422.
- Petersen PE, Torres AM. Preventive oral health care and health promotion provided for children and adolescents by the Municipal Dental Health Service in Denmark. *International Journal of Pediatric Dentistry*, 1999; 9: 81–91.
- World Health Organization. Global oral health data bank. Geneva: WHO, 2000.
- Piovesan C, Antunes JL, Guedes RS, Ardenghi TM. Influence of self-perceived oral health and socioeconomic predictors on the utilization of dental care services by schoolchildren. *Braz Oral Res*. 2011; 25(2):143-9.
- Chankanka O, Cavanaugh JE, Levy SM, Marshall TA, Warren JJ, Broffitt B, Kolker JL. Longitudinal associations between children's dental caries and risk factors. *J Public Health Dent*. 2011; 71(4):289-300.
- Llompарт G, Marin GH, Silberman M, Merlo I, Zurriaga O, GIS (Grupo Interdisciplinario para la Salud). Oral health in 6-year-old schoolchildren from Berisso, Argentina: Falling far short of WHO goals. *Med Oral Patol Oral Cir Bucal*. 2010; 15(1):101-105.
- Boitor C, Frățilă A, Ionaș M, Boitor O. The role of social and economic factors-hygiene- diet- in determining disease by dental caries in schoolchildren of 12 years in rural and urban. *AMT*. 2010; 2(4):204-206.
- Dolic O, Vojinovic J, Djukanovic D, Cupic S, Sukara S, Obradovic M, et al. Caries prevalence in the primary and permanent dentition of rural and urban children in the Municipality of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina. *OHDMBSC* 2010; 9(1):39-47.
- Enăchescu D, Marcu M.G. Sănătate publică și managementul sanitar. Editura All, București, 1997; 67.
- Zuanon ACC, Costa Silva CM, Souza JF, Cordeiro RCL, Santos-Pinto L. Molar-Incisor – Hypomineralization. Prevalence in fluoridated and non-fluoridated water regions and its relation to dental caries. VIth EAPD Interim Seminar, Developmental Defects – MIH, 2009, Finland, Abstract Book.
- Stanciu I. Contributii la studiul patologiei odontale a molarului de sase ani la copil si adolescent. Teza de doctorat , Bucuresti, 2011; 106, 122-42.
- Sagheri D, Wassmer G, Hahn P, McLoughlin J. Dental caries experience of schoolchildren of two different oral health care delivery systems. *Int Dent J*. 2009; 59: 161-167.
- Baxevanos K, Topitsoglou V, Kalfas S. Family parameters associated with adolescents dental health - a preliminary report. *Int J Paediatr Dent*. 2011; 21(1):195.
- Bondarik E, Leous P. Oral health and children attitudes among mothers and schoolchildren in Belarus. *Stomatologija, Baltic Dental and Maxillofacial Journal*, 2004; 6: 40-43.
- Hashizume LN, Shinada K, Kawaguchi Y. Factors associated with prevalence of dental caries in Brazilian schoolchildren residing in Japan. *J Oral Sci*. 2011; 53(3):307-12.
- Faye M, Sissoko B, Gueye Diagne MC, Tamba Fall A, Diop F, Yam AA. Relationship between oral health status of parents and that of their children. *Odontostomatol Trop*. 2009; 32(125):5-10.
- Koivusilta L, Honkala S, Honkala E, Rimpela A. Toothbrushing as part of the adolescent lifestyle predicts education level. *J Dent Res*. 2003; 82:361-366.

Chankanka O, Marshall TA, Levy SM, Cavanaugh JE, Warren JJ, Broffitt B, Kolker JL. Mixed dentition cavitated caries incidence and dietary intake frequencies. Pediatr Dent. 2011; 33(3):233-40.

Oulis CJ, Tsinidou K, Vadiakas G, Mamai-Homata E, Polychronopoulou A, Athanasouli T. Caries prevalence of 5, 12 and 15-year-old Greek children: a national pathfinder survey. Community Dent Health. 2012; 29(1):29-32.

Sufia S, Chaudhry S, Izhar F, Syed A, Mirza BA, Khan AA. Dental caries experience in preschool children: is it related to a child's place of residence and family income? Oral Health Prev Dent. 2011; 9(4):375-9.

Ragan MR. Social media in the health care provider office. Today's FDA. 2012; 24(4):20-3.

Amalia R, Schaub RMH, Widyanti N, Stewart R, Groothoff JW. The role of school-based dental programme on dental caries experience in Yogyakarta Province, Indonesia. International Journal of Paediatric Dentistry, 2012; 22: 203–210.

ON THE RATIONALITY OF DELUSIONAL DISCOURSE

Lucian Ile (1,2), Psychologist, Dr., Cosmin Popa (1,3), Psychologist, Dr., Claudia Pop (1), Psychologist, Cristina Bredicean, Dr. (1, 2, 4); 1: The MARA Institute; 2: The Psychiatric Clinic "Eduard Pamfil" of Timișoara; 3: University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș; 4: "Victor Babeș" University of Medicine and Pharmacy, Timișoara

Abstract: Background: There is a wide interdisciplinary debate on the rationality of the delusional discourse as a psychopathological phenomenon, starting from two directions: the definition of delusional mental construction and the similarity / distinction made between "normal" beliefs and delusion.

Objective: To emphasize interdisciplinary aspects related to delusional psychopathology.

Results: There are ways that leave open the definition and rationality of delusions, and the distinction between delusion and belief.

Conclusions: Interdisciplinary dialogue can find ways of enrichment and refinement of knowledge in psychopathology.

Keywords: delusion, belief, rationality, interdisciplinary dialog

Introducere

Abordările interdisciplinare nu sunt o noutate, deși, în unele domenii, rămân manifestări izolate, cu un potențial puțin valorificat.

În istoria psihopatologiei, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au existat momente în care progresul științific și cel al gândirii, în general, au permis momente de confluență conceptuală, astfel că psihopatologia, o disciplină în plină constituire, se poate apropia de nașterea ei propriu-zisă. Deja amprentată de filosofie, din care însăși psihologia ca domeniu particular s-a desprins la finalul secolului al XIX-lea, psihopatologia pare să fie rodul interdisciplinarității epocii respective, în care studiul patologiei mentale era puternic influențat de progresele medicinei, cu precădere de cele din neurologie, dar și de antropologie, de filosofie, mai cu seamă de fenomenologia aflată într-o etapă fecundă și, nu în ultimul rând, de nou-apăruta psihanaliză. Astfel că, în 1913, Karl Jaspers, medic psihiatru, dar și filosof, semnează actul oficial de naștere a psihopatologiei, odată cu celebra lucrare „Psihopatologie generală”, lucrare în care se pun bazele disciplinei și în care se depășesc limitele modelului medical al bolii psihice.

După o primă etapă, în care psihopatologia cunoaște o dezvoltare nuanțată, cu direcții și hermeneutici multiple, în mod paradoxal, după al doilea război mondial, tendința este una de unificare subordonată modelului medical, tendință justificată de nevoia de comunicare și de universalizare. Tot în mod paradoxal, progresul științific a întărit această tendință, astfel că, în plin secol al XX-lea, noul model, de tip neo-kraepelinian (de la Emil Kraepelin, psihiatru german care a oferit, la începutul secolului al XX-lea, o abordare modernă a maladiei mentale), reafirmă și revalorizează modelul medical al nebuniei, studiul descriptiv al entităților clinice distincte, precum și al evoluției maladive. Rezultatul este un esperanto

psihiatric, noua nosologie, cu clasificări categoriale, cu repere criteriologice, concretizată în manualele diagnostice și statistice de tip DSM (Manualul Diagnostic și Statistic) sau ICD (Clasificarea Internațională a Maladiilor), girate de două instituții prestigioase: Asociația Psihiatrică Americană și Organizația Mondială a Sănătății. Astfel că abordările fundamentale (psihanalică, fenomenologică, experimentală, comportamentală, cognitivă, socială etc.) în psihopatologie au devenit modalități alternative, uneori subversive, păstrându-și caracteristicile particulare, dar evoluând, pare-se, împreună cu modelul „oficial” și oferind resurse deosebite pentru evaluare și intervenție, așadar susținând, cu precădere, latura clinică a psihopatologiei.

Tendința respectivă, tot în contextul progresului științific în ansamblu și cel al cercetării specifice, în particular, cunoaște tot mai multe presiuni în direcția modificării modelului categorial (de-a dreptul procustian) de diagnostic. Primul moment are loc în 1980, odată cu apariția DSM-III, când se renunță la modelul puternic influențat de abordarea biologică și cea psihodinamică, în favoarea unui model ateoretic, descriptiv, efort continuat în revizuirea ulterioară din DSM-III-R, efort exprimat mai nuanțat în diagnosticul multi-axial din DSM-IV și DSM-IV-TR și în încercarea de a împăca perspectiva categorială cu perspectiva continuă din elaborarea DSM-5, încercare eșuată. Între timp, o serie de autori venind dinspre domenii diferite (neuroștiințe, fenomenologie, filosofie cognitivă etc.) sporesc subversivitatea, punând la îndoială delimitările unor patologii sau concepte specifice.

Interesant este că unele patologii psihice au o istorie și cunosc circumscrieri care reflectă însăși această evoluție istorică a psihopatologiei. Exemplară, în acest sens, este istoria conceptuală a delirului.

Delirul

Conform DSM-IV-TR, ideile delirante sunt convingeri eronate care implică o interpretare falsă a percepțiilor și a experiențelor, iar potrivit DSM-5, delirurile sunt credințe / convingeri fixe care nu pot fi schimbate în pofida evidenței, presupunând o varietate de teme sau conținuturi (de exemplu: de persecuție, de grandoare, de referință, somatice, religioase sau de grandoare). [1,2]

Ideile delirante pot fi considerate bizare sau non-bizare. Cele bizare presupun lipsa plauzibilității, a comprehensibilității și faptul că nu sunt raportate la experiențe comune. Ideile delirante non-bizare presupun un conținut și o articulare a acestuia mai apropiate de tărâmul experiențelor comune. Un exemplu ar fi acela în care o persoană are convingerea că este urmărit de diverse personaje individuale sau colective (un criminal sau poliția). Ideile non-bizare sunt atribuite, diagnostic, mai degrabă tulburărilor non-schizofrene, cum ar fi tulburările delirante. De asemenea, în delirul secundar trăirilor afective, regăsim idei congruente cu dispoziția (a căror tematică este în consonanță cu trăirea afectivă – de exemplu, delirul de vinovăție sau cel de nimicnicie din depresia psihotică sau ideile delirante de grandoare din mania psihotică)

Delir și rațiune

Ile et al. (2011) prezintă succint istoria delirului în legătură cu rațiunea.[3] Autorii menționează că experiențele delirante sunt cunoscute din timpuri străvechi. Ele erau considerate, cum, în general, era considerată suferința psihică, drept influențe ale supra-

naturalului, fie intervenții de sorginte demoniacă, fie consecințe ale abandonului sau sancțiunii divine. Acest punct de vedere s-a lovit de punctul de vedere naturalist al școlii hipocratice, a cărei teorie umorală, deși reduționistă și insuficient fondată, a avut o influență puternică și îndelungată. În sens strict medical, concepția antică greacă, difuzată mai târziu în lumea romană și apoi în cea arabă, s-a perpetuat relativ stabil, fără mari modificări, până în secolul al XIX-lea.

Important a fost și caracterul holistic al abordării medicale, dar semnificativă a fost și influența filosofiei antice grecești și latine (mai ales textele platoniciene, aristoteliene și cele stoice), în care apare o dezbateră asupra intelectului / rațiunii și o distincție între rațional și irațional. Nebunie era văzută ca o ieșire din cadrul rațiunii. La nivel manifest, până în secolul al XIX-lea, experiențele delirante constau în erori de judecată. De exemplu, pentru John Locke, reprezentant major al filosofiei empiriste, rațiunea este cea care menține o conexiune naturală a ideilor, dar în afara acesteia pot exista și alte tipuri de conexiune între idei fără legătură, prin întâmplare sau obișnuință, impresii puternice sau fixare a imaginației, astfel încât rezultă idei incoerente. [4] Cu alte cuvinte, rațiunea rămâne intactă, produsele (erorile) ei depind de „materialul” prelucrat.

Berrios (1997) identifică și alte încercări de circumscriere a delirului.[4] Astfel, modelul asociaționist al delirului este regăsit și la Cullen, acesta considerându-l o asociație neobișnuită de idei, judecări eronate, precum și la Pinel, care, ca și Locke, e convins de faptul că, în nebunie, facultatea de judecată este normală, erorile avându-și originea în materialul asupra căruia se aplică operațiile de judecare. Jacques J. Moreau de Tours susține că oamenii sunt susceptibili de a forma asociații greșite de idei, dar nu toți permit să fie ghidați de ele. A.J. Landre – Beauvais vede delirul ca pe o modalitate pervertită de înțelegere, Joseph Guislain vede în delir o aberație notabilă a rațiunii, o eroare cronică a concepțiilor și o tulburare a ideilor cu care pacientul nu poate lupta sau nu o poate opri și în care privește ca pe o realitate fantomele propriei imaginații. Jules G.F. Baillarger, afirmă că pacientul percepe normal, dar interpretează senzațiile și percepțiile într-o manieră particulară, realizând o falsă judecată și dezvoltând ideile delirante cu ocazia trăirii unei senzații normale. În 1903, Vaschide și Vurpas definesc delirul ca tulburare a judecării. [4]

Jaspers (1997) afirmă că delirurile pot să se manifeste numai în procesul gândirii și al judecării, dar se face o vagă aplicație la orice tip de judecări false ce prezintă următoarele caracteristici externe:

1. sunt susținute cu o extraordinară convingere și cu certitudine subiectivă;
2. există o impermeabilitate la alte experiențe sau la alte contra-argumente (incorijibilitate);
3. conținutul lor este imposibil / improbabil.

Jaspers face o distincție majoră în ce privește *forma* și *conținutul* fenomenelor psihice. Formele fenomenelor psihice (percepții, idei, imagini mentale, sentimente, conștiința de sine etc.) denotă modul particular de existență în care ne este prezentat conținutul. Pornind de la distincția dintre *subiect* și *obiect*, elemente prezente în toate experiențele psihice, Jaspers menționează că elementul obiectiv conceput în sensul cel mai larg este reprezentat de conținut, iar modul în care subiectul este prezentat cu obiectul reprezintă forma. Din acest punct de vedere, credințele „normale” și delirurile pot fi considerate identice ca și formă, diferența fiind dată doar de conținut, conținutul delirurilor fiind neconcordant cu realitatea.[5]

Ideile lui Jaspers au influențat definiția actuală a delirului, definiție numită și *doxastică*.

Doxastică vine de la termenul din greaca veche *doxa* (δόξα / δοξασία), care înseamnă credință, convingere. Embree (2007) susține că există o tradiție majoră a gândirii (cu descendență din gândirea platoniciană – n.n.), în care credința (*doxa*) este opusă cunoașterii (*episteme* – în greaca veche: ἐπιστήμη), care semnifică credința justificată. [6]

Perspectiva doxastică pare să fie una binară (ori crezi, ori nu crezi), aplicabilă, așadar și convingerilor „normale”. Dar este adecvată această constrângere binară? Nu cumva este prea simplificatoare, atât de simplificatoare încât conceptul de delir pierde din specificitate? Nu cumva ideea de corespondență cu realitatea e înșelătoare?

Chiar dacă există consistență cu DSM-IV-TR când se menționează că ideea delirantă este o credință / convingere falsă bazată pe o inferență incorectă despre realitatea externă, care este susținută ferm în pofida a ceea ce aproape oricine altcineva crede și în pofida a ceea ce constituie dovada sau evidența clară și incontestabilă a contrariului, în DSM-5 se face un pas în plus, necesar adecvării. Mai întâi, definiția standard a ideilor delirante – credințe / convingeri fixe care nu pot fi schimbate în pofida evidenței, presupunând o varietate de teme sau conținuturi – înlocuiește termenul “eronate” din DSM-IV-TR cu “fixe”. De asemenea, se menționează că distincția dintre delir și o idee puternic susținută este, uneori, dificil de făcut și depinde, în parte, de gradul de convingere cu care este susținută credința, în pofida unei evidențe contradictorii clare sau rezonabile referitoare la adevărul ei. Ori, aceasta nu obligă la existența unei dovezi clare și, mai mult, nu poate fi făcută net distincția dintre convingerile delirante și credințele iraționale.

O analiză a apartenenței doxastice a delirului este efectuată de Bortolotti în una dintre cele mai interesante monografii asupra delirului: „*Delusions and other irrational beliefs*”, apărută la Oxford University Press, în 2010. De pe poziție filosofică (Lissa Bortolotti predă filosofia științelor cognitive la Birmingham), autoarea apelează la constrângerea a trei tipuri de raționalitate și la cinci categorii de argumente care pot infirma teza doxastică.

Cele trei tipuri de raționalitate la care apelează autoarea sunt [7]:

1. *Raționalitatea procedurală*: nu putem atribui credințe / convingeri unor subiecți care fac greșeli evidente în raționamentul deductiv sau nu reușesc să se supună regulilor inferențiale de bază care guvernează relațiile dintre credințe și alte stări intenționale. Pentru a vedea cum poate fi încălcat un astfel de tip de constrângere rațională, putem să ne imaginăm, de exemplu, un pacient cu delir de urmărire poate să creadă că fiecare mașină de culoare albastră este condusă de cineva care îi vrea răul și că nu poate avea încredere decât în membrii familiei. Pus în față cu faptul că și mașina familiei este albastră și că el însuși o conduce uneori, pacientului poate să aibă ezitări în afirmarea credinței, dar după aceea să își păstreze convingerea, argumentând că aceasta nu se aplică familiei și că e o coincidență sau poate chiar un motiv pentru care este urmărit doar de oameni în mașini albastre.

2. *Raționalitatea epistemică*: furnizează norme care guvernează formarea, menținerea și revizuirea credințelor / convingerilor, astfel că presupune că orice credință trebuie să fie întemeiată, justificată suficient. Un exemplu de apel la un astfel de constrângere rațională îl face perspectiva doxastică oficială, care consideră delirul o convingere, falsă sau fixă, rigidă, de nezdruncinat, insuficient întemeiată etc.

3. *Raționalitatea agențială* – vizează manifestările comportamentale care susțin credințele, adecvarea comportamentului în direcția susținerii credințelor în circumstanțe potrivite, cu argumente pertinente prin justificare sau deliberare. Exemple de sfidare a acestui tip de constrângere rațională sunt întâlnite în dubla contabilitate tipică parafreniei sau aferență unor fenomene cognitive de tipul disonanței sau dublului standard.

Cele cinci categorii de argumente invocate de autoare, care pot surpa teza doxastică a delirului, sunt [7]:

1. *Integrare defectuoasă*: în măsura în care delirul nu respectă raționalitatea procedurală, nu este credință / convingere. Pacienții cu delir acceptă convingeri incoerente sau inconsistente cu alte idei sau credințe, iar dacă sunt puși în fața unor dovezi rezonabile ale incoerenței și inconsistenței, nu își modifică respectivele credințe / convingeri.

2. *Lipsa suportului*: în măsura în care delirul nu respectă raționalitatea epistemică, nu este credință / convingere. Pacienții cu delir își argumentează insuficient ideile delirante, lipsesc dovezile solide care ar putea oferi credibilitate.

3. *Lipsa de responsivitate la evidență*: în legătură tot cu constrângerea raționalității epistemice, pacienții cu delir, puși în fața unor dovezi incontestabile, nu își modifică credințele delirante.

4. *Eșecul controlului acțiunii*: în măsura în care delirul nu respectă raționalitatea agențială, nu este credință / convingere. Deseori, pacienții cu delir manifestă inconsistență a acțiunilor cu conținutul ideilor delirante.

5. *Eșecul oferirii de argumente*: to în legătură cu constrângerea raționalității agențiale, pacienții cu delir nu susțin suficient, cu argumente solide, conținutul ideilor delirante.

Autoarea analizează respectivele tipuri de raționalitate și argumentele aferente, constatând că în multe puncte, ideile delirante seamănă cu credințele iraționale. Într-adevăr, putem avea de a face și cu convingeri care sunt ferme, nu sunt bine integrate în ansamblul convingerilor, nu sunt suficient explicate și justificate, nu sunt flexibile și nu sunt susținute cu acțiuni sau cu argumente solide consistente cu conținutul și, totuși, să nu avem de a face cu delirul. De exemplu, mintea noastră poate opera într-un cadru non-patologic cu dublul standard sau cu disonanța cognitivă; sau suntem în stare să justificăm și să susținem circular vicios opinii diverse. Avem, de asemenea, de a face, în practica clinică, cu simptomatologie – obsesivă, depresivă, anxioasă etc. – în care convingerile persoanei integrate ideii simptomatice sau aferente comportamentului simptomatic să semene izbitor cu cele delirante (ba, mai mult, persoana să fie conștientă, lucidă, cum se întâmplă în obsesii sau fobii), dar să nu fie vorba, totuși, de delir. Bortolotti afirmă că o definiție a delirului bazată exclusiv pe caracteristici de suprafață ale unei specii epistemice (falsitatea, rezistența la contraargumente, non-justificarea etc.) nu delimitează cu succes delirurile de alte credințe iraționale sau de alte manifestări ale bolii mintale, cum ar fi confabulațiile, obsesiile etc.[7] Iraționalitatea delirurilor nu este diferită de iraționalitatea credințelor cotidiene, delirul se află într-un continuum cu credințele iraționale.[7]

Discuții

Istoria corelației delirului cu rațiunea poate explica, cel puțin parțial, existența perspectivei doxastice și asumarea ei ca punct de vedere oficial, dominant. Aceeași istorie poate, de asemenea, să explice și îndoiala față de această abordare. Punctele de vedere

interdisciplinare pot ordona mai riguros argumentele, permițând, de multe ori, ieșirea din situațiile paradoxale și formulând constrângeri cu caracter pragmatic. Este interesant că influențele conceptuale din diverse direcții de gândire par să fie vechi, permițându-ne să presupunem existența unei interdisciplinarități implicite. Mulți filosofi sau teologi s-au ocupat de nebunie, mulți medici s-au ocupat de filosofie, medicina însăși a integrat, în diverse etape ale evoluției ei, viziuni mai ample decât cea somatică, dominantă în ziua de azi. Interdisciplinaritatea în psihopatologie, fără a fi confundată cu un ecumenism epistemologic ieftin, devine tot mai sistematică și tot mai nuanțată, integrând idei nu doar din ariile ei specifice, dar și din fenomenologie, antropologie, neuroștiințe etc., formulând una dintre cele mai promițătoare oferte, în buna parte ca răspuns la tendințele reduționiste și simplificatoare.

Dezbaterea asupra delirului este reprezentativă pentru dezbaterea, în ansamblu, asupra psihopatologiei. Analiza propusă de Bortolotti în legătură cu raționalitatea discursului delirant este un exemplu de abordare interdisciplinară constructivă, în care, din direcție filosofică, se pune la îndoială delimitarea conceptuală “oficială” a delirului, oferind, astfel, ocazia de a se reflecta mai nuanțat asupra naturii acestui fenomen psihopatologic.

Concluzii

Dialogul interdisciplinar oferă, în mod atractiv, perspective acoperitoare și riguroase, uneori inedite, care pot spori cunoașterea. Ar fi util, pentru universalizarea și pentru mai buna comunicare a conceptualizării din psihopatologie să se admită sprijinul acestui tip de demers și să se ia în considerare nuanțările și ipotezele oferite în cadrul acestuia.

BIBLIOGRAFIE:

- American Psychiatric Association. (2000). *Manual de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale DSM–IV–TR*. Asociația Psihiatrilor Liberi din România.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth edition. DSM-5*.
- Ile, L., Romoșan, R., Romoșan, F., Bredicean, C., Al Ghazi, L., Papava, I. (2011). *Delusions and beliefs – an endless debate*. Romanian Journal of Psychiatry, vol. XIII, No.1, p.7-12.
- Berrios, G. (1997). *The history of mental symptoms*, Cambridge University Press.
- Jaspers, K. (1997). *General Psychopathology*. The Johns Hopkins University Press.
- Embree, L. (2007). *Analiza reflexivă. O primă introducere în investigația fenomenologică*. Casa Cărții de Știință.
- Bortolotti L. (2010). *Delusions and other irrational beliefs*. Oxford University Press.

THE SOCIALIZATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Lioara-Bianca Buboiu, PhD Candidate, University of Oradea

Abstract: How is the process of socialization of a child with disabilities? Is this different from the child without disabilities? What are the issues raised in front of socialization?

The large number of children who are born annually with disabilities, whatever their causes (poisoning with various substances, genetic factors, maternal substance abuse, etc) raises many difficulties to the parents regarding the upbringing, education and care.

Policies promoted internationally on the Rights of Persons with Disabilities were adopted by our country, aiming at implementation by creating optimal conditions, as close to normality, in terms of growth, education and socio-professional integration of this category of people.

In the broad sense, the concept of socialization means to transform a being asocial in a social being, inoculating ways of thinking, feeling, acting, by internalizing norms, values and learning social rules, is a process through which a human being becomes a member of a society.

Family and school are the most important agents of socialization. Primary socialization is directly related to one of the basic functions of the family, namely raising and educating children. School continues the socialization process started by the family, representing a formal framework for acquiring the skills necessary to integration, coexistence with others, being also an incentive for those who fall into normalcy to accept living with diversity.

Keywords: socialization, disability, family, school, social group

Personalitatea umană este supusă pe parcursul întregii vieți unui amplu proces de transformări și retransformări, toate vizând același scop și anume: adaptarea individului la medii și contexte variate. Trăind în realitate, definită ca „o calitate a fenomenelor pe care le recunoaștem ca independente de voința noastră” (Berger & Luckmann, 2008, p.9) subiectul uman se supune involuntar unui „proces psihosocial de transmitere – asimilare a valorilor, atitudinilor, concepțiilor sau modelelor de comportare specifice unui grup sau unei comunități, în vederea formării, adaptării și integrării sociale” (Dicționarul de sociologie, 1998, p.586). Această adaptare nu poate fi realizată decât în contextul socializării (Rusnac, 2007) respectiv acel „amplu proces de interacțiune socială prin care individul dobândește cunoștințe, valori, atitudini și comportamente necesare pentru participarea efectivă la viața socială” (Mihăilescu, 2000, p.96). Ființa umană ca entitate biologică și psihologică este puternic „socializată” și „culturalizată” (Boudon, 1997).

Mecanismul de realizare al socializării este învățarea socială, definită ca „proces de asimilare a experienței sociale, manifestat prin schimbări în conduită” (Vlăsceanu, 1998, p.321) a cărei rezultate sunt optimizarea integrării indivizilor în grupuri, în societate și prin urmare o funcționare optimă a întregii societăți. Învățarea socială are drept subiecți indivizi, grupuri, organizații, societăți, iar obiectul ei îl reprezintă *experiența*, fie ea individuală sau colectivă, tradusă sub forma cunoștințelor, normelor, regulilor, valorilor promovate și acceptate la nivel social (Vlăsceanu, 1998). Prin procesul de socializare personalitatea biologică este transformată în personalitatea socială, transformare ce se sprijină pe un model cultural denumit „sociotip” sau „personalitate de baza” (Kardiner, 1969), concept ce desemnează „o configurație psiho-socio-culturală comună membrilor unei anumite societăți,

care reprezintă un tip ideal, exemplar pentru o societate, tip în jurul căruia se manifestă variantele particulare ale personalității concrete” (Chipea, 2000, p.108).

De la naștere și pe tot parcursul vieții, subiectul uman, indiferent de condiția lui de normalitate sau abatere de la aceasta, este supus numeroaselor influențe, transformări și retransformări în acord cu, valorile promovate și acceptate la nivel social, pe care le dobândește fie în mod spontan în cadrul interacțiunilor umane, fie într-un cadru organizat pe baza unor scopuri dinainte stabilite (Berns, 2012). Aceste scopuri vizează (Constantinescu&Constantinescu, 2007, p.119):

- dobândirea unor abilități necesare pentru a trăi în societate (să salute, să fie punctual, etc);
- dezvoltarea abilităților de a comunica eficient cu ceilalți;
- interiorizarea valorilor de bază și a credințelor fundamentale ale societății;
- dezvoltarea eu-lui propriu – dobândirea capacității de a se percepe pe sine ca entitate distinctă, deosebită de toate celelalte lucruri și de ceilalți oameni.

Socializarea copilului cu dizabilități are același obiectiv cu socializarea copilului fără dizabilități - „transformarea organismului biologic în ființă socială” (Chipea, 2000, p.108), prin parcurgerea acelorași etape care însă suferă o serie de transformări și adaptări în funcție de tipul, gradul și limitările impuse de deficiență.

Persoanele cu dizabilități „trebuie formate pentru a desfășura o viață socială de calitate”(Blândul, 2007,p.11), iar acest fapt ridică numeroase dificultăți în fața părinților în ceea ce privește creșterea, educarea și îngrijirea lor (Fraser, 2003).

Copilul cu dizabilități este parte integrantă a societății, de aceea se impun cu necesitate măsuri care să-I permită accesul la aceasta prin intermediul unui adecvat proces de socializare, normalizare, adică „sanse egale”. Pentru a face față cu succes cerințelor și așteptărilor formulate de societate și ceilalți actori sociali, pentru a realiza o bună relație individ-societate, dizabilul trebuie să beneficieze cât mai de timpuriu de o intervenție individualizată specifică dizabilității sale, de participare la activități de grup (Gherguț, 2007). Prima experiență socializatoare a oricărui copil se realizează în cadrul familiei unde suferă influențele formative ale părinților , pe care le „internalizează profund în structura personalității lui”(Chipea, 2000, p.109), atitudinile, valorile transmise de către părinți reprezentând baza viitoarelor relații cu lumea externă (Hess&Shipman, 1965).

A crește, educa, socializa un copil cu cerințe educative speciale, nu este tocmai ușor, momentul cel mai dificil pentru familie fiind probabil cel al comunicării diagnosticului(Heiman,2002), când părinții sunt încercați de o gamă largă de sentimente, de la cele de neacceptare, vinovăție până la teama de boală. Dizabilitatea, în funcție de tipul și gradul ei, produce numeroase modificări și ridică în fața părinților și a celorlalte instanțe socializatoare diverse probleme . Prezența ei are adesea repercursiuni asupra funcționării și coeziunii familiei, iar „problemele psihosociale generate de persoana bolnavă au impact asupra întregului sistem familial” (Oșvat, 2012, p.16), armonia căminului fiind zdruncinată și având numeroase repercursiuni asupra vieții afective, asupra imaginii de sine, precum și asupra perspectivelor de viitor (Vasile, 2007).

Dizabilitatea, definită conform *Clasificării internaționale a funcționării, dizabilității și sănătății*, ca „fiind termenul general pentru pierderile sau devierile semnificative ale

funcțiilor sau structurilor organismului, dificultățile individului în executarea de activități și problemele întâmpinate prin implicarea în situații de viață” (Hotărârea nr. 1175/2005, p.7), constituie un factor de stres pentru familie și are consecințe pe termen lung în ceea ce privește bunăstarea ei (Seltzer, Greenberg, Floyd, Pettee&Hong, 2001).

Copiii cu dizabilități sunt realități ale societății noastre, creșterea și educarea lor, pregătirea pentru statutul de adult sunt probleme cu care un număr din ce în ce mai mare de familii se confruntă, adesea aflându-se în impas, neștiind cum să procedeze, care sunt cele mai adecvate metode și mijloace pentru o socializare adecvată, pentru o pregătire optimă, în limitele impuse de diagnostic, în vederea integrării socio-profesionale.

Abordări teoretice privind socializarea

În literatura de specialitate abordările teoreticienilor în ceea ce privește socializarea sunt diferite. Astfel:

- a) Perspectiva funcționalistă- abordează socializarea ca un proces integrativ-adaptativ, ce are la bază asimilarea normelor și valorilor sociale;
- b) Perspectiva integraționistă – acordă un rol semnificativ grupurilor sociale, considerând adaptarea individului într-o anumită societate ca fiind mediată de diverse grupuri. Prin socializare individul „achiziționează comportamente grupale și, în genere, concret istorice care-l fac apt să trăiască într-o societate dată” (Roșca, 2008, p.68).
- c) Perspectiva antropologică atribuie muncii rolul de prima instanță socializatoare;
- d) Perspectiva psihosociologică pune în centrul atenției întreaga personalitate a ființei umane, pornind de la aspectele de dezvoltare cognitivă, afectivă, volitivă, atitudinală, cu un accent deosebit pe aspectul relațiilor interpersonale și al comportamentelor de grup. Ființa umană este „rezultatul unui proces social continuu de interacțiune ce i-a dat posibilitatea să-și dezvolte o identitate, un ansamblu de idei și o gamă de depinderi ce-i permit o participare activă în societate” (Constantinesc&Constantinescu, 2007, p.119).
- e) Perspectiva sociologică pune un accent deosebit pe ideea de normalitate a vieții sociale. Aceasta normalitate este definită de Dicționarul de sociologie drept „starea de conformitate cu un sistem de valori și norme pe care el însuși sau un evaluator din exterior le-a formulat”. Societatea ca întreg nu poate funcționa în afara acestei normalități, ei atribuindu-se responsabilitatea funcționării adecvate a structurilor sociale ca „elemente esențiale ale realității cotidiene” (Berger&Luckmann, 2008, p.52), deoarece prin intermediul ei fiecare societate își realizează modelul normativ și cultural. „Internalizarea sistemului valorico-normativ în conștiința fiecărui membru al societății “reprezintă finalitatea de bază a socializării (Roșca, 2008, p.68)

Tipuri de socializare

La naștere copilul nu este un subiect socializat, dar dispune de o „predispoziție pentru sociabilitate”(Berger&Luckmann, 2008, p.177), urmând a deveni ulterior membru al societății căreia îi aparține. Aceasta apartenență va fi dobândită treptat, fiecare individ urmând a trece „printr-o succesiune temporală, în cursul căreia el este antrenat să participe la dialectica societății”(Berger&Luckmann, 2008, p.177).

În funcție de factorii socializatori, precum și de vârsta la care se realizează acest proces, literatura de specialitate consemnează trei forme principale de socializare: primară, secundară și continuă (Chipea, 2000).

1. *Socializarea primară sau de bază* - este prima și cea mai importantă formă de socializare cu care copilul intră în contact, constituind baza socializării secundare. Ea se desfășoară în primii ani de viață, în mediul familiar, acesta fiind primul mediu de interacțiune al copilului, un mediu caracterizat de o mare încărcătură emoțională.

Familia permite „desprinderea regulilor de comportare, a normelor și valorilor ce pot fi asimilate la vârste mici și care constituie bagajul informațional și afectiv al oricărui individ” (Voinea, 1993, p.63). În cadrul socializării primare, lumea socială cu care copilul intră în contact este oarecum „filtrată prin prisma alților semnificativi și a părinților” (Berger&Luckmann, 2008, p.179), copilul interiorizând modelele, normele, valorile, regulile oferite de aceștia.

Etapă copilăriei în cazul unui copil cu probleme este momentul crucial în care sunt luate decizii importante legate de intervenția terapeutic-recuperatoare cu influențe majore asupra nivelului și calității viitoarei integrări școlare și sociale (Blândul, 2007).

2. *Socializarea secundară*. Socializarea individului uman nu se reduce strict la perioada copilăriei ci se realizează și în etapele următoare ale dezvoltării sale, prin „însușirea normelor care reglementează relațiile copilului cu egali săi (frați, surori, prieteni, colegi, rude, etc)” (Chipea, 2000, p.109), având drept scop formarea, dezvoltarea și armonizarea personalității individului în concordanță cu cerințele societății în cadrul căreia trăiește, se dezvoltă, îndeplinește roluri și ocupă anumite statusuri sociale. Socializarea secundară se caracterizează prin interiorizarea unor „sublumi”, văzute ca „realități mai mult sau mai puțin închegate, caracterizate prin componente normative, afective și cognitive (Berger&Luckmann, 2008, p.189). Acest tip de socializare nu se mai realizează strict în universul familiar ci prin contactul direct al subiectului cu alți indivizi, cu grupuri, cu instituții, fiind o socializare desfășurată mai ales într-un cadru formal cum este cel al instituțiilor de învățământ, fiind o socializare pe care Goodman o identifică cu „învățarea formală”. În această etapă a socializării copilul cu dizabilități se confruntă nu de puține ori cu diverse obstacole în ceea ce privește integrarea, fiind adesea stigmatizat, evitat, etichetat (Chelemen, 2007). Socializarea secundară reprezintă o continuare a socializării primare mergând în paralel cu intervenția individualizată începută în etapa anterioară și care cunoaște acum noi deschideri și totodată noi probleme în special atunci când vorbim de integrarea copilului într-o școală de masă, adică de educație incluzivă.

Dacă în socializarea primară caracterul cunoașterii se interiorizează în mod automat, în socializarea secundară el trebuie „întărit prin tehnici pedagogice specifice, clarificat” (Berger&Luckmann, 2008, p.195). Climatul afectiv din cadrul familiei se schimbă, noii etape de socializare fiindu-i caracteristice relațiile de *instrumentalitate* și *neutralitate afectivă*, copilul fiind oarecum forțat să adopte atitudini și comportamente dezirabile și acceptate de ceilalți membri ai grupului, de societate (Chipea, 2000).

3. *Socializarea continuă (a adultului)* se realizează pe tot parcursul vieții subiectului uman prin expunerea sa la variatele influențe ale mediului social (reguli morale, mass-media, opinia publică, tradiții, etc).

Alături de socializarea primară, secundară și continuă în literatura de specialitate mai sunt descrise și alte forme ale socializării :

-*socializare pozitivă* sau reușită tradusă printr-un grad mare de concordanță între realitatea obiectivă și cea subiectivă (Berger&Luckmann, 2008)- vizează o conformare a individului la valorile modelului social-normativ și cultural promovat la nivelul unei societăți. Acest conformism sporește gradul de coeziune al grupului, asigurându-se o bună funcționare a întregului sistem.

-*socializarea negativă sau nereușită* – presupune existența unei neconcordanțe între realitatea obiectivă și cea subiectivă tradusă printr-o opoziție față de ceea ce este acceptat și promovat la nivel social. O socializare complet nereușită este foarte rară, fiind „limitată doar la cazurile individuale în care nici măcar socializarea minimală nu reușește, din cauza vreunei patologii extreme” (Berger&Luckmann, 2008, p.220). Această formă de socializare în anumite circumstanțe poate constitui o cale de progres, de schimbare socială (Jude, 2003), fiind întâlnită în anumite grupuri izolate sau subculturi.

-*socializarea anticipativă* – pregătește individul pentru viitoarea viață socio-profesională, pentru perioada când va ocupa anumite statusuri și va îndeplini roluri în cadrul societății. Pentru a putea face față cu succes viitorului, subiectul uman trebuie să se pregătească, să-și însușească acele cunoștințe, priceperi, deprinderi, modele, norme, reguli pe care le reclamă viitoarea sa poziție socială.

Paralel cu socializarea întâlnim procesele de *desocializare* și *resocializare*, primul presupune izolarea fizică și socială a unei persoane și dezvățarea anumitor comportamente indezirabile social, iar al doilea, realizat concomitent cu primul, urmărește interiorizarea normelor, valorilor, comportamentelor promovate de noul sistem integrator (Chipea, 2000). Socializarea se realizează prin prisma agenților socializatori dintre care mai intens abordați în cazul copiilor cu cerințe educative speciale sunt: familia, școala și grupul social.

Agenți ai socializării: familia, școala, grupul social

Conform Dicționarului de sociologie familia este „un grup social ai cărui membrii sunt legați prin raporturi de vârstă, căsătorie sau adopțiune și care trăiesc împreună, cooperează sub raport economic și au grijă de copii”.

Familia a avut și are un rol extrem de important în viața fiecărui copil, ea reprezentând prima instanță socializatoare, primul contact al copilului cu lumea, locul unde cel mic găsește sau ar trebui să găsească sprijin, securitate afectivă, îndrumare adecvată. Intreaga devenire a ființei umane este marcată de anii copilăriei, lucru resimțit mai puternic în cazul copiilor cu dizabilități. Modul în care dizabilitatea este percepută diferă de la o societate la alta, fiind raportată la sistemul de valori și totodată la cultura promovate în societatea respectivă. Adeseori diversitatea duce la percepții sociale diferite, însoțite uneori de *stigmatizare*, ceea ce îngreunează stabilirea și adaptarea la relațiile interpersonale (Chelemen, 2007). În aceste condiții familia copilului cu cerințe educative speciale are un rol extrem de important, devenind mediator între copil și ceilalți actori sociali (Gherguț, 2007).

Atitudinile pe care familia, părinții le manifestă față de copilul dizabil, felul în care îl tratează, sentimentele pe care le arată influențează procesul socializării sale, deoarece ceilalți actori

sociali din vecinătatea copilului „vor prelua ceva din comportamentele pe care părinții le exteriorizează față de acești copii”(Chelemen, 2007, p.835).

Atitudinile de izolare ale părinților, ca expresie a dorinței de a proteja copilul prin ascunderea problemelor acestuia, reprezintă de fapt un mecanism de coping al lor, tradus prin negarea dizabilității (Chelemen, 2006) sau transformarea ei (Predescu, 2011). Aceasta izolare a părinților continuă adesea cu izolarea copilului fapt ce duce la limitarea socializării a cărei consecințe se vor traduce prin cultivarea timidității la copil, lipsa încrederii în forțele proprii, nesiguranță, retragere.

Astfel de sentimente sunt generate și de neacceptarea de către familie a copilului, care duce totodată și la tendințe de a evita realitatea, dificultăți în stabilirea relațiilor sociale, lipsă de inițiativă, sentimente de nonvaloare (Osterrieth, 1973).

Nu de putine ori, din dorința de a proteja copilul cu dizabilitate, membrii familiei ajung să dramatizeze reacția venită din partea unei persoane străine, și în încercarea de a masca realitatea , pun acea reacție pe seama unei răutăți gratuite, cultivând astfel celui mic convingerea că „lumea în care trăiește este rea”(Gherguț, 2007, p.317). In acest fel „copilul se obișnuiește să evite anturaje, i se cultivă teama de acestea, și cu cât înaintează în vârstă, cu atât condițiile externe devin pentru el mai stresante și în același timp mai prielnice pentru crearea unor complexe de inferioritate”, cu efecte negative în planul socializării (Pufan, 1982,p.90).

Reacțiile părinților în fața unui copil cu cerințe educative speciale sunt diferite. Literatura de specialitate prezintă o clasificare a tipurilor de părinți în funcție de reacțiile pe care le au vizavi de copii (Gherguț, 2007, apud Albu&Albu, 2000). Astfel:

1.*Părinți echilibrați* – sunt acea categorie care depășesc faza de negare destul de repede, acceptă dizabilitatea și își mobilizează resursele către procesul terapeutic-recuperator. Sunt părinții care trasează sarcini și copilului cu probleme, îl tratează egal, oferindu-i posibilitatea de a experimenta, reușind să cultive astfel sentimentul de utilitate, de ființă valoroasă. Acești părinți mediază foarte bine relația cu mediul exterior „menținând un climat de încredere și egalitate în sânul familiei și în societate”(Gherguț, 2007, p.317). In aceste condiții copilul se dezvoltă armonios, socializarea este cultivată în mod adecvat , iar șansele de a se integra cu succes în activități și relații sociale sunt mari.

2.*Părinții indiferenți* – sunt reci, ostili a căror comportament se traduce prin nepăsare, lipsa implicării emoționale, respingerea copilului, pedepsirea acestuia, toate cu repercursiuni negative asupra socializării celui mic care devine complexat, interiorizând un sentiment de neputință, inutilitate.

3.*Părinții exagerați*- sunt cei supraprotectori cultivând sentimentul de dependență, și acesta cu repercursiuni negative, dizabilul pus în diverse situații nu va putea să le facă față.

4.*Părnții autoritari*- impun reguli și nu acceptă abateri, copilul este ghidat în permanență și nu are posibilitatea de a-și asuma responsabilități, inițiative, nu poate decide și întreprinde în mod voluntar acțiuni, negându-i astfel dezvoltarea unor aspecte necesare în procesul de socializare și integrare.

5.*Părinții inconsecvenți* – sunt incapabili a adopta și menține o traiectorie clară privind creșterea și educarea dizabilului, fapt ce îi crează acestuia un climat de nesiguranță, neîncredere.

În cadrul socializării primare dezvoltarea, sub toate aspectele, este influențată pe de o parte de tipul și gradul deficienței de care suferă individul, iar pe de altă parte de caracteristicile mediului familial. Există studii referitoare la relația dintre nivelul intelectual al mamei și cel al copilului (Farran, Ramey și Campbell, 1980) care demonstrează că mamele cu un nivel intelectual scăzut crează un mediu familial și social mai puțin favorabil stimulării, dezvoltării intelectuale, afective și sociale a copilului.

Familia ca agent de socializare nu trebuie să piardă din vedere posibilitățile copilului, limitările lui, ea trebuie să adopte atitudini și să manifeste comportamente adecvate specificului deficienței, cautând o abordare optimă a copilului pentru a-l transforma într-un membru activ al societății din care face parte.

Politicile promovate la nivel internațional, privind drepturile persoanelor cu dizabilitati, au fost adoptate și de țara noastră care încearcă a implementa educația incluzivă prin integrarea copiilor cu dizabilități în școlile de masă, sporind astfel rolul socializator al școlii.

„Școala este un cadru formal, organizat, structurat, o „instituție socială care are îndatorirea directă de a insufla individului informații, deprinderi și valori pe care societatea le consideră importante pentru viața socială” (Chipea, 2000, p.122).

Integrarea se constituie în acest context ca o necesitate a socializării, iar succesul educației incluzive se traduce prin: atingerea obiectivelor din planul de intervenție personalizat, câștiguri în dezvoltarea individuală prin achiziționarea de cunoștințe, abilități prevăzute în curriculumul și programa învățământului de masă, prin crearea oportunităților de a interacționa cu colegii pentru a dobândi modele tipice de interacțiune socială (Cross, Traub, Hutter-Pishgahi&Shelton, 2004).

Pentru a-și exercita cu succes rolul în dezvoltarea copilului dizabil, integrarea școlară și educația incluzivă reclamă anumite condiții și cerințe specifice tipului și gradului de deficiență (Gherguț, 2007) precum: curriculum și resurse materiale adaptate, resurse umane special formate în munca cu astfel de subiecți, tehnologii de acces, crearea unui climat și a unei atmosfere favorabile, implicarea activă a copilului în sarcini diferite accesibile nivelului și tipului dizabilității sale.

Cu toate că există o serie de neajunsuri, cercetările demonstrează necesitatea educării copilului cu dizabilități alături de covârșnici (Cross, Traub, Hutter-Pishgahi&Shelton, 2004). Această educație se poate realiza în funcție de vârsta individului prin programe preșcolare oferite de societate, centre pentru astfel de copii, acasă, în grupuri sociale, biblioteci, etc, adică printr-o diversificare a mediilor și oportunităților existente la nivelul unei societăți (Smith&Rapport, 2001).

În școlile sau clasele unde există elevi integrați pot să apară momente de disfuncționalitate traduse sub forma unor atitudini sau manifestări necorespunzătoare din partea covârșnicilor, cu repercursiuni asupra copilului cu probleme. Educația incluzivă urmărește totodată și sensibilizarea membrilor grupului față de condiția colegului lor, schimbarea atitudinilor și comportamentelor neadecvate, cultivarea și interiorizarea valorilor morale sănătoase vizavi de diversitatea care ne înconjoară, precum și creșterea gradului de satisfacție al părinților în urma progreselor realizate de copil (Erwin, Soodak, Winton,&Turnbull 2001).

Grupul social îl plasează pe individ pentru prima dată într-un sistem social în care „normele nu transcend grupul, ci sunt, cel puțin parțial, o creație a grupului însuși”(Chipea, 2000, p.122). Grupul joacă un rol esențial în socializarea persoanelor cu dizabilități, atitudinile manifestate

vizavi de acesta îi pot facilita sau dimpotrivă îngreuna inserția socială. Stigmatizarea, etichetarea, ignorarea venite din partea grupului sunt manifestări indezirabile care frânează socializarea copilului cu ceinte educative speciale. Prin urmare se impune o educație sănătoasă a tinerilor prin cultivarea unor percepții reale și a sentimentelor pozitive, de acceptare a semenilor.

Concluzii

Socializarea copilului cu dizabilități parcurge aceleași etape de socializare: primară, secundară, continuă, precum socializarea unui copil tipic, însă întreg procesul se realizează raportat la tipul și gradul deficienței, la posibilitățile reale ale copilului. Spre deosebire de un copil fără probleme, socializarea dizabilului este susținută și întărită de intervențiile individualizate realizate de specialiști, de resurse materiale adaptate, de tehnologii de acces (Abrudan, 2007).

Anumite aspecte ale relațiilor umane, pe care un copil tipic le deprinde în mod automat, sunt învățate de subiectul cu cerințe educative speciale prin efort susținut, într-un interval de timp adeseori considerabil mai mare față de covârșnicul său, într-o măsură care uneori nu este suficientă pentru stabilirea optimă a interacțiunilor sociale.

Factorii socializatori precum familia, școala, grupul social, exercită influențe covârșitoare asupra devenirii umane, de atitudinile lor depinzând formarea imaginii de sine și totodată calitatea integrării și inserției socio-profesionale. Atitudinile promovate trebuie să fie pozitive manifestate sub formă de acceptare, stimulare, încurajare.

Eichetarea, stigmatizarea, neacceptarea, lipsa intervențiilor timpurii, a cadrelor didactice specializate, a resurselor materiale, a tehnologiilor de acces, curriculumului adaptat, a mediilor sociale adecvate, sunt doar o parte din problemele care se ridică în fața socializării unui copil cu dizabilități.

Condițiile oferite de instanțele socializatoare trebuie să fie optime, adaptate posibilităților copilului; valorile, normele, atitudinile promovate trebuie să dispună de finalitate practică, obiectivă fiind un punct de sprijin, o rampă de lansare a unor optime relații sociale.

Ca atare se impune cu necesitate promovarea politicilor incluzive, pregătirea adecvată a întregii societăți, sub toate aspectele, pentru acceptarea și conviețuirea în diversitate.

BIBLIOGRAFIE:

- Abrudan, C.,(2007). *Strategii de recuperare, compensare și integrare socio-profesională a persoanelor cu dizabilitate*; în Vademecum de psihopedagogie specială, Editura Universității din Oradea, Oradea.
- Berger, P., Luckmann,T.(2008).*Construirea sociala a realității*. Editura Art, București;
- Berns, R.(2012).*Child, family, school, community:Socialization and support:Cengage Learning*.
- Blândul,V.,(2007). *Introducere în problematica psihopedagogiei speciale*; în Vademecum de psihopedagogie specială. Editura Universității din Oradea, Oradea.
- Boudon, R.(coord.)(1997). *Tratat de sociologie*.Editura Humanitas, București.
- Chelemen,I.,(2006). *Impactul psiho-social asupra familiei ca urmare a dizabilității copilului*.

- Editura Universității din Oradea, Oradea.
- Chelemen, I.,(2007). *Stigmatizarea familiilor care au copii cu dizabilități.Abordări teoretice; în Cultură, Dezvoltare, Identitate.Perspective actuale*, Editura Expert, București.
- Chipea, F.(2000). *Familia contemporană.Tendențe globale și configurații locale*.Editura Expert,București.
- Constantinescu, M.,Constantinescu,C.(2007). *Dinamica sinelui și procesul de socializare; în Cultură, Dezvoltare, Identitate.Perspective actuale*, Editura Expert, București.
- Cross , A.F., Traub, E.K.,Hutter-Pishgahi, L.,& Shelton, G.(2004). *Elements of successful inclusion for children with significant disabilities. Topics in Early Childhood Special Education, 24 (3), 169-183.*
- Erwin, E.J., Soodak, L.C., Winton, P.J.,&Turnbull, A.,(2001).”*I wish it wouldn t all depend on me*”:*Research on families and early childhood inclusion*. In M.J. Guralnick(Ed), *Early childhood inclusion:Focus on change*(pp.127-158).Baltimore:Brookes.
- Fraser, M.,W.,(2003). *Risk and Resilience in Childhood, An Ecological Perspective*, NASW PRESS, 2nd Edition.
- Gherguț, A.,(2007). *Sinteze de psihopedagogie specială.Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Ediția a 2-a , Editura, Polirom, Iași.
- Hess, R.D.,& Shipman,V.C..(1965). *Early experience and the socialization of cognitive modes in children. Child development, 869-886.*
- Heiman,T.,(2002).*Parents of childrenWith Disabilities: Resilience, Coping, and Future Expectations*, în *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, vol.14, no.2, June, 2002.
- Jude, I.,(2003). *Sociologie și acțiune*. Editura Didactică și Pedagogică, București
- Kardiner, A.,(1969). *L individu dans la Societe*, Paris, Gallimard.
- Mihăilescu, I.,(2000). *Sociologie generală*, Editura Universității București, București.
- Osterrieth, P.,(1973). *Copilul și familia*. Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Oșvat,C.(2012). *Aspecte privind calitatea vieții în familiile copiilor cu dizabilități*,Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Predescu,L.,(2011). *Cu autismul la psiholog*. Editura For YoU, București.
- Pufan, C.,(1982). *Probleme de surdo-psihologie*.Vol.2, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Roșca, D.,(2008). *Familia și socializarea copilului I*. în *Analele Universității Spiru Haret*, Nr.2/2007, 3/2008, Editura Fundația România de Măine, București 6 HULD 6RFLRORJLH 3VLKRORJLH, 63.
- Rusnac,S.,(2007). *Preocupări contemporane ale psihologiei social*.Editura Editor,Chișinău;
- Seltzer,M.M., Greenberg,J.S., Floyd,F.J., Pettee,Y.,&Hong,J.(2001). *Life course impacts of parenting a chld with a disability. Journal Information, 106(3).*
- Smith, B.J.,& Rapport,M.J.K.,(2001). *Public policy in early childhood inclusion:Necessary but not sufficient*. In M.J.Guralnick (Ed.), *Early childhood inclusion:Focus on change (pp.49-68)*.Baltimore:Brookes.
- Vasile, D.L.,(2007).*Introducere în psihologia familiei și psihosexologie(ediția a 3-a)*. Editura Fundației România de Măine, București.
- Vlasceanu, L., Zamfir,C.(coord),(1998). *Dicționar de sociologie*. Editura Babel, București.
- Voinea, M.,(1993). *Sociologia familiei*. Editura Tipografia Universității București, București.

SOCIO-FAMILIAL FACTORS THAT LEAD TO JUVENILE DELINQUENCY

Keresztesi Arthur Attila (1), Dr., Gabriela Asofie (2), Dr., Jung Harald (1) Dr. – 1: Institute of Legal Medicine, Tîrgu-Mureş, University of Medicine and Pharmacy Tîrgu-Mureş; 2: University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş

Abstract: Introduction. Delinquency represents a complex social issue which results from the interactions between the individual and the environment. The purpose of this study is to identify individuals and socio-familial (IQ level, toxics, school abandonment) factors associated with the repeated committing of antisocial crimes.

Material and method. A retrospective study was made, containing minors forensic psychiatrically examined at the Institute of Legal Medicine Tîrgu-Mureş in the period 2009-2012. The inclusion criteria was age between 14 and 18 at the time of the crime.

Results and discussions. The mean age of the 290 minors included in the study was 14.93 ± 0.87 years, 88.3% of them being male. The most frequent antisocial committed act was theft, in 82% of the cases. The environment which they came from (rural/urban) is not significantly associated with committing crimes and the simple evaluation (organized/unorganized) of the familial environment revealed statistically significant differences regarding drug use and school drop-out. A reduced IQ (≤ 79) level was found at 35 minors, and a statistically significant correlation was found ($p=0.023$) between the high number of crimes (≥ 3) and the small IQ level. The school abandonment percentage was 56.5% at the time of the psychiatric forensic examination.

Conclusions: the minors who abandoned school are the most exposed to committing antisocial acts, and should be the target group in prevention programmes. The low intelligence level predisposes them to repeated acts, and in our opinion admission in a medical-educational institute (art.105 from the Penal Code) would be a both educational and preventive measure.

Keywords: juvenile delinquency, IQ level, theft, school dropout.

Introduction

It is known that teenagers go through great crisis of life: puberty and adolescence, which are leaps of situations transformations. These situations make them oppositionist and unhappy. [1] Intelligence is the most a critical aspect of personality, and it also plays a significant role in behavior determination.

Delinquency represents a complex social issue which results from the interactions between the individual and the environment, being nothing else then a series of illicit facts, no matter if they have or haven't a penal character. In addition to the primary reasons (biological) of juvenile delinquency, secondary reasons exist, that cumulated lead to personality and behaviour disorders, like school abandonment, home run away or crimes committing. [2]

Many studies have tried to identify the causes of juvenile delinquency, but no single pathway has been identified, although evidence in the recent literature supports the theory that some behavioural and lifestyle characteristics may increase the probability of delinquency. [3] Among these characteristics, mental health disorders, alcohol and other drug use, poor family status or child violence or abuse are included. [4, 5]

In a study [6] from 2012 conducted on 528 American juvenile offenders with and without intellectual disability (ID), the authors concluded that adolescents with intellect disability had committed more offenses against persons compared to adolescents without ID

and juvenile offenders without ID more often had problems in the relationship and alcohol/drugs domain, whereas juveniles with ID more often experienced problems in the domains of attitude, aggression and skills.

Some of the most important research on developmental theories on violence and aggression has emanated from the work of Moffitt [7] who categorizes antisocial adolescents according to their age of onset of deviant behaviour, in early starters vs. late starters. According to this theory early starters are more likely to develop into life-course persistent offenders rather than adolescent-limited offenders as with late starters.

The Romanian Penal system requires that all the juvenile delinquents with ages between 14 and 15 years old go through a forensic psychiatric examination, to determine the mental capacity to judge the nature and consequences of their own actions.

The purpose of this study was to find possible correlates between the IQ level, the environment which the juvenile delinquency came from (rural, urban, disorganized families, school dropout) and the illegal actions committed by the minors forensic psychiatrically examined at IML Tirgu Mures in the period 2009-2012.

Material and method

The data was collected from the files of forensic psychiatric examinations kept in the Institutes archive between the years 2009-2012, inclusion criterion was age between 14 to 18 years. Data was processed with the Epi Info software.

The data collected from the files for each of the 290 young people were: the committed social crime, the age of the person at the moment of the crime, the urban or rural provenience, if the person acted alone or was accompanied by someone, the number of committed acts, the IQ level (determined during the psychological examination), the use of toxic substances (smoking, drinking, drugs), school abandonment, the familial environment (organized/disorganized). The juveniles with more than one social act were included only once in the study, we cumulated the number of acts.

Results

Data analysis was performed with the Epi Info software, Chi square, 2 tailed p and Fishers exact test, with a confidence limit of 95% were used. A p value of <0.05 was considered statistically significant. Continuous variables are reported as mean \pm SD (standard deviation) and categorical variables as observed number of patients (percentage).

The mean age of the 290 minors, at the moment of committing the antisocial act, was 14.93 ± 0.87 years. Regarding the sex of the minors, 88.3% (256) were male and the rest of 11.7% (34) female.

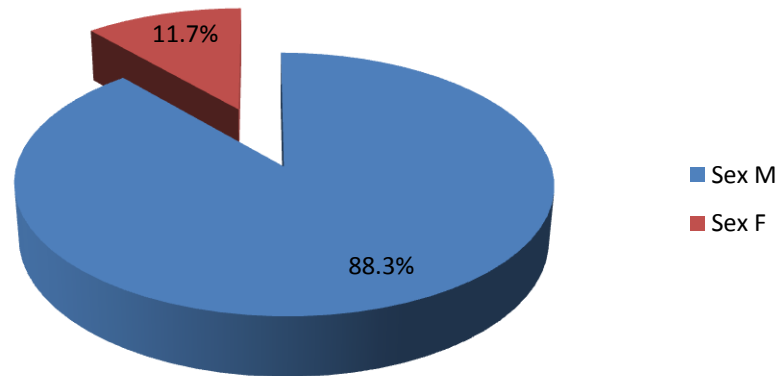

Figure 1. Sex distribution of the studied group

Analysing the group by their provenience environment, 48.3% (140) of them came from urban environment and 51.7% (150) from a rural one; the high number of committed crimes wasn't statistically correlated with the provenience environment, $p > 0.05$.

Regarding the antisocial acts, theft was the most frequent, with a majority of 82% of the total, followed by burglary 8.6%, rape with a little over 4.2%, moderate and minor injury 5.2% together.

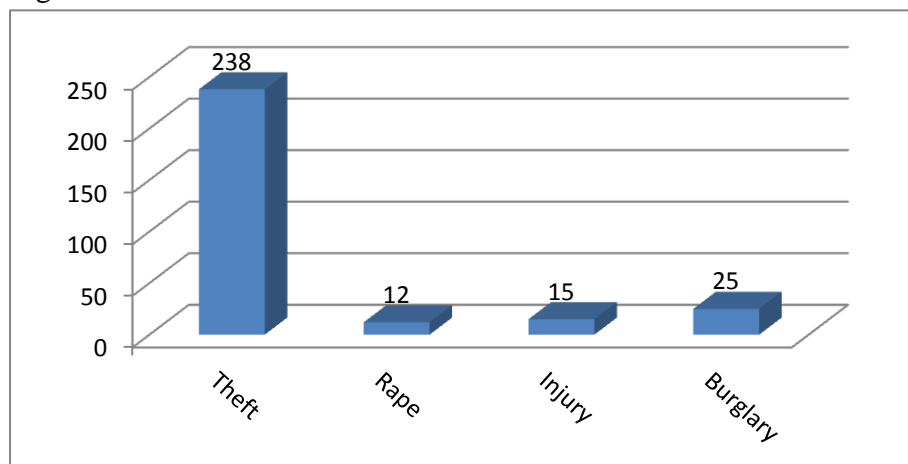

Figure 2. Antisocial committed acts incidence

The total number of antisocial acts committed by the 290 juveniles was 540 acts, with a mean of 1.86 act/minor, with a minimum of 1 act (encountered at 73.4% of them) and a maximum of 32 acts.

Greater attention being granted to the 39 minors with 3 or more antisocial acts, it was observed that almost a quarter of them had an IQ level under 79, with a statistically significant p value of 0.023, we can conclude that there is a correlation between the low IQ level and the high number of antisocial acts. Also the age of these 39 minors was between 14 and 15 years at 36 of them, the other 3 were between 16 and 17 years old. A statistically significant difference was calculated between the age and the high number of acts, $p = 0.037$

No of acts	Frequency	Percent
1	213	73.45%
2	38	13.10%
3	18	6.21%
4	5	1.72%
5	2	0.69%
6	3	1.03%
7	1	0.34%
8	2	0.69%
9	1	0.34%
10	1	0.34%
11	1	0.34%
12	1	0.34%
15	1	0.34%
17	1	0.34%
20	1	0.34%
32	1	0.34%
Total	290	100.00%

Table 1 Number of committed acts by the minors

Regarding the IQ levels, 35 (12%) children had an IQ level ≤ 79 , 22 (7.6%) children had an IQ level between 70 and 79, these being with liminal intellect, 12 (4.13%) of them had mild mental retardation with an IQ level between 50-69, and one girl (0.3% of the total) was with moderate mental retardation with an IQ level 40-50.

IQ	Group 14-15 years	Group 16-18	Total
120-139	0%	0%	0%
110-119	0%	0%	0%
100-109	0.4%	0%	0.3%
90-99	3.5%	6.3%	4.1%
80-89	84.1%	80.9%	83.4%

70-79	7,9%	6.3%	7.6%
50-69	3.5%	6.3%	4.1%
20-49	0.4%	0%	0.3%
0-19	0%	0%	0%

Table 2. IQ levels of the entire group

Starting from the idea that children with a subnormal intellect $IQ \leq 79$ are predisposed to committing a higher number of antisocial acts, out of the 35 children with lower than normal IQ, 14 (40%) of them committed more than 1 crime.

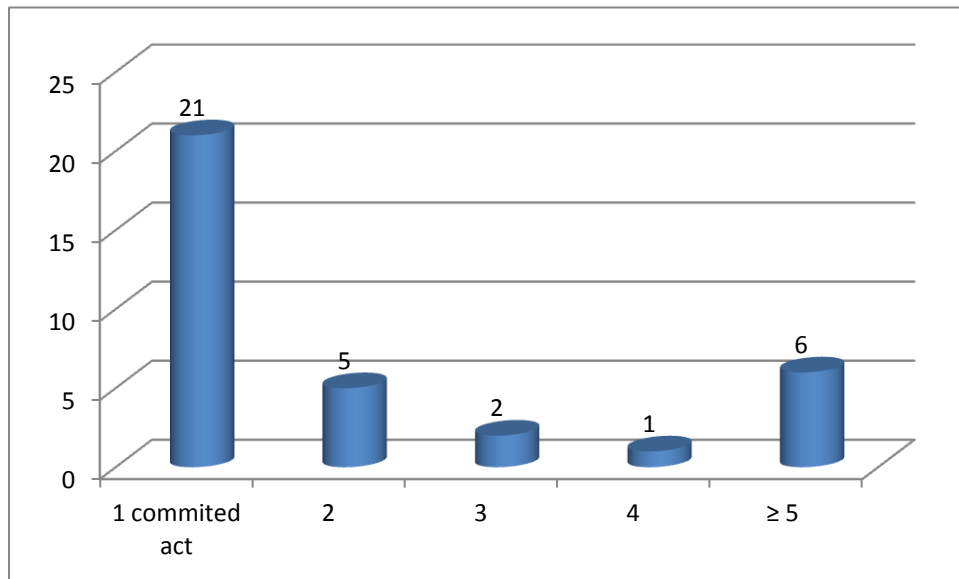

Figure 3. Number of antisocial acts of the minors with IQ level lower than 79

Referring to the number of accomplices, in 43.7% (127) of the cases the minors acted alone, 53.1% (154) of them acted together with one other person, 4 of them had 2 accomplices and 5 of them had 3 accomplices. The presence of accomplices did not correlate statistically significant with the IQ level, $p = 0.506$, out of the 163 minors which did not act alone, only 22 of them had an IQ level lower than normal.

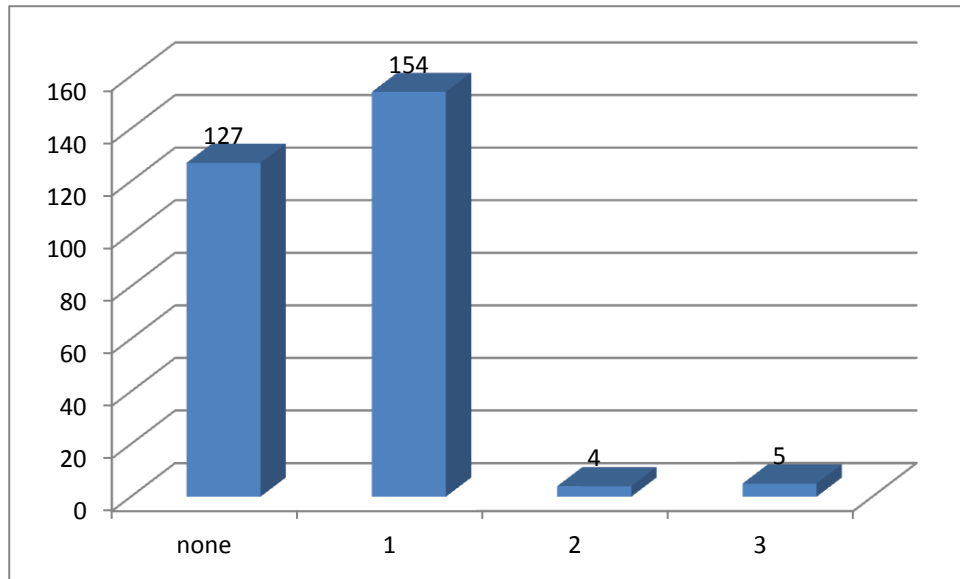

Figure 4. Number of accomplices

Dividing the studied group by age criteria, in the first group we included children with ages between 14 and 15 years old and in the second group, children between 16 and 18 years old. 78.3% of them were in the first group and the rest of 21.7% in the second group.

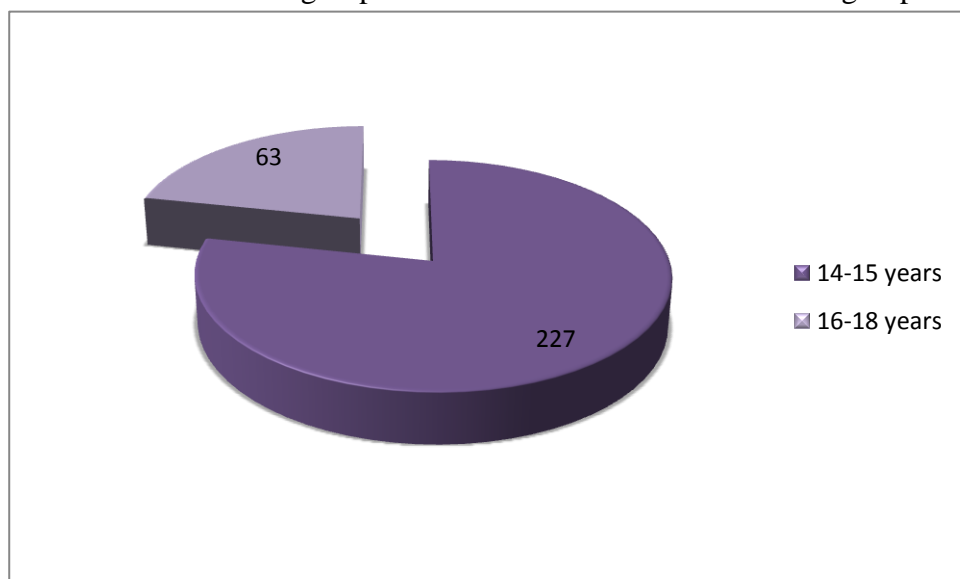

Figure 5. The studied group divided by age criteria

The first group, composed out of children with ages of 14 and 15 years old, was examined, looking to find possible correlations between their IQ level (IQ under 79) and the declared drugs and alcohol use, the presence of accomplices and the high number of committed social acts (≥ 3). A highly statistical significant difference was found between the IQ level and the high number of social acts, children with low IQ being more exposed to repeating crimes ($p=0.008$).

	No of social acts ≥ 3		
IQ ≤ 79	0	1	Total
0	173	27	200
Row%	86.50%	13.50%	100.00%
Col%	90.58%	75.00%	88.11%
1	18	9	27
Row%	66.67%	33.33%	100.00%
Col%	9.42%	25.00%	11.89%
TOTAL	191	36	227
Row%	84.14%	15.86%	100.00%
Col%	100.00%	100.00%	100.00%
Chi-square			0.008

Table 3.14-15 years old group IQ level and number of committed social acts

Inspecting the minors by the familial environment which they came from, 118 (40.7%) of them came from disorganised families, in which at least one of the parents was missing from different reasons (divorce, decease, run-away) and the rest of 80 (59.3%) came from organized families, no significant difference was noted between the familial environment and the higher number of acts, IQ level or accomplices ($p > 0.05$), but a significant correlation was observed between the children who came from a disorganised familial environment and the school drop-out ($p = 0.03$) and drug use ($p = 0.008$).

Regarding the school abandonment of the 290 delinquents, in this study 56.5% of them, at the time of the forensic psychiatric examination, had abandoned school. A statistically significant correlation was found between the low IQ level and the school abandonment, but this was to be expected. Also the minors who abandoned school had a significant higher crime rate ($p = 0.0004$) and were more often accompanied by at least another person during the offence ($p = 0.023$).

Discussions

Due to the particular requirement of the Romanian Penal System that all young people aged 14 – 15 years (until their 16-th anniversary) must undergo a medico-legal psychiatric examination in order to determine their judgment capacity (discernment), we were able to capture the entire juvenile delinquency phenomenon of this age in the area served by our institute (Mures County, Romania, aprox. 580,000 inhabitants) and in the selected period of time (2009 – 2012).

The relationship between intelligence and antisocial behaviour is still controversial. It has been stated that IQ affects the likelihood of delinquent behaviour through its effect on school performance and that the relationship between intelligence and delinquency is at least as strong as that between official delinquency and either class or race [8]. From a structuralist perspective, delinquent behaviour is a consequence of social institutional practices rather than of individual characteristics: the correlation of IQ with delinquency is not because IQ exerts any casual influence on delinquent behaviour but because it may be selected by some institutions as a criterion for different treatment [9]. Our study revealed a shift of the IQ levels of the juvenile offenders towards the low average range (IQ = 80-89, more than 80%) compared to the general population (average IQ 90-109), consistent with similar findings in a study performed in Bucharest (Romania) in the period 1995 – 1997 [10]. We also noted a significant higher percentage of repeated criminality in children with borderline intellectual functioning and mild mental retardation (IQ lower than 80) compared to children with low average and average intelligence. Wilson and Hernstein concluded about a clear and consistent link between criminality and low intelligence when comparing the two groups: offenders and non-criminals [11]. We support the idea of an indirect influence of IQ on delinquency, mediated by frustrating school experiences; academic paucity and breakdown are associated with delinquency. In our group of delinquents, 56% abandoned school education, the percentage is much higher than the one in general population of the same age group (15 – 17%).

Use of public health prevention programs may be particularly well-suited to the early childhood developmental period. By concentrating on early, modifiable risk factors, health professionals can play a greater role in secondary and tertiary prevention. This symbolizes a new and exciting interface between the contributions of scientists, educators, and practitioners alike, and may help address the long-standing public health concern of how to prevent violence [12]

Conclusions

Juvenile delinquency is gender-related (high majority of male offenders) and poor school performance is strongly associated with this phenomenon.

Family influence needs to be explored in a more complex way; the simply organized or disorganized family structure is not relevant for the criminal conduct of the children.

Low intellectual development is a predictive factor for future chronic offending. Medico-educational enrichment programs might help to counteract any influence of intellectual impairment on predilection of young people to commit repeated crimes.

REFERENCES:

Lupu C, Tocea C. Child and adolescent neuropsychiatrist position in juvenile forensic psychiatric services commissions. Aspects in the history of our work in this area. *Journal for Neurology and Psychiatry of Child and Adolescent in Romania* 2006; 154.

Pasca MD. Infractorul minor si reintegrarea sa in societate. Editura Ardealul 2005; 7-10.

- Cropsey KL, Weaver MF, Dupre MA. Predictors of involvement in the juvenile justice system among psychiatric hospitalized adolescents. *Addictive Behaviors* 2008; 33:942–948.
- Kalb G, Williams J. Delinquency and gender. *Applied Economics Letters* 2003; 10: 425–429.
- Tremblay RE, LeMarquand D. *Child delinquents: Development, intervention, and service needs*. Sage Publications 2001; 137–164.
- Asscher JJ, van der Put, Geert Jan J.M. Stams. Differences between juvenile offenders with and without intellectual disability in offense type and risk factors. *Research in Developmental Disabilities* 2012; 33.
- Moffitt, TE. Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behaviour: A developmental taxonomy. *Psychological Review* 1993; 100:674–701.
- Hirschi T, Hindenlang MJ. Intelligence and delinquency – a revisionist review. *American Sociological Review* 1977; 42 (4): 571-587.
- Menard S, Morse BJ. A structuralist critique of the IQ/delinquency hypothesis: theory and evidence. *American Journal of Sociology* 1984; 89 (6): 1347-1378.
- Voicu – Minea P. Family anomie and juvenile delinquency in post-communist Romania. 1999, Open Society Institute, Electronic Publishing Program
<http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001057/01/57.pdf>, downloaded 2013.
- Wilson JQ, Herrnstein RJ. *Crime and Human Nature*. New York: Simon and Schuster 1985.
- Tremblay RE. Development of physical aggression from early childhood to adulthood. In R. E. Tremblay, R. G. Barr, & Peters RDeV (Eds.), *Encyclopedia on early childhood development*. 2002; 1–6.

SOCIAL WORK BETWEEN GLOBALIZATION AND RESPECT FOR CULTURAL SPECIFICITY

Emilia-Maria Sorescu, Asssit. Prof., PhD., University of Craiova

Abstract: As a modern profession that adapts to very different social, political and cultural contexts, the social work must respond to a lot of specific problems encountered in a certain society at a particular time, but in a professional manner, without losing its identity. At this moment, the evolution and the shape of the social work are influenced by the globalization, and at the same time is a factor of globalization itself.

This article analyses the aspects of social work that are influenced by globalization, such as the understanding of the social problems and needs, the social work theories and practice, the legislation in the field and the social work education. There are emphasized the importance of keeping the cultural sensitivity, of the adaptation to the local conditions, and the ways in which the social work contributes to the occurrence and development of some elements of globalization.

Keywords: social work, globalization, social context, cultural sensitivity, indigenization.

Since the 90s began to be published essays, studies, books on globalization and its relation with the welfare state, in general, and the social work, in particular. This means that a link exists indubitably and that it raises a lot of questions.

This article is divided in four parts. First part is dedicated to globalization in general and in relation with the welfare state, the second part is about the social work profession. The subject of the third part is the changes in the social work as a consequence of globalization (theory, practice, legislation, role, education and training). A distinct part, the fourth, is talking about the social work as agent of globalization.

Globalization and welfare state

Globalization is a complex concept and phenomenon, including many dimensions: economic, political, demographic, social and cultural. People, as well as the processes at them are part suffering international influences. The term itself is the subject of debates and many definitions. (Al-Rodhan and Stoudmann, 2006, Pugh and Gould, 2000). "Globalization is a term describing a growing interconnectedness and integration of economies across national borders, through the movement of capital, goods, services and technology, and also involving the diffusion of social, cultural and political ideas" (Healey, 2008, p. 16). The concepts as interconnectedness, integration, communication, circulation, global are key words in the discourses about the subject. The space and time are compressed: means of transport are very fast and widely accessible, the electronic communication takes place instantly, cancelling the huge distances, and the information travels with an unprecedented speed. The same information is available thanks to the Internet anywhere in the world, one of the consequences being that a lot of practices and policies are taken sometimes successfully, sometimes as an artificial overlay, which itself becomes source of many problems, instead of solving them. Not only the economy, money, transport, communications, trade, politics, ideas and cultural practices, social protection, but also ecosystem constitutes topics relating to globalization. From this point of view, some effects of the globalization put in danger the

survival of the Earth and the humanity itself, if it will be not appropriately addressed. (Sahtouris, 2000) Having a lot of important implications for human well-being, it is obviously that this phenomenon affects the social work evolution.

Is the globalization good or bad? There are a lot of arguments pro and contra, but this is not our study concern. We take the globalization as a reality, whether we like it or not. Genschel (2004) analyses three stories about the globalization–welfare state nexus: globalization theory (globalization as the cause of the chronic crisis of the welfare state), globalization sceptics (globalization is not part of the things that cause the welfare crisis) and revisionism (globalization as a consequence of the welfare state crisis, and part of the solution). It is important how we conceive this phenomenon because by this it depends how we will act: will we surrender to globalization, will we disregard it, or will we encourage it? The studies about this subject are not conclusive, but we agree with Genschel (2004, p. 633): “In this sense at least, globalization may indeed push towards ‘one world of welfare’,” and certainly, the social work occupies a very important role in this world.

Many studies reflect the analysts' concern regarding the way in which the welfare state is affected by globalization. (Genschel, 2004, Gizelis, 2005, Jacoby & Meunier, 2010, Pineda & Natarajan, 1999, Pugh & Gould, 2000, Suter, 2003, Sklair, 2009, Went, 2004, Williams, 1999). Some consider that the globalization poses a major challenge to the welfare state, while for others the main challenges are not external in nature, but domestic. For example, “demographic changes such as an aging population can indeed impose severe constraints on the ability of European states to maintain their current levels of welfare spending” (Gizelis, 2006, p. 141). It is about changes in demographic patterns, in social norms and in economic area. The demographic change includes the increasing participation of women in the labour force, the extended longevity of the European populations, combined with lower fertility, partially due to the increasing numbers of divorces and lower rates of marriage. The changes in social norms permitting non-traditional forms of households, e.g., single parent households, cohabitations create new challenges. In economic area, European states are confronting with increasing rates of unemployment (Gizelis, 2006, p. 144-145), crisis, inequality of incomes generating “problems of social exclusion and poverty that affect all countries to greater or lesser degrees, and the social polarization and potential and actual social disorder they produce are conditions of modern living that transcend individual nations.” (Penna, 2000, p. 110)

Others are preoccupied with the understanding in a paradigmatic way of the phenomenon. Ardalan analyses the theoretical views about the relation between state and globalization and discusses four paradigms and their views with respect to the nature of globalization and state. “The functionalist paradigm views globalization and state as eroding state power, the interpretive paradigm views globalization and state as maintaining overall state power, the radical humanist paradigm views globalization and state as dividing the power of state, and the radical structuralist paradigm views globalization and state as the domination of stronger over weaker states” (Ardalan, 2012, p. 248). This kind of approach creates the frame for an orderly analysis, despite the risk to be reductionist and limiting. In our analyses we agree with an eclectic approach, based primarily on the functionalist perspective.

Many are agree that the globalization erodes the existing arrangements for welfare, as well as other arrangements of the society. The growing of the taxes, prices and production's costs, the changes in the consumption increase the social exclusion, the gap between riches and poorer, as well as the need for welfare. In the same time, there is a pressure to reduce the resources available to meet these needs (Pugh and Gould, 2000, p. 125; Penna, 2000). Distinguishing between the globalization of first wave, started immediately after the Second World War, based on the human rights, on the promotion of freedom of trade, of the development of social work and of the concept of social responsibility, Trevillion notices that the globalization of the second wave, is antagonistic to social responsibility because this always leads to increased social costs. (Trevillion, 1997). The welfare state philosophy was affected, and neoliberalism seems to be the central and dominant ideology of the globalization, that presumes that the power of the state must be minimal in order to preserve the liberty of individuals, and that the free market provides the most efficient basis for social and economic reproduction (Penna, 2000, p. 113). The social work proposes a very different ideology, as Maureen Willson shows in Healey (2008, p. 20). If the neoliberalism sustains: free market economy, survival of the fittest, globalism, privatization, competition, corporatization, modernization, economics of supply and demand, targeted social programs, power over, capitalistic base, English as language of business, private, globalism, economics driven, promotes elite power, individualism („i”), development, blaming the victim, oppressive, the social work promotes another kind of values: people-centred, inclusiveness, self-determination, cooperation, compassion, antioppressive, participation, empowerment, universal social programs, power with, empathy, reciprocity, public, environmental sustainability, social justice, grassroots organizing, collectivism („we”), education, awareness, cross-border organizing, socially driven, human rights, egalitarian, recognition of culture/language, minority rights and gender awareness. This conglomeration of contrasts seems to be the defining aspect of the globalization: macro-political economy vs. micro-cultural policies, universalism – diversity, international – local, efficient economy – welfare etc.

Starting from the considerations of Giddens, who identify three key political actors and their sets of values: (1) social democracy (*Old Labour/Old Left*); (2) *neo-liberalism (New Right)*; and (3) *the Third Way (centre-left/ New Labour)*, Williams extract three major political values and orientations that influence modern conception of the welfare state: New Labour, New Right and the new social movements, these at last putting on the agenda „the needs to do with personhood and well-being which have expanded the moral repertoire for understanding people's engagement with welfare, and have widened the meanings of redistribution, equality, universalism and justice” (Williams, 1999, 682-683). This results from the growing of the significance of the NGOs role as political actors and mediators. In our opinion this new social movements is encouraged and accompanied by the action of the superstate organization, the most evident being the organisms of the European Union. The globalization is manifested by the establishment and operation of a wider range of international organizations and the organization of international conferences on various topics related to the vulnerable or oppressed groups, problems generated by contemporary society. The most important and influent organization is the United Nations Organization and its subordinated organization as Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), United Nations Children's Fund (UNICEF), United Nations Development

Programme (UNDP) etc., all of these having an essential influence on the politics and actions in the area of the welfare and social work and communicate and work together with civil society and its representatives as global level. Founded in 1945 by 51 countries, it includes today 193 state members and declares the mission to maintaining international peace and security, developing friendly relations among nations and promoting social progress, better living standards and human rights. (<http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>) In the same time exist many international NGO's, as World Vision, Save the Children, Terre des Hommes that are involved and in Romania.

Social work profession

One of the main welfare mechanisms is the social work. It addresses to those people that haven't the resources or the skills to meet their needs and to function adequate in society. The social work practice develops activity in public institutions, non-governmental organization, but also in private settings, as liberal profession. This activity may occurs at micro-, mezzo and or macro level, including clinical social work, but also community development, social policy and planning, and social development (Hare, 2009, 410)

The social work practice and education must be adapted to fit to the local economic, social and cultural realities, because, as Malcolm Payne argued, it is a socially constructed profession (Payne, 2005). At the same time, we can talk about a profession with a unique identity, with many faces and continuously evolving. What is essential? What is the core of the profession? What is universally valid in this profession? Which are the contextual aspects? Increasingly more is felt the need to identify the social work values, theories and methodologies that are most appropriate internationally and to develop a clarity about which teaching methods are most effective in communicating social work knowledge, ethics and skills internationally (Taylor, 1999, p. 309).

The International Federation of Social Workers tried to respond to this challenge by developing with great difficulty, after long debates, in 1982, an internationally accepted definition of the social work profession. Recognizing that social work in the 21st century is dynamic and evolving, and therefore no definition should be regarded as exhaustive, this definition was amended in 2000, by IFSW General Meeting in Montréal, Canada: *“The social work profession promotes social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people to enhance well-being. Utilising theories of human behaviour and social systems, social work intervenes at the points where people interact with their environments. Principles of human rights and social justice are fundamental to social work.”* (<http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>) This definition has in centre the core values of the social work profession, its social function and reason of existence: the well-being of people. The mission of the social work is to enhance well-being by promoting social change, problem solving in human relationships and the empowerment and liberation of people and its area of intervention are the point where the people interact with their environments. The social workers help people to develop their full potential, enrich their lives, and prevent dysfunction. They are change agents in society and in the lives of the individuals, families and communities they serve. As every profession, the social work has its own theories, practice and ethical values. Its theoretical core derives from research and practice evaluation, and including complex knowledge about human beings, their

environment and the interactions between them. The people are influenced by a series of factors by different nature: biological, social, cultural, but influence in their turn their environment and other people. A social work must know “theories of human development and behaviour and social systems to analyse complex situations and to facilitate individual, organisational, social and cultural changes” (IFSW, 2000).

The main values of social work are the human rights and social justice. “In solidarity with those who are dis-advantaged, the profession strives to alleviate poverty and to liberate vulnerable and oppressed people in order to promote social inclusion.” The ethical principle and values of the social work are submitted in the profession’s national and international codes of ethics. A central issue for social work educators internationally is, therefore, to ensure that social workers are involved in ‘activating’ this moral autonomy in a collective sense. We need a morality based on social consciousness and collective responsibility as against individualism. (Taylor, 1999)

The effects of the globalization on social work

Effects of the globalization on the social work profession and the responses on social work on these are discussed in many studies (Barner&Okech, 2012; Dominelli, 2010, Giarchi&Lankshear, 1998, Healey, 2008, Khan &Dominelli, 2000, Midgley, 2001, Ng &Sim, 2006, Pugh & Gould, 2000, Taylor, 1999, Trevillion, 1997, Webb, 2003). At theoretical level is not a consensus about the relationship between social work and globalization. Some of them are sceptics or pessimistic (Webb, 2003; Pugh and Gould, 2000): “Any notion of a global social work is little more than a vanity,” says Webb, and tries to show „that social work is best done by paying attention to particular persons in particular locally situated reflexive situations” (Webb, 2003, p. 17).

Went (2004) resume the effects of the globalization which affect the quality of life, and create the premises for a greater social work need: „globalization (...) has increased income and welfare, but the gap between richer and poorer countries and between richer and poorer segments of the population within countries ‘has probably widened’. There also remains a group of, mostly very poor, countries that are less integrated into the global economy and that continue to be largely excluded from benefits of the globalization process. To improve living standards and the economic situation in these countries is one of the main challenges for the global economy. In addition, there are other challenges to globalization, such as communicable diseases, climate change, loss of biodiversity and lack of international security, for which it is necessary to provide the world with ‘global public goods’ that benefit developing and industrial countries alike.” (p. 980)

Pugh and Gould (2000) identified six themes in literature about social work and globalization: omnipotence of global forces; historical uniqueness of globalization; erosion of the power of nation-states; fragmentation of old arrangements; damaging effects upon general living standards and economic security; pressure to reduce expenditure upon welfare in order to be competitive. Often, the globalization is perceived as having harmful consequences for the organization, funding, and legitimation of welfare services (Dominelli 2010; Trevillion 1997). Gould is very radical when says “the logic of the global economy with the primacy of free-market values as its organizing principle destroys the humanistic value-base of social work, making traditional conceptualizations of professional social work unsustainable,

particularly in relation to the protection of human rights and social inclusion.” (Gould, 1996, apud Pugh and Gould, 2000, p. 126)

In our opinion are five major challenges for social work: 1. The new needs and problems in a globalized world. 2. The social work as international profession. 3. Indigenization in social work. 4. The difference between countries in the level of the social and economic development, understanding the problems and the status of the social work profession. 5. Keeping the identity of the social work profession as cultural sensitive.

1. First is the apparition of new needs and problems in a globalized world, as homelessness, growing aging population, unemployment, and underemployment, international migration of the labour force or other kind of migration and immigration, international traffic of human beings and drugs, the victimization of the children through the Internet, war, economic crisis, social exclusion, human rights, global civil society, disaster relief, and global warming. All of these issues come over the problems of the existing context, as the demographic and social changes. The greying of the world population, especially in the developed countries, associated with a greater hope of life and very low rates of the birth rate, leads to pressure on the pension systems and long-term care services. The changes in the family structure and in the social status of the woman have as consequences the occurrence of some supplementary difficulties such those of the single-parent families, reconstituted families, children affected by parental divorce, and the lack of informal carers. The number of the migrants became a reality in many western countries. Despite this fact, as shows an increasing contribution of those people to the economies of the receiving state, they don't have the same rights as the natives. Many welfare systems still retain nationality as a criterion for to social rights, making it appear a true racialization of the welfare politics (Faist, 1995). Some of these are not so new, but they have a great scale today. A part of them, as social exclusion for example, are caused not only by economic difficulties, but also has important cultural dimensions which have been highlighted by a set of micro cultural politics that is being played out in many national contexts. (Penna, 2000)

2. The social work as international profession Changes in the social work as a consequence of globalization (theory, practice, legislation, role, education and training). The adoption of other social work practices and policies can be both positive and negative. The model of good practice from other countries, applied with discernment may exempt many efforts and expenses. But only borrowed mechanic, they put additional pressure.

Healy further describes four dimensions of international social work. First is internationally related domestic practice and advocacy. This involves working with problems that have some type of international dimension, such as work with international adoptions or work in border areas. In these situations, two or more countries are involved in a case or policy issue. While some social workers may specialize in these areas, all social workers may encounter international issues in everyday professional practice. The second dimension is professional exchange. This entails the ability to exchange professional information and experiences internationally and to use knowledge and experience to improve social work practice and social welfare policy in one's home country. Activities that are seen in this dimension could be reading foreign journals and books in the social worker's field of practice, and identifying and adapting other countries' practice innovations to one's own setting, corresponding with professionals in other countries, serving as hosts for foreign visitors, and

participating in professional exchanges at international meetings. The third dimension is international practice. This dimension brings together international knowledge and social work skills. It can involve preparing professional social workers to contribute directly to international development through employment or volunteer work in international development agencies. Lastly, international social work encompasses international policy development and advocacy. The social work profession must act as a unified entity in order to make a meaningful contribution to the resolution of important social issues and global problems. International social work is “value-driven action aimed at promoting human rights and human well-being globally” (Healy, 2008, pp. 10-16).

The training of the students and social workers in the area of the globalization and international social work is not only desirable but necessary. (Barner & Okech, 2012, Sewpaul and Jones, 2004, Taylor, 1999, Martone & Muñoz, 2009, Estes, 2010)

Aiming to achieve the main goal, which is “to enhance social work education, training and practice on a global level, by facilitating dialogue within and across nations and regions,” (Sewpaul and Jones, 2004, p. 507) the International Federation of Social Workers and International Association of Schools of Social Work adopted in October 2004, By General Assemble in Adelaide, Australia, *The Global standards for social work education and training*. As explained Vishanthie Sewpaul (IASSW Chair) and David Jones (IFSW Co-Chair) at that moment, “the document reflects global standards that schools of social work should consistently aspire towards, which (collectively and if met) would actually provide for quite sophisticated levels of social work education and training. This is, as it ought to be, the provision of the best possible education and training for social work students who, after qualifying, bear enormous responsibilities in their communities. The extent to which schools of social work meet the global standards will depend on the developmental needs of any given country/region and the developmental status of the profession in any given context, as determined by unique historical, socio-political, economic and cultural contexts(...). Quality assurance and accreditation criteria and procedures will have to be determined at national and/or regional levels.” (Sewpaul and Jones, 2004, p. 507)

A future social worker must study social policy development, team-building, networking, conflict resolution and organizational development, must prepare for direct practice with individuals, families, groups and communities. At this moment is needed to develop skills to promote self-help and mutual aid, skills to use of informal and indigenous helping networks.

3. Indigenization in social work. Certainly, the Western roots of the social work profession have left their mark on its theories, methods and values, but they do not fit with the diversity of the cultures, beliefs existing in all of these countries. So, it seems naturally the apparition of the indigenization, as a process whereby incongruous components of the Western model are adjusted or modified in order to improve the model’s fit to the local country and culture (Walton & Abo El Nasr, cited in Ferguson, 2005). The indigenization turned out insufficient in time, so that authentization was developed, first in Latin America in the late 1960s, afterwards in Islamic countries of the Middle East and North Africa and the rest of the developing countries, as new models of social work, more fitted to the national, ethnical, cultural and religious realities (Ferguson, 2005, p. 521). Ng and Sim (2006) saw the internalization of the social work as an influence of the Western welfare philosophy,

synonymous with the “Americanization”. The antidote by this seems to be in their opinion the indigenization or authentization. This may be the answer to the question if and how it is possible „to combine a commitment to *universalism* in policies whilst respecting a *diversity* of identities, practices and beliefs.” (Williams, 1999, 669)

Both indigenization as well as internationalization creates the need of an adequate social work education. Two graduate American social workers spend a summer working as interns in Mexico, to develop a better understanding of the Mexican migrants. Their personal reflections underlined the importance of some kind of necessary knowledge in the area of the international social work and have concluded that the social work education must directly address to globalization: „We learned first-hand that the only way to be an effective social worker in an international setting is to understand the culture, history, and contemporary social context of communities in which we work. We also have a greater appreciation for the importance of understanding the migratory experience, the transnational nature of networks and families, and the history, culture, and contemporary situation of the communities of origin when we work with immigrant populations in the United States. We learned through experience that when the time is taken to really understand a group of people and their individual and collective experiences the relationships are stronger and our work together is more effective.” (Martone& Muñoz, 2009, p. 363)

4. The social work is a socially constructed phenomenon, as Malcolm Payne argues, so the social work has different aspects from a country to other, from an era to other. There are differences neither between countries nor in the level of the social and economic development, but in understanding the problems and the status of the social work. There are differences between East and West, between Christianity and Islamic world or other kind of beliefs and religions that shape the cultural values. So, “in third-world countries social work’s concern is with those disadvantaged in and often by the economic and social system in terms of income, shelter, food and other basic needs. In Western industrialized countries, social work’s preoccupation with pathology, treatment and adjustment, although slowly undergoing a shift towards an emphasis on help to self-help and mutual aid, still predominates”. (Taylor, 1999, p. 310)

Speaking about the transnational aspect of the social work profession, a variety of practice are in the European context contributes to a lack of consensus and a problem of identity at the international level which is preventing the development of the status of the profession (Penna, 2000, p. 119) (see Giarchi and Lankshear 1998).

5. Keeping the identity of the social work profession. The voices are opposite. Some are not agreeing with global standards in social work profession or social work training and education: “The ‘global standards’ process is itself a political process of formalization in which international social work seeks to dominate social workers in local, cultural contexts who are unable to build practice from the ground. (...) This move by IASSW and IFSW is not about ethics, effectiveness or raising standards for social work, put plainly, it is about power. (Gray and Webb, 2007)The social work is shaped, as we underlined earlier, by the new contexts. It’s observing two tendencies: to shift the role of the social worker towards behaviour control and regulation and to develop and promote the anti-discriminatory practice and the concept of empowerment, as responses to the social exclusion and insecurity generated by globalization (Penna, 2000, p. 110, 120).

The first focus of the social work is the person in his environment, with his problems and needs, with his view on own life and situation. Beyond the subjective aspects, people's perception is strongly influenced by cultural and ethnic factors, and the social worker must be culturally sensitive, if he wants to be helpful and start from where his client stands. But we cannot ignore that a large part of people's difficulties are generated today by the global environment and that certain actions of empowerment and advocacy are often needed.

The identity of the profession is strongly threatened if it will be subordinated to neoliberalism. In essence, the existence of this profession is due to ethical options, it is derived from the meaning of Christian love of the neighbour, from compassion and from the good deeds, as well as from the modern concept of social responsibility.

It is becoming increasingly evident that, as Zigmunt Bauman says in his essay "Am I my brother's keeper?", "the future of social work and, more generally, of the welfare state, does not depend on classifications, on procedures, nor on reducing the variety and complexity of human needs and problems. It depends, instead, on the ethical standards of the society we all inhabit. It is those ethical standards which, much more than the rationality and diligence of social workers, are today in crisis and under threat the future of the welfare state, one of the greatest gains of humanity and the foremost achievement of civilized society, lies on the frontline of an ethical crusade" (Bauman, 2000, p. 11). Before taking any policy decision, it is necessary to differentiate our ethical choices, because the decision to take responsibility for our responsibility means, in the end, "the decision to measure the quality of society by the quality of its ethical standards" (Bauman, 2000, p. 11). These ethical choices are taken now at global level and the entire social work practice, as I said earlier, is setting on clearly defined ethical choices.

The social work as agent of globalization

From the same point of the ethics starts and the globalizing influence of the social work. The principles of the fundamental human rights and the social justice, without discrimination based on race, ethnicity, nationality, sex, age or social class are promoted by the social work in the most countries. It forms a circular reaction: the social workers become more aware of their professional identity, accede to global information about social assistance and, in their turn, promote its principles.

The social work empowers people to enhance their welfare, protect the rights of the children, of the women, elderly or other group which could be vulnerable, discriminate or at risk at a moment, and this kind of action can either get into conflict or even change at some point the attitude of a state or of a society towards these people or issues. The welfare standards tend to be universal and the social work, alongside other agents, has its contribution in this regard.

Conclusions

A complex profession as social work was analysed through the light of other complex reality: the globalization. A profession being in a continuous redefinition and searching of its own identity is looking in the context of a not yet well understood societal phenomenon. It results a picture of a bidirectional relation with many ramifications and many coexisting opposites.

The globalization involves radical changes by economic, social, political, demographic and cultural level, and the welfare state is certainly affected. The social expenditure must be low, in the context of the rising needs and problems. The dominant neo-liberal ideology dilutes the concept of social responsibility, which is the key of the social work. The social work itself is the subject of many changes, in order to respond by the new needs and problems, to improve its theory and practice, to adapt by multicultural, transnational and international environments.

Both internalization and authentication of the social work continue to develop, and, in my opinion, these are not necessarily opposites, not excluded as long as we do not understand them absolutely. The globalization at any cost of the profession means actually promoting a cultural imperialism, ideological side of the social work being the main factor.

“Social work is one of the few professions in a position to promote and engage in a sustained way with relationships at the level of local cultural practice”, says Webb, relying mainly on the ethical principles of the profession (Webb, 2003, p. 17). This is quite true, but is not the entire story. We cannot be blind and ignore the new problems emerging in a globalized world and requiring specific approaches, which remain ineffective if it does not take account of strategically, politically and instrumentally options existing at global level. At the same time, the ethical foundation of social work has an aspect of a global ideology trying to interfere with the indigenous values and to influence or even subordinate them. As a profession based on complex skills to work with people, as a profession in the service of people, the social work must keep this quality over the time.

BIBLIOGRAPHY:

- Al-Rodhan, Nayef R.F. and Stoudmann, Gérard (2006): Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition, Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security, Geneva Centre for Security Policy
- Ardalan, Kavous (2012): Globalization and State: Four Paradigmatic Views, *Forum for Social Economics*, 41:2-3, 220-251
- Barner, John R. & Okech, David (2012): Teaching Globalization to Social Work Students: In and Out of the Classroom, *Social Work Education: The International Journal*, DOI:10.1080/02615479.2012.730514
- Bauman, Zygmunt (2000): Am I my brother's keeper?, *European Journal of Social Work* Vol. 3, No. 1, pp. 5–11
- Dominelli, Lena (2007): Contemporary Challenges to Social Work Education in the United Kingdom, *Australian Social Work*, 60:1, 29-45
- Dominelli, Lena (2010): Globalization, contemporary challenges and social work practice, 53: 599 *International Social Work*
- Estes, Richard J. (2010): United States-Based Conceptualization of International Social Work Education, Council on Social Work Education, Commission on Global Social Work Education, <http://www.cswe.org/File.aspx?id=31429>

- Ferguson, Kristin M. (2005): Beyond indigenization and reconceptualization: Towards a global, multidirectional model of technology transfer, *International Social Work* 48: 519
- Genschel, Philipp (2004): Globalization and the welfare state: a retrospective, *Journal of European Public Policy*, 11:4, 613-636
- Giarchi, G.C. & Lankshear, G. (1998): 'The eclipse of social work in Europe', in *Social Work in Europe*, Vol.5, No.3. pp.11-19.
- Gizelis, Theodora-Ismene (2005): Globalization, Integration, and the European Welfare State, *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*, 31:2, 139-a
- Gray, Mel and Webb, Stephen A. (2007): *Global 'double' standards in social work: A critical analysis*, at http://www.academia.edu/867647/Global_double_standards_in_social_work_A_critical_review
- Hare, Isadora (2009): Defining social work for the 21st century The International Federation of Social Workers' revised definition of social work *International Social Work* 47(3): 407–424, Sage Publications: London, Thousand Oaks, CA and New Delhi
- Healey, L. M. (2008): *International social work: Professional action in an interdependent world*. Oxford University Press,
- Jacoby, Wade & Meunier, Sophie (2010): Europe and the management of globalization, *Journal of European Public Policy*, 17:3, 299-317
- Khan, P. & Dominelli, L. (2000): The impact of globalization on social work in the UK, *European Journal of Social Work*, 3:2, 95-108
- Martone, Jessica & Muñoz, Lina (2009): Lessons on Migration, Globalization, and Social Work: Two Personal Accounts on International Field Placements in Mexico, *Journal of Poverty*, 13:3, 359-364
- Midgley, James (2001): Issues in International Social Work. Resolving Critical Debates in the Profession, *Journal of Social Work*, 1(1): 21–35
- Ng Guat-Tin & Sim, Timothy (2006): Globalization, indigenization, and authentication in social work, *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 16:1, 1-5
- Payne, Malcolm (2005): *Modern Social Work Theory*, Basingstoke, Macmillan Palgrave,
- Pineda, Rodley C. & Natarajan, R. Nat (1999): Globalization Strategies, *Journal of Transnational Management Development*, 4:2, 5-26
- Pugh, R. & Gould, N. (2000): Globalization, social work, and social welfare, *European Journal of Social Work*, 3:2, 123-138
- Sewpaul, Vishanthie, Jones, David (2004): Global Standards for Social Work Education and Training, *Social Work Education*, Vol. 23, No. 5, October 2004, pp. 493–513
- Taylor, Zoya (1999): Values, theories and methods in social work education: A culturally transferable core?, *International Social Work* 42: 309
- Trevillion, S. (1997): The globalisation of European social work, *Social Work in Europe*, 4(1), pp. 1–8.
- Webb, S.A. (2003). Local orders and global chaos in social work. *European Journal of Social Work*, 6(2), 191-204.
- Went, Robert (2004): Globalization: can Europe make a difference? *Review of International Political Economy* 11:5 December 2004: 980–994

Williams, Fiona (1999): Good-enough Principles for Welfare, *Jnl Soc. Pol.*, 28, 4, 667–687
Printed in the United Kingdom, Cambridge University Press
<http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>

INTERVENTIONS IN ROMANIA TO REDUCE TOBACCO-RELATED MORBIDITY AND MORTALITY

Barna Grigore, Researcher, PhD Candidate, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca and Barna Katalin, Psychologist, MA

Abstract: In this paper we are describing tobacco using habits and the results of interventions to reduce tobacco-related mortality in USA and Hungary. Romania has underhanded designed and implemented intervention, so we want to present realistic options to reduce and stop the tobacco use in pre-adolescent population, were the concept and the option for smoking should be change. Tobacco control legislation has gained prominence at the European Union (EU) level and the rest of the world due to the serious medical effects of smoking. The concern about smoking has been heightened as evidence mounts about the cost of smoking and the effects of second-hand smoke. According to the 2008 Eurobarometer survey on tobacco summary report issued by the Directorate for Public Health and Risk Assessment of the European Commission, tobacco is the single largest cause of avoidable death, it accounts for over half a million deaths each year in the EU. A study conducted in 2004 in 5 high schools in Romania showed that 11.8% of students aged 15-17 years smoked occasionally and 24.5% reported constant smoking. The most recent comparable data for Romania is for 2009 and indicates that 33.7% of 15 years and over smoke.

Keywords: motivations for smoking, risks from smoking, tobacco control issues, designed and implemented interventions, tobacco cessation.

Background motivațional pro și contra fumat

În ultimele decenii fumatul a devenit o epidemie mondială, mai ales în rândul tinerilor. Ca să putem elabora intervenții reale trebuie să cunoaștem factorii care influențează debutul și persistența obiceiului. Dorim să prezentăm factori, atitudini și obiceiuri care influențează fumatul în diferite culturi și situații economice cum sunt Ungaria (Europa de Est) respectiv Canada, Anglia și SUA, țări în care relațiile culturale și factorii economici sunt foarte diferiți, cu toate acestea, în multe situații există factori comuni care stau la baza fumatului.

În Ungaria fumatul este un obicei bine tolerat și în momentul actual, cu toate că anumite măsuri luate de autorități au dus la localuri no smoking, adică la fumatul interzis în restaurante, baruri, cofetării.

Piko și colegii din Institutul de Psihiatrie al Universității din Szeged din Ungaria au investigat motivația fumătorilor în rândul copiilor între 13 și 18 ani. (n=300). Fenomenul fumatului se poate interpreta prin relațiile interpersonale ale indivizilor, deoarece experiența spune că pe lângă procedurile generale de prevenție, este nevoie și de mesaje personale care ajung la fumător.

Asta înseamnă ca mesajul personal trebuie să fie diferit pentru femei, diferit pentru bărbați, pentru fumătorii activi și pentru cei care nu au fumat niciodată. (Murray, Swan și Clarke, 1984; Bruvold, 1993). Statutul financiar mai bun al familiei, mesajul negativ despre fumat nonverbal și verbal al părinților este un fenomen care duce la reducerea fumatului. Adolescenții contemporani care fumează consolidează obiceiul fumatului în rândul celor fumători, respectiv cei care nu fumează au tendința de a începe fumatul mult mai ușor.

Motivația și performanța școlară sunt de asemenea fenomene care influențează obiceiul fumatului. Elevii, adolescenții care învață mai bine, sunt primiți mai bine în colectivitate și mai bine normelor școlare, fumează mai rar sau nici nu încep să fumeze. Acești adolescenți acceptă mai bine controlul pozitiv din partea adulților, ceea ce ne spune că relațiile apropiate cu părinții, cu profesorii, relațiile care permit o comunicare fără frică, fără anxietate inhibă debutul fumatului sau ar putea conduce la renunțarea fumatului. (Piko și colab., 2013)

Alți factori care stau la inhibarea acestui obicei la un pre-adolescent sau adolescent, este expunerea optim-minimă la stres, capacitățile bune de rezolvare a conflictelor, încrederea în sine sau comportamentul adecvat situațiilor (eficacitatea de sine) și controlul personal. (Tyas și Pederson, 1998).

Din investigațiile făcute de Piko și partenerii săi la Szeged rezultă, că dintre adolescenții între 13 și 18 ani, 24.1% nu au fumat niciodată, iar 33% dintre ei numai a încercat fumatul fără ca acesta să devină un obicei. Cei 42.7% rămași fumează alternativ: 24.6% din când în când, iar 18.1% regulat.

Procentele care reflectă frecvența fumatului: 5.0% fumează una sau două țigări pe zi, 10.4% între două și zece țigări pe zi, iar 2.7% fumează zilnic câte 10-20 de țigări. Factorii care au un efect semnificativ în favorizarea fumatului sunt frecvența fumatului în rândul prietenilor apropiați ($r = 0.52$) și situația în care amândoi părinți sunt fumători ($r = 0.312$).

Dacă părinții fumează, acceptă mai ușor faptul că adolescentul fumează o țigară. Astfel devenim spectatori unei reacții în lanț: dacă părinții acceptă mai ușor faptul că copilul lor fumează, adolescentul la rândul lui va fuma mai des și va alege prieteni care sunt și ei fumători. Deci motivația fumatului este consolidată din două direcții.

Piko și colegii descriu cinci tipuri de atitudini în legătură cu fumatul:

1. cei care se opun total fumatului – „mă simt rău de la fumul de țigară, nu vreau să deprind de nicotină.” Ei se simt destul de puternici ca să nu se apuce niciodată de fumat, și sunt de părere că fumătorii ar trebuie să ceară acordul nefumătorilor pentru a fuma. Trebuie menționat însă faptul că și acest tip de atitudine recunoaște faptul că fumatul este un gest al adulților.
2. cei care accentuează avantajele fumatului, reflectă păreri ca „sunt mai popular în rândul prietenilor dacă fumez, relaționez mai ușor cu alții, mă relaxează, îmi ameliorează foamea”
3. cei care se îngrijorează din motive diferite, legate de sănătate, legate de apucatul de fumat – „dacă fumez n-o să fiu sănătos, n-o să am prieteni (trebuie să ies la o țigară și nu mai stau cu ei)”
4. cei care accentuează consecințele negative ale fumatului, și sunt de părere că tinerii ai căror părinți fumează se apucă mult mai ușor de fumat, iar fumatul atenuează rezultatele sportive și sentimentul de a se simți sănătos
5. cei care ireal consideră că fumatul este un obicei și că nu are rost să ne gândim la consecințele ei, nici de consecințele fumatului pasiv

Susanszky, Szanto și Kopp (2007) au investigat motivația renunțatului la fumat. Din investigația făcută pe un eșantion de 3701 de persoane reiese că cei mai mulți care renunță la fumat o fac din prevenție sau din apariția primelor semne ale unei boli.

Cauza	A renunțat la fumat N (%)	Se gândește să renunțe N(%)
Din cauza unei boli	204 (26,9)	98 (18,7)
Pentru prevenirea unei boli	289 (38,1)	209 (39,8)
Impactului social	162 (21,3)	85 (16,2)
Probleme financiare	104 (13,7)	133 (25,3)

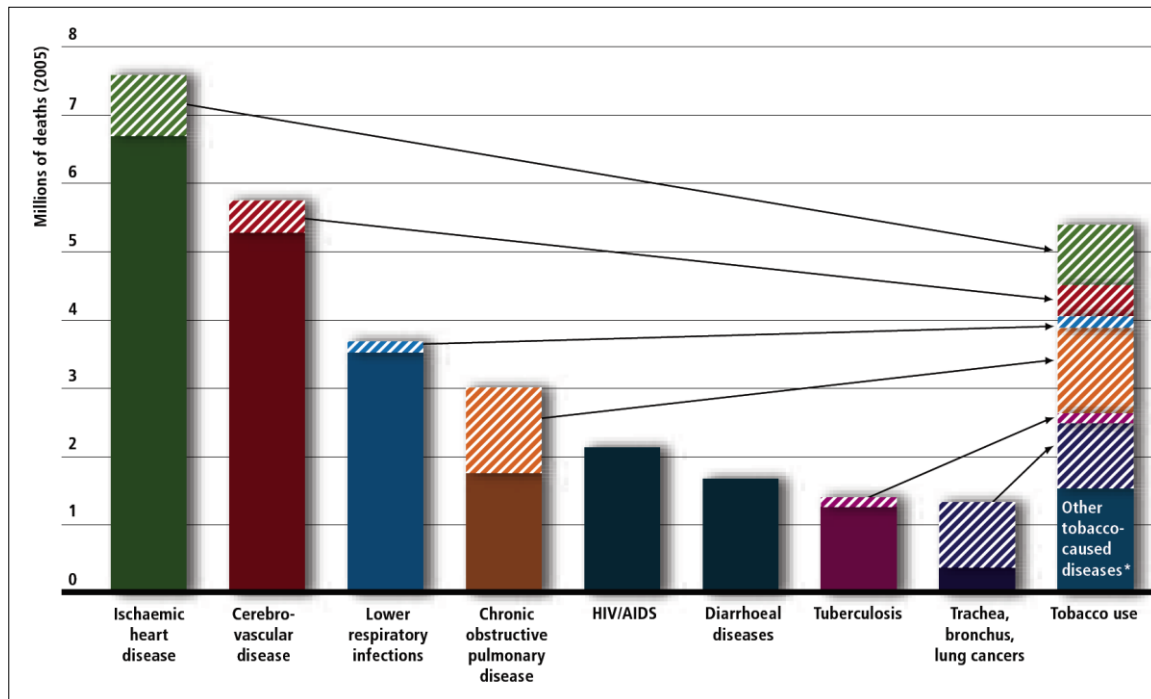
Tabelul 1. Cauzele renunțării la fumat, Susanszky, Szanto și Kopp (2007)

Cu totul că scumpirea tutunului a cauzat nemulțumire în rândul fumătorilor, aspectul financiar este un fenomen motivațional numai în rândul celor care deja s-au gândit să renunțe, pe când motivul cel mai solid în această încercare pare ar fi prevenția unei boli sau apariția acestuia, adică abordarea viață-moarte. Autorii precizează că consumul de tutun este factorul primordial care duce la pierderea anilor de sănătate (disability adjusted life years=anii petrecuți în sănătate, pierduți din cauza morții subtile sau din cauza unei boli), 25,5% în rândul bărbaților și 15,2% în rândul femeilor din anii pierduți pot fi atribuiți fumatului.

Efecte nocive ale fumatului

Un studiu publicat de Pleasance și colaboratorii să în 2009 spune că la fiecare 15 țigări fumate ADN-ul suferă modificări. Studiile scot la iveală din ce în ce mai multe efectele nocive ale tutunului. Astfel, în încercarea lor de a găsi noi metode de a trata cancerul, cercetătorii britanici au condus un amplu studiu pentru a vedea care sunt consecințele fumatului asupra ADN. La sfârșitul cercetărilor englezii au concluzionat că substanțele chimice din țigări provoacă peste 23.000 de mutații ale ADN-ului. Tot în urma cercetărilor făcute, specialiștii britanici au afirmat că majoritatea tipurilor de cancer care apar din cauza fumatului, și în special cancerul pulmonar, se datorează mai degrabă combinațiilor dintre aceste mutații, decât acțiunii unei singure gene modificate. Deoarece cancerul apare ca urmare a erorilor din codul genetic, oamenii de știință încearcă să afle care sunt genele care cauzează maladia pentru a dezvolta tratamentele necesare împotriva cancerului. În ceea ce privește cancerul pulmonar, cel mai întâlnit în rândul fumătorilor, este o reproducere necontrolată a celulelor la nivelul plămânilor, care formează excrescențe sau tumori canceroase. Aceasta formă de boală este cel mai răspândit tip de cancer la nivel mondial, cauzând și cel mai mare număr de decese.

OMS (WHO, Organizația Mondială a Sănătății) prezintă cele șase factori cauzate de consumul de tutun care conduc la mortalitate (The 6 of the Worlds 8 Leading Causes of Death, 2009):

Tabelul 2. Bolile care sunt principalele cauze ale mortalității în rândul fumătorilor, OMS, 2009

Bolile care duc global la mortalitate sunt:

1. bolile cardiace ischemice (peste 7,5 milioane de oameni anual)
2. bolile cerebrovasculare (peste 5,5 milioane de oameni anual)
3. infecțiile respiratorii (peste 3,5 milioane de oameni anual)
4. bolile obstructive pulmonare cronice
5. HIV / AIDS
6. bolile diareice (mai ales la copii, al doilea factor de mortalitate și morbiditate)
7. tuberculoză
8. cancer traheal, bronhial și cancer de plămân

Din aceste boli cel mai mare procent de mortalitate în rândul celor care fumează cauzează:

- I. bolile obstructive pulmonare cronice (BPOC)

Majoritatea persoanelor care suferă de BPOC sunt fumători sau au fost fumători în trecut. Orice formă de fumat poate cauza apariția BPOC.

- II. cancer traheal, cancer bronhial și cancer de plămân
- III. bolile cardiace ischemice
- IV. bolile cerebrovasculare
- V. infecțiile respiratorii și tuberculoza

Statisticile de mortalitate din 2004 privind adulții peste 30 de ani, pornește de la estimarea globală de 5 milioane de decese pe an prin consum de tutun sau prin fumat pasiv, adică 12 % din totalul deceselor, în general mai mulți bărbați decât femei.

Regiunea OMS	Bărbați (%)	Femei (%)	Total (%)
Africa	5	1	3
America	17	15	16
Est Mediteraneană	12	2	7
Europa	25	7	16
Asia de Sud-Est	14	5	10
Pacificul de Vest	14	11	13
Global	16	7	12

Tabelul 3. Decese atribuite fumatului pe genuri, inter-regiuni OMS, 2004.

Dintre regiunile OMS, în frunte se află UE cu 16% , 25% mortalitate la bărbați și 7% la femei, și America tot cu 16%, dar cu 17% la bărbați și 15 % la femei. Aceste date sunt interesante și din punctul de vedere că România s-a integrat în Europa de la 1 ianuarie 2007, iar Ungaria din 2004.

Cercetările referitoare la consumul de tutun se desfășoară pe două mari segmente, un segment care măsoară dependența fizică și toleranța față de consumul de tutun, iar celălalt conform DSM IV dependența de substanță, ca și formă de dependență.

Iată Scala pentru Toleranță Fagerstrom (FTS), (Urban, 2007):

- Când fumați prima țigară dimineața când vă sculați?
- Vă pare greu să vă abțineți de fumat în locuri în care acesta nu este permis? (ex. biserică, bibliotecă, cinema, avion, etc.)
- Dacă ar trebui să renunțați la fumat, care dintre formele de fumat v-ar fi mai greu de lăsat?
- Câte țigări fumați pe zi?
- Fumați mai des în primele două ore după sculare, decât în restul zilei?
- Fumați când sunteți atât de bolnav, încât nu puteți să vă sculați din pat?
- Inhalați la plămân fumul de țigară?
- Ce fel de marcă de tutun folosiți?

Componentele dependenței de nicotină pe baza DSM-IV, (Urban, 2007):

- Toleranță față de nicotină
- Simptomele de renunțare (stare de spirit depresiv, tulburări de somn, senzația de neliniște, etc.)
- Consumul excesiv de nicotină, mai mult decât intenționat
- Încercarea de a renunța la fumat fără succes
- Neglijarea activităților sociale și a celor personale în favoarea fumatului
- Consumul de tutun chiar în circumstanțe când acesta devine evident nociv
- Aprovizionarea produselor cu nicotină în orice circumstanțe

Intervenții pentru a renunța la consumul de tutun

În 2008 OMS introduce șase măsuri pentru controlul consumului de tutun (engl.: MPOWER = a împuternici):

Monitorizarea folosirii tutunului și a politicilor de prevenție (**M**)

Protecția populației de fumul de tutun (**P**)

A oferi asistență în renunțarea folosirii tutunului (**O**)

A oferi informații despre pericolele consumului de tutun (**W**=warning)

Aplicarea benzilor de publicitate pentru interzicerea fumatului sau de informare despre cancer, alte boli pe pachetele de țigări (**E**, enforce= aplicare)

Scumpirea taxelor pentru țigări (**R**, raising=scumpire)

Departamentul pentru Sănătate și Servicii publice al Guvernului SUA elaborează planuri de acțiune începând din anii 2000. Chiar în ediția a doua (2005) au fost depuse strategiile de acțiune care funcționează și în momentul actual la baza acțiunilor de renunțare la fumat.

În această strategie de acțiune au fost identificate trei niveluri de influență în renunțatul la fumat:

A. *nivelul individual sau intrapersonal*: credința despre sănătate, posibilitățile de schimbare, comportamentul planificat în procesul renunțare, precauția față de fumat

B. *nivelul interpersonal*: opinii, gânduri legate de fumat care influențează individul din partea mediului înconjurător, adoptarea noilor obiceiuri care influențează individul și mediul înconjurător, credințele și influențele reciproce individ-mediul social

C. *nivelul comunitar*: inițiative care servesc comunitatea și populația, identitatea colectivă non-fumat, a crește prioritățile obiceiului fumatului ca și problemă de sănătate în rândul comunităților, a ajuta membrii comunității de a schimba obiceiurile de fumat, a întări procedurile legale și cele economice legate de fumat, a descuraja fumatul la nivelul populației.

Abordarea multi-funcțională prezentată a devenit foarte eficientă în anii trecuți. Programele de control în procesul de renunțare la fumat folosesc strategii multiple pentru a descuraja fumatul.

Glanz, Rimer și Lewis stabilesc în 2002 un adevăr care a devenit baza strategiilor în renunțatul la fumat la locurile de muncă, respectiv faptul că angajații renunță mult mai ușor la fumat, dacă politica firmei nu permite consumul de tutun în timpul orelor de lucru.

Foley (2010, 2013) prezintă intervențiile grupului de cercetare ale Institutului Fogarty pentru Sănătate, care au fost deja implementate în mai multe țări din SUA.

Intervențiile care au avut efect asupra reducerii consumului de tutun sunt:

- aplicarea pe țigări a unor benzi de informare cu informații și imagini negative
- schimbarea protocolului departamentelor de urgență: respirație – puls – tensiune - temperatură + **consum de tutun**
- programe gratuite pentru cei care doresc să renunțe la fumat (sponsorizat de clinici și guvern pentru persoane fără asigurare)
- informarea consecutivă a populației despre efectele nocive ale consumului de tutun, începând din vârstă fragedă (grădinițe, școli primare)
- politici pentru clinici „fumatul interzis - no smoking”

- personal clinic voluntar în programele de renunțare
- consultanță în renunțarea consumului de tutun din partea clinicilor, specialiștilor pe diferite niveluri
- tratament pentru înlocuirea nicotinei (Bupropion, Wellbutin, Chantix)

Rezultate în SUA în procente:

- politici „no smoking” aplicate de clinici (98%)
- încurajarea furnizorilor de sănătate și a personalului clinic de a oferi consultanță pacienților pentru a renunța la fumat (78%)
- a oferi materiale autodidactice (70%)
- farmacoterapie pentru a renunța (ex. Bupropion) (60%)
- terapie gratuită pentru înlocuirea nicotinei (35%)
- a afișa materiale de publicitate despre efectele nocive ale fumatului în sălile de așteptare și în saloanele bolnavilor (35%)
- evaluarea furnizorilor de sănătate care oferă informații despre renunțarea la fumat (30%)
- personal desemnat sau voluntari pentru a ajuta pacienții în renunțarea la fumat (26%)
- training pentru specialiștii în domeniul renunțării la fumat (22%)

Reducerea consumului de tutun influențând populația cu vârsta de 13-14 ani

Inițial ideea noastră ar fi să influențăm tinerii înainte să ajungă să încerce fumatul. Elevii din clasele VII-VIII sunt cei mai deschiși la consumul de tutun, fiindcă la vârsta aceasta începe o socializare mai amplă în rândul tinerilor. Astfel credem în schimbarea mentalității acestor tineri în sensul în care ei ajung să nu accepte fumatul, doar pentru că este la modă sau pentru a avea mai mulți prieteni sau a pentru a alunga plictiseala. Dorim ca acești tineri să devină conștienți de pericolele consumului de tutun.

A. Intervenții pentru prevenție

a) Prevenția în școli

Educație de sănătate din partea profesorilor, de exemplu psihologi, profesori care nu fumează

Aceste informații ar viza stabilirea unui obicei la o persoană, informații despre efectul nociv al tutunului și prezentarea unor statistici referitoare la posibilele boli care pot fi cauzate de consumul de tutun

- Interzicerea fumatului de către conducerea școlii într-un perimetru de 30 m în jurul școlii
- Elevii mai în vârstă care nu fumează au un rol decisiv pentru elevii mai mici – informații de la acești tineri precum: De ce e bine să nu fumezi? Ce poți face dacă nu fumezi?
- Stabilirea unui cort de informare în școli cu pliante despre pericolele fumatului
- Realizarea unui clip web-based pentru a oferi elevilor informații despre fumat – poate fi împărtășit pe siteurile de socializare
- A organiza concurs despre pericolele fumatului în rândul claselor VII-VIII în care grupele alcătuite din 4-5 elevi pe baza informațiilor (pliante, clipuri, statistici) concurează între ele (câștigătorii sunt premiați)

A înregistra un CD, DVD cu informațiile necesare pentru prevenție și pentru renunțare, care poate fi distribuit în rândul tinerilor

b) Prevenție prin părinți

- A oferi pliante părinților pe care copiii le duc acasă
- Training, consultanță pentru părinți (chiar și pentru fumători) despre ce să le spună copiilor ca aceștia să nu fumeze

c) Prevenție prin comunitate

- Banner afișat la intrarea școlii
- Informații care vin din partea personalului sanitar din școli: medic și asistentă
- Clip informativ despre fumat care poate fi împărtășit pe siteurile de socializare
- Media locală – Radio – emisiune despre pericolele fumatului, viața fără fum, respectiv posibilități și metode de renunțare

B) Intervenții pentru renunțare

- Programe de grup pentru renunțare în clasele VII-VIII. Scopul acestuia ar fi dezvoltarea unor competențe în rezolvarea conflictelor care reduc stresul zilnic, reducând și consumul de tutun
- Stabilirea unui cort de informare în școli cu pliante despre metode concrete de renunțare la fumat
- A încuraja personalul medical să participe la pregătirea unui clip despre pericolele și posibilitățile de renunțare la fumat.
 - a) Clip de 4-5 minute în care un stomatolog, un pediatru, o asistentă transmit informațiile necesare – acesta poate fi împărtășit pe siteurile de socializare
 - b) Profesorii de informatică în școli pot pune pe calculatoarele școlii clipul și o poză sugestivă pentru ca aceasta să fie văzută de elevi de câte ori deschid calculatorul

Aplicarea acestor opțiuni de intervenții necesită un efort minimal (bazate pe experiența Institutului Fogarty în intervenții similare) și pot reduce procentul celor care doresc să încerce să fumeze, pentru că informațiile sunt predate de specialiști, cadre didactice, respectiv personalul sanitar.

Pe de altă parte încercăm să oferim informații tangibile, care pot fi oricând disponibile și de cei care nu folosesc mijloace de comunicare bazate pe web (pliant, banner, afiș pe peretele școlii, radio) și de cei care folosesc aceste mijloace (clip pe site de socializare, instalat pe calculatorul școlii).

Concluzii. De ce este nevoie de intervenție pentru a reduce fumatul în rândul adolescenților?

Un sondaj realizat recent în județele Harghita-Covasna-Mureș pe un eșantion reprezentativ de 1200 de elevi din clasele VII-VIII, arată că 48% din adolescenți au încercat fumatul: 31% au fumat numai o dată, 9% au fumat sau fumează foarte rar, 4% zilnic între 0,5 și 2,5 țigări iar 4% zilnic peste 2,5 țigări (Barna G., 2014)

Fogarasi-Grenczer și Paulik arată într-un studiu din 2014 că 15,8 ani este vârsta medie la care se fumează prima țigară de, și 16,9 ani vârsta medie la care fumatul devine un obicei. Este foarte important să avem intervenții reale, care pot fi folosite de ambele genuri, de toți adolescenții pentru a reduce tentația fumatului, respectiv pentru a ajuta real copiii cu informații bine conturate despre cum pot renunța la fumat. O altă idee ar fi consilierea individuală a adolescenților în zilele anti-fumat, în perioada zilelor în care specialiștii se vor deplasa la școli și în cadrul emisiunilor radio locale.

BIBLIOGRAFIE:

- Dalum P, Schaalma H, Kok G (2011). The development of an adolescent smoking cessation intervention--an Intervention Mapping approach to planning. *Health Educ Res.* 2012 Feb;27(1):172-81. doi: 10.1093/her/cyr044. Epub 2011 Jul 5.
- Erin D. Pleasance, Philip J. Stephens, Sarah O'Meara, David J. McBride, Alison Meynert și colab. (2009). A small-cell lung cancer genome with complex signatures of tobacco exposure *Nature* 463, 184-190 doi:10.1038/nature08629 (<http://www.nature.com/nature/journal/v463/n7278/full/nature08629.html>)
- Fogarasi-Grenczer A., Urban R., Paulik E. , Balazs P. (2014). Some Results Of Pregnant Research – Usability In Intervention. Paper presented in Designing and Implementing Interventions to Reduce Tobacco-Related Morbidity and Mortality, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureș, România April 2-3, 2014, Tîrgu Mureș
- Foley K., Sutfin E. L. (2008). Availability of Tobacco Cessation in Free Clinics. *NCMed Journal*, July-Aug., 2008, Volume 69, Number 4. (<http://www.ncmedicaljournal.com/wp-content/uploads/NCMJ/Jul-Aug-08/Foley.pdf>)
- Glanz K, Rimer B.K., Lewis F.M. (2002). *Health Behavior and Health Education: Theory, Research, and Practice* (3rd Edition). San Francisco, Calif.: Jossey-Bass
- Hayden Check E. (2014). Anti-tobacco efforts have saved millions of lives around the globe, *Nature News* doi:10.1038/nature.2014.14461 ([http://www.nature.com/search/executeSearch?sp-q=tobacco%2C+23.000&sp-p=all&pag-start=1&sp-c=25&sp-m=0&sp-s=&siteCode=nature&sp-q-9\[NATURE\]=1&sp-advanced=true](http://www.nature.com/search/executeSearch?sp-q=tobacco%2C+23.000&sp-p=all&pag-start=1&sp-c=25&sp-m=0&sp-s=&siteCode=nature&sp-q-9[NATURE]=1&sp-advanced=true))
- Murray M., Swan, A.V., Clarke G. (1984). Long term effect of a school based antismoking programme. In: *J. Epidem. Commun. Hlth*, 38: 247-252.
- Piko și colab. (2012). Smoking in adolescence and youth: from attitudes to behaviour. *Addictive Behaviors*. (http://www.behsci.sote.hu/nok/w_dcikk3.htm)
- Tyas S.L., Pederson L.L. (1998). Psychosocial factors related to adolescent smoking: a critical review of the literature: In: *Tobac. Contr.*, 7: 407-420.
- U.S. Department Of Health And Human Services (2012). Preventing tobacco use among youth and young adults: a report of the Surgeon General. Atlanta, GA. : Dept. of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health; Washington, D.C. : For sale by the Supt. of Docs., U.S. G.P.O., 2012. p. 900

U.S. Department Of Health And Human Services, National Institutes of Health (2005). Theory at a Glance. A Guide For Health Promotion Practice (Second Edition)

Urbán, R.. (2007). Addicția de nicotină, in: Demetrovics Zs. coord: Bazele adictologiei (lb. Maghiară, A nikotinaddikció in: Demetrovics Zs. szerk: Az addiktológia alapjai) I.. 107-131. ELTE Eötvös. Budapesta

Vajer P., Urbán R., Tombor I., Stauder A. and Kalabay L. (2011). Psychometric Properties and Construct Validity of the Brief Wisconsin Inventory of Smoking Dependence Motives in an Internet-Based Sample of Treatment-Seeking Hungarian Smokers *Nicotine & Tobacco Research*, 13., 273-281. (<http://szemegpszich.elte.hu/letoltesek/urban-robert-letolthetopublikacioi/>) WHO: Tobacco The problem 2009.

http://www.who.int/nmh/publications/fact_sheet_tobacco_en.pdf

http://www.goldcopd.org/uploads/users/files/GOLD_Patient_Romanian.pdf

<http://www.insp.gov.ro/cnepss/wp-content/uploads/2012/09/Analiza-de-situatie-WNTD-2012.pdf>

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs330/en/>

http://www.who.int/tobacco/publications/surveillance/fact_sheet_mortality_report.pdf

THE PROBLEM OF IDENTITY AND OTHERNESS IN THE POST-INDUSTRIAL SOCIETY. SOCIOLOGICAL APPROACHES

Ovidiu Florin Toderici, Assist. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" University of the West, Arad

Abstract: identity; alterity; globalization; democracy; postindustrial society; The hybrid (and, especially, fragmentabil, seemingly endlessly) of general responses and social science generalizante the operaționalizarea philosophy through the concepts of identity and alterity are, in fact, concrete and concretizante through the sociology. Thus, the previous thematic snips are becoming much more comprehensible, operaționalizabile, and instrumentalizabile through recourse to a specific sociological theme, namely globalization.

Despite the image that globalization an advertisement in the collective imaginary, it means less a process of homogenizing world in terms of economy and technology and more of a global process of distribution and production systems of the capitalist system.

Identity is linked to globalisation through several factors regarding both its cultural spectrum and ruling system which supports this spectrum. Democracy as a political system and culture, at least in the West, is one of the major factors of analysis, from a perspective that combines human rights with labour legislation and with the foreign policy of countries where democracy already keep tradition and cultural heritage. But what is the connection between democracy and globalization? To what extent the crisis of democracy can motivate through economic mechanisms of globalization and not by an asymmetry in the democratic legitimisation of the mechanism itself and the popular sovereignty? In order for a democracy to bear her own operating mechanisms, it needs a political community, a popular sovereignty which is governed. Democracy, meaning popular sovereignty, seems to achieve formal limits, although political momentum continues to stay, this time, however, exercised by the institutions of globalisation. The problem of alterity has a shade too metaphysical for what is needed at the moment. Identity is an issue that requires pregnant before any thoughts of otherness, even if the latter is the first, in the logical sense. Asserting their own identities take precedence before other recognition. The other has metamorphosed into something more and bigger than the individual next to us. Globalization has an oversize on a global scale, each action affecting it, while it affects us. The responsibility of our time lies in this task of thinking the world while we think and on us.

Keywords: identity, alterity, globalization, democracy, postindustrial society

In the hybrid¹² perimeter (and especially, fragmental one and apparently endless) of the social sciences, the general answers to which the philosophy is getting by the operation of

¹ Dogan, M., & Phare, R., *Noile științe sociale*, Editura Alternative, București, 1997, p. 7 și p. 161.

² Bauman, Z., *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura Antet, București, 2005, p. 5.

ⁱⁱ Nørretranders, T., *Iluzia utilizatorului*, Editura Publica, București, 2010, cap. III și *passim*.

ⁱⁱⁱ „Globalization means that we are all dependent on each other. Distances matter little now. Whatever happens in one place may have global consequences. With the resources, technical tools and know-how we have acquired, our actions span enormous distances in space and time. However locally confined our intentions might have been, we would be ill-advised to leave out of account global factors since they could decide the success or failure of our actions. What we do (or abstain from doing) may influence the conditions of life (and death) of people in places we will never visit and of generations we will never know.”, Bauman, Z., *The ethical challenges of globalization*, articol accesabil la pagina web: http://www.digitalnpq.org/archive/2001_fall/ethical.html.

^{iv} Klein, Naomi, *Doctrina Șocului. Nașterea Capitalismului Dezastrelor*, Editura Vellant, București, 2009.

^v Giddens, A., *The constitution of Society: Outline of the theory of structuration*, University of California Press, 1984, accesată de pe pagina web: www.brynawr.edu/Acads/GSSW/schram/Giddens.pdf.

^{vi} Lyotard, J.-F., *Condiția postmodernă*, Editura Idea, Cluj-Napoca, 2003, p. 33.

^{vii} Marion, J.-L., *Vizibilul și revelatul*, Editura Deisis, Sibiu, 2007, p. 54.

the self and the otherness concepts become, in fact, concrete with the help of sociology. Thus, the previous misunderstanding of the themes become more intelligible, operational and instrumental with the help of a specific sociologic theme: globalization. *“The word globalization is on everyone’s lips, a hobby which soon became a saying, a magical incantation, a key ready to open the gates of every present and future mystery. For some, globalization is something we need to do if we want to be happy; and for others, the source of our happiness lies in the globalization.”*³

Despite the image that the globalization has in the collective imaginary, it means less than a world homogenous process of economic and technological terms and more than a global process of the distribution of the production systems of the capitalist system. With those, globalization means leveling all laws (especially the labour legislation), in order to support this extension movement of the production systems towards the outer areas of the capitalist economy, often unidentifiable with their own system of government of the countries, which invest in them. The democracy is not on the same agreement point to the globalization but a pack of benefits, secondary ones and ideological once, which comes with the foreign investment capital. For now, we could talk about a relatively complete globalization only in the Western countries. However, in the rest of the world, globalization has an economic sense and sometimes legislative. What is obvious is the fact that some of the first phenomena, which took place once with the idea of globalization is the division of the world economic blocks: The European Union, the South Cone of Latin America, the Asian Block. And from here, a series of problems arise which deal with immigration, the work laws, the human rights and the cultural dimension of the globalization. Globalization, like any other system is a process of centralization and creating links between the main centers of financial and technological powers and the rest of the world, thus bringing to new forms of division and inequality as well as new types of exploration on the work force both in the third world countries and in the financial centers of the world. This phenomenon is marked by the quick deindustrialization and focusing on the services. This turn of events which defines the postindustrial era has had and still has long term effects on the life of the community involved directly or indirectly in these processes. The economic factor have imposed mass movements which have once unbalanced the traditional perception of the labour forces. New policies of handling these movements have appeared as a follow-up to this and also a renewal of the racial, nationalist and patriarchal movements. The Other is again the Stranger, the Unknown.

Globalization is linked to the identity through a couple of factor which real both with the cultural spectrum and also by the system of government. The democracy as a cultural and political system, the Western democracy, at least is one of the major factors of analysis of the identity from a perspective which combines the human rights to the work laws and with the foreign policy of the countries in which democracy is already a cultural tradition. Only in the West, one can observe that one’s identity is politically defined (and economically by formulas like: neoliberal, leftist, ultraconservative, etc.) by the governmental system. To talk about otherness and identity in the era of globalization one must take into account this characteristic that the identity is legitimate and also political. Thus, the individual identity can be separated

³ Bauman, Z., *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura Antet, București, 2005, p. 5

by the socio-political one but it does not include the whole concept of identity, it being limited to a simple *self-image*.

What is the connection between democracy and globalization? To what extent can the crisis of democracy motivate by using the economical mechanisms of globalization. Should this not happen asymmetrically in the mechanism of democracy in itself but also by popular sovereignty? In order for a democracy to support its own working mechanisms, it needs a political community, a self-ruling popular sovereignty. But this would require a capacity of self-governing ahead of the apparition of supporting democratic institutions which is not the case. We could say from the beginning that such a legitimization could come from the concept of *nation*, a pre-political notion, which has occupied this vacuum with the help of the tendency towards cosmopolitan and the distance from the concept of country-nation. In this case, the asymmetry of power created by the globalization cannot find their answer though democracy because this does not have any alternative for this situation. However, even globalization could, in a way to fill-in this void by the homogenous of some transcultural concepts which could offer the possibility of a new identity: multiculturalism, tolerance, collaboration, partnership, union. The link which seemed necessary between a nation and its political system now appears as a lack of basis as democracy fortified its nature by an approach which involves a designated territory and a sovereign power – the people. Globalization attacks this fundament of territorialism, ruining and re-inventing new spaces which must be filled by a king. Democracy, i. e. the popular-nationalistic sovereignty seems to have its formal limits, although the political impulse continues to remain, this time, exercise by institutes of globalization.

These economic and geographical movements of relocation force the community status to tensions which did not exist before. The city itself sustains these moves, which are not all the time agreed by its workers. Thus, we deal with a limitation of the sovereignty of the inhabitants of a city in what the economic decisions are concerned. Thus, a gap is born between what is economically necessary and what the people believe it is necessary. The practice of the politics is more necessary as always, it being the only one capable to please different interests among them. It would be wrong to imagine globalization as a world-wide economic stratification, between the developed countries and the third world countries. Stratification is done at the local level because the cities are directly influenced by these stratifications. They have the same delineation movements among the residential areas and the peripheries (favelas in Brasil, banlieue in France, ghettos in the U.S.A).

I would like to point out that the problem of otherness has a more metaphysical nuance for what is necessary now. Identity is a problem which is always present before any other reason of the otherness, even though the latter is the first, logically speaking. The affirmation of one own identity is always ahead of knowing the other. This is the truth. Appreciating the person next to you must be won and if possible, it can offer something in exchange. The symbolic nature of the otherness is buried by the group of messages with symbolic-semiotic layer, which draws the great part of the attention: 40 Hz vibration (attention is signaled by this vibration at the level of the neurons)⁴. This is especially present on TV rather meeting an unknown person. A reflection of this thing can be observed in what

⁴ Nørretranders, T., *Iluzia utilizatorului*, Editura Publica, București, 2010, cap. III și *passim*.

the idea of freedom in concerned because this middle class would rather give up to a series of liberties owned by the ones before them in order to keep their material wellbeing.

One cannot draw a final conclusion. The paradox of the human life is that any action has a negative part. In business this is called “externalization”. What globalization has questioned is the way we can relate to, by using economic methods and different forms of investments at other people’s life. All in all, we influence one another from very long distances without knowing the one whose life will change according to our actions, for instance buying a laptop made in the Philippines, in a tax free zone where the exploration is blooming up to a million dollar investment in a disadvantaged area. Because of globalization, the relation, which links us to the majority of the people around the world is now the consumption. And this model is extended in what the inter human relations are concerned. But let’s not be fatalists. We live in the only moment in history when we can, at anytime, intersect with the fate of the other, to be capable to change something. This is the condition upon which history is made: *“Globalization means that we all depend one from the others. The distances do not really matter right now. Anything that would happen somewhere could have global consequences. With the resources, the technical tools and the knowledge that we have, our actions lie on great distances of time and space. As local as our intentions could be, we would be wrong if we would ignore the global factors because these could decide the success or the failure of our actions. What we do or what we don’t do could influence the living (or dying) conditions of some people from the places we will never visit or of some generations that we will never know.”*⁵

The raising of the problem of the moral value of the globalization could not aim globalization as a whole but only as an economical vision. The countries, which needed the most the benefits of globalization are the ones which are exploited. The process cannot go back. Only two positions are possible: to be or not to be in favour of globalization because for the moment we could not talk about a global culture and not of a global and political legislative system. Our positioning could see it only as a *process in the making* with certain effects. At the same time, the dependence networks which have been created cannot be thought according to their sustainability but according to their immediate effect. This “immediate” of the action of reason being possible by the apparition of electricity, of the telegraph and the phone, spare us to use too much time but it also orchestrates the way we relate to things which from now on must self sustain the utility. Let it be “on hand”. It’s no wonder that the other has lost itself the metaphysical value at the same time, which has won a potential on its own world. Maybe we should question this double movement, which we have noticed beforehand: the movement towards things is met by a movement towards the people. It is not a logical and necessary connection but it meets a certain vision of the world in which the consumption and the holding of the goods are a definition of happiness and the freedom is one of the acquisition and investment. A state non-regulated market is the ideal of the American neoliberalism and it is seen as the supreme liberty although this liberty is often non-democratic.⁶

⁵ http://www.digitalnpq.org/archive/2001_fall/ethical.html

⁶ Klein, Naomi, *Doctrina Șocului. Nașterea Capitalismului Dezastrelor*, Editura Vellant, București, 2009.

What new systems would appear in the distant future of the globalization? We could talk about systems as long as we consider it to be the norm, relatively closed societies, which had their own cultural and political models are no longer seen as valid and are being replaced by multicultural models which test the national cultural models? What is the place of the individual in this model of representation of the globalization? What sort of identity is situated at the emergency of the new cultural, political and social methods. This has the capacity to adapt to the new situations of instability? The systems were seen before as being totalitarian capable of assuring a certain cultural unity which at its turn assured a safety climate for the members of that system. The totality is replaced by an asymmetry from its parts which is formed independently by the other parts, not being a direct correlation between the culture, economy and politics. Each of that advances separately, thus incubating an imaginary of the fragmentation, which will represent the individual formation of the individual. The contemporary technology sustains this eclectic which defines the individual, it creates their own grand ecrits, in their lack of institution.

Let's not fall into the trap in which we believe that the social forces are the only ones which model the way our world looks like. As Anthony Giddens⁷ said, a macro or micro analysis would suffice as long as these two are separated by one another. The social structure is reproduced by the repetition of the action, modeled socially by human agents. This is the process called "structuration" and aims at having a bonding which lacks Marxist or Weber prejudiced. Thus, the other is always defined by its actions and its reference to the social general climate. Its identity cannot be discussed generally but only individually without taking into account both factors and their participation.

The malleability of its own identity, its possibility of being built which is reflected upon the corporality, from now on it is the territory of the metonymy and semiotics. According to Giddens, the body has been "reflexively called up" as an improving material and not like an "irreducible" gift. In his famous work "Postmodern Condition" Lyotard talks about the social link which "*as a problem is a language game, the game of interrogation which position immediately the one who asks to the one to whom it is addressed and also the reference who is interrogated; this problem is also the social link.*"⁸

The other is already seen as a rational actor, capable to react and act in the behaviorist scheme of Stimuli – Response. This swift of perception of the other does not mean anything but the owning of the computational model of the informatics theory in which the input and the output are the basic premises of the kinetics of the data packages. In this movement of information, which implies a sender and a receiver, they are both part of the same rational system. But to reduce the linguistic competence only to help the sending of information, this would be superficial. The statements are of many types, each with different functions, sustained by a non-verbal language, an irreducible residue of communication. The corporality plays an important role in this system of transmitting because it embezzles the Stimuli – Response from the essential scheme of functioning. Between the Stimuli and Answer there is the Body.

⁷ www.brynmawr.edu/Acads/GSSW/schram/Giddens.pdf

⁸ Lyotard, J.F., *Condiția postmodernă*, Editura Idea, Cluj-Napoca, 2003, p. 33.

Coming from Descartes, this reflexivity does not reflect a better use of the sense and sensibility towards our needs and the others' but a new set of values which would define calling to a mathematical reason, of the calculus of the consequences "shortly a zero or short degree of phenomenon; its evidence is achieved here adequately because it does not recall only a poor intuition. [...] We should ask ourselves on the privilege so often granted by the knowledge theories of the logical and mathematical knowledge: they are raised at the level of models of the others although they distinguish themselves through their intuition, by the poverty of their donation, or even the unreality of their objectives."⁹

This preference for the thought of the other as a non-phenomenon, a reason made by the contemporary theories of psychology and evolutionism risks of exposing it to some new factors which belong to the world of objects: when could we talk about a real market of the organs? Why was the selling of the organs banned as they can only be donated? Slavery is it an example of this instrumental reason, exploration, as well as the gender differences. However, homo economicus is nothing but an ideal of neoliberalism. Man is not set on only the maximization of their own interests and resources. However this means that it is still a hope for to break the flux of consumerism and to think about the existence of the other, be it an ecological or ethical paradigm. The Other has morphed into something more and big than the individual next to us. Globalization has outsized it to a global scale, each action affecting it while it is affecting us. The responsibility of our time lies in this task to think about the world while we think for ourselves.

One of the most pertinent analysis of today's social sciences is the one presented in the *New Social Science*, Alternative Publishing House, Bucharest, 1997. The work of the two analysts, Dogan and Phare is extremely well-written taking the epistemological line indicated by the new philosophy of the science. It starts from a formidable intuition. It is about the epistemological status, the functions and the finality of the innovation in the perimeter of the theme of the social sciences. The authors' observations lead towards the statement that the most fructuous and important innovations are the result (...) uninterrupted fragmentation of the social sciences in a narrow specialization in the interior of what we (...) call hybrid fields. "Dogan, M., & Phare, R. *Noile stiinte sociale*, Editura Alternative, Bucuresti, 1997): p. 7]. The alternatives of the researcher are reduced to two. On one hand, accepting the idea of an objective truth in a monist manner, the problem of the adequate means is being laid. This is because they either try to put across the discursive methods or it is because there are not but relative truths to the context. Moreover, applying the lakatosian vocabulary, the philosophy, the history, the anthropology, geography, psychology, politics, sociology linguistics or economy do not have a hard nucleus which is forced to see the experimental tests – their predisposition towards hibridation is enormous with the lack of some central disciplines and certain hierarchies. Not even the methodological situation of this sciences satisfies them. The reason is the distinction made by Poincare which debate the personal findngs. They are not preoccupied bu their method. Other specialists easily reach the transisiplinarity. We thus have a situation of hybridation because : "(...) in the social sciences there exist more subjects than methods (...)", so "(...) certain methods must be applied to more subjects." [(Dogan, M., & Phare, R., „*Noile stiinte sociale*, Editura Alternative, Bucuresti, 1997):p. 161].

⁹ Marion, J.L., *Vizibilul și revelatul*, Editura Deisis, Sibiu, 2007, p. 54.

BIBLIOGRAFIE:

- Arendt, Hannah, *Condiția Umană*, Cluj-Napoca, Idea, 2007.
- Bauman, Zygmunt, *Globalizarea si efectele ei sociale*, Antet.
- Bauman, Zygmunt, *The ethical challenges of globalization*, articol accesibil la pagina web : http://www.digitalnpq.org/archive/2001_fall/ethical.html.
- Dogan, M., & Phare, R., *Noile științe sociale*, Editura Alternative, București, 1997,
- Gellner, E., *Raționalitate și cultură*, 2001, Iași, Institutul european
- Giddens, Anthony, *The constitution of Society: Outline of the theory of structuration*, University of California Press, 1984, accesata de pe pagina web: www.brynmawr.edu/Acads/GSSW/schram/Giddens.pdf.
- Hobbes, Thomas, *Leviathan*, accesat de pe pagina web: <http://oregonstate.edu/instruct/phl302/texts/hobbes/leviathan-contents.html>.
- Klein, Naomi, *Doctrina Șocului*, Vellant, București, 2009.
- Lyotard, Jean-François, *Condiția Postmodernă*, Idea, Cluj-Napoca, 2004.
- Marion, Jean-Luc, *Vizibilul și revelatul*, Deisis, Sibiu, 2007
- Nørretranders, Tor, *Iluzia utilizatorului*, Publica, București, 2010.
- Popper, K. R., *Filosofie socială și filosofia științei*, „Principiul raționalității”, (388-395), 2002, București, Editura Trei
- von Wright, G. H., *Explicație și înțelegere*, 1995, București, Editura Humanitas
- Weber, M., *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Ioan Mihăilescu, „Protestantism și capitalism”, (267-278), 1993, București, Editura Humanitas

THE PSYCHOMATIC DISTURBANCES AND THE THERAPEUTIC FAILURE AT PATIENTS WEARING DENTURES

Camelia Dalai, Dr., Assist. Prof., University of Medicine and Pharmacy, Oradea; Gabriela Ciavoi, Dr., Assist. Prof., University of Medicine and Pharmacy, Oradea, Ioana Romanul-Ignat, Dr., Assist. Prof., Ciprian Dalai, Dr., Assist., University of Medicine and Pharmacy, Oradea, Raluca Sabău, Assist, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş

Abstract: This here paper wants to show dentists the possibility of therapeutic failure in the case of patients wearing dentures if the case of them suffering from a psychomatic illness is not taken into consideration. This study is realised on 104 patients wearing dentures. They were given questionnaires that cover the 5 areas of diagnosing psychomatic illness. The results were put into tables and graphs. By analysing the results we can conclude the fact that there are patients who's psychomatic pathology can confuse the dentist. A lot of the cases considered therapeutic failures were actually because of psychomatic illnesses (a fact that was also confirmed by the psychologist) and were of errors of treatment committed by the dentist.

Keywords: psychomatic illness, dentures, questionnaire, dentist

Introducere

Pacienții purtători de proteze mobile sunt în marea lor majoritate pacienți vârstnici. Având în vedere acest considerent, atunci când aplicăm o proteză dentară mobilă unui pacient vârstnic trebuie să avem în vedere și patologia asociată acestei vârste.

Îmbătrânirea este un proces fiziologic, al întregului organism ce urmează unei perioade de dezvoltare, fiind ultima perioadă a biomorfozei. Îmbătrânirea este caracterizată de modificări atât în plan fiziologic cât și psihologic și social, modificări ale comportamentului, a gândirii, atitudinii și a relațiilor interpersonale.

Calitatea vieții pacientului vârstnic depinde și de sănătatea orală a acestuia, aspect care se răsfrânge atât asupra vieții fizice cât și psihice.

Datorită proceselor de involuție pacientul vârstnic se află într-o stare de labilitate atât din punct de vedere fizic (bolile asociate vârstei) cât și psihologic. Astfel, edentația parțială extinsă sau edentația totală au asupra pacientului vârstnic un impact atât fizic (insuficiența masticare a alimentelor duce la probleme digestive, sindroame de malabsorbție, etc) cât și psihologic (aspect fizic de om bătrân, evitarea contactelor sociale, depresie, etc).

Între afecțiunile somatice apărute odată cu vârsta și cele psihologice există o strânsă legătură. Astfel afecțiunile psihice pot accentua sau chiar declanșa afecțiuni somatice dar și viceversa afecțiunile organelor interne, suferința fizică sau modificările hormonale apărute odată cu vârsta pot declanșa sau accentua afecțiunile psihice, care oricum apar odată cu vârsta.

Un rol important în acest proces îl au: personalitatea pacientului, experiența sa de viață, faptul că este o persoană activă atât din punct de vedere fizic cât și social, problemele apărute în viața pacientului și modul în care ține acesta să le gestioneze. Putem concluziona că există anumite caracteristici generale atunci când ne adresăm cu mijloacele terapeutice unui pacient vârstnic, dar fiecare pacient este suma caracteristicilor generale și a aspectelor particulare date de genetica pacientului și mediul în care habitează acesta.

La pacienții vârstnici este foarte greu de depistat dacă avem de a face cu o problemă reală a protezei dentare sau este vorba de o afecțiune psihică. Uneori senzația de disconfort, usturimea, algiile faciale pot fi provocate de un defect al protezei deci pacientul nu trebuie tratat din start ca un bolnav psihic.

Putem vorbi în principal de cinci criterii diagnostice care dacă sunt bine interpretate pot diferenția un bolnav psihosomatic de un pacient cu o problemă reală la proteza dentară.

1. Primul criteriu - discrepanță semnificativă între simptomatologia subiectivă și obiectivă. De exemplu, atunci când pacientul descrie o algie facială care nu respectă linia mediană a feței, nu respectă poziția anatomică a nervului trigemen sau apare și dispare în funcție de anumite schimbări de poziție afectivă a pacientului, putem lua în considerare o afecțiune psihosomatică.

2. Al doilea criteriu - alternanțe semnificative ale simptomatologiei clinice. Un pacient care descrie o durere total atipică ca și intensitate, mod de apariție, condiții de ameliorare, poate fi suspectat de o afecțiune psihosomatică.

3. Al treilea criteriu – diagnostic ex non juvantibus. Atunci când la un pacient măsurile terapeutice dovedite din punct de vedere al eficienței nu au efect poate fi luat în calcul și un diagnostic psihosomatic. De exemplu în cazul în care durerea nu cedează în urma anesteziei teritoriului respectiv cu toate că pacientul recunoaște instalarea anesteziei.

4. Al patrulea criteriu - personalitatea pacientului. Un pacient cu o personalitate colerică sau din contră un introvertit cu tendințe depresive poate fi suspiciat de o afecțiune psihosomatică. Particularitățile de personalitate, biopsihotipul persoanei și autobiografia acesteia ne pot sugera o boală psihosomatică.

5. Al cincelea criteriu - coincidența sau concordanța apariției sau modificării simptomatologiei cu evenimente cu însemnătate specială pentru pacient. Aceste evenimente pot fi situații obișnuite pentru marea majoritate a persoanelor însă la nivel individual, pacientul poate să-i acorde o altă semnificație. De exemplu: mutarea într-o altă locuință, căsătoria copiilor, pensionarea pot duce la declanșarea afecțiunilor psihosomatice.

Pe lângă acestea mai pot fi și alte criterii care ne pot conduce la suspiciunea unei astfel de afecțiuni : existența în familie sau în anturajul apropiat a unui pacient purtător de proteză care este intolerant la proteză, dezvoltarea în timp a unei idei cu conotație negativă legată de aceasta, asocierea ideii de proteză cu bătrânețea, teama de respingere socială, etc.

Pentru a face un diagnostic diferențial este nevoie uneori de sprijinul psihologului sau al medicului psihiatru. Sunt cazuri în care, cu abilitate și tact, cu minime cunoștințe legate de psihologia pacientului, în cazuri ușoare să reușim să facem pacientul să depășească momentele dificile. Alteori e nevoie, tot cu mult tact și cu sprijinul aparținătorilor să îndreptăm pacientul spre un psiholog sau psihiatru.

Obiectiv

Studiul își propune să surprindă anumite aspecte caracteristice legate de acceptarea lucrărilor protetice mobile de către pacienții edentați total, având în vedere faptul că acești pacienți fiind în marea lor majoritate în vârstă presupun și o patologie specifică.

Material și metodă

Studiul a fost realizat pe un lot de 104 pacienți purtători de proteze dentare mobile, în cabinete de medicină dentară și în cadrul clinicii Facultății de Medicină și Farmacie Oradea, Departamentul Medicină Dentară, în perioada 2012-2014.

Precizăm faptul că pacienții au același mediu de proveniență (urban), nu există diferențe semnificative în ceea ce privește situația socio-economică a acestora și se încadrează în aceeași categorie de vârstă.

Pacienților li s-au aplicat chestionare, solicitându-le să răspundă la 11 întrebări. Chestionarele au fost alcătuite pentru a confirma ipoteza cercetării. Întrebările au fost menite să răspundă celor cinci criterii de determinare a patologiei psihosomatice. De asemeni pacienții au fost supuși examenului obiectiv endooral.

Astfel ipoteza de la care am pornit este : **Ipoteza** : Patologia psihosomatică poate fi cauza eșecului terapeutic în cazul pacientului purtător de proteze mobile.

Răspunsurile au fost centralizate în tabele, pe baza cărora s-au calculat procentele. Datele au fost prelucrate prin metode statistice matematice. De asemeni pe baza acestor rezultate au fost alcătuite grafice.

Rezultate

Studiul a fost realizat pe un lot de 104 pacienți din care 64 de femei și 40 bărbați. (fig 1).

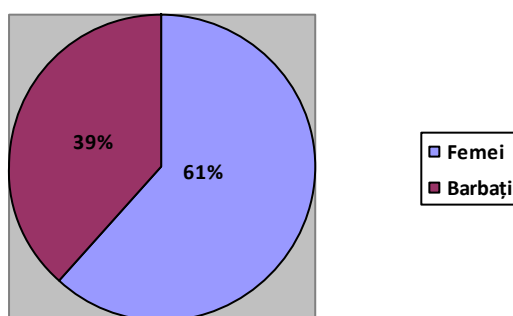

Fig.1 Repartiția pe sexe

CRITERII	SEX		TOTAL
	Femei	Barbați	
Discrepanță simptomatologie subiectivă – examen obiectiv	21 (32.85 %)	12 (30 %)	34 (32.69 %)
Alternanțe în timp a simptomatologiei	10 (15.63 %)	7 (17.5 %)	17 (16.34 %)
Coincidența unor evenimente cu semnificație pentru pacient	48 (75 %)	25 (62.5%)	73 (70 %)
Probleme de sănătate asociate	50 (78.12%)	32 (80 %)	82 (78.84 %)
Probleme multiple cu lucrările anterioare	20 (31.25 %)	7 (17.5 %)	27 (25.96 %)

Fig. 2 – Rezultate cercetare (numeric și procentual)

Procentele luate în calcul se raportează la numărul total de pacienți din categoria respectivă. Avem astfel o imagine mai clară asupra fiecărui criteriu în parte. Observăm faptul că, problemele de sănătate asociate sunt prezente la peste 78 % dintre femei și peste 80 % din bărbați. La mică distanță din punct de vedere al frecvenței se află criteriul legat de coincidența evenimentelor semnificative în viața pacientului.

Aici am luat în calcul nu evenimentul în sine ci semnificația acestuia pentru pacient. Un anumit eveniment poate să afecteze un pacient pe când pentru altul poate avea o conotație neutră.

Per total se observă faptul că se menține tendința procentelor pe grupe, criteriile 3 și 4, respectiv, *Probleme de sănătate asociate* și *Evenimente semnificative în viața pacientului* având ponderea cea mai mare.

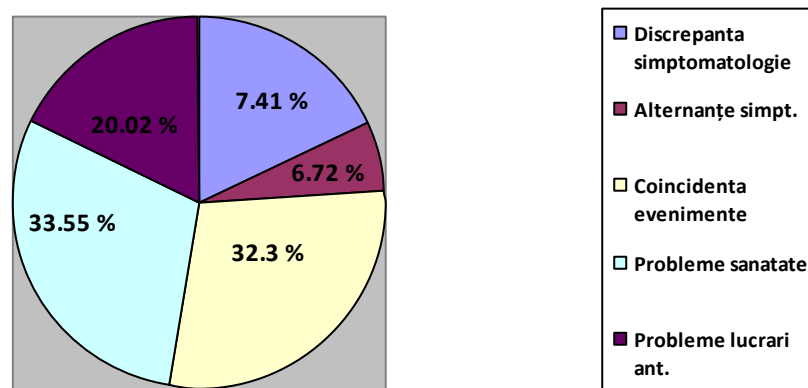

Fig. 3 – Graficul prezenței criteriilor de diagnostic boli psihosomatice la femei

Procentele au fost calculate făcând raportarea la pacienții - femei care au fost identificați cu unul din cele cinci criterii menționate. Așa cum am mai precizat, criteriul *Probleme de sănătate asociate*, nu poate avea relevanță în absența altui criteriu, însă se observă din graficul faptul că acesta corelează cu *Coincidența evenimentelor semnificative pentru pacient*.

Mai putem observa și faptul un procent semnificativ au acuzat și probleme cu lucrările protetice mobile, unii pacienți având chiar o „colecție”, am putea spune, de lucrări protetice pe care „nu le-au suportat” și au schimbat numeroși medici dentiști, cu același rezultat.

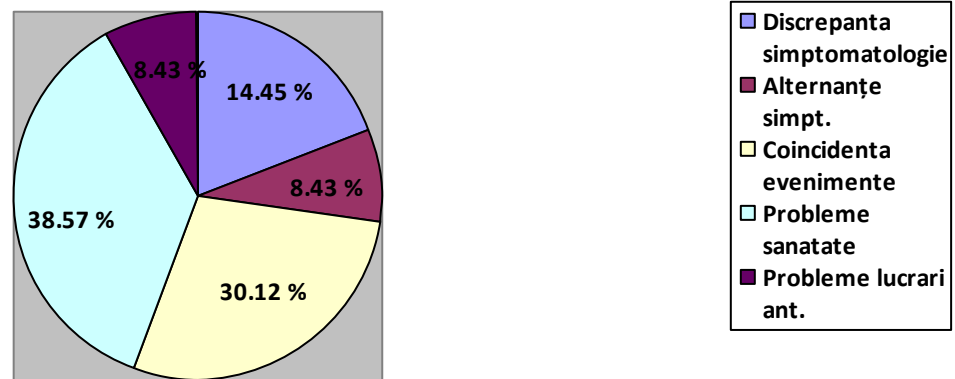

Fig. 4 – Graficul prezenței criteriilor de diagnostic boli psihosomatice la bărbați

Se observă clar faptul că și în cazul pacienților bărbați avem procente asemănătoare în ceea ce privește, cele două criterii, respectiv *Probleme de sănătate* și *Coincidența evenimentelor*. Diferența semnificativă am putea spune, în cazul pacienților de sex masculin, este că la aceștia nu există un număr atât de mare de pacienți care au avut probleme cu lucrările anterioare.

Observând acest fapt am reluat interviul cu pacienții de sex masculin care au declarat în mare majoritate faptul că deși au avut probleme cu lucrările anterioare au preferat să nu le poarte și nu au insistat atât de mult ca și pacienții de sex feminin în refacerea acestora sau schimbarea medicului dentist, de unde și procentul mai mic de lucrări protetice în antecedente.

De asemeni, primul criteriu, *Alternanța simptomelor subiective - examen obiectiv*, prezintă diferențe semnificative, bărbați- femei și datorită faptului că din nou pacienții de sex masculin au preferat să nu poarte lucrările și nu au fost atât de atenți la simptomele subiective decât atunci când ele au fost cu adevărat o problemă (durere în marea majoritate).

Concluzii

Din analiza rezultatelor putem spune faptul că, ipoteza noastră se confirmă, deci există pacienți care îndeplinesc unul sau mai multe din criteriile de diagnostic ale bolilor psihosomatice. Procentul de persoane care sunt suspicionate de această afecțiune este mai mare la femei.

Se observă faptul că, criteriul cu frecvența cea mai mare este existența problemelor medicale asociate (și datorită vârstei) cât urmat la mică distanță de apariția unui eveniment important în viața pacientului.

Nu trebuie uitat nici faptul că, pentru a avea o suspiciune de boală psihosomatică trebuie să avem cel puțin două criterii menționate. La această vârstă, marea majoritate a pacienților prezintă probleme de sănătate, însă nu toți au și afecțiuni psihosomatice. Totul depinde de invid și de mulți factori, începând cu personalitatea pacientului și până la condițiile de mediu în care habitează acesta.

Indiferent de situație, pacientul trebuie să beneficieze de serviciile medicului dentist, dar în cazul în care există suspiciunea unei afecțiuni psihosomatice, tratamentul trebuie condus de medicul dentist în colaborare cu psihologul.

În cazul în care această afecțiune nu este recunoscută și nu se iau măsurile corespunzătoare se ajunge la situația în care pacientul revine de nenumărate ori acuzând diferite probleme legate de lucrarea protetică, medicul încearcă remediarea problemelor ascultând de cele mai multe ori indicațiile pacientului. Se ajunge la agravarea nu la ameliorarea situației pentru că, o lucrare corespunzătoare va fi în cele din urmă compromisă.

Implicațiile sunt de multe ori și de ordin financiar, pacientul solicitând daune pentru neajunsurile provocate.

BIBLIOGRAFIE:

- Dalai C., Ignat-Romanul I., - Afecțiuni psihice și psihosomatice în medicina dentară, Ed. Universitatii Oradea, Oradea, 2010
- Despa E., Bicleșanu C., Moise G., - Reabilitarea orală a pacienților, Revista Română de Stomatologie, Vol. IV, Nr.2, 2009
- Holdevici I.-*Psihoterapia cognitiv - comportamentală pentru cazurile dificile*, București, Ed. Dual Tech
- Ionescu G.- *Tratat de psihologie medicală și psihoterapie*, București, Ed. Asklepios, 1995
- Lelord F., Andre C. – *Cum sa ne purtăm cu peronalitățile dificile*.București, Ed. Trei, 2003
- Radu I. –*Metodologie Psihologie si Analiza Datelor*.București, Ed. sincron, 1993
- <http://www.sistempsi.ro/index.php?page=tulburari-psihosomatice>
- http://articole.famouswhy.ro/bolile_psihosomatice_cauzate_de__stres/

AIDS-INFECTED NEEDLES - URBAN LEGEND?**Oana-Cătălina Voichici, PhD Candidate, "Valahia" University of Tîrgoviște**

Abstract: In early 2012, a cautionary message spreading via the Internet would instill terror in people's souls: a man was pricking women on buses, trams and trolleys in Bucharest, using a possibly infected needle. The story was far from being altogether new to most of us. It seemed to be a revival of an urban legend that had circulated throughout Romania during the first years following the 1989 Revolution: strangers would prick school children with the clear and criminal intention of infecting them with the HIV virus. In the following pages we shall focus on how needle-attack legends emerged and spread, i.e. the context and functions of such stories.

Keywords: urban legend, pin-pricking, AIDS/HIV, criminal contamination, AIDS club

La începutul anului 2012, un mesaj-avertisment a fost postat pe mai multe rețele de socializare:

„Astăzi, 5 ianuarie 2012, în jurul orei 8:45, în tramvaiul 41 ce venea dinspre Billa Drumul Taberei spre Lujerul, prietena mea a fost înțepată cu un ac de o persoană încă neidentificată. Această persoană a urcat în spatele ei, odată cu ea, la stația 41 de la Billa DT, iar apoi a simțit o înțepătură tare în piciorul drept. Când s-a uitat în spate era această persoană care avea o bască în mână și a aruncat-o într-o pungă pe care o deținea și apoi se chinuia să arunce în pungă ceva ce părea lipit de podul palmei. Prietena era în stare de șoc și nu a realizat ce s-a întâmplat exact, dar când și-a dat seama, a reușit să facă poze persoanei care s-a dat jos la stația Lujerului. Ea apoi a coborât la stație Pod Ciurel de unde am luat-o eu cu mașina. A sunat la 112 și i s-a zis să facă plângere la poliție. Am mers la Institutul de Boli Infecțioase «Prof. Dr. Matei Balș» unde s-a constatat înțepătura (se vedea cu ochiul liber), i s-au recoltat probe pentru analize de sânge și i s-au făcut câteva vaccine profilactice pentru ce s-a putut. Acum, timp de 6 luni, trebuie să mergem la analize și să ne rugăm că nu a fost nimic pe ac. Ce nu se poate vaccina e Hepatita C și HIV”¹.

Avertismentul îi aparținea unui anume Florin, care se recomanda drept prietenul fetei și care aflase atât porecla individului, Elvis, cât și zona în care acesta locuia, cartierul bucureștean Drumul Taberei. Mesajul a fost preluat de întreaga mass-media șase zile mai târziu, creând panică printre bucureșteni, mai ales că la Poliție se primiseră mai multe plângeri similare. Părea să fie o reluare a unei legende urbane care a circulat în România în anii '90, în care necunoscuți înarmați cu ace infectate cu HIV înțepau copii în apropierea școlilor. Cazul „monstrului”, „psihopatului” din tramvaiul 41, cum a fost numit de presă, a fost repede elucidat, bărbatul fiind arestat de polițiști după ce agresorul a fost fotografiat cu telefonul mobil de către una dintre victime. Deși se vehicula că acesta dorea să infecteze oamenii cu diferite boli, s-a dovedit că era doar o cale de a le atrage atenția fetelor frumoase². Incidentul

¹ <http://www.clubopel.com/viewtopic.php?p=1264549> (postat la 05.01.2012, data accesării 13.01.2014)

² Cercetările poliției au scos la iveală faptul că bărbatul nici nu folosisese un ac medicinal, ci unul de birou. Mai mult, nu părea a avea probleme psihice, avea studii superioare, era angajatul unei bănci și era căsătorit cu o avocată.

nu era însă o noutate, întâmplări similare petrecându-se sporadic, în final dovedindu-se a fi farse ale unor adolescenți teribiliști sau copii inconștienți puși pe șotii. Un asemenea incident a fost „opera” unor elevi de liceu dâmbovițeni:

„Dornici să-și impresioneze colegele, patru adolescenți le-au înțepat cu niște ace, posibil contaminate. Patru elevi de clasa a XI-a de la Grupul Școlar «Iordache Golescu» din Găești, Dâmbovița, sunt cercetați de polițiști după ce au înțepat cinci colege cu un ac, pe holurile liceului, oamenii legii afirmând că este posibil ca acul să fi fost contaminat. Pentru că e posibil ca în liceu să învețe și elevi seropozitivi, s-a luat măsura testării HIV a fetelor înțepate [...] Din primele audieri, rezultă că băieții au considerat drept *o joacă* ceea ce s-a întâmplat, o metodă de a le cuceri.”³

Un alt copil de școală, dintr-un sat sibian, de data aceasta, a alarmat și scandalizat comunitatea locală când, după ce a găsit pe stradă un ac de la un glucotest, s-a înțepat pe sine și alți 18 elevi, declanșându-se, cum e firesc în astfel de cazuri, o ancheta epidemiologică, copiilor administrându-li-se tratament profilactic pentru infecția HIV⁴.

Primele legende despre infectarea cu HIV/SIDA au apărut în comunitățile gay din San Francisco, Statele Unite, în iunie 1982, imediat după identificarea bolii. În câțiva ani, zvonuri și povestiri despre homosexuali infectați cu HIV care, cu bună știință, răspândeau virusul în rândul populației, circulau deja pe ambele coaste ale Atlanticului (Bennett 2005: 122). Legenda despre homosexualul care se prostitua și infecta cu SIDA, în mod deliberat, proxeneții și clienții, a fost dublată de apariția povestirii în care agresorul seropozitiv era o femeie, iar victima, un bărbat heterosexual. După o noapte petrecută împreună, acesta găsește scris cu rujul pe oglinda din baie: „Bine ai venit în minunata lume a SIDA”.

Povestirile despre ace infectate cu HIV au început să circule pe la jumătatea anilor 1980 (Goldstein 2004: 142). Potrivit folcloristului american Jan Harold Brunvand, legenda a luat amploare în 1998 când pe Internet au început să circule avertismente în legătură cu existența unor ace contaminate lăsate intenționat în diverse locuri publice pentru a îmbolnăvi oameni nevinovați (Brunvand 2001: 285). Poveștile avertizează asupra pericolului de a fi contaminați cu virusul HIV în discotecă, sau la cinematograful, pe întuneric, unde un necunoscut înarmat cu un ac suspect înțepă victima și îi lasă în buzunar un bilet pe care scrie: „Bine ai venit în clubul SIDA”. O altă variantă de contaminare în locuri publice este cea de la bancomat, unde acul ucigaș așteaptă să întinzi mâna după bani.

Așa cum punctează și Diane Goldstein, săgețile, spinii sau acele otrăvite sunt motive des întâlnite în tradiția populară, în basme și legende (Goldstein 2004: 141). Și primul exemplu care ne vine în minte este basmul *Frumoasa adormită*, în care prințesa cade într-un somn adânc după ce se înțepă într-un fus. Sau legendarul Ahile, ucis de o săgeată otrăvită a lui Paris, îndreptată de zeul Apollo înspre călcâiul eroului. Înțepătura este un semn al vulnerabilității, intruziunii, invadării sau contaminării corpului. „Both metaphorically and

³Vezi articolul „Teribilism: amenințare cu SIDA”, publicat pe site-ul http://www.hiv sida.ro/kit_presa/detail_news/27/kit_presa.html la 09.03.2009 (data accesării 13.01.2014)

⁴Vezi articolul „Copii înțepați cu un ac găsit pe stradă”, publicat pe site-ul <http://www.tribuna.ro/stiri/eveniment/copii-intepati-cu-un-ac-gasit-pe-strada-50339.html> la 27.04.2010 (data accesării 13.01.2014)

literally, the piercing leaves a hole that can be filled by all manner of evil”⁵ (Goldstein 2004: 141).

În România post-decembristă au început să circule masiv zvonuri alarmante despre copii amenințați de psihopați, de regulă purtători ai virusului HIV, care urmăreau să se răzbune contaminându-i pe nevinovați cu un ac de seringă letal. Iată una dintre aceste variante:

„În anii '90, apăruse zvonul că un nebun umblă pe lângă școli și înțeapă copiii cu o seringă în care se află sânge contaminat cu SIDA. Oamenii spuneau că omul a înnebunit după ce a fost infectat la rândul lui și vrea să se răzbune. Părinții și profesorii ne spuneau să fim atenți pe stradă și chiar când ieșim în pauză și, dacă vedem o persoană necunoscută, mai dubioasă, să încercăm să o evităm. Chiar în școala mea, Nr.11 din Tîrgoviște, unii elevi susțineau că au găsit înfiptă în ușa clasei o seringă cu un lichid roșu” (Costin C., *jurnalist*).

Apariția în România a legendelor despre acul infectat trebuie analizată în strânsă legătură cu apariția SIDA în țara noastră⁶. Explozia diagnosticării acestei maladii s-a produs după Revoluție, deși mii de copii au fost infectați cu HIV încă din 1985, însă, până în 1989, doar 13 cazuri de SIDA fuseseră raportate (Apetrei *et al.* 1998: 1079).

Gradul precar de informare referitor la SIDA, alimentat și de ideea preconcepută că boala atingea doar homosexualii, drogații și prostituatele, a dus la stigmatizarea purtătorilor virusului, maladia fiind văzută ca un semn al promiscuității. Românii nu știau cum să se comporte în fața unui dușman ascuns și necruțător, această necunoscută semănând panică și teroare în rândul populației. Chiar în urma campaniilor ulterioare de educare și conștientizare a publicului cu privire la HIV/SIDA, sunt mulți cei încă nesiguri de modul în care se transmite virusul, temându-se că un singur contact cu orice lichid din orice parte a corpului este suficient pentru a-i îmbolnăvi de SIDA și a-i ucide. Știm acum că a fi infectat cu HIV nu înseamnă a avea SIDA. SIDA este ultimul și cel mai sever stadiu al infecției cu virusul HIV, unii oameni trăind cu infecția mulți ani, chiar zeci de ani până la a avea SIDA⁷. Însă toate acestea au trecut pe lângă noi. Zvonurile și legendele ne „învață” că SIDA este o maladie care se transmite direct, rapid și cu ușurință de la o persoană la alta și că a fi seropozitiv este sinonim cu a avea SIDA. Că a fi infectat nu înseamnă doar o imediată și inevitabilă condamnare la moarte, dar și un pericol pe care bolnavul îl reprezintă pentru ceilalți. Nicio campanie de educare nu a putut șterge aceste prejudecăți. Toate legendele despre acul infectat cu HIV ne spun că o singură întâlnire cu un purtător al virusului este de ajuns să asigure cuiva intrarea în „Clubul SIDA” și să îl condamne la moarte sigură. Aceste povestiri dezvăluie niveluri înspăimântătoare de frică și ignoranță, cercetătoarea Gillian Bennett punându-le pe seama eșecului autorităților sanitare de a informa publicul larg (Bennett 2005: 132).

⁵ „În sensul metaforic dar și propriu al cuvântului, înțeputura lasă un gol care poate fi umplut de rău în orice formă a sa”. (t.a.)

⁶ Vezi și articolul „Generația SIDA - au supraviețuit, dar au stat ascunși” publicat de cotidianul *adevarul.ro* la 24 ianuarie 2011, http://adevarul.ro/news/societate/dosar-generatia-sida---supravietuit-stat-ascunsi-1_50ad5a1c7c42d5a66393811f/index.html (data accesării 13.01.2014).

⁷ http://www.sfatulmedicului.ro/Infectia-cu-HIV/infectia-cu-virusul-imunodeficientei-umane-hiv-sida_654 (postat la 11.09.2006, data accesării 13.01.2014)

Așa se face că asemenea povestiri continuă să apară, găsindu-și în World Wide Web mijlocul cel mai propice și rapid de propagare, practic răspândirea este instantanee. Iată unul dintre avertismentele care circulă pe Internet de câțiva ani:

„S-a întâmplat la Paris de curând, dar se poate întâmpla oriunde și oricând.

Cu câteva săptămâni în urmă, într-o sală de cinema, o persoană a simțit că o înțeapă ceva în momentul când s-a așezat pe scaun. Când s-a ridicat să vadă ce este, a văzut un ac înfipt în scaun cu un bilet alăturat pe care scria: “Tochmai te-ai infectat cu HIV”. Centrul pentru Controlul Bolilor (din Paris) raportează multe întâmplări similare petrecute recent și în alte orașe. Toate acele prezentate au fost testate și erau HIV Pozitiv. Centrul raportează, de asemenea, că s-au găsit ace la bancomatele publice în locul pe unde ies bancnotele.

Noi rugăm pe toată lumea să fie extrem de precaută în astfel de situații...

Toate scaunele/locurile publice trebuie să fie bine cercetate, cu vigență și precauție, înainte de a fi folosite. O inspecție vizuală atentă va fi de ajuns. În plus, vă rugăm să trimiteți mai departe acest mesaj familiei și tuturor prietenilor pentru a-i avertiza despre acest potențial pericol.

Cu puțin timp în urmă, un medic a povestit o întâmplare asemănătoare suferită de unul dintre pacienții săi, la Priya Cinema din Delhi. O tânără, logodită și urmând să se căsătorească peste câteva luni, a suferit același accident la film. Bilețelul atașat acului avea mesajul: “Bine ai venit în familia HIV”. Deși medicul a explicat familie fetei că va dura 6 luni până când virusul va deveni destul de puternic pentru a-i afecta sistemul și că o victimă poate supraviețui 5-6 ani, fata a murit în 4 luni, probabil mai mult din cauza șocului.

Cu toții trebuie să fim foarte precauți în locurile publice, Doamne ajută!

Gândește-te că poți salva o viață dacă trimiți mai departe acest mesaj.

Decât să trimiți mai departe mailuri irelevante, te rog să trimiți acest mesaj tuturor celor pe care îi cunoști. Poate că mailul tău poate salva viața cuiva.”

Miezul acestei povestiri este fix, faptele sunt aceleași, ce diferă este formula de început prin care se dorește atragerea atenției receptorului asupra mesajului, formulă care uneori poate fi „Vă rog să acordați câteva minute pentru a parcurge acest mail. Dacă vi se pare folositor, poate îi sfătuiți și pe alții. Vă rog să trimiteți acest mesaj și altora”⁸ sau „Să aveți grijă de voi și ai voștri!”⁹, „Atenție ! Vă rog să citiți înainte de a fi prea târziu! Oricât de ocupați ați fi, CITIȚI aceste rânduri și dați mai departe tuturor cunoscuților și colegilor!”¹⁰, data la care apare pe forumuri sau rețele de socializare și semnatarul. Lipsa unor documente reale, oficiale, menționarea unei așa-zise instituții care „garantează” veridicitatea relatării (Centrul pentru Controlul Bolilor din Paris) și faptul că este semnată de o „autoritate” din domeniul medical (ba chiar într-o variantă al cărei transmițător se presupune a fi „Profesor Marian Vladimir Constantinescu”¹¹) există amănunte în plus care ar trebui să dea greutate

⁸ <http://www.mail-archive.com/nuclear-romania@yahoogroups.com/msg00183.html> (postat la 8.07.2005, data accesării 23.01.2012)

⁹ <http://www.quebec.ro/forum/taclaua-quebec-ro/legende-urbane/15/?wap2> (postat la 20.08.2007, data accesării 13.01.2014)

¹⁰ <https://groups.google.com/forum/#!topic/mapromotia1989/ZhFQzrpZl6M> (postat la postat la 6.10.2009, data accesării 13.01.2014)

¹¹ Personajul în cauză există în realitate, fiind în centrul unui scandal (despre care presa a scris la momentul respectiv) când a fost numit director al Spitalului de chirurgie oro-maxilo-facială „Prof.dr. D. Theodorescu” din

spuselor, menite a convinge publicul, cum ar fi menționarea instituției la care este afiliat, a adresei de email și a numărului de telefon) sunt indicii că avem de-a face cu o legendă urbană.

Unele dintre aceste texte localizează exact întâmplarea, numind diverse cinematografe sau cluburi unde au loc atacurile (cinematograful *Priya* din Delhi, clubul *Marinarul* din Bacău, clubul de noapte *Titan* din Lyon¹²), în altele cadrul este generalizat, ceea ce face ca avertismentul să devină relevant, iar pericolul să fie perceput ca imediat, iminent de către un public mai larg, potențială victimă. În cele mai multe relatări, evenimentele sunt descrise ca fiind parte a unei serii de incidente ce au loc în mai multe locuri: „S-a întâmplat la Paris de curând, dar se poate întâmpla oriunde și oricând”, „Ceci s’est passé à Montréal et à St-Bruno”. Așa cum Timothy Corrigan Correll argumentează, „Safety does not entail staying away from a particular location since the attacks have taken place at multiple theaters, clubs as well as in numerous cities”¹³ (Correll 2008: 68).

Nu aflăm din aceste legende care este motivul comiterii faptei, ci doar că în spatele ei se ascunde un psihopat (excepție face relatarea despre omul care a înnebunit după ce a fost infectat la rândul său și vrea astfel să se răzbune). În majoritatea legendelor, povestitorul nu este și victima înțepăturii. Circulă însă și variante în care povestirile sunt spuse la persoana I: Tendința de a trece relatările de la persoana a III-a la persoana I denotă o implicare mai profundă în acțiune a povestitorului și ascultătorului. Identificându-se cu eroul, naratorul se asigură că publicul este atras imediat în povestire:

„...Vreți într-adevăr o poveste adevărată?!...Mie mi s-a întâmplat, de aceea știu foarte multe în chestiunea aceasta, pentru că a trebuit, forțat, să mă documentez și să vorbesc realmente cu medici de specialitate. Se întâmpla în anul 2000, în februarie, veneam de la mine de la piață, pe la ora 7.30 seara (în februarie, la ora asta e beznă). Ca să ajung la blocul meu, trebuia să trec pe o străduță, care la rândul ei se afla lângă un băruleț destul de cochet. Ei, și cum mergeam eu așa cu sacoșele în mână, simt în spate o arsură (aveam o geacă destul de groasă)... când am întors capul, un individ tocmai fugea printre tufișuri... Am gonit până acasă, mă uit în oglindă, ce să văd?? O urmă de înțepătură de ac. L-am chemat pe prietenul meu, a venit repede, am mers și am căutat, dar nu am găsit seringă - am zis că poate o găsim și mergem cu tot cu ea la medic. Negăsind-o, am mers fără ea la Victor Babeș, la urgență, camera de gardă - de altfel acolo era și un centru specializat HIV/ SIDA. M-a preluat o dnă doctor, șefa de secție, mi-a zis că totuși se pare că nu a apucat să mi se injecteze nimic, dar nu bagă mâna în foc, mi s-au făcut analizele și mi-a dat un medicament special de prevenire a HIV... mi-a explicat o grămadă de chestii...În fine, am stat superstresată câțiva ani chiar, în care mi-am tot făcut teste. Care au ieșit foarte bine. Evident, nici acum nu pot să îmi dau seama ce era în seringă aia.”¹⁴

Transmiterea mai departe a acestor legende, oricât de neverosimile, este menită să înfricoșeze ascultătorul sau pe cel care citește mesaje precum cele discutate anterior până la a

Capitală, după ce fusese demis anterior (și i se întocmise dosar penal) pentru nereguli financiare ce prejudiciasera instituția de sute de mii de lei.

¹² <http://www.hoaxkiller.fr/hoax/2001/alerte-aiguilles-vih.htm> (data accesării 17.01.2014)

¹³ „Dacă stai departe de un loc anume, nu înseamnă că ești în siguranță, de vreme ce atacurile au loc în mai multe teatre, cluburi și în numeroase orașe” (t.a.).

¹⁴ <http://www.eva.ro/forum/viewtopic.php?forum=8&topic=69485?forum=8&start=10&npages=2> (postat la 3.08.2009, data accesării 13.01.2014)

atinge paranoia, insuflându-i acestuia sentimentul că pericolul este pretutindeni, că nu există niciun remediu, nicio cale de a se proteja împotriva atacurilor întâmplătoare.

Povestirile despre acul infectat cu HIV/SIDA sunt chiar mai înspăimântătoare decât cele în care virusul este transmis în urma unor relații intime. Și asta pentru că pericolul este localizat în spații publice, toate victimele sunt inocente, iar moartea poate atinge pe oricine, oriunde, oricând. Aceste legende reflectă teama societății de un dușman anonim care pândește în întuneric, demonstrează frica de contaminare și îngrijorarea că există conspirații care urmăresc să anuleze individul sau comunitatea¹⁵.

BIBLIOGRAFIE:

- Apetrei, Cristian *et al.* (1998): „HIV - 1 diversity in Romania” în *AIDS – Official Journal of the International AIDS Society*, Septembrie 1998, Vol. 12, Nr. 9, pp. 1079-1085, http://journals.lww.com/aidsonline/Fulltext/1998/09000/HIV_1_diversity_in_Romania.16.aspx (data accesării 13.01.2014)
- Bennett, Gillian (2005): *Bodies: Sex, Violence, Disease, and Death in Contemporary Legend*, Jackson, University Press of Mississippi
- Brunvand, Jan Harold (2001): *Encyclopedia of Urban Legends*, Santa Barbara, California, ABC-CLIO
- Correll, Timothy Corrigan (2008): „You Know about Needle Boy, Right?: Variation in Rumors and Legends about Attacks with HIV-Infected Needles” în *Western Folklore*, Vol. 67, Nr. 1, pp. 59-100, <http://www.jstor.org/stable/25474891> (data accesării 17.01.2014)
- Goldstein, Diane E. (2004): *Once upon a virus: AIDS legends and vernacular risk perception*, Logan, Utah State University Press
- <https://groups.google.com/forum/#!topic/mapromotia1989/ZhFQzrpZl6M> (postat la 6.10.2009, data accesării 13.01.2014)
- <http://www.clubopel.com/viewtopic.php?p=1264549> (postat la 05.01.2012, data accesării 13.01.2014)
- <http://www.eva.ro/forum/viewtopic.php?forum=8&topic=69485?forum=8&start=10&nrpages=2> (postat la 3.08.2009, data accesării 13.01.2014)
- http://www.hiv sida.ro/kit_presa/detail_news/27/kit_presa.html (postat la 09.03.2009, data accesării 13.01.2014)
- <http://www.hoaxkiller.fr/hoax/2001/alerte-aiguilles-vih.htm> (data accesării 17.01.2014)
- <http://www.mail-archive.com/nuclear-romania@yahoo.com/msg00183.html> (postat la 8.07.2005, data accesării 23.01.2012)

¹⁵ Pe Internet circulă articole referitoare la o teorie a conspirației care privește infectarea cu HIV intenționată a copiilor din România (vezi „Infectarea criminală intenționată cu SIDA în România”, articol postat de WikiLeaks Romania la data de 9.03.2011 pe <http://www.romanialeaks.org/2011/03/infectarea-criminala-intentionata-cu.html>, data accesării 13.01.2014)

- <http://www.quebec.ro/forum/taclaua-quebec-ro/legende-urbane/15/?wap2> (postat la 20.08.2007, data accesării 13.01.2014)
- <http://www.romanialeaks.org/2011/03/infectarea-criminala-intentionata-cu.html> (postat la 09.03.2011, data accesării 13.01.2014)
- http://www.sfatulmedicului.ro/Infectia-cu-HIV/infectia-cu-virusul-imunodeficientei-umane-hiv-sida_654 (postat la 11.09.2006, data accesării 13.01.2014)
- <http://www.tribuna.ro/stiri/eveniment/copii-intepati-cu-un-ac-gasit-pe-strada-50339.html> (postat la 27.04.2010, data accesării 13.01.2014)

SOCIAL INNOVATION, AN ANSWER AND DRIVER TO SUSTAINABLE GLOBALIZATION

Irina Anghel, PhD., Candidate, Researcher, Institute of National Economy, Romanian Academy

Abstract: Despite outstanding positive outcome following the ongoing and irreversible processes of worldwide internationalization of the flows of goods, capital, human resources, information and technology, globalization has proved to be a two-edged sword. Considering the deepening income polarisation, the widening welfare gaps between North and South and between the rich and the poor in the same country, considering the increasingly powerful shockwaves turning any local disequilibrium in global crisis as well as the externalities over cultural identity and environmental balance, the globalization negative impact on the sustainability of growth and development seems to have overcome the benefits, in the long run.

The specific challenges that confront humankind, even if not directly caused by, yet aggravated and potentiated by globalization, cannot be anymore addressed through the conservative way, be it the governmental or private intervention. It seems it is high time that another problem solving paradigm should be developed and disseminated, which is centred on large-scale impact of innovative thinking that emerges and spreads mostly at the grassroots, transforming societies bottom-top. Through its impact scale, social nature of scope, content or effect, through wide positive externalities on the social, economic, cultural and environmental sustainability, social innovation may be the answer for a globalization that does not undermine the wellbeing of both present and future generations, and their access to needed resources. This paper explores the conceptual relationships between social innovation and sustainable globalization and provides an insight on the main policies that might encourage and scale up social innovation.

Keywords: social innovation, sustainable globalization, sustainable development, social economy, innovation process

Introducere

Globalizarea, procesul ireversibil de integrare economică și socială globală mijlocit de fluxurile internaționale multidireționale de bunuri, servicii, tehnologie, capital, persoane, idei și informații (Wood, 1994; Wolf, 1997; Richardson, 1997; Dollar, 2001; Stiglitz 2002) reprezintă un subiect intens dezbătut în literatura anilor 1990 și 2000, polarizând opiniile specialiștilor cu referire la consecințele asociate pe plan economic, social și de mediu.

Intensificarea concurenței pe piețe internaționale, multiplicarea canalelor de difuzare a progresului tehnologic, stimularea inovării ca factor competitiv, reconfigurarea lanțurilor de valoare pentru valorificarea avantajelor comparative și a profilurilor de specializare locală în interesul firmei globale, realocarea rapidă a resurselor financiare, informaționale și umane converg spre creșterea eficienței economice, spre progres economic pe plan global, spre maximizarea satisfacției consumatorilor și spre creșterea nivelului de trai.

Indicatorii producției globale au urmat dinamica comerțului internațional – interindustrial dar, mai ales, intra-firmă și de bunuri intermediare – a cărei intensificare este, ea înăși, o expresie a globalizării. Nivelul general de bunăstare a crescut, de asemenea, pe plan mondial și, într-o măsură semnificativă, modelele de consum din vest s-au replicat și în statele cu economie emergentă. Pe plan politic, cooperarea internațională a sporit în complexitate, intensitate și instituțiile supranaționale și-au consolidat poziția, funcționalitatea

și influența, cu impact pozitiv asupra relațiilor comerciale, a coerenței sistemelor sociale, etc. În plus, creșterea mobilității resursei umane se întrevede a fi o posibilă soluție pentru procesul accentuat de îmbătrânire demografică din statele dezvoltate, cu rol destabilizator pentru piața muncii națională și regională. (Begg et al., 2008)

Alături de multiplele consecințe benefice pentru progresul umanității, fenomenul globalizării antrenează, direct sau prin potențarea altor evoluții la nivel socio-demografic, o serie largă de efecte negative care subminează eforturile globale conjugate pentru dezvoltare durabilă. Prin complexitatea și amploarea impactului lor, prin raporturile multiple de interdependență, acestea nu mai pot fi abordate din paradigmele tradiționale, în care statul își asuma rolul de arhitect și garant al bunăstării. În contextul în care se impune necesitatea de a identifica și implementa modele noi, funcționale care să permită valorificarea unei baze mai largi de resurse și infrastructură, care să valorifice cunoașterea, informația și creativitatea disponibilă, inovarea socială se evidențiază ca o soluție de facilitare a optimizării rezolvării problemelor acute de sustenabilitate de pe plan loc, regional sau global. Această lucrare sondează predominant conceptual relațiile dintre inovarea socială și globalizarea sustenabilă, conturând principalele direcții de acțiune politică de încurajare și propagare a inovării sociale.

Globalizarea, amenințare pentru Dezvoltarea Durabilă

O dată cu expansiunea accelerată a globalizării în toate dimensiunile sale, în literatura de specialitate se manifestă preocupări pentru impactul acestui fenomen economico-social și politic asupra dezideratului ultim, asumat la nivel global, al dezvoltării durabile. Conceptul de dezvoltare durabilă a fost adoptat în discursul legat de strategii și politici pentru dezvoltare încă de la începutul anilor 1970 (Conferința ONU de la Stockholm pentru Mediul Uman, 1972). Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare din anul 1987 este considerată, însă, elementul normativ-conceptual de referință pentru legătura dintre preocupările pentru mediu și cele de creștere economică (Langhelle, O., 1999). Următoarele evenimente ONU precum „Summit-ul Pământului” din 1992 (Conferința ONU pentru Mediu și Dezvoltare din Rio de Janeiro), Conferința ONU pentru Dezvoltare Durabilă din 1993 și Summit-ul Global pentru Dezvoltare Durabilă din 2002 (Johannesburg) au consfințit consensul internațional asupra adoptării dezvoltării durabile ca obiectiv strategic global. Raportul Brundtland care a urmat Conferinței ONU din 1987 oferă definiția de referință în literatura de specialitate, pentru dezvoltarea durabilă: „acel tip de dezvoltare care răspunde nevoilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”. Privită, inițial, din perspectivă economică, dezvoltarea durabilă reflectă necesitatea de a identifica și realiza echilibrul între costurile și avantajele activității economice în limita suportabilității mediului. Progresul economic nu trebuie să afecteze echitatea intergenerațională astfel încât exploatarea resurselor trebuie să nu compromită caracterul lor de regenerare.

În discursul politic dar și în literatura de specialitate, noțiunea de „nevoie” a cuprins, treptat, întreaga paletă de nevoi, de la cele fundamentale, de natură materială, de subzistență la necesitatea unui mediu înconjurător curat care să susțină o viață de calitate și la cele de protecție socială împotriva riscurilor.

Dezvoltarea conceptului a integrat, în final, interdependența dintre sustenabilitatea mediului cu dimensiunea socială și economică a dezvoltării (Kadekodi, G.K., 1992). Astfel, dezvoltarea durabilă, prin însuși conținutul conceptual, presupune atingerea coerentă și

echilibrată a obiectivelor societății de natură economică, socială și de mediu în vederea creșterii bunăstării, acestea formând cele trei dimensiuni, cei trei piloni ai dezvoltării durabile. (ONU 2005, OCDE 2001, Bell, S., 2003). De asemenea, pe măsură ce spectrul nevoilor luate în considerare s-a lărgit, utilizarea indicatorului PIB/locuitor pentru a evalua comparativ nivelul de bunăstare s-a dovedit limitat, depășit (Mira D’Ercole 2003, , etc): „umbrela” veniturilor include activități care reduc, în fapt, nivelul de bunăstare și stocul de active al societății; sunt omise activități care, deși în afara piețelor, sunt importante pentru bunăstarea indivizilor.

Mai recent, multidimensionalitatea dezvoltării durabile s-a lărgit prin încercările de a integra alte dimensiuni pe lângă cei trei piloni tradiționali.

Pe fondul conștientizării asimetriei culturale globale, a dominanței culturii și valorilor occidentale de tip consumerist, exprimând nevoia de atenuare a dezechilibrului pe scena globală a culturii și de păstrare a capitalului cultural a diferitelor grupuri etno-culturale, în literatura de specialitate apare o nouă dimensiune a dezvoltării durabile: dimensiunea culturală, considerată, de către unii autori, nu doar un al patrulea pilon, ci pilonul central al DD (Nurse, K., 2006, Duxbury, N. și Gillette, E., 2007, UNESCO 2001; Culture 21 2011; Daniel et al. 2012). *Sustenabilitatea culturală* poate fi definită ca „abilitatea de a păstra identitatea culturală și de a orienta procesul de schimbare și dezvoltare în direcții consecvente și congruente cu valorile culturale ale unei comunități” (Sustainable Development Research Institute, 1998, citat în Duxbury, N., și Gillette, E., 2007). Identitatea diferitelor națiuni, sistemele de valori și perspective, cadrul epistemic specific unei culturi modelează comportamentul economic, ecologic și social al indivizilor. Cultura determină însăși perspectiva asupra *dezvoltării*. De aceea, la nivel de comunitate locală, semnificația dezvoltării durabile în conștiința colectivă nu se limitează la ipotezele cele mai frecvente: dezvoltare occidentală, modernizare, creștere economică, creșterea PIB, ci este intrinsec conectată la conținutul geocultural al conceptului de dezvoltare.

Un al cincilea element indispensabil dezvoltării durabile, care întrepătrunde toate celelalte dimensiuni ale dezvoltării durabile este *sustenabilitatea instituțională*. Relevanța acestui element a fost inițial recunoscută prin introducerea în cadrul sistemului de indicatori de evaluare a progresului pentru dezvoltare durabilă, a unei grupe de indicatori direct referitoare la dimensiunea societal/instituțională (ONU, 1996). *Sustenabilitatea dezvoltării* presupune o infrastructură instituțională sustenabilă (Mira d’Ercole, M., Salvini, A., 2003; Pfahl, 2005), întrucât instituțiile funcționale și politicile corespunzătoare de la nivel național, regional sunt cele care permit și garantează acumularea de capital (ex. capital uman prin sistemul educațional) pe de o parte și, respectiv, prevenirea, reducerea sau limitarea pierderilor de capital a căror recuperare viitoare ar fi mult mai costisitoare.

Pe de altă parte, accețiunea mai largă asupra noțiunii de *instituție* integrează în problematica sustenabilității instituționale și instituțiile informale ale societății cu impact asupra comportamentului, valorilor și percepțiilor actorilor dezvoltării durabile. Raportul asupra dezvoltării globale al Băncii Mondiale din 2003 (Banca Mondială, 2003) accentuează necesitatea transformării tuturor instituțiilor societății, incluzând piața, sistemul judiciar, convențiile sociale, așa încât acestea să susțină dezvoltarea durabilă într-un context global dinamic. Întrucât această definiție include atât organizații, regimuri, sisteme de reguli dar și

normele sociale, familia, tradiții dimensiunea instituțională se suprapune parțial cu cea culturală.

Construcția fiecăruia dintre pilonii dezvoltării socio-economice durabilă este, într-o măsură semnificativă, condiționată de acțiunea directă și indirectă a mecanismelor asociate fenomenului de globalizare. Dacă globalizarea este percepută ca o forță motrice, un accelerator puternic al dezvoltării economice pe termen lung din perspectivă globală, la nivelul de stat individual, de sectoare economice sau de comunități locale, perspectivele de creștere a bunăstării materiale pot fi extrem de nefavorabile (Panayotou, 2000). În ceea ce privește celelalte dimensiuni ale dezvoltării durabile, deși literatura de specialitate (Martens și Raza, 2010; Osland et al, 2002; Bhagwati, 2004; Falk, 2000; UNDP 1999) prezintă argumente multiple pentru un impact bipolar – atât pozitiv cât și negativ, cele mai multe studii de specialitate evidențiază influența destructivă a globalizării asupra sustenabilității mediului natural, asupra eficienței sociale, asupra identității și dezvoltării socio-culturale și asupra sustenabilității și funcționalității instituționale. În măsura în care are un efect de marginalizare asupra unor economii, sectoare, indivizi, globalizarea conduce la creșterea incidenței sărăciei, cu consecințe directe asupra epuizării resurselor și degradării mediului care determină, în continuare, creșterea privațiunii, a disparității, a pasivității și dezangajării morale a umanității. În ceea ce privește sustenabilitatea sistemelor ecologice și a consumului resurselor naturale în scop productiv (care să nu afecteze capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi), consecințele globalizării se resimt, cu precădere, în arii precum încălzirea globală, despădurirea, deteriorarea stratului de ozon, biodiversitatea, oceanele și poluarea (Lawrence et al., 1996; Whalley, 1996, UN-ECLAC, 2002). Implicațiile globalizării la nivelul mediului și resurselor naturale se deosebesc de cele de natură economică prin faptul că, în general, se manifestă într-un orizont de timp mediu-lung, prezintă caracteristici cumulative dinamice, adesea calitative, dificil de măsurat. În acest sens amintim poluarea cu efecte dincolo de granițele naționale, modificarea peisajului natural, extincția unor specii și pierderea biodiversității (ECLAC / UNEP 2001).

Relocalizarea masivă, pe criterii de cost și constrângeri legislative, ale unor faze ale proceselor productive de către multinaționale în state și zone economice cu reglementări deficitare de protecție a mediului a permis exportul de tehnologii și activități cu impact major asupra ecosistemelor locale și globale. Intensificarea specializării economiilor în dezvoltare și emergenete, pe baza avantajelor comparative, în industrii intensive în consum de resurse primare – exportatoare de bunuri de consum intermediar utilizate, mai departe, în lanțul productiv al multinaționalelor – au favorizat exploatarea extensivă, distructivă a resurselor locale cu impact asupra echilibrului ecologic local și global (Osland et al., 2002)

Din punctul de vedere al sustenabilității sociale, globalizarea se evidențiază ca proces cu consecințe majore negative asupra inechității, inegalității sociale intra și transgeneraționale, intra și transnaționale. Progresul economic asociat globalizării a antrenat consecințe pozitive asupra nivelului de bunăstare dar nu pentru toată lumea. În general, globalizarea este percepută ca factor principal responsabil pentru creșterea decalajelor de bunăstare și venit dintre categoriile sociale favorizate și cele defavorizate din punctul de vedere al nivelului de educație, al nivelului de calificare, al contextului socio-economic în care trăiesc. Efectele negative ale globalizării asupra nivelului de trai sunt accentuate în societățile marginalizate din punct de vedere economic (OECD, 2008). Decalajul dintre cei

mai bogați 20% și, respectiv cei mai săraci 20% din populația globală a crescut în ultimii 50 de ani de peste 2,5 ori. Conform ultimului raport al UNCD privind inegalitatea socială la nivel global (UNCD 2013), celor mai bogați 8% dintre oamenii planetei le revine jumătate din venitul global, în timp ce ceilalți 92% își împart, la fel de inegal, restul. În același timp, cei mai săraci 30% din populația globului dețineau, în anul 2008, 1,25% din averea totală a lumii, mai puțin cu 0,25 p.p față de anul 1988. Alături de adâncirea inechității sociale, dinamica migrațională, ca expresie a internaționalizării fluxului de resursă umană, reprezintă un factor potențial de alterare a echilibrului și sustenabilității sistemelor naționale de protecție socială, de intensificare a inegalității și excluziunii sociale.

Direct sau indirect, prin impactul asupra sustenabilității sociale și instituționale, globalizarea afectează capacitatea unei comunități de a-și manifesta identitatea, de a-și conserva și întări tradițiile, de a dezvolta sisteme de credințe și valori larg împărtășite de societate (**Werbach**). Provocările asociate globalizării pentru obiectivul conservării moștenirii culturale vizează, în primul rând, formele de manifestare culturală intangibile, precum idei, practici, credințe, tradiții care formează identitatea culturală colectivă.

De asemenea, ca o consecință derivată din evoluțiile pe celelalte planuri ale dezvoltării durabile, sau ca o consecință directă, sustenabilitatea instituțională poate fi subminată de dinamica fenomenului complex al globalizării. (Pfahl, 2005) Fie că ne referim la instituția formală, fie la cea informală, multiplicarea actorilor cu putere transformatoare – de la companiile multinaționale cu cifre de afaceri mai mari decât produsul intern brut al unor țări, la canalele mass-media cu audiență globală și până la comunități puternice de imigranți formate ca urmare a migrației masive a forței de muncă – și creșterea forței impactului lor ca urmare a integrării comunităților cu identitate culturală specifică în spațiul socio-economic global vulnerabilizează instituția, afectându-i funcționalitatea, rolul, eficacitatea și semnificația.

În același timp, fiecare dintre dimensiunile dezvoltării durabile enumerate anterior, gestionate corespunzător, pot contribui la valorificarea optimă și sustenabilă, în beneficiul umanității în ansamblul său, a elementelor proprii globalizării.

În acest peisaj, inovarea socială poate juca un rol determinant de catalizator și mediator dinamic și flexibil.

Inovarea Socială, instrument strategic pentru globalizare sustenabilă

Conținutul termenului de inovare socială a variat în funcție de specificul temporal dar și de utilizatorul lui, de la cercetare experimentală în cadrul științelor sociale și umaniste, la antreprenariat social, inovare tehnologică cu beneficii sociale, responsabilitate socială corporatistă și „inovare deschisă”.

În literatură, conceptul de inovare socială este definit în mod variat, cu accente sau delimitări diferite, uneori contradictorii. În unele abordări, caracterul *social* derivă din *intenția și motivația* inovatorului, alteleori din *rezultatul, impactul și eficacitatea* inovației (Neumeier, 2012; Phills et al, 2008; Pol și Ville 2008; Salamon et al., 2010), din domeniul social în care se realizează (legislativ, normativ și cultural – Hamalainen și Heiskala, 2007), din caracterul de noutate (CSTP, 2011), din nivelul de agregare la care se resimte (societal și nu individual, Phills et al, 2008; Pol și Ville 2008) sau din interacțiunea dintre actorii inovării sociale (Mumford, 2002; Neumeier 2012; Westley, 2012). În același timp, alte definiții integrează aspectele de mai sus în abordări mai complexe (precum Moulaert et al., 2005, etc)

Pentru aria de interes a studiului de față, ne vom referi la definiția propusă de Caulier-Grice et al., (2012), care, în opinia noastră, surprinde cuprinzător elementele fundamentale larg recunoscute în literatură: *Inovarea socială reprezintă noile soluții (produse, servicii, modele, piețe, procese, etc) care răspund, unei nevoi sociale mai eficient decât soluțiile deja existente și care conduc la îmbunătățirea sau formarea de noi capacități și relații și la optimizarea valorificării activelor și resurselor. Cu alte cuvinte, inovarea socială slujește nevoilor societății și, în același timp, îmbunătățește capacitatea societății de a acționa.*

Astfel, inovarea socială se definește prin caracterul de noutate; plusul de eficiență și eficacitate față de soluțiile deja existente; abordarea integrată a inovației, de la idee la implementare; satisfacerea unei nevoi sociale; funcția de capacitate a societății în sensul realizării obiectivelor de dezvoltare socială. (Caulier-Grice et al., 2012) Procesul de inovare, prin sine însuși și nu doar prin rezultatul său, aduce valoare societății întrucât dezvoltă abilitățile celor implicați, spre câștigul lor individual și colectiv. Capacitatea de inovare viitoare și nivelul de responsabilitate civică asumată cresc prin intermediul inovării sociale. Prin aceasta se distinge contrastant față de raporturile unidireționale de ajutorare socială din partea instituțiilor publice către cetățenii solicitanți de asistență și protecție socială. Inovarea socială promovează un proces de inovare sustenabil, continuu, în crearea și implementarea căruia societatea însăși este activ implicată.

Printre alte caracteristici importante, cu care inovarea socială este asociată, amintim: natura intersectorială a procesului inovativ care antrenează actori atât din sectorul public, cât și din cel privat, cel al economiei sociale sau cel din economia informală; funcția creatoare de relații noi de cooperare și colaborare (cunoscute ca *pro-sumption, co-production, open innovation, collaborative innovation*), funcția de dezvoltare a stocului de active și resurse sociale și individuale și de îmbunătățire a valorificării lor. (Caulier-Grice et al., 2012)

Etapetele procesului de inovare socială urmăresc aceeași structură ca și inovarea în sens general și presupun (1) identificarea de nevoi sociale noi sau nesatisfăcute / insuficient satisfăcute de sectorul public, privat sau de economie socială; (2) dezvoltarea de soluții noi pentru aceste nevoi; (3) evaluarea eficacității și eficienței acestor soluții; (4) amplificarea și diseminarea inovărilor sociale eficiente (CE, 2013)

Relevanța inovării sociale în contextul provocărilor de dezvoltare durabilă este recunoscută larg în literatura de specialitate (CE, 2013; CE, 2011; CE 2009; Neumeier, 2012; Pol și Ville, 2008; Hamalainen și Heiskala, 2007, Moulaert et al., 2005, Osburg & Schmidpeter, 2013 etc). Pe fondul intensificării globalizării, al înmulțirii riscurilor individuale și societale, în perspectiva provocărilor tot mai numeroase și mai complexe pentru sustenabilitatea economică și socială, ca urmare a dinamicii socio-demografice, ecologice și economice, inovarea socială se evidențiază ca un instrument cheie de identificare și implementare a soluțiilor optime. Atât prin rezultatul direct sau indirect cât și prin procesul de inovare care antrenează, motivează și implică principalii purtători de interese - și în special beneficiarii – în identificarea și implementarea soluțiilor, inovarea socială are capacitatea de a atrage un volum foarte mare de resurse și de a atinge o amploare socială a impactului pozitiv la care instituția publică, organizația de economie socială, ONG-ul sau piața nu ar putea avea acces prin sine.

Prin procesul de inovare, prin mijloacele și metodele pe care le valorifică, prin sinergiile pe care le provoacă, inovarea socială joacă un rol deosebit în cartografierea, selecția

și implementarea celor mai bune alternative strategice pentru fiecare dintre provocările globalizării, oricare ar fi acesta. Inovarea socială prezintă o dimensiune intrinsecă procesuală de capacitate a utilizatorilor, beneficiarilor și societății în ansamblu de a-și gestiona optim riscurile și de a-și satisface nevoile, prin activarea și dezvoltarea rețelelor sociale, resurselor latente, activelor neutilizate și capacităților lor.

Inovarea socială, ca rezultat al valorificării creativității și ideilor disponibile la nivelul comunității care o implementează, oferă soluții concrete la probleme locale care pot, în același timp, să protejeze mediul natural, să întărească identitatea culturală a comunității, să reformeze instituțiile vulnerabile, să transforme modelele tradiționale de consum, să promoveze și să îmbunătățească structura și interacțiunile sociale. De asemenea, inovarea socială este tot mai larg înțeleasă ca un factor determinant pentru succesul economic (Osburg și Schmidpeter, 2013), o trăsătură indispensabilă pentru antreprenoriatul viitorului. Iar ideile inovative cu impact social local, prin valorificarea fluxurilor de TIC rezultate din, și promovare ale globalizării, pot fi replicate și consecințele pozitive scalate la niveluri de agregare superioare.

Statul – facilitator cheie al inovării sociale

Efectele sociale negative ale restricțiilor bugetare impuse de evoluția economică cu rezonanță la nivelul resurselor umane și financiare din sectorul public, dezechilibrele tot mai accentuate dintre cererea și oferta de servicii sociale impun alte soluții decât cele tradiționale. Măsurile fiscale de creștere a veniturilor bugetare, măsurile de reducere a cheltuielilor publice prin reducerea serviciilor a forței de muncă, precum și măsurile de creștere a eficienței în sectorul public prin optimizarea proceselor, digitalizare etc. și-au demonstrat limitele și fac loc celei de „a patra soluții” (Rene și Lauritzen, 2013): crearea unui mediu stimulator pentru inovare socială, asigurarea deschiderii necesare pentru implicarea actorilor non-publici în formularea și implementarea de soluții sociale noi. Aceasta nu redimensionează rolul statului, în sensul diminuării lui, ci îl transformă și, într-un fel, îl augmentează. Din ofertant de soluții, statul – mai ales instituțiile administrației locale – devine un facilitator, un promotor și stimulator al inovării sociale. Provocarea sectorului public este aceea de a combina potențialul și punctele forte ale diferitelor sectoare și diferiților actori, de a valorifica manifestările sectorului privat a responsabilității sociale corporatiste, energia și creativitatea forței de muncă voluntare și creativitatea și motivația sectorului informal.

Pentru administrația locală - dar nu numai – inovarea socială reprezintă creșterea eficienței în termeni de cost și timp pentru identificarea nevoilor sociale; optimizarea identificării soluțiilor potențiale; servicii mai eficiente și mai ieftine; completarea serviciilor publice pentru satisfacerea unor nevoi care, altfel, ar rămâne neabordate; promovarea cetățeniei active ; diminuarea impactului negativ al restricțiilor bugetare, mai ales în perioada actuală de recesiune economică ; promovarea ocupării și creșterii economice.

Pentru a valorifica aceste avantaje potențiale cheie, se impune integrarea conceptului și practicii inovării sociale, ca element permanent în activitatea curentă a instituției publice și, mai ales, a instituției de administrație publică locală. Inovarea accidentală, întâmplătoare trebuie să fie înlocuită de o abordare sistematică și conștientă a procesului inovării în sectorul public iar managementul resurselor umane trebuie să se concentreze asupra formării de

capacități de inovare și de coordonare a proceselor inovative la toate nivelurile de administrație (CE, 2013).

Aceasta presupune transformări sistemice la nivel de paradigmă. Perspectiva centrată pe sarcini și proiecte se schimbă într-o perspectivă concentrată pe orchestrarea proceselor de co-inovare, de creare de soluții noi *împreună cu oamenii deserviți*, nu doar *pentru* ei.

Principalele direcții de acțiune în acest sens sunt (CE, 2013; Caulier-Grice et al 2012 ; Murray et al, 2010, etc):

(1) identificarea zonelor în care ar fi de folos ca instituția publică se permită implicarea și accesul inovatorilor potențiali externi și să stimuleze procesul de inovare de jos în sus. Această măsură presupune asumarea controlată și echilibrată a unor riscuri, precum scăderea calității serviciilor oferite sau amenințarea locurilor de muncă ale funcționarilor publici.

(2) managementul corespunzător al riscului intrinsec inovării, prin mecanisme de diversificare, de împărțire a riscului între actori și, mai ales, de prevenire prin asigurarea calității și asumării responsabilității. Calitatea soluțiilor generate prin inovarea socială trebuie să rămână la cel mai înalt nivel și instituția publică să se asigure că resursa umană implicată în aplicarea inovării este suficient de calificată și pregătită să poată oferi servicii de calitate.

(3) În al treilea rând, se va urmări asigurarea caracterului inclusiv al procesului de inovare socială față de toți cei implicați, mai ales față de entitățile rezistente și închise, care, de multe ori, sunt beneficiarii sau alți actori esențiali pentru succesul inițiativei.

(4) În al patrulea rând, instituția publică facilitatoare a inovării sociale trebuie să asigure un mediu de suport corespunzător, condiții cadru favorabile pentru formularea celor mai bune soluții și implementarea acestora, incluzând suport financiar, logistic, de interrelaționare prin facilitarea formării de rețele între inovatorii sociali, suport motivațional (printr-o paletă cât mai diversă de stimulente)

(5) De asemenea, se impune asigurarea construirii unui parteneriat pe poziții de egalitate, construit prin încredere reciprocă, statut egal, benevolență, etc.

(6) Asigurarea sustenabilității, diseminării și amplificării inovațiilor sociale de succes. Studiile de specialitate au semnalat absența preocupării instituției publice facilitatoare pentru viitorul inovării sociale realizate, pentru sustenabilitatea ei financiară ulterioară finalizării programului finanțat, pentru replicarea ei pe scară largă (națională și chiar internațională).

(7) Asigurarea legislației necesare care să ofere cadrul legal inovării sociale, mai ales a acelor prevederi referitoare la ocupare, impozitare și achiziții publice. S-a observat că acestea reprezintă adesea o barieră importantă pentru inovarea socială.

(8) Nu în ultimul rând, instituția facilitatoare de inovare socială trebuie să valorifice rețelele inter-instituționale pe orizontală și verticală pentru a promova diseminarea și „scalarea”, amplificarea inovațiilor sociale cu un nivel ridicat atât al impactului social cât și al eficienței în raport cu consumul de resurse financiare, materiale, umane și de timp.

Concluzii

Globalizarea provoacă umanitatea cu o paletă largă și dinamică de oportunități, de beneficii, dar și de riscuri și amenințări, interdependente, uneori divergente. Răspunsul la

această provocare constă în identificarea modelului de gestionare optimă a formelor de manifestare a globalizării care nu doar să nu submineze, ci chiar să promoveze sustenabilitatea mediului natural, echitatea dezvoltării umane intra și intergeneraționale, coeziunea socială și viabilitatea structurilor sociale, sustenabilitatea și adaptabilitatea culturală cât și funcționalitatea și adaptabilitatea instituțională. Interfața care modulează impactul globalizării asupra sustenabilității dezvoltării poate fi inovarea socială. Prin potențialul ei unic de mobilizare a resurselor și de eficacitate, prin capacitatea de a oferi răspunsuri locale la provocări complexe, prin faptul că integrează diferiți purtători de interese, inovarea socială se evidențiază ca un instrument important pentru asigurarea sustenabilității pe fiecare dimensiune a dezvoltării.

Într-un context socio-economic și instituțional favorabil și stimulat, pe lângă faptul că pot estompa efectele negative și pot neutraliza riscurile și amenințările la adresa sustenabilității asociate cu globalizarea, formele de inovare socială pot transforma fenomenele proprii globalizării în vectori ai dezvoltării durabile, în toate dimensiunile sale. Pentru aceasta, se impune formarea unei noi paradigme la fiecare din nivelurile de decizie politică care să permită, să încurajeze inovarea socială și să mijlocească propagarea impactului pe plan societal.

BIBLIOGRAFIE:

- Banca Mondială, 2003, *Sustainable Development in a Dynamic World. Transforming Institutions, Growth and Quality of Life*, World Development Report 2003, Oxford University Press, New York
- Begg I, Draxler J., Mortensen J., 2008, *Is Social Europe Fit for Globalisation? A study of the social impact of globalisation in the European Union*, Centre for European Policy Studies, European Commission
- Bell S., 2003, *Measuring Sustainability: Learning by Doing*. London: Earthscan Publications Ltd
- Bhagwati, J. , 2004, *In Defense of Globalization*; Oxford University Press: New York, NY, USA,
- Caulier-Grice J, Davies A, Patrick R, Norman W, 2012b, *Defining Social Innovation. A deliverable of the project: The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe (TEPSIE)*, European Commission – FP 7 – Brussels, European Commission, DG Research
- Comisia Europeană, 2013, *Guide to Social Innovation*. DG Regional and Urban Policy
- Comisia Europeană, 2009, *Reinvent Europe through innovation: From a knowledge society to an innovation society*, Brussels, European Commission, Special Business Panel – DG Industry and Enterprise
- Comisia Europeană, 2011, Social Business Initiative – Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, Communication from the Commission to the European Parliament 682, Brussels ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/COM2011_682_en.pdf

- Committee for Scientific and Technological Policy (CSTP), 2011, *Fostering Innovation to Address Social Challenges*, OECD, Paris, 2011
- Culture 21. 2011. Lobbying for culture as the 4th pillar of sustainable development in the process of the Rio+20 summit. Agenda 21 for culture. United Cities and Local Governments—Committee on culture.
- Daniel TC, Muhar A, Arnberger A, Aznar O, Boyd JW, Chan KMA, Costanza R, Elmqvist T, et al. Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 2012;109:8812–8819. doi: 10.1073/pnas.1114773109.
- Dollar, D. (2001), *Globalisation, inequality and poverty since 1980*, Development Research Group, World Bank, Washington, D.C., November.
- Duxbury N, Gillette E., 2007, *Culture as a Key Dimension of Sustainability: Exploring Concepts, Themes and Models*, Working Paper no. 1, Centre of expertise on culture and communities
- ECLAC/UNEP, 2001, *The Sustainability of Development in Latin America and the Caribbean: Challenges and Opportunities*. Report prepared for the World Summit on Sustainable Development, Rio de Janeiro, 23-24 October 2001
- Falk, R., 2000, *The quest for humane governance in an era of globalization*. In „The Ends of Globalization”; Kalb, D., van der Land, M., Eds.; Oxford, UK, pp. 369-382.
- Hamalainen TJ, Heiskala R, eds, 2007, *Social Innovations, Institutional Change and Economic Performance: Making Sense of Structural Adjustment Process in Industrial Sectors, Regions and Societies*. Edward Elgar Publishing Cheltenham, UK – citat în Caulier-Grice et al., 2012)
- Harris M, Albury D 2009, *The Innovation Imperative*, NESTA, London
- Kadekodi Gopal K, 1992, *Paradigms of Sustainable Development*. *Journal of SID* 3, pag. 72-76
- Langhelle O., 1999, *Sustainable Development: Exploring the Ethics of Our Common Future*, *International Political Science Review* nr 20, pag 129-149
- Lawrence R.A., Rodrik A., Whalley J., 1996, *Emerging Agenda for Global Trade*, în „Emerging Agenda for Global Trade: High Stakes for Developing Countries”, Overseas Development Council, 1996, pg.1-16
- Martens P., Raza M., 2010, *Is Globalisation Sustainable?*, *International Centre for Integrated Assessment and Sustainable Development*, Maastricht University in Sustainability 2010, 2, 280-293
- Mira d'Ercole M., Salvini A., 2003, *Towards Sustainable Development: The Role of Social Protection*, OECD Working Papers, Nr. 12, OECD Publishing
- Moulaert F, Martinelli F, Swyngedouw E, Gonzalez S, 2005, *Towards Alternative Model(s) of Local Innovation*, *Urban Studies*, vol. 42:11, pg. 1969-1990
- Mumford MD, 2002, *Social Innovation: Ten Cases From Benjamin Franklin*, *Creativity Research Journal*, vol. 14:2, 2002, pp. 253-266
- Murray R, Caulier-Grice J, Mulgan G, 2010, *The Open Book of Social Innovation*. Social Innovation Series: Ways to Design, Develop and Grow Social Innovation, The Young Foundation – NESTA

- Neumeier S, 2012, *Why do Social Innovations in Rural Development Matter and Should They be Considered More Seriously in Rural Development Research? – Proposal for a Stronger Focus on Social Innovations in Rural Development Research*, Sociologia Ruralis, vol. 52:1, Jan 2012
- Nurse K., 2006, *Culture as the Fourth Pillar of Sustainable Development*, Commonwealth Secretariat London UK
- OCDE, 2001, *Sustainable Development: Critical Issues*. Paris: Organization for Economic Cooperation and Development
- OECD, 2008, *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*
- ONU, 1996, *Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies*
- Osburg T și Schmidpeter R (Eds), 2013, *Social Innovation: Solutions for a Sustainable Future* (CSR, Sustainability, Ethics&Governance), Springer.
- Osland J.S., Dhanda K., Yuthas K., 2002, *Globalization and environmental sustainability: an analysis of the impact of globalization using the Natural Step framework*, în S. Sharma & M. Starik (eds), "Research in corporate sustainability: The evolving theory and practice of organizations in the natural environment" (pg. 31-60), Cheltenham, UK, Edward Elgar
- Panayotou T., 2000, *Globalization and Environment*, CID Working Paper no. 53, Environment and Development Paper No. 1
- Pfahl S., 2005, *Institutional Sustainability*, International Journal for Sustainable Development, Vol 7, No. ½, pag. 80-96
- Phills JA Jr., Deiglmeier K, Miller DT, 2008, *Rediscovering Social Innovation*, Stanford Social Innovation Review, vol. 6:4, 2008 pp. 34-43
- Pol E, Ville S, 2008, *Social Innovation: Buzz Word or Enduring Term?*. Economics Working Paper 2008, Department of Economics, University of Wollongong
- Rene J, Lauritzen K, 2013, *Social Innovation in Local Government*. Danish Technological Institute
- Richardson, P. (1997), *Globalization and Linkages: Macro-Structural Linkages and Opportunities*, OECD Economic Studies No. 28, OECD, Paris.
- Salamon LM, Geller SL, Mengel KL, 2010, *Non profits, Innovation and Performance Measurement: Separating Fact from Fiction*, Communique No. 17, Centre for Civil Society Studies, Johns Hopkins University
- Stiglitz, J.E. (2002), *Globalization and its Discontents*, New York: W.W. Norton
- UN, ECLAC 2012, *Globalization and development*, LC/G 2157 (SES29/3) <http://www.eclac.cl/publicaciones/xml/0/10030/Globalization-Chap9.pdf>
- UNDP, 2013, *Humanity Devided: Confronting Inequality in Developing Countries*, Bureau for Development Policy
- UNESCO, 2012, *Culture, a driver and an enabler of sustainable development*. Thematic Think Piece, <https://en.unesco.org/post2015/sites/post2015/files/Think%20Piece%20Culture.pdf>
- UNESCO. 2001. UNESCO universal declaration on cultural diversity. Records of the general conference, 31st session, 15 October–3 November 2001, Paris, France. Annex I, Volume 1 Resolutions. Paris: UNESCO.
- United Nations Development Programme (UNDP), 1999, *Human Development Report 1999: Globalization with a Human Face*; Oxford University Press: New York, NY, USA,

- Werbach A., 2009, *Strategy for Sustainability*, Harvard Business Press
- Whalley J., 1996, *Trade and Environment, the WTO and the Developing Countries*, în „Emerging Agenda for Global Trade: High Stakes for Developing Countries”, Overseas Development Council, 1996, pg.1-16
- Wolf H., 1997, *Globalization and the Rule of Law at the End of the Twentieth Century*, în 1997 European Yearbook of Sociology of Law, Milan, Giuffre
- Wood A., 1998, *Globalization and the Rise in Labour Market Inequalities*, în Economic Journal 198, no. 450, pg. 1463-83

SELF-ESTEEM – IMPORTANT VECTOR IN PERSONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Elena Bîrsan, Assist. Prof., PhD, "Ion Creangă" University of Chişină, Moldova

Abstract: The present study presents a recording about the self-esteem as a value of the assertive communication. The consequences of a high or low self-esteem arise from the way people relate themselves to the daily events. Researchers reveal that people with a high self-esteem level are more satisfied with their life, experience a lower level of anxiety or depression and are characterized by a positive affectivity.

Keywords: self-esteem, assertive communication, assertive behaviour, assertiveness.

„Stima de sine nu este totul, numai că nu este nimic fără ea! (Gloria Steinem)”

Comunicarea și comportamentul asertiv au la bază *respectul și cunoașterea*. Respectul față de ceilalți, dar și față de sine însuși, tratând nevoile celorlalți cu atenție și respect, fără a neglija nevoia de a fi la rândul său respectat, fără a neglija drepturi care i se cuvin. Pentru a-i putea respecta pe ceilalți este necesar să dovedim stimă de sine și respect față de ceea ce suntem. Cunoașterea de sine, a propriilor trăiri și scopuri, dar și a abilităților de comunicare eficientă cu cei din jur, este foarte importantă, pentru dezvoltarea noastră atât pe plan personal cât și profesional.

A-ți cunoaște propriile trăiri și a le manifesta funcțional, devine un factor ce asigură capacitatea de manifestare asertivă.

După opinia mai multor autori *componentele constitutive ale comunicării asertive* sunt: *componenta cognitivă, componenta atitudinală, și componenta comportamentală*.

1. *Componenta cognitivă* afișează modul în care persoanele *înțeleg propriile acțiuni, emoții, motivația* ș.a.

2. *Componenta atitudinală* exprimă *stima de sine* în ceea ce privește *autoevaluarea pozitivă și negativă* a persoanei.

3. *Componenta comportamentală* explică *strategiile* pe care persoanele *le aplică pentru a-și crea imaginea în fața celorlalți și a întreține relații sociale și interpersonale* [1, p. 30].

În acest studiu ne vom axa pe componenta atitudinală exprimată în *stima de sine*.

Stima de sine reprezintă componenta evaluativă a sinelui și se referă la trăirea afectivă, emoțiile pe care le încearcă persoana atunci când se referă la propria persoană [3, p.45]. Conceptul „*a stima*” provine din latinescul „*estimare*”, a evalua, care are o dublă semnificație: *a determina valoarea*, dar și *a avea o opinie despre*.

Referitor la noțiunea *stimă* DEX-ul ne oferă următoarea explicație: *sentiment de prețuire și de respect determinat de meritele sau calitățile cuiva sau a ceva* [6].

Stima de sine reprezintă o evaluare pe care o facem despre noi înșine și care poate avea diferite forme (globale sau multidimensionale, de stare sau dispoziționale, personale sau colective).

S-a stabilit că *stima de sine* este o orientare relativ stabilă de ordin afectiv către sine. Coopersmith (1967) spunea că, atunci când vorbim despre *stimă de sine*, ne referim la

evaluările generale pozitive și negative ale propriei persoane. Ceea ce este important să reținem, în opinia autorului, este faptul că **stima de sine** nu este o trăsătură singulară, invariabilă (apud. Brehm S., Kassin S., 1989, p. 67). Ea are mai multe componente și chiar dacă, în ansamblu, autoevaluarea noastră este pozitivă, există momente când, din diverse motive, ne simțim fie incompetenți, fie fără valoare sau evaluăm pozitiv anumite aspecte și negativ altele.

Cei mai mulți psihologi definesc **stima de sine** ca fiind *evaluarea globală a valorii proprii în calitate de persoană*. Este vorba de evaluarea pe care o persoana o face cu privire la propria sa valoare, cu alte cuvinte, asupra gradului de mulțumire față de propria persoană (Harter, 1998).

Stima de sine poate fi definită și ca tonalitatea afectivă a reprezentării conceptului de sine (Tap, 1998). Rosenberg (1979) definește *stima de sine* ca o *sinteză cognitivă și afectivă complexă*, considerând că **stima de sine** dictează atitudinea mai mult sau mai puțin bună a individului față de propria persoană. Baumeister (1998) definește **stima de sine** folosind termeni sinonimi ca: *mândrie, egoism, aroganță, narcisism, un fel de superioritate*. După James W. (1998), **stima de sine** reprezintă *rezultatul raportului dintre succesul unor acțiuni și aspirațiile individului cu privire la întreprinderea acelei acțiuni*. „Dacă reducem aspirațiile la zero vom avea universul la picioare.” Conform opiniei dr. Branden Nathaniel, psiholog umanist, **stima de sine** este *„capacitatea de a înfrunța dificultățile fundamentale ale vieții, fără a pierde speranța* [5, p. 75].

Unii autori o văd ca fiind unidimensională, stima de sine globală (Coopersmith, Piers, Haris,). Această perspectivă este însă contestată de adepții modelelor multidimensionale și este susținută de cercetări care demonstrează multidimensionalitatea stimei de sine și a evaluării de sine pe baza analizei factoriale. Modelele multidimensionale susțin în esență faptul că individul se autoevaluează diferit în funcție de domeniu de viață sau fațeta identității personale activate de un context anume. De exemplu Rosenberg (1979) face distincția dintre *stimă de sine ridicată* (pozitivă) și *stimă de sine scăzută* (negativă). Lutanen și Crocker (1992), vorbesc de *stimă de sine personală* - cu trimitere la evaluarea subiectivă a atributelor care îi sunt proprii, specifice individului și *stimă de sine colectivă* - cu trimitere la judecăți de valoare asupra caracteristicilor grupului sau grupurilor cu care persoana se identifică [9].

În estimarea unor trăsături specifice, o înaltă stimă de sine este asociată cu o mai mare încredere în sine și în răspunsurile personale, cu răspunsuri autoevaluative în mai mare măsură extreme, cu o mai bună consistență internă a răspunsurilor autoevaluative și cu o mai mare stabilitate temporală a acestora. Aceste date sunt concordante cu altele, obținute prin studii similare, conform cărora indivizii cu stimă de sine ridicată au tendința de a se prezenta într-o manieră valorizantă, de a accepta riscurile, de a acorda o mai mare atenție și de a se centra pe punerea în evidență a calităților proprii. În opoziție, indivizii cu stimă de sine scăzută au tendința de a se prezenta autoprotectiv, de a evita riscurile, de a evita punerea în lumină a defectelor etc. La originea celor mai multe diferențe se află cu certitudinea cu care aceste două tipuri de indivizi se definesc (Martinot, 1995). Subiecții cu o slabă stimă de sine acceptă mult mai ușor o întărire negativă și mai greu o întărire pozitivă, comparativ cu subiecții cu stimă de sine puternică. Indivizii cu stimă de sine scăzută sunt mai apti de a explica evenimentele negative prin invocarea unor cauze interne și se simt mai responsabili de

eșecul lor, comparativ cu omologii lor cu stimă de sine mare. În plus, indivizii cu stimă de sine scăzută sunt mai puțin dispuși să-și asume riscuri, comparativ cu ceilalți subiecți, probabil din nevoia de a se proteja de amenințare, ei beneficiind de resurse puține de autoprotecție. Prin comparație, indivizii cu stimă de sine ridicată au resurse auto-protective bogate și ușor accesibile și deci vor putea mult mai ușor face față unei amenințări [3, p. 241]. Este clar însă că o stimă de sine crescută favorizează dezvoltarea potențialului uman. Fiecare dintre noi se străduiește să-și materializeze aspirațiile, să se dezvolte, să progreseze. Când stima de sine este ridicată, individul nu încetează să creadă că merită să reușească și nu precupește niciun efort înspre atingerea scopului său. Este vorba, în fond, despre o atitudine care atrage succesul, care confirmă încrederea. Când stima de sine este scăzută, persoana riscă să-și abandoneze proiectele din cauza lipsei de tenacitate, fiindcă ea nu posedă suficientă forță pentru a atinge reușita. Iar lipsa de perseverență este adesea responsabilă de eșecuri și duce la lipsă de încredere.

Stima de sine se conturează, conform literaturii de specialitate, din 4 componente principale:

- ❖ sentimentul de siguranță
- ❖ cunoașterea de sine
- ❖ sentimentul de apartenență (la o familie, la un grup, la o categorie socio-profesională etc.)
- ❖ sentimentul de competență.

Sentimentul de încredere anticipează apariția stimei de sine. Individul trebuie ca mai întâi să simtă și să trăiască realmente pentru ca să capete disponibilitatea de a înțelege că are motive de a-și hrăni stima de sine. Cunoașterea de sine, sentimentul de apartenență și sentimentul de competență pot fi stimulate în fiecare stadiu de dezvoltare, în fiecare perioadă a vieții, prin atitudini educative adecvate și prin mijloace concrete. Așadar, trebuie acordată o importanță cu totul specială securității și încrederii. Totuși, este dificil să izolezi stima de sine ca aspect esențial și pur al individului. Adesea, stima de sine este percepută ca o dezvoltare psihodinamică; alteori este percepută ca fiind un comportament; nu în ultimul rând, ea poate fi privită și ca o stare psihologică [7].

Din perspectiva definirii sau organizării conținutului stimei de sine, Sordes- Ader F., Levequi G., Oubrayrie N. și Safont-Mottay C.(1998), au definit 5 subdimensiuni ale stimei de sine. În opinia acestor autori, **stima de sine** se construiește din evaluarea realizată asupra fiecărei din următoarele **dimensiuni**:

1. *Sinele emoțional* – este reprezentarea individului cu privire la gradul de control pe care îl are asupra emoțiilor sale și asupra impulsivității. Este imaginea pe care o are persoana cu privire la gradul său de stăpânire de sine care este considerată a permite o mai bună organizare în activități, o mai bună planificare.

2. *Sinele social* – este vorba de reprezentarea interacțiunii cu ceilalți și de sentimentul de recunoaștere socială.

3. *Sinele profesional* – se raportează la reprezentările, comportamentele și performanța la locul de muncă sau în context școlar. Percepția asupra propriilor competențe este incorporată în imaginea pe care și-o construiește persoana despre propria persoană.

4. *Sinele fizic* – include imaginea corporală, percepția părerilor celor din jur cu privire la aspectul fizic și aptitudinile fizice și atletice.

5. Sinele anticipativ – modul în care persoana privește spre viitor, atitudinea față de ceea ce îl așteaptă în viitor [5, p. 85].

În formarea stimei de sine un rol aparte îl au și atitudinile. Jefferson Th. afirmă că: „nimic nu poate opri un om care are atitudinea corectă să-și atingă scopul. Nimic pe lumea asta nu poate ajuta omul cu atitudinea greșită.” (Keller J. Trad.: Căliman A. R. Atitudinea este totul. Schimbă-ți atitudinea... și îți vei schimba viața. București: Editura Curtea Veche, 2012.

Keller J.(1999), menționează că o putere incredibilă asupra stimei de sine o dețin cuvintele. Ele pot construi un viitor luminos, pot distruge oportunitățile sau pot contribui la menținerea situației actuale. Cuvintele consolidează convingerile, iar convingerile crează realitatea. Autorul ne îndeamnă să ne gândim la acest proces ca la un joc de domino ce le expune astfel:

Gânduri \implies *Cuvinte* \implies *Convingeri* \implies *Acțiuni* \implies *Rezultate*.

În această ordine de idei, scrie autorul, este suficient doar să selectăm cuvintele care vor orienta direcția scopurilor propuse., [4, p. 79].

Stima de sine la fel ca și asertivitatea se cultivă dacă dorim să ne aparțină. Așadar, iată câteva metode pentru cultivarea unei stimei de sine solide:

1. Mai întâi, identifică-ți zonele de nesiguranță

Ia o foaie și un pix, și fă o listă cu ariile din viața ta unde ai vrea să ai încredere în tine și capacitățile tale. Te indimidezi ușor în relația cu șefii la serviciu? Scrie asta pe foaie. Există persoane în preajma cărora te pierzi ușor? Care sunt situațiile de viață cărora simți că nu poți să le faci față? Care sunt acele lucruri care te sperie numai atunci când te gândești la ele? Dar despre tine...ce părere ai? Care sunt lucrurile care te nemulțumesc la propria persoană? Unde simți că mai ai de lucrat? Ce te împiedică să o faci? Care sunt reproșurile pe care ți le faci în mod constant? Cum stai cu imaginea corporală – cât de mulțumit(ă) ești de felul în care arăți?

O dată ce ai lista, scrie în dreptul fiecărei situații *cum anume ai vrea să te simți*, cum ai vrea să te porți, ce ai vrea să îndrăznești să faci, ce calități ți-ai dori să ai.

Păstrează lista deschisă, și mai adaugă lucruri, pe măsură ce le conștientizezi...

Acest pas te va ajuta să definești problema mai clar – în așa fel încât să știi exact unde ai de lucrat și mai ales înspre ce te îndrepti.

2. Ascultă-ți dialogul interior pentru a-l putea schimba

Atunci când trăiești conștient, în momentul prezent, ai ocazia să accesezi starea de martor și să observi ce se întâmplă cu tine: emoțiile pe care le simți, senzațiile care apar în corp și gândurile pe care le ai atunci când te confrunți cu o situație-limită. Abia după ce faci cunoștință cu ele, poți să le contracarezi folosindu-ți logica și bunul simț. Iată câteva dintre distorsiunile pe care le face mintea fiecăruia dintre noi în mod obișnuit:

o judecăți globale și generalizări: ”n-am parcat bine mașina azi, deci înseamnă că sunt un șofer dezastruos”, ”am uitat să pun sare în mâncare, deci înseamnă că nu sunt bună nici măcar de gospodină”, ”Măriorara mi-a refuzat invitația în oraș, deci înseamnă că nimeni niciodată nu o să mă mai placă”. Dintr-un eveniment mărunț, punctual, se trage o concluzie globală, valabilă pentru întreaga ta ființă, pentru tot restul vieții tale.

o dramatizări subiective: ”am fost eliberată de la serviciu, sunt ruinat(ă)!””, ”viața mea s-a terminat aici”. Niște fapte obiective (pierderea unei slujbe, respingeri primite de la alții) sunt interpretate în mod tragic, ca fiind absolut dezastruoase. După cum bine se știe, nu faptele în sine ne afectează pe noi, ci interpretarea pe care le-o atribuim.

o filtre perceptive: selectăm *numai* detaliile și aspectele negative, pe care le facem mai mari și mai importante decât sunt, în timp ce lucrurile pozitive sunt complet ignorate, ca și cum n-ar exista și n-ar conta.

3. Fă un jurnal al puterii tale

Cu toții am avut *victorii și momente de glorie* în viața aceasta. Adu-ți aminte de obstacolele pe care le-ai depășit, de acele situații din care ai ieșit triumfător deși ți-era teamă că nu o să reușești, de oameni care te-au plăcut pentru ceea ce ești, de complimentele primite, de realizările acumulate. Notează-le pe o hârtie, și păstrează-o. *Învață să-ți acorzi credit* pentru reușitele tale...

4. Ancorează-te în ”starea-resursă”

Acesta este unul dintre cele mai cunoscute exerciții din NLP și se bazează pe faptul că mintea noastră nu face o diferență foarte clară între lucrurile pe care *le trăim*, cele pe care *ni le amintim* și cele pe care *ni le imaginăm*. Amintirea unui moment din trecut în care te-ai simțit puternic(ă) poate să-ți readucă în prim-plan o bună parte din emoțiile și resursele din acel moment.

5. Zâmbește-ți atunci când te uiți în oglindă

Un exercițiu *extrem* de simplu, care nu te costă nimic și poate fi făcut cu ușurință de fiecare dată când îți vezi propriul chip în oglindă: dă-ți voie să-ți zâmbești ție însuși. Creierul tău va asocia propria imagine cu un sentiment de bine. Repetă practica asta timp de 30 de zile, și s-ar putea să rămâi surprins(ă) de schimbările care apar.

Atunci când o faci, adu-ți aminte că ai pornit pe calea îmbunătățirii încrederii în tine și că vei duce la bun sfârșit acest efort; reamintește-ți că ți-ai propus să dezvolți o relație sănătoasă cu tine însuși și că vei refuza, pe cât posibil, să mai fii propriul tău dușman atâtea zile cât mai trăiești. Adu-ți aminte de ce meriți, și că stima de sine e doar o percepție subiectivă, care poate fi schimbată – la fel ca și expresia feței pe care o ai atunci când te uiți în oglindă.

6. Depășește-ți limitele percepute

Mintea noastră se simte extraordinar de bine atunci când își stabilește țeluri și le atinge, ba chiar le mai și depășește. Așa că indiferent dacă-ți place să faci sport, să scrii sau să faci bani, stabilește-ți obiective ambițioase și dedică-ți timpul și energia realizării lor. Evoluția personală îți poate crește stima de sine enorm de mult.

7. Folosește Legea Contrastului

Dacă ești genul de persoană care tinde să se focalizeze *mult prea mult* pe partea negativă, pe ceea ce nu merge, pe ce te deranjează, pe lucrurile și oamenii care te enervează, atunci acest sfat s-ar putea să îți fie de mare folos.

Va trebui să începi prin a conștientiza momentele când faci asta. Iar, atunci când se întâmplă, *folosește acele lucruri ca pe un fond de contrast* pentru a te focaliza pe ceea ce vrei.

Te enervează oamenii superficiali? Foarte bine. Adu-ți aminte cât de mult apreciezi seriozitatea și cât de mult îți dorești să devii o persoană responsabilă, și să te asociezi cu oameni la fel ca tine. Te deranjează lipsa banilor din portofel? Adu-ți aminte că banii se pot face, gândește-te la obiectivele financiare pe care ți le-ai stabilit și întreabă-te constant „*cum aș putea să ajung acolo?*”, „*ce altceva mai pot să fac?*”. Altfel spus, refocalizează-ți atenția și energia mentală dinspre *problemă* înspre *soluție*.

Un ultim sfat: nu forța nota prea tare! La fel cum atunci când te duci pentru prima oară la sală nu te apuci să ridici cele mai mari dintre greutăți, propune-ți să avansezi treptat pe drumul ăsta. O hotărâre de genul ”*de mâine mă las de fumat, schimb dieta, merg la sală, lucrez la business și citesc 3 cărți pe săptămână*” are șanse mai mici să se materializeze instant...și te poți trezi cu frustrări mai degrabă decât satisfacții. Ia-o ușurel, și vei vedea că poți să faci toate astea, ba chiar mai mult de atât, cu timpul [8].

Dezvoltarea optimă a personalității, afirmă cercetătoarea Cojocaru-Borozan M. reprezintă **dezvoltarea armonioasă a individului sub toate aspectele** și trebuie luate în considerație cel puțin *patru dimensiuni: dimensiunea biologică, cognitivă, afectivă (emoțională) și comportamentală*, ceea ce contribuie implicit la formarea/dezvoltarea stimei de sine [2, p.98].

În concluzie putem afirma că stima de sine este un element indispensabil pentru dezvoltarea personală și profesională. Cadrele didactice alături de părinți și ceilalți membri ai societății trebuie să contribuie la dezvoltarea acestei valori a comunicării asertive. Dezvoltarea stimei de sine va conduce la formarea și dezvoltarea unei personalități optime. Stima de sine crescută favorizează dezvoltarea potențialului uman.

BIBLIOGRAFIE:

Bîrsan E. Ghid metodologic. Comunicarea asertivă. Chișinău: Tipogr. UPS „Ion Creangă”, 2013. 130 p.

Cojocaru-Borozan M. Cultura emoțională a profesorului. Suport de curs universitar. Chișinău: Tipografia Centrală, 2010.

Constantin T. Memoria autobiografică; definirea sau redefinirea propriei vieți”, Editura Institutului European, Iași, 2004. 350 p

Keller J. Trad.: Căliman A. R. Atitudinea este totul. Schimbă-ți atitudinea... și îți vei schimba viața. București: Editura Curtea Veche, 2012

Macarie A. Stima de sine – între normalitate și trăsătură accentuată. Psihologie și societate: noutăți în psihologia aplicată. Editura Performantica, Iași, 2008.

<http://dexonline.ro/definitie/stim%C4%83>

<http://psihologia.wordpress.com/2008/02/11/stima-de-sine/>

<http://www.consultanta-psihologica.com/metode-prin-care-se-poate-creste-stima-de-sine/>

<http://www.psihologi.ro/Resources/Questionnaires/ASSI/Articol%202007%20Personalitatea%20accentuata%20si%20polii%20extremi%20ai%20stimei%20de%20sine.pdf>

POSSIBLE PERSPECTIVES UPON RELIGIOUS TRADITION**Mihai Handaric, Assoc. Prof., PhD., "Aurel Vlaicu" University of Arad**

Abstract: In this article entitled: Possible Perspectives Over Religious Tradition, the author tries to show the relationship between the religious tradition and the idea of „story”. In the first part, it is discussed the relationship between the tradition viewed as a story and the notion of time, as sequential unfolding, helping us to narrate the events. In the following section it is presented the relationship between tradition and history. There are mentioned the three approaches to the history, from the perspective of the religious christian tradition. The author presents tradition in conflict with history. Here we have the historical critical perspective in interpreting the religious tradition (see Julius Wellhausen and William Wrede). Another perspective is to see tradition in parallel with history, as it is the case of Gerhard von Rad's approach to religious tradition. The last approach is to see tradition independent of history. Walter Brueggemann develops this perspective. Finally, the author discusses about the relationship between tradition and the process of imitation – a characteristic of human behavior. The story told by a tradition is reflected in action – the behavior of the members of the community. We assume that the tradition interpreted as a story, motivates the members of a human community to action.

Keywords: Tradition, story, history, imitation, action.

În articolul de față vom încerca să analizăm rolul pe care îl are tradiția umană; în special tradiția religioasă (creștinismul – în cazul nostru), în modelarea comportamentului uman. Ne vom concentra asupra tradiției privită ca poveste. Una din definițiile pe care *Dicționarul Webster* o dă tradiției este aceea de „a story that has come down to us...” („o poveste care a ajuns până la noi...”). Din această perspectivă am putea defini *tradiția religioasă* ca fiind: *povestea inițiată de revelație și aplicată de comunitatea care o îmbrățișează.*

În continuare, vom încerca să explicăm definiția pe care am propus-o mai sus, referindu-ne mai întâi la relația pe care tradiția ca poveste o are cu timpul, ca desfășurare secvențială a evenimentelor, și rolul pe care îl are tradiția cu istoria. Aici ne vom apleca asupra tradiției care a fost văzută în conflict cu istoria. Vom aborda perspectiva a doi reprezentanți ai metodei criticii istorice asupra Scripturii: J. Wellhausen și W. Wrede. Vom lua apoi în considerare, perspectiva în care tradiția este analizată în paralel cu istoria. La această secțiune vom evalua perspectiva lui G. von Rad. Vom analiza și perspectiva susținută de Walter Brueggemann, care spune că tradiția este independentă de istorie.

În final vom discuta despre relația dintre tradiție și procesul de imitare, caracteristic comportamentului uman. Povestea spusă de tradiție se concretizează acțiune - în comportament. Plecăm de la premisa că tradiția ca poveste, stă în spatele acțiunilor întreprinse de membrii unei comunități umane, și religioase în cazul nostru.¹

1 Cele trei elemente corespund cu teza: “Viața povestită și Povestea trăită,” (“Viață-Poveste-viață”) susținută de autorul acestui articol în lucrarea *Tratat de istoria interpretării, Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2009.* (vezi capitolul VII din carte). Revelația are ca și corespondent – “Viața” (cu majusculă), Tradiția

I. Tradiția ca poveste

În următoarea secțiune vom propune o interpretare a tradiției ca poveste. Vom căuta să aducem argumente în acest sens. Pentru a demonstra acest lucru, vom lua în considerare următoarele aspecte care intră în definiția unei povestiri, și anume: 1) timpul ca noțiune fizică, 2) istoria ca semnificație pentru evenimentele ce se petrec în timp, și care sunt incluse în poveste. Vom observa că există mai multe abordări ale istoriei în relația ei cu tradiția.

1. Relația dintre tradiție și timp

Referitor la relația dintre tradiție și timp, ne vom folosi de observația lui Ricoeur, care susține că tot ceea ce se petrece în timp se poate povesti. Ținând seama că ceea ce se poate povesti intră în genul pe care îl numim „poveste,” vom afirma că tradiția este o poveste.

Pentru a înțelege similitudinea dintre tradiție și poveste, vom apela la explicația pe care o dă Ricoeur actului de a povesti. În articolul său intitulat: "Despre interpretare,"² În privința funcției narrative a textului, Ricoeur a arătat că:

1) *Deși toate textele au caracteristica comună de a povesti, trebuie să recunoaștem că textele sunt foarte diverse.* Ele folosesc limbaje diferite în descrierile pe care le fac. Avem limbaj juridic, poetic, științific, religios, etc. Ricoeur observă că diversitatea limbajelor solicită o tot atât de mare varietate de metode de interpretare a lor. Actul „de a povesti” a continuat să se diversifice de-a lungul timpului, apărând mai multe tipuri de texte. Această diversificare a creat probleme importante interpreților, care văd o dihotomie clară în câmpul narativ, între povestire și limbajul descriptiv caracteristic științelor. Din această perspectivă, tradiția poate fi înțeleasă ca o poveste care integrează o mare diversitate de texte.

Referitor la interpretarea tradiției ca narațiune, Ricoeur spunea că nu există un limbaj comun tuturor textelor care "ar trebui să evalueze pretenția la sens și la adevăr a tuturor întrebunțărilor ne-'logice' ale limbajului."³ *Nu există un sistem hermeneutic perfect care să se aplice la orice tip de text.* Pentru a decodifica textul tradiției avem nevoie de un anumit sistem hermeneutic care să slujească acestui scop. Este ceea ce încercăm și noi să descoperim în articolul de față.

2) În al doilea rând Ricoeur a căutat să găsească o caracteristică comună tuturor tipurilor de texte. Deși el recunoaște existența unei mari diversități de tipuri de texte, există totuși o unitate de tip funcțional între diferitele genuri narrative. *Caracteristica comună a experiențelor umane este determinată de actul de a povesti, de dimensiunea temporală a acestui act.*

Conform observației lui Ricoeur, înțelegem că tot ceea ce se povestește are loc într-un anumit interval temporal. Orice proces care se petrece în această dimensiune temporală poate fi recunoscut numai în măsura în care el poate fi povestit.⁴ Din această perspectivă și tradiția se încadrează în genul narativ.

are ca și corespondent "Povestea," iar Comunitatea este "viața" cu literă mică, care caută prin intermediul tradiției să imite "Viața" cu majusculă (Divinitatea). Vezi schema de la sfârșitul articolului.

2 Paul Ricoeur, *Eseuri de Hermeneutică: De la text la acțiune*, (Cluj: Echinoc, 1999).

3 Ibidem, 12.

4 Ibidem, 12-13.

3) Ricoeur are apoi în vedere capacitatea de a selecta și de a organiza limbajul în așa fel încât să comunice un anumit mesaj. Această preocupare are de a face cu modalitatea prin care textul capătă semnificație. Din această perspectivă, tradiția poate fi privită ca un text care are sens. Ricoeur definește conceptul de „limbaj” și cel de „text.” El spune că limbajul este organizat în unități de discurs mai mari decât fraza, numite „texte”. Într-un text întâlnim trei acțiuni ale autorului, și anume, delimitarea, organizarea și clarificarea experienței temporale.

Acest proces este valabil și în cazul tradiției. Un text este format dintr-o serie de fraze organizate într-un discurs logic, și care are responsabilitatea de a respecta „principiile de organizare transfrastică.”⁵ Acest principiu de funcționare face posibil actul de a povesti. Din această perspectivă, și tradiția este o poveste.

Suntem de acord cu Ricoeur, că actul de a povesti este instrumentul folosit de om pentru a explica realitatea. Vom merge un pas mai departe, susținând pe baza observațiilor de mai sus, că actul de a povesti a stat la baza compunerii Scripturii creștine, care reprezintă textul sacru al tradiției iudeo-creștine.

Pe baza definiției date de Ricoeur, putem afirma că Scriptura poate fi privită ca povestea sacră a comunității de credincioși, care au produs-o și o transmit de la o generație la alta.

2. Relația dintre tradiție și istorie

Vom arăta acum că de-a lungul timpului, Scriptura a fost comparată cu istoria. Walter Kaiser Jr., spune că până în 1960 cea mai mare parte a teologilor susțineau că istoria este principalul mobil al revelației în Vechiul Testament. Cunoașterea despre Dumnezeu se realizează în principal prin intermediul istoriei.⁶ Vom observa că au existat mai multe opinii, din această perspectivă, și anume: a) unii au susținut că tradiția nu este credibilă din punct de vedere istoric, b) alții au susținut că tradiția este un fel de istorie, însă diferită de istoria înțeleasă în perioada modernă, iar c) alții au susținut că tradiția nu trebuie comparată cu istoria, așa cum este ea înțeleasă în prezent. În continuare vom prezenta cele trei interpretări ale tradiției scripturii privite prin prisma relației ei cu istoria.

a. Tradiția în conflict cu istoria – Wellhausen, Wrede

Cărțile Bibliei oferă cititorului varianta proprie în legătură cu secvența temporală a evenimentelor descrise în text. Însă teologi ca Julius Wellhausen susțin că istoria pe care o prezintă textul Vechiului Testament nu este varianta corectă. În opinia lui Wellhausen, cărțile profetice au apărut înaintea Torei, a Decalogului.⁷ Această idee intră în contradicție cu

5 Ibidem, p.13.

6 Walter Kaiser jr., *Toward an Old Testament Theology*, Grand Rapids: Zondervan, 1978, 25-26. Cf. G. E. Wright, *The God Who Acts*, 1952, 13.

7 Julius Wellhausen, *Prolegomena to the history of ancient Israel: with a reprint of the article Israel from the Encyclopaedia Britannica*, Meridian Books, 1957. Ollenburger, Ben C., “From Timeless Ideas to the Essence of Religion,” în *The Flowering of Old Testament Theology: A Reader in Twentieth-Century Old Testament Theology, 1930-1990*, Editori: Ben C. Ollenburger, Elmer A. Martens și Gerhard F. Hasel, (Ed. Eisenbrauns, Winona Lake, 1992), 64.

variantea tradiției Scripturii canonice. El face această afirmație pe baza principiului promovat de școala istoria religiilor – *Religiongeschichte* – care susține că religiile au evoluat de la simplu la complex. Torah, și Decalogul în special, aparțin perioadei mai târzii a istoriei lui Israel – când religia mozaică se afla la un stadiu avansat de complexitate.

Întrebarea care apare în acest caz este: Cum trebuie să interpretăm această situație conflictuală între istoria modernă reconstituită și tradiția biblică, când ne referim la credibilitatea textului sacru? Ce putem spune despre autenticitatea povestirii conținută în tradiția biblică? Reprezentanții raționalismului propuneau respingerea sensului povestirii biblice pe care l-au dat autorii canonici, și reconstruirea povestirii, după criterii așa numite științifice.

Un alt reprezentant al acestui punct de vedere este William Wrede, care contestă autenticitatea canonului creștin, pe motiv că episcopii bisericii din primele veacuri nu pot justifica selectarea unei liste de cărți, din întreaga masă de literatură religioasă creștină, pe care să o impună mai apoi ca fiind normativă pentru biserică.⁸ Însă, pe de altă parte, în mod tacit, Wrede acordă acest drept de a decide în legătură cu interpretarea corectă a istoriei la care face referire Scriptura, teologului din perioada raționalistă. El avea încredere în varianta povestirii reconstituite, propusă de teologii care au aderat la metoda criticii istorice din perioada modernă, oferind astfel o alternativă la povestirea tradițională.

b. Tradiția în paralel cu istoria – von Rad

Spre deosebire de Wellhausen și Wrede, von Rad propune o abordare diferită a relației dintre tradiția Vechiului Testament și istoria Vechiului Testament. El susține că cele două reprezintă variante ale istoriei lui Israel. El propune coexistența a două tipuri de istorie vis-a-vis de interpretarea Vechiului Testament, și anume: istoria scrisă după metoda critică din perioada modernă și istoria kerigmatică – istoria mărturisirilor de credință, așa cum o găsim în textul Vechiului Testament. Ca urmare, tradiția conținută în Vechiul Testament este, din perspectiva lui, istorie kerigmatică.

Această perspectivă vonradiană mediază între cele două tipuri de povestire care se aflau în conflict în acea vreme în Occident: cea a tradiției sacre a Vechiului Testament, și cea propusă de reprezentanții criticii istorice din perioada modernă. von Rad are o poziție reconciliantă între cele două tipuri de istorie, găsindu-i locul și importanța fiecăreia: istoria reconstituită după metoda criticii moderne și istoria din perspectiva autorilor Vechiului Testament.

El recunoaște însă că dihotomia existentă între cele două versiuni, reprezintă o problemă istorică dificilă. Însă, pentru el subiectul teologiei Vechiului Testament trebuie să se concentreze asupra materialului de tip confesional, modelat de credința lui Israel, și anume versiunea kerigmatică a istoriei lui Israel.⁹ Von Rad afirmă că în prezentarea de tip istorico-

8 D. W. Wrede, „The Task and Methods of New Testament Theology,” în volumul *The Nature of Old Testament Theology*, editat de Robert Morgan, 1973.

9 Gerhard Hasel, *Old Testament Theology Basic Issues in Current Debate*, (Grand Rapids: Eerdmans, 1982), 97.

critic a istoriei lui Israel nu intervine premiza credinței sau a revelației, deoarece metoda istorică-critică lucrează fără a ține cont de ipoteza existenței lui Dumnezeu.¹⁰

Deși el oferă o soluție în ceea ce privește rolul fiecărei versiuni a istoriei lui Israel, totuși problema lui von Rad crează dificultăți interpretului, în ceea ce privește situarea sa între cele două feluri de istorie: cea de tip istorico-critică și cea de tip kerigmatic - confesional. Cei care au îmbrățișat această abordare dualistă a istoriei sacre au avut opinii divergente vis-a-vis de soluția propusă de von Rad.

Deși acceptă cele două variante istoriei lui Israel, Frantz Hesse se situează în opoziție față de von Rad. El susține că interpretul trebuie să folosească în exclusivitate varianta critică a istoriei Scripturii. Credința noastră, spune el, trebuie să se bazeze pe ceea ce s-a întâmplat în realitate și nu pe ceea ce s-a mărturisit. Hesse spune că istoria adevărată nu s-a întâmplat în modul descris de kerigma. Kerigma – în cazul nostru tradiția canonică a Scripturii – nu este fundamentală pentru credința noastră ci realitatea istorică.¹¹ Acesta este modul în care Hesse încearcă să rezolve problema celor două variante ale istoriei lui Israel. El identifică prezentarea istorică critică a istoriei lui Israel cu "istoria salvării." Hesse susține că *prin, cu și ascunsă în* istoria lui Israel, Dumnezeu direcționează istoria salvării spre scopul care este în Isus Hristos... și de fapt a avut loc în timp.¹² Din punctul lui de vedere istoria salvării este prezentată în formă ascunsă în istoria lui Israel. Rezultă că întreaga istorie a lui Israel trebuie reconstituită pe baza unei cercetării teologice serioase.¹³

Această problemă a rămas nerezolvată, în sensul că, așa cum vom vedea în următoarea secțiune, la sfârșitul mileniului doi și începutul mileniului trei, Walter Brueggemann susține că mărturia kerigmatică a istoriei lui Israel, trebuie să fie obiectul interpretării teologice, și nu istoria lui Israel scrisă după metode științifice (ca G. von Rad).

c. Tradiția independentă de istorie – Brueggemann

Brueggemann susține că varianta kerigmatică a Vechiului Testament reprezintă textul asupra căruia trebuie să ne concentrăm, fără să mai luăm în considerare istoria lui Israel, reconstituită după metode științifice (contra lui Hesse). El propune renunțarea totală la varianta științifică a istoriei lui Israel. Interpretul trebuie să se concentrează în exclusivitate asupra textului biblic, fără a fi preocupat de demonstrarea unor aspecte legate de dimensiunea ontologică a evenimentelor la care face referire textul sacru, sau de argumente de natură apologetică în ceea ce privește demonstrarea sau infirmarea istoricității conținutului textului. Asistăm în acest caz la o propunere de abordare a tradiției sacre independent de istorie. Dacă pentru von Rad cele două variante ale istoriei lui Israel crea probleme de interpretare, pentru Brueggemann această problemă se rezolvă simplu, prin declararea independenței istoriei kerigmatice față de istoria critică. El propune o abordare retorică a tradiției sacre a lui Israel, conținută în Vechiul Testament.

10 Gerhard von Rad, *Old Testament Theology: The Theology of Israel's Traditions*, vol. 2, (London: SCM Press, 1975, publicată inițial în 1957 și în 1960), 417-418.

11 Hesse, *ZThK*, 57 (1960), 17-26.

12 Frantz Hesse, "Die Erforschung der Geschichte Israels als theologische Aufgabe" din , *Kerygma und Dogma*, (Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht), 4 (1958), 1-20.

13 Hasel, *Old Testament Theology Basic Issues*, op.cit, 100.

Brueggemann crede că ceea ce ne interesează pe noi este povestea oferită de autorii Vechiului Testament, chiar dacă în același timp nu neagă istoria Vechiului Testament propusă de reprezentanții raționalismului. Mai mult, el îi atacă pe aceștia pentru că și-au impus hegemonic povestea proprie, anulând dreptul celorlalte povestiri să își spună varianta lor.

Independența tradiției sacre de istorie, propusă de Brueggemann nu reprezintă o soluție satisfăcătoare pentru creștinism, deoarece creștinismul este înrădăcinat în realitatea istorică, și valorile fundamentale păstrate în această tradiție, rămân în picioare sau cad în funcție de istoricitatea evenimentelor la care textul biblic face referire.

Brueggemann susține că Dumnezeu Vechiului Testament există *în, cu și sub* discursurile verbale ale textului, și nicăieri în altă parte. În felul acesta prezumțiile de natură ontologică pe care le prezintă textul sunt deschise disputei și revizuirii în demersul retoric continuu al lui Israel. Din acest motiv ele trebuie scoase din preocuparea interpretului.¹⁴ Însă refuzul de a apela la dimensiunea ontologică în interpretarea textului, și limitarea interpretării la retorică nu se bazează pe argumente satisfăcătoare.

Paul Hanson observă că Brueggemann este influențat de mentalitatea postmodernă. Hanson nu acceptă limitarea teologiei Vechiului Testament doar la discurs, renunțând la contextul istoric sau ontologic. Referitor la limitarea teologiei la discurs, Hanson spune că autorii tradiției sacre a lui Israel au susținut că discursul lor despre Dumnezeu nu a fost limitat doar la retorică, ci este rezultatul experimentării prezenței divine în istoria omenirii. Istoria a fost importantă în descrierea pe care Israel o face lui Dumnezeu. Pe de altă parte, nu numai istoria dar și natura joacă un rol esențial în mărturiile lui Israel din Vechiul Testament.¹⁵

Brueggemann este influențat de mentalitatea postmodernă și în ceea ce privește promovarea principiului toleranței; care este de apreciat, până la un punct. În postmodernism fiecare voce are dreptul să își exprime punctul de vedere. Deci fiecare voce din comunitate trebuie să fie tolerată. Pentru Brueggemann, este crucială, favorizarea dialogului în comunitate, ceea ce pare a fi un aspect pozitiv. Însă problema lui este legată de faptul că face un scop în sine din intrarea în dialog a mai multor voci, păstrându-se independența fiecărei povestiri – a tradiției împărtășite de un anumit grup social sau religios. În același timp, din perspectiva lui, este interzis să se pună întrebări de natură metafizică, referitoare la stabilirea autenticității sau neautenticității unei tradiții, din perspectivă ontologică. Pentru Brueggemann, și în mentalitatea postmodernă, în general, trebuie să ne bucurăm că am reușit să tolerăm vocea celuilalt, și să ne mulțumim cu atât. Însă nivelul la care se oprește Brueggemann și acest tip de abordare a relației dintre tradiții, nu este satisfăcător.

Această perspectivă este specifică existențialismului, care a renunțat la interpretarea din perspectivă antitetică a realității, susținându-se ideea de bine și rău, de adevărat sau fals. În acest caz, dimensiunea morală a ființei umane este trecută în plan secundar. Acest lucru ar duce la ignorarea tradiției iudeo-creștine care promovează responsabilitatea morală a omului față de Divinitate și susține realitatea istorică a căderii omului. Tradiția sacră recunoaște consecințele grave ale căderii morale asupra întregii ființe umane, inclusiv în domeniul

14 Walter Brueggemann, *Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy*, (Fortress Press, 1997), 66.

15 Paul Hanson, "A New challenge to Biblical Theology: Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy. By Walter Brueggemann. Fortress Press, 1997," din *Journal of the American Academy of Religion*, 67 (1998), 47-50.

gândirii, și conștientizează nevoia intervenției divine pentru recuperarea omului – pentru salvarea de la rău.

Părintele existențialismului francez, Jean-Paul Sartre afirma că “trăim cu toții într-un univers absurd. Totul, spune el, este ridicol... Nu contează deloc în ce direcție acționăm, atâta timp cât acționăm.”¹⁶ Din perspectiva lui Sartre morala este o problemă cel mult auxiliară. Se pare că Sartre a susținut o anumită morală, pe care o formulează concubina lui, Simone de Beauvoir, în cartea intitulată: “Etica absurdului,”¹⁷ În acest volum se afirmă că într-un univers absurd ar fi nevoie de un set de reguli de comportament, pentru o bună conviețuire în comunitate, însă etica nu mai are de a face cu dimensiunea metafizică, dictată de logica creației. În acest caz, tradiția iudeo-creștină este privită doar ca o voce între celelalte celelalte voci (tradiții) participante la dialog.

Postmodernismul promovat de Brueggemann, și ceilalți, a contribuit în mare măsură la dezvoltarea ecumenismului din ultima vreme. S-au făcut pași importanți în ceea ce privește apropierea comunităților religioase. Acest lucru poate fi apreciat. Și creștinismul promovează relații foarte bune între oameni, ba chiar dragostea față de dușmani. Ecumenismul este încurajat de această perspectivă a libertății de exprimare a tradițiilor. Însă a face din promovarea dialogului dintre tradiții un scop în sine, înseamnă a ne opri la jumătatea drumului, ignorând obiectivele finale, pe care fiecare tradiție le urmărește.¹⁸

Deși în teologia sa, Brueggemann se declară un simpatizant al metodei tradiției promovată de MacIntyre, totuși, în realitate cei doi se despart, atunci când este vorba de atingerea obiectivului urmărit de metoda tradiției. Tradiția așa cum este înțeleasă de Aristotel, d'Aquino și MacIntyre, este energizată de un obiectiv pre-stabilit de comunitatea care o promovează. Obiectivul respectiv este centrul tradiției, este rațiunea existenței tradiției însăși. Obiectivul a cauzat inițierea și promovarea tradiției. A face din apropierea comunităților umane, și implicit al tradițiilor acestora, scopul final, este o chestiune discutabilă. Ecumenismul trebuie să ia serios în considerare obiectivul final al fiecărei tradiții care intră în dialog, încercând să rezolve apropierea, fără să se renunțe la această problemă esențială pentru fiecare comunitate.

Din acest motiv, considerăm că este important să abordăm cu toată seriozitatea valorile pe care le promovează o tradiție, pentru ca apropierea dintre comunități să fie completă și satisfăcătoare. Iar valorile unei tradiții se ascund în convingerile pe care le promovează respectiva tradiție.

II. Tradiția ca imitare

În finalul acestui articol, dorim să arătăm care este relația dintre tradiție ca poveste și procesul uman de imitare. Pentru aceasta vom apela la observațiile lui Eliade cu referire la comportamentul societăților premoderne. Ele ne dezvăluie anumite adevăruri în legătură cu tradițiile religioase din vremuri îndepărtate, unele dintre acestea continuând și în prezent.

16 Francis A. Schaffer în cartea sa, *Dumnezeu care există*, din *Trilogia*, Oradea: Cartea Creștină, 36.

17 Norman L. Geisler, *Ethics: Alternatives and Issues*, *Grand Rapids*: Zondervan, 1971, 39 și. Consultă Simone de Beauvoir, *The Ethics of Ambiguity*, (New York: Philosophical Library, 1948).

18 Vezi mai jos secțiunea referitoare la ecumenism, 29.

Aceste observații pot să ofere informații, prin analogie, cu referire la procesul de formare și dezvoltare al tradițiilor religioase actuale.

În urma cercetărilor făcute în domeniul mentalității umane, Mircea Eliade a fost preocupat să găsească răspunsuri la „*cum și de ce* pentru omul societăților premoderne un obiect *devine real*. Este important în primul rând să înțelegem bine acest mecanism ca să putem aborda apoi problema existenței umane și a Istoriei în orizontul spiritualității arhaice.”¹⁹ Eliade observa o caracteristică comună religiilor din comunitățile umane, și anume: tendința lor de a imita. Imitarea era cauzată de faptul că „1. ...pentru omul arhaic, *realitatea* este funcție de imitare a unui arhetip celest; 2. ...*realitatea* este conferită de participarea la „simbolismul Centrului”: orașele, templele, casele, devin reale prin asimilarea lor cu „Centrul Lumii”; 3. ... ritualurile și gesturile profane ... nu-și dobândesc sensul care li se acordă decât pentru că repetă deliberat anumite acte îndeplinite *ab origine* de zei, eroi sau strămoși.”²⁰

Oamenii vorbesc despre descoperirea de sine a divinității care era venerată de comunitatea umană respectivă, ceea ce noi putem numi „revelație.” Din studiile lui Eliade putem observa tendința comunității umane de a imita divinitatea venerată de ea. Comunitatea imită, ceea ce inițial a făcut zeul venerat. Tot ceea ce săvârșește divinitatea și poruncește oamenilor, e valoros și este demn de imitat. Acțiunile tradiției reprezintă felul de a fi al lui Dumnezeu. Ca urmare povestea divinității, care se petrece la nivelul superior, devine povestea comunității umane, ce are loc la nivelul inferior – pe orizontală. Această poveste este transpusă în comportament de către membrii comunității respective.

Din analiza de mai sus observăm cum tradiția privită ca o poveste, care se desfășoară în timp, și care poate fi analizată ca fiind în una din cele trei variante: tradiția în contradicție cu istoria (Wellhausen și Wrede), tradiția în paralel cu istoria (von Rad) și tradiția funcționând independent de istorie. În funcție de varianta pentru care se optează, comunitatea respectivă își va modela tradiția și comportamentul.

BIBLIOGRAFIE

Brueggemann, Walter, *Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy*, Fortress Press, 1997.

Eliade, Mircea, *Mitul eternei reînțoarceri: Arhetipuri și repetare*, trad. Maria și Cezar Ivănescu, București: Editura Științifică, 1991.

Geisler, Norman L., *Ethics: Alternatives and Issues, Grand Rapids: Zondervan*, 1971.

Handaric, Mihai, *Tratat de istoria interpretării*, Arad: Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2009.

Hanson, Paul, "A New challenge to Biblical Theology: Theology of the Old Testament: Testimony, Dispute, Advocacy. By Walter Brueggemann. Fortress Press, 1997," din *Journal of the American Academy of Religion*, 67 (1998), 47-50.

Hasel, Gerhard, *Old Testament Theology Basic Issues in Current Debate*, Grand Rapids: Eerdmans, 1982.

19 Mircea Eliade, *Mitul eternei reînțoarceri: Arhetipuri și repetare*, trad. Maria și Cezar Ivănescu, București: Editura Științifică, 1991, 14.

20 Eliade, *Mitul eternei reînțoarceri*, op.cit. 15.

Hesse, Frantz, “Die Erforschung der Geschichte Israels als theologische Aufgabe” din , *Kerygma und Dogma*, Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 4 (1958), 1-20.

Kaiser jr., Walter, *Toward an Old Testament Theology*, Grand Rapids: Zondervan, 1978, 25-26.

Ollenburger, Ben C., “From Timeless Ideas to the Essence of Religion,” în *The Flowering of Old Testament Theology: A Reader in Twentieth-Century Old Testament Theology, 1930-1990*, Editori: Ben C. Ollenburger, Elmer A. Martens și Gerhard F. Hasel, (Ed. Eisenbrauns, Winona Lake, 1992).

Ricoeur, Paul, *Eseuri de Hermeneutică: De la text la acțiune*, Cluj: Echinox, 1999.

Schaffer, Francis A., *Dumnezeu care există, din Trilogia*, Oradea: Cartea Creștină, 2002.

Von Rad, Gerhard, *Old Testament Theology: The Theology of Israel's Traditions*, vol. 2, (London: SCM Press, 1975).

Julius Wellhausen, *Prolegomena to the history of ancient Israel: with a reprint of the article Israel from the Encyclopaedia Britannica*, Meridian Books, 1957.

Wrede, D. W., „The Task and Methods of New Testament Theology,” în volumul *The Nature of Old Testament Theology*, editat de Robert Morgan, 1973.

G. E. Wright, *The God Who Acts: Biblical Theology as Recital*, SCM Press, 1952.

SOCIOLOGICAL THEORIES ON GENDER'S STEREOTYPES APPEARANCE**Claudia-Neptina Manea, Assoc. Prof. Ph.D., Ovidius University of Constanța**

Abstract: Gender-role stereotypes have requested a lot of attention throughout the years; many researchers have tried to identify their sources, considering important factors such as biological sources, psychological explanations or sociological ones. Each of those explanations have enriched stereotypes knowledge, sharing light on what gender is made of. This paper aims to present some of the most important sociological theories on gender-role stereotypes, while pleading for the importance of considering all of the explanations above as important factors in the appearance and perpetuation of gender-role stereotypes.

Keywords: gender-role stereotypes, sociological theories, gender education

Stereotipurile de gen reprezintă o realitate a vieții cotidiene, suscitând din ce în ce mai mult interesul cercetătorilor în domeniul științelor socio-umane, cu atât mai mult cu cât evoluția pregnantă a societății contemporane presupune confruntarea cu o serie de fenomene psihosociale mai mult sau mai puțin de dorit în dezvoltarea individuală a fiecărui membru al acesteia în parte.

În aceste condiții nu este de mirare interesul crescut al cercetătorilor cu privire la dimensiunea de gen-rol, multe teorii încercând să identifice care sunt factorii ce stau la baza apariției și perpetuării acestora. Dacă teoriile biologice se centrează în mare parte pe dimensiunea biologică a acestora, iar teoriile psihologice consideră drept factor fundamental aspectul psihologic, teoriile sociologice aduc un plus de cunoaștere și valoare subiectului, axându-se pe determinanții socioculturali ai diferențierii de gen.

O primă perspectivă sociologică cu privire la fenomenul sus-menționat este oferită de teoria rolurilor sociale propusă de Alice Eagly (1987), care atribuie diferențele de personalitate rolurilor diferite pe care femeile și bărbații le îndeplinesc. Autoarea consideră că dacă atribuțiile ar fi aceleași nu ar mai exista diferențe de gen, punând astfel bazele unei teorii a rolurilor sociale, care dorește să explice modalitățile în care bărbații și femeile se manifestă în grupurile sociale, indiferent dacă acestea sunt formate sau nu din membrii de ambele sexe.

În conformitate cu această teorie, diferențele de gen-rol sunt învățate din prescripțiile culturale cu privire la comportamentele sociale acceptate în funcție de genul persoanei. Teoria rolurilor sociale indică faptul că unul dintre motivele pentru care femeile și bărbații confirmă stereotipurile de gen este acela că ei acționează în concordanță cu rolurile sociale, care sunt deseori segregate pe criterii de gen (Eagly, 1987, 122).

Alice H. Eagly și Mary E. Kite (1987, 451) consideră că stereotipurile despre grupurile sociale sunt derivate din inferențele făcute în legătură cu trăsăturile oamenilor, inferențe axate pe observarea felului în care aceștia se comportă în virtutea unor roluri sociale. Teoria pornește de la presupunerea că stereotipurile de gen (la fel ca multe alte stereotipuri sociale) reflectă modul în care indivizii percep realitatea înconjurătoare, din punct de vedere al vieții cotidiene și al activităților care o caracterizează. Alice H. Eagly și Mary E. Kite postulează

astfel faptul că, dacă un anumit grup este perceput în mod constant ca efectuând o activitate anume, se va concluziona că respectivul grup deține acele abilități și trăsături de personalitate necesare îndeplinirii activității în discuție. Prin urmare, dacă femeile sunt observate ca reprezentând persoanele care îngrijesc în cele mai multe cazuri de copii, concluzia firească va fi aceea că ele dispun de caracteristicile considerate a fi esențiale în realizarea acestui obiectiv, cum ar fi grija și căldura – despre care se consideră că ar constitui atribute specifice femeilor.

În contextul teoriei rolurilor sociale, stereotipurile tind să justifice diviziunea muncii în societate, atribuind trăsături de personalitate care sunt menite să explice diferențele de comportament dictate de natura ocupațiilor preponderente. Astfel, stereotipurile formate despre bărbați, în termeni agentici (competitivi, dominanți, hotărâți etc.) și despre femei, în termeni comunalii (altruiste, înțeleghătoare, emotive etc.), ar fi determinate de faptul că bărbaților le este mai degrabă propriu rolul celor ce asigură bunăstarea materială a familiilor, decât femeilor, care sunt preponderent responsabile de îndatoriri casnice, precum și de faptul că este mai probabil ca femeile să ocupe locul de jos în ierarhie, rareori ele fiind cele în poziție de autoritate, în vreme ce situația se prezintă exact invers în cazul bărbaților.

Conform teoriei rolurilor sociale, rolurile de gen reprezintă expectanțe normative (după cum remarcau Alice H. Eagly și Wendy Wood, 1991, 306). Ele se învață încă de la o vârstă fragedă, reprezintă credințe împărtășite pe o scală largă, se manifestă într-o mare varietate de contexte și sunt sancționate din punct de vedere social (Deaux, 1985, 49; Eagly, Wood și Diekmann, 2000; Saarni, 1997, 45).

Din punct de vedere al evoluției istorice, femeile au beneficiat de mai puțină putere și de un statut mai puțin dezvoltat decât bărbații, ele controlând mai puține resurse și beneficiind de o mai mică mobilitate decât partenerii lor. În aceasta structură patriarhală, femeile erau implicate mai ales în activități casnice, în vreme ce bărbaților le erau proprii mai ales activitățile desfășurate în afara casei. Cu toate că reprezentanții teoriei rolurilor sociale accepta faptul că aceasta diviziune a muncii este parțial bazată pe diferențele biologice dintre reprezentanții celor două sexe, ei accentuează importanța socializării fetelor și băieților în vederea perpetuării acestor roluri care produc ulterior diferențele dintre bărbați și femei.

Teoria învățării sociale a lui Albert Bandura (1977) vine să completeze aspectele mai sus menționate, aducând la rândul său contribuții importante la cercetarea diferențierilor de gen. Teoria postulează învățarea de către copii prin modelare comportamentală, prin imitarea comportamentelor de gen propuse de cei de același sex, întărire, motivare și exemplu. După cum sublinia Albert Bandura, „învățarea ar fi extrem de laborioasă, chiar hazardantă, dacă oamenii ar trebui să se bazeze exclusiv pe efectele propriilor acțiuni pentru a învăța ce trebuie să facă. Din fericire, cea mai mare parte a comportamentului uman este învățat observațional prin modelare: observându-i pe ceilalți persoana își formează o idee cu privire la modalitatea în care se realizează noile comportamente, iar următoarea dată când va fi necesară această informație codificată îi va servi drept ghid în comportare” (Bandura, 1977, 22).

Teoria învățării sociale pornește de la consecințele ce apar în urma manifestării în modalități adecvate sau inadecvate în concordanță cu standardele sociale specifice fiecărui sex. Conform acestei teorii sociologice, indivizii învață observând la ceilalți comportamentul, atitudinile și consecințele acestora cu care semenii se confruntă. Teoria învățării sociale explică comportamentul uman ca reprezentând o interacțiune continuă între influențele

cognitive, comportamentale și de mediu. Ea accentuează importanța observării și modelării comportamentelor, atitudinilor și răspunsurilor emoționale ale celorlalți, indicând drept procese fundamentale atenția (numeroși factori influențând în sens pozitiv sau negativ gradul de atenție acordat – fie că este vorba despre caracteristici ale observatorului, precum capacitățile sale senzoriale, setul perceptiv, experiența anterioară, fie că este vorba despre caracteristicile țintei, în această categorie integrându-se spre exemplu complexitatea, valența afectivă, valoarea funcțională etc.), retenția (care include codificarea simbolică, imaginile mentale, organizarea cognitivă, repetarea simbolică sau motorie), reproducerea motorie (care vizează capacitățile fizice și auto-observația reproducerii) și motivația (sau întăririle așteptate ca rezultat al comportamentului abordat).

Albert Bandura considera a fi important așa-numitul „determinism reciproc”, respectiv influența reciprocă pe care lumea exterioară și comportamentul unei persoane o exercită unul asupra celuilalt. În concepția sa personalitatea reprezintă un rezultat al interacțiunii dintre mediu-comportament-procesele psihice, ceea ce aduce o contribuție importantă la cercetarea diferențierii de gen, prin sublinierea importanței factorilor de mediu și a experienței personale în evoluția personalității umane, precum și prin recunoașterea importanței întăririlor și recompenselor în învățarea oricărui comportament (Bandura, 1977, 205-206).

Venind în completarea teoriilor de mai sus, teoria social – psihologică fundamentată de către Kay Deaux și Brenda Major (1987) postulează faptul că toți indivizii aduc în interacțiune propriile credințe referitoare la normele de gen, ceea ce conduce la așa-numitele profesii auto-realizatoare, de multe ori comportamentul celorlalți fiind interpretat pe baza propriilor credințe mai mult decât prin prisma realității. Kay Deaux și Brenda Major (1987, 369-370) consideră că în încercarea de a identifica rolul jucat de gen în relațiile interumane trebuie să se axeze pe „gradul în care comportamentele sociale de gen sunt multiplu determinate, foarte flexibile și dependente de context”, provenind din cultură și din experiențele micii copilării cu privire la rolurile de gen, dar mai ales din circumstanțele curente.

Modelul oferit de cele două cercetătoare propune „o secvență ipotetizată de evenimente, nu un model cauzal în sensul statistic” (Deaux și Major, 1987, 371-372). Acesta conține trei elemente cheie: un observator (care intră în interacțiune cu un set de credințe cu privire la gen și cu propriile scopuri în interacțiune), o țintă individuală (care intră în interacțiune cu propriile sale credințe de gen și scopuri) și o situație (care poate varia și funcție de gradul în care face relevante aspectele de gen). Observatorul intră în interacțiune cu un set de credințe cu privire la persoana-țintă (bazate pe presupuneri categorice sau pe experiențele sale anterioare cu individul respectiv), credințe care pot fi activate de o mare varietate de factori. Influențat de aceste credințe și de scopurile proprii, observatorul acționează către persoana-țintă. În același timp, persoana-ținta intră în interacțiune cu propriile sale credințe cu privire la propria persoană, anumite aspecte ale acestora putând fi activate de factori asemănători celor ce influențează pe observator. După ce interpretează acțiunile observatorului, persoana-ținta cântărește alternativele de care dispune și acționează ulterior în conformitate cu propriile scopuri – acest lucru putând confirma sau infirma expectanțele observatorului. Această secvență de interacțiune este influențată de două categorii de condiții variabile, respectiv de caracteristicile expectanței transmise (dezirabilitatea socială a comportamentului așteptat, siguranța cu care observatorul își menține

așteptările și gradul în care este influențat de elementele contextuale), dar și de balanța relativă referitoare la preocuparea persoanei-țintă cu privire la auto-prezentare și auto-validare (identitatea privată și cea publică). Modelul este completat de luarea în considerare a interpretării pe care observatorul o acordă acțiunilor persoanei-țintă, dar și a interpretării persoanei-țintă cu privire la propriile sale acțiuni (Deaux și Major, 1987, 371-372). Cele două autoare subliniază faptul că situația imediată și caracteristicile sale reprezintă cel de-al treilea factor care influențează expectanțele de gen, relevanța pe care aceste aspecte o prezintă din perspectiva persoanei-țintă putând crește probabilitatea activării comportamentelor de gen. Astfel, „interacțiunea observatorului cu singura femeie sau cu singurul bărbat dintr-un grup va fi mult mai probabil să influențeze activarea expectanțelor cu privire la sexul țintei” (Deaux și Major, 1987, 374), mai ales în condițiile în care „este practic imposibil pentru o persoană să fie oarbă cu privire la sex”, ceea ce va conduce spre activarea sistemului de credințe cu privire la gen foarte rapid, înainte ca informațiile potențial contradictorii să fie introduse” (Deaux și Major, 1987, 384).

În conformitate cu cercetările realizate de Kay Deaux și Brenda Major (1987, 369-389), stereotipurile de gen sunt așadar activate fie de caracteristici ale observatorului, fie de caracteristicile persoanei-țintă sau cele ale situației. Astfel, observatorul diferă în ceea ce privește gradul în care criteriile de gen influențează modul de a tinde să organizeze informațiile din mediul extern (autoarele împărțind persoanele în schematice și aschematic pe criterii de gen, persoanele aschematic fiind mai echilibrate în atribuirile de gen realizate decât cele schematice, care tind să categorizeze informațiile mai pregnant pe acest criteriu). Caracteristicile persoanei-țintă pot influența la rândul lor percepția observatorului, aspectul fizic, îmbrăcămintea sau comportamentul acestora putând conduce spre atribuiri ale feminității sau masculinității chiar și acolo unde acestea nu sunt prezente în cantitatea evaluată. La rândul său, situația în care o persoană este percepută își poate pune amprenta asupra stereotipurilor pe care le declanșează, o femeie mecanic sau un bărbat educator atrăgând mai multă atenție decât în situația în care sexul acestora ar fi fost inversat.

În același timp, teoria social-psihologică postulează faptul că indivizii își joacă rolurile de femeie sau bărbat în funcție de propriile concepții cu privire la gen (schemele cu privire la sine și conceptele cu privire la propria persoană), în funcție de expectanțele de gen ale celorlalți (stereotipurile de gen) și de situația în care se află (o femeie poate fi foarte puternică, asertivă, directă la muncă, fiind în același timp extrem de feminină în timpul unei întâlniri; mai mult chiar, aceeași femeie se poate comporta diferit în funcție de locul întâlnirii – la dans sau la alpinism -, precum și în funcție de ceea ce crede că partenerul așteaptă de la ea). Astfel, întregul comportament al unei persoane derivă din faptul că aceasta este conștientă de faptul că ceilalți îi cunosc sexul, ceea ce o determină să se comporte în așa fel încât să confirme atât expectanțele celorlalți, cât și propriile expectanțe cu privire la gen, comportându-se adecvat în situația cu care se confruntă, acest lucru fiind chiar mai important decât a reacționa în conformitate cu propriile dorințe.

Teoria culturilor separate a lui Eleanor E. Maccoby (1998) își aduce și ea contribuția la abordarea diferențierilor de gen, oferind la rândul său o perspectivă modernă a acestora. Punctul central al teoriei este reprezentat de „stilurile diferite de joacă prin care cele două sexe se manifestă în culturile distincte care se dezvoltă în grupurile de fete și băieți pe măsură ce aceștia cresc” (Maccoby, 1998, 78). Această perspectivă sugerează faptul că fetele și băieții

socializează în modalități aparte care conduc implicit spre diferite expectanțe și manifestări în relații. Eleanor Maccoby subliniază faptul că joaca segregată pe criterii de gen facilitează apariția normelor de gen în joc, ceea ce se va solda cu diferențe în normele specifice femeilor și bărbaților și implicit în diferențe de gen pe plan comportamental.

Fără a sugera că celelalte aspecte ale socializării nu prezintă importanță, teoria propusă de Eleanor Maccoby se axează pe unul în particular, respectiv pe grupul pe egali în copilărie. Ceea ce abordează celor două culturi separate ia în considerare cu precădere se referă la tendința binecunoscută a copiilor cu vârsta cuprinsă între 4 și 12 ani de a se integra în grupuri de prieteni de același sex. În aceste condiții, se pot remarca diferențe considerabile în stilul de joacă în grupurile formate exclusiv din fete comparativ cu cele formate exclusiv din băieți.

Perspectiva susținută de Eleanor Maccoby se bazează pe observația pertinentă în conformitate cu care segregarea pe criterii de gen este prezentă în copilărie, de la vârsta preșcolară și până în adolescență, chiar și în contextele care nu sunt structurate de către adulți.

Eleanor Maccoby scoate în evidență faptul că fetele tind să dezvolte prietenii mai intense și mai profunde decât băieții, ele oferind cu mai multă ușurință dezvoltări personale și fiind mai preocupate decât băieții să realizeze prietenii puternice, în timp ce băieții prezintă mai degrabă tendința de a face alianțe temporale decât de a căuta prietenii durabile. În același timp, teoria indică faptul că băieții relaționează mai mult în grupuri mari, axate pe acțiune, cu toate că pot avea în cadrul grupului și una-două relații mai apropiate, în vreme ce fetele preferă relațiile mai apropiate și personale. În grupurile în care socializează, băieții tind să se implice activ în atingerea anumitor scopuri, ceea ce le conferă un nivel mai ridicat de putere colectivă decât cel obținut de către grupurile de fete. În realizarea sarcinilor în diade sau grupuri de același sex, reprezentanții celor două sexe sunt la fel de preocupați în a-și atinge obiectivele cu privire la sarcină, în plus, însă, fetele încercând să mențină, concomitent, și armonia în grup (Maccoby, 2002, 101).

În perioada copilăriei mijlocii, interesele copiilor de sex opus diferă în mod semnificativ. Fetele devin mai preocupate de teme romantice, domestice și de relațiile interumane (ceea ce reiese din preferințele lor cu privire la programele de televiziune și cărțile parcurse, dar și din jocurile realizate împreună cu alte fete), în vreme ce băieții aleg teme ce implică pericole, acte de vitejie și lupta cu inamicii (preferând emisiunile, jocurile și fanteziile ce îi plasează în contexte de acest gen), nu de puține ori dobândind și plăcerea sporturilor de echipă care dezvoltă tocmai aceste caracteristici de personalitate. În același timp, conținutul conversațional al celor două sexe diferă foarte mult, copiii întâmpinând dificultăți în a discuta cu copii de sex opus (Maccoby, 2002, 101-102).

În conformitate cu această abordare a diferențierilor de gen, cele două stiluri diferite sunt internalizate în consecință de către fete și băieți, devenind parte componentă a comportamentelor lor, susținute fiind de normele de grup ce le vor face să apară ca și comportamente normale și adecvate. Pe măsură ce copiii cresc, aceste stiluri de comportament vor fi abordate și în relațiile cu persoanele de sex opus, diferențele fiind remarcate și conducând nu de puține ori la probleme de relaționare pentru membrii celor două categorii de gen.

Perspectiva socio-culturală atribuie achiziția reprezentărilor de gen dimensiunii socio-culturale a societății în care individul crește și se dezvoltă. În conformitate cu reprezentanții

acestei teorii, diferențele de gen în credințele și comportamentele celor două sexe sunt modelate și influențate de valorile culturale specifice societății în care individul trăiește, valorile și normele socio-culturale fiind determinanții esențiali ai stereotipizării. Rolurile și stereotipurile de gen se dezvoltă conform acestei perspective în interiorul unei culturi, fiind perpetuate ulterior de către cultura respectivă. Indivizii respectivei societăți sunt socializați în direcția respectării acestor norme, fiind educați în permanență în direcția dezvoltării acelor credințe și comportamente prescrise reprezentanților fiecărui sex în parte. Această perspectivă indică faptul că diferențele culturale în valori pot explica modul diferit de a se manifesta membrii respectivei culturi. Astfel, dacă o anumită componentă a dimensiunii de gen, prezentă într-o anumită societate, este absentă sau inversată într-o altă cultură, aspectul socio-cultural poate constitui o explicație a acestor diferențe. Dacă, în schimb, o diferență de gen este prezentă oricare ar fi societatea investigată, atunci dimensiunea culturală nu mai poate explica această componentă a structurii de gen (Daly, 1990, *apud* Jackson, 1992, 35).

O contribuție importantă în această direcție a fost adusă de către studiile realizate de Margaret Mead, cercetările sale constituind una din originile viitoarei mișcări de emancipare a femeii. Un asemenea exemplu este reprezentat de studiul în care a analizat comparativ trei triburi din Noua Guinee, *Sex and Temperament in Three Primitive Societies* (1935), prin intermediul său aceasta urmărind să descopere dacă factorii socio-culturali influențează modul în care reprezentanții celor două sexe se manifestă. Studiul a fost realizat prin observarea triburilor Arapesh, Mundugumor și Tchambuli, rezultatele acestuia indicând existența unor roluri de gen contrastante în interiorul celor trei societăți investigate. Astfel, în vreme ce în cadrul culturii Arapesh atât femeile, cât și bărbații se caracterizează printr-un temperament pașnic, fiind calzi, cooperanți, grijulii și evitând pe cât posibil să se războiască, membrii tribului Mundugumor se remarcă printr-o fire exact opusă, atât femeile cât și bărbații prezentând o structură temperamentală războinică, dând dovadă de agresivitate, competitivitate și o pronunțată tendință spre opoziție. Surpriza cea mai mare pentru cercetători a fost însă reprezentată de societatea Tchambuli, în care bărbații se împodobeau și își ocupau timpul aranjându-se, în timp ce femeile erau cele practice și muncitoare, situație aflată în opoziție cu aspectele caracteristice Americii la început de secol XX. În cadrul acestui trib, femeile erau cele dominante, care controlau situațiile, dar și agresorii sexuali, în vreme ce bărbații erau dependenți de acestea, vanitoși, în concepția lor reprezentanții ambelor sexe dând dovadă de iresponsabilitate.

Cu toate că numeroase studii, precum cele realizate de John Williams și Deborah Best (1982, 116-132), au descoperit că stereotipurile de gen prezintă, în multe societăți, similarități demne de a fi luate în considerare, multe cercetări tind să contrazică aceste rezultate, accentuând diferențele în reprezentările de gen prezente în culturi diferite. Un exemplu relevant din acest punct de vedere poate fi oferit de situația Japoniei, care a înregistrat reprezentări diferite atât în analiza efectuată de John Williams și Deborah Best (1990), cât și în alte asemenea studii trans-culturale.

Această perspectivă explică modificările aparute de-a lungul timpului în rolurile de gen, punându-le pe seama schimbărilor culturale și sociale, rolurile fiind adaptate fiecărei societăți în parte, răspunzând nevoilor acesteia și urmând direcția pe care ea o parcurge în evoluția sa.

Pentru a putea obține o imagine coerentă a dimensiunii de gen, perspectiva socio-culturală trebuie completată însă prin contribuțiile aduse de teoriile biologice și psihologice asupra diferențelor de gen-rol, preceptele socio-culturale constituind doar unul din aspectele determinante ale stereotipurilor de gen, ele fiind completate de potențialul individual, psihologic și biologic, al fiecărui individ în parte.

BIBLIOGRAFIE:

- Bandura, Albert (1977) *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Deaux, Kay (1985) Sex and gender. *Annual Review of Psychology*, 36, 49-81.
- Deaux, Kay și Kite, Mary E. (1993) Gender stereotypes. În Florence Denmark și Michelle Paludi (eds.). *Handbook on the Psychology of Women* (pp. 107-139). Westport, CT: Greenwood Press.
- Deaux, Kay și Lewis, Linda L. (1984) The structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 991-1004.
- Deaux, Kay și Major, Brenda (1987) Putting gender in context: An interactive model of gender related behaviour. *Psychological Review*, 94, 369-389.
- Eagly, Alice H. (1987) *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Eagly, Alice H. și Karau, Stephen J. (2002) Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review*, 109, 573-579.
- Eagly, Alice H. și Kite, Mary E. (1987) Are stereotypes of nationalities applied to both women and men? *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 451-462.
- Eagly, Alice H., Johannesen-Schmidt, Mary C. și van Engen, Marloes L. (2003) Transformational, transactional, and laissez-faire leadership styles: A meta-analysis comparing women and men. *Psychological Bulletin*, 129(4), 569-591.
- Eagly, Alice H., Mladinic, Antonio și Otto, Stacey (1991) Are women evaluated more favorably than men? An analysis of attitudes, beliefs and emotions. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 203-216.
- Eagly, Alice H. și Steffen, Valerie J. (1984) Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46 (4), 735-754.
- Eagly, Alice H. și Wood, Wendy (1991) Explaining sex differences in social behavior: A meta-analytic perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 306-315.
- Eagly, Alice H., Wood, Wendy și Diekmann, Amanda B. (2000) Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. În Thomas Eckes și Hans Trautner (Eds.), *The developmental social psychology of gender* (123-174). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Maccoby, Eleanor E. (1998) *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- Maccoby, Eleanor E. (2002) Gender and Social Exchange: A Developmental Perspective, *New Directions for Child and Adolescent Development*, 95, 87-106.

- Manea, Claudia-Neptina (2012) *Psihosociologia stereotipurilor de gen*. Constanța: Editura Muntenia.
- Manea, Claudia-Neptina (2013) Gender Stereotypes. A comparative analysis: preschool children from Romania and France. *Elsevier Procedia – Social and Behavioral Sciences*, vol. 78, 16-20.
- Manea, Claudia-Neptina (2013) The Influence Of Hometown Size On The Development Of Gender Stereotypes In Children, *Elsevier Procedia – Social and Behavioral Sciences*, vol. 92, 501-505.
- Manea, Claudia-Neptina (2013) Being a girl is something learned: a comparative analysis of gender stereotypes of Romanian and French preschool girls, In Antonio Sandu si Ana Caras (ed.), *Tradition and Reform. Social Reconstruction of Europe*, 237-241
- Manea, Claudia-Neptina (2013) Gender Stereotypes – Implications, Consequences And Recommendations Regarding The Education Of Preschool. In *Studies on literature, discourse and multicultural dialogue* (Coord. Iulian Boldea), Targu Mures: Ed. Arhipelag XXI, 173-179
- Mead, Margaret (1935) [2001] *Sex and temperament in three primitive societies*. New York: Harper Collins Publisher.
- Williams, John E. și Best, Deborah L. (1990) *Sex and psyche: Gender and self viewed cross culturally*. Newbury Park, CA: Sage Publication

THE IMPACT OF THE BACKGROUND COLOURS OF ONLINE TEXTS ON STUDENTS' LEARNING PERFORMANCES

Hajnalka Kánya, PhD Student, Assist. Prof., PhD, Partium Christian University

Abstract: The main objective of the research project is to analyse the impact of colours on learning performances. Among many factors that influence learning performances of individuals, colours play an important role, especially by attracting attention and creating a favourable emotional arousal which can facilitate the learning process. In the digital era students use the computer and internet for learning purposes, and they use both printed texts and online texts for learning. In order to analyse the impact of background colours of online texts on students' learning performances I developed an experimental design, using a sample of students, who were presented on the monitor of a computer several words on different background colours, in order to be memorized. I chose the colours of the rainbow as background colours, as they appear in nature, and white background as a neutral colour, generally used as background for online texts. During the experiment the students received several words on each background colour, and after a limited time of memorising, they had to recall and write on a white paper as many words as they could. The results of the research can contribute to the improvement of the learning process and learning performances of students.

Keywords: perception, short term memory, long term memory, learning process, learning performances

1. THEORETICAL BACKGROUND

This paper presents the results of a primary research regarding the influence of the background colour on the learning performances, especially regarding the memory performances of individuals. From this point of view it refers to the impact on short term memory, through analysing the influence of the background colour of online texts on the short term memory. The purpose of my research was established based on my interest in improving the memory and learning performances of the individuals in general, and of the students especially.

Learning performances are influenced by a lot of different factors. Among these factors memorising capabilities play an important role. Relating to the purpose of the present research it can be formulated the following question: can be colours considered influencing factors of memory, memory performances and learning performances? If colours can be considered influencing factors, how they influence memory in general and short term memory in special?

Memory can be analysed at different levels: at social level (we can refer to collective memory, knowledge transmitted through generations), at psychological level (as a component of human psyche, or a psychic process), at neurological level (analysing different parts of the brain implied in the process of memorising), at cellular level (making studies at the level of neurons and synapsis), at molecular level (analysing molecular changes which form the basis for memorising). (Bonchiş, 2006, p. 279)

Through the history of psychology various theories were developed regarding the memory of individuals. In antiquity Platon and Aristotel were the pioneers who formulated theories related to memory. Platon considered human memory as a soft wax (like beeswax), and he thought that experiences of individuals have the role of imprinting different signs in it. In the conception of Aristotel associations represented the base of memory, as two different ideas being associated, remembering or reminding one of them can reveal its associated idea. (Bonchiş, 2006, p. 280)

There exist different definitions of memory. Memory can be considered a fundamental function of the human psychic, being involved in all psychological processes (Cosmovici, 1996, p. 134). Memory represents a process of the human psychic, which has the role of engraving, storing and updating in the form of recognising or reproducing the cognitive, affective and volitive experience, and which is a complex process of active, selective and intelligible reflection of human experience (Radu, 1991, p. 111). Memory can be considered o function of the brain, an ability to remember information (Bonchiş, 2006, p. 281).

Many times the process of memorising and learning are considered synonyms, but we must underline that learning assumes the capacity of the organism to change its behaviour in relation to the gained experience, being an activity of the individuals, while memory is a psychic process of cognition, being involved in the learning process, and learning has the role of moderator of the memory (Bonchiş, 2006, p. 282).

Professionals make distinction between the different types of memory: imaginative memory (has the role of conserving and reproducing representations), verbal-logical memory (has the role of conserving and reproducing different sentences, ideas), affective memory (has the role of evocating emotions related to different situations and moments), and motoric memory (has the role of developing abilities and skills) (Cosmovici, 1996, p. 134).

Depending on the forms of the memory we can make distinction between: sensorial memory, short term memory or working memory (some specialists make distinction between these two types of memory, others consider them the same), and long term memory (Bonchiş, 2006, p. 306).

Sensorial memory storages information for several hundredths of a second received by the receptor cells, in order to process this information, and is specific for different sensorial modalities (Bonchiş, 2006, p. 306). It is a volatile memory, overlapping the concept of post effect, as sensorial remanence (Aniţei, 2007, p. 314).

Traditional psychology considers that there exist differences between short term and long term memory regarding: duration, capacity, content, codification, storing, recalling and forgetting mechanisms (Bonchiş, 2006, p. 307). Cognitive psychology considers that short term and long term memory are two distinct states of the same system: long term memory is represented by all knowledge of the cognitive system to which access is selective, and short term memory is represented by activated knowledge from the long term memory (Bonchiş, 2006, p. 308). Short term memory can be considered a buffer system between sensorial memory and long term memory can be considered a working memory (Aniţei, 2007, p. 314). Long term memory can be of two types: episodic memory (remembering some events), and semantic memory (knowledge about the world) (Aniţei, 2007, p. 315).

The model of memory based on combination of operations (processes) with the structures of the memory suggests that stimuli from the environment acts upon one or more analysers and gets to the sensorial memory, being filtered in the short term memory, and from there information can be used in fulfilling some current tasks or through processing, transforming this information they can be sent to the long term memory (Radu, 1991, p. 114).

The optimal conditions of memory refers to the motivation of the subject (from the perspective of the objective of the memory, of learning), the necessity of knowing the effects (the results of learning), understanding the content of the lesson which should be learned (logical processing), volition (intention to remember), repetition (of knowledge, but at different intervals of time, combined with reproduction trials), interactions between knowledge and skills (Cosmovici, 1996, pp. 146-151).

Pleasant events and stimuli are memorised involuntarily more easily, than unpleasant or neutral ones (Radu, 1991, p. 122). Information is voluntarily memorised more easily if the goals of the individual are more differentiated (in the form of special tasks), depending on the distance in time of the purpose (a longer period of time), if it is known the precision and succession of how information should be assimilated, if the individual makes effort in order to fulfil the proposed task, if efficient and proper processes are used for the tasks (Radu, 1991, pp. 122-123).

Many specialists analysed the memory in general, and short term memory in particular, from experimental approach.

In 1887 Jacobs conducted the first experimental research regarding short term memory (Aniței, 2007, p. 314), using the method of limit-series, through which he tested the memorising limit of the individuals regarding a series of digits.

Colours are used in various fields for many purposes: for decorating, for highlighting, for attracting attention, for emphasizing the message etc. (Mustafar, Dzulkifli, 2012).

There were conducted different researches regarding the effect of colours on memory. Several researches studied the effect of colours of the main forms on memorising performances of individuals, for example those conducted by Pan, Kaya and Epps, Myers (Mustafar, Dzulkifli, 2012).

Other researchers analysed the effects of the background colours on memorising performances, for examples those conducted by Anella Kay Thompson (Thompson, 2011).

Jennifer V. Martinez, Crystal D. Oberle and Jon G. Thompson Jr. conducted a research on the effects of colours on the codification processes during the time of memorising and recalling the memorised content. They wanted to know if performances are influenced by using the same or different colour of paper for giving tests regarding contents learned on different colours of paper (Martinez et al, 2010).

Based on literature for developing the theoretical frame of the paper I concluded that it would be important to analyse the effects on short term memory of the colours of forms, diagrams, letters, words, sentences, paragraphs, background of the texts in general, and of online texts in particular. For the beginning, as a first step of the research I have focused on the influence of colours on short term memory for online texts.

For this purpose I used as background colours the colours of the rainbow, as they appear in nature (red, orange, yellow, green, blue, indigo and violet), and white background, as it is a standard background colour used for online texts. For each colour background I used

a list of 15 words printed on the background with black colour, in order to be memorised. This can be considered an original approach for the purpose of the present research.

The subjects, who participated in the research, were students at economy, in their first grade, from a university in Oradea. They had to memorise during 2 minutes the list of words printed online on a specific background colour, and after that during 1 minute they had to recall and write on a white paper as many words as they could. Recall of the memorised words was made through free reproducing, so the subjects couldn't see the listed words. Subjects had not to respect the order of the words as they were listed on the monitor.

Regarding the utility of the present research, as practical applications we could think of the following directions: improvement of the memory and learning performances of pupils, students, adults through changing the background colours of the text which should be memorised. The results of the research could be used for different ages of pupils, students, adults, in primary and secondary schools, in high-schools and universities. An important field of applications could be the case of pupils having learning disabilities.

2. METHODOLOGY AND RESULTS OF THE RESEARCH

The main objective of the research is to analyse the influence of the background colour of online text on the learning performances, by analysing the impact on memory performances.

I developed an experimental design (one factorial, intragroup design) to test the hypothesis: The background colour of online texts has influence on the memory performances of individuals.

The independent variable is measured on a nominal scale: colour, which is operationalised through the background colour of online texts. The independent variable has 8 different variants: white, red, orange, yellow, green, blue, indigo, violet.

The dependent variable is measured on an intervallic scale: short term memory, which is operationalised through the number of recalled words, using the technic of free reproduction, in 1 minute after a 2 minutes memorising process of the online words, presented on the monitor of a computer, on different background colours. The subjects could write down on a white paper all the remembered words, in what order they wanted. After that the subjects had 1 minute pause, after each used background colour.

The subjects of the experiment are first grade students at economics, from Oradea, between 19-21 ages, both male and female, having different levels of learning performances. 32 subjects participated to the experiment.

As experimental tools I used desktop computers with monitors, on which the subjects could see the black coloured words on different background colours (15 words for each colour). The used words were selected after studying different intelligence tests (CEDC, 1991 and Mitrofan, 2009), and I used different categories of words, both simple and complex ones, and common and scientific ones, in order to avoid distortion of the results. I used both concrete and abstract concept, taking in view the differences in encoding them. Each list of words was randomly selected for each background colour. The order of presenting the background colours was randomly selected, in order to avoid the distortion due to the order of presenting the colours.

Checking the normality of data distribution with the Kolmogorov-Smirnov Test, I concluded that in the case of each 8 background colours the data have normal distribution at the level of population, as statistical significance in each case is $p > 0.05$ (white – 0.745, red – 0.396, orange – 0.205, yellow – 0.627, green – 0.394, blue – 0.200, indigo – 0.984, violet – 0.788).

Data were processed in SPSS program, and I obtained the following means and standard deviations:

White – 10.9688 words / 2.0396

Red – 11.6563 words / 2.1039

Orange – 11.8125 words / 2.4552

Yellow – 11.8125 words / 2.3886

Green – 11.2188 words / 2.2680

Blue – 10.8438 words / 2.1418

Indigo – 10.9063 words / 2.4803

Violet – 11.1250 words / 2.3105

The results show, that orange and yellow background have the most positive impact on memory performances of the subjects, and blue and indigo has the least positive effect on memory performances.

The results of the research indicate that short term memory, memorising performance, and learning performances of the subjects included in the experiment are influenced by the background colour of the online text which should be memorised. We can conclude that using appropriate colours for background of online texts we can improve the learning performances of individuals.

3. PSYCHOLOGICAL INTERPRETATIONS

Memory in general, and short term memory in particular is influenced by diverse factors: motivation of the individual, understanding of the content which should be memorized, volition of the individual, repetition, interactions between knowledge and skills, environmental factors etc. (Cosmovici, 1996, pp. 146-151). From these factors I chose to analyse the background colours of the online texts. The influence of colours on memory was studied from different points of view by many specialists and researchers.

Smilek, D., Dixon, M.J., Cudahy, C. and Merikle, P.M. studied the impact of colour synesthetic experiences on memory. They found that some persons have colour synaesthesia for numbers, which mean that they associate numbers with different colours, and they use these colours to encode and remember different numbers (when they hear the number, they see the appropriate colour associated with each number in their mind). (Smilek et al., 2002)

Anella Kay Thompson studied the impact of the colours used for online texts on memory. She used three colours: white (considered a standard colour for texts), yellow (considered as a primary colour) and purple (considered a hybrid colour). The results of the research showed that the memory performances were higher in the case of yellow background in comparison with the purple background, but there were no significant differences in performances when yellow and white colours were used for background. (Thompson, 2011)

Jennifer V. Martinez, Crystal D. Oberle and Jon G. Thompson Jr. studied the impact of colours on encoding and recalling during the memorising process. They wanted to know if the performances of pupils are influenced by the colour of the paper used for encoding and the colour of the paper used for recalling the memorised texts during a test. For this purpose in case of some pupils they used the same colour of paper for learning and testing of the pupils, and for others they used different colours of paper. In one case they used red and green paper for learning, and the same coloured paper for testing. In another case they used white coloured paper for learning, and white, blue, green, yellow and pink coloured paper for testing. The results showed that the colours of the papers used for testing do not influence the performances of the pupils, but the colours of the papers used for learning has an impact on their performances. The performances of the pupils were significantly higher when they used green coloured paper for learning, in comparison when they used red coloured papers. (Martinez et al, 2010)

Mohamed Faiz M. Mustafar and Mariam Adawiah Dzulkifli designed a research in order to analyse the impact of the background colour on the memory performances of the students, based on the recall rate of some geometrical forms printed on coloured background (Mustafar, Dzulkifli, 2012).

Lynnay Huchendorf conducted a research in which were compared the impacts of background colours on memory, using warm colours (red, yellow), cold colours (green, blue) and white colour (considered a neutral colour). In the hypothesis it was considered that memory is facilitated by warm colours, but the results didn't show significant differences in performances in the case of use of different categories of colours (Huchendorf, 2007).

Atkinson and Shiffrin proposed a model of memory formed by 3 components: sensorial encoding component, short term memory and long term memory. They considered that information passes the sensorial memory into short term memory, and from short term memory arrives in long term memory, and the environment must contain stimuli which facilitate attention (Mustafar, Dzulkifli, 2012). From this point of view the results of my research can be explained by the fact that some colours can facilitate attention, while others can inhibit attention, and thus have impact on short term memory.

Farley and Grant considered that taking in view the psychological significance of the colours, we can consider colours as stimuli which can generate different types of emotional arousal in individuals, as a result attention and emotional arousal can influence the individuals' memorising processes, and learning processes (Mustafar, Dzulkifli, 2012). From this point of view we can explain the results of my research by considering some colours as stimuli which create a favourable emotional arousal having a positive impact on learning performances, while other colours create an unfavourable emotional arousal.

4. CONCLUSION

The present paper has the main objective to present the results of a primary experimental research regarding the influence of colours on learning performances of individuals.

The main contribution of the paper is the use of a variety of colours in order to analyse how colours influence learning performances. In the experiment were used 8 colours: white as

the standard colour used in general for online texts, and the 7 colours of the rainbow, which are reflected in nature.

Colours have different psychological effects on individuals, especially by attracting attention and creating a specific arousal, and as a result performances of the individuals will vary depending on what colours are they exposed to.

I used ANOVA method for repeated measurements in order to compare the results on memory performances in the case of the 8 different background colours used for online texts.

The results of the research show that short term memory is influenced by the background colours of the online text which should be memorised.

As directions for future researches we can mention the followings: analysing the impact of the colours of texts printed on standard coloured background on learning performances, and the combination of different background and text colours on learning performances in order to determine the optimal combination for the highest learning performances for different groups of individuals with specific characteristics (for example students at different specialisations, in different and differentiated contexts).

Based on researches made on representative samples for different categories of individuals (for example children with special learning needs, children with learning disabilities, etc.) we could develop optimal combinations of background colours and texts colours in order to increase the performances of these categories of individuals.

REFERENCES

- Aniței, M. (2007). *Psihologie experimentală*. Editura Polirom, Iași.
- Bonchiș, E. (coord.) (2006). *Psihologie generală*. Editura Universității din Oradea, Oradea.
- CEDC (Centrul pentru Educație și Dezvoltarea Personalității) (1991): *Teste pentru Abilități Intellectuale Generale*. CEDC, București.
- Cosmovici, A. (1996). *Psihologie generală*. Editura Polirom, Iași.
- Huchendorf, L. (2007). The Effects of Color on Memory. *UW-L Journal of Undergraduate Research X*. downloaded from <http://www.uwlax.edu/urc/jur-online/PDF/2007/huchendorf.pdf> la data de 08.01.2013. accessed at 12.11.2013.
- Mitrofan, N. (2009). *Testarea psihologică. Aspecte teoretice și practice*. Editura Polirom, București.
- Mustafar, M. F. M., Dzul kifli, M. A. (2012). The Effect of Ground Colour on Memory Performance. *8th International Postgraduate Research Colloquium: Interdisciplinary Approach for Enhancing Quality of Life IPRC Proceedings*. pp. 102-114, downloaded from http://bsris.swu.ac.th/iprc/8th_index.html accessed at 12.11.2013.
- Martinez, J. V., Oberle, C. D., Thompson, J. G. (2010). Effects of Color on Memory Encoding and Retrieval in the Classroom. *American Journal of Psychological Research*. Vol. 6, Nr. 1, pp. 24-31, downloaded from <http://www2.mcneese.edu/ajpr/vol6/AJPR%2009-16%20Martinez%2012-21%20rev.pdf> accessed at 12.11.2013.
- Radu, I. (coord.) (1991). *Introducere în psihologia contemporană*. Editura Sincron, Cluj-Napoca.
- Smilek, D., Dixon, M.J., Cudahy, C., Merikle, P.M. (2002): Synesthetic Color Experiences Influence Memory. *Psychological Science* Vol. 13, Nr. 6, pp. 548-552

downloaded from <http://web.missouri.edu/~rouderj/3010/readings/smilek.pdf> accessed at 12.11.2013.

Thompson, A. K. (2011): *Memory Retention and the Effects of Background Color in Non-Traditional Students in Online Education Settings (Thesis – Master of Science in Psychology, Kaplan University)*. Downloaded from <http://gradworks.umi.com/1511569.pdf> accessed at 12.11.2013.

UNDESIRABLE AND ADMIRABLE IN THE NATIONAL IDENTITY OF ROMANIAS

Dumitru Stan, Assoc Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The Romanian society has been too (many) times written about in defaming words. Foreign and native authors as well have claimed that the area populated by the Romanians is a peripheral civilisation zone, which is politically unimportant and which from military, economic and cultural point of view faces different critical situations. The ethnic identity of the Romanians - either it relates to traditional or current period – effortlessly encompasses stigmatising features such as: Gregarious behaviour, primitivism, lack of tenacity, alcoholism, impulsivity, cowardliness, minor state of aspiration, mediocrity, shrewdness, rapid loss of motivation, etc. The Romanian ethnic imagology abounds with such ideally typical shortcomings although it would be appropriate that those who find them defining to a whole ethnic group be more reserved in making generalisations: while considering the demographic dimensions of a people, one can easily find sufficient arguments to confirm or, on the contrary, to infirm the truthfulness of the features having been allocated to it, and likewise, similar undesirable characteristics can be identified not only to peripheral nations but also to constantly and prestigiously recognized nations. The lines hereinafter give a presentation of a series of information and explanations having been obtained as a result of some ethno sociological research developed between 2009 and 2013, where some positive or meritorious elements of ethnic imagology have been selected: rationality, morality, traditionalism, creativity, social intelligence, tolerant nature, adaptability, community solidarity, etc. Associated to natural tendency towards algorithmisation of social life and inner pragmatism of each and every human manifestation, these positive features succeed in significantly attenuating the shock and the discomfort of one's belonging to an undesirable collective identity. The most important conclusion of this approach is that the adoption of appreciative perspective on the valuation of the ethnic cultural assets while avoiding the pitfalls of the ethnocentrism could trigger the effect of admiration for traditional cultural offers or simulate fidelity to them through their being included into current scheme of individual and collective life. Therefore, getting familiar to as many as possible aspects on ethnic belonging would generate reliance on the peculiarities of the national identity, beyond any unfavorable differences which could be noticed.

Key-words: traditional cultural capital, ethnocentrism, xenocentrism, peripheral civilisation, ethnic imagology, community solidarity.

I. Istoria „mare”, istoria „mică” și identitatea națiunilor. Din motive prevalente epistemologice, cunoașterea istorică a fost segmentată în variante care mai de care mai atractive, în funcție de amploarea și ineditul obiectului abordat: de la istoria locală și zonală până la cea națională și universală; de la istoria factuală sau „obiectivă” la cea a simbolurilor, semnificațiilor sau „subiectivă”; de la istoria unei familii și chiar a unei personalități producătoare de social și evenimente, la cea a unui popor ori a umanității în ansamblul ei; de la istoria străveche, prin delimitarea epocilor evolutive, la istoria contemporană sau „recentă”; de la istoria lucrurilor (alimentație, îmbrăcăminte, unelte, locuințe etc.), la istoria ideilor (literatură, filosofie, gândire politică etc). Exemplele de acest gen ar putea continua, dar concluzia la care ele ne-ar conduce ar fi aceeași: omenirea nu a fost niciodată absolut omogenă, iar varietatea fațetelor ei se remarcă mai ales din punct de vedere sociocultural. Eventual, se poate presupune că, dacă a existat o stare de similaritate în interiorul

speciei umane, fie și numai ca aspect fizic, glaciațiunile au marcat pentru totdeauna sfârșitul acelei unități prin provocarea apariției raselor. De asemenea, dacă luăm în calcul fenomenul actual al globalizării, se estimează că el va determina obținerea unei relative omogenități în privința civilizației societăților, însă nu va reuși să anuleze diferențele dintre grupurile etnice, popoare, națiuni și culturile lor (Malița, 1998). Prin urmare, din cauza notelor de specificitate prezente în toate comunitățile umane, nu a existat vreodată o singură istorie, ci o suită de istorii; inclusiv atunci când folosim sintagma „istorie universală”, iar problemele urmărite sunt axate pe relația dintre etnicitate și cultură, desemnăm, în ultimă instanță, aspectele aferente mediilor demografice legitimate ca popoare, națiuni departajate unele de altele prin diverse surse și trăsături identitare. Altfel spus, fiecare societate are propria istorie, pentru că vehiculează propria schemă de viață socioculturală și este modelată în măsură specifică de fenomene naturale, comportamente individuale și colective, imperative acționale, tradiții, idei, mentalități etc.

Istoricul Henri Marrou, plecând de la premisa că individul este atât spectator, cât și actor în societatea din care face parte, a preferat să distingă între istoria „mare” și istoria „mică” (Marrou, 1997). Această dihotomie este avantajoasă întrucât clarifică faptul că individul creează istorie („mică”), se impune ca personalitate și are influențe certe în mediul în care trăiește, pe de o parte, deși, pe de altă parte, este constrâns să primească istoria („mare”), să se integreze și să subscrie unor identități colective etnice populare, naționale. Istoria „mare”, reprezentată de fapte sui generis de masă (războaie, revoluții, instituții, fenomene și procese de mare anvergură), se sintetizează în valori emblematice în primul rând pentru cei care se legitimează ca formând un popor. Ea oferă cele mai autoritare elemente de identificare colectivă și este urmarea exprimării unor forțe de mare coeziune, imposibil de oprit ori de manipulat de către voințele individuale. Natura acestor forțe și modurile în care ele se combină par să definească o formulă etnică particulară, valabilă doar în cazul unui popor. De aceea, istoria „mare” a acestuia tinde să se justifice prin elemente unice, implacabile și solemne, reclamă respect, adeziune și omagiere, sugerează parcurgerea anevoioasă, chiar sacrificială, de către antecesori a unor momente memorabile, fondatoare, în raport cu care urmașii sunt mereu beneficiari îndreptățiți și favorizați.

Din formula de alcătuire a identității etnice (Hutnik, 1991) nu pot lipsi componentele obiective – evenimentele istorice, limba, religia, teritoriul deținut pe drept, particularitățile antropofizice ale locuitorilor, instituțiile specifice valabile pe durata unui număr mare de generații – și nici cele subiective precum miturile, legendele, proverbele, artefactele culturale, prejudecățile, stereotipurile, datinile, valorile considerate ca repere ale funcționării comunitare, mentalitățile colective etc. Seria componentelor subiective ar corespunde istoriei „mici”, potrivit distincției operate de H. Marrou, și ar putea fi rezumată în conceptul generic de mentalitate. Prin analogie, semnele exterioare ale funcționării unui popor se constituie în dovezi ale acțiunii istoriei „mari”, în timp ce efectele modelatoare asupra sufletului lui, la nivel individual și colectiv, reflectă forța exprimării istoriei „mici”. A judeca raporturile dintre istoria „mare” și istoria „mică” în termeni de supraordonare și subordonare ar însemna comiterea unei imense erori cognitive. În fond, fiecare tip de istorie poate juca atât rol de cauză, cât și de efect în relația cu cealaltă parte, ambele sunt decisive în conturarea identității etnice, iar mentalitatea își schimbă condiția secundară, căpătând adesea alura unei componente obiective în caracterizarea etnicității.

Între consecințele istoriei „mari” și cele ale istoriei „mici” e nevoie să existe mereu un echilibru: mentalitățile ar trebui fie să regleze profunzimea schimbărilor istoriei „mari”, fie să se adapteze ritmului transformărilor impus de aceasta. Când starea sufletească a poporului se află în incompatibilitate ori decalaj cu ceea ce instituie componentele obiective ale etnicității, atunci apar comportamente colective indezirabile din perspectivă morală, estetică, juridică, economică etc., iar reacțiile corective trebuie să survină de îndată. În acest sens, teosoful Dan Puric ne propune un exemplu deosebit de relevant: în perioada extinderii rețelei de căi ferate în teritoriile locuite de pieile roșii, americanii „au luat niște șefi de trib, i-au dat jos de pe cai și i-au dus cu trenul cu o viteză de 50 km la oră. I-au dat jos și le-au zis: haideți acum pe cai din nou. Și indienii, neîncredători, au zis: nu, nu! De ce? Așteptăm să ne vină sufletul” (Puric, 2008, p. 57). Rămânerea în urmă a mentalității, evidentă în acest caz, înseamnă nu doar valorizarea neadecvată a potențialului istoriei „mari”, ci și pregătirea unor împrejurări de declanșare a unor crize sociale. În schimb, momentele de compatibilitate și complementaritate între istoria „mare” și istoria „mică” se prelungesc în comportamente colective admirabile, spirit comunitar, identitate colectivă protectoare, solidaritate, respect față de tradiții etc.

Fluența relațiilor dintre aceste două tipuri de istorie este maximă în interiorul poporului: elementele obiective deținute de acesta se echilibrează și compensează natural cu cele subiective, situațiile detestabile sunt transformate în timp optim în situații confortabile, iar grupul reacționează ca o comunitate de mari dimensiuni fiindcă trebuie să reziste atacurilor și provocărilor extragrupale care îi compromit stabilitatea. Din această enumerare rezultă că beneficiile socioculturale induse de existența poporului par a fi de o atractivitate superlativă și, în consecință, poporul ar trebui să fie cel mai întâlnit tip de comunitate istorică. Totuși, din motive legate de evoluția relațiilor dintre două sau mai multe comunități (colonizări, anexări teritoriale, migrații, expulzări, împrumuturi și transferuri culturale etc.), ajung să facă parte dintr-o singură societate fie mai multe popoare, fie un popor și mai multe fragmente etnice, fie indivizi și minorități cu origini etnice, apartenențe lingvistice, religioase, rasiale etc. diferite, fie toate aceste structuri la un loc - despre care spunem că formează o națiune. Nu toți oamenii dintr-o asemenea societate agreează în aceeași măsură componentele istoriei „mari” ca repere identitare, știut fiind că ele reprezintă, de regulă, conținuturi oferite de etnia majoritară. O bună parte a acestei oferte (administrația, legislația, piața economică, învățământul, însemnele naționale etc.) ajunge, însă, să fie asumată ca soluție politică de toți cei care compun respectiva societate-națiune și, implicit, ca semn al confirmării incluziunii lor la organizarea statală și națională. Structurile istoriei „mari” devin, într-o astfel de conjunctură, atât argumente politice ale existenței entității statale, cât și suporturi politice ale identității naționale. Grupurile etnice care rămân în cadrul națiunii, de la etnia majoritară și până la cele mai mici fragmente etnice, subscriu identității naționale prin integrare politică și raliere la o parte din conținuturile istoriei „mari”, păstrându-și în același timp identitatea culturală cu ajutorul istoriei „mici”.

Societățile actuale sunt, cu foarte puține excepții, veritabile mozaicuri naționale. „Națiunea a fost adesea identificată cu statul, ca sistem de instituții ce menține coeziunea internă a comunității și exercită suveranitatea în interior și exterior, în numele acestei comunități de cetățeni, cu solidarități istorice și existențiale multiple. Construită pe temeiul principiului democratic al cetățeniei, care este o nouă formă a legitimității politice, națiunea

modernă își pierde treptat referința la suportul ei istoric și etnic în favoarea cadrului politic statal, ce își extrage legitimitatea...din principiul egalității politice a cetățenilor, fără apel la apartenența lor etnică. Cu toate acestea, suportul etnic al națiunii...nu poate fi eliminat” (Georgiu, 1997, p. 109). Cel puțin în spațiul românesc, egalitatea politică este asumată la nivel de principiu, dar puțin manifestă ca exercițiu democratic: unele minorități etnice nu sunt deloc vizibile în spațiul public, iar altele sunt de un activism care stârnește suspiciuni; majoritatea etnică pune sub semnul întrebării fidelitatea politică a minorităților în momentul în care se pune problema autonomiei culturale a acestora; lipsa de performanță a clasei politice românești a stimulat orientarea minorităților spre practici politice intraetnice, dizolvante pentru națiunea română.

Pe fondul inevitabilității co-existenței în spațiul națiunii a majorității etnice românești și a unui număr mare de minorități etnice, reprezentând aproximativ o zecime din populația țării, se impune reșezarea relației majoritate-minoritate plecând nu doar de la normele democratice europene, ci și de la o cât mai bună cunoaștere reciprocă a părților. Așadar, a evita etnocentrismul și a oferi o imagine etnică onestă despre români reprezintă un act profitabil, în primul rând pentru fragmentele și minoritățile etnice din România, iar în al doilea rând pentru restul națiunilor cu care românii angajează contacte, dialoguri și transferuri culturale.

II. Din identitatea indezirabilă a poporului român. Prin raportare la națiune, care este o concentrare umană eterogenă, preocupată să-și consolideze unitatea formală prin politică și unele componente obiective ale identității colective, poporul este o eterogenitate demografică de mare coerență, cu o identitate colectivă bine conturată atât prin aspectele obiective, cât și prin cele subiective ale etnicității. Multe dintre structurile obiective, definitorii pentru etnia majoritară, ajung capitaluri de identitate pentru toate părțile etnice interne națiunii. Acest fapt propulsează celelalte elemente, subiective sau de mentalitate, la rangul de repere fundamentale în susținerea studiilor de imagologie etnică. Imaginea ideal-tipică obținută astfel despre un popor nu înseamnă măsurarea pozitivistă sau statistică a tipului uman mediu prezent în acel popor, ci stabilirea unor tendințe de frecvență a unora sau altora dintre trăsăturile active la cei mai mulți dintre membrii lui. Calitatea trăsăturilor manifeste rămâne, însă, problema esențială, atât timp cât imaginea colectivă se compune, deopotrivă, din caracteristici etnice admirabile sau dezirabile, dar și din note reprobabile și chiar detestabile. În mod natural, trăsăturile de ambele categorii sunt raportate unele la altele, rezultatul devenind motiv de legitimare și mândrie pentru popoare și națiuni.

„Mândria națională reprezintă pentru state ceea ce respectul de sine reprezintă pentru indivizi: o condiție necesară pentru a deveni mai buni” (Rorty, 1998, p. 3). Îmbunătățirea vizată reclamă cunoașterea trăsăturilor laudabile ale identității colective și, mai ales, a trăsăturilor negative, care necesită schimbări imperative, dacă se dorește depășirea statutului de „societate periferică” (Chiroș, 2002). În prealabil trebuie știut de către cei implicați că aspectele de mentalitate sau de istorie „mică” se modifică „natural”, dar foarte lent, ori puțin mai rapid, prin demersuri controlate strategic, în care responsabilitatea principală revine educației. Oricât de performante ar fi metodele antrenate de procesul educativ, efectele râvnite vor fi perceptibile abia după 3-4 generații (Shils, 1981). Prin urmare, oricât de reprobabile ar fi elementele mentalității unui popor și oricât de presantă ar fi nevoia de schimbare a acestora, se atinge acest scop la un nivel confortabil doar după trecerea unui

timp îndelungat, comparabil cu cel în care ele s-au construit. Această afirmație este valabilă pentru toate popoarele, inclusiv pentru cele considerate prevalent inovative. În cazul poporului român, aserțiunea este cu atât mai potrivită cu cât cercetările etnosociologice, mai vechi ori mai recente, pun în evidență prezența „reziduiului persistenței agregatelor” (Pareto, 2007), adică a comportamentelor tradiționaliste și conformiste, într-o măsură mult mai mare decât la alte popoare europene.

Plecând de la evaluări sentențioase și etichetări ale unor celebri cunoscători ai mentalității poporului român, am urmărit identificarea șanselor românului actual de a schimba componentele subiective ale identității etnice, mai ales dacă acestea sunt atestate ca defăimătoare. Folosind interviul semidirectiv și focus grupul în cercetări de tip calitativist pe regiunea de Nord-Est a României și având ca subiecți persoane cu vârste cuprinse între 30 și 60 de ani, cu distribuții rezidențiale echilibrate pe cele două medii, am ajuns la delimitarea a numeroase definiții și imagini indezirabile ale românului, din care am selectat următoarele:

a. „Ființă slabă, ușor de ispitit, care nu stă mult pe gânduri atunci când are ocazia să lovească în meritele celui care îi este superior”; „curios de felul lui, românul se bucură când află ceva nou la alt om, la alt popor, dar imediat se întristează gândind la câtă fericire au parte unii, iar el nu” (Bărbat, 37 ani, Rural). În altă formă și cu mult timp în urmă, M. Vulcănescu susținea, în esență, aceeași idee precum subiectul implicat în cercetare: „românii au admirat și criticat totdeauna alte popoare. Pe român l-a cucerit...precizia și eleganța minții franțuzești, dar pe francez l-a găsit obraznic, meschin și calic. A apreciat elanurile sentimentale ale rusului, dar pe rus l-a găsit inconsistent și nesigur... Pe neamț l-a găsit cam nebulos, dar l-a apreciat ca om cumsecade și la treabă practic...Pe polonez l-a găsit înfumurat, pe ungur mândru și hain, dar sclipirea lui i-a luat ochii, pe sârb prost, dar îndărătnic, pe bulgar cinstit, dar tare de cap...” (Vulcănescu, 1991, p. 20).

b. „Face lucruri de mântuială, spunând că mai mult nu poate. La început este hapsân după muncă, dar mai apoi se răzgândește, mai lasă și pentru altădată”; „Când se apucă de făcut ceva, parcă ar face pentru altul, pe ici pe colo și cât se poate de repede. Mai mult aleargă decât face și mereu se plânge de ceva care l-ar împiedica să facă mai bine, să trăiască mai bine” (B, 41 ani, Urban). Un exemplu sugestiv privind predispunerea românului la superficialitate este prezentat de către A. Majuru, atunci când argumentează de ce „românii sunt singurul popor care are mămăliga ca hrană de bază:..pâinea se face în trei ore, iar mămăliga se face în 20 de minute” (Majuru, 2006, p. 309), fiind preferată aceasta din urmă nu pentru că este mai bună ori pentru că nu ar avea ingredientele necesare pentru cea dintâi, ci pentru că se face mai ușor.

c. „Trăiește în condiții de-a dreptul mizerabile, cel puțin la sat și în mahala. Acareturi, animale, țoale, oameni, hrană...sunt adunate toate sub același acoperiș”; „Unii au chipuri care te sperie. Parcă ar fi fiare. Ți-e teamă să stai în preajma lor, nu știi la ce să te aștepti...” (Femeie, 35 ani, Urban). Interpretând îmbrăcămintea și comportamentele românilor, Ștefan Zeletin conchide despre aceștia că formează „țara măgarilor” deoarece: „taie blana unui animal jupuit în trei bucăți – cu una se acoperă pe cap și o numesc cușmă; cu alta se acoperă pe corp și o numesc cojoc; cu a treia învelesc picioarele și-i dau numele de opinci. Înfașurați în această întreită blană de împrumut, măgarii de la sate apar peste tot păroși, mițoși, flocoși, ca orice adevărată dihanie” (Zeletin, 2006, pp. 35, 40-45). Nici din mediul

urban românesc nu lipsesc măgarii, numai că aici ei se remarcă prin încăpățănare, indiferență, avariție, duplicitate și se numesc „măgarei și măgăroi”.

d. „Se înhăitează și face fapte de care se miră când i se spune că le-a făcut. De parcă nici nu ar fi auzit de ele”; „Se prinde repede tovarăș, pentru că de unul singur i se pare că-i paralizat. Iar dacă alții au avut încredere în el și stau lângă el, atunci trebuie să le arate cât de multe poate” (B, 45 ani, U). Atât agresivitatea gregară, cât și docilitatea românului au fost evidențiate de C. Rădulescu-Motru în texte care l-au făcut celebru: „românii sunt eroi, dar cu deosebire când sunt în grup. În front, la război; în ceată, la revoltă; în cârd, la vânătoare...curajul românului nu are pereche...Dar românul izolat este blând ca și mieluşelul. Când îi bate din picior cineva, el tace...la oricine care arată sabia, el pleacă capul. Când simte însă cotul tovarăşului..., atunci de îndată el ridică capul: și atunci fereşte, Doamne, pe oricine de dânsul, căci este repede la mânie” (Rădulescu-Motru, 1990, p. 7).

e. „Alcoolul este stăpânul românului. Bea până nu mai știe ce se întâmplă cu el și nici măcar nu-i este rușine că ajunge în așa stare. Până și femeile fac asemenea greșeli”; „A ajuns cârciuma cu mult mai sus decât Biserica: ar fi bine să meargă la Biserică o dată pe săptămână, dar nicigând...la cârciumă sigur merge de câteva ori pe zi” (F, 58 ani, R). Slăbiciunea românului pentru consumul exagerat de alcool a fost sesizată de mulți cercetători în imagologie, atât români, cât și străini. Iată ce menționează, de pildă, K. Heitmann pe această temă: „beau vin, bere și rachiu până la exces, ceea ce le influențează atât de mult sistemul nervos, încât noaptea au vedenii, vise și tot soiul de năluciri triste”; „O urâtă particularitate...este marea aplecare a româncei de a împărți cu bărbatul ei orice băutură alcoolică...Iar întrebarea dacă bărbatul o îndeamnă pe femeie la băutură ori nevasta pe bărbat o lăsăm mai bine fără răspuns” (Heitmann, 1995, pp. 168, 170). Realitatea rămâne alarmantă, statisticile actuale plasând pe români pe primele locuri la nivel european atât cu referire la cantitatea de alcool consumată per locuitor, cât și la capitolul privitor la mortalitatea derivată din alcoolism.

f. „Banul nu mai trebuie văzut ca ochi al Satanei, ci mai degrabă ca putere a omului. Cel cu bani mulți are drum liber la toate, se bucură altfel decât săracul la răsăritul soarelui”; „Toată viața m-am spetit la muncă, dar tot sărac am rămas. Poate dacă aş fi furat, ca alții, altfel m-aş învărti acum” (B, 46 ani, R). Evaluarea semenilor care se fundamentează pe emulația pecuniară a acestora este dovada unei profunde carențe morale și a rabatului acceptat de român în practicarea justiției. „Dacă cineva are bani, toate problemele de rasă, clasă sau urâtenie sunt șterse. Omul care ajunge în față se consideră descurcăreț și îndreptățit, dar ceilalți îl privesc la fel ca pe un trișor sau pe un hoț...Poți cumpăra pe oricine în România” (Benedict, 1972, p. 32), afirma acum șapte decenii celebra cercetătoare Ruth Benedict. Între timp, conținutul reprezentărilor românilor despre averile materiale pare să se fi consolidat în sensul exagerării rolurilor sociale ale banilor.

g. „Nimeni nu mai înțelege ce se întâmplă cu neamul acesta: sărac este, dar nu muncește; nu are după ce bea apă, dar este fudul; vrea să pară deștept, dar prostia-i la tot colțul...”; „Încurcate sunt vremurile pentru român: toate îi ies pe dos, dar el o ține pe-a lui, așa, într-o dungă, de parcă-i orb. Nimic din ce era odată nu i se mai potrivește: nici familia, nici vecinii, nici colegii de muncă...i se năzare că nici măcar popa nu mai face cum se cuvine să facă” (B, 42 ani, R). Starea „bardo” (Gavriliuță, 2006) a societății românești actuale l-a exasperat pe H. R. Patapievici și l-a determinat să scrie într-o tonalitate revoltată și

acuzatoare: „românul se face în contra diagnosticelor prin care a fost caracterizat până acum. Blândețe, toleranță, spirit receptiv, curaj, patriotism – haida-de! Eu nu am văzut nicăieri așa ceva, la români...Există probe foarte concludente care atestă că românul este intolerant, xenofob, violent-și-laș, retractil, agitat-și-abulic...Văd mediocritatea din jurul meu, văd agresivitatea îngâmfată a prostului gust și știu că acesta este poporul în mijlocul căruia m-am născut...A fi român nu este numai ingrat, este și injust. Este, în orice caz, aproape o ocară” (Patavievici, 1996, pp. 47, 49). Asprimea acestor cuvinte este evidentă pentru oricine, deși nu mai puțin incisive sunt și ideile rostite de subiecții incluși în cercetare. Așa se întâmplă când oamenii fac afirmații despre ceea ce îi afectează în mod direct: umorile lor sunt energice excesiv, filtrul rațional se diluează, iar instanța nepartizană de control care le reglează întrucâtva reacțiile rămâne mentalitatea colectivității de apartenență.

Dincolo de aceste exemple, seria caracteristicilor identificate prin cercetare ca făcând parte din profilul comportamental etnic al românului este cu mult mai mare: apatia, fariseismul, șiretenia, xenocentrismul, resemnarea, lăcomia, umilința, abuzul, trădarea, naționalismul completează tabloul celor mai condamnabile trăsături ale acestuia. Surprinzător, cei mai mulți dintre subiecții participanți la cercetare sunt de acord că starea românului actual este critică, pomenesc despre disfuncții ca despre un rău colectiv, însă despre victime vorbesc cu o oarecare reținere, la persoana a III-a singular. Fiecare subiect în parte știe că au mai fost crize și că, așa cum s-a procedat altădată în situații similare, același potențial salvator va putea fi mobilizat în noile conjuncturi critice. Prin urmare, schimbările agreate de români sunt cele de adaptație și nicidecum de anticipație, iar această mentalitate îngustă în problema schimbării a adus un regretabil blocaj istoric: „defectul României este că a fost prea multă vreme o potențialitate; a întârziat sistematic să devină o actualitate istorică...Precum pentru o plantă totul se face peste ea, așa și românul; totul s-a făcut peste el...i-a făcut plăcere să nu intervină în cursul lumii” (Cioran, 1993, p. 92).

III. Câteva superlative identitare. Din textele de etnosociologie, precum și din cercetările de teren rezultă o sumedenie de trăsături etnice pentru care românul nu numai că nu trebuie detestat, ci, dimpotrivă, respectat. Oarecum cu titlu de exemplu, iată câteva dintre ele, în contextul în care fiecare trăsătură ar merita explicitare extinsă:

a. Respect pentru ordinea și normalitatea comunitară: “este normal doar omul care e în rând cu lumea. Când ceva e altfel, și un copil vede deosebirea și arată cu degetul”; “când sari calul, să nu te aștepți la laude din partea celorlalți. Dușmanii se vor bucura...însă ai tăi știu că te pierzi” (B, 42 ani, R). Pentru C. Rădulescu-Motru, această trăsătură a românului este explicabilă astfel: “așteaptă totdeauna să vadă ce fac alții pentru ca să înceapă și dânsul. Dacă nimeni nu începe, nu începe nici dânsul...Casa lui este făcută după obiceiul românesc și nu după gustul său personal; masa lui de asemeni; haina lui, de asemeni; până și mormântul părinților săi, de asemeni...Fiecare își face casă “ca lumea”, se îmbracă “ca lumea” și se îngroapă “ca lumea”. Cine ar face altfel, ar face ca nelumea, și aceasta ar fi cea mai mare crimă” (Rădulescu-Motru, 1998, pp. 40-42).

b. Frica de mânia divină și traiul în virtute: “omul virtuos este acela care rămâne curat când este ispitit, care își cere iertare când greșește și știe că oriunde s-ar duce îl are pe Dumnezeu alături ca să îl scoată din necaz”; “când știu că Dumnezeu mă urmărește peste tot, îmi este teamă să nu greșesc, iar dacă greșesc, reușesc să trec ușor mai departe” (B, 55 ani, U). În condițiile deselor crize sociale, politice și economice ori ale actelor de corupție și

injustiție, sufletul românului s-a ancorat adânc în forța religiei creștine. A câștigat astfel consiliere, liniște sufletească, securitate, înțelepciune și căi de acces spre virtuți: “mai întâi de toate tăcerea, căci tăcerea naște înfrânarea; iar înfrânarea face suferință și căință; iar căința naște frică; frica face smerenie; iar smerenia naște prevedere; prevederea însă naște dragoste, iar dragostea aduce sufletul să stea de vorbă cu îngerii. Atunci pricepe omul că nu este departe de Dumnezeu” (Noica, 1991, p. 64).

c. Rațiune practică și inteligență socială: “Când te apuci să faci ceva trebuie să te gândești de mai multe ori: cui dăunezi, cui faci bine, cât de bine îți este ție. Nu ai făcut la timp lucrurile astea, mai târziu vei vedea ce ai pierdut”; “Toată viața trebuie să te uiți în jurul tău. La alții află rezolvările la chinurile tale.” (B, 46 ani, R). De multă vreme se pomenește despre faptul că “românul este foarte inteligent și capabil să învețe, dar are nevoie de vremuri mai bune și mai liniștite spre a se putea ridica pe o treaptă mai înaltă de cultură... Acestui om tare ca fierul nu-i sunt străine nici capacitatea de a se instrui, nici stăruința, nici abnegația ce pot da naștere destoiniciei” (Heitmann, 1995, p. 283). Pentru românii neinstruiți formal ori cu o instrucție oficială minimală, intuiția și rațiunea practică înseamnă soluții salvatoare: se asociază pentru a ajunge la un plus de securitate, își construiesc locuințe pentru a avea vecini cu care să se ajute, participă la viața publică pentru a nu fi suspectați de anormalitate, improvizează pentru a ieși cât mai repede din impas, cultivă relațiile informale pentru a câștiga încrederea semenilor, oferă ajutor pentru a-i îndatora pe cei care l-au primit etc.

d. Asumarea omeniei ca lege a sănătății sociale: “oricât ai fi de sus sau oricât ai fi lovit de soartă, mai ai o șansă să te ridici doar dacă nu ai ajuns neom”; “nu ai nevoie de tribunal și judecători, dacă ești creștin și știi că nu trebuie să faci altuia ceea ce ție nu-ți place” (B, 46 ani, R). Însuși N. Iorga a fost impresionat de faptul că legea omeniei are întâietate la români, comparativ cu legile justiției. La această realitate s-a ajuns deoarece “a omeni pe cei din jur constituie garanția fiecărui comunitar că va fi la rândul său omenit, în sensul de prețuit, recunoscut, integrat, ajutat etc... Practicarea omeniei reprezintă calea sigură de producere a sincretismului unor valori morale precum modestia, generozitatea, bunătatea, sinceritatea, echilibrul etc. Legea omeniei obligă pe indivizi și comunități să condamne cu consecvență aroganța, zgârcenia, lenea, fariseismul, abuzul, agresivitatea” (Stan, 2003, p. 288).

Din suita caracteristicilor pozitive ale românului, identificate și definite de subiecții cercetării, mai fac parte spiritul comunitar, simțul umorului, practicarea dreptății, moralitatea, prețuirea sănătății, atașamentul, simțul măsurii. De remarcat comentariile acestora privind anacronismul prezenței unor asemenea trăsături pe fondul crizei morale actuale.

Concluzii: a. cunoașterea confortabilă a identității unui popor se realizează numai atunci când sunt luate în calcul atât componentele obiective, cât și cele subiective ale etnicității; b. studiile de imagologie etnică sunt utile, în măsura în care nu sunt fundamentate pe prejudecăți etnocentriste ori pe exagerări xenocentriste, ci au în vedere calitățile și defectele reale, curente și longitudinale ale poporului; c. informațiile oferite de istoria „mică” sunt, de regulă, complementare celor provenite din direcția istoriei „mari”, însă pot deveni decisive pentru studiile imagologice asupra societăților mozaicate ca structură etnică.

BIBLIOGRAFIE

- Benedict, R., 1972, Rumanian Culture and Behavior, în „Occasional Papers in Anthropology”, nr. 1/ 1972, p. 32.
- Cioran, E., 1993, Schimbarea la față a României, Editura Humanitas, București, p. 92.
- Chirot, D., 2002, Schimbarea socială într-o societate periferică, Editura Corint, București.
- Georgiu, G., 1997, Națiune, cultură, identitate, Editura Diogene, București, p. 109.
- Gavriluță, N., 2006, România în starea bardo, Editura PROVOPRESS, Cluj-Napoca.
- Heitmann, K., 1995, Imaginea românilor în spațiul lingvistic german, Editura Univers, București, pp. 168, 170, 283.
- Hutnik, N., 1991, Ethnic minority identity. A social psychological perspective, Oxford University Press, New York.
- Malița, M., 1998, Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI, Editura Nemira, București.
- Majuru, C., 2006, Copilăria la români, Editura București, p. 309.
- Marrou, H., I., 1997, La conoscenza storica, Il Mulino, Bologna.
- Noica, C., 1991, Pagini despre sufletul românesc, Editura Humanitas, București, p. 64.
- Pareto, V., 2007, Tratat de sociologie generală, Editura Beladi, Craiova.
- Patapievici, H., R., 1996, Politice, Editura Humanitas, București, pp. 47, 49.
- Puric, D., 2008, Cine suntem, Editura Platytera, București, p. 57.
- Rădulescu -Motru, C., 1990, Sufletul neamului nostru, Editura Anima, București, p. 7.
- Rădulescu-Motru, C., 1998, Psihologia poporului român, Editura Paideia, București, pp. 40-42.
- Rorty, R., 1998, Achieving Our Country: Leftist Thought in Twentieth-Century America, Harvard University Press, Cambridge, p. 3.
- Stan, L., 2003, Problema idealului. Perspective moral-pedagogice, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 288.
- Shils, E., 1981, Tradition, The University of Chicago Press, Chicago.
- Vulcănescu, M., 1991, Dimensiunea românească a existenței, Editura Fundației Culturale Române, București, p. 20.
- Zeletin, Ș., 2006, Din Țara Măgarilor. Însemnări, Editura Nemira, București, pp. 35, 40-45.

THE ROLE OF SOCIO-CULTURAL FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF IDENTITY DISTURBANCE OF BORDERLINE PERSONALITY DISORDER

Dana Cîmpan, Assist. Prof., PhD, University of Medicine and Pharmacy, Tîrgu-Mureş

Abstract: In the etiopathogenesis of borderline personality disorder are involved genetic, biological, psychological and socio-cultural factors. Psychosocial influences are essential in the development of identity disorder which is the core of borderline personality disorder. Identity disturbance generates instability of self-image, emotions, personal and spiritual beliefs, interpersonal relationships and behavior, often with self-harm consequences. We evaluated a lot of 70 patients diagnosed with borderline personality disorder in the Psychiatric Clinic 2, Tg. Mures, between September 2009 and March 2014. The lot was distributed for demographic and psychiatric nosological criteria. Disturbances in socio-cultural factors, such as general and specific cultural and educational models, types of parenting, temperamental and characterial traits of the family members, educational and financial familial level, pattern of moral and spiritual principles of the family, play a fundamental role in development of borderline personality.

Keywords: identity, disorder, borderline, personality, parenting.

Tulburările de personalitate sau psihopatiile reprezintă modele deviate de viață, inflexibile, stabile în cursul timpului, cu debut în adolescență sau prima tinerețe, care produc deteriorare psihosocială a individului. Tulburarea de personalitate de tip borderline constituie 30-60% din totalul cazurilor de psihopatie, respectiv 10% dintre pacienții psihiatrici evaluați ambulator și 20% dintre cei internați (5).

Trăsăturile caracteristice personalității patologice de tip borderline sunt reprezentate prin instabilitate marcată a emoțiilor, identității și imaginii de sine, relațiilor interpersonale și comportamentelor, impulsivitate cu conotații autodestructive, furie intensă, teamă de abandon, sentiment persistente de vid interior, ideea paranoidă, stări disociative și acte de autovătămare sau autosabotare. În acord cu exegeții psihanalisti, considerăm drept nucleu de bază al dezvoltării borderline a personalității alterarea identității, având drept mecanism de instalare disociația/clivajul. Perturbarea identității se instalează precoce în cursul personogenezei datorită perturbării relației de atașament cu îngrijitorii, în mod deosebit cu mama.

Tulburarea de identitate s-a bucurat de mare interes din partea psihopatologilor în decursul timpului, fiind în general considerată o tulburare de spectru isteric. David Hume, filozof francez interesat de problematica identității persoanei, menționează încă din secolul al XVIII-lea existența mai multor fragmente ale Eului - "Creierul uman este un teatru unde se joacă în același timp mai multe piese, pe mai multe planuri, dintre care doar unul singur este în lumina reflectoarelor. Nimic nu poate fi mai demn de studiu decât această pluralitate funciară a Eului, care merge mai departe decât ne putem imagina"(13). Pentru Karl Jaspers, tulburarea de identitate este o tulburare a conștiinței de sine caracterizate prin pierderea

libertații interioare și a sentimentului de a fi unitar și identic cu sine însuși (9). Alfred Binet descrie ”pluralitatea conștiinței la un individ”, admitând că în afara conștiinței pot să apară emoții, gânduri sau așteptări ce au drept sursă un fragment psihic necunoscut și neasumat de către conștient. Considerăm că la subiecții diagnosticați cu personalitate borderline, chiar mai mult decât la cei cu patologie isterică, aceste aspecte sunt nucleare, semnificative și cu impact asupra funcționării psihosociale.

Psihanaliștii explică identitatea difuză a subiecților borderline prin ”fragmentarea” Eului datorită fenomenului psihic al disociației. Disociația, apărută în personogeneza precoce (primii ani de viață), ca mecanism prereflexiv de apărare, adaptare și răspuns la o psihotraumă semnificativă, realizează eliminarea din câmpul conștiinței a amintirilor și emoțiilor insuportabile. Otto Rank compară disociația cu o stare de autohipnoză, în care copilul vulnerabil și abuzat se detașează de situația lui, înregistrează cognitiv evenimentele, dar este deconectat emoțional de la situația traumatizantă (14). Acest clivaj este considerat o defensă de tip narcisic, entitatea protectoare concepută prin ficțiune fiind o instanță fără conștiință morală și incapabilă de a discerne binele de rău. Disociația poate fi însoțită de tulburări mnestică și anestezie dureroasă, iar gravitatea ei poate varia între moderată, la 42% dintre pacienții borderline și severă, îndeplinind criteriile pentru o tulburare disociativă la 26% dintre acești subiecți (23).

Cea mai gravă formă a perturbării identității este reprezentată de personalitatea multiplă sau alternă care, afirmă Freud în eseul ”Eul și Sinele”, ”rezidă în identificări ce acaparează conștiința în mod alternativ” și care, fiind incompatibile cu trăirile și cognițiile subiectului sunt izolate unele de altele prin rezistențe psihice (13). Se consideră că între personalitatea multiplă și cea de tip borderline există o mare superpozabilitate a criteriilor de diagnostic. După anii 1970, teoreticienii nord-americani au susținut că termenul de personalitate multiplă nu desemnează existența mai multor personalități ci simultaneitatea, în baza disociației psihismului, a unor fragmente ale Eu-lui care se pot activa simultan și inconștient pe modelul unui computer.

Se consideră ca în etiopatogenia structurării borderline a personalității sunt implicați factori genetici, biologici și psiho-socio-culturali.

Torgensen susține că există puține date în literatură care să susțină importanța factorilor genetici în etiopatogenia personalității borderline (22). Muller sugerează că alterarea comunicării interemisferice a creierului între vârstele 18-36 luni poate crea modificări neurologice care să explice tendința spre disociere. Studiile lui Bower indică un volum hipocampic mult diminuat la pacienții borderline expuși situațiilor de abuz, de un aspect asemănător MRI celui evidențiat la veteranii de război din Vietnam suferind de tulburare de stres posttraumatic (2). De Vegvar sumarizează o serie de studii care corelează disfuncția serotoninergică specifică pacienților borderline cu manifestărilor lor de hipersensitivitate la stres, impulsivitate și agresivitate (4). Teicher și colaboratorii indică afectarea sistemului limbic, în special al hipocampului și amigdalei (21).

Este de subliniat importanța predilectă acordată de specialiștii factorilor psihologici și socio-culturali implicați în etiopatogenia personalității borderline. Încă din 1975, Kernberg sublinia ca semnificativă în structurarea borderline a personalității combinația de frustrare extremă și agresivitate experimentate în primii ani de viață ai copilului în condițiile unui parenting disfuncțional. Linehan (1993) atestă că pacienții borderline au fost expuși unui

mediu în care comunicarea a fost inadecvată, inconstantă, cu răspunsuri extreme și în care subiectul nu s-a simțit acceptat, validat ca persoană, ci pedepsit sau umilit. Invalidarea, manifestată prin negarea, ignorarea, ridiculizarea, criticarea sau judecarea emoțiilor și atitudinilor copilului, constituie una dintre cele mai răspândite greșeli de parenting. Copiii cresc cu impresia că trăirilor lor sunt indecuate sau că greșesc, ceea ce conduce la confuzie sau neîncredere în propria simțire.

Sensibilitatea crescută la rejecție, trăsătură ce seamănă pacientul borderline cu cel evitant, constituie un ansamblu afectiv și cognitiv care implică anticipații anxioase și reacții comportamentale exagerate la respingere, motiv pentru care este considerată o formă diminuată a fricii de abandon. Gunderson susține că subiecții cu personalitate borderline prezintă o predispoziție mediată biologic prin amigdală, sistem limbic hipotalamo-pituitar-catecolaminergic și aria mezolimbică pentru hipersensitivitate interpersonală și stres relațional, dezvoltând în condițiile unui parenting inadecvat un atașament de tip dezorganizat-ambivalent. Sunt predispuși biologic la vulnerabilitate pentru anxietate de separare mediată dopaminergic, suferind ”sevraj” la separarea de persoana de referință, la care se raportează inconștient cu o coloratură emoțională asemănătoare celei din relația mamă-copil sau din relațiile romantice adulte (6). Astfel, ei elaborează strategii interpersonale dezorganizate și de control datorită combinației paradoxale de nevoi imperioase și frică intensă cu impuls de evitare.

Metaanalizele atestă corelatarea dintre diagnosticul de personalitate borderline și psihotraumele suferite în copilărie. În studiul efectuat, Herman afirmă că dintre pacienții borderline, 71% au suferit de abuz fizic, 67% de abuz sexual, iar 62% au fost victimele violenței domestice (7). Stone susține că 38% dintre pacienții borderline evaluați au avut dolii/pierderi importante în copilărie, 13% dintre ei au fost brutalizați fizic și 19% dintre femei și 8% dintre bărbați au fost victimele abuzului sexual de către un membru al familiei (17). Runeson, evaluând un lot de 58 persoane din mediul urban, cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 ani care au realizat tentative suicidare repetate, a raportat că pacienții borderline suicidari au avut semnificativ statistic mai multe dolii, antecedente de abuz de substanțe în familie și lipsa unei locuințe permanente comparativ cu ceilalți pacienți care au comis tentativă de suicid (15).

Berziganian, efectuând un studiu prospectiv pe 776 adolescenți, a descoperit că stilul parental marcat de alternarea între inconsistență și hiperimplicare din partea mamei poate fi factor predictor pentru structurarea borderline a personalității copiilor (1). Weaver și Clum au raportat că, semnificativ statistic în comparație cu alte medii, familiile din care provin pacienții borderline sunt mult mai axate pe control (19).

Am investigat un lot format din 70 pacienți diagnosticați conform DSM-IV și SCID-II cu personalitate patologică de tip borderline, care au fost evaluați în Clinica Psihiatrie II Tg. Mureș în intervalul septembrie 2009 - martie 2014. Lotul a fost eșalonat conform criteriilor demografice și nozologice psihiatrice. Am acordat o importanță deosebită analizei factorilor socio-culturali implicați în structurarea acestui tip de personalitate. Pentru evaluare am mai utilizat testul YSQ-S3 (Young Short Questionnaire) și un chestionar format din 20 întrebări vizând aspecte precum: structura familiei și funcționarea în roluri a fiecărui membru, stilul de parenting, elemente de dizarmonie a personalității sau de patologie psihică a părinților, existența unor psihotraume în perioada precoce a dezvoltării copilului (decese, divorț,

accidente, schimbări dramatice, etc), antecedente medico-legale, statutul profesional, nivelul economic și cultural-educational al părinților, nivelul de coeziune și armonie dintre membrii familiei, etnia, valorile morale și religioase transmise și practicile existente în acest sens.

Din perspectiva criteriilor demografice, lotul investigat a fost format din 20 bărbați (28%) și 50 femei (72%), cu vârsta cuprinsă în următoarele intervale: 10-19 ani - 10 persoane (14,26%), 20-29 ani - 21 persoane (30%), 30-39 ani - 23 persoane (32,85%), 40-49 ani – 6 persoane (8,57%), 50-59 ani – 8 persoane (11,42%), 60-69 ani – 2 persoane (2,85%). Aceste date confirmă datele din literatura de specialitate privind prevalența crescută a personalității borderline în rândul femeilor și faptul că vârstele cele mai vulnerabile sunt cele corespunzătoare adultului tânăr, adesea suprasolicitat și vulnerabilizat de amploarea cerințelor din partea rolului profesional și personal.

44 (62,85%) dintre pacienții evaluați provin din mediul urban, iar restul din mediul rural, fapt explicat prin nivelul de adresabilitate și de educație pentru sănătate crescut din mediul urban. Din perspectiva nivelului educațional, am constatat că 16 (22,85%) dintre pacienți prezintă studii universitare finalizate, 4 (5,71%) sunt studenți, 8 (11,42%) sunt elevi, 26 au studii liceale (37,14%), 7 (10%) au studii gimnaziale, iar 3 (4,28%) au studii primare. Ca și statut profesional, 10 (14%) pacienți au profesii liberale, 5 (7,14%) profesiază în domeniul intelectual, 6 pacienți (8,57%) prestează munci necalificate, 33 (47,14%) sunt fără ocupație, 4 (5,71%) sunt asistați social, iar 12 sunt pensionari (17,14%). După cum indică datele, un procent semnificativ dintre acești pacienți nu pot sau nu vor să se implice în profesie, acest lucru antrenând un deficit de resurse financiare și de relații interpersonale cu repercusiuni negative asupra funcționării generale. Analizând criteriul statutului marital, am constatat că la momentul evaluării, 10 (14%) pacienți sunt căsătoriți, 6 (8,57%) sunt într-o relație de concubinaj, 8 (11,42%) sunt divorțați, 1 (1,42%) este văduv, 57 (81,42%) sunt singuri, ceea ce confirmă teoria care postulează că pacienții borderline au dificultăți în a menține o relație stabilă cu un partener. Menționăm faptul că 2 bărbați (2,85%) și 6 femei (8,57%) au prezentat fenomene specifice tulburării de identitate sexuală și orientare homosexuală egosintonă.

Din perspectiva factorilor psiho-socio-culturali evaluați, primul aspect investigat a fost cel al mediului familial. Anamneza și chestionarul aplicat ne-au indicat faptul că 12 pacienți (17,14%) au crescut într-un mediu familial relativ armonios și stabil, 44 (62,85%) într-unul dezorganizat și nesuportiv, 9 (12,85%) într-un mediu intens perturbator, iar 5 (7,14%) au fost instituționalizați până la vârsta de 18 ani. Aceste rezultate sugerează faptul că majoritatea pacienților investigați au fost expuși unui mediu marcat de instabilitate, lipsă de afecțiune, coeziune și suport între membrii familiei, prielnic dezvoltării unei forme patologice de atașament.

Am decelat psihotraume majore în cursul personogenezei la mai mulți subiecți - 6 (8,57%) au indicat decesul unui părinte, în 3 cazuri acesta fiind prin suicid, 18 (25,71%) au fost abandonați de către unul din părinți, 5 (7,14%) au fost afectați de divorțul parental, 15 (15,42%) au suferit schimbări dramatice de statut socio-economic în copilărie. Aceste rezultate indică faptul că 62,85% dintre subiecții vizați au suferit traume emoționale cu risc mare de a nu putea fi prelucrate la vârsta și în contextul mediului neprielnic respectiv, ceea ce poate constitui factor de risc pentru stres cronic, depresie recurentă și adicții.

Analizând aspectele legate de parenting și relația cu persoanele de referință din familie, am constatat că 14 subiecți (20%) au menționat că s-au simțit neglijați în copilărie în ceea ce privește nevoile fizice, emoționale și educaționale, 11(15,71%) că au fost abuzați emoțional, 22 (31,42%) au fost abuzați fizic și emoțional, 12 (17,14%) au menționat că au suferit abuz sexual anterior vârstei de 18 ani. Rezultatele obținute arată că pentru pacienții investigați, expunerea la situații de neglijare și abuz a fost semnificativ inferioară comparativ cu datele furnizate de literatura de specialitate. Ne explicăm aceasta prin faptul că este posibil ca o parte din subiecți să nege inconștient amploarea traumei în scopul minimalizării pierderilor sau să ascundă voluntar date în scopul prezervării intimității.

Investigând structura familiei parentale, am constatat că 16 pacienți (22,85%) provin din familii monoparentale, în general reprezentate prin mamă celibatară, cu suport relațional și financiar deficitar, 4 (5,71%) au crescut în familii cu un părinte vitreg cu care au avut o relație tensionată sau conflictuală, 9 (12,85%) provin din familii în care un părinte a lipsit mai multe luni consecutiv, cel mai adesea pentru că a lucrat la distanță sau a suferit o detenție, 10 (14,28%) au fost îngrijiți o perioadă semnificativă în decursul copilăriei de către altcineva decât părinții, motiv pentru care au experimentat trăiri din spectrul fricii de abandon.

Un segment important al lotului evaluat provine din familii în care a existat patologii psihiatrice, cum ar fi: dependență de alcool sau tranchilizante - 18 pacienți (25,71%), dependență de jocuri de noroc - 7 pacienți (10%), depresie recurentă, cel mai frecvent tratată inconstant sau cu scăzută eficiență – 11 pacienți (15,71%), schizofrenie – 2 pacienți (2,85%), tulburare delirantă persistentă – 3 cazuri (4,28%), tulburări de comportament din sfera agresivității – 21 pacienți (30%), tulburări de personalitate nediagnosticate – 13 pacienți (18,57%), fenomene de autovătămare – 10 pacienți (14,28%), antecedente medico-legale de tip infracțional, respectiv detenție pentru furt, vătămare corporală sau prostituție – 11 cazuri (15,71%). Aceste date indică faptul că majoritatea pacienților investigați provin din familii în care, cel puțin unul din părinți, a prezentat una sau mai multe forme de afectare psihică. Aceasta antrenează drept corolar o scăzută disponibilitate emoțională, stil de parenting și model comportamental disfuncțional și chiar un risc genetic de transmitere a unui fond constituțional predispozant pentru structurare patologică a personalității.

În ceea ce privește identitatea etnică, 4 pacienți (5,71%) au menționat faptul că provin din familii mixte, în care părinții aparțin etniilor română și maghiară, iar 5 (7,14%) au avut un părinte de etnie romă, ultimii subiecți indicând stres intrafamiliar crescut datorită diferențelor culturale și lipsei de coeziune din familia extinsă. 5 pacienți (7,14%) sunt de etnie romă și particular am remarcat în cazul lor încercarea de a-și păstra identitatea culturală prin refuzul adaptării la normele socio-culturale ale societății moderne, deși utilizează limba română ca mijloc de comunicare și ocazional desfășoară diferite munci necalificate. În cadrul acestui grup am remarcat un scăzut nivel educațional (studii primare sau gimnaziale), dominanța crescută a stilului comportamental instabil-impulsiv, cu tendință spre acting-out și autovătămare în condiții de frustrare și stres, existența credințelor și practicilor religioase precreștine (vrăji) și un pronunțat sentiment de a fi marginalizat și discriminat, cu solicitarea de beneficii secundare compensatorii care sugerează necesitatea integrării într-un program în care să fie abordată problema stigmei sociale.

Din perspectiva criteriului care evaluează religia de apartenență, 29 subiecți (41,42%) au indicat că sunt de credință ortodoxă, 9 catolică (12,85%), 15 reformată (21,45%) și 7

neoprotestantă (10). 9 subiecți (12,85%), deși aparținând formal unor religii tradiționale, s-au declarat ca fiind adepți New Age, manifestând credințe și practici specifice sincretismului religios ai acestui curent spiritual postmodern, constând în tehnici de meditație, exerciții corporale de tip yoga și ezoterism, iar 10 subiecți (14,28%) s-au declarat atei. 11 subiecți (15,71%) s-au descris ca fiind credincioși practicanți, 4 (5,71%) ai unor religii neoprotestante, 3 (4,28%) ai religiei ortodoxe, 2 (2,85%) ai religiei catolice și 2 (2,85%) ai celei de rit reformat. Aceștia au menționat că în familiile de proveniență s-a acordat importanță preocupărilor religioase, sărbătorilor și ritualurilor, părinții fiind credincioși practicanți, iar copii participând la viața religioasă a familiei. Ei menționează credințele religioase ca fiind factor de suport emoțional, de aderare la valorile comunității și la tradițiile moștenite de la predecesori.

25 (35,71%) dintre pacienții evaluați indică un comportament tipic dependenței de mijloacele mass-media (internet sau televizor), petrecând mai mult de 4 ore pe zi în fața ecranului. Considerăm că acest comportament poate fi înțeles ca un substitut religios găsit de către individul din ce în ce mai însingurat (uneori până la alienare) al societății postmoderne, care caută suport, bucurie, comuniune a valorilor și modele de viață în mesajele furnizate explicit sau subliminar de către comunicarea mass-media.

Evaluând succesiv mai mulți factori psihologici și socio-culturali implicați în structurarea personalității patologice de tip borderline, ni s-a reconfirmat importanța fundamentală a acestora. Considerăm că mediul familial nesuportiv sau ostil, abuzurile, psihotraumele, deficitul educațional și socio-economic, modelele disfuncționale de creștere și educație a copiilor, patologia psihiatrică netratată a părinților, lipsa unui sistem coerent de valori care să ofere repere și suport individului pot constitui, în condițiile unei predispoziții biologice preexistente, factori de risc pentru dezvoltarea unei personalități patologice de tip borderline.

Un aspect deosebit de valoros legat de factorii psihologici și socio-culturali perturbatori constă în faptul că ei ar putea fi corecți în contextual conștientizării și asumării riscurilor corolare. Corecția ar trebui să se deruleze atât global, la nivelul societății, cât și individual, prin asumarea responsabilității și deciziei de schimbare de către fiecare individ.

Numeroși factori de risc pentru crearea de dizarmonie familială și socială provin din ”valorile” societății postmoderne, în care domină agitația, pragmatismul, axarea pe aparențe în detrimentul profunzimii, propaganda prin mass-media și neglijarea timpului de calitate dedicat regăsirii de sine, relațiilor și valorilor autentice.

Bibliografie

1. Berziganian, S, Cohen, P, Brook, J.S. (1993) - The Impact of Mother - Child Interaction on the Development of Borderline Personality Disorder, *American Journal of Psychiatry*, 150 (12), 1836-1842.
2. Bower, B. (1995) - Child Sexual Abuse leave Mark in the Brain, *Science News*, 147 (1), 395.
3. Briere, J. - Psychological Assesment of Adult Posttraumatic States, Washington DC, American Psychological Association, 1997.
4. De Vegvar, ML, Siever, LJ, Trestman, RL (1994) - Impulsivity and Serotonin in Borderline Personality Disorder. In Silk, KR (Ed) *Biological and Neurobehavioral Studies of Borderline Personality Disorder*, Washington, DC, American Psychiatric Press, 1994.

5. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, fifth edition, American Psychiatric Association, 2013
6. Gunderson, J.G., Karlen Lyons-Ruth - BPD's Interpersonal Hypersensitivity Phenotype: a Gene-Environment-Developmental Model, *J of PD*, feb 2008, 22 (1), 22-41.
7. Herman, J.L., Perry, J. C. Van der Kolk, B. A., (1989) – Childhood Trauma in Borderline Personality Disorder, *American Journal of Psychiatry*, 146, 490-495.
8. Hollander, F, Stein, DJ, DeCaria, CM, Cohen, L, Saoud, JB, Skodol, AE, Kellman, D, Rosnick, L, Oldman, JM (1994) - Serotonergic Sensitivity in Borderline Personality Disorder Preliminary findings, *Am Journal of Psychiatry*, 151 (2), 277-280.
9. Jaspers, K (1928)- *Psychopathologie generale*, Paris, F. Alcan.
10. Kernberg, O.(1975) - *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*, New York, Jason Aronson, 1975.
11. Kroll, J (1988) - *The Challenge of Borderline Patient*, New York: Norton and Company.
12. Linehan, M. (1993) - *Cognitive-Behavioral Treatment of Borderline Personality Disorder*, New York, Guilford Press.
13. Osiceanu, M.E. (2011) – Personalitatea multiplă: disociere psihică sau tulburare de identitate, în vol *Cercetări filozofico-psihologice*, ian-iunie 2011, pp 113-131
14. Rank, O., Sachs, H (2012) – *Psihanaliza și științele umaniste*, Ed. Herald, Colecția Psihoterapia, București.
15. Runeson, B, Beskow, J (1991) - Borderline Personality Disorder in Young Swedish Suicides, *Journal of Nervous and Mental Disease*, 179 (3), 152-156.
16. Silk, K.R., Lee, S, Hill, E, Lohr, N.E. (1995) - Borderline Personality Disorder Symptoms and Severity of Sexual Abuse, *American Journal of Psychiatry*, 152 (7), 1059-1064.
17. Stone, J. (1990) - *The Fate of Borderline Patients*, New York, Guilford, 1990.
18. Waller, G. (1994) - Childhood Sexual Abuse and Borderline Personality Disorder in the Eating Disorders, *Child Abuse and Neglect*, 18 (1, 97-101)
19. Weaver, T.L., Clum, G.A (1993) - Early Family Environments and Traumatic Experiences associated cu Borderline Personality Disorder, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61 (6), 1068-1075.
20. Yehuda, T.L, Southwick, SM, Perry, BD, Giller, El (1994) – Peripheral Catecholamine Alterations in Borderline Personality Disorder, in KR Silk (Ed), *Biological And Neurobehavioral Studies of Borderline Personality Disorder*, Washington, DC: American Psychiatric Press, 1994
21. Teicher, Mh, Ito, Y, Glad, CA, Schiffer, F, Gelbard, HA (1994) - Early Abuse Limbic System Dysfunction and Borderline Personality Disorder, in Kr Silk (Ed) *Biological and Neurobehavioral Studies of Borderline Personality Disorder*, Washington, DC: American Psychiatric Press, 1994
22. Torgensen, S (1994) - Genetics in Borderline Conditions, *Acta Psychiatrica Scandinavica Supplementum*, 379, 19-25.
23. Zanarini, M. C. (2000). - Childhood Experiences associated with the Development of Borderline Personality Disorder. *Psychiatric Clinics of North America*, 23(1), 89-101

THE RESEARCH OF HISTORICAL CONTAMINATED SITES WITH ORGANIC NATURE POLLUTANTS THAT ARE PLACED ON THE TERRACES FROM THE MIDDLE BASIN OF MUREȘ RIVER

PhD Student Tiberiu-Doru Cioban¹; PhD Student Florica Silaghi² ; ¹Babeș-Bolyai University Cluj Napoca, Faculty of Geography, Department of Technical and Physical Geography; ²Technical University of Civil Engineering from Bucharest, Faculty of Hydrotechnics, Department of Hydraulics and Environmental Protection;

ABSTRACT: The chaotic exploiting of Romania's natural resources, together with the inconsistent policies of empiric industrialization applied at national level before 1989, have boosted heavily polluting activities in mining, metallurgy, petrochemistry and energy industry. Following the conduct of activities in a complete contempt for the environment, the soil and underground environment were infested mainly with hydrocarbons, heavy metals, synthetic and natural organic compounds, etc., generating the appearance and expansion of contaminated sites that currently affect human health and the environment. The historic pollution of ground waters represents, at international level, an important issue in environmental policies, given that over 36% of individual catchments provide potable water under the potable rules, all the former large industrial sites generated serious pollution of layers aquifers. The methodology consisted in the charting of the meadow and terrace deposits of the Mures river, identifying the lithological types in mixed geological-geomorphological profiles of the physical and mechanical properties of the rock. Properties such as: structure, texture, granulometry, cohesion, porousness, hydraulic conductivity and permeability. We analysed the type of stored pollutants and their dynamic behaviour in the lithological horizons in respects to the geomorphological factors (the deposit's slope, the size of the pores), the flowing direction, the biodegradation, and the bioavailability of the pollutants. The results of the study confirm a relative correspondence between the structure and texture of the natural deposit and the storage index. For man-disturbed deposits, we found a random storage of the pollutants, which is an aspect that raises great technical problems in the decontamination, due to the pollutants'.

Key-words: natural resources, geomorphology, polluting activities, terrace deposits, permeability.

Introducere

Cărbunele a reprezentat primul combustibil utilizat în timpul revoluției industriale și a jucat un rol foarte însemnat în dezvoltarea marilor țări industrializate. În secolul XX întreaga civilizație și industrie s-au bazat pe energia furnizată de petrol. Rezervale

de țiței au dus însă la conflicte internaționale, iar utilizarea lui a cauzat poluare și daune mediului înconjurător. Petrolul se compune, în principal, din hidrocarbonați, molecule formate din două elemente chimice, hidrogen și carbon alături de alte substanțe. Petrolul poate lua diferite forme, precum țițeiul lichid și gazele naturale sau o substanță groasă, vâscoasă, numită asfalt sau bitum. Țițeiul și gazele naturale, ca și cărbunii sunt substanțe organice, iar datorită originii lor sunt considerați combustibili fosili. Marea majoritate a geologilor apreciază că, formarea gazelor naturale în sudul Mării Nordului a demarat în perioada carboniferă când a început acumularea straturilor de cărbune din plantele moarte ale malștinilor. Stratul carbonifer s-a scufundat și a fost îngropat de straturi de roci la o adancime de cca. 4 km sub sol, căldura scoarței terestre a provocat degajarea gazelor din cărbune prin rocile permeabile până când au întâlnit straturi impermeabile caracteristice reliefului structurilor diapire și domurilor de sare, unde s-au acumulat în capcane.

Țițeiul era cunoscut pe teritoriul României încă din secolul I î.Hr., de când datează obiectele descoperite în cadrul cetății dacice de la Poiana (Nicorești, Galați): podoabe din smoală întărită și acoperită cu un strat subțire de argint[Balan]. Prima rafinărie de petrol din lume a fost construită în România, în 1856, la periferia orașului Ploiești. După descoperirea făcută de Ignacy Lukasiewicz (1822-1882) privind rafinarea benzinei din țiței, substanțele petrochimice reprezintă esența și seva civilizației moderne. Combustibilii, derivați ai țițeiului, au făcut posibilă crearea și funcționarea sistemului de transport la nivel mondial, caracteristica cea mai remarcabilă a vieții moderne, comerțul cu aceste mărfuri, este la ora actuală, cu adevărat global și extrem de complex. Light Non-Aqueous Phase Liquids (LNAPLs)-substanțe organice de tipul benzinei, motorinei sau alt combustibil pe bază de petrol, uleiuri uzate și țiței, sunt relativ insolubile în apă și puțin nemiscibile cu apa și au o densitate mai mică decât cea a apei ($< 1 \text{ g / cm}^3$). Contaminări ale factorilor biotici și/sau abiotici de mediu cu substanțe din categoria LNAPLs sunt comune activităților de producție, depozitare, manipulare derivate din petrol la rafinării, terminale vrac de produs, benzinarii, aeroporturi și baze militare. LNAPLs, odată ajunse în mediul subteran, sunt dificil de evaluat și foarte greu de recuperat, indiferent că se găsesc în fază liberă sau lichidă a hidrocarburilor, devenind astfel o sursă generatoare de risc asociat, pe termen lung, prin diferite căi de expunere a receptorilor biotici la influențe nocive (de exemplu, vapori, a apelor subterane, și contaminarea solului) sau la risc acut (de exemplu, condiții explozive).

Studiul de față s-a derulat în sectorul mijlociu, cel subcarpatic și de podiș, între Deda și Alba Iulia, integrat în zona centrală a Depresiunii Transilvaniei a bazinului râului Mureș, arteră hidrografică mediană ce delimitează spre nord subunitatea morfologică a Câmpiei Transilvaniei, iar spre sud Dealurile Târnavelor, Podișul Hârtibaciului și Secașelor (Fig.1).

Utilizarea sistemelor informaționale geografice GIS și a imaginilor satelitare de înaltă rezoluție tip LIDAR, a permis prin procedee de hardware, software și cartări de teren realizarea analizei geomorfologice complexe, pe baza datelor raster, vectoriale, de tip grilă sau TIN asupra regiunii.

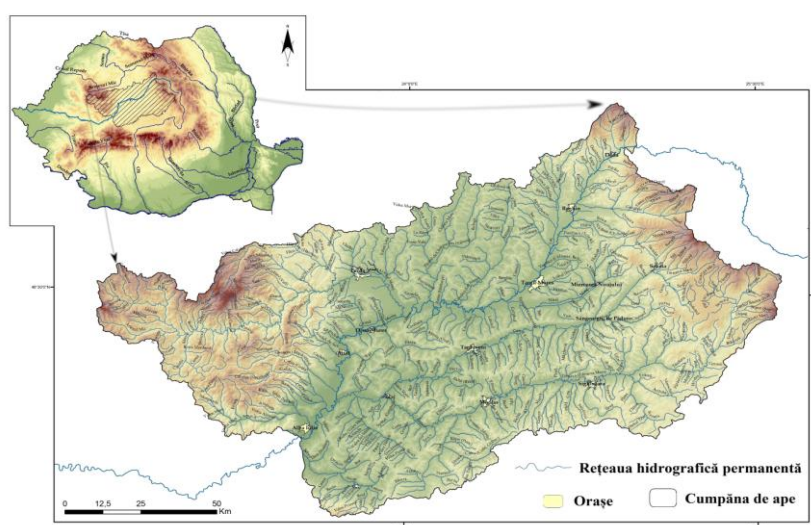

Fig. 1 Poziția și limitele fizico-geografice a arealului studiat.

Unitățile de relief ce se suprapun bazinului hidrografic al Mureșului superior și mijlociu, până la confluența cu Sebeșul, sunt reprezentate de un sector montan, ce include o arie depresionară, Depresiunea Giurgeului, flancată la est de Munții Giurgeului și Masivul Ditrau, iar la vest de munții vulcanici ai Gurghiului și Harghitei și defileul Toplita-Deda, ce corespunde bazinului superior. Urmează un sector subcarpatic, în contact cu fațada vestică a munților vulcanici, format din dealuri și depresiuni submontane (Dealurile Bistriței și Gurghiului, Depresiunea și Dealurile Reghinului), respectiv o arie joasă, depresionară, asociată bazinului mijlociu, în care aflormă depozite badeniene și sarmațiene, la nivelul complexelor interfluviale și de versant și depozite pleistocen - holocene la nivelul depozitelor de albie și terase fluviale, cu o granulometrie diferențiată de la 0,005-70 mm (Fig.1).

În perioada 1927-1931, când în România s-a executat primul carotaj mecanic, prima forare prin împușcare de coloană și prima injecție de gaze în zăcămintul Dacian din Moreni

se puneau bazele strategiei de aprovizionare a comunităților locale cu produse petroliere, carburanți, etc. Soluția propusă spre implementare a constat în construcția unei salbe de depozite în orase și comunele mari care să deservească populația de pe o rază de cca. 25-35 Km. Aceste depozite urmau să fie aprovizionate cu carburanți și produse de rafinărie conexe, în regim vagonabil pe cale ferată, transvazate în rezervoare de stocare sub și supraterane și, ulterior cu cisterne pe cale rutieră să ajungă în benzinării și la alte puncte de distribuție. Sistemul, în timp, a fost mereu îmbunătățit, dar și-a păstrat până în prezent structura și interdependența elementelor de bază care-l definesc, producția, transportul, stocarea și distribuția de carburanți. În ultima perioadă când, raționamentele economice și necesitatea respectării legislației privind protecția mediului, au impus o nouă abordare, multe din depozitele de carburanți la nivel comunitar și/sau privat au fost desființate în detrimentul transportului rutier extins de la locații mult îndepărtate. Desființarea acestor surse punctuale, dar aproape continue de poluare au fost oarecum benefice pentru factorii biotici și abiotici de mediu, dar neecologizarea acestor suprafețe a generat existența așa numitelor „*site-uri contaminate istoric*” cu produse chimice de natură organică. România conștientizând riscurile potențiale care decurg din activitățile antropice, cu posibil impact semnificativ asupra sănătății umane, a calității solurilor, apelor subterane și apelor de suprafață, ecosistemelor etc., la nivelul anilor 2007-2008 s-a realizat un prim inventar al siturilor contaminate/potențial contaminate. Acestea au fost identificate de Agenția Națională de Protecție a Mediului, prin unitățile din subordine, pe baza analizei documentațiilor care au stat la baza emiterii actelor de reglementare, un număr de 1.682 de situri contaminate/potențial contaminate, reprezentând zone în care s-au desfășurat, în principal, activități miniere și metalurgice, petroliere, chimice, alte activități industriale la scară mare sau la scară mică. (http://www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2013/10/2013-10-29_strategie.pdf)

În perioada de funcționare, pentru a putea executa activitatea conform fluxului tehnologic proiectat și implementat, aproape toți titularii de activitate respectiv, agenții economici specializați au construit și exploatat pe locația, de acum a fostelor depozite de produse petroliere o serie de active reprezentate de clădiri și construcții auxiliare (clădire depozit, remiza PSI, magazii, stații de pompe, platforme tehnologice și alte active, dotări specifice-rezervoare de stocare produs sub și supraterane, magazii de uleiuri, bazine și separatoare, etc. În prezent, pe acest gen de site-uri contaminate nu există construcții, utilaje,

echipamente, etc., toate acestea au fost dezafectate, demolate, uneori chiar abandonate de proprietari.

În vederea cuantificării riscului de impact asupra factorilor de mediu și stării de sănătate a populației se procedează la identificarea și estimarea pericolelor datorate prezentei substantelor contaminante pe amplasamentele supuse studiului, percepute prin prisma specificului activității posibil/probabil poluante desfășurate, pe perioada mai multor decenii, de către proprietar, incluzând identificarea pericolelor, marimea efectelor, probabilitatea unei manifestări și calculul riscului bazat pe cuantificarea importanței pericolelor și consecințele pentru persoane și/sau mediu afectat. Algoritmul de calcul, modelare și cuantificare a riscurilor trebuie conceput, implementat și realizat analizând mai mulți factori (Cioban și al):

√ *specificul activității de bază* (depozitarea și comercializarea en gros și en detail a benzinei de diverse tipuri, motorinei, combustibilului lichid ușor (CLU), combustibil de tip „P” și a diverselor tipuri de ulei;

√ *caracteristicile tehnice* ale fostei investiții (suprafața totală a terenului, din care suprafața construită, regim de înălțime, suprafața platforme betonate- căi de acces, suprafața spațiilor verzi, locuri de parcare, etc;

√ *componentele tehnologice* cu posibil impact asupra deteriorării stării factorilor de mediu (separator produse petroliere, rezervoare de stoc, magazie ulei și ulei uzat, casa de pompe combustibili cu anexe, casa pompe ulei, rețele tehnologice, conducte de goliri, transvazări și aerisiri, guri de decarcare carburanți, stații pompare, linie CF, pod basculă, stație condensatori);

√ *folosirea și exploatarea rețelilor de utilități* branșarea și alimentarea cu energie electrică, gaze naturale, apă-canal;

√ *funcționarea și exploatarea defectuasă* (vulnerabilitățile create de vechimea echipamentelor/ instalațiilor);

√ *specificul hidrogeologic al site-ului;*

√ *posibile modalități de poluare punctuală* a factorilor de mediu prin scurgeri accidentale datorate: eventualelor imperfecțiuni ale pereților rezervoarelor de stocare produse petroliere, eventuale neetanșeități ale conductelor tehnologice;

√ *infiltrarea apelor uzate* provenite de pe platforma depozitului;

√ *depozitarea necontrolată a deșeurilor*;

√ *dispunerea față de zona rezidențială*

Urmare a desfășurării activității, în profund dispreț cu mediul înconjurător, solul și mediul subteran au fost infestate, în principal, cu hidrocarburi, metale grele, substanțe organice naturale și sintetice s. a., generând în timp apariția și extinderea site-urilor contaminate care afectează și în prezent sănătatea oamenilor și mediul. România a trecut în ultimele două decenii printr-o tranziție majoră, în care multe dintre companiile și industriile active în perioada socialistă s-au închis sau au fost restructurate, cuplată cu scăderea capacității de a remedia siturile contaminate în scopul reutilizării lor. Pentru rezolvarea problemelor legate de de poluare, apreciem că este necesară elaborarea unui document cadru care să ofere o privire de ansamblu asupra principiilor și procedurilor ce vor trebui aplicate pentru a afla dacă un teren prezintă sau nu riscuri inacceptabile pentru sănătatea umană și mediu. Documentul la care se face referire, încă nu există, autoritatea central de protecție a mediului respectiv, Agenția Națională de Protecție a Mediului face încercări timide de a finaliza lista acestor site-uri contaminate istoric și, implicit de mai mulți ani încearcă să impună Strategia Națională și Planul Național de Acțiune pentru Gestionarea Siturilor Contaminate din România. Faptul că acest demers, deși început de prin anul 2007 încă nu s-a finalizat arată limitele în care politicile privind mediul se aplică în țara noastră, creează disconfort și lipsă de predictibilitate în rândul autorităților locale, agenților economici proprietari de situri contaminate care au în intenție întreprinderea de măsuri de decontaminare și redarea circuitului natural a acestor suprafețe afectate de poluare.

În demersul de a reda circuitului aceste terenuri, proprietarul, autoritatea de mediu, teritorial competentă, investitorii, experții și contractorii este imperios necesar să adopte și să parcurgă o procedură unanimită acceptată de toți cei implicați și, cel mai important lucru, să aibă ca finalitate găsirea unei soluții BANTEC care să asigure reintegrarea deplină a terenului în circuitul natural al zonei din care el face parte integrantă.

Acțiunea de reabilitare și reintegrare a suprafețelor poluate presupune aplicarea unui set de măsuri menite să asigure reușita operațiunii astfel: planificare strategică, implementare și monitorizare, elaborarea planului de recalificare a terenului afectat, gestiunea deșeurilor

periculoase și nepericuloase, strategia de remediere, evaluarea riscului, investigații preliminare și detaliate, finanțare, evaluarea socio-economică, etc..

Procedura pentru domeniul de investigare clasică, intruzivă presupune studiul excavației (gropii), execuția de foraje tubulare cu fereastră de prelevare, execuția forajelor de prelevare și instalarea puțurilor de monitorizare a apelor subterane.

Șanțuri de investigare se realizează în limitele amplasamentului, în împrejurimi și în părțile unde, după îndeplinirea formalităților, posibilitatea existenței construcțiilor subterane nu poate fi exclusă printr-un șanț de investigare realizat cu ajutorul unui instrument manual de excavare, de nu mai puțin de 0.5 mp și adânc de maxim 1.2 m.

Gropile de sondare vor fi excavate până la adâncimile solicitate de un utilaj standard, de principiu pe roți, fără lanț de tractare pentru a evita deteriorări majore ale recoltelor și suprafețelor. Cu ajutorul buldoexcavatorului se va efectua operațiunea de săpare manuală a forajelor de testare în limita următoarelor dimensiuni: adâncime 1,2 m, lățime 1m și lungime de aproximativ 3 m (Fig 2; 3). Vegetația, fâneața existentă va fi tăiată și îndepărtată sub forma de ruloari, iar suprafața solului (humusul) va fi îndepărtată și păstrată separat de materialul excavat.

Fig. 2 Prelevare probe groapă sondare

Fig. 3 Execuție șanț de investigare

Foraj tubular cu fereastră este recomandat a fi folosit în zonele în care accesul utilajelor grele este îngreunat, limitat sau chiar interzis și investigațiile asupra subsolului se impun a fi executate cu un echipament de foraj tubular cu fereastră, portabil pentru a foră sonde de diametru mic, cca. 2 inci (Fig. 4; 5), în vederea prelevării de probe de sol și a instala puțuri de monitorizare până la 5 m sub nivelul solului sau mai adânc.

Fig.4 Prelevare probe sapa tip side window

Fig.5 Sapa foraj tubular cu fereastră

Forajele de prelevare trebuie executate folosind fie percuție cu cablu / ciocan sapă/ melc-sneck cu cupa/ fie o metoda rotativă ori alte tehnici adecvate de forare. Forarea gaurilor pentru recuperarea carotei vor fi executate cu echipament de foraj adecvat tractor, unitate rotativă de forare montată pe glisieră sau pe remorcă care să permită forarea în mod continuu la adâncimi până la aproape 10 cm de recuperarea carotei, cu un diametru efectiv al gaurii de forare de minim 220 mm (Fig. 6; 7). Pentru a evita contaminarea încrucișată, de-a lungul găurii de sonda se va utiliza o carcasă exterioară temporară.

Fig.6 Prelevare probe sol tulburate

Fig.7 Sapa rotativă de foraj tip sneck

În cadrul procesului de prelevare a probelor se întocmește și utilizează o documentație care cuprinde, printe altele: *Registrul de stratificație și Registrul Recuperare Carote* unde, înregistrarea tuturor straturilor de sedimente întâlnite și a adâncimilor la care se schimbă straturile va fi făcută după standarde românești și/sau internaționale de clasificare a solului. Solul și stratul de roca vor fi înregistrate, pe teren, imediat după recuperarea carotei din cuva

instalației de foraj, menționându-se date cu privire la densitatea relativă, culoare, condiții de umiditate, dimensiunea particulelor, precum și alte particularități determinante precum prezenta materialelor organice, supradimensionarea materiei și fundamentul suprafețelor plane în vederea calificării din punct de vedere geologic a solului; *Registrul adâncimilor de penetrare* redă o înregistrare fidelă a ratei de progres, a carotelor furnizate la finalizarea fiecărei găuri de sondă. După ce observațiile de pe teren sunt complete, inclusiv examinarea amplasamentului, colectarea probelor și fotografierea de documentare, carotele de sol/roca vor fi ambulate în recipient special amenajate și vor fi expediate laboratorului pentru analize granulometrice, fizice, chimice și microbiologice. În general probele de sol din carotele de foraj și gropile de sondare trebuie colectate la adâncimi mici ale subsolului, în cadrul perimetrului contaminat sau până la adâncimi de aprox. 0 - 5 m sub pamant în intervale de aproximativ 1 m și la interfața cu apele subterane, în vecinătatea modificărilor de stratificație relevante sau în locurile în care contaminarea este evidentă, cel puțin 2 eșantioane sub limita inferioară de contaminare și din stratul impermeabil respectiv, culcușul acviferului. Probele de sol vor fi păstrate în borcane / fiole de sticlă, eprubete sintetice sau pungi de plastic corespunzătoare, furnizate de laborator, utilizând instrumente specializate de unică folosință și/sau decontaminate în prealabil (lopeți, mistrii) și mănuși de nitril de unică folosință.

Un eșantion de apă subterană se va colecta după instalarea puțului de monitorizare și înainte de eșantionarea prin purjare și/sau prin pompare cu ajutorul unui recipient (bailer) din polietilenă de unică folosință sau reutilizabil din oțel inoxidabil, coborând ușor recipientul sub nivelul apei, ridicându-l apoi din puț și turnând conținutul direct în recipientul pregătit de laboratorul acreditat. După prelevarea inițială puțurile vor fi purjate și eșantionate cu o pompă cu debit mic (eșantionare prin pompare). Eșantionarea la debit mic presupune colectarea a 0,1 litri /minut până la 0,5 litri / minut în funcție de debitul puțului.

Pentru a asigura colectarea unor eșantioane reprezentative, parametrii calitativi ai apei (oxigen dizolvat, potențialul de reducere a oxigenului, conductivitatea, pH-ul și temperatura) vor fi monitorizați și lăsați să se stabilizeze în timpul procesului de purjare, înainte de colectarea eșantioanelor. Purjarea va continua până când se întrunesc trei condiții (Fig.9): 1) este evacuat un volum de apă egal cu de trei ori volumul tubulaturii, 2) apa devine limpede și 3) parametrii calitativi ai apei (turbiditate, temperatură, pH, conductivitate electrică, potențialul de reducere de oxigen, salinitatea și oxigenul dizolvat) au ajuns în stare de echilibru – atunci când parametrii calitativi ai apei respectiv temperatura, pH, și

conductivitatea specifică sunt stabili în trei determinări succesive la următoarele valori: temperatură $\pm 1^\circ$ Celsius, pH $\pm 0,1$ unități; conductivitatea specifică ± 5 procente, turbiditatea mai mică de 40 NTU (Nephelometric Turbidity Units).

Fig.8 Recoltare hidrocarburi în stare liberă

Fig.9 Purjare puț monitorizare

Adâncimea până la apa subterană va fi determinată cu ajutorul unei sonde de interfață sau al unui alt dispozitiv adecvat. Sonda va fi coborâtă în puțul de monitorizare până la detectarea unui semnal auditiv. Sunetul continuu indică prezența produsului în stare liberă, iar sunetul intermitent indică prezența apei subterane (adâncimea până la petrol (DTO – Depth to Oil), adâncimea până la apă (DTW - Depth to Water) și grosimea petrolului (OT - Oil Thickness)) Înainte de eșantionare se va determina grosimea petrolului cu ajutorul unei sonde electronice pentru interfața petrol – apă, determinându-se DTO și DTW. Diferența dintre cele două valori reprezintă grosimea măsurată (aparentă) a petrolului. Datorită presiunii capilare a solului, a fluctuațiilor nivelului apei și a altor factori există adesea o diferență semnificativă între grosimea efectivă a petrolului în stare liberă pe suprafața apei freactice și grosimea măsurată în puțul care penetrează petrolul în stare liberă. În general, grosimea efectivă în sol este mult mai mică decât grosimea măsurată în puț (respectiv în puț există o supra-acumulare(Fig.8)). Prin urmare, în general grosimea efectivă nu poate fi măsurată direct, însă ea poate fi estimată folosind diverse procedee precum testul de lăcarit (bail-down). Datele testului de pompare vor fi analizate cu ajutorul metodologiei prezentate de Hoelting „Hydrogeologie”, Enke Verlag Stuttgart 1992. Pe scurt, întrucât se cunoaște volumul de apă per unitatea de înălțime a apei din coloana montantă, datele privind refacerea nivelului de apă pot fi utilizate pentru a se determina volumul de apă reintrat în puț per incrementul de timp t după oprirea pomparei, obținându-se debitul de refacere Q , în l/s. De asemenea se va determina modificarea nivelului de apă s pentru fiecare increment de timp t . Apoi datele vor fi

trasate grafic cu s/Q pe ordonata Y (scala aritmetică) și timpul scurs de la începerea pomparei pe abscisa X (minute). Va fi trasată o linie dreaptă ideală prin secțiunea corespunzătoare și se vor calcula permisivitatea T și conductivitatea hidraulică k cu ajutorul următoarei formule: $T = 0,183 / \Delta(s/Q)$ unde $T = m^2/s$ și $\Delta s/Q =$ modificarea per ciclu de registru și $k = T / M$ (m/s) unde M reprezintă grosimea acviferului așa cum este prezentată de Schafer, 1980, deoarece nivelul apei din puț n1,,u este coborât sub fundul coloanei montante iar filtrul, dacă există, nu este uscat, efectele apei depozitate în gaura de puț sunt neglijabile. În plus, prezența limitelor acviferului din apropiere poate fi detectată după forma graficului de refacere. Testul de pompare la debit constant poate fi implementat pentru a se obține determinări mai exacte ale parametrilor (de ex. conductivitate hidraulică, permisivitate, coeficientul de stocare) și pentru a permite identificarea limitelor hidraulice (de ex. reîncărcare, impermeabil, canal, etc.). Selecția metodei de analiză a testului de pompare se va face pe baza examinării informațiilor legate de timp / scădere de nivel. Totuși analiza testului va include de obicei următoarele: Metode analitice standard pentru acvifere cu întindere infinită (respectiv Theis, Jacob, Theis recovery, Newman, Walton, Newman, Walton, etc.) și alte metode analitice clasice și premise.

Forajele executate pentru investigarea site-ului se pot exploata și ca puțuri de injecție (Fig.11) create pentru a furniza rate optime de curent de aer la adancimile maxime sub suprafața saturată pentru a atinge o raza de influență maximă și pentru a aborda întreaga zona saturată din stratul impactat de nisip și pietrisuri. Tot din foraje de investigare se pot construi și puțuri de extracție concepute pentru a atinge rate optime de extracție în condiții geologice specifice amplasamentului (Fig.10).

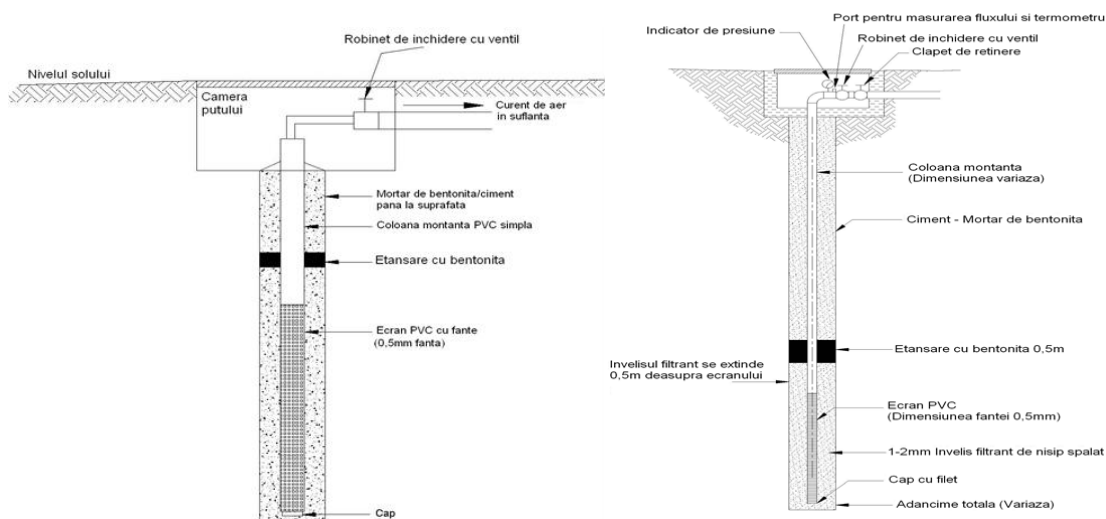

Fig.10 Schemă puț extracție vapori din sol Fig.11 Schemă puț injecție cu aer in-situ

Concluzii :

Analzând mecanismul complicat și foarte costisitor de investigare prin metode clasice a siteurilor contaminate istoric cu substanțe chimice de natură organică, se impune să se dezvolte aspecte mai puțin cunoscute și foarte rar aplicate de specialiștii din România, și nu numai, legate de procesul complex de investigare non-invazivă a amplasmentelor considerate și/sau încadrate de autorități ca site-uri contaminate istoric cu substanțe chimice de natură organică. Strategia de aplicare a investigațiilor non-intruzive nu diferă substantial față de modalitatea de pregătire a efectuării investigațiilor clasice penetrante. În ambele situații, se impune realizarea de analize pertinente și atente evaluări a obiectivelor de cercetare prestabilite anterior aplicării unei anumite tehnici de investigare. Prin urmare, nevoile modelului conceptual ar trebui să fie de interes major atunci când sunt planificate investigații de orice fel.

Bibliografie:

Bălan, Șt.; Mihăilescu, N. Șt. - Istoria științei și tehnicii în România, date cronologice, „Academia Română” Publishing House, București, p. 21, 1985.

Bear J., Dynamics of Fluids in Porous media, Dover Pu, New York, pp. 27-52, 2013.

Cioban T., History and status of geographical research on the Transylvanian Depression terraces. Studie of Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Editura Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, pp. 202-213, 2014 C.W.

Constantin M. Boncu, Contribuții la istoria petrolului românesc, „Academia Republicii Socialiste România” Publishing House, p. 90-93.,1971.

Cunningham, JA, Rahme, H., Hopkins, GD, Lebron, C., Reinhard, M. Enhanced in situ bioremediation of BTEX-contaminated groundwater by combined injection of nitrate and sulfate. Environ. Sci. Technol. 35, 1663-1670, (2001).

David I., Carabet A., Sumalan I., Nitusca A. Transportul poluanților prin medii fluide , Editura Universității “Politehnica” din Timișoara, 1996.

Eve Riser-R, Remediation of petroleum contaminated soils: biological, physical and chemical processes, Lewis Publishers, Washington DC, pp78-113, 1998

Fetter C., W., Contaminant Hydrogeology, Mcmillan Publishing Company, New York, ISBN – 13 : 9781577665830, ISBN: 157766583X, 1993

Freeze R.A., J.A. Cherry (1979) – Groundwater, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, ISBN – 10: 0133653129 | ISBN-13: 9780133653120, 1979.

Kruseman, G.P.; de Ridder, N.A. (1990) „Analysis and Evaluation of Pumping Test Data” (2 ed.). Wageningen, The Netherlands: International Institute for Land Reclamation

Irimuş, I. A., Vescan, I., Man, T., Tehnici de cartografiere, monitoring si analiza G.I.S., „Casa Cărţii de Ştiinţă” Publishing House, Cluj-Napoca, Romania, 2008.

Irimus, I.A, Relieful pe domuri si cute diapire din Depresiunea Transilvaniei. „Presa Universitara Clujeana” Publishing House, Cluj-Napoca, Romania, 1998

www.mmediu.ro/beta/wp-content/uploads/2013/10/2013-10-29_strategie.pdf